รายงานวิจัย

การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

Evaluation of the Criminal Justice Response to Family Violence

โดย

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

นางสาวอุทัยวรรณ แจ่มสุธี

นายอำนาจ เนตยสุภา

โครงการนี้ได้รับทุนอุดหนุนจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

ความคิดเห็นและข้อเสนอแนะที่ปรากฏในเอกสารนี้เป็นของผู้วิจัยมิใช่ความคิดเห็นของสถานบันวิจัยระบบสาธารณสุข

10 กุมภาพันธ์ 2546

กิตติกรรมประกาศ

ในการทำวิจัยเรื่อง การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว คณะผู้วิจัยขอขอบคุณสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขที่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณ ดร.กฤตยา อาชวนิจกุล ในฐานะประธานชุดโครงการวิจัยได้ให้คำปรึกษาแนะนำอันเป็นประโยชน์แก่การวิจัยอย่างดียิ่ง นอกจากนี้คณะผู้ทำวิจัยต้องขอขอบคุณท่านผู้ทรงคุณวุฒิหลายท่านที่มิอาจเอยนามได้กรุณาเสียสละเวลาร่วมประชุมเวทีสนทนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน (focus group) ซึ่งท่านได้ให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอันทรงคุณค่าต่องานวิจัยนี้อย่างมาก ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้จัดทำรายงานการสนทนาทั้งสองครั้งโดยจัดพิมพ์ใน ภาคผนวก ก และ ภาคผนวก ข ส่วนท่านที่อนุญาตและให้โอกาสแก่ทีมวิจัยสัมภาษณ์ประสบการณ์เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวรวมทั้งได้ให้ข้อเสนอแนะอันเป็นประโยชน์แก่การวิจัยและการพัฒนาระบบการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวในโอกาสต่อไป คณะผู้วิจัยจึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้

อนึ่ง คณะผู้วิจัยต้องขอขอบคุณมูลนิธิเพื่อนหญิงที่เอื้อเฟื้อข้อมูลและช่วยเป็นธุระในการสัมภาษณ์กรณีศึกษาให้บางส่วน ส่วนการจัดพิมพ์ต้นฉบับรายงานวิจัยได้รับความช่วยเหลือจากคุณสนทยา น้อยดา จึงขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ เช่นกัน

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล
นางสาวอุทัยวรรณ แจ่มสุธี
นายอำนาจ เนตยสุภา

บทคัดย่อ

เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงความสำคัญและจำเป็นต้องคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ในเบื้องแรกจึงได้ทำการศึกษาสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจากรายงานขององค์การระหว่างประเทศและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งศึกษาบทความ รายงานวิจัย ทั้งนี้ เพื่อทราบความหมาย ลักษณะการกระทำความรุนแรง ผู้ก่อเหตุความรุนแรง สาเหตุและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว ผลจากการศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลดังกล่าวจึงชี้ชัดได้ว่าการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานจำต้องยุติไม่ว่ากรณีใดๆ โดยที่กระบวนการยุติธรรมได้ชื่อว่าเป็นกลไกหนึ่งของสังคมจำต้องมีส่วนร่วมในการยุติและให้การคุ้มครองช่วยเหลือผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างจริงจังและต่อเนื่อง ปัญหาจึงมีว่าในสภาวะปัจจุบันกระบวนการยุติธรรมไทยสามารถสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพหรือไม่ จึงจำต้องทำการศึกษาเพื่อประเมินกระบวนการยุติธรรมของไทยว่ามีประสิทธิภาพในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในระดับเป็นที่น่าพึงพอใจหรือไม่ แต่จากการศึกษาปรากฏเป็นที่น่าเสียดายว่ากระบวนการยุติธรรมไทยยังมีข้อจำกัดหลายกรณี แม้ข้อมูลในด้านการศึกษาวิจัยหรือรายงานสถิติคดีความรุนแรงในครอบครัวหรือรายงานเกี่ยวกับสภาพปัญหา ข้อจำกัดและอุปสรรคของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมต่อการสนองตอบอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวยังจำกัดยากที่จะสืบค้นได้ จึงทำได้เพียงศึกษากฎหมายและวิธีปฏิบัติของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมเฉพาะที่เกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว เมื่อนำมาประมวลกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอของผู้เชี่ยวชาญจากเวทีสนทนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน(focus group) ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาพบว่า สถานภาพกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยในปัจจุบันยังไม่เหมาะสม ด้อยทั้งประสิทธิภาพและคุณภาพในเชิงบริการต่อการสนองตอบอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว กล่าวโดยเฉพาะคือ

(1) เน้นการใช้มาตรการทางอาญาลงโทษแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างเคร่งครัด กล่าวคือ เมื่อมีการเริ่มต้นกระบวนการทางอาญาแล้วจะต้องดำเนินคดีไปจนถึงที่สุดตามบทบัญญัติของกฎหมาย จึงมีลักษณะเป็นมาตรการที่แข็งกร้าวไม่มีทางเลือกอื่นที่ยืดหยุ่นกว่า

(2) มาตรการผ่อนปรนโดยให้พนักงานสอบสวนพยายามไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้คู่สมรสคืนดีกัน เพื่อเลี่ยงที่จะไม่เข้าสู่กระบวนการทางอาญา แต่ไม่มีกลไกหรือมาตรการติดตามคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำรุนแรง

(3) บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมส่วนใหญ่มีทัศนติในทางลบต่อคดีความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากผู้เสียหายและจำเลยเคยมีความสัมพันธ์ส่วนตัวมาก่อน(bias against

relationship case) โอกาสที่คู่ความจะมีอิทธิพลซึ่งกันและกันสูงอาจทำให้คดีไม่สัมฤทธิ์ผล รวมทั้งเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัว เป็นเรื่องเล็กน้อยไม่ร้ายแรง เป็นปัญหาภายในครอบครัวสามารถตกลงกันได้ บางกรณีผู้ถูกกระทำรุนแรงกลับมาแจ้งเหตุหลายครั้งน่ารำคาญ จึงมีความพยายามหลีกเลี่ยงที่จะไม่ทำคดีความรุนแรงในครอบครัว

เมื่อศึกษาวิเคราะห์กฎหมาย กระบวนการยุติธรรมและบทเรียนเกี่ยวกับการสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา(มลรัฐนิวยอร์ก) ออสเตรเลีย มาเลเซียและสิงคโปร์เปรียบเทียบกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยประกอบกับข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญและข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาเห็นว่า จุดแข็งของไทยคือ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 53 วรรคหนึ่ง ซึ่งได้บัญญัติให้รัฐคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวไว้แล้ว เพียงแต่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องเพื่อปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมให้มีความเข้มแข็งเป็นสากลและสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมของสังคมไทย เพื่อให้การคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพในเชิงบริการ ทั้งนี้ เพื่อผดุงไว้ซึ่งสถาบันครอบครัวอันเป็นแกนหลักของสังคมไทยสืบไป หากจะกล่าวโดยเฉพาะกระบวนการยุติธรรมไทยควรจะมีลักษณะดังต่อไปนี้

(1) ควรให้ศาลนำมาตรการทางแพ่งมาใช้ในการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) เพื่อยุติความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นกับผู้ถูกกระทำรุนแรง(survivor) หรือสมาชิกในครอบครัว หากมีความจำเป็นอาจต้องกำหนดเงื่อนไขให้ผู้ก่อเหตุรุนแรง(perpetrator) เข้ารับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมรุนแรงตามระยะเวลาที่เห็นสมควร อย่างไรก็ตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพต้องมีลักษณะยืดหยุ่นเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขได้เสมอ

(2) การเข้าถึงกระบวนการขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพต้องสะดวก ประหยัด รวดเร็ว ไม่ยุ่งยากเกินไปและควรให้ผู้ถูกกระทำรุนแรงมีส่วนร่วมในการตัดสินใจแก้ปัญหา เช่น การขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพหรือการดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุรุนแรง เป็นต้น

(3) ต้องมีกลไกบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพอย่างจริงจัง กล่าวคือ เมื่อมีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพต้องมีบทลงโทษทางอาญา ถ้ามีการฝ่าฝืนคำสั่งซ้ำต้องมีบทเพิ่มโทษ

(4) หน่วยงานและบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่ปฏิบัติงานคุ้มครองช่วยเหลือบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวต้องมีบทบาทที่ชัดเจน ควรมีการฝึกอบรมทักษะเป็นการเฉพาะต้องมีกระบวนการฝึกอบรมเพื่อปรับเปลี่ยนทัศนคติในทางบวกต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มีบุคลิกภาพดีสามารถทำงานร่วมกับผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงและบุคคลที่เกี่ยวข้องได้อย่างมีประสิทธิภาพและบริการที่มีคุณภาพ

(5) กระบวนการคุ้มครองช่วยเหลือผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวต้องกระทำโดยทีมสหวิชาชีพ เช่น ตำรวจ นักกฎหมาย แพทย์ จิตแพทย์ นักจิตวิทยา นักบำบัด นักสังคมสงเคราะห์ เน้นการให้คำปรึกษาแนะนำ การบำบัดแก้ไขฟื้นฟู การสังคมสงเคราะห์ โดยเชื่อมโยงกับชุมชน จะเป็นการดีและหากยุติปัญหาโดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะเป็นการดียิ่ง

ABSTRACT

In order to reflect the importance and necessity of welfare protection of persons from domestic violence, this research firstly studies on the issue of domestic violence based on reports of international organizations and related agencies to define the meaning of domestic violence, behavior pattern, abuser and cause-effect of this phenomenon. The outcome of this research identifies that domestic violence has to be ended because it violates fundamental human rights. Criminal justice system is recognized as an important tool to end the domestic violence and to protect victims of this incident continuously and seriously. However, there is still a remaining problem that whether the current system can cope with this situation effectively or not. Therefore, the current Thai criminal justice system has to be evaluated.

Unfortunately, there are many restraints on this study such as lacking of accurate statistics on domestic violence cases. This research, therefore, focus on current statutes and normal practices of agencies in the criminal justice system especially on domestic violence cases including opinions and recommendations from focus group and case studies. After analyzing, this outcome indicates that Thai criminal justice system insufficiently response to domestic violence as following:

a. The system strictly punishes the perpetrator of domestic violence with criminal penalty. After initiating cases at police station, there is no way to end this criminal process because it is a public offense.

b. The police officer always conciliate a couple in order to avoid criminal proceedings. However, there is no mechanism or monitoring system to protect victim from domestic violence.

c. Personnel in criminal justice agencies have a negative attitude on domestic violence cases because victims and perpetrators used to have a relationship or live together. They perceive domestic violence cases as an ordinary misdemeanour case.

After surveying the criminal justice system responsive to domestic violence situation in the UK., US. (New York), Australia, Malaysia and Singapore comparing to Thai criminal justice system, we found a strong point of Thai criminal justice system laying down in the constitution in section 53 subsection 1. However, the formulation of Thai criminal justice should be amended and improved as following:

a. The court of justice should apply civil order (protective order) to protect victim or survivor from domestic violence. In addition, the perpetrator must be sent to rehabilitation programme.

b. In order to access civil order, it must be easy and economical to let victims participating in any decision making process.

c. Enforcement mechanisms following the protective order must be created. If there is a violation on protective order, criminal penalty must be applied immediately.

d. The framework and role of the criminal justice agencies must be clear and their personnel must be specially trained to have positive attitudes and effective performance on domestic violence cases.

e. The process of protection and restitution for victims against domestic violence must be

closely done with multidisciplinary teams such as polices, lawyers, doctors, psychologists, social workers, etc.

สารบัญ

กิตติกรรมประกาศ ก

บทคัดย่อ ข

ABSTRACT จ

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 1

2. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิงทั่วไป 1

3. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิงในประเทศไทย 7

4. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็ก 10

5. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้ชาย 11

6 . กระบวนการยุติธรรมกับการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 13

6.1 หน่วยงานตำรวจ 13

6.2 หน่วยงานอัยการ 14

6.3 ทนายความ 14

6.4 ศาลยุติธรรม 14

วัตถุประสงค์ของการวิจัย 15

โจทย์วิจัย 15

ขอบเขตการวิจัย 16

ประเด็นที่ทำการวิจัย 16

คำนิยามศัพท์เฉพาะ 16

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย 17

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

1. การทบทวนและสังเคราะห์ (review and synthesis) 18

2. วิเคราะห์กรณีศึกษา (case study) 18

3. จัดเวทีสนทนาโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน(focus group) 19

บทที่ 3

ความหมาย มูลเหตุและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว

1. ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว(definition of domestic violence) 20

1.1 การนิยามในด้านสังคม จิตวิทยา(psycho – social) 20

1.2 การนิยามในด้านกฎหมาย(legal) 21

1.3 การนิยามของกลไกและกฎหมายระหว่างประเทศ 23

2. ลักษณะการกระทำรุนแรงในครอบครัว 25

2.1 การฆาตกรรมระหว่างสมาชิกในครอบครัว 25

2.2 การกระทำรุนแรงต่อกาย(physical abuse) ระหว่างสมาชิกในครอบครัว 25

2.3 การกระทำรุนแรงต่อเพศ(sexual abuse) ในครอบครัว 29

2.4 การทำอันตรายต่ออารมณ์หรือจิตใจ(emotional or psychological abuse) 31

2.5 ความรุนแรงจากจารีตประเพณีปฏิบัติ(traditional and cultural practice) 34

2.6 ประเพณีการเลือกปฏิบัติต่อลูกผู้ชายและลูกผู้หญิง 36

2.7 ความรุนแรงที่เกิดจากการบังคับค้าประเวณี 36

3. ผู้ก่อเหตุกระทำความรุนแรงในครอบครัว(perpetrator of domestic violence) 37

4. สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว(causation of domestic violence) 39

4.1 สาเหตุด้านตัวบุคคล(individually orientated theories) 42

4.2 สาเหตุด้านครอบครัว(family factor) 47

4.3 สาเหตุด้านสังคม(social factor) 49

4.4 สาเหตุความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจ(structure of power relationship) 50

5. ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว(consequences of domestic violence) 52

5.1 ผลกระทบต่อตัวบุคคลที่ได้รับความรุนแรงโดยตรง 54

5.2 ผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ 60

5.3 ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว 66

บทที่ 4

แนวคิดและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

1. แนวคิดในการเกิดอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและการควบคุม 71
2. ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 74
2.1 การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของสถาบันตำรวจ 74
2.2 การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของสถาบันอัยการ(prosecutor response to domestic violence) 89
2.3 การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของศาล (court response to domestic violence) 91
2.4 การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของสถาบันทนายความ 97

บทที่ 5

กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

1. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว 99
1.1 วิวัฒนาการกฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว 99
1.2 วิวัฒนาการกระบวนการยุติธรรมไทยในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว 112
2. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศอังกฤษในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว 117
2.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1976 (The Domestic Violence and Matrimonial Proceedings Act 1976) DVMPA 120
2.2 พระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีครอบครัวในศาลแขวง ค.ศ. 1978 (The Domestic Proceedings and Magistrates' Court Act 1978) DPMCA 1978 120

2.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยบ้านที่เป็นสินสมรส ค.ศ. 1983 (The Matrimonial Home Act 1983) MHA 1983 121

การคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวหลังปี ค.ศ. 1997 121

1. การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1996 (The Family Law Act 1996) FLA 1996 122

2. การคุ้มครองผู้ที่ถูกคุกคามตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองจากการถูกคุกคาม(The Protection from Harassment Act 1997) PHA 1997 127

2.1 การคุ้มครองจากการถูกคุกคาม(protection from harassment) 127

2.2 การกระทำอันเป็นการคุกคามผู้อื่นเป็นความผิด 128

2.3 การกระทำคุกคามและการเยียวยาทางแพ่ง 128

2.4 การก่อให้บุคคลอื่นตกใจกลัว(putting people in fear of violence) 129

2.5 การออกคำสั่งห้ามหรือจำกัดการคุกคาม(restraining order) 129

3. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา(เน้นเฉพาะมลรัฐนิวยอร์ก) ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว 131

4. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศออสเตรเลียในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว 144

5. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศมาเลเซียในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว 165

6. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศสิงคโปร์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว 168

บทที่ 6

วิเคราะห์กรณีศึกษาและข้อเสนอแนะ

- วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้หญิงที่เคยถูกคู่สมรสหรือคู่ครองกระทำรุนแรง 176

- วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้ชายที่เคยกระทำรุนแรงต่อคู่สมรสหรือคู่ครอง 198

บทที่ 7

สรุป ตอบโจทย์วิจัยและเสนอแนะ

1. กรอบการวิจัย 205

2. ความสมดุลในการคุ้มครองสิทธิผู้ได้รับความรุนแรง 207

3. สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 208
(prevalence of domestic/family violence)

4. ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว 209
(definition of domestic/family violence)

5. ลักษณะการกระทำความรุนแรงในครอบครัว 210

6. ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว 211

7. สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว 212

8. ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว 212

9. บทบาทของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม 213

9.1 หน่วยงานตำรวจ 213

9.2 หน่วยงานอัยการ 215

9.3 หน่วยงานทนายความ 215

9.4 หน่วยงานศาลยุติธรรม 216

10. กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว 217

10.1 ประเทศไทย 217

10.2 ประเทศอังกฤษ 218

10.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา 219

10.4 ประเทศออสเตรเลีย 219

10.5 ประเทศมาเลเซีย 220

10.6 ประเทศสิงคโปร์ 221

ตอบโจทย์วิจัย

1. กระบวนการยุติธรรมมีความเหมาะสมหรือมีปัญหาอุปสรรคในการ 222
คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่ คืออะไร

2. มาตรการและรูปแบบที่เหมาะสมของกระบวนการยุติธรรมในการ 222
คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว คืออะไร

ข้อเสนอแนะ
กรณีที่ 1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อฝ่ายบริหาร 224
กรณีที่ 2 ข้อเสนอแนะเชิงบริหารจัดการต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 225
กรณีที่ 3 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 225
กรณีที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมายต่อฝ่ายนิติบัญญัติ 225
กรณีที่ 5 ข้อเสนอแนะเชิงตุลาการต่อศาลยุติธรรม 226
กรณีที่ 6 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติต่อหน่วยงานภาคเอกชน 227
กรณีที่ 7 ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย 227

สารบัญตาราง

- ตารางที่ 1 ความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง 4
- ตารางที่ 2 การกระทำรุนแรงทางกายต่อผู้หญิงโดยคู่ 6
- ตารางที่ 3 สถิติผู้ป่วยขอรับบริการจากศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรีของ โรงพยาบาล 8 แห่งในสังกัดสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร 9
- ตารางที่ 4 แสดงลักษณะต่างๆ ที่ผู้หญิงถูกคู่ครองทำร้ายทางกายเฉพาะที่ พักพิงในบ้านฉุกเฉิน ปี 1986 ประเทศอังกฤษ 27
- ตารางที่ 5 ผู้ยื่นคำร้องหรือคำฟ้องบรรยายถึงลักษณะถูกทำร้าย 28
- ตารางที่ 6 แสดงคำฟ้องหรือคำร้องที่บรรยายว่าถูกคู่ครองข่มขู่ 32
- ตารางที่ 7 แสดงคำร้องหรือคำฟ้องที่บรรยายถึงการกระทำทารุณ จิตใจ(psychological sbuse) ในคดีแพ่ง คดีครอบครัวและ คดีคุ้มครองสวัสดิภาพแห่งศาลเมือง Leicestershire ปี 1991 33
- ตารางที่ 8 สาเหตุความรุนแรงในครอบครัว(factors that perpetuate domestic violence) 39
- ตารางที่ 9 ผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว 55
- ตารางที่ 10 ความรุนแรงในครอบครัวที่มีผลกระทบต่อเด็กใน Nicaragua 59
- ตารางที่ 11 แสดงเหยื่อที่ถูกทำร้ายสูญเสียเวลาทำงานและรายได้ ปี 1974 62
- ตารางที่ 12 แสดงค่ารักษาพยาบาลของเหยื่อที่ถูกทำร้ายเฉลี่ย 1 ปี (ระหว่าง 1974-1976) 63
- ตารางที่ 13 ค่าใช้จ่ายทางเศรษฐกิจสังคมจากผลกระทบของความรุนแรง ในครอบครัว (socio – economic costs of violence) 65
- ตารางที่ 14 แสดงเหตุผลการหย่า(reason for divorce) จาก 40 วัฒนธรรม 68

นอกสังคมยุโรป
- ตารางที่ 15 แสดงอัตราโทษที่ศาลฎีกากำหนดหรือเห็นพ้องกับศาลล่าง ที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดต่อเพศระหว่างปี 2500 – 2510 105
- ตารางที่ 16 แสดงอัตราโทษที่ศาลฎีกากำหนดหรือเห็นพ้องด้วยกับศาลล่างที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดต่อเพศ ระหว่างปี 2511 – 2520 106
- ตารางที่ 17 แสดงอัตราโทษที่ศาลฎีกากำหนดหรือเห็นพ้องด้วยกับศาลล่างที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดต่อเพศ ระหว่างปี 2521 – 2530 108
- ตารางที่ 18 แสดงอัตราโทษที่ศาลฎีกากำหนดหรือเห็นพ้องด้วยกับศาลล่างที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดต่อเพศ ระหว่างปี พ.ศ. 2531 – 2543 111
- ตารางที่ 19 เปรียบเทียบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวระหว่างประเทศไทยอังกฤษ สหรัฐอเมริกา(เฉพาะมลรัฐนิวยอร์ก) ออสเตรเลีย มาเลเซียและสิงคโปร์ 172

บรรณานุกรม 228

ภาคผนวก ก

รายงาน การจัดเวทีสนทนาแสดงความคิดเห็นต่อการศึกษาวิจัยเบื้องต้น โดย ผู้เชี่ยวชาญ ครั้งที่ 1 232

ภาคผนวก ข

รายงานการจัดเวทีสนทนาแสดงความคิดเห็นต่อผลการวิจัย โดย ผู้เชี่ยวชาญ ครั้งที่ 2 267

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์และแบบฟอร์มการสัมภาษณ์ 288

ประวัติผู้วิจัย 299

บทที่ 1

บทนำ

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

1. ความเบื้องต้นเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ความรุนแรงในครอบครัว(Domestic Violence) เป็นคำรวมของปรากฏการณ์(phenomenon) การใช้กำลังประทุษร้ายต่ออนามัย จิตใจ ร่างกาย เพศ ชีวิต เสรีภาพ หรือกระทำด้วยประการใดๆ อันไม่เป็นธรรมระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรสหรือระหว่างบุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกัน จนเกิดอันตรายแก่อนามัย ร่างกาย เสรีภาพ เพศ จิตใจและชีวิตแก่อีกฝ่ายหนึ่งสาเหตุสำคัญเกิดจากปฏิสัมพันธ์เชิงอำนาจในครอบครัวที่ฝ่ายหนึ่งต้องการอำนาจควบคุมหรือให้ได้รับการยอมรับจากอีกฝ่ายหนึ่ง ดังนั้น การที่ฝ่ายหนึ่งกระทำด้วยประการใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งอำนาจควบคุมหรือให้ได้รับการยอมรับจนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายได้รับอันตรายแก่ชีวิต ร่างกาย หรือจิตใจย่อมถือเป็นความรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวก่อให้เกิดปัญหาด้านสุขภาพแก่ผู้ได้รับผลร้ายโดยตรง นอกจากนี้ยังก่อให้เกิดปัญหาครอบครัวและสังคมโดยส่วนรวม ผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรงส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและเด็ก ผู้ชายมีเป็นส่วนน้อย ดังจะได้ศึกษาสถิติจากแหล่งต่าง ๆ เพื่อสะท้อนให้เห็นขนาดของปัญหา (magnitude of the problem) และแนวโน้มสถานการณ์ความรุนแรงของปัญหา (prevalence of problem)

2. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิงทั่วไป

อาจกล่าวได้ว่าไม่มีสังคมใดที่ผู้หญิงปลอดจากความรุนแรงในครอบครัวเพียงแต่รูปแบบและลักษณะความรุนแรงอาจแตกต่างกันไปตามบริบททางสังคมและวัฒนธรรมของภูมิภาคหรือประเทศต่างๆ โดยเฉพาะผู้หญิงกลุ่มที่มีความอ่อนแอเป็นพิเศษ เช่น หญิงชนกลุ่มน้อย หญิงพื้นเมือง หญิงอพยพ หญิงในค่ายลี้ภัยจากการสู้รบ หญิงที่อยู่ในที่คุมขัง หญิงพิการร่วมถึงเด็กหญิงและหญิงผู้ที่สูงอายุ ความรุนแรงต่อผู้หญิงมิได้จำกัดเฉพาะวัฒนธรรมใด ชนชั้นใด การศึกษาระดับใด ฐานะทางเศรษฐกิจ เชื้อชาติและอายุ จากการศึกษาสำรวจทั่วโลกพบว่า ผู้หญิงประมาณร้อยละ 20 ถึง 50 เคยมีประสบการณ์ถูกทำร้ายทุบตีทางกายไม่จำกัดเฉพาะประเทศกลุ่มพัฒนา กำลังพัฒนาหรือด้อยพัฒนามีปัญหาคล้ายกัน (ดูตารางที่ 1) ข้อมูลจากการรวบรวมขององค์การอนามัยโลก(WHO 2000) ปรากฏว่า ประเทศแคนาดา ประเทศฟิลิปปินส์ และประเทศบังคลาเทศสำรวจข้อมูลระดับชาติในปี 1993 พบว่า ผู้หญิงเคยถูกสามีหรือคู่(intimate partner) ทำร้ายทุบตีในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ร้อยละ 29 ร้อยละ 10 และร้อยละ 34 ตามลำดับ ประเทศสหรัฐอเมริกาและประเทศอียิปต์ สำรวจข้อมูลระดับชาติในปี 1995-1996 พบว่า ผู้หญิงเคยถูกสามีหรือคู่ทำร้ายทุบตีในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ร้อยละ 22 และร้อยละ 47 ตามลำดับ ประเทศออสเตรเลียสำรวจข้อมูลระดับชาติในปี 1996 พบว่า ผู้หญิงเคยถูกสามีหรือคู่ทำร้ายทุบตีในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา ร้อยละ 3 และในปีปัจจุบัน ร้อยละ 8 ประเทศอัฟริกาใต้สำรวจข้อมูลระดับชาติในปี 1997 พบว่า ผู้หญิงเคยถูกสามีหรือคู่ทำร้ายทุบตีในช่วงชีวิตที่ผ่านมา ร้อยละ 13 และในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา ร้อยละ 6 (ดูตารางที่ 2) ส่วนประเทศอังกฤษพบว่าในปี ค.ศ. 1991 ผู้หญิงถูกสามีหรือเคยเป็นสามีฆ่ามากกว่า 120 คน ส่วนผู้ชายถูกภริยาหรือเคยเป็นภริยาฆ่าประมาณ 30 คน (Digest 2, 1993 อ้างใน Sharon Grace 1994 : 1) และจากการสำรวจของสถาบัน British Crime

Survey ในปี ค.ศ. 1991 พบว่า มีเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นในอังกฤษและเวลส์ไม่ต่ำกว่า 530,000 กรณีหรือประมาณร้อยละ 20 ของคดีอาญาที่เกิดขึ้นทั้งหมดโดยประมาณร้อยละ 80 ผู้หญิงถูกสามีหรือคู่ทำร้ายทุบตี และจากการสำรวจในปี 1992 พบว่า ผู้หญิงร้อยละ 10 เคยถูกสามีหรือคู่ทำร้ายทุบตีในช่วงชีวิต (Mirrless - Black, 1994 อ้างใน Sharon Grace, 1994 : 1) ในประเทศสหรัฐอเมริกาปี ค.ศ. 1998 ผู้หญิงถูกสามีหรือคู่ฆ่าถึงแก่ความตายประมาณ 1 ใน 3 ของผู้หญิงที่ถูกฆาตกรรมทั้งหมดหรือมากกว่า 5 เท่าของผู้ชายที่ถูกภริยาหรือคู่ฆ่าถึงแก่ความตาย หรือผู้หญิงถูกสามีหรือคู่ฆ่าถึงแก่ความตาย 767 คนต่อผู้หญิง 100,000 คน (Rennison & Welchons May , 2000 NVAA Text 2000 – Chapter 9 : 1, available at http : // WWW.FINDLAW.COM.) และจากรายงาน FBI ในปี ค.ศ. 1999 ปรากฏว่า ร้อยละ 43 เป็นกรณีความรุนแรงในครอบครัวที่แจ้งเหตุต่อเจ้าหน้าที่ตำรวจ (NVAA Text 2000 – chapter 9 : 1 – 2 available at http : // WWW.FINDLAW.COM.)

อนึ่ง ในปี 1996 สำนักงานสถิติออสเตรเลีย(Australian Bureau of Statistics) ได้รายงานในหัวข้อเรื่องความปลอดภัยของผู้หญิงออสเตรเลีย(Women's Safety Australia) พบว่า ในช่วง 12 เดือน ก่อนสำรวจมีผู้หญิงอายุเกิน 18 ปี ขึ้นไปเคยมีประสบการณ์ถูกกระทำรุนแรง จำนวน 490,400 คน หรือ ร้อยละ 7.1 ในจำนวนนี้ถูกผู้ชายกระทำรุนแรงมากกว่าผู้หญิงด้วยกันกระทำรุนแรงถึง 4 เท่า และมีถึง 132,300 คน หรือ ร้อยละ 22 เคยถูกผู้อื่นกระทำรุนแรงมากกว่า 1 คน สัดส่วนถูกกระทำรุนแรงต่อร่างกายมากกว่าทางเพศ กล่าวคือ ถูกผู้ชายกระทำรุนแรงต่อร่างกายจำนวน 338,700 คน หรือร้อยละ 4.9 ถูกกระทำรุนแรงทางเพศจำนวน 132,000 คน หรือร้อยละ 1.9 ผู้หญิงอายุน้อยจะถูกกระทำรุนแรงมากกว่าผู้หญิงที่สูงอายุ เช่น ในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาผู้หญิงอายุระหว่าง 18 – 24 ปี เคยถูกกระทำรุนแรง ร้อยละ 19 อายุระหว่าง 35 – 44 ปี เคยถูกกระทำรุนแรง ร้อยละ 6.8 และอายุกว่า 55 ปี เคยถูกกระทำรุนแรง ร้อยละ 1.2 เป็นต้น นอกจากนี้ยังปรากฏว่าผู้หญิงจำนวน 111,000 คน หรือ ร้อยละ 2.6 ถูกคู่สมรสที่อยู่ด้วยกันในปัจจุบันกระทำรุนแรงในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมา มีจำนวน 345,400 คน หรือ ร้อยละ 8.0 เคยถูกคู่สมรสที่อยู่ด้วยกันในปัจจุบันกระทำรุนแรงตลอดระยะเวลาที่อยู่ด้วยกันมา แยกเป็นทำร้ายร่างกายร้อยละ 7.6 (329,700 คน) ทำรุนแรงทางเพศ ร้อยละ 1.0 (43,900 คน) ส่วนผู้หญิงที่เคยถูกผู้ชายที่เคยเป็นคู่สมรสกระทำรุนแรงในช่วง 12 เดือน ที่ผ่านมา ร้อยละ 3.3 และปรากฏว่าผู้หญิงจำนวน 682,200 คน หรือ ร้อยละ 68 ที่เคยถูกชายคู่สมรสกระทำรุนแรงในขณะที่มีบุตรผู้เยาว์อยู่ในความเลี้ยงดูและในจำนวนนี้มีถึง 461,200 คน หรือร้อยละ 46 บุตรผู้เยาว์เห็นเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว การจัดการกับปัญหาความรุนแรงปรากฏว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง ร้อยละ 5.8 (170,500 คน) จะพูดคุยปรึกษาเพื่อนหรือเพื่อนบ้าน ร้อยละ 53 (155,600 คน) จะพูดคุยปรึกษากับสมาชิกในครอบครัวและปรากฏว่าในช่วง 12 เดือนที่ผ่านมาผู้หญิงที่เคยถูกกระทำรุนแรงต่อร่างกาย ร้อยละ 19 ส่านที่ถูกกระทำรุนแรงทางเพศ ร้อยละ 15 ได้แจ้งเหตุรุนแรงกับเจ้าพนักงานตำรวจ เหตุผลที่ผู้หญิงยังไม่แจ้งเหตุกับเจ้าพนักงานตำรวจเพราะต้องการแก้ปัญหาเอง ร้อยละ 42 และประมาณ ร้อยละ 27 เห็นว่าเป็นเรื่องไม่ร้ายแรงจึงไม่แจ้งเหตุกับเจ้าพนักงานตำรวจ (Stephen Parker, Patrick Parkinson & Juliet Behrens, 1999:364 – 365)

ตารางที่ 1 ความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อผู้หญิง

ประเทศที่พัฒนาอุตสาหกรรม(Industrialized Countries)	
แคนาดา	ผู้หญิงร้อยละ 25 (สำรวจระดับชาติจากผู้หญิง 12,300 คน ในปี 1993) เคยถูกทำร้ายร่างกายจากคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรส
ญี่ปุ่น	ผู้หญิงร้อยละ 59 จากผู้หญิงที่ทำการสำรวจ 796 คน ในปี 1993 เคยถูกคู่สมรสทำร้ายร่างกาย
นิวซีแลนด์	ผู้หญิงร้อยละ 20 จากผู้หญิงที่ทำการสำรวจ 314 คน เคยถูกคู่สมรสทุบตีหรือทำร้ายร่างกาย
สวิสเซอร์แลนด์	ผู้หญิงร้อยละ 20 จากผู้หญิงที่ทำการสำรวจ 1,500 คน เคยถูกคู่สมรสทำร้ายร่างกายทำนองเดียวกับการสำรวจในปี 1997
อังกฤษ	ผู้หญิงร้อยละ 25 (โดยสุ่มตัวอย่างจากผู้หญิงเพียง 1 เขต) เคยถูกคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรสชกต่อยตบตีในช่วงชีวิต
สหรัฐอเมริกา	ผู้หญิงร้อยละ 28 (สำรวจระดับชาติ) เคยถูกคู่สมรสทำร้ายร่างกายอย่างน้อย 1 ครั้ง
กลุ่มประเทศเอเชียแปซิฟิก(Asia – Pacific)	

กัมพูชา	ผู้หญิงร้อยละ 35 (สำรวจระดับชาติ) เคยถูกคู่สมรสทำร้ายร่างกายและร้อยละ 8 ที่ได้รับอันตรายแก่กาย
อินเดีย	ผู้ชายกว่าร้อยละ 45 ยอมรับว่าเคยทำร้ายร่างกายภริยา
เกาหลี	ผู้หญิงร้อยละ 38 (สำรวจสุ่มจากกลุ่มตัวอย่างผู้หญิง)เคยถูกคู่สมรสทำร้ายร่างกาย
ไทย	ผู้ชายร้อยละ 20 จากที่สำรวจ 619 คน ยอมรับว่าเคยทำร้ายภริยาอย่างน้อย 1 ครั้ง ในช่วงชีวิตที่ผ่านมาระหว่างอยู่กับภริยา
กลุ่มประเทศตะวันออกกลาง(Middle East)	
อียิปต์	ผู้หญิงร้อยละ 35 (สำรวจระดับชาติ) เคยถูกคู่สมรสทำร้ายร่างกายขณะอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา
อิสราเอล	ผู้หญิงร้อยละ 32 เคยถูกคู่สมรสทำร้ายร่างกาย ร้อยละ 30 เคยถูกคู่สมรสบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ในปีที่ผ่านมา
กลุ่มประเทศอัฟริกา(Africa)	
เคนย่า	ผู้หญิงร้อยละ 42 จากผู้หญิงที่ทำการสำรวจ 612 คน ในท้องที่ 1 เขต เคยถูกคู่สมรสทุบตีและในจำนวนดังเคยถูกคู่สมรสทุบตีบ่อยครั้งประมาณร้อยละ 58
อูกานดา	ผู้หญิงร้อยละ 41 เคยถูกคู่สมรสทำร้ายทุบตีหรือทำอันตรายแก่ร่างกายและผู้ชายร้อยละ 41 เช่นกันที่เคยทำร้ายทุบตีภริยา(โดยทำการสำรวจใน 2 เขต)
ซับบับเว	ผู้หญิงร้อยละ 32 จากผู้หญิงที่ทำการสำรวจ 966 คนในท้องที่ 1 จังหวัด เคยถูกบุคคลในครอบครัวทำร้ายร่างกายตั้งแต่อายุ 16 ปี สอดคล้องกับการสำรวจในปี 1996
กลุ่มประเทศลาตินอเมริกาและคาริเบียน(Latin America Caribbean)	
ชิลี	ผู้หญิงร้อยละ 26 (สำรวจจากเมือง Santiago) เคยถูกคู่ครองทำร้ายอย่างน้อย 1 ครั้ง ในจำนวนนี้ร้อยละ 11 เคยถูกคู่ครองทำร้ายรุนแรง(severe) อย่างน้อย 1 ครั้ง และร้อยละ 15 เคยถูกคู่ครองทำร้ายไม่รุนแรงอย่างน้อย 1 ครั้ง
โคลัมเบีย	ผู้หญิงร้อยละ 19 จากผู้หญิงที่ทำการสำรวจ 6,067 คนเคยถูกคู่สมรสทำร้ายร่างกายในช่วงชีวิตที่ผ่านมา
เม็กซิโก	ผู้หญิงร้อยละ 30จากผู้หญิงที่ทำการสำรวจ 650 คน(สำรวจในเมือง Guadalajara) เคยถูกคู่ครองทำร้ายอย่างน้อย 1 ครั้ง ในจำนวนนี้ร้อยละ 31 เคยถูกคู่ครองทำร้ายร่างกายภายใน 1 ปี ที่ผ่านมา สอดคล้องกับการสำรวจในปี 1997
นิคารากัว	ผู้หญิงร้ายละ 52 (สำรวจจากเมือง Leon) เคยถูกคู่ครองทุบตีอย่างน้อย 1 ครั้ง ในจำนวนนี้ร้อยละ 27 เคยถูกคู่ครองทำร้ายร่างกายภายใน 1 ปี ที่ผ่านมาสอดคล้องกับการสำรวจปี 1996

กลุ่มประเทศตะวันออกกลางยุโรปตะวันออกและทะเลบอลติก(Central and Eastern Europe/CIS/ Baltic States)	
เอสโทเนีย โปแลนด์	ผู้หญิงอายุระหว่าง 18 – 20 ปี ร้อยละ 29 กลัวความรุนแรงในครอบครัว ผู้หญิงที่หย่ากับสามีร้อยละ 60 เคยถูกชายที่เป็นสามีทำร้ายอย่างน้อย 1 ครั้ง ในจำนวนนี้ร้อยละ 25 เคยถูกชายที่เคยเป็นสามีทำร้ายซ้ำ
รุสเซีย (St.Petersburg)	เด็กหญิงร้อยละ 25 (และเด็กชายร้อยละ 11) เคยถูกกระทำอานาจาร(unwanted sexual contact) สอดคล้องกับการสำรวจเด็กผู้ชายจำนวน 174 คนและเด็กผู้หญิง 172 คน(อายุระหว่าง 14 – 17)
ทาจิคิสถาน	ผู้หญิงอายุระหว่าง 18 – 40 ปี ร้อยละ 23 จากผู้หญิงที่ทำการสำรวจ 550 คน เคยถูกทำร้ายร่างกาย

ที่มา : Innocenti Digest No. 6 – June 2000 P.5

ตารางที่ 2 การกระทำรุนแรงทางกายต่อผู้หญิงโดยคู่

ประเทศและปีที่เก็บข้อมูล	พื้นที่สำรวจ	ขนาดตัวอย่าง	ผู้ให้ข้อมูล	อายุ	ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงทางกายโดยคู่		
					1 ปีผ่านมา	ปัจจุบัน	ในช่วงชีวิต
อัฟริกา(Sub–Saharan)							
เอธิโอเปีย 1995	แมสคาเนนา	673	2	15+	10	-	45
เคนยา 1984 - 87	คีซีล	612	7	15+	-	42	-
ไนจีเรีย 1993	ไม่ระบุ	1,000	1	-	-		31
อัฟริกาใต้ 1998	อีสเทิร์น เคพ	396	3	18+49	11	-	20
อูกานนา 1984- 87	บุมมาลาก้า	418	3	18+49	12	-	29
	ภาคเหนือ จังหวัด	465	3	18+49	5	-	20
อัฟริกาใต้ 1998	ระดับชาติ	5,077	2	15-49	6	-	13
อูกานดา 1995-96	ลิรา&มาซากา	1,660	2	20+44	-	41	-
ซิมบับเว 1996	มิตแลนด์	966	1	18+	-	-	17
เอเชีย&แปซิฟิก							
ออสเตรเลีย 1996	ระดับชาติ	3,300	1	-	3	8	-
บังคลาเทศ 1993	ระดับชาติ	1,225	2	<50	19	-	47
กัมพูชา 1996	2 ภาค	10,368	2	15-49	-	42	-
อินเดีย 1999	6 รัฐ	9,938	3	15-49	14	-	40/16
เกาหลี 1989	ระดับชาติ	707	2	20+	38/12	-	-
ปาปัวนิวกินี 1982	ระดับชาติ (เฉพาะชนบท)	628	3	-	-	-	67

ฟิลิปินส์ 1993	ระดับชาติ	8,481	5	15-49	-	-	10
ไทย 1994	กรุงเทพฯ	619	4	-	-	20	-
โมลคาวา 1997	ระดับชาติ	4,790	3	15-44	7+	-	14+
เนเธอร์แลนด์ 1986	ระดับชาติ	989	1	20+60	-	-	21/11
นอร์เวย์ 1989	โทรนไฮม์	111	3	20-49	-	-	18
สวิสเซอร์แลนด์1994-96	ระดับชาติ	1,500	2	20+0	6	-	21
ตุรกี 1998	ตะวันออก/ ตะวันออก เฉียงใต้	599	1	14-75	-	-	58
อังกฤษ 1993	ลอนดอน	430	1	16+	12	-	30
	เหนือ	-	-	-	-	-	-
ชิลี 1993	ซานติเอโก	1,000	2	22+55	-	26/11	-
โคลัมเบีย 1995	ระดับชาติ	6,097	2	15-49	-	19	-
เม็กซิโก 1996	กัวคาลาฮาลา	650	3	-	15	-	27
เม็กซิโก 1996	มอนเทอเรย์	1,064	3	15+	-	-	17
ปารากวัย 1996-96	ระดับชาติ	5,940	3	15+49	-	-	10
เปรู 1997	เมืองลิมา	359	2	17+55	31	-	-
เปอร์โตริโก 1995-96	ระดับชาติ	4,755	3	15-49	-	-	13
อุรุกวัย 1997	2 ภาค	545	2	22-55	10	-	-
อัฟริกาเหนือ/ตะวันออก							
อียิปต์ 1995-96	ระดับชาติ	7,121	3	15-49	16	-	34
อิสราเอล 1997	อาหรับ	1,826	2	19-67	32	-	-
แคนาดา 1993	ระดับชาติ	12,300	1	18+	3	-	29
สหรัฐอเมริกา 1995-96	ระดับชาติ	8,000	1	18+	13	-	22

ที่มา : Heise,Ellsberg &Gottemoeller,1999 อ้างใน กฤตยา อาชวนิกุลและคณะ

หมายเหตุ : 1 : ผู้หญิงทั้งหมด

2 : ผู้หญิงที่ปัจจุบันแต่งงานหรือมีคู่

3 : ผู้หญิงที่เคยแต่งงานหรือเคยมีคู่

4 : ผู้ชายที่แต่งงานแล้วและรายงานว่าเคยกระทำรุนแรงต่อคู่

5 : ผู้หญิงที่ตั้งครรภ์

6 : ผู้หญิงที่แต่งงานแล้ว ในจำนวนนี้ครึ่งหนึ่งตั้งครรภ์

3. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้หญิงในประเทศไทย

จากการศึกษาประวัติศาสตร์กฎหมายไทยพบว่า สถานภาพ สิทธิและเสรีภาพระหว่างชายหญิงไม่เท่าเทียมกัน ดังจะเห็นได้จากกฎหมายตราสามดวง ลักษณะผัวเมียบทที่ 60 ให้อำนาจสามีโบยตีภริยาที่ไม่เชื่อฟังสามี กฎหมายพระอัยการทาษ มาตรา 1 ให้อำนาจสามีนำภริยาไปขายได้ ทำให้ภริยามีสถานะเป็นทรัพย์สินของสามี ต่อมามีการยกเลิกกฎหมายดังกล่าว โดยใช้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ครอบครัว ตั้งแต่วันที่ 1 ตุลาคม 2478 แต่สิทธิระหว่างสามีภริยายังไม่เท่าเทียมกัน เช่น ภริยาไม่มีอำนาจจัดการทรัพย์สิน อำนาจปกครองบุตรอยู่กับบิดา ต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 5 ในปี พ.ศ. 2519 กำหนดให้สิทธิและหน้าที่ระหว่างสามีภริยาเท่าเทียมกัน กฎหมายถือเป็นหลักฐานสำคัญที่สะท้อนให้เห็นโครงสร้างทางสังคมและบริบทด้านวัฒนธรรมจารีตประเพณีในสังคมอดีตที่กำหนดให้ชายเป็นใหญ่มีบทบาทเหนือกว่าผู้หญิงแม้ความสัมพันธ์ระดับบุคคลภายในครอบครัวกฎหมายและจารีตประเพณีกำหนดให้ชายมีบทบาทเหนือกว่าผู้หญิงอันมีลักษณะสัมพันธ์เชิงอำนาจ แม้ในปัจจุบันกฎหมายที่กำหนดให้บทบาทชายหญิงไม่เท่าเทียมกันจะยกเลิกไปแล้ว แต่วัฒนธรรมจารีตประเพณีและทัศนคติที่สืบทอดกันมานับศตวรรษหายกเลิกไปไม่ ดังนั้นปรากฏการณ์ความรุนแรงระหว่างชายหญิงยังปรากฏให้เห็นตลอดมาเพียงแต่ขนาดของปัญหาและแนวโน้มของสถานการณ์ความรุนแรงอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามปัจจัยแวดล้อมทางโครงสร้างสังคมและครอบครัว ประเทศไทยยังไม่มีการสำรวจสภาวะความรุนแรงต่อผู้หญิงไม่ว่าในระดับโครงสร้างทางสังคม ระดับวัฒนธรรมจารีตประเพณีหรือระดับบุคคล เพิ่งมีการสำรวจในปี พ.ศ. 2542 โดย ดร. กฤตยา อาชวนิจกุลและคณะในปี 2542 – 2544 พบว่า ผู้หญิงที่มีคู่หรือเคยมีคู่(ever partnered women) เคยถูกสามีหรือคู่ทำร้ายทางกายหรือทางเพศในช่วงชีวิต(lifetime prevalence) ร้อยละ 44 เคยถูกทำร้ายรุนแรงทางกายและเพศ ร้อยละ 13 เคยถูกทำร้ายรุนแรงทางกายอย่างเดียว ร้อยละ 28 และเยถูกทำร้ายรุนแรงทางเพศอย่างเดียว ร้อยละ 29 ส่วนที่เคยถูกทำร้ายในปัจจุบัน (เกิดช่วงปีก่อนสำรวจ current prevalence) พบว่า ผู้หญิงถูกสามีหรือคู่ทำร้ายทางกายหรือทางเพศ ร้อยละ 22 ถูกทำร้ายรุนแรงทางกายอย่างเดียว ร้อยละ 11 ถูกทำร้ายรุนแรงทางเพศอย่างเดียว ร้อยละ 16 และถูกทำร้ายรุนแรงทั้งทางกายและทางเพศร้อยละ 5 และจากการสำรวจจากหนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ ระหว่างปี 2543 – 2544 ของมูลนิธิเพื่อนหญิงพบว่า สามีทำร้ายร่างกายภริยาในปี 2534 จำนวน 17 ราย ปี 2544 จำนวน 20 ราย ส่วนภริยาทำร้ายสามีโดยตัดอวัยวะเพศในปี 2543 จำนวน 1 ราย และปี 2544 จำนวน 1 ราย เช่นกัน

อนึ่ง หน่วยงานที่ให้บริการแก่ผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวในส่วนภาครัฐได้แก่ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรี โรงพยาบาลสังกัดสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร จัดตั้งขึ้นตั้งแต่มกราคม ปี 2542 ปัจจุบันมีทั้งหมด 8 โรงพยาบาล ปรากฏว่ามีคนไข้เข้ารับการรักษาพยาบาลอันเนื่องจากความรุนแรงในครอบครัว ปีงบประมาณ 2542 มีจำนวน 843 ราย แยกเป็นชายอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 49 ราย หญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี จำนวน 89 ราย หญิงอายุเกินกว่า 15 ปี จำนวน705 ราย สาเหตุถูกสามีทำร้ายมากที่สุด 301 ราย ปีงบประมาณ 2543 มีจำนวน 1,242 ราย แยกเป็นชายอายุต่ำกว่า 15 ปี 79 ราย หญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี 114 ราย หญิงอายุเกินกว่า 15 ปี 1,049 ราย สาเหตุถูกสามีทำร้ายมากที่สุด 504 ราย ปีงบประมาณ 2544 มีจำนวน 1,443 ราย แยกเป็นชายอายุต่ำกว่า 15 ปี 70 ราย หญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี 171 ราย หญิงอายุเกินกว่า 15 ปี 1,202 ราย สาเหตุถูกสามีทำร้ายมากที่สุด 512 ราย และมีงบประมาณ 2545 เพียง 9 เดือน(ต.ค 44- มิ.ย. 45) มีจำนวน 965 ราย แยกเป็นชายอายุต่ำกว่า 15 ปี 48 ราย หญิงอายุต่ำกว่า 15 ปี 201 ราย หญิงอายุเกินกว่า 15 ปี จำนวน 965 ราย สาเหตุถูกสามีทำร้ายมากที่สุด 348 ราย (ดูตารางที่ 3) ส่วนหน่วยงานภาคเอกชนที่ให้บริการแก่ผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว เช่น มูลนิธิเพื่อนหญิงปี 2544 ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับปัญหา

ถูกละเมิดทางเพศ ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและปัญหาชีวิตอื่นๆ รวม 869 ราย แยกเป็นปัญหาถูกละเมิดทางเพศ 35 ราย สามีทำร้ายทุบตี 42 ราย สามีไม่อุปการะเลี้ยงดู 84 ราย ปัญหาฟ้องหย่า 186 ราย เป็นต้น

ตารางที่ 3 สถิติผู้ป่วยขอรับบริการจากศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรีของโรงพยาบาล 8 แห่งในสังกัดสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร

ผู้ก่อเหตุละเมิด	ปี 2542			ปี 2543			ปี 2544		
	ต่ำกว่า 15 ปี		15ปีขึ้น	ต่ำกว่า 15 ปี		15 ปีขึ้น	ต่ำกว่า 15 ปี		15 ปีขึ้น
	ชาย	หญิง	หญิง	ชาย	หญิง	หญิง	ชาย	หญิง	หญิง
ทำร้ายร่างกาย									
- สามี	0	1	300	0	1	503	0	2	510
- บิดา	5	2	26	6	0	10	3	14	10
- มารดา	2	0	0	3	3	2	2	12	0
- ครู	0	1	0	1	2	6	3	1	0
- ญาติ	7	2	51	7	12	78	5	13	94
- ตำรวจ	0	0	1	3	0	18	2	0	3
- อื่นๆ(ระบุ)**	16	10	151	0	0	0	0	0	0
บุตร	0	0	0	1	0	77	1	0	2
เพื่อนบ้าน	2	1	59	0	0	0	1	0	23
บิดาของเพื่อน	0	1	0	0	0	0	0	0	0
เพื่อน	3	1	12	6	0	74	0	9	62
คนรู้จัก	0	0	12	6	5	91	16	14	223
คนแปลกหน้า	1	4	25	13	9	74	14	7	119
ข่มขืน									
- บิดา	0	0	0	0	2	1	0	0	0
- ญาติ	0	3	2	0	13	10	0	6	9
- ครู	0	0	0	0	1	1	0	0	0
- ตำรวจ	0	1	1	0	0	0	0	0	0
- อื่นๆ(ระบุ)**	1	32	33	33	0	0	0	2	0
เพื่อน	0	6	15	0	13	13	1	9	13
คนรู้จัก	0	5	8	0	32	45	0	38	43
คนแปลกหน้า	0	6	18	0	16	29	0	20	37
อนาจาร									
- บิดา	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- ญาติ	1	0	0	0	2	0	0	0	0
- ครู	0	0	0	0	1	0	0	0	0
- ตำรวจ	0	0	0	0	0	0	0	1	0

- อื่นๆ(ระบุ)**	0	2	1	0	0	0	0	0	0
เพื่อนบ้าน	0	1	3	4	5	0	1	2	2
คนแปลกหน้า	2	1	0	6	5	9	0	3	1
ข่มขู่									
- สามี	0	0	0	0	0	1	0	0	12
- ญาติ	0	0	0	2	0	0	0	0	17
- ครู	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- ตำรวจ	0	0	0	0	0	0	0	0	2
- เพื่อน	0	0	0	0	0	1	0	0	1
- อื่นๆ(ระบุ)**	0	0	0	0	0	0	0	0	4
ทอดทิ้ง									
- บิดา	0	0	0	0	0	0	0	0	0
- มารดา	0	0	0	21	19	0	21	12	0
- ญาติ	0	0	0	2	1	6	0	6	15
- อื่นๆ(ระบุ)**	3	7	2	0	0	0	0	0	0
รวม	**49**	**89**	**705**	**79**	**114**	**1,049**	**70**	**171**	**1,202**

** ปี 2542 มิได้ระบุรายละเอียด

ที่มา :ปรับปรุงจากรายงานสถิติผู้ป่วยศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรี สำนักการแพทย์กรุงเทพมหานคร

4. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวต่อเด็ก

เด็กถูกกระทำทารุณหรือได้รับความรุนแรงจากบุคคลในครอบครัวเกิดขึ้นได้หลายรูปแบบ เช่น ถูกทำร้ายทุบตี(physical abuse) ถูกล่วงเกินทางเพศ(sexual abuse) และถูกละเลยทอดทิ้ง(neglect) หรือเลี้ยงดูไม่เหมาะสม(maltreatment) ปรากฏการณ์เด็กได้รับความรุนแรงในครอบครัวมีมานานแล้ว สังคมเพิ่งตระหนักในปี ค.ศ. 1950 เมื่อสื่อมวลชนในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ขุดคุ้ยเปิดเผยกรณีเด็กถูกผู้ปกครองล่ามโซ่ไว้เป็นเวลาหลายปี เด็กถูกผู้ปกครองใช้น้ำร้อนลวก เด็กถูกผู้ปกครองใช้เตารีดนาบตัวหรือการกระทำทารุณในรูปแบบต่างๆ จนเป็นเหตุให้เด็กได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจบางรายถึงร่างกายพิการหรือถึงแก่ความตายเป็นจำนวนมากจากเหตุการณ์ที่เกิดแก่เด็กดังกล่าวจึงทำให้สังคมอเมริกันเริ่มตระหนักถึงปัญหาการกระทำทารุณกรรมเด็กจากบุคคลในครอบครัวและเห็นว่าเป็นปัญหาระดับชาติที่จำต้องได้รับการแก้ไข (Schmett, B.D. 1978 อ้างใน วิชา มหาคุณ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล พ.ศ. 2533 : 31) ในปี ค.ศ. 1962 สถาบัน American Human Association ได้ทำการสำรวจตามแหล่งข่าวหนังสือพิมพ์ปรากฏว่าเพียงช่วงระยะเวลา 9 เดือน พบว่า มีเด็กถูกกระทำทารุณกรรมถึง 662 ราย Light, R. J. ได้ชี้ให้เห็นว่าในสหรัฐอเมริการะหว่างปี ค.ศ. 1964 – 1970 มีเด็กถูกกระทำทารุณกรรมประมาณ 200,000 – 500,000 ราย (Light, R. J. 1973 อ้างใน วิชา มหาคุณ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, 2533 : 32) จากรายงานของ A New York State Department of Social Services ได้ชี้ให้เห็นว่า จำนวนเด็กถูกกระทำทารุณกรรมและถูกละเลยทอดทิ้งในแต่ละปีทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณ 465,000 - 1,175,000 คน หากรวมเด็กถูกกระทำทารุณกรรมทุกรูปแบบรวมการเลี้ยงดูไม่เหมาะสมด้วยจะมีประมาณปีละ 1,500,000 คน สถาบัน The Nation Center on Child Abuse and Neglect รายงานว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาแต่ละปีมีเด็กถูกกระทำทารุณ

กรรมทางร่างกาย(physical abuse) ระหว่าง 100,000 - 200,000 คนต่อปี ถูกกระทำทารุณกรรมทางเพศ(sexual abuse) ระหว่าง 60,000 - 100,000 คนต่อปี ถูกละเลยทอดทิ้ง(neglect) ประมาณ 2,000 คนต่อปี และเป็นเหตุให้เด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมถึงแก่ความตาย 4,000 คนต่อปี จากรายงานของสมาคม Patricia Scheme of the American Humane Association ปรากฏว่าในปี ค.ศ. 1970 มีเด็กถูกกระทำทารุณกรรมประมาณ 669,000 คน เพิ่มขึ้นในปี ค.ศ. 1986 เป็น 2.1 ล้านคน Betty Stewart กรรมการสถาบัน Department of Health and Human Services Children's Bureau ได้ชี้ให้เห็นว่าอัตราความรุนแรงในครอบครัวที่มีผลกระทบต่อเด็กได้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในสภาพสังคมที่กำลังเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันโดยเฉพาะเด็กถูกกระทำทารุณกรรมทางเพศในปี ค.ศ.1986 มีจำนวนถึง 138,000 ราย เพิ่มขึ้นเป็นสามเท่าจากปี ค.ศ. 1980 ในจำนวนนี้มีเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมถึงแก่ความตายประมาณ 1,200 คน (Hinojosa, M., 1988 อ้างใน วิชา มหาคุณ วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล, 2533 : 33) และจากรายงานของ U.S Department of Health and Human Service ในปี ค.ศ. 1997 ประมาณว่าในแต่ละปีจะมีเด็กถูกกระทำทารุณกรรมและละเลยทอดทิ้งประมาณ 1 ล้านคน ถูกละเมิดทางเพศปีละประมาณ 130,00 คน เด็กถูกกระทำทารุณกรรมถึงแก่ความตายปีละประมาณ 2,000 คน (New Directions from the field : chapter 17, available at http : // WWW.FINDLAW.COM.) ส่วนเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมในประเทศไทยจากการสำรวจสภาวะสุขภาพของประชากรไทยระหว่าง พ.ศ. 2539 - 2540 พบว่า เด็กอายุ 6 - 12 ปี เคยประสบเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ร้อยละ 10.5 เด็กที่เคยถูกทำร้ายร่างกายอย่างรุนแรงจากบุคคลในครอบครัว ร้อยละ 6.6 และถูกล่วงเกินทางเพศจากบุคคลในครอบครัว ร้อยละ 0.2 (กระทรวงแรงงานและสวัสดิการสังคม อ้างในรายงาน ผลการดำเนินงานของประเทศไทยตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ฉบับที่ 2, 2544 : 95) นอกจากนี้จากการรวบรวมข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ ของมูลนิธิเพื่อนหญิง พบว่า เด็กถูกบิดามารดาฆ่าตายในปี 2543 จำนวน 10 ราย และปี 2544 จำนวน 22 ราย แยกเป็นมารดาฆ่า 15 ราย บิดาฆ่า 17 ราย

5. สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวต่อผู้ชาย

จากสถิติในประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏว่า ผู้หญิงถูกสามีหรือคู่ฆ่าตายมีมากกว่าผู้ชายถูกภริยาหรือคู่ฆ่าตายถึง 5 เท่า หรือประมาณ 146 คนต่อชาย 100,000 คน (Rennison & Welchans May, NVAA Text 2000 : 1, available at http : // WWW.FINDLAW.COM.) ในประเทศออสเตรเลียจากการสำรวจของ Phillips, L. ในปี ค.ศ. 1984 พบว่า ผู้ที่ขอรับคำปรึกษาปัญหาครอบครัวเป็นผู้หญิงถูกสามีหรือคู่ทำร้ายทุบตี ร้อยละ 45 ส่วนผู้ชายถูกภริยาหรือคู่ทำร้าย ร้อยละ 21 และต่างฝ่ายต่างทำร้ายซึ่งกันและกัน ร้อยละ 33 ปรากฏว่าผู้หญิงถูกสามีหรือคู่ฆ่าพบมากกว่าผู้ชายถูกภริยาหรือคู่ฆ่าตายถึง 3 เท่า (L. Phillips, 1984 อ้างใน The Law Reform Commission No 30, 1986 : 9) และจากการศึกษาของ C O' Donnell and H. Saville ในปี ค.ศ. 1979 พบว่า การทำร้ายระหว่างสามีภริยา (inter – spousal assault) ผู้หญิงเป็นฝ่ายถูกทำร้าย ร้อยละ 95.3 ส่วนผู้ชายเป็นฝ่ายถูกทำร้ายมีเพียงร้อยละ 4.7 เท่านั้น และจากการสำรวจในเมืองซิดนีย์มลรัฐนิวเซาส์เวลส์ผู้ที่ขอรับความช่วยเหลือด้านกฎหมายถูกคู่ทำร้ายเป็นผู้หญิงประมาณร้อยละ 90 และจากการสำรวจของ NSW Bureau of Crime Statistics and Research ระหว่างปี 1968 ถึง 1981 พบว่า คดีฆาตกรรมที่เกิดขึ้นในมลรัฐนิวเซาส์เวลส์ระหว่างปี 1968 – 1981 ร้อยละ 42.5 เกิดขึ้นภายในครอบครัว เกือบร้อยละ 55 เป็นการฆ่ากันระหว่างคู่สมรส หรืออาจกล่าวได้ว่าประมาณ 1 ใน 4 ของ คดีฆาตกรรมที่เกิดขึ้นทั้งหมดเป็นการฆ่ากันระหว่างคู่สมรส ในจำนวนนี้สามีถูกภริยาฆ่า ร้อยละ 26.7 ส่วนภริยาถูกสามีฆ่า ร้อยละ 73.3 (The Law Reform Commission No 30, 1986 : 1) ในประเทศไทยจากการรวบรวมข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ ระหว่างปี 2543 – 2544 ของมูลนิธิเพื่อนหญิง พบว่า สามีฆ่าภริยาในปี 2543

จำนวน 30 ราย ในปี 2544 จำนวน 60 ราย ส่วนภริยาฆ่าสามีในปี 2543 จำนวน 13 ราย และปี 2544 จำนวน 19 ราย จากข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าผู้ชายได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวมีน้อยกว่าผู้หญิง ส่วนใหญ่ผู้ชายจะเป็นฝ่ายทำร้ายทุบตีฝ่ายหญิง แต่อย่างไรก็ตาม Suzanne Steinmetz กลับเห็นว่าผู้ชายและผู้หญิงเป็นผู้กระทำความรุนแรง(violence) พอๆ กัน จึงเสนอแนวคิดเกี่ยวกับอาการสามีถูกทำร้ายทุบตี(battered husband syndrome) ในบทความเหยื่อวิทยา(Victimology) เมื่อปี 1978 แต่ปรากฏว่าถูกต่อต้านอย่างแรง ต่อมาในปี 1980 Murray Straus, Richard Gelles และ Suzanne Steinmetz ได้ทำการสำรวจครอบครัวชาวอเมริกันที่เกิดเหตุความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 3,218 ครอบครัวพบว่า ผู้ชายและผู้หญิงกระทำความรุนแรงจนเป็นเหตุให้คู่สมรสอีกฝ่ายได้รับอันตรายสาหัสพอๆกัน ส่วนทำอันตรายไม่ร้ายแรงแต่เกิดขึ้นบ่อยๆปรากฏว่าผู้หญิงก่อเหตุร้อยละ 11.6 ส่วนผู้ชายก่อเหตุร้อยละ 12 นอกจากนี้ J. Langhinrichsen – Rohling, P. Neidig และ G. Thorn(1995) ได้ทำการศึกษาคู่สมรสวัยฉกรรจ์ในกองทัพสหรัฐอเมริกาพบว่า กว่าร้อยละ 47 ทั้งชายและหญิงเคยถูกคู่สมรสอีกฝ่ายทำร้ายทุบตีจนได้รับบาดเจ็บ(wound) และเป็นแผลถลอก(bruise) ส่วน Reena Sommer (1989) ได้ทำการสำรวจเกี่ยวกับผู้หญิงที่ติดสุราพบว่า ร้อยละ 39.1 ของผู้หญิงที่ตอบแบบสัมภาษณ์เคยใช้ความรุนแรงกับคู่สมรสและในจำนวนนี้ร้อยละ 16.2 ที่ถือว่าเป็นการกระทำที่ร้ายแรง(severe) และได้มีการสำรวจเพิ่มเติมด้วยวิธีโทรศัพท์สัมภาษณ์ซ้ำอีก 737 ราย พบว่า กว่าร้อยละ 90 ได้รับคำตอบว่าการทำร้ายคู่สมรสดังกล่าวมิได้เกิดจากการกระทำโดยป้องกันตัวเอง(self – defense) หากแต่เกิดจากความโกรธ(furious) หรือความอิจฉาริษยา(jealous) หรือมีความเครียดและผิดหวัง(frustrate) ทั้งมีเหตุผลและไม่มีเหตุผลหรืออยู่ในภาวะควบคุมตัวเองไม่ได้ด้วยวิธีการตี เตะ ขว้างสิ่งของใส่หรือกัด ผลปรากฏว่าประมาณร้อยละ 40 ผู้ชายจะต้องไปโรงพยาบาล ส่วน Walter DeKeseredy(1997) ได้ทำการศึกษาความรุนแรงระหว่างคู่รัก(dating relationship) พบว่า ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาทั้งชายและหญิงมีความรุนแรงพอๆกัน Patricia Pearson(1997) ได้เขียนบทความเรื่อง When She Was Bad:Violent Women and the Myth of Innocence กล่าวว่า ผู้หญิงและผู้ชายมีความรุนแรงพอๆกัน ภริยาหรือสามีจึงเป็นผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวพอๆกัน(wives are as likely as husband are to initiate battering)

เมื่อวิเคราะห์ข้อมูลและความคิดเห็นนักวิชาการดังกล่าวข้างต้นจึงกล่าวได้ว่าสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม(social phenomenon) เกิดขึ้นในทุกบริบททางสังคมเพียงแต่ขนาดและความซับซ้อนของปัญหาอาจแตกต่างกันไปบ้าง บุคคลที่ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวมีทั้งชายและหญิง ส่วนผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวมีทั้งผู้หญิงผู้ชายและเด็ก

6. กระบวนการยุติธรรมกับการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวถึงผลการวิจัยตั้งแต่ปี ค.ศ. 1970 ได้ชี้ชัดว่าความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นหากปราศจากการแทรกแซงทางสังคมที่เหมาะสมสถานการณ์ความรุนแรงกลับยิ่งเพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ Langan & Innes ได้กล่าวไว้ในปี ค.ศ. 1986 ว่าความรุนแรงในครอบครัวหากขาดการแทรกแซงผู้หญิงดังกล่าวจะถูกสามีหรือคู่ทำร้ายซ้ำอีกสูงถึงร้อยละ 32 ภายในระยะเวลาอันสั้น(Langan & Lnnes, 1986 อ้างใน Buzawa, S. & Buzawa, G. 1990 : 9) กระบวนการยุติธรรมถือเป็นกลไกหนึ่งทางสังคมในการแทรกแซงเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว สำหรับหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมของไทยที่มีบทบาทหน้าที่สนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวประกอบด้วยตำรวจ อัยการ ทนายความ

ศาลและราชทัณฑ์ แต่ในงานวิจัยนี้จะศึกษาวิเคราะห์เฉพาะหน่วยงานตำรวจ อัยการ ทนายความและศาลเท่านั้น ดังต่อไปนี้

6.1 หน่วยงานตำรวจ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ตั้งศูนย์พิทักษ์เด็ก เยาวชนและสตรี ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค แต่ยังขาดบทบาทที่ชัดเจน รวมทั้งไม่มีบุคลากรที่รับการฝึกอบรมเฉพาะด้านเพื่อรับผิดชอบโดยตรง นอกจากนี้ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วย กรณีบางเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติเป็นพิเศษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 บทที่ 3 สามีภริยาวิวาทกัน ข้อ 583 กำหนดว่า "ในกรณีที่สามีหรือภริยากล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งว่าทำร้ายร่างกายนั้น หากมิได้ใช้อาวุธหรือบาดเจ็บมิถึงสาหัส หรือเหตุมิได้เกิดในถนนหลวงประกอบกับการกระทำนั้นได้กระทำไปโดยมิได้มีเจตนาชั่วร้าย เช่น ทำเพื่อตักเตือนสั่งสอนเป็นต้น ให้พนักงานสอบสวนพยายามชี้แจงตักเตือนให้เรื่องยุติกันเสีย เมื่อไม่เป็นผลสำเร็จจึงจัดการต่อไปตามรูปคดี แต่ให้เสนอสำนวนการสอบสวนนั้นตามลำดับให้ผู้บังคับการพิจารณาสั่งการ...

แม้การทำร้ายร่างกายกันระหว่างสามีภริยานั้น จะได้ใช้อาวุธหรือบาดเจ็บสาหัสหรือเหตุเกิดในถนนหลวงก็ดี หากเห็นเป็นการสมควรก็ให้เสนอ เพื่อผู้บังคับการพิจารณาสั่งการตามความเหมาะสมได้ ทั้งนี้เฉพาะทางราชการต้องการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของครอบครัวเป็นสำคัญ

อนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลยพินิจในการไกล่เกลี่ย หากการกระทำความผิดเกิดขึ้นบ่อยครั้ง มิเข็ดหลาบและมีพฤติการณ์ว่าจะเกิดการทำร้ายรุนแรงยิ่งขึ้น ก็ให้ดำเนินคดีตามกฎหมายทุกราย"

จึงเห็นได้ว่าตามระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติดังกล่าวมีลักษณะเป็นนโยบายให้พนักงานสอบสวนพยายามไกล่เกลี่ยเพื่อระงับข้อพิพาทหรือเหตุรุนแรงระหว่างสามีภริยาแต่ไม่มีกลไกการติดตามหรือให้คำปรึกษาแนะนำเพื่อป้องกันมิให้ก่อเหตุทำร้ายกันอีก ส่วนเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรม กรณีเป็นผู้เสียหายหรือพยานในคดีอาญาได้รับการคุ้มครองในการสอบสวนตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 133 ทวิ แต่การสนองตอบในระดับปฏิบัติยังขาดประสิทธิภาพจำต้องพัฒนาด้านบุคลากรอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

6.2 หน่วยงานอัยการ สำนักงานอัยการสูงสุดมีการจัดตั้งศูนย์คุ้มครองสิทธิเด็กและสตรีในส่วนกลาง แต่การดำเนินคดีอาญากับผู้ที่ทำร้ายคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรสมิได้แยกเป็นคดีพิเศษจากคดีอาญาทั่วไป ต่อกรณีเด็กถูกกระทำทารุณกรรมตกเป็นผู้เสียหาย และต้องเป็นพยานเด็กได้รับการคุ้มครองในชั้นถามปากคำเป็นพยานในศาล พนักงานอัยการต้องถามผ่านนักจิตวิทยาหรือนักสังคมสงเคราะห์อาจขาดประสิทธิภาพในการสืบพยานรวมทั้งมีข้อยุ่งยากในการพิสูจน์ข้อเท็จจริงในคดีเนื่องจากมีบุคคลเข้ามาเกี่ยวข้องหลายคน

6.3 ทนายความ สภาทนายความ ยังไม่มีการพัฒนาหรือฝึกอบรมทนายความให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านคดีความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง ขึ้นอยู่กับทนายความแต่ละคนที่มีความสนใจและปฏิบัติงานด้านนี้ก็จะมีความเชี่ยวชาญเป็นการเฉพาะรายไป

6.4 ศาลยุติธรรม การพิจารณาคดีอาญาที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งทำร้ายอีกฝ่ายหรือคดีแพ่งที่ฟ้องหย่าโดยอ้างเหตุว่าอีกฝ่ายทำร้ายร่างกายศาลจะพิจารณาทำนองเดียวกับคดีอาญาและคดีแพ่งทั่วไป ต่อกรณีเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมตกเป็นผู้เสียหายและต้องเป็นพยานเบิกความในศาล ศาลอาจใช้ดุลยพินิจให้พนักงานอัยการหรือทนายความถามปากคำพยานผ่านนักวิชาชีพบางสาขา เพื่อควบคุมความเป็นธรรมและไม่ให้ละเมิดสิทธิส่วนบุคคลและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของพยาน แต่บุคลากรยังขาดการพัฒนาให้มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน การใช้ดุลยพินิจยังไม่อาจสนองตอบต่อความต้องการและจำเป็นของเด็กแต่ละคนอย่างเหมาะสม

จากการศึกษาบทบาทหน้าที่หน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมดังกล่าวข้างต้น เห็นว่ายังขาดความชัดเจนทั้งโครงสร้างองค์กร การบริหารจัดการและวิธีปฏิบัติในการคุ้มครองช่วยเหลือ การประเมินสภาพปัญหาตลอดจนมาตรการป้องกันมิให้ผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวถูกกระทำซ้ำวิธีปฏิบัติในปัจจุบันยังคงใช้มาตรการทางอาญา กล่าวคือ ถ้าการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเข้าข่ายความผิดอาญาก็จะดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุรุนแรงไม่มีมาตรการให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองผู้เสียหายหรือการแก้ไขฟื้นฟูผู้ก่อเหตุรุนแรงก่อนเข้าสู่กระบวนการทางอาญาซึ่งกระบวนการยุติธรรมในต่างประเทศผู้เสียหายมีสิทธิจะเลือกใช้มาตรการทางแพ่งเพื่อขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโดยเลี่ยงไม่ใช้มาตรการทางอาญาลงโทษผู้ก่อเหตุ จึงอาจกล่าวได้ว่ากระบวนการยุติธรรมไทยยังมิอาจสนองตอบต่อสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล(Out Come) จึงจำต้องทำการวิจัยเพื่อประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว เพื่อนำไปสู่การพัฒนาปรับปรุงกฎหมายและกลไกที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้ เพื่อให้การคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวอย่างเป็นรูปธรรมต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. ศึกษาความหมาย สาเหตุและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว
2. ศึกษาแนวคิดและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมต่อการสนองตอบปัญหาความ

รุนแรงในครอบครัว

3. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวของไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ โดยเลือกเฉพาะกรณีประเทศที่มีบริบททางสังคมใกล้เคียงกับประเทศไทย เพื่อนำมาเป็นกรอบความคิดในการประยุกต์และเสนอทางเลือกใหม่ๆ ในประเทศไทย

ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

ศึกษามาตรการและรูปแบบกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตลอดจนทางเลือกอื่นที่มีส่วนเสริมและเกื้อหนุนต่อการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืน

6. ยกร่างกฎหมายหรือแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติให้มีความเชื่อมโยงและเป็นกลไกสำคัญต่อการยับยั้ง คุ้มครองและแก้ไขฟื้นฟูเหยื่อและผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว

โจทย์วิจัย

1. กระบวนการยุติธรรมมีความเหมาะสมหรือมีปัญหาอุปสรรคในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่ คืออะไร

2. มาตรการและรูปแบบที่เหมาะสมของกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว คืออะไร

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยจะอยู่ในกรอบการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวประกอบด้วยหน่วยงานตำรวจ อัยการ ศาลและทนายความแต่ไม่รวมถึงหน่วยงานราชทัณฑ์ หากมีส่วนเกี่ยวกับกระบวนการทางการแพทย์และสังคมสงเคราะห์จะกล่าวแต่ส่วนน้อย โดยใช้ปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง ค.ศ.1993 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 ข้อ 19 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 53 วรรคหนึ่งเป็นกรอบการวิจัย

ประเด็นที่ทำการวิจัย

1. ศึกษาความหมาย สาเหตุและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว
2. ศึกษาแนวคิดและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว
3. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวของไทยโดยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกาบางมลรัฐ ประเทศออสเตรเลียและประเทศในเอเชียซึ่งมีบริบททางสังคมใกล้เคียงกับประเทศไทยอีกสองประเทศ คือ ประเทศสิงคโปร์และประเทศมาเลเซีย
4. ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมโดยทำการสัมภาษณ์จากผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัว
5. ศึกษามาตรการและรูปแบบกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมตลอดจนทางเลือกอื่นที่สามารถสนองตอบต่อการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน

คำนิยามศัพท์เฉพาะ

(1) คำว่า “กระบวนการยุติธรรม(Justice system)” หมายถึง ขั้นตอนในการดำเนินคดีทั้งทางแพ่งและอาญา

(2) คำว่า “ครอบครัว(family)” หมายถึง กลุ่มบุคคลที่อยู่หรือเคยอยู่ด้วยกันอย่างสามีภริยาตามสภาพความเป็นจริง และให้หมายรวมถึงบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วยโดยมีความเกี่ยวพันทางเครือญาติและพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัวดังกล่าว

(3) คำว่า “เด็ก” หมายถึง บุคคลที่อายุไม่ถึงสิบแปดปีบริบูรณ์

(4) คำว่า “คู่สมรส(spouse)” หมายถึง ชายหญิงที่อยู่หรือเคยอยู่ด้วยกัน(intimate partner) อย่างสามีภริยาหรือแสดงต่อบุคคลทั่วไปให้เข้าใจเช่นนั้น ไม่ว่าจะจดทะเบียนสมรส(marriage spouse) หรือไม่จดทะเบียนสมรส (de facto spouse) แต่ไม่รวมถึงการอยู่หรือเคยอยู่ด้วยกันอย่างสามีภริยาระหว่างหญิงกับหญิงหรือชายกับชายแม้จะแปลงเพศแล้วก็ตาม

(5) คำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว(domestic Violence)” หมายถึง การใช้กำลังประทุษร้ายหรือการกระทำด้วยประการใดๆ อันมีลักษณะโหดร้ายทารุณ ระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรส ระหว่างบิดาหรือมารดากับบุตรผู้เยาว์ ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กที่อยู่ในปกครองหรือระหว่างบุคคลที่ต้องพึ่งพิงตนจนเกิดอันตรายแก่

อนามัยร่างกายหรือจิตใจ หรือไม่ได้รับความเป็นธรรม หรือได้รับความลำบากเหลือทนทานเมื่อคำนึงถึงฐานะหรือสภาพบุคคลดังกล่าวมาประกอบแล้วไซร้อันเป็นการร้ายแรง

ผลที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

1. มีการรวบรวมกฎหมายไทยที่เกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว และกรณีศึกษา เพื่อใช้เป็นข้อมูลอ้างอิง

2. มีการรวบรวมกฎหมายของต่างประเทศเฉพาะที่มีบริบทใกล้เคียงกับวัฒนธรรม และสังคมไทย เพื่อใช้เป็นแหล่งข้อมูลอ้างอิง

3. มีผลงานวิจัยการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

4. ได้ร่างพระราชบัญญัติหรือร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายทั้งสารบัญญัติและวิธีสบัญญัติโดยมีวัตถุประสงค์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวที่มีความสอดคล้องกับบริบทสังคมไทย

5. เป็นการให้ข้อมูลและสร้างกระแสสังคมต่อกรณีปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของสังคมไทย

บทที่ 2

ระเบียบวิธีวิจัย

วิธีการศึกษาวิจัย(methodology) เพื่อประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครอง สวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ(qualitative research) โดยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน คือ

1. การทบทวนและสังเคราะห์ (review and synthesis)

1.1 ทบทวนวรรณกรรมประเภทบทความ รายงานผลการวิจัยเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

1.2 ทบทวนและสังเคราะห์บทบัญญัติกฎหมายไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อทราบวิวัฒนาการของกฎหมายและกลไกกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวว่ามีความสอดคล้องกับกรอบปฏิญญาว่าด้วยขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง ค.ศ. 1993 อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 และรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 หรือไม่

1.3 ทบทวนกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวของต่างประเทศรวมทั้งบางประเทศที่มีบริบททางสังคมใกล้เคียงกับประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเปรียบเทียบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของไทยกับของต่างประเทศ ทั้งนี้ เพื่อใช้เป็นกรอบความคิดในการวิเคราะห์และสังเคราะห์เพื่อปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

2. วิเคราะห์กรณีศึกษา (case study)

โดยการสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้หญิงที่เคยถูกกระทำความรุนแรง(survivor) จากคู่สมรส(spouse) หรือคู่ครอง(intimate partner) จำนวน 10 ราย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีการดำเนินคดีทางแพ่งหรืออาญา จำนวน 5 ราย และกลุ่มตัวอย่างที่มิได้ดำเนินคดี จำนวน 5 ราย เพื่อใช้เป็นข้อมูลในการวิเคราะห์สะท้อนสภาพปัญหาการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและปัญหาของผู้รับบริการ

อนึ่ง ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้ชายที่มีประสบการณ์กระทำความรุนแรงต่อคู่สมรสหรือคู่ครอง จำนวน 10 ราย ซึ่งนอกเหนือจากเงื่อนไขการวิจัย เพื่อสะท้อนมิติของผู้ชายต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

3. จัดเวทีสนทนาโดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน(focus group)

เป็นการจัดเวทีสนทนาระหว่างผู้เชี่ยวชาญต่อกรณีปัญหาการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว จำนวน 2 ครั้งๆ ละ 10 คน โดยพยายามคงกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเดิม การจัดเวทีสนทนา 2 ครั้ง ดังนี้

3.1 การจัดเวทีสนทนา ครั้งที่ 1 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญสะท้อนสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สภาพปัญหาการสนองตอบของกระบวนการยุติธรรมต่อกรณีการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว และเสนอแนะแนวทางการวิจัยและแหล่งข้อมูลที่จำเป็นต่อการวิจัย

3.2 การจัดเวทีสนทนา ครั้งที่ 2 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญวิจารณ์ผลการวิจัยว่าสอดคล้องกับบริบทวัฒนธรรมและสังคมไทยหรือไม่ รวมทั้งเสนอแนะความเห็นที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนากระบวนการยุติธรรมและ

ทางเลือกอื่นที่เหมาะสม เพื่อให้เป็นกลไกในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ(efficiency) และประสิทธิผล(out come) เงื่อนไขการคัดเลือกผู้เชี่ยวชาญ

(1) ผู้เชี่ยวชาญควรเป็นผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์เกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมและสนใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและ/หรือควรเป็น

(2) ผู้เชี่ยวชาญด้านพยาบาล แพทย์ นักสังคมสงเคราะห์และนักจิตวิทยา ที่มีความรู้และประสบการณ์ตรงเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและ

(3) ผู้เชี่ยวชาญต้องได้อ่านข้อเขียนหรือผลการวิจัยเป็นอย่างดี โดยมีเวลาไม่น้อยกว่า 1 เดือน

บทที่ 3

ความหมาย มูลเหตุและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว

เพื่อความเข้าใจในการศึกษาประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวสมควรศึกษาความหมาย(definition) ของคำว่าความรุนแรงในครอบครัวของเหล่านักวิชาการต่างๆ เพื่อนำมาเปรียบเทียบและกำหนดความหมายให้สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยและเพื่อประโยชน์ในการวิจัยนี้ รวมทั้งศึกษามูลเหตุปัจจัย(causation) ของการเกิดความรุนแรงในครอบครัวและผลกระทบ(consequences) ของความรุนแรงในครอบครัว ดังจะได้ศึกษาวิเคราะห์โดยลำดับ

1. ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว (definition of domestic violence)

ในภาษาไทยยังไม่มีคำศัพท์ใช้แทนคำว่า "ความรุนแรงในครอบครัว" ที่สามารถอธิบายถึงปรากฏการณ์ใช้กำลังประทุษร้ายทุบตีกันระหว่างบุคคลหรือทำลายทรัพย์สินของบุคคลภายในครอบครัวเดียวกัน คำที่อาจใช้แทนได้น่าจะเป็นคำว่า "การกระทำละเมิดในครอบครัว" ส่วนภาษาอังกฤษใช้คำว่า "Domestic Violence" แต่ Lorna Smith, (1989) กล่าวว่า คำว่า Domestic violence, family violence, domestic disputes, spouse abuse, wife abuse, battered wives, battered women อาจใช้แทนกันได้ในการอธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเช่นเดียวกัน แต่อาจก่อให้เกิดความสับสนได้ แต่อย่างไรก็ตามถ้อยคำดังกล่าวได้เน้นถึงความสัมพันธ์ในการสมรสระหว่างผู้ก่อเหตุกระทำความรุนแรง(perpetrator) และผู้ที่ได้รับผลร้าย(victim)

การนิยามความหมายของความรุนแรงในครอบครัวย่อมขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ของผู้นิยามว่าประสงค์จะนำไปอธิบายปรากฏการณ์ในด้านใดเป็นการเฉพาะ เช่น ด้านสังคม ด้านจิตวิทยาหรือด้านกฎหมายจากการศึกษาพบว่า บรรดาเหล่านักวิจัย นักวิชาชีพและผู้ปฏิบัติงาน ด้านสังคมและจิตวิทยาจะให้คำนิยามปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวในความหมายที่กว้าง ส่วนนักการแพทย์และกฎหมายจะให้คำนิยามปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวแคบกว่า ทั้งนี้ เพื่อความชัดเจนในการวินิจเพื่อบำบัดรักษาและการเก็บพยานหลักฐาน ตลอดจนการบังคับใช้กฎหมายที่เกี่ยวข้อง กล่าวคือ

1.1 การนิยามในด้านสังคม จิตวิทยา (psycho-social)

ความรุนแรงในครอบครัว หมายถึง เป็นรูปแบบพฤติกรรมชอบใช้อำนาจบังคับและควบคุมคู่ครอง (intimate relationship) ด้วยวิธีการขู่เข็ญ คุกคาม ทำอันตรายหรือรบกวนก่อความรำคาญ(NVAA Text 2000 : 3, available at http : // WWW.FINDLAW.COM.)

Mary Ann Dutton นิยามคำว่า "ความรุนแรงในครอบครัว" หมายถึง รูปแบบพฤติกรรมการใช้อำนาจควบคุมด้วยวิธีการใช้กำลังประทุษร้ายต่อร่างกาย เพศและจิตใจของผู้ถูกกระทำ นอกจากนี้ยังหมายรวมถึงการใช้อำนาจควบคุมกระทำต่อเด็ก ทรัพย์สิน สัตว์เลี้ยงหรือบุคคลอื่น ผู้ใช้ความรุนแรงหรือขู่เข็ญว่าจะใช้ความรุนแรงต่อเด็กย่อมมีแนวโน้มว่าจะกระทำต่อผู้หญิงในครอบครัวเช่นกัน(Battered Women Syndrome : 4, available at http : // WWW.FINDLAW.COM.)

Morris (1987) กล่าวว่า "คำว่าความรุนแรงในครอบครัว" เป็นถ้อยคำไม่ชัดเจนเพราะไม่ทราบว่าใครเป็นผู้ก่อความรุนแรง(perpetrator) และใครเป็นผู้ถูกกระทำ(Victim) อันจะถือได้ว่าเป็นผู้เสียหายในความผิดอาญา

Buzawa, S. & Buzawa G. (1990) นิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึง ความรุนแรงระหว่างชายหญิง ซึ่งอยู่ด้วยกันหรือเคยอยู่ด้วยกันอย่างฉันท์สามีภริยา เป็นการนิยามในความหมายอย่างกว้างซึ่งการสมรสจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ก็ตามและผู้ก่อเหตุรุนแรงอาจเป็นชายหรือหญิงก็ได้

Gelles (1972) : Straus, Gelles, & Steinmetz (1980) เห็นว่า การนิยามความหมายความรุนแรงในครอบครัวต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของสังคม ดังนั้น ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวย่อมเกิดขึ้นกับทั้งเพศชายและหญิง

กล่าวโดยสรุป การนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ด้านสังคมจิตวิทยามักจะนิยามในความหมายอย่างกว้าง หมายถึง กระบวนการใช้ความรุนแรงเพื่อนำไปสู่ความสำเร็จของผู้กระทำ (batterer) ในการให้ได้มาซึ่งอำนาจครอบงำและควบคุมบุคคลในครอบครัวหรือให้ได้มาซึ่งการยอมรับ(self-respect) จากบุคคลในครอบครัวอันเนื่องมาจากอารมณ์แปรปรวนของตน พฤติกรรมดังกล่าวหากไม่ได้รับการแทรกแซงและควบคุมอย่างเหมาะสมก็จะเกิดซ้ำและขยายความรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัว

Bograd (1988) กล่าว กลุ่มสตรีศึกษาคัดค้านว่า ความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดจากฝ่ายชายเป็นผู้กระทำฝ่ายหญิงจะตกเป็นเหยื่อ(Victim) เสมอโดยไม่ยอมรับว่าความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดจากฝ่ายหญิงเป็นผู้ก่อเหตุแม้จะเป็นการกระทำโดยป้องกัน เพราะเห็นว่ามูลเหตุของการป้องกันก็เนื่องมาจากฝ่ายชายเป็นผู้ก่อเหตุก่อน

กลุ่มสตรีศึกษา(feminist) เห็นว่า ผู้ชายเท่านั้นที่ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว โดยมีผู้หญิงและเด็กเท่านั้นที่ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรง โดยไม่เชื่อว่าผู้หญิงจะเป็นฝ่ายก่อเหตุความรุนแรงได้

1.2 การนิยามในด้านกฎหมาย (legal)

การนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ในทางกฎหมายจะแคบกว่าด้านสังคมจิตวิทยาเพราะต้องกำหนดถึงลักษณะของการกระทำและความสัมพันธ์ระหว่างผู้กระทำกับผู้ที่ได้รับผลร้ายให้ชัดเจนโดยไม่จำกัดว่าเพศใดจะเป็นผู้ก่อเหตุความรุนแรงหรือได้รับผลร้ายจากความรุนแรง

คณะกรรมกฎหมาย(The Law Commission) ของประเทศอังกฤษได้ให้คำนิยามคำว่า “ความรุนแรง” ไว้ในรายงานฉบับที่ 207 (1992) ว่า ถ้อยคำ “รุนแรง(Violence)” ในตัวของมันเองมักใช้ในสองความหมาย กล่าวคือในความหมายอย่างแคบ หมายถึง การใช้กำลังหรืออาวุธ(physical force) ประทุษร้าย(assault) หรือขู่เข็ญว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายแก่กายผู้อื่น แต่ถ้าเป็นการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีความหมายกว้างกว่าการใช้กำลังประทุษร้ายแก่กายรวมถึงการประทุษร้ายทางเพศหรือประทุษร้ายต่อจิตใจ(psychological molestation) หรือก่อความเดือดร้อนรำคาญ(harassment) อันมีผลกระทบต่อสุขภาพกาย จิตใจ อนามัยและความเป็นอยู่อย่างปกติสุข(well-being) แม้ว่าจะไม่มีการใช้กำลังประทุษร้ายก็ตาม ความร้ายแรงและผลกระทบแห่งการกระทำย่อมขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติของผู้ถูกกระทำ

Deborah Lockton & Richard Ward (1997) นิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึง ความรุนแรงเกิดขึ้นหรือถูกกล่าวหาว่าเกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสหรือผู้ที่อาศัยอยู่ด้วยกันหรือผู้ถูกกระทำมีความสัมพันธ์เป็นคู่ครองกับผู้กระทำความรุนแรง

ตามกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1966 ของประเทศอังกฤษคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างเพศชายและเพศหญิง(heterosexual relationship) ที่เป็นคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรสกันมาก่อนไม่รวมถึงความรุนแรงที่เกิดแก่คู่ครองเพศเดียวกัน

กฎหมายของมลรัฐฟอร์ริดา นิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึง บุคคลที่อยู่ในครอบครัวหรือครัวเรือนเดียวกัน ทำร้าย ทำร้ายสาหัส ทุบตี ทุบตีสาหัส กระทำรุนแรงทางเพศ กระทำรุนแรงทางเพศสาหัส

(sexual battery) เฆี่ยนตี เฆี่ยนตีรุนแรง ลักพา กักขังหรือกระทำผิดอาญาแก่สมาชิกที่อาศัยอยู่ในครอบครัวหรือครัวเรือนเดียวกันจนได้รับอันตรายแก่กายหรือถึงแก่ความตายคำว่า “สมาชิกที่อาศัยอยู่ในครอบครัวหรือครัวเรือนเดียวกัน(family or household member)” หมายถึง คู่สมรส ผู้เคยเป็นคู่สมรส ผู้ที่มีความเกี่ยวพันทางสายโลหิตหรือการสมรส ผู้อาศัยอยู่ด้วยกันเหมือนครอบครัวหรือเคยอาศัยอยู่ด้วยกันเหมือนครอบครัวและผู้ที่มีบุตรด้วยกันโดยไม่คำนึงว่าจะสมรสกันโดยชอบหรือไม่หรือเคยอยู่อาศัยด้วยกันมาก่อน(have resided together at any time)

กฎหมายของมลรัฐอินเดียน่า นิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึง การกระทำที่พิสูจน์ได้ว่าเป็นการกระทำละเมิดต่อกายหรือเพศอีกฝ่ายหนึ่งหรือต่อบุตรอีกฝ่ายหนึ่งรวมถึงการกระทำใดเป็นความผิดภายใต้กฎหมายอาญา โดยไม่คำนึงว่าผลของการกระทำนั้นจะฟ้องให้รับผิดทางอาญาได้หรือไม่ การกระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่รวมถึงการกระทำโดยประมาทหรือหมิ่นประมาทของบิดาหรือมารดากระทำต่อบิดาหรือมารดาอีกฝ่ายหรือต่อเด็กหรือเป็นการกระทำโดยป้องกัน(self-defense) เพื่อป้องกันตนของบิดาหรือมารดาหรือป้องกันเด็กจากการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง

ตามกฎหมาย Women Charter ของประเทศสิงคโปร์ มาตรา 64 นิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” หมายถึง การกระทำดังต่อไปนี้

(ก) กระทำโดยจงใจหรือพยายามกระทำด้วยประการใดๆ จนน่าจะเกิดอันตรายแก่สมาชิกในครอบครัว

(ข) กระทำการใดโดยรู้หรือควรรู้ว่าจะเกิดอันตรายแก่สมาชิกในครอบครัว

(ค) กักขังหรือควบคุมสมาชิกในครอบครัวโดยมิชอบ(wrongful) และฝืนเจตนาของบุคคลนั้นหรือ

(ง) ก่อความเดือดร้อนรำคาญอย่างต่อเนื่อง โดยเจตนาให้สมาชิกในครอบครัวได้รับความเสียหายหรือเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจ

การกระทำความรุนแรงดังกล่าวไม่รวมถึงการกระทำป้องกันโดยชอบหรือเพื่อการอบรมสั่งสอนเด็กอายุต่ำกว่า 21 ปี

1.3 การนิยามของกลไกและกฎหมายระหว่างประเทศ

ตามของอนุสัญญาว่าด้วยขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ค. ศ. 1979 (Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination against Women CEDAW 1979 ไม่มีฐานคิดเกี่ยวกับความรุนแรงระหว่างเพศ(gender - based violence) ต่อมาในปี ค.ศ. 1992 คณะกรรมการติดตามผลการปฏิบัติอนุสัญญา CEDAW ได้เสนอแนะและเรียกร้องให้บรรดาประเทศภาคีอนุสัญญาว่าด้วยขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบให้ยับยั้งการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงหรือขัดขวางผู้หญิงในอันที่จะใช้สิทธิเสรีภาพให้ความเคารพหลักอันเป็นพื้นฐานของความเสมอภาคระหว่างชายหญิงโดยเรียกร้องให้รัฐบาลของบรรดาประเทศภาคีสมชิกพิจารณาทบทวนแก้ไขกฎหมายและนโยบายให้สอดคล้องกับหลักการดังกล่าว

ในการประชุมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนระดับโลก(The World Conference on Human Rights) ที่กรุงเวียนาเมื่อปี 1993 ที่ประชุมได้ยอมรับว่าสิทธิของผู้หญิงและเด็กไม่อาจโอนเปลี่ยนแปลงหรือแบ่งแยกออกจากสิทธิมนุษยชนได้(an inalienable integral and indivisible past of universal human rights) ประเทศสมาชิกที่มาร่วมประชุมสมัชชาขององค์การสห

ประชาชาติเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. 1993 ได้รับปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง สาระสำคัญของปฏิญญาฉบับนี้มีฐานคิดเกี่ยวกับความรุนแรงระหว่างเพศชายหญิง(gender – based violence) โดยมีสมมุติฐานว่าผู้หญิงเป็นเหยื่อของความรุนแรงทุกรูปแบบ โดยนิยามคำว่า “ความรุนแรงต่อผู้หญิง” หมายถึงการกระทำใดๆ ที่เป็นความรุนแรงต่อผู้หญิง ยังผลให้เกิดอันตรายต่อกาย เพศ หรือเป็นอันตรายต่อจิตใจหรือเกิดความทุกข์ทรมานแก่ผู้หญิง รวมทั้งขู่เข็ญจะกระทำอันตรายเช่นว่านั้น บังคับ กดขี่หรือจำกัดเสรีภาพไม่ว่าจะเกิดในสาธารณะสถานหรือที่รโหฐาน

เป็นที่น่าสังเกตว่าการนิยามความรุนแรงต่อผู้หญิงตามปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงมีความหมายกว้างมากมิได้จำกัดเฉพาะความรุนแรงที่เกิดจากคู่(intimate partner) หรือสมาชิกในครอบครัวเท่านั้น แต่หมายรวมถึงความรุนแรงต่อผู้หญิงอันเนื่องมาจากกลไกของสังคม(crucial social mechanism) ที่บังคับให้ผู้หญิงอยู่ในฐานะด้อยกว่าผู้ชาย ดังนั้น คำนิยามความรุนแรงต่อผู้หญิงตามปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงมีความหมายครอบคลุม(encompassing) ความรุนแรงต่อผู้หญิงที่เกิดขึ้นในครอบครัว(violence occurring in the family) ความรุนแรงต่อผู้หญิงในบริบทของชุมชนหรือชนกลุ่ม เช่น จารีตประเพณีปฏิบัติหรือความเชื่อต่างๆ และความรุนแรงต่อผู้หญิงจากเจ้าหน้าหรือกลไกของรัฐหรือรัฐยอมให้มีการกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิง แต่ในความหมายของเหยื่อกลับแคบไปเพราะจำกัดเฉพาะผู้หญิงเท่านั้น

ในรายงาน Innocenti Digest ได้นิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence)” หมายความว่า ผู้หญิงถูกกระทำความรุนแรงโดยคู่ครอง(intimate partner) หรือบุคคลที่เป็นสมาชิกภายในครอบครัว ด้วยวิธีการอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

(ก) การกระทำรุนแรงต่อร่างกาย(physical abuse) เช่น ตบหน้า ทุบตี บิดแขน กระทืบ กระชากผม ใช้บุหรี่จี้หรือเผา บีบคอ เค้นคอ เตะถีบ ขู่เข็ญจะทำร้ายด้วยวัตถุสิ่งของหรืออาวุธและฆ่า การทำร้ายร่างกายรวมถึงการปฏิบัติตามพิธีกรรมจารีตประเพณีที่เป็นอันตรายต่อผู้หญิง เช่น การขลิบอวัยวะเพศในผู้หญิง(female genital mutilation) และการรับช่วงภริยาเป็นจารีตประเพณีของชนบางเผ่า หญิงหม้ายสามีตายจะโอนไปเป็นภริยาของพี่ชายสามีรวมทั้งทรัพย์สินของหญิงหม้ายก็ตกได้แก่พี่ชายสามี

(ข) การกระทำรุนแรงทางเพศ(sexual abuse) เช่น การมีเพศสัมพันธ์ด้วยการบังคับข่มขู่ การใช้กำลังบังคับขู่เข็ญเพื่อมีเพศสัมพันธ์ การบังคับให้ผู้หญิงมีกิจกรรมทางเพศที่ผู้หญิงไม่ต้องการหรือบังคับให้ผู้หญิงมีเพศสัมพันธ์กับชายอื่น

(ค) การกระทำอันตรายแก่จิตใจ(psychological abuse) การกระทำด้วยประการใดๆ โดยมีเจตนาขู่เข็ญหรือกลั่นแกล้ง(persecution) การข่มขู่จะทอดทิ้งหรือทำร้ายกักขังให้อยู่ในบ้าน ควบคุมทุกฝีก้าว ข่มขู่จะเอาบุตรไปจากความดูแล ทำลายสิ่งของเครื่องใช้ฝ่ายหญิง

ปล่อยให้อยู่ตามลำพัง ใช้วาจารุนแรงก้าวร้าว(verbal aggression) ปฏิบัติต่ออย่างต่ำต้อยไร้เกียรติเสมอ

(ง) การกระทำรุนแรงด้านความเป็นอยู่(economic abuse) เช่น การปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือด้านฐานะความเป็นอยู่ ปฏิเสธไม่ให้เงินช่วยเหลือต่อความเป็นอยู่ ปฏิเสธไม่ให้อาหารการกินและสิ่งจำเป็นต่อการดำรงชีพ การปฏิเสธหรือล่าช้าในการได้รับการรักษาพยาบาลเวลาเจ็บป่วยและกีดกันไม่ให้ทำงานนอกบ้าน เป็นต้น

(จ) การละเว้นการกระทำ(acts of omission) การไม่ให้สิ่งจำเป็น เช่น อาหารการกิน เสื้อผ้า เครื่องใช้สอย ได้รับของเล่นระหว่างเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิงต่างกัน การเอาใจใส่ดูแลที่แตกต่างกัน ถือเป็นการกระทำรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิง เช่น การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงหรือเด็กผู้หญิงไม่ให้ได้รับการศึกษาหรือไม่ได้รับการรักษาพยาบาลด้านสุขภาพด้อยกว่าผู้ชาย เป็นต้น

การนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ขึ้นอยู่กับผู้นิยามว่าจะนำไปใช้อธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงในมิติใดย่อมมีหลากหลายแตกต่างกัน เช่น การนิยามในมิติสังคมจิตวิทยา เพื่ออธิบายปรากฏการณ์ความรุนแรงในทุกบริบททางสังคมย่อมมีความหมายกว้าง ส่วนการนิยามในมิติทางการแพทย์และกฎหมายเพื่อกำหนดแนวทางการรักษาและการรวบรวมพยานหลักฐานทางคดีควบคู่กันไป ในขณะที่กฎหมายต้องชัดเจนเพราะเป็นมาตรการบังคับเกี่ยวกับสิทธิเสรีภาพของบุคคลย่อมมีหมายแคบกว่า แม้การนิยามในกฎหมายระหว่างประเทศ เช่น อนุสัญญาว่าด้วยขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ปฏิญญาว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงก็เน้นเฉพาะสิทธิของผู้หญิงเพียงด้านเดียวหาได้ครอบคลุมถึงสิทธิของผู้ชายและเด็กไม่

2. ลักษณะการกระทำรุนแรงในครอบครัว แยกได้เป็น 7 กรณี

2.1 การฆาตกรรมระหว่างสมาชิกในครอบครัว

การฆ่ากันตายระหว่างสมาชิกในครอบครัวถือเป็นอบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่มีความร้ายแรงที่สุด จากรายงานของผู้รายงานพิเศษ Special Rapporteur เกี่ยวกับความรุนแรงต่อผู้หญิงขององค์การสหประชาชาติในปี 1996 พบว่า ในประเทศออสเตรเลีย บังคลาเทศ แคนาดา เคนยา ประเทศไทยและสหรัฐอเมริกามี มีผู้หญิงที่ถูกฆ่าตาย(Femicide) เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวเป็นส่วนใหญ่(อ้างใน Innocenti Digest. 6 – Domestic Violence) นอกจากนี้จากการศึกษาเปรียบเทียบในปี 1991 พบว่า ผู้หญิงชาวรัฐเซียถูกคู่ครองฆ่ามากกว่าผู้หญิงชาวอเมริกันที่ถูกคู่ครองฆ่าร้อยละ 2.5 ในขณะเดียวกันผู้หญิงชาวอเมริกันถูกคู่ครองฆ่ามากกว่าผู้หญิงชาวยุโรปตะวันตกรายงานของ Unicef (1999) No. 6 เรื่องผู้หญิงในยุคเปลี่ยนผ่าน (อ้างใน Innocenti Digest . 6 – Domestic Violence) ส่วนในประเทศไทยยังไม่มีหน่วย

งานใดจัดเก็บสถิติการฆาตกรรมที่สมาชิกในครอบครัวกระทำต่อกันเท่าที่ตรวจพบมีมูลนิธิเพื่อนหญิงจัดเก็บจากข่าวหนังสือพิมพ์รายวันร่วม 5 ฉบับ ระหว่างปี 2543 – 2544 พบว่าสามีฆ่าภริยาในปี 2543 จำนวน 30 ราย ปี 2544 จำนวน 60 รายภริยาฆ่าสามีในปี 2543 จำนวน 13 ราย ปี 2544 19 ราย การฆ่าเด็กโดยบิดามารดาหรือผู้ปกครองพบว่าในประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณว่าปีละ 2,000 ราย จากรายงานของ U.S. Department of Health and Human Service ปี 1997 และปรากฏจากข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ ที่มูลนิธิเพื่อนหญิงสำรวจพบว่า เด็กถูกมารดาฆ่าในปี 2543 จำนวน 6 ราย ปี 2544 จำนวน 9 ราย ถูกบิดาฆ่าในปี 2543 จำนวน 4 ราย และปี 2544 จำนวน 13 ราย นอกจากนี้ยังมีกรณีลูกฆ่าบิดาหรือมารดาอีกแต่จำนวนไม่มากนัก ข้อมูลดังกล่าวสะท้อนให้เห็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่นำไปสู่การฆ่ากันตายระหว่างคู่ครองและบิดามารดากับบุตรได้พอสมควร

2.2 การกระทำรุนแรงต่อกาย (physical abuse) ระหว่างสมาชิกในครอบครัว

จากการศึกษาทั่วโลกต่างยืนยันได้ว่าอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการทำร้ายร่างกาย(Physical abuse) ระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรส(intimate partner) หรือระหว่างบิดามารดากับบุตรเกิดขึ้นทุกสังคมในโลก โดยประมาณว่าผู้หญิงมีร้อยละ 20 ถึง 50 เคยมีประสบการณ์ถูกคู่ครองทำร้ายร่างกาย(Innocenti Digest . 6 – Domestic Violence) ส่วนเด็กเฉพาะในประเทศสหรัฐอเมริกาถูกทำร้ายร่างกายประมาณปีละ 100,000 – 200,000 คน ส่วนเด็กไทยถูกบิดามารดาทำร้ายร่างกายรุนแรงประมาณร้อยละ 6.6 เป็นต้น

การกระทำรุนแรงต่อกาย เมื่อเกิดขึ้นมักจะเกิดซ้ำมีแนวโน้มขยายความรุนแรงและความถี่ของการกระทำเพิ่มขึ้น ลักษณะการใช้กำลังทำร้ายแก่กาย เช่น

(ก) ใช้กำลังกายผลัก ตบ ตี ชก เตะ

(ข) มัด ผูก กักขัง

(ค) ใช้กำลังทำร้ายจนเป็นแผลถลอก ฟกช้ำ เลือดออก รอยเจาะ รอยแตก รอยไหม้ รอยขีด ขูด ข่วนต่อร่างกาย

(ง) ใช้กำลังเค้นคอ บีบคอ

(จ) ใช้กำลังดึงผม กระชากผม จับผมหรือแขน ขา ลาก

(ฉ) ใช้อาวุธทำร้ายร่างกาย

(ช) ใช้กำลังทำร้ายหรือทำให้เสียหายซึ่งสัตว์เลี้ยงหรือทรัพย์สินของอีกฝ่าย(NVAA Text 2000 : 3-4 , available at http : // WWW.FINDLAW.COM.)

การใช้กำลังทำร้าย(physical assault) คู่ครองดังกล่าวย่อมเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายแก่กายและจิตใจหรือได้รับอันตรายสาหัสหรือบางครั้งถึงแก่ความตาย เว้นแต่เป็นการใช้กำลังทำร้ายโดยเจตนาฆ่า ข้อมูลด้านสถิติอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวโดยใช้กำลังประทุษร้ายต่อกายคู่ครอง(intimate partner) ในสังคมไทยยังไม่มีการจัดเก็บอย่างเป็นระบบคงมีแต่

เพียงบางหน่วยงานที่จัดเก็บเฉพาะบางพื้นที่และความสนใจ เช่น ข้อมูลของกองกำกับการตำรวจภูธรจังหวัดขอนแก่นกรณีเด็กและสตรีถูกกระทำรุนแรงเฉพาะท้องที่สถาณีตำรวจภูธรอำเภอเมืองขอนแก่นในปี 2542 มีการแจ้งความ จำนวน 895 คดี เป็นคดีทำร้ายร่างกายมากที่สุด 319(43.6 %) คดี และมูลนิธิเพื่อนหญิงได้รวบรวมสถิติความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหนังสือพิมพ์รายวัน 5 ฉบับ ระหว่าง ปี 2543-2544 พบว่า มีข่าวความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น ดังนี้ สามีทำร้ายร่างกายภริยา ปี 2543 จำนวน 17 ราย ปี 2544 จำนวน 20 ราย สามีฆ่าภริยา ปี 2543 จำนวน 30 ราย ปี 2544 จำนวน 60 ราย ภริยาฆ่าสามี ปี 2543 จำนวน 13 ราย ปี 2544 จำนวน 19 ราย

Edwards (1989) อ้างใน Lockton, D. & Ward , R. (1997) ได้ทำการศึกษาผู้หญิงซึ่งพักพิงที่บ้านฉุกเฉินในอังกฤษ สก๊อตแลนด์และเวลล์ จำนวน 70 คน ในปี 1986 พบว่า ถูกกระทำรุนแรงทางร่างกายในลักษณะต่างๆ ดังแสดงในตารางที่ 4

ตารางที่ 4 แสดงลักษณะต่างๆ ที่ผู้หญิงถูกคู่ครองทำร้ายทางกายเฉพาะที่พักพิงในบ้านฉุกเฉิน ปี 1986 ประเทศอังกฤษ

ลักษณะการทำร้าย	1 ลักษณะ	2 หรือ 3 ลักษณะ	มากกว่า 4 ลักษณะ	จำนวนคน
1. ใช้ฝ่ามือตบ/ตี	1	18	19	38(54%)
2. ใช้กำปั้นชก/ต่อย	9	24	24	57(81%)
3. ใช้เท้าเตะกระทืบ	-	16	22	38(54%)
4. ใช้สิ่งของ เช่น ไม้ เข็มขัดอื่นๆ	-	7	21	28(40%)
5. ใช้ชิ้นส่วนเฟอร์นิเจอร์ เช่น เก้าอี้	-	6	21	27(38%)
6. ใช้มีด	-	-	13	13(18%)
7. ใช้ขวด แก้วน้ำ	-	3	12	15(21%)
8. อื่นๆ ทางเพศและจิตใจ	3	1	11	15(21%)
รวม ลักษณะการถูกทำร้าย	13	75	143	231
รวม ผู้ถูกทำร้าย	13	29	28	70

Edwards ยังพบว่า ประมาณ 81% ของตัวอย่างที่ศึกษาถูกทำร้ายร่างกายหลายลักษณะและได้รับอันตรายสาหัส(sustain) และประมาณ 84% ถูกทำร้ายร่างกายหลายลักษณะทั้งความรุนแรงแตกต่างกันเป็นเวลาต่อเนื่องกันเกินกว่า 1 ปี ผลจากการศึกษาของ Edwards สอดคล้องกับผลการสำรวจของสถาบัน Islington Crime Survey ในปี 1986 พบว่า ผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ร้อยละ 74.5% ถูกคู่ครองทำร้ายโดยใช้กำลังกระชากหรือใช้หมัดชกต่อย ร้อยละ 92% ถูกคู่ครองใช้หมัด

ชกต่อยหรือใช้มือตบ ร้อยละ 56.9% ถูกคู่ครองใช้เท้าเตะถีบ ร้อยละ 19.7% ถูกคู่ครองทำร้ายร่างกายด้วยอาวุธ(Islington Crime Survey(1986) อ้างใน Lockton, D.& Ward, R. (1997)

Jones, Lockton, Ward และ Kashefi (1995) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์คำบรรยายฟ้องในคดีแห่งศาลเมือง Leicestershire ประเทศอังกฤษเพียงศาลเดียวเฉพาะปี 1991 พบว่า ผู้ยื่นคำฟ้องได้บรรยายว่าถูกคู่ครองทำร้ายในลักษณะต่างๆ เป็นคดีแพ่ง 31 คดี คดีครอบครัว 93 คดีและคดีคุ้มครอง สวัสดิภาพ 111 คดี ดังตารางที่ 5

ตารางที่ 5 ผู้ยื่นคำร้องหรือคำฟ้องบรรยายถึงลักษณะถูกทำร้าย

ลักษณะถูกทำร้าย	คดีแพ่ง	คดีครอบครัว	คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ

1. ถูกชกต่อย	18(58%)	51(55%)	66(60%)
2. ถูกเตะ	14(45%)	26(28%)	48(43%)
3. เค้นคอ บีบคอ หรือรัดคอ	10(32%)	37(40%)	29(26%)
4. ตบหน้า	5(16%)	20(22%)	38(34%)
5. จับโยน	5(16%)	30(32%)	22(20%)
6. ผลัก ถีบ	6(19%)	31(33%)	24(22%)
7. ทุบตี	3(10%)	27(29%)	26(23%)
8. ใช้อาวุธทำร้าย	4(13%)	11(12%)	9(8%)
9. ใช้มือดึงผม	3(10%)	20(22%)	18(16%)
10. ใช้มือดึงลาก (dragging)	3(10%)	10(11%)	11(10%)
11. ใช้วัตถุทุบตี	1(3%)	11(12%)	12(11%)
12. ขว้างสิ่งของใส่	1(3%)	13(14%)	8(7%)
13. เขกหรือตีศีรษะ	1(3%)	8(9%)	7(6%)
14. ผลักหรือถีบใส่ฝาผนัง	2(7%)	10(11%)	8(7%)
15. จับโยนลงชั้นล่าง	1(3%)	5(5%)	7(6%)
16. ใช้ฟันกัด	1(3%)	2(2%)	2(2%)
17. ใช้ไฟลน/เผา/ไหม้	1(3%)	4(4%)	1(1%)
18. จับศีรษะโขกกับพื้น	1(3%)	12(13%)	13(12%)
19. โดดกระทืบ	1(3%)	7(8%)	4(4%)
20. ผลักศีรษะชนกระจก	-	4(4%)	1(1%)
21. แทง ทุบ ถีบหลัง	-	-	4(4%)
22. หยิก	-	-	1(1%)
23. ทำอันตรายทางเพศ	3(10%)	13(14%)	10(9%)
24. ทำร้ายลักษณะอื่นๆ	33	33	33

อนึ่ง Harrell & Smith (1996) ได้ทำการศึกษาคำร้องหรือคำฟ้องในคดีผู้ร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวในเขตอำนาจศาลสองศาลในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า คำร้องหรือคำฟ้องบรรยายถึงลักษณะที่ถูกคู่ครองทำร้ายทุบตีคล้ายๆ กับผลการศึกษาของ Edwards และ Jones กับคณะเช่นกัน (Lockton, D. & Ward, R., 1997 : 9-10)

2.3 การกระทำรุนแรงต่อเพศ(sexual abuse) ในครอบครัว

ในประเทศต่างๆ ส่วนใหญ่ใช้หลักกฎหมายที่ชายกระทำความรุนแรงทางเพศ(sexual abuse) ต่อภริยาหรือข่มขืนภริยา(marital rape) ไม่เป็นความผิดทางอาญา แม้ผู้หญิงเองส่วนใหญ่เห็นว่าการที่ถูกคู่ครองบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ด้วยไม่เป็นการข่มขืนถ้ามีการสมรสหรืออยู่กินกับชายนั้นอย่างสามีภริยามีข้อสันนิษฐานว่าผู้หญิงที่ทำการสมรสแล้วสามีย่อมมีสิทธิมีเพศสัมพันธ์กับภริยาอย่างไม่มีข้อจำกัด จากการสำรวจในหลายประเทศพบว่า ผู้หญิงประมาณร้อยละ 10 ถึง 15 เคยถูกสามีบังคับให้มีเพศสัมพันธ์ด้วย ในปัจจุบันมีหลายประเทศกำลังรณรงค์เพื่อออกกฎหมายกำหนดให้การข่มขืนภริยาในสมรสเป็นความผิด เช่น ประเทศออสเตรเลีย ออสเตรีย บาร์บาโดส แคนาดา ไซปรัส เดนมาร์ก สาธารณรัฐโดมินิกัน เอกวาดอร์ ฝรั่งเศส เยอรมัน ไอร์แลนด์ แม็กซิโก โปแลนด์ รุสเซีย อัฟริกาใต้ สเปน สวีเดน ทรินิแดด โตมาโก อังกฤษและสหรัฐอเมริกา เป็นต้น (Innocenti Digest No. 6 – Domestic Violence) ส่วนประเทศที่ออกเป็นกฎหมายแล้ว 26 ประเทศ เช่น นิวซีแลนด์ นอรเวย์ ฟิลิปปินส์ นามิเบีย ฮอนดูรัส ซิมบับเว เป็นต้น (Kennedy Bergen, Raqucl (1999) Marital Rape WWW.VAW.UNN.EDU.

การกระทำความรุนแรงทางเพศระหว่างคู่สมรสหรือคู่ครอง(intimate partner) บ่อยครั้งเป็นเรื่องยุ่งยากและลำบากใจที่ผู้หญิงจะพูด การกระทำความรุนแรงทางเพศส่วนใหญ่จะเป็นการใช้กำลังประทุษร้ายร่วมด้วยหรือบังคับให้มีกิจกรรมทางเพศโดยอีกฝ่ายไม่สมัครใจ เช่น

(ก) พยายามกระทำหรือทำให้อีกฝ่ายกระทำกิจกรรมทางเพศโดยไม่สมัครใจ

(ข) การร่วมประเวณีโดยอีกฝ่ายไม่เต็มใจหรือไม่ถามหรือกลัวจะถูกปฏิเสธ

(ค) ใช้กำลังทำร้ายขณะร่วมประเวณีหรือทำอันตรายต่ออวัยวะเพศ รวมทั้งการใช้วัตถุหรืออาวุธ

กระทำต่ออวัยวะเพศฝ่ายหญิงหรือการใช้ปากหรือร่วมประเวณีทางทวารหนักโดยอีกฝ่ายไม่สมัครใจ

(ง) ใช้กำลังบังคับร่วมประเวณีโดยไม่ป้องกันการตั้งครรภ์หรือป้องกันโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์

(จ) วิจารณ์หรือเรียกชื่ออีกฝ่ายแทนอวัยวะเพศ (NVAA Text 2000 : 4, available at http : // WWW.FINDLAW.COM.)

สถิติการกระทำรุนแรงทางเพศในครอบครัวระหว่างคู่ครอง(intimate partner) ในสังคมไทยยังไม่มีการเก็บและศึกษาอย่างชัดเจน ทั้งนี้ อาจจะเนื่องจากการกระทำรุนแรงทางเพศระหว่างคู่สมรสไม่เป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา สถิติคดีความผิดเกี่ยวกับเพศของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองขอนแก่น ปี 2542 มี 291 คดี เป็นคดีข่มขืนกระทำชำเรา 259 คดี ผู้กระทำที่เป็นคู่สมรสและคนรัก 63 ราย ข้อมูลจากมูลนิธิศูนย์ฮอทไลน์ ระหว่างเดือนมกราคม-มิถุนายน 2543 มีผู้ปรึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัว 891 ราย ปัญหาถูกข่มขืน 131 ราย แต่ไม่ทราบว่าถูกข่มขืนโดยคู่ครองหรือญาติหรือคนแปลกหน้า ส่วนมูลนิธิเพื่อนหญิงมีผู้ขอความช่วยเหลือถูกละเมิดทางเพศปี 2541 จำนวน 146 ราย ปี 2542 จำนวน 120 ราย แต่ข้อมูลไม่ทราบว่าถูกละเมิดทางเพศโดยคู่ครองหรือไม่ นอกจากนี้ปรากฏจาก

การศึกษาของชไมพันธุ์ สันติกาญจน์ และวนัสนันท์ รุจิวิพัฒน์ พบว่า คดีข่มขืนกระทำชำเราในปี 2541 ตำรวจรับแจ้ง 3,516 ราย สาเหตุกระทำความผิดเป็นเรื่องชู้สาวมากที่สุด ร้อยละ 36 ส่วนคดีข่มขืนและฆ่าตำรวจรับแจ้ง 24 คดี สาเหตุมาจากชู้สาว ร้อยละ 33 ซึ่งสถิติดังกล่าวไม่อาจชี้ชัดว่าผู้กระทำและผู้ถูกกระทำมีความสัมพันธ์ถึงขั้นเป็นคู่ครองกันหรือไม่ Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า ผลงานวิจัยเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวชี้ให้เห็นว่า การทำร้ายร่างกาย(physical abuse) มักจะทำร้ายทางเพศ(sexual violence) ร่วมด้วย Friez (1983) กล่าวว่า ผู้ที่ถูกคู่ครองทำร้ายร่างกายมักจะถูกกระทำรุนแรงทางเพศร่วมด้วย Kelly (1988) ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวพบว่าโดยลักษณะของผู้ถูกคู่ครองกระทำรุนแรงทางเพศมักจะถูกกระทำรุนแรงทางร่างกายด้วย Mezey (1995) กล่าวว่า ผลจากการสำรวจผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงทางเพศจากคู่ครอง บางคนร่วมประเวณีกับคู่ครองโดยไม่สมัครใจ(non-consensual intercourse) แต่ผู้หญิงก็ไม่ถือว่าตนถูกกระทำความรุนแรงทางเพศ อาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงแยกการข่มขืนกับการกระทำรุนแรงทางเพศรูปแบบอื่นออกจากกัน ในประเทศอังกฤษแต่เดิมการร่วมประเวณีโดยคู่ครองไม่ยินยอม(non-consensual sexual intercourse) ไม่เป็นความผิดฐานข่มขืน ดังที่ผู้พิพากษา Sir Matthew Hale (1991) กล่าวว่า หญิงคู่สมรสเมื่อให้ความยินยอมในการร่วมประเวณีแล้วถอนไม่ได้ แต่ถ้าเป็นการใช้กำลังประทุษร้ายทางเพศ(forced sexual acts) อย่างอื่นย่อมเป็นความผิด จนกระทั่งเมื่อปี ค.ศ. 1991 ศาลสูง (House of Lord) ได้วินิจฉัยในคดี R V R ว่า ชายร่วมประเวณีกับหญิงคู่สมรสโดยหญิงไม่ยินยอมเป็นความผิดฐานข่มขืนได้ คำวินิจฉัยในคดีดังกล่าวได้ยกเลิกหลักที่ว่าการข่มขืนหญิงในสมรสไม่มีความผิด (marital exemption to rape) แต่การพิสูจน์เจตนาให้ความยินยอมหรือไม่ให้ความยินยอมเป็นเรื่องยาก เช่น เคยให้ความยินยอมในอดีตการจะพิสูจน์ว่าไม่ให้ความยินยอมในครั้งหลังเป็นเรื่องยากจะต้องอาศัยพฤติเหตุแวดล้อมประกอบ Hoff (1990) กล่าวว่า กฎหมายไม่สามารถป้องกันการข่มขืนในการสมรส(marital rape) ได้ เพราะในความเป็นจริงผู้หญิงส่วนใหญ่ในทุกสังคมเมื่อสมรสแล้วต่างยอมรับว่าบทบาทหน้าที่ของภริยาอย่างหนึ่งก็คือการร่วมประเวณีกับสามี Gelles (1987) อ้างใน Lockton, D. & Ward R. (1997) กล่าวว่า ผู้ถูกกระทำความรุนแรงมักจะเข้าใจว่าการทำร้ายร่างกาย (assault) และการขู่เข็ญบังคับ(threat) เป็นการกระทำความรุนแรง ไม่ถือว่าการกระทำทางเพศ (sexual act) เป็นความรุนแรงในตัวของมันเอง และกล่าวว่า ผลจากการศึกษาผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงทางเพศจากศูนย์ให้ความช่วยเหลือหญิงถูกข่มขืน (Rape Crisis Centers) รวม 40 ศูนย์ ในประเทศสหรัฐอเมริกา ปี 1975 พบว่า ผู้หญิงส่วนใหญ่เห็นว่าสามีใช้กำลังบังคับมีเพศสัมพันธ์ก็เพื่อความต้องการของสามี ไม่ใช่เป็นการใช้กำลังประทุษร้ายแก่กาย(Violence force) Edwards (1989) ระบุว่า ผู้หญิงบางคนยอมทนถูกสามีบังคับมีเพศสัมพันธ์เพื่อป้องกันมิให้สามีทำร้ายทุบตีหรือป้องกันมิให้สามีทำร้ายทุบตีบุตร (Lockton, D. & Ward, R., 1997 : 12-14)

การกระทำความรุนแรงทางเพศต่อเด็กในครอบครัว โดยจารีตประเพณีเกือบทุกประเทศในสังคมทั่วโลกห้ามการล่วงละเมิดทางเพศหรือการมีเพศสัมพันธ์ระหว่างบิดามารดากับบุตร(incest)

แต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวก็เกิดในทุกสังคมและเป็นความรุนแรงที่ยากแก่การค้นพบเพราะผู้กระทำล่วงละเมิดทางเพศโดยมากจะเป็นบุคคลในครอบครัว เช่น บิดา บิดาเลี้ยง พี่ชาย ลุงหรือญาติใกล้ชิดการล่วงละเมิดมักจะเกิดขึ้นซ้ำๆ กว่าจะมีการค้นพบ หรือมีการค้นพบการล่วงละเมิดก็มักจะถูกปกปิดเพื่อรักษาชื่อเสียงของครอบหรือไม่ก็โทษว่าเด็กเป็นต้นเหตุของปัญหา จากการศึกษาพบว่าประมาณร้อยละ 40 ถึง 60 เด็กผู้หญิงอายุ 15 ปี หรือต่ำกว่าถูกล่วงละเมิดทางเพศจากบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวเกิดขึ้นเกือบทุกสังคม มีการศึกษาในประเทศเนเธอแลนด์พบว่า เด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี มีเพศสัมพันธ์กับบุคคลใกล้ชิดในครอบครัว(incest) มากถึงร้อยละ 45 และจะเป็นเด็กผู้หญิงมากกว่าเด็กผู้ชาย (Innocenti Digest No. 6 – Domestic Violence) นอกจากนี้จากรายงานของ U.S. Department of Health and Human Service ในปี 1997 ประมาณว่าเด็กถูกล่วงเกินทางเพศโดยบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณปีละ 130,000 คน ส่วนประเทศไทยเด็กถูกล่วงละเกินทางเพศโดยบุคคลใกล้ชิดในครอบครัวร้อยละ 0.2 เป็นต้น

2.4 การทำอันตรายต่ออารมณ์หรือจิตใจ(emotional or psychological abuse)

บางครั้งเกิดก่อนหรือเกิดพร้อมกับการกระทำความรุนแรงต่อร่างกายหรือเพศ เป็นการก่อให้เกิดความกลัว หรือรู้สึกว่าตนไร้ค่า การทำอันตรายต่ออารมณ์หรือจิตใจอาจเกิดได้หลายรูปแบบ เช่น

(ก) ขู่เข็ญจะทำอันตราย

(ข) ถูกปล่อยให้อยู่โดดเดี่ยว

(ค) แสดงอาการหึงหวงจนเกินเหตุ

(ง) จำกัดไม่ให้สิ่งจำเป็นแก่ความเป็นอยู่

(จ) ข่มขู่ ทำให้เกรงกลัว ทำให้ขายหน้า ไร้เกียรติ ดูถูกเหยียดหยาม ทำให้ต่ำต้อย ปฏิบัติต่อเหมือน
ทาส

(ฉ) การเรียกขานด้วยคำไม่เหมาะสม วิพากษ์วิจารณ์ในทางเสียหาย ดูถูกเหยียดหยาม พูดดูถูกดูแคลน

(ช) กล่าวโทษ ใส่ความ ตำหนิติเตียนการกระทำของคู่สมรสไปเสียทุกสิ่ง

(ซ) เย็นชา เพิกเฉย ไม่สนใจ ขับไล่ไสส่ง พูดจาเยาะเย้ยถากถางอยู่เสมอ

(ฌ) โกหก ไม่ทำตามสัญญา ทำลายความเชื่อถือของคู่สมรส

(ญ) แกล้งขับรถเร็วทำน่าหวาดเสียว ข่มขู่และทำให้คู่สมรสตกใจกลัว

(ฎ) แกล้งปล่อยทิ้งให้อีกฝ่ายตกอยู่ในที่น่าจะเกิดอันตราย

(ฏ) ปฏิเสธไม่ให้ความช่วยเหลือเมื่ออีกฝ่ายเจ็บป่วยหรือได้รับบาดเจ็บ

(ฐ) ข่มขู่หรือทำลายทรัพย์สินหรือสัตว์เลี้ยงของอีกฝ่าย (NVAA Text 200 : 3-5, available at http
: //WWW.FINDLAW.COM.)

Lockton, D. & Ward , R. (1997) กล่าวว่า ผู้หญิงที่ถูกคู่ครองข่มขู่(threat) หรือดุด่าเกรี้ยวกราดเสมอย่อมทำให้หวาดกลัวและมีผลกระทบต่อจิตใจพอๆ กับถูกทำร้ายทุบตี Edwards (1989) กล่าวว่า ผู้ชายใช้วิธีการข่มขู่หญิงคู่ครองเพื่อควบคุมและปราบผู้หญิง การข่มขู่ถือเป็นความรุนแรงในครอบครัว เช่น ขู่จะฆ่า Harrell และ Smith (1996) ได้ทำการสัมภาษณ์ผู้หญิงจำนวน 355 คน ที่ยื่นคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพ(restraining order) ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่า ผู้หญิง 26% ถูกผู้ชายคู่ครองข่มขู่จะทำอันตรายต่อร่างกาย 17% ถูกชายคู่ครองข่มขู่จะทำอันตรายต่อบุตรผู้เยาว์ และ 16% ถูกผู้ชายคู่ครองข่มขู่ว่าจะทำลายทรัพย์สินของผู้หญิง

Lockton, D. & Ward, R. (1997) ได้ทำการศึกษาจากคำฟ้องหรือคำร้องของผู้หญิงที่คู่ครองข่มขู่ว่าจะกระทำรุนแรงที่ฟ้องในศาลเมือง Leicester เฉพาะปี ค.ศ. 1991 ปรากฏตาม ตารางที่ 6

ตารางที่ 6 แสดงคำฟ้องหรือคำร้องที่บรรยายว่าถูกคู่ครองข่มขู่

ลักษณะการข่มขู่	คดีแพ่ง	คดีครอบครัว	คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ
1. ข่มขู่ว่าจะทำร้าย	18(38%)	45(39%)	59(35%)
2. ข่มขู่ว่าจะฆ่า	11(23%)	37(32%)	50(29%)
3. ข่มขู่ว่าจะทำรุนแรงทางเพศ	-	2(2%)	2(1%)
4. ข่มขู่ว่าจะทำร้ายถ้าจะเลิกร้างกัน	3(6%)	8(7%)	21(13%)
5. ข่มขู่ให้กลับคืนดีกัน	2(4%)	2(2%)	6(4%)
6. ข่มขู่จะทำร้ายถ้านำบุตรผู้เยาว์ไป	7(14%)	17(15%)	19(11%)
7. ข่มขู่จะทำลายทรัพย์สิน	6(12%)	4(3%)	10(6%)
รวม	**47**	**115**	**167**

จากตารางข้างต้นแสดงให้เห็นว่า การข่มขู่จะทำร้ายร่างกายมีมากที่สุดรองลงมาเป็นข่มขู่จะฆ่า

Mezey อ้างใน Lockton, D. & Ward, R. (1997) ได้กล่าวในรายงานการสำรวจว่า ผู้หญิงถูกกระทำทารุณด้านจิตใจ(psychological abuse) เนื่องมาจากถูกชายคู่ครองดูถูกเหยียดหยาม ทำให้ได้รับความอับอายโดยมีวัตถุประสงค์ต้องการให้หญิงห่างไกลจากเพื่อนฝูง ญาติมิตรหรือให้ไร้ที่พึ่งหรือขอความช่วยเหลือ ผู้ชายคู่ครองบางคนแสดงอาการหึงหวงและพยายามควบคุมผู้หญิงอย่างเข้มงวด ควบคุมความประพฤติ ความคิด ความรู้สึก เช่น การแต่งกาย ตามสะกดรอยการไปไหนมาไหนทุกย่างก้าว ไปพูดคุยหรือมองใคร ทำให้ผู้หญิงขาดความเป็นอิสระย่อมถือเป็นการกระทำทารุณจิตใจ Harrell และ Smith (1996) ได้ทำการศึกษากลุ่มตัวอย่างผู้หญิงที่ถูกคู่ครองกระทำทารุณจิตใจปรากฏว่า 50% ผู้ชายคู่ครองไม่ยอมให้ออกจากบ้าน 5% ผู้ชายคู่ครองไม่ยอมให้ทำงานนอกบ้าน ถ้าทำงานนอกบ้านมักจะถูกคู่ครองคุกคามยังที่ทำงาน Mezey ได้ให้ข้อสังเกตุผลการศึกษากลุ่มผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงว่ามีผู้หญิงเพียงคนเดียว

ที่ทำงานนอกบ้าน นอกนั้นผู้ชายคู่ครองไม่ยินยอมให้ทำงานนอกบ้าน ทั้งนี้เพื่อให้ผู้หญิงต้องพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่กับผู้ชายเท่ากับเป็นการบังคับให้ผู้หญิงคู่ครองต้องผูกมัดและซื่อสัตย์ต่อผู้ชาย ในที่สุดผู้ชายก็จะปฏิบัติต่อผู้หญิงคู่ครองเหมือนคนรับใช้หรือทาสในบ้าน

Lockton, D. & Ward, R.(1997) กล่าวว่า จากผลงานวิจัยความรุนแรงในครอบครัวทุกชิ้นพบว่า การกระทำรุนแรงโดยการโดดเดี่ยว(social isolation) ไม่ให้ผู้หญิงคู่ครองทำงานนอกบ้านหรือควบคุมการติดต่อกับบุคคลอื่น เพื่อให้ผู้หญิงต้องพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ(economic dependency) และความเป็นอยู่กับฝ่ายชาย จึงทำให้ผู้หญิงยากที่จะหลบหลีกให้พ้นสายตาของผู้ชาย การกระทำดังกล่าวดูเหมือนผู้หญิงเป็นทรัพย์สินของผู้ชาย การควบคุมทางเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ถือเป็นรูปแบบหนึ่งของการกระทำทารุณกรรมทางจิตใจ(psychological abuse) ปรากฏในตารางที่ 7

ตารางที่ 7 แสดงคำร้องหรือคำฟ้องที่บรรยายถึงการกระทำทารุณจิตใจ(psychological sbuse) ในคดีแพ่ง คดีครอบครัวและคดีคุ้มครองสวัสดิภาพแห่งศาลเมือง Leicestershire ปี 1991

ลักษณะการกระทำ	คดีแพ่ง	คดีครอบครัว	คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ
1. ไม่ยอมเลิกร้างกัน	16(13%)	23(11%)	52(17%)
2. พูดรบเร้า จู้จี้ ไม่ยอมรับเหตุผล	14(11%)	16(8%)	33(11%)
3. โทรศัพท์ตามตื๊อบ่อยๆ โทรศัพท์รบกวนข่มขู่	9(8%)	5(2%)	12(4%)
4. สะกดรอยติดตาม	7(6%)	5(2%)	16(5%)
5. เขียนจดหมายรบกวนข่มขู่	-	2(1%)	5(2%)
6. รบกวน รบเร้า ตื๊อที่จะเข้าบ้านหรือที่พักของผู้ถูกกระทำ	19(16%)	18(8%)	26(8%)
7. ใช้กำลังบังคับจะเข้าบ้านหรือที่พักของผู้ถูกกระทำ	16(13%)	14(7%)	27(9%)
8. ใช้กำลังทุบทำลาย ขว้างปาสิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน	10(8%)	28(13%)	50(16%)
9. ใช้กำลังปิดกระแทกประตู หน้าต่างบ้าน	4(3%)	6(3%)	17(6%)
10. เรียกชื่อในทางหยาบคาย	17(14%)	50(24%)	40(13%)
11. ประทุษร้ายทางอารมณ์	7(6%)	45(21%)	29(9%)
รวม	119	212	307

Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า ผลการศึกษาของ Harrell และ Smith ได้ชี้ให้เห็นว่ากลุ่มผู้หญิงที่ทำการศึกษาถูกผู้ชายคู่ครองกระทำทารุณจิตใจ ทำนองเดียวกับตารางที่ 4 เช่น การ

โทรศัพท์รบกวน สะกดรอยติดตาม การรบกวนคุกคามในที่สาธารณะ พฤติกรรมการรบกวนคุกคาม (harassment) อาจมีผลจากความหึงหวงเกินไป อาจนำไปสู่อาการของโรคหวาดระแวง(pathological jealousy) ว่าคู่ครองจะมีชู้กับชายอื่น อันเป็นบุคลิกภาพของผู้กระทำความรุนแรงกับคู่ครอง จากงานวิจัยหลายชิ้นชี้ชัดว่า อาการของโรคหวาดระแวง(pathological jealousy) เป็นอันตรายอย่างยิ่งต่อการก่อเหตุฆาตกรรมคู่ครอง Mezey กล่าวว่า จากการศึกษากลุ่มตัวอย่างของผู้หญิงที่ถูกคู่ครองกระทำความรุนแรง พบว่า ประมาณ 81.8% ที่ผู้ชายคู่ครองมีอาการของโรคหวาดระแวงและมักกล่าวหาว่าผู้หญิงคู่ครองไม่ซื่อสัตย์มีชู้(accusation of infidelity) Daly และ Wilson (1988) อ้างใน Lockton, D. & Ward, R. ได้สรุปว่า ในทุกสังคมพบว่า ความรุนแรงที่คู่ครองฆ่ากันมักจะมีสาเหตุมาจากความหึงหวงและหวาดระแวงว่าอีกฝ่ายมีชู้ทำนองเดียวกัน และจากการศึกษาของ Chimbos (1978) อ้างใน Lockton, D. & Word, R. พบว่า คดีฆาตกรรมระหว่างคู่ครองจะมาจากสาเหตุการทะเลาะวิวาทเพราะความรู้สึกหึงหวงทางเพศ (sexual jealousy) และความรู้สึกสูญเสียความรักและความเป็นเจ้าของ(possessiveness) ไป ประกอบกับมีอาการของโรคหวาดระแวง(pathological jealousy) ว่าคู่ครองไปมีชู้สู่รักกับคนอื่น เป็นต้น

การกระทำทารุณด้านจิตใจมีส่วนสัมพันธ์กับการฆ่าตัวตาย(suicide) และพยายามฆ่าตัวตาย (attempt suicide) จากผลการศึกษาในประเทศฟิจิ ปาปัวนิวกินี เปรู อินเดีย บังคลาเทศและศรีลังกา พบว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณด้านอารมณ์จิตใจ(psychological and emotional abuse) เคยพยายามฆ่าตัวตายสูงกว่าผู้หญิงไม่ถูกกระทำทารุณด้านอารมณ์จิตใจถึง 12 เท่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาพบว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำทารุณกรรม(battered woman) พยายามฆ่าตัวตายสูงถึงร้อยละ 35 ถึง 40 ในประเทศศรีลังกาพบว่าเด็กผู้หญิงและผู้หญิงอายุระหว่าง 15 – 24 ปี ฆ่าตัวตายมากกว่าผู้หญิงที่ถึงแก่ความตายเพราะคลอดบุตรถึง 55 เท่า (Innocenti Digest . 6 – Domestic Violence)

2.5 ความรุนแรงจากจารีตประเพณีปฏิบัติ(traditional and cultural practice)

ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในหลายประเทศทั่วโลกได้รับความเจ็บปวดและทรมานจากการปฏิบัติตามความเชื่อของลัทธิศาสนาหรือชนเผ่าต่างๆ เช่น ความเชื่อการขลิบอวัยวะเพศของหญิง(female genital mutilation) ผู้หญิงประมาณ 130 ล้านคนทั่วโลกที่ผ่านการขลิบอวัยวะเพศ ผู้หญิงประมาณ 2 ล้านคนในแต่ละปีที่ผ่านกระบวนการขลิบอวัยวะเพศ ประเพณีความเชื่อเกี่ยวกับการขลิบอวัยวะเพศหญิงปัจจุบันมี 28 ประเทศในทวีปอัฟริกา(ทั้งตะวันออกและตะวันตก)บางประเทศในทวีปเอเชียและตะวันออกกลาง ผู้อพยพบางกลุ่มในอเมริกาเหนือ ยุโรปและออสเตรเลีย ผลกระทบจากการขลิบอวัยวะเพศของผู้หญิงอาจถึงแก่ความตายหรือเป็นหมัน ได้รับความเจ็บปวดทางกายและมีผลกระทบต่อจิตใจด้วย ประเพณีการเรียกสินเดิมหรือของหมั้นจากฝ่ายหญิงในประเทศอินเดียได้มีการออกกฎหมายยกเลิกไม่ให้ฝ่ายชายเรียกสินเดิมหรือของหมั้นจากฝ่ายหญิงแล้ว แต่ก็ยังมีความรุนแรงอันเกี่ยวเนื่องกับสินสมรสหรือของหมั้นปรากฏว่าผู้หญิงกว่า 5,000 คน ในแต่ละปีที่ถูกสามีหรือคู่ฆ่าโดยเผาถ้าหญิงไม่สามารถให้ของหมั้นและสินเดิมแก่สามีตามที่ตกลง ส่วนใหญ่มักจะถูกอ้างว่าเกิดอุบัติไฟคลอกตายในครัว

ประมาณกันว่าเฉลี่ยผู้หญิงจะถูกเผาประมาณ 5 ราย ต่อวันและที่ไม่มีการรายงานก็ยังมีอีกมาก อุบัติเหตุหญิงถูกเผาให้ตายเกิดขึ้นในประเทศปากีสถานเช่นกัน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนของปากีสถานรายงานว่า ผู้หญิงถูกสามีหรือญาติเผาให้ตายในกองเพลิงเฉลี่ยอย่างน้อยวันละ 4 คน สาเหตุอันเนื่องมาจากความขัดแย้งภายในครอบครัว

ในประเทศบังคลาเทศพบว่า มีอุบัติการณ์วางยาพิษภริยาหรือเด็กผู้หญิงโดยใช้กำมะถัน (sulphuric acid) ซึ่งมีราคาถูกและหาได้ง่าย สาเหตุที่มีการใช้กำมะถันผสมอาหารฆ่าภริยาเนื่องจากไม่สามารถให้ของหมั้นหรือสินเดิมแก่สามีตามที่ตกลงได้ ส่วนเด็กหญิงถูกฆ่าเนื่องจากปฏิเสธไม่ยอมแต่งงานตามที่พ่อแม่หรือญาติผู้ใหญ่ต้องการ ประมาณว่าผู้หญิงและเด็กผู้หญิงถูกฆ่าโดยวางยาพิษ(กำมะถัน) ปีละไม่น้อยกว่า 200 คน

ความเชื่อการฆ่าเพื่อเกียรติภูมิแห่งวงค์ตระกูล(killing in the name of honour) ประเพณีความเชื่อฆ่าผู้หญิงเพื่อเกียรติภูมิ มีปรากฏในหลายประเทศ เช่น บังคลาเทศ อียิปต์ จอร์แดน เลบานอน ปากีสถานและตุรกี ในกรณีผู้หญิงประพฤติผิดประเวณี(adultery) มีความสัมพันธ์กับชายก่อนแต่งงานไม่ว่าจะถึงขั้นมีเพศสัมพันธ์หรือไม่หรือถูกข่มขืน หรือตกหลุมรักกับชายที่ผู้ใหญ่ในครอบครัวไม่เห็นด้วย เหตุดังกล่าวผู้ชายในครอบครัวมีสิทธิฆ่าผู้หญิงหรือเด็กหญิงนั้นได้ ในปี 1997 ประมาณว่าใน 1 จังหวัดของประเทศปากีสถานมีหญิงกว่า 300 คน ถูกฆ่าเพื่อรักษาเกียรติภูมิของครอบครัว(killing in the name of honour) ส่วนประเทศจอร์แดนปรากฏหลักฐานใบมรณะบัตรจะระบุเหตุตายของหญิงหรือเด็กหญิงว่าเกิดจากอุบัติเหตุหรือไม่ก็ฆ่าตัวตาย แต่ความจริงแล้วอาจจะถูกฆ่าเพื่อรักษาเกียรติภูมิของครอบครัวมากกว่า เหยื่อจะถูกบังคับให้อยู่ภายในครอบครัวถ้าพยายามจะหลบหนีก็จะถูกฆ่าโดยสมาชิกของครอบครัว ตามประมวลกฎหมายอาญาของประเทศจอร์แดนการฆ่าหญิงหรือเด็กหญิงถือเป็นความผิดทางอาญาแต่การกำหนดโทษต่ำลงถ้าเด็กผู้ชายเป็นผู้กระทำผิด จึงเป็นช่องทางให้ครอบครัวใช้เด็กชายฆ่าหญิงหรือเด็กผู้หญิงในครอบครัวเพื่อรักษาเกียรติภูมิของครอบครัว

ประเทศปากีสถานในปี 1999 องค์กรภาคเอกชน สื่อมวลชนักเคลื่อนไหวและหน่วยงานขององค์การยูนิเซฟได้ร่วมพลังเคลื่อนไหวต่อต้านประเพณีการฆ่าผู้หญิงและเด็กผู้หญิงเพื่อรักษาเกียรติภูมิของครอบครัวจนกลายเป็นกระเด็นทางการเมือง ในการประชุมเกี่ยวกับสิทธิมนุษยชนและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์เมื่อวันที่ 21 เมษายน 2000 พลเอก Pervez Musharraf ผู้นำประเทศปากีสถานได้ประกาศในที่ประชุมว่า การฆ่าเพื่อรักษาเกียรติภูมิของครอบครัวเป็นความผิดทางอาญา รัฐบาลปากีสถานประนามประเพณีการปฏิบัติที่เรียกว่า การฆ่าเพื่อรักษาเกียรติภูมิของครอบครัวและประเพณีปฏิบัติดังกล่าวจะต้องไม่เกิดขึ้นไม่ว่าที่ใดๆ ในประเทศปากีสถานอีก

ประการสุดท้ายการบังคับให้เด็กผู้หญิงแต่งงานก่อนวัยอันควรและเด็กไม่สมัครใจ ถือว่าเป็นความรุนแรงต่อเด็กผู้หญิงเพราะมีผลกระทบต่อสุขภาพและสรีระของผู้หญิง ในหลาย

ประเทศกฎหมายกำหนดอายุของผู้หญิงที่สามารถแต่งงานตามกฎหมายต่ำกว่าผู้ชายแม้จะต้องได้รับความยินยอมจากบิดามารดา ปัจจุบันกว่า 50 ประเทศที่อนุญาตให้เด็กผู้หญิงอายุต่ำกว่า 16 ปี แต่งงานโดยได้รับความยินยอมจากบิดามารดา การสมรสตั้งแต่อายุน้อยอาจจะนำไปสู่การตั้งครรภ์ตั้งแต่อายุน้อยอาจติดเชื้อ HIV/AIDS หรือโรคทางเพศสัมพันธ์นอกจากนี้ยังมีผลต่อเด็กที่เกิดมามีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์ร่วมทั้งมีผลต่อการศึกษาและการทำงานหาเลี้ยงชีพของเด็กหญิงนั้นด้วย(Innocenti Digest 6 – Domestic Violence)

2.6 ประเพณีการเลือกปฏิบัติต่อลูกผู้ชายและลูกผู้หญิง

ในสังคมที่มีประเพณีและค่านิยมเลือกเด็กผู้ชายมากกว่าเด็กผู้หญิงก็มีการปฏิบัติที่รุนแรงต่อเด็กผู้หญิง เช่น การเลือกทำแท้งเด็กทารกที่เป็นเพศหญิงหรือการฆ่าทารกเพศหญิง จากการสำรวจเมื่อเร็วๆ นี้พบว่า ในประเทศอินเดียมีอุบัติการณ์ฆ่าเด็กทารกเพศหญิงปีละประมาณ 10,000 ราย ตัวเลขนี้ยังไม่รวมถึงการทำแท้งทารกเพศหญิง จากการสำรวจอย่างเป็นทางการในประเทศจีนพบว่านโยบายการมีบุตรคนเดียวของรัฐบาลทำให้มีการทำแท้งทารกเพศหญิงประมาณร้อยละ 12 ในหลายประเทศที่มีประเพณีและค่านิยมบุตรเพศชายมากกว่าเพศหญิงก่อให้เกิดการกระทำทารุณกรรมหรือละเลยทอดทิ้งขาดการเอาใจใส่ดูแลจนเป็นเหตุให้เด็กผู้หญิงเจ็บป่วยและถึงแก่ความตายเป็นจำนวนโดยเฉลี่ยเด็กผู้หญิงจะตายอายุระหว่าง 2 – 5 ปี เป็นจำนวนมากในแต่ละปี นอกจากนี้ยังปรากฏว่าในประเทศกำลังพัฒนาหลายประเทศเด็กผู้หญิงจะได้รับการเลี้ยงดูด้อยกว่าเด็กผู้ชาย เด็กผู้หญิงที่ขาดสารอาหารหรือการเลี้ยงดูไม่ถูกสุขลักษณะยังผลให้เด็กผู้หญิงพิการหรือถึงแก่ความตายในขณะที่เป็นทารกเป็นจำนวนมากในแต่ละปี

จากผลการเลือกทำแท้งทารกเพศหญิง(sex – selective abortion) การฆ่าทารกเพศหญิงและการเลือกปฏิบัติต่อเด็กผู้หญิงทั้งด้านอาหารและการรักษาพยาบาลนำไปสู่ปรากฏการณ์ผู้หญิงและเด็กผู้หญิงสูญหายไปจากประชากรในโลก ประมาณว่าผู้หญิงหายไปจากสถิติประชากรโลกไม่น้อยกว่า 60 ล้านคนหรือกล่าวอีกนัยหนึ่งได้ว่าผู้หญิงไม่น้อยกว่า 60 ล้านคนมีชีวิตอยู่ในโลกแต่ไม่ถูกนับว่าเป็นประชากรของประเทศ เช่น ในกลุ่มประเทศเอเชียใต้ อัฟริกาเหนือ ตะวันออกกลางและประเทศจีน(Innocenti Digest 6 – Domestic Violence)

2.7 ความรุนแรงที่เกิดจากการบังคับค้าประเวณี

การบังคับผู้หญิงหรือเด็กหญิงให้ค้าประเวณีหรือเพื่อธุรกิจทางเพศโดยคู่ครองหรือบิดามารดาถือเป็นความรุนแรงต่อผู้หญิง(violence against women) จากการรายงานพบว่า ครอบครัวที่ยากจนหรือไร้ศีลธรรมไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้มักจะขายหรือให้เช่าบุตรจึงอาจถูกบังคับค้าประเวณี เด็กผู้หญิงมักจะถูกส่งไปใช้แรงงานในครอบครัวเด็กจึงเสี่ยงต่อการถูกทำร้ายหรือแสวงหาผลประโยชน์ทางเพศจากเด็กโดยนายจ้าง ดังปรากฏในอัฟริกาตะวันตกประเทศเซเนกัลถึงไนจีเรียเด็กประมาณ 10,000 คน จากครอบครัวยากจนถูกส่งไปตะวันออกกลางในแต่ละ

ปีเด็กเหล่านั้นส่วนใหญ่จะไปสู่การค้าประเวณี ในอัฟริกาใต้โสเภณีเด็กมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นและเป็นเหยื่อของกระบวนการอาชญากรรมค้ามนุษย์ จังหวัดภาคเหนือของประเทศเนปาลการเป็นโสเภณีถือเป็นแหล่งเงินได้ของครอบครัว สามีหรือบิดามารดาจึงบังคับขายภริยาหรือบุตรสาวไปเป็นโสเภณีในประเทศอินเดีย ในชนบทยากจนของประเทศไทยครอบครัวที่ยากจนพ่อแม่จะขายบุตรเพื่อนำเงินไปใช้หนี้นายทุน เด็กผู้หญิงจะถูกนำไปเป็นโสเภณีส่วนเด็กผู้ชายจะถูกใช้แรงงาน เด็กเหล่านี้โดยส่วนใหญ่จะสมัครใจเพราะถือว่าเป็นการทดแทนบุญคุณของพ่อแม่ ภาคเหนือของประเทศกานาเด็กผู้หญิงจะถูกยกให้กับพระและบังคับให้อยู่กับพระอย่างภริยาและบูชาพระด้วยการให้ร่วมประเวณี ทั้งนี้ เพื่อครอบครัวจะได้รับการปกป้องคุ้มครองเป็นการตอบแทน วิธีการดังกล่าวปรากฏในทางใต้ของประเทศอินเดียซึ่งมีการยกผู้หญิงหรือเด็กผู้หญิงเพื่อบูชาพระในวัด เด็กผู้หญิงเหล่านั้นในที่สุดก็จะกลายเป็นโสเภณี(Innocenti Digest 6 – Domestic Violence)

ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นได้หลายลักษณะระหว่างบุคคลที่อยู่ในครอบครัวเดียวกันนับตั้งแต่การใช้กำลังประทุษร้ายต่อร่างกาย(physical abuse) หรือเพศ(sexual abuse) หรือฆาตกรรมซึ่งถือว่าร้ายแรงที่สุด ส่วนที่ไม่ใช้กำลังประทุษร้ายแต่มีผลเป็นอันตรายแก่อารมณ์และจิตใจ(emotional or psychological abuse) เช่น การดุด่า ขู่ ตะคอกหรือใช้ถ้อยคำหยาบคาย การปฏิบัติที่ไม่เหมาะสมหรือไม่ให้ความสำคัญ นอกจากนี้ยังมีประเพณีปฏิบัติ(traditional and cultural practice) ที่ไม่เหมาะสมต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิง ประเพณีหรือความเชื่อในการเลือกปฏิบัติ(discriminate) ต่อเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิงรวมทั้งการบังคับให้คู่สมรสหรือเด็กผู้หญิงค้าประเวณี

3. ผู้ก่อเหตุกระทำความรุนแรงในครอบครัว (perpetrator of domestic violence)

ตามความเข้าใจแต่เดิมเชื่อว่า ผู้ชายจะเป็นผู้ก่อเหตุกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัวโดยมีผลการศึกษาจำนวนมากและมีสถิติสนับสนุนความคิดดังกล่าว โดยเฉพาะกลุ่มสตรีศึกษา(feminist) ที่มีความเห็นสนับสนุนอย่างแข็งขัน แต่มีผลการศึกษาเมื่อเร็วๆ นี้กลับชี้ว่าผู้หญิงก็ใช้ความรุนแรงต่อคู่สมรสพอกับผู้ชาย แต่ผลการศึกษาดังกล่าวมีข้อโต้แย้งจากกลุ่มนักวิชาชีพด้านความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะผู้ที่ปฏิบัติงานช่วยเหลือฟื้นฟูเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัวโดยมีข้อโต้แย้ง ดังนี้

(ก) มูลเหตุจูงใจในการใช้ความรุนแรง เมื่อเร็วๆนี้งานวิจัยส่วนใหญ่ที่เสนอว่าผู้หญิงและผู้ชายมีส่วนก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเท่าๆ กัน แต่งานวิจัยดังกล่าวมิได้สำรวจว่าอะไรเป็นมูลเหตุจูงใจให้กระทำความรุนแรงระหว่างคู่ครอง ถ้าในการวิจัยได้ตั้งคำถามเหล่านี้ คำตอบที่ได้ คือ ผู้ชายใช้ความรุนแรงเพื่อให้มีอำนาจเหนือและควบคุมคู่ครอง ส่วนผู้หญิงใช้ความรุนแรงเพื่อป้องกันตัวหรือร่วมก่อเหตุด้วย หรือโต้ตอบเมื่อถูกกระทำรุนแรง นอกจากนี้ถ้าผู้หญิงสามารถหลบหนีจากผู้

กระทำความรุนแรง ผู้หญิงก็จะไม่ใช้ความรุนแรงอีก ในทางตรงข้ามผู้ชายส่วนใหญ่จะก่อเหตุความรุนแรงอย่างมีแผนการ กล่าวคือ ถ้าเขาเป็นฝ่ายหนีไปหรือผู้หญิงเป็นฝ่ายหนีจากเขาไป ส่วนใหญ่ผู้ชายจะไปพัวพันกับผู้หญิงคนอื่นที่มีส่วนให้เขาก่อความรุนแรงกับคู่ครองเดิม ถ้าปัญหาเป็นจริงดังงานวิจัยนี้ก็เป็นที่แน่ชัดว่าผู้หญิงใช้ความรุนแรงส่วนใหญ่ตอบโต้ความรุนแรงจากผู้ชาย

(ข) ผลกระทบที่เกิดต่อเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัว ประเด็นความกลัว ผลจากการศึกษาที่ว่าผู้ชายและผู้หญิงมีส่วนก่อเหตุความรุนแรงเท่ากัน ยังขาดการสำรวจประเด็นผลกระทบต่อเหยื่อ เมื่อทำการสำรวจโดยตั้งคำถามเหล่านี้ปรากฏว่าผู้หญิงเป็นจำนวนมากได้รับบาดเจ็บ ได้รับบาดเจ็บสาหัสและเสี่ยงต่ออันตรายอย่างมาก แต่กับผู้ชายไม่ได้รับบาดเจ็บเลยหรือมีบ้างแต่จำนวนน้อยเว้นแต่ผู้หญิงใช้อาวุธทำร้ายโดยเฉพาะอาวุธปืน นอกจากนี้ยังไม่มีการสำรวจว่าระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงใครกลัวใครกว่ากัน แต่จากการสำรวจปรากฏว่าผู้หญิงจะกลัวความรุนแรงหรือกลัวถูกทำร้ายจากคู่ครอง ส่วนผู้ชายกลับปรากฏว่า ไม่กลัวผู้หญิงใช้ความรุนแรง บ่อยครั้งเห็นว่าเป็นสิ่งน่ารำคาญและน่าขบขัน เว้นแต่ผู้หญิงจะใช้อาวุธ ซึ่งปรากฏว่าผู้หญิงส่วนใหญ่จะใช้อาวุธเพื่อหยุดการกระทำรุนแรงของผู้ชาย

(จ) ความน่าเชื่อถือของผู้ตอบแบบสอบถาม จากผลการศึกษาเมื่อเร็วๆ นี้ได้มีข้อสังเกตว่า

ประการแรก นักวิชาชีพที่ทำงานด้านความรุนแรงในครอบครัวจะรู้ว่าผู้ชายมักจะปฏิเสธกลบเกลื่อนและตำหนิการใช้ความรุนแรงของตนเองต่อผู้อื่น ดังนั้น ถ้าผู้ชายเหล่านี้ถูกถามถึงการใช้ความรุนแรงกับคู่ครองหรือไม่ มีความเป็นไปได้สูงมากที่จะตอบว่าไม่เคยใช้ความรุนแรง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่กระทำความรุนแรงและถูกถามว่าเคยใช้ความรุนแรงหรือไม่ ดูเหมือนว่าผู้หญิงจะมีความรู้สึกรับผิดชอบต่อความรุนแรงที่ตนกระทำและมีแนวโน้มที่จะตอบว่าเคยใช้ความรุนแรงแม้จะเป็นการกระทำโดยป้องกันหรือร่วมก่อเหตุหรือตอบโต้ความรุนแรงที่ตนถูกกระทำ

ประการที่สอง ในงานวิจัยแต่ละชิ้นมีการให้คำนิยามคำว่า “ความรุนแรง” กว้างแคบอย่างไร คำถามการวิจัยอย่างไรที่จะทำให้ผู้ตอบเข้าใจความหมายและระดับความรุนแรงที่ผู้วิจัยต้องการ จากการศึกษาพบว่าผู้ชายให้คำจำกัดความคำว่า ความรุนแรงแตกต่างกัน ดังนั้น การกระทำบางอย่างผู้ชายบางคนไม่ถือว่ารุนแรง เช่น ถ้าถามผู้ชายที่เคยใช้ความรุนแรงกับคู่ครองว่าเคยกระทำความรุนแรงกับคู่ครองหรือไม่ ความเป็นไปได้สูงมากที่ผู้ชายคนนี้จะตอบว่าไม่เคย เพราะเขาไม่ถือว่าการกระทำของเขา เช่น ตบตี ชกต่อยหรือเตะคู่ครองเป็นความรุนแรง กลับกล่าวหาว่าคู่ครองยั่วยุก้าวร้าว ก่อเหตุก่อนหรือไม่รับผิดชอบต่อบุตรหรือการบ้านการเรือน ทั้งนี้ เนื่องจากระบบความเชื่อของผู้ชายว่าพฤติกรรมของเขาไม่ก้าวร้าวรุนแรง หากแต่เป็นความรับผิดของผู้หญิงต่อพฤติกรรมของเขาตรงกันข้ามกับผู้หญิงกลับยอมรับพฤติกรรมความรุนแรงของตนแม้จะเป็นการกระทำโดยป้องกันหรือตอบโต้หรือก่อเหตุรุนแรงก่อน

ประการสุดท้าย ถ้าคำถามการวิจัยเป็นแบบคำถามเปิด(open - ended question) คำถามเกี่ยวกับความรุนแรง โดยไม่ระบุลักษณะของการก่อเหตุรุนแรง ปรากฏว่าผู้หญิงจะระบุว่าการใช้กำลัง

ผลัก ดึง ตบ เขย่า จำกัดเสรีภาพ ทำลายสิ่งของเครื่องใช้เหล่านี้เป็นการใช้ความรุนแรง แต่ผู้ชายกลับเห็นว่าการกระทำดังกล่าวไม่ถือว่ารุนแรง จึงเห็นได้ว่าการนิยามความรุนแรงระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงยังแตกต่างกัน(NVAA Text 2000 : 5-6, available at http : // WWW.FINDLAW.COM.)

ด้วยข้อโต้แย้งดังกล่าว งานวิจัยนี้จึงไม่สรุปว่าผู้ชายและผู้หญิงเป็นผู้ก่อเหตุกระทำ(engage) ความรุนแรงในครอบครัวพอๆ กัน หรือเฉพาะผู้ชายเท่านั้นที่เป็นผู้ก่อเหตุกระทำความรุนแรงในครอบครัวเพราะการนิยามคำว่า ความรุนแรง(Violence) ระหว่างผู้ชายและผู้หญิงย่อมแตกต่างกัน ถ้ายิ่งวัฒนธรรมต่างกันการนิยามก็ยิ่งแตกต่างกันไปอีก การกระทำอันเดียวกันผู้ชายอาจเห็นว่าไม่รุนแรงแต่ผู้หญิงกลับเห็นว่ารุนแรง เช่น ลักษณะการกระทำประชดประชันระหว่างคู่สมรส ผู้ชายอาจเห็นว่าเป็นเรื่องปกติแต่ผู้หญิงกลับเห็นว่าเป็นความรุนแรง ดังนั้น ในงานวิจัยแต่ละชิ้นจึงต้องดูการนิยามคำว่าความรุนแรง(Violence) และคำถามที่ใช้ในการสำรวจมีการระบุพฤติกรรมที่เป็นความรุนแรงชัดเจนและเจาะจงหรือไม่ แต่ผลจากการทบทวนเอกสารงานวิจัยพอกล่าวได้ว่าผู้ชายและผู้หญิงเป็นผู้ก่อเหตุกระทำความรุนแรงในครอบครัวได้ เพียงแต่สาเหตุ ลักษณะการกระทำและผลกระทบย่อมแตกต่างกันโดยเฉพาะยิ่งต่างวัฒนธรรมต่างบริบททางสังคม สาเหตุลักษณะและผลกระทบย่อมแปรเปลี่ยนไปดังจะได้ศึกษาต่อไป แต่อย่างไรก็ตามการศึกษาข้างต้นเป็นกรณีระหว่างผู้ชายกับผู้หญิงที่เป็นคู่ครองหรือเคยเป็นคู่ครอง(intimate partner) แต่ถ้าความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดแก่เด็กและผู้สูงอายุ ผู้ก่อเหตุกระทำความรุนแรงย่อมเป็นได้ทั้งผู้ชายและผู้หญิง ทั้งสาเหตุปัจจัยและผลกระทบย่อมแตกต่างกันไป

จากที่ได้ศึกษาผลการวิจัยและความเห็นของนักวิชาการข้างต้น พอถือได้ว่าผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวมีทั้งผู้ชายและผู้หญิงเพียงแต่มูลเหตุและผลกระทบอาจแตกต่างกัน อย่างไรก็ตามในทัศนะกฎหมายคงไม่แยกคุ้มครองเฉพาะผู้หญิง หากความปรากฏว่าความรุนแรงที่เกิดขึ้นไม่ว่ากับผู้หญิงผู้ชายหรือเด็ก สมควรได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอภาคเช่นกัน

4. สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว(causation of domestic violence)

จากการศึกษาพบว่า สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวมิได้เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุอนึ่งเป็นการเฉพาะหากแต่มีหลายสาเหตุร่วมกันนับตั้งแต่ปัญหาความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างบุคคล อันได้รับอิทธิพลจากสังคม เศรษฐกิจ การเมืองรวมทั้งความเชื่อและวิธีปฏิบัติด้านจารีตประเพณีและวัฒนธรรมที่สืบทอดกันมาในแต่ละชุมชนหรือชนเผ่า ดังสรุปในตารางที่ 8 ข้างท้ายนี้

ตารางที่ 8 สาเหตุความรุนแรงในครอบครัว(factors that perpetuate domestic violence)

ประเพณีปฏิบัติ	- การอบรมทางสังคมที่มุ่งเน้นความแตกต่างทางเพศ(gender – specific

(cultural practice)	socialization) - ประเพณีที่ถือเพศเป็นตัวกำหนดบทบาททางสังคม(cultural definitions of appropriate sex role) - ประเพณีที่คาดหวังบทบาทภายใต้กรอบความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล (expectations of roles within relationships) - มรดกทางวัฒนธรรมที่เชื่อว่าผู้ชายต้องมีอำนาจเหนือกว่าเพศตรงข้าม (belief in the inherent superiority of Male) - ประเพณีที่มีค่านิยมว่าผู้ชายต้องมีสิทธิเหนือกว่าผู้หญิงและเด็กผู้หญิง (values that give men proprietary rights over women and girls) - ประเทศที่มีความเชื่อว่าครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลและอยู่ภายใต้การกำกับควบคุมของชายของผู้เป็นหัวหน้าครอบครัว(notion of the family as the private sphere and under male control) - ขนบธรรมเนียมประเพณีการสมรสที่ต้องมีสินสอดและของหมั้น (custom of marriage bride price / dowry) - การยอมรับว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นวิธีการแก้ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัว(acceptability of violence as a means to resolve conflict)
ปัญหาเศรษฐกิจ (economic)	- ฐานะความเป็นอยู่ของภริยาขึ้นอยู่กับสามี(women's economic dependence on men) - หญิงถูกจำกัดการเข้าถึงด้านการเงินและเครดิต(limited access to cash and credit) - กฎหมายรับรองสิทธิในการรับมรดก การถือกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สิน สิทธิการจัดการสินสมรสของภริยาด้อยกว่าของสามีร่วมทั้งสิทธิได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดูหลังหย่า(discriminatory laws regarding inheritance, property rights, use of communal and maintenance after divorce) - ผู้หญิงถูกจำกัดสิทธิในการทำงานหารายได้(limited access to employment) - ผู้หญิงถูกจำกัดสิทธิในการศึกษาหรือการฝึกอบรม(limited access to education and training)
กฎหมาย(legal)	- กฎหมายกำหนดสถานภาพของผู้หญิงต่ำกว่าชายไม่ว่าจะเป็นกฎหมายหรือระเบียบปฏิบัติ(lesser legal status of women either

	by written law and/or by practice) - กฎหมายครอบครัวให้ความสำคัญเฉพาะเรื่องการหย่า การใช้อำนาจปกครองบุตร การอุปการะเลี้ยงดูและการรับมรดก - กฎหมายนิยามการข่มขืนและการกระทำทารุณกรรมแคบเกินไป - ผู้หญิงขาดความรู้ความเข้าใจกฎหมายเกี่ยวกับสิทธิของผู้หญิง(low level of legal literacy among women) - เจ้าพนักงานตำรวจและผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมไม่ตระหนักเกี่ยวกับสิทธิของผู้หญิงและเด็กผู้หญิง(insensitive treatment of women and girls by police and judiciary
การเมือง(political)	- ผู้หญิงไม่มีส่วนร่วมในกองทัพ การเมือง สื่อมวลชน กฎหมายและการแพทย์ - ความรุนแรงในครอบครัวไม่ถือเป็นประเด็นสำคัญทางการเมือง (domestic violence not taken seriously) - ความเชื่อที่ว่าครอบครัวเป็นเรื่องส่วนบุคคลอยู่นอกเหนือการควบคุมของรัฐ(notions of family being private and beyond control of the state) - ความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นประเด็นที่เสี่ยงและท้าทายต่อกฎหมายและศาสนา(risk of challenge to status quo/religious laws) - องค์กรผู้หญิงถูกจำกัดบทบาททางการเมือง - ผู้หญิงถูกจำกัดการมีส่วนร่วมในระบบการเมือง(limited participation of women in organized political system)

ที่มา : Innocenti Digest 6 – Domestic Violence 2000

Gells (1987) อ้างใน Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า ในช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมาปรากฏจากผลการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวพบว่า มีหลายปัจจัย (multitude factors) ที่ก่อให้เกิดการกระทำความรุนแรงในครอบครัว เช่น

(1) สาเหตุจากวัฏจักรของความรุนแรง(cycle of violence) เป็นการถ่ายทอดความรุนแรงภายในครอบครัวจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่คนอีกรุ่นหนึ่ง(intergenerational tramission)

(2) สถานะทางสังคมบีบคั้นและรายได้ต่ำ(low socio-economic stress)

(3) สภาพและโครงสร้างสังคมบีบคั้น(social and structural stress)

(4) การแยกตัวจากสังคมและขาดการติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกเป็นเวลาเนิ่นนาน

(5) มีทัศนคติไม่เห็นคุณค่าของตนเอง

(6) มีปัญหาด้านบุคลิกภาพและมีกลุ่มอาการป่วยทางจิต

Eve S. Buzawa และ Carl G. Buzawa (1990) ได้แบ่งสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวออกเป็น 3 กลุ่ม คือ

(1) กลุ่มทฤษฎีที่ว่าด้วยปัจจัยส่วนตัว(individually orientated theories) ของผู้กระทำ(perpetrator) และผู้ถูกกระทำ(victim)

(2) กลุ่มทฤษฎีว่าด้วยปัจจัยด้านครอบครัว(family orientated theories)

(3) กลุ่มสตรีศึกษา(feminist) เน้นสาเหตุของความไม่เท่าเทียมกันระหว่างผู้ชาย ผู้หญิงและโครงสร้างอำนาจทางสังคม

Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า ผลงานวิจัยด้านความรุนแรงในครอบครัวจำนวนมากมายที่กล่าวโต้เถียงถึงสาเหตุต่างๆ ที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว ต่อมา Jenny Clifton (1982), Lorna Smith (1989) และ Gill Hague & Ellen Malos (1993) ได้สรุปสาเหตุของการเกิดอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

(1) สาเหตุมาจากปัจจัยด้านความเจ็บป่วย(pathology factors) ทางกายหรือทางจิต

(2) สาเหตุมาจากปัจจัยทางสังคม(social factors)

(3) สาเหตุมาจากปัจจัยวัฏจักรความรุนแรง(cycles of violence) ในครอบครัว

(4) สาเหตุมาจากปัจจัยด้านโครงสร้างเชิงอำนาจระหว่างชายหญิงในสังคมอธิบายโดยกลุ่มสตรีศึกษา(feminist explanation of violence)

จากการศึกษาพบว่า อุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวอันเนื่องมาจากหลายสาเหตุ(multiple factors) เกี่ยวพันกันมิใช่ปัจจัยเดี่ยว ในงานวิจัยนี้จะแบ่งทฤษฎีสาเหตุปัจจัยของความรุนแรงในครอบครัวออกเป็น สาเหตุด้านตัวบุคคล สาเหตุด้านครอบครัว สาเหตุด้านสังคมและสาเหตุจากความสัมพันธ์เชิงอำนาจ(powers relationship) ระหว่างชายหญิง ดังจะได้วิเคราะห์ต่อไป

4.1 สาเหตุด้านตัวบุคคล (individually orientated theories)

มีหลายทฤษฎีที่อธิบายสาเหตุจากตัวบุคคลทั้งที่ก่อเหตุความรุนแรง(perpetrator) และผู้ถูกกระทำ(victim) ที่มีลักษณะและแนวโน้มเกิดความรุนแรงในครอบครัว Straus (1980) กล่าวว่าความยากจนและหรือการตกงานเป็นปัจจัยกดดันบุคคลให้ก่อความรุนแรง รวมทั้งประสบการณ์ถูกทำร้ายทุบตี(physical punishment) ในวัยเด็ก Green (1984) กล่าวว่า บุคคลที่ไม่สามารถควบคุมตนเองได้หรือการตัดสินใจไม่ดีรวมทั้งไม่เห็นคุณค่าตนเอง(low self-esteem) มีแนวโน้มก่อเหตุความรุนแรงสูง Steinmentz (1980) กล่าวว่า บุคคลที่ด้อยวุฒิภาวะมีความรู้สึกเก็บกด(depression) มีความซึมเศร้าเก็บตัว(schizophrenia) และมีบุคลิกภาพแปรปรวน ก้าวร้าว สิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับอาชีพ เช่น ลักษณะงานที่ทำหรืออุดมการณ์เฉพาะเกี่ยวกับอาชีพก็เป็นปัจจัยเสี่ยงและตัวบ่งชี้แนวโน้มในการก่อเหตุรุนแรงมากกว่าปัจจัยชนชั้นทางสังคมหรือประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเดิม นอกจากนี้คน

กลุ่มน้อยบางครั้งถูกกดดันสูง หรือครอบครัวแตกแยกซึ่งอาจจะมีความสัมพันธ์จากความยากจนย่อมเป็นปัจจัยเสี่ยงการก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวสูงเช่นกัน Hotating, Straus & Lincoln (1998) กล่าวว่า การสื่อสารระหว่างบุคคลในครอบครัวไม่ดีหรือผู้ที่กระทำความผิดอาญาบ่อยครั้งเหล่านี้มีแนวโน้มก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว และพบว่ายังเป็นผู้ที่มักก่อเหตุความรุนแรงกับบุคคลอื่นด้วย โดยพบว่าผู้ชายที่ก่อเหตุความรุนแรงต่อบุตรและคู่ครองมักก่อเหตุความรุนแรงกับบุคคลอื่นมากกว่า 5 เท่า ของบุคคลที่ไม่เคยก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวทำนองเดียวกันผู้หญิงที่กระทำความผิดกฎหมายก็มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเช่นกัน Kantor & Straus (1987) กล่าวว่า ผู้ที่เสพยาเสพย์ติดให้โทษและดื่มสุรามากมีแนวโน้มก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวสูงและจากการสำรวจในกรุงมอสโคประเทศรุสเซียพบว่า สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากสามีดื่มสุรามึนเมากว่าครึ่ง(Immocenti Digest 6 – Domestic Violence)

Pierce & Deutsch, in press : Skogan (1981) และ Snell et al., (1964) กล่าวว่า ผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรง(victimized women) ในครอบครัว มีลักษณะเฉพาะแตกต่างจากผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงจากบุคคลแปลกหน้า นอกจากนี้ลักษณะการกระทำความรุนแรงอย่างเดียวกันแต่ผลกระทบที่เกิดแก่หญิงคู่ครองกับหญิงทั่วไปอาจแตกต่างกัน โดยปกติแล้วคนที่ได้รับความรุนแรงมักจะปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรงที่จะเกิดซ้ำ แต่ผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวกลับไม่สามารถเปลี่ยนพฤติกรรมเพื่อหลีกเลี่ยงความรุนแรง(repeat victim) เหมือนผู้กระทำความผิดติดนิสัยไม่สามารถแก้ไขได้ Snell (1964) กล่าวว่า ผู้หญิงที่ชอบให้คู่ครองทำร้ายมีอาการป่วยทางจิตชอบทำร้ายตนเอง(masochistic) Pierce และ Deutsch (1989) กล่าวว่า งานวิจัยในระยะหลังเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เน้นด้านจิตวิทยาเห็นว่า ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวเหมือนถูกกับดัก(trapped) เป็นอาการป่วยทางจิต(psychopathology) ยอมรับสถานภาพของตนเองที่ยอมให้คู่ครองกระทำรุนแรง

Faulk (1974) Gayford (1975) กล่าวว่า ผู้ชายที่ทำร้ายทุบตีคู่ครองล้วนแต่มีอาการป่วยทางจิต(mentally ill) หรือมีอารมณ์แปรปรวน(mentally disturbed) โดยเฉพาะ Gayford ได้ทำการศึกษาผู้หญิงจำนวน 100 คน ที่ถูกคู่ครองกระทำรุนแรงจากบ้านพักฉุกเฉิน Chiswick Women’s Aid Refuge พบว่า ผู้ชายที่ทำร้ายทุบตีผู้หญิงคู่ครองมีอาการป่วยทางจิตประเภทหึงหวงเกินเหตุ(pathological jealousy) ทั้งปรากฏว่าเมื่อครั้นเป็นเด็กถูกเลี้ยงดูอย่างทารุณโหดร้ายหรือถูกเลี้ยงดูชนิดตามใจเกินไป มีจิตใจอ่อนแอขาดความเชื่อมั่นและไม่สามารถดูแลตนเองได้ Pizzey (1974) อธิบายว่า ผู้ที่กระทำรุนแรงต่อคู่ครองมีอาการป่วยทางจิต(psychopath) เช่น ผู้กระทำความรุนแรงมีอาการป่วยทางจิตแสดงอาการหึงหวงเกินเหตุ(pathological jealousy) มีงานวิจัยหลายชิ้นได้ชี้ว่าผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงก็มีอาการป่วยทางจิต(psychopathology) เช่นกัน อาการป่วยทางจิตของผู้หญิงอาจเป็นสาเหตุให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวและจากการศึกษาของ Gayford ยังพบว่า ผู้หญิงที่ไม่มีลักษณะของความเป็นกุลสตรีและไม่แสดงบทบาทความเป็นผู้หญิงตามที่ฝ่ายชายคาด

หวังก็มีส่วนก่อให้เกิดความรุนแรงได้ Storr (1974) กล่าวว่า บ่อยครั้งที่ผู้หญิงจู้จี้ ดุด่า ก้าวร้าว หรือไม่ก็อ่อนแอเกินไป(over-submissiveness) อันเป็นสาเหตุยั่วยุให้ผู้ชายคู่ครองทำร้ายทุบตี ผู้หญิงบางคนมีพฤติกรรมดังกล่าวโดยไม่รู้ตัว Pizzey และ Shapiro (1981) ชี้ให้เห็นว่า บางกรณีผู้หญิงกลับต้องการที่จะถูกทำร้ายทุบตีโดยยั่วยุให้เกิดความรุนแรง ดูเหมือนว่าผู้หญิงบางคนต้องการหลุดพ้นจากความรุนแรงหนึ่งไปสู่ความรุนแรงอื่น ซึ่ง Andrews (1987) กล่าวว่า มีข้อมูลสนับสนุนไม่มากที่ว่าผู้หญิงบางคนต้องการหลุดพ้นจากความรุนแรงหนึ่งไปสู่ความรุนแรงอื่น แต่อย่างไรก็ตาม Smith (1989) ได้ชี้ให้เห็นว่า มีงานวิจัยหลายชิ้นที่ชี้ให้เห็นว่า ความรุนแรงในครอบครัวที่มีสาเหตุมาจากบุคลิกภาพแปรปรวน(pathological characteristic) ของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง แต่เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษายังมีน้อยจึงยังสรุปไม่ได้ว่าอาการของผู้หญิงดังกล่าวเป็นสาเหตุก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว Sommer, Barnes และ Murray (1992) วิจารณ์ว่า อาการป่วยทางจิตหรือคนที่มีบุคลิกภาพแปรปรวน(personality disorder) มีส่วนเพียงเล็กน้อยที่เป็นสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัว O' Leary (1993) ได้ทำการศึกษาผู้ชายที่ทำร้ายทุบตีคู่ครองพบว่า ผู้ชายที่ทำร้ายทุบตีคู่ครองมีบุคลิกภาพแปรปรวน(personality disorder) เป็นส่วนมาก

สาเหตุด้านตัวบุคคลที่สำคัญอีกประการหนึ่ง คือ ทฤษฎีวงล้ออำนาจควบคุม (power and control wheels)

ทฤษฎีวงล้ออำนาจควบคุม สามารถตอบคำถามว่าทำไมจึงมีการก่อความรุนแรงในครอบครัว เพราะผู้กระทำต้องการได้รับหรือรักษาอำนาจและควบคุมคู่ครองอีกฝ่ายโดยเชื่อว่าตนกระทำได้โดยชอบและเป็นรูปแบบพฤติกรรมใช้กำลังบังคับระหว่างความสัมพันธ์ในครอบครัว หากอธิบายทฤษฎีวงล้ออำนาจควบคุมให้ง่าย คือ แก่นกลางเป็นมูลเหตุจูงใจที่ผู้กระทำต้องการได้มาหรือรักษาไว้ซึ่งการควบคุมความคิด(thinks) ความรู้สึก(feels) และพฤติกรรม(behaves) ของคู่ครอง รอบนอกวงล้ออำนาจควบคุมเป็นความสัมพันธ์ที่มีลักษณะรุนแรง เช่น การข่มขู่หรือการใช้กำลังทำร้ายทุบตีหรือกระทำรุนแรงทางเพศ การกระทำรุนแรงต่อร่างกายหรือเพศ คนทั่วไปเห็นว่าเป็นปัญหาเพราะมองเห็นร่องรอยและเป็นความผิดอาญา นอกจากนี้การใช้กำลังประทุษร้ายต่อกายหรือเพศเพื่อควบคุมคู่ครองอาจทำให้ผู้ถูกกระทำพยายามหรือหาวิธีการหลบหลีกจากการถูกประทุษร้าย ดังนั้น ผู้กระทำมักจะใช้วิธีข่มขู่หรืออาฆาตว่าจะใช้กำลังประทุษร้ายต่อร่างกายหรือชีวิตให้คู่ครองกลัว อย่างไรก็ตามภายในวงล้ออำนาจควบคุมอาจประกอบด้วยพฤติกรรมของผู้กระทำต่างๆเรียกว่า กลวิธี(tactics) ที่ผู้กระทำคิดค้นขึ้นมาใช้เพื่อควบคุมคู่ครองอีกฝ่าย กลวิธีอาจเปลี่ยนไปถ้าอีกฝ่ายมีปฏิกิริยาตอบโต้ กล่าวคือผู้กระทำจะเปลี่ยนกลวิธีเมื่ออีกฝ่ายเรียนรู้ที่จะหลีกเลี่ยงหรือตอบโต้หรือเมื่ออีกฝ่ายเรียนรู้กลวิธีและตอบโต้หรือท้าทาย ผู้กระทำก็จะพัฒนากลวิธีที่พิสดารและอันตรายยิ่งขึ้น (NVAA Text 2000 : 6 - 7 available at http : // WWW.FINLAW.COM.)

ภาพแสดงทฤษฎีวงล้ออำนาจควบคุม (power and control wheels theory)

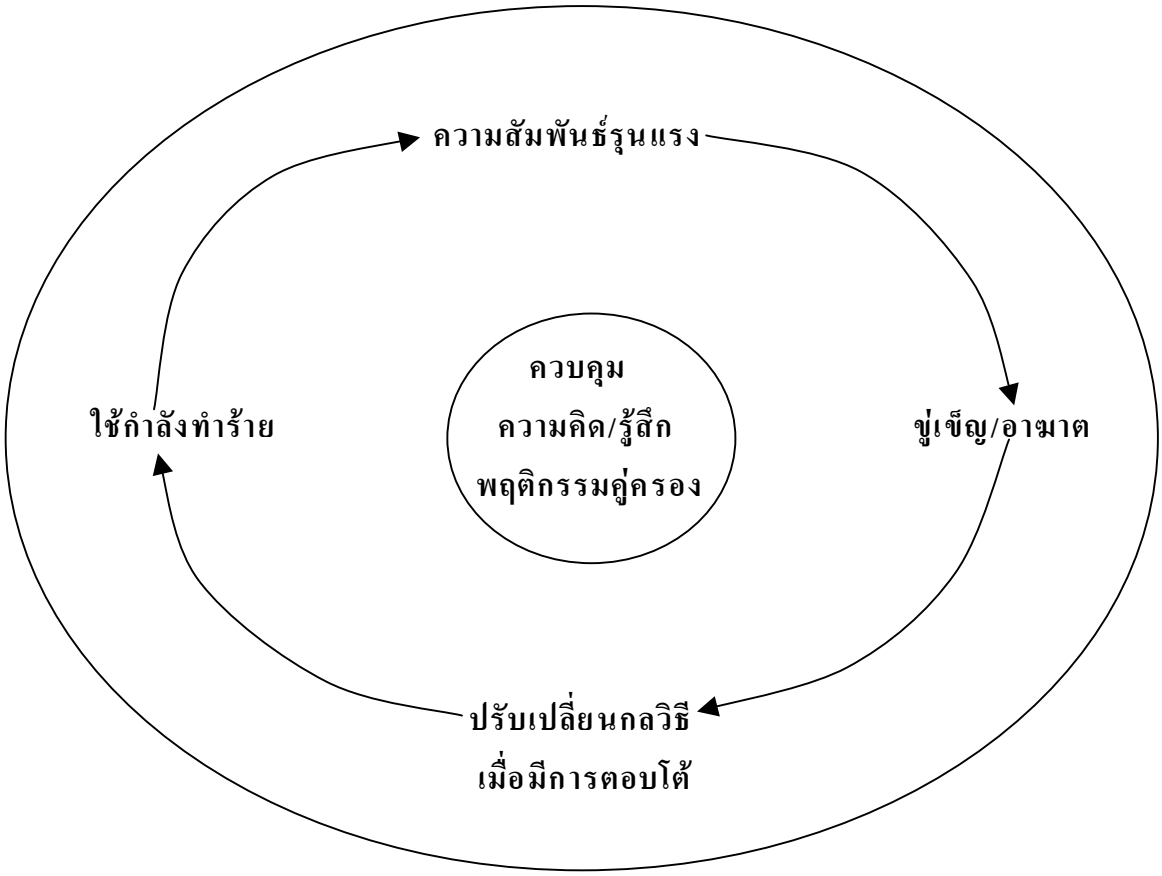

ทฤษฎีว่าด้วยพลวัตของความรุนแรง (dynamic of domestic violence theory)

ปฏิกิริยาระหว่างพฤติกรรมของผู้กระทำความรุนแรงกับผู้ถูกกระทำเรียกว่าการพลวัตของความรุนแรงในครอบครัว ตัวบ่งชี้พฤติกรรมที่ผู้กระทำความรุนแรงต่อคู่ครองก็คือประสบการณ์จากครอบครัวเมื่อครั้งเป็นเด็ก แต่ก็ไม่ทุกกรณีที่ผู้มีประสบการณ์ความรุนแรงเมื่อครั้งเป็นเด็กจะก่อเหตุกระทำความรุนแรงต่อคู่ครอง แล้วอะไรทำให้เกิดความแตกต่างดังกล่าว คำตอบก็คือ วิธีคิด(thinking pattern) หรือเรียกว่า ระบบความเชื่อ(belief system) ของบุคคลนั้น ขั้นตอนของวิธีคิดอาจแยกได้ ดังนี้

(1) บุคคลแสดงพฤติกรรมเพราะมีสิ่งกระตุ้น(stimulus) แรงกระตุ้นเกิดจากสถานการณ์(situation) การสนทนา(conversation) และปฏิสัมพันธ์ระหว่างบุคคล(interaction) เป็นต้น

(2) บุคคลมีสติปัญญาตอบสนอง(intellectual reaction) แรงกระตุ้นหรือเรียกว่ามีความคิด (thought)

(3) บุคคลย่อมมีอารมณ์ตอบสนองกับความคิด(emotion reaction to the thought) หรือเรียกว่ามีความรู้สึก(feeling)

(4) บุคคลย่อมแสดงพฤติกรรม(behavior) ต่อความรู้สึก(feeling) โดยกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามประสบการณ์ที่มีอยู่เพื่อแสดงอำนาจและควบคุม(exert power and control) อีกฝ่ายหนึ่ง

(5) ผลของการกระทำอาจจะเป็นทางบวก(positive consequence) ไม่เกิดความรุนแรงหรือทางลบ(negative consequcnce) เกิดความรุนแรง

กล่าวโดยสรุป ความคิดของคนก่อให้เกิดความรู้สึกแล้วมีการกระทำหรือตอบสนองความรู้สึกอย่างไร ขึ้นอยู่กับระบบความเชื่อ(belief system) ของบุคคลนั้นเป็นสำคัญ

ตัวอย่าง การพลวัตของความรุนแรงในครอบครัว (dynamic of domestic violence)

ขั้นที่ 1 การกระตุ้น(stimulus) สมมุติ สามีเห็นภริยาไปพูดคุยกับผู้ชายที่มิเคยรู้จักมาก่อนในงานเลี้ยง เป็นการกระตุ้นให้สามีเกิดความคิดขึ้นไปสู่ขั้นที่ 2

ขั้นที่ 2 การคิด(thought) การที่สามีเห็นภริยาไปพูดคุยกับชายอื่น สามีย่อมเกิดความคิดว่าภริยากำลังสนใจผู้ชายคนนั้นแน่แล้วมองดูว่าภริยามีลักษณะพูดจากับผู้ชายคนนั้นอย่างไร ภริยาเดินเข้าไปหาผู้ชายคนนั้นอย่างไร เขากำลังพูดคุยนัดพบกันหรือวางแผนจะไปนอนด้วยกันแสดงว่าหล่อนกำลังวางแผนจะตีจากฉันไป เมื่อคิดแล้วก็จะเกิดความรู้สึกไปสู่ขั้นที่ 3

ขั้นที่ 3 ความรู้สึก(feeling) สามีย่อมมีความโกรธ ผิดหวัง กลัวว่าภริยากำลังจะทิ้งตนไปหาชายอื่น เมื่อมีความรู้สึกย่อมนำไปสู่ขั้นที่ 4 แสดงพฤติกรรม(behavior)

ขั้นที่ 4 แสดงพฤติกรรม(behavior) โดยกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งตามประสบการณ์ของตน ทั้งนี้ เพื่อใช้อำนาจและควบคุมภริยา การกระทำอาจจะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายอย่างดังต่อไปนี้ ประการแรก ใช้สายตามองไปที่ภริยาแสดงสัญญาณให้เห็นว่าเขาไม่พอใจที่ภริยากำลังพูดคุยกับชายคนนั้น ประการที่สอง เขาอาจจะเข้าไปขัดจังหวะการสนทนาระหว่างภริยากับชายคนนั้นเพื่อให้ภริยาออกห่าง ประการที่สาม เขาอาจจะแสดงความไม่พอใจพูดเสียงดังขัดจังหวะสนทนาหรือเรียกภริยาด้วยถ้อยคำเสียงดังให้มาพบเพื่อไม่ให้สนใจชายคนนั้น การแสดงออกของสามีจะรุนแรงหรือไม่ย่อมขึ้นอยู่กับว่าสามีคิดอย่างไรและมีความรู้สึกโกธรผิดหวังมากน้อยเพียงไร การกระทำดังกล่าวถือเป็นกลวิธี(tactic) ของสามีในการใช้อำนาจควบคุมภริยา ถ้าภริยาปฏิบัติตามที่สามีต้องการ

ความรุนแรงก็จะไม่เกิด แต่ถ้าภริยาไม่สนใจสนองตอบตามที่สามีต้องการเขาก็จะเปลี่ยนกลวิธีและขยาย(escalation) ความรุนแรงเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ไปสู่ขั้นที่ 5 ผลกระทบ(consequence)

ขั้นที่ 5 ผลกระทบ(consequence) อาจจะมีทั้งทางบวกและทางลบย่อมขึ้นอยู่กับทัศนะของผู้ชาย กล่าวคือ

ผลกระทบทางบวก(positive consequence) จากตัวอย่างข้างต้นถ้าทัศนคติของสามีเห็นว่าภริยาพูดคุยกับผู้ชายคนนั้นธรรมดาไม่ใช่ทำนองชู้สาวและจะไม่ติดต่อกันอีก หรือถ้าภริยากล่าวขอโทษสามีที่ตนพูดคุยกับผู้ชายคนนั้นอาจทำให้สามีเข้าใจผิดว่าตนมีใจกับชายคนนั้นหรือเขาอาจพูดคุยหรือแนะนำให้ผู้คนมาในงานเลี้ยงรู้ว่าเขาเป็นสามีของผู้หญิง หรือเขาอาจทำให้ภริยารู้สึกเสียใจร้องไห้ที่หล่อนทำให้ผู้ชายที่มาในงานเลี้ยงสนใจเธอ

ผลกระทบทางลบ(negative consequence) ตามตัวอย่างสถานการณ์ในงานเลี้ยงทำให้สามีอารมณ์เสีย(bad mood) เขารู้สึกไม่สนุกกับงานเลี้ยง ในกรณีภริยาเริ่มห่างออกจากเขาไปมากจนเขาไม่สามารถแสดงอารมณ์หรือความรู้สึกให้หล่อนเห็นได้ กลวิธีการใช้ความรุนแรงกับภริยาก็จะขยายและรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ ผลกระทบที่ตามมาคือภริยาถูกทำร้าย ส่วนสามีอาจจะถูกจับกุมดำเนินคดี

กระบวนการพลวัตความรุนแรงขึ้นอยู่กับระบบความเชื่อ(belief system) ว่าผู้ชายหรือผู้หญิงที่เป็นคู่ครองมีความเชื่ออย่างไร ความเชื่ออาจจะเป็นอย่างใดอย่างหนึ่งตามตัวอย่างข้างต้น สามีอาจจะมีความเชื่อว่า “ภริยามิได้รักตนจริงๆ” หรือ “ถ้าไม่ควบคุมเธอไว้เธอก็จะตามชายคนอื่นไปแน่” หรือ “ถ้าเธอรู้จักฉันจริงๆ เธออาจไม่ชอบฉัน ดังนั้น จะต้องไม่ยอมให้เธอจากฉันไป” หรือ “เธอจะต้องไปนอนกับชายอื่นแน่ถ้าเธอมีโอกาส” หรือ “เธอต้องรับผิดชอบและดูแลฉันตลอดไป” หรือ “ฉันมีสิทธิที่จะให้เธอกระทำเหมือนผู้หญิงของฉัน” กล่าวคือ เมื่อผู้ชายหรือผู้หญิงคู่ครองมีความเชื่ออย่างไรพลวัตของความคิด การกระทำย่อมเป็นไปในทิศทางนั้น (NVAA Text 2000 : 7 - 8, available at http : // WWW.FINDLAW.COM.)

4.2 สาเหตุด้านครอบครัว (family factor)

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า นักวิจัยด้านสังคมวิทยาส่วนใหญ่จะเน้นทฤษฎีด้านครอบครัว(family-orientated theories) แต่ก็อาศัยทฤษฎีด้านตัวบุคคล(individually orientated theories) ประกอบการอธิบายครอบครัวที่มีลักษณะโครงสร้างครอบครัวที่มีความเสี่ยงสูงต่อการเกิดอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence) Farrington (1980) และ Straus & Hotaling (1980) กล่าวว่า ครอบครัวถือเป็นหน่วยทางสังคม(unique social grouping) แต่กลับมีศักยภาพสูงในการทำลายและก่อความรุนแรงในครอบครัว โดยเห็นว่าครอบครัวมีรูปแบบและกฎเกณฑ์ที่เคร่งครัดจึงนำไปสู่ความขัดแย้งและรุนแรงได้ โดยทฤษฎีแล้วครอบครัวเกิดขึ้นเพราะความรักและการเกื้อกูลกัน ครอบครัวถูกกำหนดให้มีบทบาทและความรับผิดชอบต่อกันโดยมีเงื่อนไขของอายุและเพศมิใช่การแข่งขันหรือผลประโยชน์ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง Steinmetz (1980) กล่าวว่า มีงาน

วิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าสภาพสังคมมีส่วนกดดันให้โครงสร้างของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปและมีส่วนเสริมให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้น เช่น แนวโน้มการเพิ่มขึ้นของครอบครัวเดี่ยวหรือครอบครัวที่แยกตัวอยู่ลำพัง(family isolation) ปราศจากผู้คอยยับยั้งหรือช่วยเหลือในกรณีเกิดเหตุการณ์เผชิญหน้าระหว่างคู่ครอง เนื่องจากครอบครัวเหล่านั้นขาดญาติหรือเพื่อนบ้านความสัมพันธ์ภายในครอบครัวไม่มั่นคง ครอบครัวเหล่านี้ล้วนแต่เสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรงสูง Hotaling & Sugarman (1986) และ Sugarman & Hotaling (1989) กล่าวว่า ครอบครัวที่มีลักษณะเฉพาะสมควรทำการศึกษาเพราะมีตัวบ่งชี้ว่าจะเกิดความรุนแรงขึ้นได้ เช่น ศึกษาปัจจัยเสี่ยงด้านสามีอาจก่อความรุนแรงต่อหญิงคู่ครองและจากการศึกษาพบว่า สามีดื่มสุรามากหรือควบคุมภริยาจนเกินไป สิ่งเหล่านี้เป็นตัวบ่งชี้ได้ว่าผู้ชายมีแนวโน้มจะใช้ความรุนแรงกับผู้หญิงคู่ครอง จากการศึกษาพบว่า บุคคลที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะในวัยเด็ก เช่น เห็นบิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูก่อเหตุรุนแรงทำร้ายทุบตีกันบ่อยๆ มักจะกระทำรุนแรงต่อคู่ครองเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ Straus (1973) เป็นคนแรกที่เสนอว่าผู้ที่กระทำความรุนแรงมีส่วนสัมพันธ์กับประสบการณ์ความรุนแรงเมื่อครั้งเป็นเด็ก ต่อมา Gayford (1975) และ Gelles (1976) ได้นำแนวคิดดังกล่าวมาศึกษาเพิ่มเติม Hotaling & Sugarman (1989) และ Pagelow (1984) กล่าวว่า มีผลการวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า เด็กที่เห็นบิดามารดาทำร้ายทุบตีกัน(witnessing parental violence) มีแนวโน้มที่จะใช้ความรุนแรงกับคู่ครองเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่มากกว่าเด็กนั้นถูกบิดามารดาทำร้ายทุบตีโดยตรง (direct experience of childhood violence) ส่วน Jaffe, Wilson & Wolfe (1986) กล่าวว่า เด็กที่เห็นเหตุการณ์บิดามารดาหรือผู้เลี้ยงดูทำร้ายทุบตีกันบ่อยๆ จำต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองและบำบัดฟื้นฟูสภาพจิตใจมิฉะนั้นเมื่อเติบโตขึ้นก็จะทำร้ายทุบตีคู่ครองเรียกว่าวัฏจักรความรุนแรง(cycle of violence) Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า ทฤษฎีวัฏจักรความรุนแรง(cycles of violence) เป็นการอธิบายถึงสาเหตุที่ผู้ใหญ่กระทำรุนแรงต่อคู่ครองเนื่องจากได้เรียนรู้ความรุนแรงจากครอบครัวหรือชุมชนตั้งแต่วัยเด็กและเห็นว่าการเรียนรู้ความรุนแรงในครอบครัวหรือชุมชนระหว่างเด็กผู้ชายกับเด็กผู้หญิงก็มีผลแตกต่างกัน กล่าวคือเด็กผู้ชายเรียนรู้ที่จะก่อเหตุรุนแรง(active violence) ส่วนเด็กผู้หญิงเรียนรู้ที่จะเป็นผู้ถูกกระทำ(passive victim) ดังนั้น เด็กผู้ชายที่เห็นความรุนแรงระหว่างบิดามารดา เมื่อโตขึ้นก็จะกระทำรุนแรงต่อคู่ครองให้บุตรชายเห็น ครั้นเมื่อบุตรชายโตขึ้นก็จะกระทำรุนแรงต่อคู่ครองต่อไปเรื่อยๆ ส่วนเด็กผู้หญิงก็จะเห็นมารดาถูกกระทำ เมื่อโตขึ้นก็เลือกที่จะให้คู่ครองกระทำรุนแรงแก่ตนให้บุตรสาวเห็น ครั้นเมื่อบุตรสาวโตขึ้นก็เลือกที่จะให้คู่ครองกระทำความรุนแรงแก่ตนไปเรื่อยๆ เป็นวัฏจักร ทฤษฎี วัฏจักรความรุนแรงเห็นว่าพฤติกรรมความรุนแรงเกิดจากกระบวนเรียนรู้โดยบังเอิญ ได้เห็นความรุนแรงหรือถูกกระทำความรุนแรงจนเกิดเป็นบุคลิกภาพก้าวร้าวหรือถือเป็นวิถีชีวิต(norm) ของบุคคลนั้น Rodkeach (1973) กล่าวว่า ความรุนแรงในครอบครัวย่อมทำให้สมาชิกในครอบครัวโดยเฉพาะเด็กได้เรียนรู้และคุ้นเคย(acquaintance) กับความรุนแรง จากการศึกษาของ Marin (1975), Bandura (1972), Becker (1964), Berkowitz

(1973), Eflanger (1974), Feshback (1970) และ Steinmetz (1977) พบว่า เด็กที่ถูกบิดามารดาทำโทษรุนแรง(physical punishment) หรือถูกตัดผลประโยชน์ (ถือเป็นการกระทำรุนแรงทางจิตใจ) เหล่านี้มีส่วนทำให้เด็กมีบุคลิกภาพก้าวร้าว(aggression) และจากการศึกษาของ Bandura และ Walters (1993) โดยศึกษาจากเด็กชายจำนวน 52 คน อายุระหว่าง 14 - 17 ปี พบว่า กว่าครึ่งเด็กมีประวัติทำลายก้าวร้าวและเป็นเด็กที่มาจากครอบครัวที่บิดามารดาเลี้ยงดูด้วยวิธีเข้มงวดกวดขัน ลงโทษรุนแรงรวมทั้งถูกบิดามารดาตัดสิทธิประโยชน์หรือสิ่งที่ตนชอบเสมอ Trasler (1970) กล่าวว่า การเลี้ยงบุตรด้วยวิธีทำโทษเฆี่ยนตี(punishment-oriented) เด็กจะปรับตัวเข้ากับสังคมได้ยากและมักจะประพฤติฝ่าฝืนกฎเกณฑ์ของสังคมมากกว่าเด็กที่ถูกเลี้ยงดูด้วยความรัก(love-oriented) อ้างใน Howard A. Kurtz, (1983) แต่อย่างไรก็ตาม Clifton (1982) ได้วิจารณ์ผลการวิจัยของ Gaylford และ Gelles ว่าไม่มีข้อพิสูจน์แน่นอนว่าเด็กจะต้องมีประสบการณ์รุนแรงหรือถูกกระทำรุนแรงมากน้อยเพียงไรจึงจะมีส่วนสัมพันธ์กับพฤติกรรมกระทำรุนแรงหรือชอบถูกกระทำเมื่อเติบโตเป็นผู้ใหญ่ ส่วน Wilson (1976) ก็ได้วิจารณ์วิธีการทำวิจัยและผลการวิจัยของ Gayford โดยกล่าวว่า จากรายงานวิจัยพบว่า 40% ของสามีที่กระทำรุนแรงต่อคู่ครองที่เคยประสบเหตุการณ์รุนแรงหรือถูกกระทำรุนแรงในวัยเด็ก และ 20% ของผู้ถูกกระทำรุนแรงที่เคยประสบเหตุการณ์รุนแรงหรือถูกกระทำรุนแรงในวัยเด็ก แต่ปรากฏว่าที่เหลืออีก 60% ของผู้กระทำความรุนแรงต่อคู่ครองซึ่งไม่เคยประสบเหตุการณ์(witness) หรือถูกกระทำรุนแรงมาก่อน นอกจากนี้ผลการวิจัยของ Gelles พบว่า ตัวอย่างที่ศึกษา 50% ประสบเหตุการณ์(witness) ความรุนแรงเมื่อครั้งเป็นเด็ก ในขณะที่เหลืออีก 50% ไม่เคยมีประสบการณ์และยังพบว่า 40% ไม่เคยมีประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็กแต่กลับเป็นผู้กระทำความรุนแรงต่อคู่ครอง ประเด็นข้อนี้ Hague และ Malos (1993) กล่าวว่าทฤษฎีที่นำมาอธิบายความรุนแรงส่วนใหญ่ตั้งอยู่บนสมมุติฐานว่าโดยธรรมชาติของเด็กผู้ชายและผู้ชายย่อมมีพฤติกรรมก้าวร้าว ในขณะที่เด็กผู้หญิงและผู้หญิงมีพฤติกรรมตั้งรับ(passivity) ซึ่งเป็นที่ยอมรับในสังคมปัจจุบัน และเห็นว่าผู้ชายที่กระทำรุนแรงต่อคู่ครองและผู้หญิงที่ชอบถูกกระทำรุนแรงถือเป็นกลุ่มที่มีความเบี่ยงเบนด้านพฤติกรรม Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า ทฤษฎีวัฏจักรความรุนแรง (cycles of violence) ไม่เพียงพอในการอธิบายถึงปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัว แต่อาจกล่าวได้ว่าประสบการณ์ของเด็กที่เห็นเหตุการณ์ความรุนแรงหรือถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวบางรายมีแนวโน้มจะพัฒนาเป็นบุคลิกภาพที่ก้าวร้าวแต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นอันเป็นองค์ประกอบด้วย

4.3 สาเหตุด้านสังคม (social factor)

Locton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า ในการศึกษาสาเหตุความรุนแรงในครอบครัวอันเนื่องมาจากปัจจัยด้านสังคมนั้น งานวิจัยส่วนใหญ่จะเน้นปัญหาความแปรปรวนด้านบุคลิกภาพหรือลักษณะนิสัย (pathological characteristic) ที่ไม่สามารถจัดการหรือสนองตอบต่อความหลากหลายของปัจจัยทางสังคม(social factors) จึงนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัว นอกจากนี้ Clifton (1982) ยังกล่าวว่า มีงานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่า

มีปัจจัยทางสังคมหลายด้านที่กดดันให้เกิดความรุนแรง เช่น การว่างงานซึ่งมีข้อน่าสังเกตุว่าในสังคมที่มีภาวะคนว่างงานมากแนวโน้มการใช้ความรุนแรงในครอบครัวมีสูงขึ้นน่าจะสอดคล้องกับงานวิจัยที่ชี้ให้เห็นว่า ประเด็นข้อขัดแย้งเรื่องเงินได้นำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวเฉลี่ยประมาณ 5% ปัจจัยความกดดันทางสังคมยังนำไปสู่การเสพแอลกอฮอล์สูงซึ่งผู้ชายก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวมักจะอ้างว่ากระทำไปเพราะเมาสุรา จากการศึกษาของ Gayford (1975) พบว่า 50% ของผู้หญิงที่ทำการสัมภาษณ์ปรากฏว่ามีสามีดื่มสุราอาทิตย์ละ 1 ครั้ง และจากการศึกษาของ Roy (1982) พบว่า กว่า 3 ส่วนของผู้ชายที่ทำการศึกษาและกระทำรุนแรงต่อภริยาปรากฏว่ามีปัญหาเกี่ยวกับการดื่มสุราและจากการศึกษาคดีในศาลเมือง Leicestershire พบว่า คดีครอบครัวกล่าวถึงคู่กรณีที่ดื่มสุรา 36% ส่วนในคดีคุ้มครองสวัสดิภาพกล่าวถึงผู้ก่อเหตุรุนแรงดื่มสุรา 38% และจากรายงานประจำปี 1995/1996 ของ Leicestershire Constabulary Domestic Violence ในประเทศอังกฤษปรากฏว่า สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวเนื่องจากเสพสุรา 1,874 (36%) ราย จากจำนวนเกิดเหตุรุนแรงทั้งหมด 5,144 ราย เป็นที่น่าสังเกตุว่างานวิจัยหลายชิ้นชี้ให้เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวมีสาเหตุมาจากการดื่มสุรา แต่ไม่น่าจะเป็นสาเหตุโดยตรงหากแต่มีปัจจัยอื่นทางสังคมประกอบด้วยเพราะบางคนดื่มสุราแต่มิได้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวก็มีไม่น้อย นอกจากนี้โครงสร้างทางสังคม(social structure) ก็มีส่วนทำให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว เช่น สังคมคาดหวังว่าผู้ชายต้องเป็นทุกอย่าง(men created and define as a whole) ซึ่งความจริงแล้วโดยจารีตประเพณีผู้ชายต้องเป็นผู้ประสบความสำเร็จ เป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว เป็นผู้นำครอบครัวและปกครองดูแลสมาชิกและคู่สมรส ในทางตรงกันข้ามสังคมคาดหวังผู้หญิงว่าต้องเป็นแม่บ้านและรับใช้ผู้เป็นสามี การบังคับให้เป็นไปตามความคาดหวังของสังคมจึงนำไปสู่การใช้ความรุนแรงและสังคมก็ยอมรับเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว Harris & Bologh (1985) ได้ทำการศึกษาผู้ชาย 34 คน พบว่า 50% ประกอบอาชีพใช้แรงงาน(working class) ส่วนที่เหลือประกอบอาชีพชั้นกลาง(middle class) หรือชั้นกลางค่อนข้างสูง(upper middle class) ปรากฏว่า กลุ่มประกอบอาชีพใช้แรงงานมีความเห็นว่าภริยาต้องเป็นแม่บ้านและรับใช้สามี ทั้งมีความเห็นว่าภริยาต้องปฏิบัติอย่างเคร่งครัดและเห็นว่าตนเองเป็นหัวหน้าครอบครัวและคาดหวังว่าภริยาจะต้องเชื่อฟังตนเพื่อเป็นการตอบแทนที่ตนเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัว(financial support) Harris & Bologh สรุปว่า ผู้ชายแสวงหาอำนาจสูงสุดในครอบครัวเพื่อทดแทนความต่ำต้อยด้านสถานะภาพและการงานอาชีพของตนและการมีอำนาจสูงสุดในครอบครัวเป็นการแสดงให้เห็นคุณค่าความเป็นลูกผู้ชาย แต่กับกลุ่มผู้ชายประกอบอาชีพชั้นกลางหรือชั้นกลางค่อนข้างสูงกลับไม่มีทัศนะคติเหมือนกับกลุ่มผู้ชายประกอบอาชีพใช้แรงงาน แต่เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมักจะมีสาเหตุกดดันจากการทำงาน เช่น ไม่สมหวังในตำแหน่งหน้าที่การงานหรือทำงานไม่สำเร็จ อย่างไรก็ตามตัวอย่างศึกษาของ Harris & Bologh อาจจะน้อยไปและไม่สามารถอธิบายได้ครอบคลุมทุกกลุ่มในสังคม เช่น กลุ่มผู้ประกอบอาชีพชั้นสูง ส่วน O' Brien (1971) กล่าวว่า ความสัมพันธ์ด้านสถานภาพย่อมนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวได้ เช่น กรณีภริยามีหน้าที่การงานดีกว่าหรือสถานะทางสังคมสูงกว่าสามีในกรณีเช่นนี้สามีมักแสดงอำนาจเพื่อยืนยันความเหนือกว่าภริยาจึงนำไปสู่การกระทำรุนแรงในครอบครัวต่อคู่ครองและบุตรแต่อย่างไรก็ตาม Dobash & Dobash (1997) กลับเห็นว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมิได้จำกัดเฉพาะกลุ่มที่มีฐานะทางเศรษฐกิจต่ำเท่านั้น เช่น กรณี นาย Jhon Fedders เป็นเจ้าหน้าที่กฎหมายในรัฐบาลของประธานาธิบดี Reagan ซึ่งถูกกล่าวว่าทำร้ายทุบตีภริยาเป็นเวลานานถึง 18 ปี และในคดี Joel Steinberg เป็นนักกฎหมายที่มีฐานะดีในมลรัฐนิวยอร์กถูกศาลตัดสินข้อหาฆ่าบุตรบุญธรรมและปรากฏว่าเคยทำร้ายภริยาจนม้ามแตกและสมองได้รับความกระทบกระเทือน นอกจากนี้ในปี1989 ยังมีคดีผู้ชายที่เคยเป็นบาทหลวงทำร้ายภริยาโดยใช้ไม้ทุบตีจนถึงแก่ความตายเหตุเนื่องมาจากเครื่องรับวิทยุมีปัญหาเหตุการณ์เหล่านี้จึงไม่อาจสรุปได้ว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะเกิดเฉพาะกลุ่มผู้ใช้แรงงานเท่านั้น

4.4 สาเหตุความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจ (structure of power relationship)

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า ในการศึกษาทฤษฎีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจ (structure of power relationship theory) สามารถใช้วิเคราะห์โครงสร้างความรุนแรงในครอบครัวในระดับมหภาค (macro-level) ปรากฏว่าในบริบทสังคมตะวันตกมีการปฏิบัติรุนแรงต่อผู้หญิงตั้งแต่เริ่มสมัยคริสตกาล(biblical time) กล่าวคือ ศาสนาคริสต์ หรือลัทธิจูดา(judaism) หรือลัทธิศาสนาที่ถือหลักพ่อปกครองลูก(patriarchy) คัมภีร์ของศาสนาหรือลัทธิดังกล่าวจะสอนว่าผู้ชายเป็นผู้ปกครองครอบครัว ส่วนผู้หญิงมีฐานะคล้ายสิ่งของ(chattel) ไม่สามารถจัดการทรัพย์สินของตนเองได้ ตามจารีตประเพณีที่ยอมรับผู้ชายเป็นหัวหน้าและผู้นำครอบครัวผู้ชายจึงมีสิทธิที่จะบังคับให้ผู้หญิงมีบทบาทและหน้าที่ตามจารีตประเพณีซึ่งการบังคับดังกล่าวย่อมรวมถึงการใช้กำลัง (force) อันเป็นความรุนแรงต่อผู้หญิง Dobash & Dobash (1979) กล่าวว่า การใช้แนวคิดพ่อปกครองลูก (patriarchy) อธิบายสาเหตุความรุนแรงในครอบครัวมีองค์ประกอบพื้นฐาน 2 กรณี คือ กรณีแรก โครงสร้างสังคม (social structure) ซึ่งกำหนดให้ผู้หญิงมีบทบาทด้อยกว่าผู้ชายในสังคม กรณีที่สอง กระบวนการเรียนรู้ทางสังคมที่ยอมรับแนวคิดความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง Schecter (1982) อ้างใน Buzawa, S. & Buzawa, G. กล่าวว่า ตามจารีตประเพณีพ่อปกครองลูก ทำให้ผู้หญิงต้องเป็นฝ่ายดูแลความเป็นอยู่ภายในครอบครัวและต้องพึ่งพิงสามี แต่ในสภาวะสังคมอุตสาหกรรมปัจจุบันทั้งผู้ชายและผู้หญิงไม่ได้พึ่งพิงทางเศรษฐกิจซึ่งกันและกัน ผู้หญิงจึงไม่อยู่ในฐานะที่ด้อยกว่าและถูกครอบงำโดยฝ่ายชาย แนวโน้มดังกล่าวทำให้ชายหญิงเสมอภาคกันในครอบครัว หากมีความรุนแรงก็เนื่องมาจากสาเหตุส่วนตัว(individual problem) ไม่ใช่ปัญหาเชิงโครงสร้างทางสังคม แต่อย่างไรก็ตามจากรายงานของ United State Commission on Civil Rights ในปี 1982 ภายใต้เรื่อง Under the Rule of Thumb : Battered Women and the Administration of Justice ยอมรับว่า ประวัติศาสตร์กฎหมายและวัฒนธรรมเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ก่อให้เกิดอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวสูงในสังคมอเมริกันปัจจุบัน

Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า กลุ่มสตรีศึกษาได้ใช้ทฤษฎีความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจอธิบายสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวว่า เนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงในสังคม Schecter (1982) กล่าวว่า ความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงในสังคมจึงทำให้หญิงต้องพึ่งพิงทางเศรษฐกิจ(economical dependent) กับสามีด้วยเหตุนี้ผู้หญิงจึงไม่มีอำนาจในครอบครัว Pahl อ้างใน Lockton, D. & Ward, R. (1997) ได้ทำการวิจัยโดยมีสมมุติฐานว่าบทบาทของหญิงในครอบครัวด้อยกว่าสามี ผลจากการศึกษาพบว่า เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ภริยามีบทบาทด้อยกว่าสามีในครอบครัวเนื่องมาจากการควบคุมค่าใช้จ่ายในครอบครัวของสามี นอกจากนี้จากการศึกษาของ Roy (1982) พบว่า ปัจจัยสำคัญที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว คือ ปัญหาเรื่องรายได้ ปัญหาการหึงหวง ปัญหาเกี่ยวกับความพึงพอใจทางเพศ และปัญหาเกี่ยวกับการดื่มสุรา Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า สาเหตุความรุนแรงที่เกิดแก่ผู้หญิงเนื่องจากวัฒนธรรมของสังคมที่เห็นว่าชายหญิงไม่เท่าเทียมกัน โดยมีข้อสนับสนุนจากการศึกษากลุ่มวัฒนธรรมย่อยของ Levinson (1989) ซึ่งได้ทำการศึกษาจากกลุ่มวัฒนธรรมย่อย จำนวน 90 กลุ่มจากทั่วโลกพบว่า มีเพียง 16 กลุ่มวัฒนธรรมย่อยที่มีความรุนแรงต่อผู้หญิงน้อยมากหรือไม่มีเลยก็ปรากฏว่า สาเหตุสำคัญเนื่องจาก วัฒนธรรมที่มีความเสมอภาคระหว่างชายหญิง โดยชายหญิงมีส่วนร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับความเป็นอยู่ของครอบครัวรวมทั้งเกี่ยวกับรายได้และการอาชีพของครอบครัว

แต่อย่างไรก็ตาม Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า จากการศึกษาทฤษฎีต่างๆ เพื่ออธิบายสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวขึ้นอยู่กับผู้ศึกษามีพื้นฐานความคิดด้านใด แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าทฤษฎีต่างๆ ที่ศึกษามาก็อาศัยปัจจัยเดียวกันในการอธิบาย จึงอาจกล่าวได้ว่าสาเหตุของอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจใช้

ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่งอธิบายได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์คงต้องอาศัยทฤษฎีหลายทฤษฎีอธิบายร่วมกัน George (1994) อ้างใน Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า ถ้าจะพัฒนาทฤษฎีเกี่ยวกับสาเหตุความรุนแรงในครอบครัวที่มีเหตุผลน่าเชื่อสมควรต้องบูรณาการทฤษฎีด้านสังคม จิตวิทยาและกายภาพมาอธิบายอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว ดีกว่าที่จะตั้งสมมุติฐานเพียงปัจจัยทางสังคม เช่น ความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจระหว่างชายหญิงหรือปัจจัยด้านจิตวิทยา เช่น บุคลิกภาพแปรปรวน ควรจะพิจารณาปัจจัยด้านอื่นๆ ด้วย Hotaling และ Sugarman (1986) ได้กล่าวไว้ในรายงานการสำรวจความรุนแรงในครอบครัว(National Family Violence survey) ว่า ไม่อาจแยกแยะได้ว่าความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น หากวิเคราะห์โดยอาศัยปัจจัยด้านจิตวิทยาก็จะเน้นเฉพาะอาการป่วยทางจิต บุคลิกภาพแปรปรวน ก้าวร้าว แต่จะละเลยด้านปัจจัยโครงสร้างทางสังคม วัฒนธรรมและความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิง รวมทั้งปัจจัยทางเศรษฐกิจ ดังนั้นการวิเคราะห์อาจไม่สมบูรณ์ จึงเห็นว่าต้องวิเคราะห์โดยอาศัยหลายปัจจัยร่วมกัน

จากที่ศึกษาข้างต้นพบว่า มีผู้วิเคราะห์สาเหตุของการเกิดอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวไว้หลายทฤษฎี เช่น สาเหตุจากตัวบุคคล ในกรณีที่มีประสบการณ์ความรุนแรงในวัยเด็ก หรือมีปัญหาด้านสุขภาพร่างกายและจิตใจหรือเป็นบุคคลที่มีบุคลิกก้าวร้าวแปรปรวน สาเหตุจากครอบครัวเกี่ยวกับความประพฤติของคู่สมรส เช่น ดื่มสุรา เสพยาเสพติด เล่นการพนัน เป็นต้น ประการสุดท้าย สาเหตุจากความสัมพันธ์เชิงโครงสร้างอำนาจระหว่างชายหญิงที่ไม่เท่าเทียมกัน อย่างไรก็ตามการวิเคราะห์สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจใช้ทฤษฎีใด ทฤษฎีหนึ่งอธิบายได้อย่างสมบูรณ์จำต้องอาศัยหลายทฤษฎีอธิบายร่วมกัน จึงอาจกล่าวได้ว่าสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัว เกิดจากปัจจัยหลายด้านร่วมกัน

5. ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว (consequences of domestic violence)

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายของประเทศออสเตรเลีย (1986) กล่าวว่า การกระทำความรุนแรง (violence) ถือเป็นอาชญากรรม(crime) ดังนั้น การใช้กำลังประทุษร้าย(assault) ย่อมเป็นความผิดทางอาญาไม่ว่าจะกระทำที่ใดไม่มีข้อยกเว้นหากใช้กำลังประทุษร้ายกับบุคคลในครอบครัวหรือการใช้กำลังประทุษร้ายระหว่างสามีกับภริยา แต่การใช้กำลังทำร้ายเด็กอาจจะแตกต่างจากผู้ใหญ่ถ้าเป็นการลงโทษเฆี่ยนตีเด็กโดยบิดามารดาหรือผู้มีหน้าที่ดูแลเด็กนั้นตามกฎหมายหากการลงโทษเฆี่ยนตีโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการอบรมสั่งสอนและเหมาะสมกับอายุและสภาพของเด็กย่อมไม่มีความผิดทางอาญา ในอดีตกฎหมายจารีตประเพณีของอังกฤษให้สิทธิสามีลงโทษเฆี่ยนตีภริยาเพื่ออบรมสั่งสอนได้จึงไม่เป็นความผิดอาญาแต่ปัจจุบันยกเลิกไปแล้ว ส่วนในประเทศออสเตรเลียไม่มีกฎหมายให้อำนาจสามีลงโทษเฆี่ยนตีภริยาเพื่ออบรมสั่งสอน ตามกฎหมายตราสามดวงลักษณะผัวเมียของไทย มาตรา 60 บัญญัติว่า “สามีภริยาอยู่ด้วยกัน ภริยามีความผิด สามีจะปราบปรามโบยตีหญิงจะเอาโทษแก่สามีนั้นมิได้ ถ้าภริยาด่าว่าหยาบช้าแก่สามี ให้ภริยาเอาเข้าตอกดอกไม้ขอโทษแก่สามีจึงจะควร” ซึ่งเป็นกฎหมายเก่าได้ยกเลิกไปแล้วเช่นกัน ดังนั้น การใช้กำลังประทุษร้ายระหว่างสามีภริยาจนเป็นเหตุให้อีกฝ่ายได้รับอันตรายแก่ร่างกาย จิตใจ อนามัย สิทธิเสรีภาพและชื่อเสียงย่อมเป็นความผิดอาญา ส่วนความผิดเกี่ยวกับเพศระหว่างสามีภริยาบางประเทศหากฝ่ายหญิงไม่ยินยอมให้ร่วมประเวณี ฝ่ายชายมีความผิดฐานข่มขืนหญิงในสมรส แต่บางประเทศไม่ถือเป็นความผิดอาญา ส่วนการฆ่าโดยเจตนาหรือประมาทระหว่างคู่สมรสเป็นความผิดอาญา ผู้ที่ได้รับผลกระทบ(survivors) หรือเหยื่อ(victims) ของความรุนแรงในครอบครัวย่อมได้รับผลกระทบในหลายด้านจากการศึกษาของคณะทำงาน Task Force on Services for Victims of Crime ของมลรัฐนิวเซาส์เวลส์ประเทศออสเตรเลีย พบว่า ความร้ายแรงของผลกระทบที่เกิดกับเหยื่ออาชญากรรมไม่มีความสัมพันธ์โดยตรงกับลักษณะฉกรรจ์

ของการถูกกระทำ ผลกระทบที่เกิดกับเหยื่อ คือ การสูญเสียทรัพย์สิน ได้รับบาดเจ็บต่อร่างกายและมีผลกระทบต่อจิตใจนอกจากนี้เหยื่อมีความรู้สึกด้อย สูญเสียความสามารถในการควบคุมสถานการณ์ บางคนมีความรู้สึกโกรธแค้นก้าวร้าว(sense of violence) แต่อย่างไรก็ตาม Bard & Sangry (1979) และ Burgess & Holmstrom (1975) กล่าวว่า ผู้ถูกกระทำในความผิดที่มีลักษณะอุกฉกรรจ์ต่างกันย่อมมีผลกระทบต่อผู้ถูกกระทำแตกต่างกันทั้งในระยะสั้นและระยะยาว Maguire (1980) และ Waller (1976) กล่าวว่า ผลกระทบของเหยื่ออาชญากรรมในระยะสั้น (short term reaction) ที่เกิดขึ้นทันที คือ มีความรู้สึกมึนงง หมดสติ สับสนทำอะไรไม่ถูก มองโลกในแง่ร้าย รู้สึกสิ้นหวังช่วยเหลือตนเองไม่ได้ บางคนรู้สึกตกใจและช๊อคกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น ในบางคนมีความรู้สึกกลับไปกลับมา เช่น กลัวและโกรธแค้น เศร้าโศกกับร่าเริง สงสารตนเองกับรู้สึกว่าตนเองผิด ในกรณีถูกทำร้ายร่างกายอาจรู้สึกเสียใจและเก็บกดเนื่องจากร่างกายสูญเสียความสามารถเพราะถูกทำร้าย Shapland (1985) กล่าวว่า จากการศึกษาผลกระทบต่อเหยื่ออาชญากรรมในระยะยาว(long term reaction) พบว่า ผลกระทบต่อร่างกาย สังคมและจิตใจมักจะเป็นระยะยาวและเห็นว่าผลกระทบต่อเหยื่ออาชญากรรมมิใช่มีผลเพียงร่างกายได้รับอันตรายตกใจหรือสูญเสียทรัพย์สิน ต้องหยุดงานและขาดรายได้เท่านั้น แต่มีผลกระทบต่อชีวิตความเป็นอยู่ของเหยื่อ เช่น ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว ความสัมพันธ์กับเพื่อนบ้านและเพื่อนฝูงที่ทำงานย่อมเปลี่ยนแปลงไป เช่นกัน

สำหรับผลกระทบของผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวย่อมไม่แตกต่างจากผลกระทบของเหยื่ออาชญากรรมทั่วไป แต่สถานการณ์ที่ผู้กระทำความรุนแรง(perpetrator) กับผู้ถูกกระทำ(victim) ยังอาจต้องเผชิญอยู่ร่วมกัน การศึกษาผู้ที่ได้รับผลกระทบ(survivors) จึงแยกเป็นผลกระทบโดยตรงต่อเหยื่อ(victim) ผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่และผลกระทบต่อสัมพันธภาพในครอบครัว ดังจะได้ศึกษาต่อไป

5.1 ผลกระทบต่อตัวบุคคลที่ได้รับความรุนแรงโดยตรง

ผู้ที่ได้รับผลกระทบ(survivors) จากความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence) ที่ถูกคู่ครอง (intimate partner) ใช้กำลังประทุษร้ายหรือขู่เข็ญด้วยประการใดๆ ย่อมได้รับอันตรายแก่ชีวิตร่างกาย เพศ อนามัยและจิตใจ อันตรายที่เกิดแก่ร่างกายอันเนื่องมาจากถูกคู่ครองใช้กำลังทำร้าย(assault) ย่อมปรากฏร่องรอยบาดแผลนับตั้งแต่รอยช้ำ รอยแตกไปจนถึงได้รับอันตรายสาหัสสูญเสียความสามารถของอวัยวะต่างๆ เช่น สูญเสียการได้ยิน ตาบอด แขนขาหัก หญิงบางรายได้รับผลกระทบเกินกว่าที่มองเห็นด้านสายตา เช่น การขลิบอวัยวะเพศของหญิงอาจมีผลให้หญิงตกเลือด เป็นหมันทั้งได้รับผลกระทบด้านจิตใจอย่างร้ายแรง(severe psychological trauma) จากการศึกษาในหลายประเทศพบว่า ถ้าหญิงถูกกระทำทารุณกรรมระหว่างตั้งครรภ์ย่อมมีผลกระทบสุขภาพของหญิงและทารกในครรภ์ด้วยอาจแท้งหรือคลอดก่อนกำหนด ในรายที่ถูกทำร้ายรุนแรงและต่อเนื่องอาจมีผลให้ผู้ถูกทำร้ายถึงแก่ความตายในเวลาต่อมาได้ ส่วนถูกล่วงเกินทางเพศ(sexual abuse) หรือถูกข่มขืน(rape) อาจนำไปสู่การตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ นำไปสู่การทำแท้งโดยผิดกฎหมาย ในกรณีเด็กหญิงถูกล่วงเกินทางเพศอาจมีพฤติกรรมสำส่อนทางเพศในเวลาต่อมา หรือตั้งครรภ์ตั้งแต่เด็ก ส่วนใหญ่หญิงที่ถูกล่วงเกินทางเพศหรือถูกข่มขืนมักจะมีโอกาศป้องกันการตั้งครรภ์และมีความเสี่ยงสูงต่อการติดโรคทางเพศสัมพันธ์ เช่น กามโรค เชื้อเอดส์ ผู้ที่ถูกกระทำทารุณกรรมทั้งร่างกายหรือเพศย่อมมีผลกระทบต่ออารมณ์และจิตใจเสมอ นับตั้งแต่ไม่รุนแรงจนถึงขั้นป่วยทางจิตใจ เช่น เกิดกลุ่มอาการผลภายหลังถูกทำร้าย(post – traumatic stress syndrome) ตกใจง่าย เกิดอาการตื่นกลัวตกใจง่าย เก็บกด นอนไม่หลับ เบื่ออาหาร เกิดความดันสูง ไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง ดื่มสุราหรือใช้สารเสพติดหรือยาระงับประสาทบางรายถึงกับฆ่าตัวตาย ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจของเหยื่อนับตั้งแต่เล็กน้อยจนถึงแก่ชีวิต ดูตารางที่ 9 ข้างท้ายนี้

ตารางที่ 9 ผลกระทบต่อสุขภาพของผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

ไม่ถึงแก่ชีวิต(non – fatal outcome)	เป็นอันตรายแก่จิตใจ(mental health outcome)	ถึงแก่ชีวิต(fatal outcome)
1. บาดเจ็บธรรมดาถึงสาหัส เช่น รอยถลอก แตก หัก อวัยวะภายในได้รับอันตราย 2. ตั้งครรภ์โดยไม่พึงประสงค์ (unwanted pregnancy) 3. เกิดโรคในสตรี(ฤดูผิดปกติ, ตกเลือด)(gynecological problems) 4. เกิดโรคติดต่อทางเพศสัมพันธ์ (sexual transmit disease) 5. แท้งลูก(miscarriage) 6. กระดูกเชิงกรานอักเสบ (pelvic inflammatory disease) 7. เจ็บกระดูกเชิงกรานรุนแรงและเรื้อรัง(chronic pelvicpaim) 8. ปวดศรีษะบ่อยๆ (headaches) 9. พิการทางกาย(permanent disabilities) 10. เป็นโรคหืดหอบ(asthma) 11. เกิดอาการมีอารมณ์ฉุนเฉียว หงุดหงิดง่าย(irritable bowel syndrome) 12. มีพฤติกรรมทำร้ายตนเอง เช่น ดื่มสุรา สูบบุหรี่ และยาเสพติด สำส่อนทางเพศ(self-injurious	1. เก็บกด(depression) 2. ตื่นกลัว(fear) 3. กังวล(anxiety) 4. ไม่เห็นคุณค่าของตัวเอง(low self – esteem) 5. พฤติกรรมและความรู้สึกทางเพศผิดปกติ(sexual dysfunction) 6. เบื่ออาหาร(eating probleme) 7. การบังคับและควบคุมตนเองไม่ได้ 8. เกิดกลุ่มอาการหลังถูกทำร้าย (post traumatic stress disorder)	1. ฆ่าตัวตาย(suicide) 2. ถูกฆ่าตาย(homicide) 3. ตายไม่ทราบสาเหตุ 4. ตายเพราะติดเชื้อ เอดส์(HIV /AIDS)

behaviors)		

ที่มา : Violence against women's WHO 1996 อ้างใน Innocenti Digest 6 – Domestic Violence

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวกับการติดเชื้อเอดส์ ปัจจุบันประมาณว่าผู้หญิงเกือบ 14 ล้านคนทั่วโลกที่ติดเชื้อเอดส์และอัตราการติดเชื้อเอดส์ของผู้หญิงมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น จากการศึกษาขององค์การอนามัยโลกพบว่า ผู้หญิงที่เสี่ยงต่อการติดเชื้อเอดส์จากคู่ครองสาเหตุเนื่องจากความไม่เท่าเทียมกันระหว่างชายหญิงคู่สมรสภริยาจึงอยู่ในภาวะจำยอมต้องมีเพศสัมพันธ์กับสามี ไม่มีอำนาจเจรจาต่อรองเพื่อป้องกันหรือความปลอดภัยจากการติดเชื้อเอดส์ มีการศึกษาในประเทศซัมบับเวพบว่า ผู้หญิงอายุ 18 ปีขึ้นไป ที่สมรสแล้วประมาณร้อยละ 26 ถูกสามีบังคับให้มีเพศสัมพันธ์แม้ภริยาจะทราบว่าสามีเคยมีเพศสัมพันธ์กับหญิงอื่นหรือติดเชื้อเอดส์ก็ไม่อาจบังคับให้สามีสวมถุงยางอนามัยหรือให้มีภริยาคนเดียวได้ ส่วนใหญ่ภริยามีความรู้สึกว่าถ้าพยายามพูดเรื่องดังกล่าวจะเป็นการยั่วยุให้เกิดความรุนแรงในครอบครัวยิ่งขึ้น นอกจากนี้จากการศึกษายังพบว่าสาเหตุที่โรคเอดส์แพร่ระบาดในอัฟริกาเนื่องจากประเพณีปฏิบัติในอัฟริกาตะวันออกและอัฟริกาใต้ที่ถือว่าภริยาเป็นทรัพย์สินของสามี โดยเฉพาะจารีตประเพณีที่ถือว่าภริยาหรือหญิงหม้ายเป็นทรัพย์มรดกของสามีที่ถึงแก่ความตาย เมื่อสามีถึงแก่ความตายทรัพย์มรดกรวมทั้งภริยาตกได้แก่พี่ชายคนโตของสามี โดยเฉพาะในเคนยาตะวันตกผู้หญิงถูกบังคับให้แต่งงานแม้ว่าสามีจะตายเพราะโรคเอดส์ เมื่อตนติดเชื้อเอดส์หรือชายผู้จะเป็นสามีติดเชื้อเอดส์ก็จำต้องแต่งงานและมีเพศสัมพันธ์ด้วย นอกจากนี้ยังมีปรากฏการณ์ประเพณีปฏิบัติในประเทศเคนยา ซิมบับเวและบางส่วนของประเทศกานาที่เชื่อว่าชายที่ติดเชื้อเอดส์สามารถรักษาให้หายได้ถ้าได้ร่วมประเวณีกับเด็กหญิงสาวบริสุทธิ์ ด้วยเหตุนี้เด็กหญิงอายุเพียง 8 ปี ถูกเลือกไปร่วมประเวณีกับชายติดเชื้อเอดส์ จึงเป็นเหตุให้ประชาชนติดเชื้อเอดส์อย่างมากในประเทศดังกล่าว(Innocenti Digest 6 – Domestic Vidence)

จากการศึกษาของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายของประเทศออสเตรเลียในปี 1986 พบว่า ไม่มีตัวเลขชัดเจนเกี่ยวกับสัดส่วนระหว่างผู้หญิงกับผู้ชายที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว แต่จำนวนผู้ที่ถูกดำเนินคดีในข้อหากระทำทารุณกรรมในครอบครัวเฉพาะมลรัฐนิวเซาส์เวลส์ ปี 1984 เป็นผู้ชายร้อยละ 98.7 L. Phillip (1984) ได้ทำการสำรวจคู่สมรสที่ขอรับคำปรึกษาแนะนำจากศูนย์ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับครอบครัวปรากฏว่าผู้หญิงร้อยละ 45 ที่ถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรม ส่วนผู้ชายร้อยละ 21 ที่ถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรมและร้อยละ 33 ที่ต่างฝ่ายต่างทำร้ายทุบตีซึ่งกันและกัน ส่วนการฆ่ากันตายระหว่างคู่สมรสปรากฏว่าสามีฆ่าภริยามากกว่าภริยาฆ่าสามีประมาณ 3 เท่า ส่วนการศึกษาของ C O' Donnell & H. Saville (1979) พบว่า ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวเป็นผู้หญิงร้อยละ 95.3 นอกจากนี้ผู้ที่ขอรับความช่วยเหลือด้านกฎหมายเนื่องจากถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรมเฉพาะในเมืองซิดนีย์(Sydney) เป็นผู้หญิงประมาณร้อยละ 90 เมื่อปี 1987 คณะทำงาน Task Force on Servics for Victims of Crime ของมลรัฐนิวเซาส์เวลส์ ประเทศออสเตรเลียได้ทำการศึกษาปัญหาเหยื่ออาชญากรรมพบว่า ระหว่างปี 1968 - 1981 มีอุบัติการณ์ฆ่ากันตายจากความรุนแรงในครอบครัวปรากฏว่ามีผู้ถูกสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกันฆ่าถึงแก่ความตายมีจำนวน 541 รายหรือร้อยละ 42.5 และผู้ที่ถูกฆ่าส่วนใหญ่จะเป็นหญิง เมื่อเปรียบเทียบกับผู้หญิงที่ถูกคนแปลกหน้าฆ่าตายมี 229 รายหรือร้อยละ 18 จึงกล่าวได้ว่าอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวร้อยละ 48 ถูกคู่ครองฆ่าหรือร้อยละ 23.2 ของเหตุการณ์ฆ่ากันตายทุกประเภท เมื่อเปรียบเทียบระหว่างชายหญิงที่ถูกคู่ครองฆ่าตายปรากฏว่าเป็นหญิงร้อยละ 47 เป็นชายร้อยละ 10

(New South Wales, Task Force on Services for Victims of Crime, 1987) Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า ในประเทศอังกฤษเฉพาะปี 1991 ผู้หญิงถูกสามีฆ่าตายประมาณ 120 คน หรือร้อยละ 41 ของผู้หญิงที่ถูกฆ่าตาย และจากการสำรวจของ British Crime Servey (BCS) ในปีเดียวกันพบว่า อุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นประมาณ 530,000 ราย ปรากฏว่าประมาณ 80% ผู้หญิงถูกกระทำรุนแรง ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกา จากรายงานของ FBI ในปี 1992 พบว่า ร้อยละ 15 ของคดีฆาตกรรมปรากฏว่าเป็นการฆาตกรรมระหว่างสามีภริยาและจากการศึกษาของ Remmison & Wechans พบว่า ในปี 1998 ผู้หญิงที่ถูกฆ่าตายประมาณ 1 ใน 3 ถูกคู่ครอง(intimate partner) ฆ่าตาย ในปีเดียวกันประมาณว่าผู้หญิงถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวมากกว่าผู้ชายถูกกระทำ 5 เท่า หรือผู้หญิง 767 คนต่อผู้หญิง 100,000 คน ที่เคยถูกผู้ชายคู่ครองทำร้ายทุบตี ส่วนผู้ชาย 146 คนต่อผู้ชาย 100,000 คน ที่เคยถูกผู้หญิงคู่ครองทำร้ายทุบตีและประมาณร้อยละ 45 ผู้หญิงที่ถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรมมีบุตรอายุต่ำกว่า 12 ปี อยู่ในความดูแล เด็กย่อมได้รับผลกระทบจากความรุนแรงทั้งโดยตรง คือ ถูกกระทำรุนแรง(victim) และทางอ้อมโดยเด็กเห็นเหตุการณ์ความรุนแรง(witness) (available at http : // WWW.FINDLAW.COM.)

ส่วนอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในสังคมไทยส่วนใหญ่จะเป็นการทำร้ายร่างกายระหว่างคู่สมรส บิดามารดาหรือผู้ปกครองทำร้ายทุบตีบุตรดังปรากฏสถิติเฉพาะผู้รับบริการจากศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กและสตรีของโรงพยาบาลจำนวน 8 แห่ง ในสังกัดสำนักการแพทย์ กรุงเทพมหานคร ในปี 2542 จำนวน 301 ราย ปี 2543 จำนวน 504 ราย ปี 2544 จำนวน 512 ราย และในปี 2545 (เดือน ต.ค. 44 – มิ.ย. 45) จำนวน 348 ราย ซึ่งไม่ร่วมโรงพยาบาลสังกัดกระทรวงสาธารณะสุข ทบวงมหาวิทยาลัยและโรงพยาบาลเอกชนอีกเป็นจำนวนมาก จึงสะท้อนให้เห็นว่าเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานครมีอุบัติการณ์การทำร้ายในครอบครัวสูงมากถ้าร่วมทั้งประเทศ เชื่อว่าจะมีจำนวนมากที่เกิดในแต่ละวันนอกจากนี้ยังปรากฏเป็นข่าวหน้าหนังสือพิมพ์เสมอที่สามีทำร้ายทุบตีภริยาจนได้รับอันตรายบางรายจนถึงแก่ความตาย ส่วนการฆ่าคู่สมรสโดยเจตนามีทั้งภริยาฆ่าสามีหรือสามีฆ่าภริยาส่วนใหญ่เนื่องมาจากปัญหาชู้สาวและความหึงหวง(pathology jealousy) จากข้อมูลของมูลนิธิเพื่อนหญิงที่ทำการรวบรวมสถิติความรุนแรงในครอบครัวจากข่าวหน้าหนังสือพิมพ์รายวันจำนวน 5 ฉบับ ระหว่างปี 2543 – 2544 พบว่า สามีทำร้ายภริยาใน 2534 จำนวน 17 ราย ในปี 2544 จำนวน 20 ราย ส่วนสามีฆ่าภริยา ปี 2543 จำนวน 30 ราย ปี 2544 จำนวน 60 ราย และภริยาฆ่าสามี ปี 2543 จำนวน 13 ราย ปี 2544 จำนวน 19 ราย น่าจะเป็นเพียงส่วนน้อยที่ไม่รายงานย่อมมีจำนวนมากกว่าหลายเท่านัก และจากการศึกษาของ ชไมพันธุ์ สันติกาญจน์ และวนัสสนันท์ รุจิวิพัฒน์ (2451) พบว่า คดีฆ่าผู้อื่นโดยเจตนาในปี 2541 มีการรับแจ้งเหตุจำนวน 5,717 ราย เพิ่มขึ้นจากปี 2540 ร้อยละ 20 จับกุมได้ 2,168 ราย สาเหตุการฆ่าเนื่องมาจากการทะเลาะวิวาทกันร้อยละ 15 การแก้แค้น ร้อยละ 7 บันดาลโทสะและขัดผลประโยชน์สัดส่วนใกล้เคียงกันร้อยละ 4 ชู้สาวประมาณร้อยละ 3 เมาสุราร้อยละ 1.4 ส่วนสาเหตุถูกชักจูง ปกปิดความผิดอื่นและวัตถุออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทต่ำกว่าร้อยละ 1 แต่ที่ไม่แจ้งสาเหตุสูงถึง ร้อยละ 64 เฉพาะสาเหตุชู้สาวน่าจะเกี่ยวเนื่องกับความรุนแรงในครอบครัว จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นย่อมสรุปได้ว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบ(survivors) จากอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นผู้หญิงและบุตรผู้เยาว์ ส่วนผู้ชายมีเป็นส่วนน้อย

ผลกระทบต่อเด็ก(impact on chidlrcn) เด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีความรุนแรงอาจได้รับผลกระทบถูกทำร้าย ทุบตีไปด้วย หรือได้รับผลกระทบทางอ้อม เช่น เห็นเหตุการณ์ความรุนแรง(witness) เด็กที่ได้รับความรุนแรงดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อสุขภาพร่างกายและจิตใจ เช่น เจริญเติบโตช้ากว่าปกติ น้ำหนักตัวลด มีปัญหาการกิน ปัญหาการนอน ปัญหาการเรียน ปัญหาด้านการสร้างสัมพันธภาพกับบุคคลอื่น ปัญหาด้านความประพฤติ หนีออกจากบ้านรวมไปถึงมีแนวโน้มฆ่าตัวตาย

จากการศึกษาในเมืองลิออน Leon ประเทศนิคารากัว Nicaragua พบว่า เด็กที่เกิดแต่มารดาถูกคู่ครองทำร้ายทารุณทางกายหรือทางเพศ เด็กจะถึงแก่ความตายก่อนอายุ 5 ขวบ มากกว่าเด็กที่มารดาไม่ถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรม เป็นโรคขาดสารอาหาร(malnutrition) เป็นโรคท้องร่วง พูดช้าและขาดภูมิต้านทานโรคกว่าเด็กที่มารดาไม่ถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรม(ดูตารางที่ 10) ผลจากการศึกษาในรัฐ Tamil Nadu และ Uttar Pradesh ของประเทศอินเดียพบว่า มารดาเด็กที่ถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรมแท้งบุตรหรือไม่บุตรตายขณะคลอดสูงกว่ามารดาที่ไม่ถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรมและจากการศึกษาในชนบทเมือง Karnataka ประเทศอินเดียพบว่า มารดาที่ถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรมเด็กจะได้รับอาหารน้อยกว่าเด็กทั่วไปเนื่องจากมารดาไม่มีอำนาจต่อรองกับสามีเพื่อบุตรของตนได้ ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่าเด็กที่เกิดแต่มารดาถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรมจะมีน้ำหนักต่ำกว่าเกณฑ์และเป็นปัจจัยเสี่ยงที่เด็กนั้นอาจตายขณะที่เป็นเด็กทารกหรือเด็กเล็กและอาจกล่าวได้ว่ามารดาของเด็กที่ถูกคู่ครองกระทำทารุณกรรมย่อมไม่เห็นคุณค่าของตนหรือไม่มีอำนาจต่อรองกับสามีย่อมไม่สามารถเลี้ยงดูบุตรได้อย่างสมบูรณ์

ตารางที่ 10 ความรุนแรงในครอบครัวที่มีผลกระทบต่อเด็กใน Nicaragua

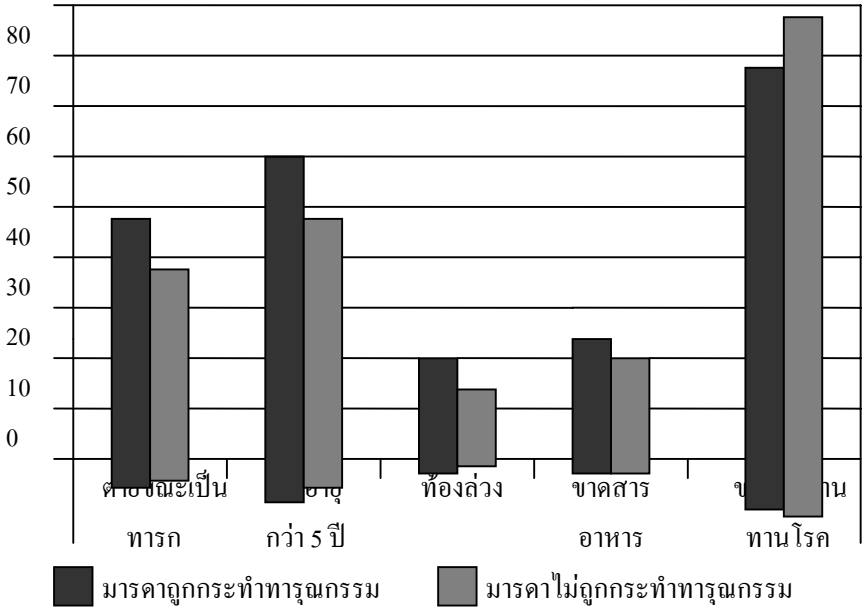

ที่มา : Innocenti Digest 6 – Domestic Violence

ส่วนเด็กที่ประสบเหตุการณ์ความรุนแรงบ่อยๆ เด็กจะซึมซับพฤติกรรมความรุนแรงเมื่อเติบโตขึ้นจะแก้ปัญหาด้วยวิธีรุนแรงทั้งในครอบครัวและนอกครอบครัวเสมอ ส่วนเด็กผู้หญิงที่เห็นมารดาถูกทำร้ายทุบตีบ่อยเด็กจะเรียนรู้และยอมรับสภาพความรุนแรงของชีวิตสมรส เมื่อเติบโตมีคู่สมรสก็จะยอมให้คู่ครองทำร้ายทุบตี เมื่อเร็วๆ นี้มีการศึกษาของมหาวิทยาลัย 4 แห่งในประเทศอังกฤษเพื่อดูว่าเด็กและวัยรุ่นมองภาพของความรุนแรงในครอบครัวอย่างไร เด็กเหล่านั้นสามารถอยู่กับความรุนแรงในครอบครัวและเอาชนะได้อย่างไร โดยการศึกษาจากเด็ก 1,395 คน อายุระหว่าง 8 – 16 ปี พบว่า

(1) เด็กระดับมัธยมต้นส่วนใหญ่และกว่าครึ่งของเด็กระดับประถมต้องการเรียนรู้เกี่ยวกับ

ความรุนแรงในครอบครัว อะไรทำให้เกิดและจะหยุดได้อย่างไรพอๆ กับต้องการจะรู้ว่าทำไมจึงเกิดขึ้น

(2) เด็กที่อยู่กับครอบครัวที่มีความรุนแรงสามารถเอาชนะได้หลายแนวทางนับตั้งแต่การรักษาตนเองให้ปลอดภัยและพยายามปกป้องมารดาและพี่น้อง ขอความช่วยเหลือโดยตรง เช่น การเรียกตำรวจ

(3) เด็กส่วนใหญ่ที่อยู่ในครอบครัวที่มีความรุนแรงบอกว่านักวิชาชีพยกเว้นเจ้าหน้าที่บ้านพักฉุกเฉินมักไม่สนใจและเชื่อเขา เด็กต้องการให้ฟังเขาบ้างและให้เขามีส่วนร่วมการตัดสินใจเกี่ยวกับปัญหาสำคัญที่มีผลกระทบต่อชีวิตของเขา เขาต้องการความช่วยเหลือ ต้องการความเข้าใจและความปลอดภัยที่จะอยู่กับมารดาและต้องการของใช้ส่วนตัว รวมทั้งสัตว์เลี้ยงรอบๆ เขา

กรณีดังกล่าวเป็นการวิจัยที่เน้นศึกษาความคิดเห็นของเด็กและวัยรุ่นพบว่า เด็กมิได้อยู่เฉยๆหรือตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงดังที่คนทั่วไปเข้าใจ แต่ปรากฏว่าเด็กเกือบทุกวัยจะมีปฏิกริยาตอบโต้และหาวิธีเอาชนะสภาวะความรุนแรงที่ตนเองเผชิญเกินกว่าอายุของเด็กเสียอีก

ในการศึกษาวิจัยดังกล่าวสรุปได้ว่าการรับรู้และความเข้าใจของเด็กและวัยรุ่นต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะต้องนำไปประกอบการพัฒนานโยบายและการปฏิบัติให้มีความเหมาะสมกับสุขภาพ สวัสดิภาพ การศึกษา กระบวนการยุติธรรมและผู้เชี่ยวชาญในการคุ้มครองสวัสดิภาพเด็กที่อยู่ในครอบครัวที่มีปัญหาความรุนแรง (Innocenti Digest 6 – Domestic Violence)

5.2 ผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่

จากสถิติในประเทศสหรัฐอเมริกาปรากฏว่า ผู้หญิงถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวประมาณ 71% เมื่อเทียบกับผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงในรูปแบบอื่น 58% ในปี 1996 ผู้หญิงประมาณ 840,000 คนที่ถูกคู่ครอง (intimate partner) ข่มขืนกระทำชำเรา(rapes) กระทำรุนแรงทางเพศ(sexual assault) และทำร้ายร่างกายสาหัส (aggravated assault) และทำร้ายร่างกายไม่ถึงสาหัส Straus & Gelles (1986) ได้ประมาณว่าประเทศสหรัฐอเมริกาในแต่ละปีมีผู้หญิงที่ถูกทำร้ายร่างกายจากคู่ครองประมาณ 1,800,000 คน ถึง 4,000,000 คน ในปี 1990 ประมาณ 13% ของผู้ชายเคยใช้กำลังประทุษร้ายคู่ครองในปีที่ผ่านมา(in the past year) และกว่า 33% ผู้หญิงที่ถูกคู่ครองใช้กำลังประทุษร้ายโดยใช้กำลังชก ต่อย ทุบตี ขู่เข็ญใช้อาวุธมีดและปืนยังผลให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัส (severe) ส่วน Bachman & saltzman (1995) กล่าวว่า ผู้หญิงที่ถูกคู่ครองใช้กำลังประทุษร้ายจะรุนแรงและต่อเนื่องจึงได้รับอันตรายสาหัสกว่าถูกคนแปลกหน้าทำร้าย ผู้หญิงที่ถูกคู่ครองทำร้ายจำต้องได้รับการรักษาพยาบาล Mcleer & Anwar (1989) และ Randall (1990) กล่าวว่า ในประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณ 22-35% ของผู้หญิงที่เข้ารับการรักษาพยาบาลในห้องฉุกเฉินของโรงพยาบาลทั่วประเทศปรากฏว่าถูกคู่ครองใช้กำลังประทุษร้าย และจากการศึกษาของ Stark, Flitsraff & Frazier (1979) พบว่า ประมาณ 53% ของผู้ที่ถูกคู่ครองกระทำรุนแรงจะต้องกลับมาพบแพทย์อีก 6 ครั้งหรือมากกว่านั้น เนื่องจากมีอาการบาดเจ็บเรื้อรัง(trauma-related injuries) ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงส่วนใหญ่จะได้รับบาดเจ็บบริเวณเต้านม หน้าอกและช่องท้อง ซึ่งมีลักษณะสาหัสกว่าได้รับอุบัติเหตุ ผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวนอกจากจะต้องได้รับการรักษาบาดแผลทางกายแล้วยังต้องฟื้นฟูทางด้านจิตใจโดยเฉพาะผู้หญิงในรายที่ถูกทำร้ายทุบตีเรื้อรังมานานจนมีอาการ(battered woman syndrome) หรือผู้หญิงที่ถูกคู่ครองใช้กำลังประทุษร้ายจะถูกกระทำทารุณกรรมทางเพศด้วย ดังนั้น การรักษาพยาบาลมิใช่เพียงบาดแผลทางกายอย่างเดียวต้องฟื้นฟูสภาพจิตใจด้วยซึ่งต้องสิ้นเปลืองทั้งค่ารักษาพยาบาลและเวลา ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลย่อมมีผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ Howard A. Kurtz (1983) กล่าวว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาในแต่ละปีจะมีผู้ที่ถูกทำร้ายสาหัสไม่ต่ำกว่า 500,000 คน ส่วน Flanagan, Hindelang & Gottfredson (1979) และ Kinderman (1973) กล่าวว่า ประเทศสหรัฐอเมริกาประมาณว่าแต่ละปีจะมีผู้ถูกทำร้ายไม่ถึงสาหัสและสาหัสประมาณ 5

ล้านคน ประมาณร้อยละ 6 ผู้ที่ถูกทำร้ายร่างกายสาหัสจะต้องได้รับการรักษาพยาบาล ในจำนวนนี้ประมาณ 25% จะต้องเสียค่ารักษาพยาบาลมากกว่า 250 ดอลล่าสหรัฐ/ต่อคน และประมาณ 75% จะต้องเสียค่ารักษาพยาบาลไม่ต่ำกว่า 50 ดอลล่าสหรัฐ/ต่อคน อย่างน้อยประมาณ 7% ผู้ที่ถูกทำร้ายได้ประกันสุขภาพหรือมีสิทธิได้รับค่ารักษาพยาบาลจากรัฐ จึงเป็นภาระของรัฐที่ต้องสิ้นเปลืองงบประมาณสำหรับค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลให้กับเหยื่อที่ถูกทำร้ายในแต่ละปีเป็นจำนวนมาก นอกจากนี้เบี้ยประกันสุขภาพของผู้เอาประกันสุขภาพกับบริษัทประกันชีวิตเอกชนย่อมมีแนวโน้มสูงขึ้นหากอัตราการทำร้าย(assault) ในสังคมมีแนวโน้มสูงขึ้น Howard A. Kurtz (1983) กล่าวว่า มีการศึกษาโดยทำการสำรวจผู้ที่ถูกทำร้ายประมาณ 100,000 คน พบว่า ประมาณ 1 ใน 10 ของผู้ถูกทำร้ายจะต้องออกจากงานประจำเนื่องจากต้องรักษาพยาบาลเป็นเวลานานหรือร่างกายพิการ นอกจากนี้ประมาณ 3 ใน 4 ของผู้ที่ถูกทำร้ายจะต้องหยุดงานอย่างน้อย 1 วัน และประมาณร้อยละ 23 จะต้องหยุดงาน 6 วันหรือมากกว่า 6 วัน Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า ผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวนอกจากด้านร่างกายและจิตใจของผู้ถูกกระทำทารุณกรรมแล้วยังมีผลกระทบต่อภาระค่าใช้จ่ายของผู้ที่ได้รับผลกระทบ(survivors) โดยตรง รวมทั้งของภาครัฐและสังคมโดยรวมในแต่ละปีเป็นจำนวนมหาศาล จากรายงานของ Canadian Panel on Violence Against Women อ้างใน Lockton, D. & Ward, R. ได้กล่าวว่า ในปี 1993 ประเทศออสเตรเลียได้ประเมินค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ในช่วง 10 ปี เฉพาะค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลในโรงพยาบาล ค่าใช้จ่ายสำหรับบริการของตำรวจและการฟ้องคดีในศาลประมาณ 29,000 เหรียญออสเตรเลีย/ต่อคน

นอกจากนี้ James Garofalo & M. Joan McDermott (1979) ได้ศึกษาค่ารักษาพยาบาลและค่าขาดรายได้ของเหยื่อที่ถูกทำร้ายในประเทศสหรัฐอเมริกาโดยศึกษาข้อมูลจากการสำรวจของสถาบัน National Crimes Survey (NCS) ระหว่างปี 1974 - 1976 ดังตารางที่ 11 และ 12

ตารางที่ 11 แสดงเหยื่อที่ถูกทำร้ายสูญเสียเวลาทำงานและรายได้ ปี 1974

จำนวนวัน	มูลค่าที่เสียไป / เหรียญสหรัฐ								
ทำงานที่สูญเสีย	$ 1-24	25-49	50-99	100-249	250-499	500-999	1,000-1,4999	1,500-1,999	รวม
น้อยกว่า 1 วัน	94,517	56,420	6,743	-	-	-	-	-	157,680
	60%	36%	4%						27%
1-5 วัน	18,675	21,500	71,517	140,731	31,093	-	-	-	283,516
	7%	8%	25%	50%	11%				49%
6-10 วัน	-	1,348	-	16,159	8,800	4,442	5,435	-	36,184
		4%		45%	24%	12%	15%	-	6%
มากกว่า 10 วัน	-	-	2,984	21,622	37,127	27,692	7,227	1,350	98,002
			3%	22%	38%	28%	7%	1%	17%
รวม	113,192	79,268	81,244	178,512	77,020	32,134	12,662	1,350	575,382
	20%	14%	14%	31%	13%	6%	2%	0%	100%

ที่มา : Garofalo and Sutton, Potential Costs and Coverage(อ้างใน Crime Victim Compensation, Deborah M. Carrow (1980) หน้าที่ 13)

ตารางที่ 12 แสดงค่ารักษาพยาบาลของเหยื่อที่ถูกทำร้ายเฉลี่ย 1 ปี (ระหว่าง 1974-1976)

จำนวนเหรียญสหรัฐ	จำนวนค่ารักษาพยาบาล		จำนวนค่ารักษาพยาบาลที่จ่ายจริง	
	จำนวนเหยื่อ	%	จำนวนเหยื่อ	%
0	156,634	26	274,429	45
1-9	11,619	2	12,822	2

10-24	53,077	9	51,741	8
25-49	89,004	14	71,022	12
50-99	92,870	15	64,401	10
100-199	69,330	11	47,524	8
200-499	47,749	9	31,115	5
500-999	43,189	7	29,033	5
1,000-1,999	27,468	4	17,375	3
2,000 หรือมากกว่า	21,216	3	13,149	2
จำนวนไม่แน่นอน	2,454	0	1,999	0
รวม	614,610	100	614,610	100

ที่มา : James Garofalo and M. Joan McDermont, "National Victim Compensation – Its Cost and Coverage" (อ้างใน Deborah M. Carrow (1980) หน้า 14)

ข้อมูลที่นำมาศึกษาข้างต้นแม้จะเป็นข้อมูลเก่าแต่ผู้ถูกกระทำทารุณกรรมในครอบครัวเป็นส่วนหนึ่งของเหยื่อที่ถูกทำร้ายทั้งระบบ จึงเป็นข้อมูลสะท้อนให้เห็นถึงปัญหาของความรุนแรงในครอบครัวว่ามีผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่และการอาชีพของผู้ที่ได้รับผลกระทบ(survivors) หรือเหยื่อ(victims) ของความรุนแรงในครอบครัว ได้พอสมควร

การประเมินค่าใช้จ่ายในการเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวถือว่าเป็นกลยุทธ์สำคัญในการกดดันให้ผู้กำหนดนโยบาลของรัฐต้องตระหนักและให้ความสำคัญต่อการป้องกันและแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวภายในรัฐ ปัจจุบันในบรรดาประเทศแคนาดา สหรัฐอเมริกา สวิสเซอร์แลนด์ อังกฤษและออสเตรเลียได้มีการศึกษาคำนวณค่าใช้จ่ายในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยใช้เกณฑ์ในการคำนวณแตกต่างกัน เช่น ประเทศแคนาดาประมาณค่าใช้จ่ายในการแก้ไขเยียวยาความรุนแรงที่มีต่อผู้หญิงในมิติที่กว้างโดยครอบคุมความรุนแรงที่เกิดในครอบครัวและนอกครอบครัวประมาณว่ารัฐสิ้นค่าใช้จ่ายปีละประมาณ 1,000 ล้านเหรียญแคนาดา ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายสำหรับเจ้าพนักงานตำรวจ บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทางอาญา การให้คำปรึกษาและการฝึกอบรมบุคลากรเป็นต้น ส่วนในประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการศึกษาประมาณว่ารัฐสิ้นค่าใช้จ่ายในการเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวในแต่ละปีประมาณ 5 ถึง 10 พันล้านเหรียญสหรัฐเป็นที่น่าสังเกตุว่าการประมาณค่าใช้จ่ายดังกล่าวข้างต้นเป็นการประมาณค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับการให้บริการแก้ปัญหาความรุนแรงโดยตรงมิได้คำนวนค่าสูญเสียด้านศักยภาพของผู้รับผลกระทบจากความรุนแรง เช่น มูลค่าในการสูญเสียความสามารถในการทำมาหาได้หรือค่าขาดประโยชน์ของผู้ถูกกระทำความรุนแรง

ในปี 1993 ธนาคารโลก(World Bank) ประมาณว่าในประเทศพัฒนาอุตสาหกรรมได้สูญเสียค่าใช้จ่ายในด้านรักษาสุขภาพของผู้หญิงอายุระหว่าง 15 – 44 ปี ที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวและถูกข่มขืนประมาณ 1 ใน 5 ของค่าใช้จ่ายในการรักษาสุขภาพของหญิงทั้งหมดในแต่ละปี ค่าใช้จ่ายในการรักษาสุขภาพของหญิงที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวและถูกข่มขืนในประเทศกำลังพัฒนาไม่แตกต่างกับประเทศพัฒนาอุสาหกรรม แต่ขึ้นอยู่กับภูมิภาค ประมาณว่าผู้หญิงวัยเจริญพันธ์(reproductive age) ได้สูญเสียศักยภาพและสุขภาพอนามัยประมาณร้อยละ 5 ถึง

16 ต่อปีอันเป็นผลเนื่องมาจากประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัว(Wrold Bank (1993) Wrold Development Report 1993 : investing in Health อ้างใน Innocenti Degest 6 – Domestic Violence) ส่วนธนาคาร Inter – American Development Bank (IDB) ได้รายงานผลการศึกษาใน 6 ประเทศ ประกอบด้วย ลาตินอเมริกา บราซิล โคลัมเบีย เอลซาลวาดอร์ แม็กซิโก เปรูและเวเนซุเอลา โดยวิเคราะห์ความสูญเสียของค่าใช้จ่ายด้านเศรษฐกิจสังคมอย่างองค์รวม(holistic) จากผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว ธนาคาร IDB ได้แยกค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและความรุนแรงในสังคมออกเป็น 4 ประเภท คือ

(1) ค่าใช้จ่ายโดยตรง (direct costs) ประกอบด้วยค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลทางแพทย์ (medical treatment) และการฟื้นฟูจิตใจ(psychological rehabilitation) เช่น ค่าห้องฉุกเฉิน ค่ายาค่าใช้จ่ายในโรงพยาบาล ค่าคลีนิก ค่าแพทย์ ค่ารักษาโรคเพศสัมพันธ์ ค่าใช้จ่ายของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เช่น ค่าใช้จ่ายในการระงับเหตุและการจับกุมผู้ก่อความรุนแรง ค่าใช้จ่ายในการทำสำนวนคดี ค่าใช้จ่ายของศาล เจ้าหน้าที่ศาล ราชทัณฑ์ ค่าใช้จ่ายสำหรับที่พักชั่วคราวแก่ผู้หญิงและบุตรที่ได้รับความรุนแรง ค่าใช้จ่ายด้านสวัสดิการสังคมอื่นๆ เช่น ค่าใช้จ่ายของเจ้าหน้าที่โครงการป้องกันและช่วยเหลือ ค่าใช้จ่ายในการฝึกงานให้กับผู้หญิงเพื่อยังชีพ ค่าใช้จ่ายในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจ แพทย์ อัยการ ผู้พิพากษาหรือผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับการป้องกันช่วยเหลือและฟื้นฟูผู้กระทำและผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นต้น

(2) ค่าใช้จ่ายอันมิใช่ตัวเงิน(non – monetary costs) แต่เป็นภาวะที่สูญเสียศักยภาพและบ่อนทำลายชีวิตของผู้ถูกกระทำทารุณกรรม เช่น ทำให้รู้สึกว่าตนไร้ค่า มีความผิดปกติในความเป็นอยู่ บางรายถูกฆ่ากรรม (homicide) หรือฆ่าตัวตาย(suicide) บางรายมีพฤติกรรมทำลายตนเองโดยหันไปพึงยาเสพติด ดื่มสุรา ประพฤติตนเสียหายทางเพศ สิ่งเหล่านี้ไม่อาจคำนวนเป็นตัวเงินได้ สอดคล้องกับธนาคารโลกที่ประมาณว่าผู้ถูกกระทำทารุณกรรมยังประสบกับปัจจัยเสี่ยงมากมาย เช่น เสี่ยงการติดเชื้อ HIV/AIDS วัณโรค มะเร็ง แท้งบุตร เป็นต้น

(3) การสูญเสียทางเศรษฐกิจ(economic lost) กำลังแรงงานผู้หญิงลดลง ประสิทธิภาพในการทำงานของผู้กระทำความรุนแรงลดลง รายได้ลดลง ในประเทศสหรัฐอเมริกามีรายงานว่าผู้หญิงสูญเสียหน้าที่การงานไปประมาณร้อยละ 30 อันเนื่องมาจากได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว และมีการศึกษาในเมือง Santiago ประเทศชิลีประมาณว่า ผู้หญิงที่ไม่ประสบความรุนแรงในความครัวมีรายได้เฉลี่ยประมาณ 385 เหรียญสหรัฐต่อเดือน ในขณะที่หญิงประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวมีรายได้เฉลี่ยประมาณเดือนละ 150 เหรียญสหรัฐเท่านั้น นอกจากนี้ยังมีผลกระทบต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพราะเด็กที่มาจากครอบครัวที่มีปัญหาความรุนแรงส่วนใหญ่จะมีปัญหาด้านการเรียนมักจะเรียนซ้ำชั้นหรือไม่ก็ออกเรียนกลางคัน ผลจากการศึกษาของธนาคาร IDB ในนิคาราก้วพบว่า เด็กที่มาจากครอบครัวที่มารดาถูกกระทำทารุณกรรมจะเรียนซ้ำชั้นร้อยละ 63 และออกเรียนกลางคันเฉลี่ยอายุ 9 ปี เทียบกับเด็กที่มาจากครอบครัวไม่มีความรุนแรงเฉลี่ยอายุ 12 ปี

(4) ผลกระทบด้านสังคม(social multiplier effects) ความรุนแรงในครอบครัวย่อมมีผลกระทบต่อเหยื่อโดยตรง กระทบต่อเด็กที่อยู่ในครอบครัว กระทบต่อคุณภาพชีวิตที่ดี ทำให้เหยื่อขาดโอกาสการมีส่วนร่วมกับกระบวนการทางสังคมและการเมือง ผลกระทบเหล่านี้ไม่อาจวัดเป็นเม็ดเงินได้แต่มีผลกระทบต่อศักยภาพในการพัฒนาทางเศรษฐกิจและสังคมของประเทศโดยรวม(ดูตารางที่ 13) ข้างท้ายนี้

ตารางที่ 13 ค่าใช้จ่ายทางเศรษฐกิจสังคมจากผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว(socio – economic costs of violence)

ประเภทค่าใช้จ่าย	รายการ

1. ค่าใช้จ่ายโดยตรง(direct cost) (มูลค่าบริการต่างๆ)	- ค่ารักษาพยาบาล(medical) - ค่าใช้จ่ายในกิจการตำรวจ(police) - ค่าใช้จ่ายในบริการกระบวนการยุติธรรมทางอาญา(criminal justice system) - ค่าที่พักฉุกเฉินหรือชั่วคราว(housing) สำหรับเหยื่อ - ค่าใช้จ่ายกิจการบริการด้านสวัสดิภาพทางสังคม(social services)
2. ค่าใช้จ่าย/เสียหายที่ไม่อาจคำนวนเป็นเงิน เช่น ความเจ็บปวดทรมาน (non monetary costs : pain and suffering)	- ความผิดปกติของร่างกายและจิตใจ - การสูญเสียชีวิตเพิ่มขึ้น เช่น ถูกฆ่ากรรมหรือฆ่าตัวตาย(increased mortality via homicide/suicide) - พึ่งสุราและยาเสพติดให้โทษ - รับความเก็บกดทำให้ประพฤติกรรมเปลี่ยนแปลงไป
3. ค่าขาดประโยชน์ด้านเศรษฐกิจ (economic multiplier effects)	- ทำให้ขาดกำลังแรงงาน(decreased labour market participation) - ทำให้ขาดประสิทธิภาพในการทำงาน(reduced productivity on the job) - ทำให้มีรายได้ต่ำ(lower earnings) - ทำให้ขาดงานบ่อย(increased absenteeism) - ทำให้คนรุ่นใหม่ในครอบครัวได้รับความรุนแรงกลายเป็นทรัพยากรมนุษย์ที่ไร้คุณภาพเนื่องจากขาดศักยภาพในการศึกษา(intergenerational productivity impacts via grade repetition and lower education)
4. ผลกระทบทางสังคม(social multiplier effects) เช่น ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ภายในครอบครัวและคุณภาพชีวิต	- มีการถ่ายทอดความรุนแรงไปสู่คนรุ่นหลัง(intergenerational transmission of violence) - ทำให้คุณภาพชีวิตด้อยลง(reduced quality of life) - ทำให้ต้นทุนทางสังคมเสื่อมประสิทธิภาพ(erosion of social capital) - ทำให้ขาดโอกาสมีส่วนร่วมในการปกครอง(reduced participation in democratic process)

ที่มา : Innocenti Digest 6 – Domestic Violence

ต่อกรณีของประเทศไทยไม่มีการศึกษาประเมินผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวต่อฐานะความเป็นอยู่และการอาชีพของผู้ที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ข้อมูลจากผลการศึกษาที่พอจะนำมาเทียบเคียงได้ คือ ผลการศึกษาเรื่อง การบาดเจ็บและตายจากถูกทำร้ายในประเทศไทย พ.ศ. 2532-2541 ของชไมพันธุ์ สันติกาญน์และวนัสสนันท์ รุจิวิพัฒน์ ที่ชี้ให้เห็นถึงลักษณะบุคคลของผู้ทำร้ายและผู้ถูกทำร้ายอยู่ในกลุ่มอายุ 15-24 ปี มากที่สุด มีระดับการศึกษาชั้นประถม อาชีพเกษตรกรรมและผู้ใช้แรงงาน ร้อยละ 37 ผู้ทำร้ายและผู้ถูกทำร้ายเป็นคนรู้จักกัน ร้อยละ 10 เป็นเพื่อนกัน เป็นคนในครอบครัวเดียวกัน เป็นคู่รักหรือญาติกัน และฐานะทางเศรษฐกิจอยู่ในระดับยากจนเหมือนกัน ผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นได้ว่าผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรง(violence) หรือถูกทำร้ายย่อมมีผลต่อภาระค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลรวมทั้งค่าใช้จ่ายหรือค่าขาดประโยชน์ที่มิอาจคำนวณเป็นเม็ดเงินได้ การงานอาชีพอาจจะต้องออกจากงานหรือหยุดงาน และที่สำคัญ คือ เป็นกลุ่มที่มีฐานะยากจนรัฐจึงต้องแบกรับภาระค่ารักษาพยาบาลให้ เชื่อว่าแต่ละปีเป็นจำนวนมาก

5.3 ผลกระทบต่อความสัมพันธ์ในครอบครัว

ทุกสังคมถือว่าการสมรสเป็นชีวิตคู่(union life) และต้องอยู่ร่วมกันฉันท์สามีภริยา(conjugal life) ตลอดไปจนกว่าชีวิตฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะหาไม่(endless) ทั้งนี้ เพื่อให้ชีวิตคู่ที่สมัครใจร่วมกันก่อตั้งสถาบันครอบครัวมีความมั่นคง แต่ทุกสังคมไม่ยอมรับความรุนแรงโหดร้ายระหว่างชีวิตคู่หากเกิดความรุนแรงโหดร้าย(mistreatment or cruelty) สังคมยอมให้การสมรสนั้นสิ้นสุดลงด้วยการหย่า(divorce) Ralph L. Beals & Harry Hoijer (1971) กล่าวว่า เป็นที่ยอมรับกันทั่วไปว่า การสมรสก่อให้เกิดความผูกพันที่ถาวร(permanent tie) ในแต่ละสังคมจึงสร้างวัฒนธรรมในการประกันความมั่นคงของการสมรส แต่ก็มีข้อยกเว้นถ้าสมรสไม่ราบรื่นสังคมจะกำหนดวิธีการสิ้นสุดยากง่ายแตกต่างกันไป แต่ไม่มีสังคมใดยอมรับการสิ้นสุดหรือการหย่าเป็นหลัก(principle) มิฉะนั้น เท่ากับปฏิเสธหลักการสมรสก่อให้เกิดความผูกพันถาวรตลอดชีวิตและไม่มีสังคมใดที่ส่งเสริมการหย่า แต่ในทางปฏิบัติกลับปรากฏว่าเกือบทุกสังคมยอมรับการสิ้นสุดของการสมรสภายใต้ข้อกำหนดหรือเงื่อนไขที่แตกต่างกันดีกว่าที่จะให้การสมรสคงอยู่บนความล้มเหลวของสถาบันครอบครัวทั้งอาจจะเป็นการยับยั้งมิให้บุคคลอื่นๆเข้าสู่ชีวิตสมรส สำหรับเงื่อนไขการหย่าย่อมแตกต่างกันไปในแต่ละสังคมหรือแตกต่างกันในแต่ละช่วงเวลาแม้ในสังคมเดียวกัน Murdock (1950) อ้างใน Ralph L. Beals & Harry Hoijer ได้ทำการสำรวจเหตุผลการหย่า(reason for divorce) จากวัฒนธรรมต่างๆรวม 40 วัฒนธรรมนอกสังคมยุโรปพบว่า ในเหตุเดียวกันบางสังคมอนุญาตให้หย่าแต่บางสังคมไม่อนุญาตให้หย่าปรากฏตามตารางที่ 14

ตารางที่ 14 แสดงเหตุผลการหย่า(reason for divorce) จาก 40 วัฒนธรรมนอกสังคมยุโรป

	อนุญาตให้หย่า		ไม่อนุญาตให้หย่า	
	มีสิทธิหย่า	ตกลงทั้งสองฝ่าย	มีสิทธิหย่า	ตกลงทั้งสองฝ่าย
เหตุหย่า(reason)	Definitely	Inferentially	Definitely	Inferentially

	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง	ชาย	หญิง
1. เหตุใดๆแม้เพียงเล็กน้อย (any grounds, however trivial)	9	6	5	6	14	13	12	15
2. ไม่ลงรอยกัน ไปด้วยกันไม่ได้ (incompatibility without more specific grounds)	17	17	10	10	6	7	7	6
3. ผิดประเวณีหรือมีชู้ (common adultery or infidelity)	19	11	8	12	8	10	5	7
4. ผิดประเวณีหรือมีชู้หลายครั้ง (repeated or exaggerated infidelity)	27	23	8	10	5	5	0	2
5. ไม่มีบุตรหรือเป็นหมัน (childlessness or sterility)	12	4	15	18	7	7	6	11
6. กามตายด้านหรือไม่สมัครใจมีมีเพศสัมพันธ์(sexual impotence or unwillingness)	9	12	24	21	3	4	4	3
7. เสเพลไม่ช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ไม่มีความสามารถทำมาหาเลี้ยงครอบครัว(laziness, nonsupport, economic incapacity)	23	22	11	9	4	5	2	4
8. ทะเลาะวิวาทหรือคนจู้จี้ ดุด่า (quarrelsomeness or nagging)	20	7	7	12	6	11	7	15
9. ปฏิบัติต่อกันโดยมิชอบหรือกระทำทารุณโหดร้าย(mistreatment or cruelty)	7	25	19	9	3	4	11	2

ที่มา : G.P. Murdock, Family Stability in Non – European Societies, (อ้างใน Ralph L. Beals & Harry Hoijer, An Introduction to Anthropology (1971) P.401)

สังคมส่วนใหญ่จะให้สิทธิแก่ฝ่ายภริยาในการหย่าง่ายกว่าฝ่ายชาย ทั้งนี้ เพื่อประกันความปลอดภัยของฝ่ายหญิงและประมาณ 30 วัฒนธรรมที่ให้สิทธิระหว่างสามีและภริยาในการขอหย่าไม่แตกต่างกัน มีเพียง 6 วัฒนธรรมที่ให้ฝ่ายสามีมีสิทธิหย่าเหนือกว่าฝ่ายภริยา เช่น วัฒนธรรม Moslem Kurds ประเทศอิรัก วัฒนธรรม Siwans ประเทศอียิปต์ วัฒนธรรมญี่ปุ่น วัฒนธรรม Baganda วัฒนธรรม Siriono ประเทศโบลิเวีย และวัฒนธรรม Guaycuru ในเมือง Gran Chaco ประเทศอเมริกาใต้ ส่วนวัฒนธรรมที่ให้ฝ่ายหญิงมีสิทธิหย่าเหนือกว่าฝ่ายชายมีเพียง 4 วัฒนธรรม เช่น วัฒนธรรม Kwomas ประเทศนิวกินี วัฒนธรรม Dahomeans อาฟริกาตะวันตก วัฒนธรรม Yurok Indians มลรัฐแคลิฟอร์เนียและวัฒนธรรม Witotos ประเทศบราซิล เป็นที่น่าสังเกตุว่าสิทธิการหย่าระหว่างสามีภริยามีส่วนสัมพันธ์กับสถานะและบทบาทระหว่างเพศชายและเพศหญิงในสังคมนั้นๆด้วย เช่น วัฒนธรรม Aruntas ในประเทศออสเตรเลียการหย่าให้สิทธิฝ่ายชายกระทำได้โดยง่ายกล่าวคือ เพียงแต่ฝ่ายสามีส่งภริยากลับถิ่นเดิม ใน

ทางกลับกันฝ่ายภริยา ไม่มีสิทธิขอหย่ากับสามี ในกรณีเช่นนี้หากภริยาได้รับการปฏิบัติจากสามีที่เลวร้ายจนไม่อาจทนได้มีทางเดียวก็คือหนีจากสามีไป แต่สามีมีสิทธิติดตามเอาตัวภริยากลับคืนมาได้ แต่อย่างไรก็ตามตามตารางที่ 14 ของ Murdock การทะเลาะวิวาท การปฏิบัติต่อกันโดยมิชอบรวมทั้งการกระทำทารุณโหดร้ายระหว่างสามีภริยาวัฒนธรรมส่วนใหญ่ถือเป็นเหตุหย่า ตามกฎหมายจารีตประเพณีของไทยการทะเลาะวิวาท ทำร้ายทุบตีกันถือเป็นเหตุหย่าเช่นกันดังปรากฏในกฎหมายตราสามดวงลักษณะผัวเมีย มาตรา 49 - 56 เช่น มาตรา 49 ชายสู่ขอหญิงเป็นเมียระหว่างอยู่กินด้วยกันวิวาทด่าตีกันด้วยประการใดๆ ชายลงจากเรือนละหญิงไปตามระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดให้หญิงชายขาดจากการเป็นผัวเมียกัน หรือมาตรา 53 และ 54 ผัวเมียด่าตีกัน หญิงลงจากเรือนไปอยู่ด้วยพ่อแม่ ลุง ตา ย่า ยาย พี่ป้าน้าอา ถ้าฝ่ายชายไปตามหญิงคืน การสมรสไม่ขาดจากกัน แต่ถ้าชายไม่ตามการสมรสขาดจากกัน การหย่าตามกฎหมายลักษณะผัวเมียไม่มีแบบพิธีเพียงแต่ฝ่ายชายหรือหญิงแสดงเจตนาจะไม่อยู่ร่วมกันโดยลงจากเรือนไป ส่วนในกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบันการทะเลาะวิวาทหรือทำร้ายทุบตีกัน รวมทั้งการละทิ้งร้างถือว่าเป็นการกระทำทารุณจิตใจล้วนแต่เป็นเหตุหย่าเช่นกัน ดังที่ บัญญัติไว้ในมาตรา 1516 (3) (4) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในคดีฟ้องหย่าส่วนมากประมาณร้อยละ 80 คู่ความจะอ้างเหตุหย่าเนื่องจากถูกคู่สมรสทำร้ายทุบตีหรือทิ้งร้างอันเป็นเหตุความรุนแรงในครอบครัวทั้งสิ้น จากผลการศึกษาด้านมานุษยวิทยาและประวัติศาสตร์กฎหมายดังกล่าวข้างต้นสะท้อนให้เห็นได้ว่า ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนำมาซึ่งการสิ้นสุดของสัมพันธภาพภายในครอบครัวระหว่างสามีภริยาทำให้ครอบครัวแตกแยกย่อมมีผลกระทบต่อบุตรโดยตรง

จากการศึกษาข้างต้นพบว่า ผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวมีความกว้างและลึก กล่าวคือ มีผลกระทบต่อสุขภาพ อนามัย ร่างกาย เพศ จิตใจและชีวิตของผู้ที่ได้รับความรุนแรงโดย

ตรงและบุคคลรอบข้างโดยเฉพาะบุตรที่ยังเยาว์วัย กระทบต่อศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาตนเองในทุกด้าน ทั้งยังมีผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ด้านเศรษฐกิจ เช่น ค่ารักษาพยาบาลหรือการฟื้นฟูจิตใจ ค่าใช้จ่ายระหว่างรักษาพยาบาล ขาดรายได้เนื่องจากต้องหยุดงาน เป็นต้น นอกจากนี้ยังสูญเสียทางเศรษฐกิจอันมิใช่ตัวเงิน เช่น สูญเสียสมรรถภาพทางร่างกาย ด้อยประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานทำให้รายได้ลดลงหรือต้องออกจากงาน ทำให้ครอบครัวแตกแยกมีผลกระทบต่อบุตรโดยตรง ประการสุดท้าย ยังมีผลกระทบต่อสังคมโดยรวม เช่น ทำให้รัฐต้องสิ้นงบประมาณเกี่ยวกับการรักษาพยาบาล การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจทั้งผู้ถูกกระทำ(victim) และผู้กระทำ(perpetrator) กระบวนการยุติธรรมที่ต้องเข้าคุ้มครองป้องกันตลอดจนกระบวนการทางสังคมอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องทำให้สูญเสียศักยภาพทางเศรษฐกิจของประเทศโดยรวม

บทที่ 4

แนวคิดและประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

บทนี้จะเป็นการศึกษาแนวคิดและการอธิบายการเกิดอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและการควบคุมความรุนแรงในครอบครัวโดยกระบวนการยุติธรรมตั้งแต่ในอดีต เพื่อสะท้อนให้เห็นถึงประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในการสนองตอบต่อความรุนแรงในครอบครัว ดังจะได้ศึกษาวิเคราะห์โดยลำดับ

1. แนวคิดในการเกิดอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวและการควบคุม

ความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence) ถือเป็นปรากฏการณ์ทางสังคม(social phenomenon) เพียงแต่ลักษณะการกระทำและความรุนแรงอาจจะแตกต่างกันไปตามบริบทของสังคมและวัฒนธรรมแห่งท้องถิ่นนั้นๆ เป็นสำคัญ Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า จารีตประเพณีในสมัยกรีกโบราณกำหนดให้ผู้ชายมีบทบาทเป็นผู้ปกครองครอบครัว(patriarch) ส่วนหญิงมีสถานะเป็นเพียงส่วนหนึ่งของทรัพย์สินในครอบครัวไม่มีอำนาจจัดการทรัพย์สินใดๆ ฝ่ายชายจึงมีสิทธิใช้กำลังบังคับภริยาและบุตรให้อยู่ในความควบคุมของตนได้ ตามคำสอนในคัมภีร์โบราณคริสต์ศาสนา(The Old Testament) ยินยอมให้ใช้ความรุนแรงต่อผู้หญิงโดยมองว่าหญิงเป็นแหล่งรวมของความชั่วร้าย(source of all evil) กฎหมายจารีตประเพณีของอังกฤษยอมรับจารีตประเพณีที่ให้สามีมีสิทธิใช้ความรุนแรงในการควบคุมและห้ามปราบภริยา เช่น หลักเฆี่ยนตีพอประมาณ(moderate chastisement) Quinn (1985) กล่าวว่า ในสังคมอื่นๆก็รับแนวคิดที่ให้สิทธิสามีเฆี่ยนตีภริยาได้ เช่นในศตวรรษที่ 16 กฎหมายของชาวรัสเซียบัญญัติกฎเกณฑ์ให้สิทธิสามีเฆี่ยนตีภริยาได้ ส่วนในสังคมไทยสมัยโบราณกฎหมายบัญญัติให้สามีมีสิทธิเฆี่ยนตีภริยาได้เช่นกัน ดังปรากฏในกฎหมายตราสามดวงลักษณะผัวเมีย มาตรา 60 บัญญัติว่า "สามีภริยาอยู่ด้วยกัน ภริยามีความผิด สามีจะปราบปรามโบยตีหญิงจะเอาโทษแก่สามีนั้นมิได้ ถ้าภริยาด่าว่าหยาบช้าแก่สามี ให้ภริยาเอาเข้าตอกดอกไม้ขอโทษแก่สามีจึงจะควร" แต่ถ้าเป็นกรณีวิวาทกันชายทุบตีฟันแทงหญิงผู้เมียตายหรือถ้าหญิงทุบตีฟันแทงชายผู้ผัวตายก็มีความผิดให้ลงโทษดุจกันตามกฎหมายพระไอยการลักษณะวิวาท มาตรา 14 Dobash & Dobash (1979) กล่าวว่า ต่อมาในศตวรรษที่ 18 กฎหมายจารีตประเพณีของประเทศอังกฤษได้จำกัดสิทธิของสามีในการเฆี่ยนตีภริยาโดยอนุญาตให้สามีทำโทษภริยาด้วยวิธีตีทุบ เตะหรือต่อยด้านหลังและต้องไม่มีร่องรอย(leave marks) Pleck (1989) กล่าวว่า ในประเทศอังกฤษระหว่างปี ค.ศ. 1700 ถึง 1850 เป็นช่วงของสูญญากาศทางกฎหมาย(legislative vacuum) และกระบวนการยุติธรรมทางอาญา(criminal justice) ในการควบคุมความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะในช่วงต้นศตวรรษที่ 18 Lerman (1981) กล่าวว่า คดีที่ภริยาฟ้องสามีในข้อหาทำร้ายร่างกาย(assault) ศาลจะยกฟ้องเพราะเห็นว่ากฎหมายอนุญาตให้สามีเฆี่ยนตีภริยาได้ไม่มีความผิดฐานทำร้ายทุบตี ต่อมาศาลได้จำกัดสิทธิของสามีลงโดยวินิจฉัยเป็นบรรทัดฐานว่า สามีมีสิทธิเฆี่ยนตีภริยาได้แต่ขนาดไม้เรียวต้องไม่โตกว่านิ้วหัวแม่มือของสามี(a rod not thicker than his thumb) จนเกิดเป็นหลักว่าด้วย “กฎหัวแม่มือ (the rule of thumb)” Pleck (1979) กล่าวว่า ในสมัยโบราณแม้กฎหมายจะให้สิทธิสามีทำร้ายเฆี่ยนตีภริยาได้แต่ถ้าสามีทำร้ายเฆี่ยนตีภริยารุนแรงเกินไปก็จะถูกลงโทษทางสังคม เช่น ขับไล่ออกจากชุมชนหรืออบรมสั่งสอนโดยบาทหลวงหรืออาจจะถูกทุบตีตอบโต้โดยสมาชิกในครอบครัว เพื่อนบ้านหรือกระทั่งผู้รักษาความสงบเรียบร้อยในชุมชนนั้นๆ เมื่อประมาณกลางศตวรรษที่ 16 พวกเคร่งศาสนา พิวริแท็น(puritan) ที่อพยพไปตั้งอาณานิคมใน

ประเทศสหรัฐอเมริกา เช่น อาณานิคม Massachusetts และอาณานิคม Plymouth ได้ออกกฎหมายจำกัดอำนาจการกระทำรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กโดยไม่มีเหตุผล จึงถือได้ว่าเป็นกฎหมายฉบับแรกของโลกที่จำกัดขอบเขตการใช้ความรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามชาวพิวริแท็นมิได้คัดค้านการเฆี่ยนตีภริยาและบุตรหากเป็นการกระทำโดยพอประมาณ(moderate violence) เพราะตระหนักว่าหลักพ่อปกครองลูก(patriarch) สามีไม่เพียงแต่รับผิดชอบต่อครอบครัวเท่านั้นยังมีหน้าที่ต้องบังคับกฎแห่งความประพฤติของสมาชิกในครอบครัวด้วย โดยเชื่อว่าการบังคับเฆี่ยนตีพอประมาณเป็นสิ่งจำเป็นและเหมาะสมที่จะควบคุมภริยาและบุตรให้มีความประพฤติไปในทิศทางที่ถูกต้องและช่วยเหลือวิญญาณให้พ้นจากอบายมุข(salvation) แต่อย่างไรก็ตาม Pleck (1979) ได้กล่าวว่า กฎหมายของชาวพิวริแท็นดังกล่าวดูเหมือนเป็นเพียงสัญลักษณ์และยอมรับพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัวทั้งไม่มีการบังคับลงโทษตามกระบวนการอาญาทำนองเดียวกับการกระทำความผิดอื่นๆ ในขณะนั้นและเป็นกฎหมายที่จำกัดใช้เฉพาะในกลุ่มอาณานิคมชาวพิวริแท็นเท่านั้นมิได้ขยายไปยังกลุ่มอาณานิคมอื่นๆ กฎหมายดังกล่าวจึงมีรากฐานมาจากศาสนาเป็นสำคัญที่กำหนดพฤติกรรมอันเหมาะสมของมนุษย์ในสายตาของพระเจ้า เมื่อสังคมเจริญและมีปัญหาซับซ้อนมากขึ้นอำนาจการปกครองเปลี่ยนจากศาสนจักรมาเป็นของอาณาจักรในศตวรรษที่ 17 กฎหมายดังกล่าวจึงไม่เป็นที่รู้จักของฝ่ายอาณาจักร Hartog (1979) กล่าวว่า ไม่ปรากฏเหตุผลที่ชัดเจนว่าทำไมไม่มีการควบคุมอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเป็นระยะเวลาอันยาวนานอาจเป็นเพราะอำนาจการปกครองเปลี่ยนจากศาสนจักรมาเป็นอาณาจักรมากขึ้นเลยเห็นว่าการบังคับแทรกแซงชีวิตความเป็นอยู่และความประพฤติส่วนบุคคลเป็นการไม่สมควรและเกินเลยขอบเขตอำนาจหน้าที่ของรัฐ ส่วน Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า อาจตั้งสมมุติฐานได้ว่าในช่วงศตวรรษที่ 17 ความรุนแรงในครอบครัวได้ลดลงอย่างมากจึงไม่จำต้องมีกฎหมายควบคุมความรุนแรงในครอบครัวต่างจากในศตวรรษที่ 18 สภาพสังคมและเศรษฐกิจเริ่มเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็วยังผลให้อุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้น Pleck (1989) กล่าวว่า ในช่วงศตวรรษที่ 17 ทั้งในอังกฤษและประเทศอาณานิคมเริ่มมีการสอนหลักเสรีประชาธิปไตย(liberal) และอิทธิพลของ John Lock เห็นว่ารัฐต้องรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม (public order) ซึ่งมีความสำคัญยิ่งกว่าการรักษาความสงบส่วนบุคคล(private order) หรือการขจัดความเลวร้ายส่วนบุคคล(private vice) ด้วยเหตุนี้ความรุนแรงหรือความไม่สงบในครอบครัว รัฐจึงไม่จำต้องเข้าไปดูแลเป็นเรื่องส่วนบุคคล Boyer (1978) อ้างใน Buzawa, S. & Buzawa, G. กล่าวว่า ในช่วงปลายศตวรรษที่ 19 ได้มีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการยุติธรรมทางอาญาขนานใหญ่สืบเนื่องจากชนชั้นกลางได้ต่อสู้เรียกร้องให้มีการควบคุมอาชญากรรมที่แพร่หลายซึ่งเป็นผลมาจากการอพยพของผู้คนต่างถิ่นและความขัดแย้งทางด้านวัฒนธรรมที่หลากหลายรวมทั้งปัญหาความรุนแรงในครอบครัวนอกจากนี้ยังได้รับอิทธิพลจากนักเคลื่อนไหวสิทธิสตรียุคแรกได้เรียกร้องให้ยุติข้อจำกัดสิทธิสตรีและข้อจำกัดความไม่เสมอภาคระหว่างชายหญิง เช่น ให้สตรีมีสิทธิลงคะแนนเสียงเลือกตั้ง มีสิทธิในทรัพย์สินของตน ให้เลิกจารีตประเพณีที่ถือว่าภริยาเป็นเพียงทรัพย์สิน(chattle) ของสามี ผลพวงจากความพยายามในการรณรงค์ของกลุ่มสิทธิสตรีทำให้สังคมเห็นความสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว กระบวนการยุติธรรมทางอาญาต้องเข้าควบคุม ในปลายศตวรรษที่ 19 ได้ยกเลิกจารีตประเพณีการเฆี่ยนตีภริยา(chastisement) ไม่เป็นความผิด ในขณะนั้นประเทศสหรัฐอเมริกามี 12 มลรัฐที่ได้พิจารณากฎหมายคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวแต่มีเพียง 3 มลรัฐที่ออกเป็นกฎหมายคุ้มครองการเฆี่ยนตีภริยา (anti-wife beating laws) มีมลรัฐแมรี่แลนด์(Maryland) ออกในปี 1882 มลรัฐเดลาแวร์(Delaware) ออกในปี 1881 และมลรัฐโอเรกอน(Oregon) ออกในปี 1886 การลงโทษสามีที่ทำร้ายทุบตีภริยาตามกฎหมายของมลรัฐดังกล่าว ด้วยวิธีเฆี่ยนตี(whipping post) แต่อย่างไรก็ตาม Pleck กล่าวว่า กฎหมายคุ้มครองการเฆี่ยนตีภริยาดังกล่าวดูเหมือนว่าสังคมมีความห่วงกังวลเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวแต่ความเป็นจริงแล้ว

การบังคับใช้กฎหมายดังกล่าวแทบจะไม่ปรากฏเลย Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า มีปัจจัยหลายประการที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในอดีตไม่มีประสิทธิภาพในการควบคุมความรุนแรงในครอบครัว คือ

ประการที่หนึ่ง กฎหมายคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวเป็นเพียงตัวอักษรไม่มีนโยบายการบังคับใช้อย่างจริงจัง แม้จะมีบทกำหนดโทษทางอาญาแต่ความเป็นจริงแล้วเกือบไม่มีการบังคับใช้เลย กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในยุคนั้นจะให้ความสำคัญต่อการกระทำที่ก่อความเสียหายแก่เหยื่ออย่างร้ายแรงหรือก่อความไม่สงบในสังคม(public breaches of the peace) แต่การควบคุมอย่างไม่เป็นทางการ(informal control) กลับเป็นกลไกสำคัญในการควบคุมพฤติกรรมพื้นฐานของสังคม

ประการที่สอง การบังคับใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญากลับใช้บังคับอย่างรุนแรงกับคนผิวดำ พวกเร่ร่อนจรจัดและกลุ่มที่ไร้พลังต่อรองทางสังคม ทั้งไม่ปรากฏชัดว่าการบังคับใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาได้เกี่ยวข้องกับการคุ้มครองภริยาของกลุ่มบุคคลดังกล่าวหรือไม่ หรือเป็นการจัดระเบียบสังคมโดยบังคับใช้กระบวนการยุติธรรมกับผู้ชายเท่านั้น

ประการที่สาม ความมุ่งหมายในการลงโทษทางอาญาด้วยวิธีการเฆี่ยนผู้กระทำความรุนแรงต่อภริยาแม้จะไม่ค่อยมีการบังคับใช้ อาจจะเป็นความพยายามที่จะปราบการก่ออาชญากรรมด้วยวิธีการลงโทษที่ทำให้เกิดความอับอายต่อสาธารณชน(public humiliation) ทำนองเดียวกับในปัจจุบันที่มีความพยายามจะใช้มาตรการบังคับให้จับกุมผู้ก่อความรุนแรงในครอบครัวเพื่อยับยั้งทำนองเดียวกับการลงโทษให้อับอายดังสมัยก่อนมากกว่าที่จะปล่อยให้การลงโทษเป็นไปตามเนื้อหาและกลไกของกระบวนการยุติธรรมโดยแท้ ส่วน Rothman (1980) กล่าวว่า ในช่วงต้นศตวรรษที่ 19 สาเหตุสำคัญที่ทำให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการควบคุมความรุนแรงในครอบครัวสิ้นสุดลง เนื่องจากเฉพาะกลุ่มชนชั้นกลางเท่านั้นที่เห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาในขณะเดียวกันการเคลื่อนไหวของกลุ่มสตรีกลับแสดงให้เห็นว่ามีเป้าหมายต่อการเรียกร้องสิทธิและความเสมอภาคระหว่างชายหญิงมากกว่า ส่วนนักปรัชญาการเมืองเกรงว่าหากใช้มาตรการบังคับให้ตำรวจควบคุมความรุนแรงในครอบครัวจะเป็นการส่งเสริมและเพิ่มอำนาจให้รัฐมากเกินไป ในทางกลับกันกลับเป็นการส่งเสริมให้สังคมเคารพชีวิตความเป็นส่วนตัวของครอบครัว(family privacy) น่าจะเป็นผลให้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาหลีกเลี่ยงการเข้าแทรกแซงความรุนแรงในครอบครัว

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า ในยุคก่อนๆ อำนาจของตำรวจมิได้ถูกจำกัดจึงเกรงว่าจะมีการใช้อำนาจละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล ต่อมามีการพัฒนากฎหมายจารีตประเพณีและกฎหมายลักษณ์อักษรขึ้นมาจำกัดอำนาจของตำรวจ ปัจจุบันกฎหมายของทุกมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาห้ามตำรวจจับกุมบุคคลในความผิดที่มีโทษไม่อุกฉกรรจ์โดยปราศจากพยานรู้เห็น(unwitness misdemeanor) การจำกัดอำนาจจับกุมของตำรวจดังกล่าวจึงเป็นอุปสรรคของตำรวจในการจับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว ในด้านศาลกลับได้รับอิทธิพลจากการเคลื่อนไหวของนักสังคมสงเคราะห์ โดยเห็นว่าการดำเนินคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวไม่ควรจำกัดเฉพาะนักวิชาชีพทางกฎหมาย โดยเห็นว่ารูปแบบการแก้ไขฟื้นฟูครอบครัวที่มีปัญหา(dysfunction family) หรือการแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ก่อเหตุความรุนแรงถือว่ามีความสำคัญที่สุด ในทางกลับกันแนวความคิดในยุคดังกล่าวกลับมีอิทธิพลต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในปัจจุบันแต่ถึงกระนั้นก็ตามตำรวจและพนักงานอัยการบางส่วนยังมีทัศนคติว่าสังคมไม่ควรเข้าไปแทรกแซงข้อขัดแย้งในครอบครัวเว้นแต่เป็นความรุนแรงที่ผิดปกติ(extraordinary violence)

สำหรับแนวคิดความสัมพันธ์ระหว่างชายหญิง สถานะภาพทางกฎหมายระหว่างชายหญิงตลอดจนกระบวนการยุติธรรมทางอาญาต่อการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวของไทยในอดีตเห็นว่าไม่แตกต่างจากกลุ่มประเทศยุโรป ดังจะได้วิเคราะห์เปรียบเทียบในบทที่ 5 ต่อไป

2. ประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

การศึกษาประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรมในการสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว อาจแยกได้เป็น 4 กรณี คือ สถาบันตำรวจ สถาบันอัยการ สถาบันศาลและสถาบันทนายความยกเว้นสถาบันราชทัณฑ์ ดังจะศึกษาวิเคราะห์ต่อไป

2.1 การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของสถาบันตำรวจ

การศึกษาวิเคราะห์สถาบันตำรวจในการสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว โดยจะศึกษาประสิทธิภาพและแนวทางการพัฒนาสถาบันตำรวจตั้งแต่ในอดีต(classic police response to domestic violence) จนถึงยุคปัจจุบัน ตอนท้ายจะศึกษาประสิทธิภาพและแนวทางการพัฒนาของตำรวจไทยต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ดังจะได้วิเคราะห์ต่อไป

การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจในอดีตปัญหาเบื้องแรก คือ เจ้าหน้าที่ตำรวจส่วนใหญ่ไม่เชื่อว่าตำรวจมีหน้าที่ต้องรับผิดชอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเชื่อว่าตำรวจมีหน้าที่บังคับใช้กฎหมายในเชิงรุกและจับกุมผู้กระทำความผิดเป็นสำคัญ ในทางตรงข้ามตำรวจไม่ชอบทำหน้าที่ในบทบาทของนักสังคมสงเคราะห์เพราะปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีทั้งในแง่บังคับใช้กฎหมายและการสังคมสงเคราะห์ไปในตัว Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า ความจริงแล้วตำรวจมีหน้าที่หลายกรณีที่ไม่เกี่ยวกับการใช้อำนาจจับกุม(arrest powers) โดยตรง เช่น ตำรวจดับเพลิงหรือกู้ภัย ตำรวจรถไฟ ตำรวจที่ทำหน้าที่ส่งหมายเรียกของศาลทำนองเดียวกับหน้าที่ในการระงับเหตุพิพาทไม่ร้ายแรง(low level dispute) เช่น การส่งเสียงก่อความรำคาญจากงานเลี้ยง การควบคุมดูแลคนเมาสุรา คนจรจัด รวมทั้งการก่อเหตุพิพาทในครอบครัว การปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวจะไม่ค่อยใช้อำนาจจับกุมเว้นแต่มีเหตุจำเป็นจริงๆ ซึ่งยังเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของตำรวจอยู่เพราะโอกาสจะบังคับใช้อำนาจจับกุมยังมี Manning (1978) ให้ข้อสังเกตว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าใจว่างานของตน คือ รักษากฎหมายแต่กฎหมายและนโยบายกลับกำหนดให้ตำรวจใช้ดุลยพินิจในการรักษาความสงบเรียบร้อย วัฒนธรรมด้านอาชีพของตำรวจได้สร้างภาพลักษณ์และความเชื่อตั้งแต่ในอดีต คือ ตำรวจต้องต่อสู้กับคนร้าย(crime fighter) และรักษากฎหมาย(law enforce) Bard & Zacker (1974) กล่าวว่า กระบวนการฝึกอบรมตำรวจตั้งแต่ในอดีตไม่ได้ให้ความสำคัญต่อบทบาทของงานสังคมสงเคราะห์(social work) จากเหตุผลดังกล่าว Stanko (1989) เห็นว่า ตำรวจส่วนใหญ่เข้าใจว่าหน้าที่ของตำรวจ คือ การต่อสู้จับกุมผู้กระทำความผิด(crime - fighting) จึงไม่ให้ความสำคัญต่อการระงับข้อพิพาทในครอบครัว(domestic violence) แม้บางกรณีจะสามารถกระทำได้และเห็นว่ามิใช่อาชญากรรมร้ายแรงเป็นความผิดเล็ก

น้อย(minor crime) แม้ในบางกรณีจะมีการจับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวก็มิได้รับการยอมรับกลับเห็นว่าเป็นการจับที่ไร้ความหมายหรืองานขยะ(garbage arrest)

เหตุผลสำคัญที่ตำรวจไม่ชอบระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัว

ดังที่ได้ศึกษามาแล้วพบว่า ตำรวจส่วนใหญ่มีทัศนคติว่าการระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่เป็นงานของตำรวจอย่างแท้จริง ด้วยเหตุนี้ตำรวจที่ได้รับแจ้งให้ระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวจึงมีความรู้สึกว่าตนกำลังเผชิญกับการปฏิบัติหน้าที่ต่ำต้อย นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสำคัญที่ทำให้ตำรวจไม่ค่อยสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวตั้งแต่ในอดีต คือ

(1) หน่วยงานของตำรวจไม่ให้ความสำคัญต่อคดีความรุนแรงในครอบครัว

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า การระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวมีลักษณะเป็นงานให้บริการประชาชน(civil service) ไม่สนองตอบผู้บังคับบัญชา ทั้งนี้ เนื่องจากการประเมินผลงานของตำรวจจะวัดที่ปริมาณการจับกุมคนร้าย ความรู้กฎหมาย เช่น กฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ในขณะเดียวกันนโยบายของหน่วยงานมักจะเน้นอัตราการจับกุมและสำนวนคดี นอกจากนี้เจ้าหน้าที่ตำรวจต้องไม่มีประวัติถูกฟ้องร้องหรือร้องเรียน เพราะการเข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวนอกจากเสี่ยงอันตรายแล้วยังอาจถูกฟ้องร้องหรือร้องเรียนสูง

ปัจจัยสำคัญที่มีส่วนทำให้เจ้าหน้าที่ตำรวจขาดความสนใจต่อการสนองตอบคดีความรุนแรงในครอบครัว เพราะในทัศนะของหน่วยงานตำรวจเห็นว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจที่รับผิดชอบคดีความรุนแรงในครอบครัวใช้เวลาไม่คุ้มค่า(unproductively) เพราะต้องเสียเวลากับการช่วยเหลือผู้เสียหาย(victim) ในการส่งตัวไปรับการรักษาบาดแผลที่สถานพยาบาลหรือส่งตัวไปรับการบำบัดฟื้นฟูจิตใจหรือส่งตัวให้นักสังคมสงเคราะห์ช่วยเหลือบางครั้งก็ต้องส่งต่อให้ทนายความช่วยเหลือทางกฎหมายเหล่านี้เป็นต้น แทนที่ตำรวจคนดังกล่าวจะใช้เวลาในการปราบปรามจับคนร้ายคดีอุกฉกรรจ์ นอกจากนี้แนวโน้มที่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายในคดีความรุนแรงในครอบครัวมักจะร้องเรียนกล่าวโทษว่ากระทำรุนแรงเกินไปหรือไม่สนใจช่วยเหลือผู้เสียหายอย่างจริงจัง

(2) การทำคดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นการเสี่ยงอันตราย

เจ้าหน้าที่ตำรวจมักกล่าวกันว่าการเข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวเป็นเหตุการณ์ที่เสี่ยงอันตรายมากอาจจะถูกทำร้ายหรือฆ่าได้ โดยเห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวเหมือนศึกสายเลือด(war stories) การที่เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าไปยุ่งเกี่ยวเท่ากับไปยั่วยุให้ผู้ก่อเหตุหันมาเล่นงานทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจอาจถึงตายได้ต่างจากการติดตามจับกุมคนร้ายปล้นทรัพย์หรือทำร้ายกันหรือคนเมาสุราแม้จะเสี่ยงอันตรายแต่ผู้กระทำผิดไม่มีอารมณ์โกรธแค้นผู้เสียหายทำนองเดียวกับผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว

Garner และ Clemmer (1986) กล่าวว่า เมื่อเร็วๆ นี้ FBI ได้แผยแพร่รายงานสถิติว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจเข้าระงับเหตุก่อความไม่สงบ(responding to disturbance call) จนถึงแก่ความตายเป็นจำนวนมาก ส่วน Straus, Geller และ Stinmetz (1980) ก็ให้ข้อสังเกตว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจเข้า

ระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวมีอันตรายมาก ด้วยผลดังกล่าวหน่วยงานตำรวจจึงให้ความสำคัญในการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจให้ปฏิบัติตามมาตรฐานวิธีเข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างเคร่งครัดโดยไม่มีข้อยกเว้น มิฉะนั้น โอกาสที่ตนอาจได้รับอันตรายหรือถึงแก่ความตายได้ การรับรู้สถิติดังกล่าวมีผลกระทบต่อการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ตำรวจในการระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวจึงเป็นประเด็นปัญหาว่าการเข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวเป็นอันตรายอย่างที่เข้าใจหรือไม่ จากการศึกษาของ Garner และ Clemmer (1986) พบว่า วิธีการเก็บสถิติของ FBI เมื่อก่อนมีผลให้สถิติจำนวนเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวได้รับอันตรายถึงแก่ความตายมากกว่าความเป็นจริงประมาณ 3 เท่า เพราะสถิติของ FBI ในปี 1981 ได้ร่วมเอาการก่อเหตุชกต่อยกัน(bar fights) ซ่องโจร(gang activities) และคนบ้าเข้าไว้ในกลุ่มการก่อเหตุไม่สงบ(disturbance category) จึงไม่อาจคาดได้ว่าผู้กระทำความผิดอื่นๆ ที่มิใช่การก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวได้ทำร้ายเจ้าหน้าที่ตำรวจจนถึงแก่ความตายจำนวนเท่าใด แต่เมื่อมีการแยกความผิดอื่นๆ ออกจากการก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวก็ปรากฏว่า สถิติเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวระหว่างปี 1973 – 1982 ปรากฏว่ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวได้รับอันตรายจนถึงแก่ความตาย 26 ราย เมื่อเทียบกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่ถึงแก่ความตายจากการปฏิบัติหน้าที่ถึง 1,085 ราย จากสถิติจึงกล่าวได้ว่า การระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่เสี่ยงอันตรายมากดังที่เคยเข้าใจมาแต่ก่อน ด้วยเหตุนี้ จึงสันนิษฐานได้ว่าผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่น่าจะใช้อาวุธร้ายแรงทำให้ถึงแก่ความตายได้ต่างจากผู้ต้องหาในความผิดปล้นทรัพย์และสันนิษฐานได้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวน่าจะได้รับอันตรายน้อยกว่าการระงับการก่อความสงบเรียบร้อยอื่นๆ แต่อย่างไรก็ตามเจ้าหน้าที่ตำรวจยังถือว่าการเข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวยังมีอันตรายสูงจำต้องเตรียมพร้อมและระมัดระวังป้องกันตนเองเสมอ

(3) การเข้าระงับเหตุความรุนแรงในรอบครัวเป็นงานที่ไม่มีความสำคัญ

ทัศนะคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจโดยทั่วไปตั้งแต่อดีตมาเห็นว่าจำนวนผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวที่ถูกเจ้าหน้าที่ตำรวจจับกุมจะถูกฟ้องร้องยังศาลมีจำนวนน้อยมาก เพราะมีคดีจำนวนมากที่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงถอนคำร้องทุกข์ ทิ้งคดีของตนหรือไม่ก็พนักงานอัยการใช้ดุลพินิจสั่งไม่ฟ้องหรือใช้วิธีการอื่นแทนการฟ้องดี แตกต่างจากคดีประเภทอื่นที่มีการฟ้องผู้กระทำความผิดและศาลลงโทษซึ่งเจ้าหน้าที่ตำรวจถือว่าเป็นผลงานที่มีความสำคัญมาก ทั้งหน่วยงานตำรวจก็ให้ความสำคัญกับจำนวนคดีที่เจ้าหน้าตำรวจจับกุมแล้วศาลมีคำพิพากษาลงโทษ แต่ในทางกลับกันคดีความรุนแรงในครอบครัวมีการฟ้องยังศาลจำนวนน้อยมาก จึงเป็นเหตุให้เจ้าหน้าที่ตำรวจไม่อยากทำคดีความรุนแรงในครอบครัวเพราะเห็นว่าเสียเวลาและเป็นงานที่ไม่สำคัญ

(4) เห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัวตำรวจไม่ควรเข้าไปยุ่ง

Buzawa, S & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า เจ้าหน้าที่ตำรวจมีความรู้สึกทำนองเดียวกับทัศนะคติหรือความรู้สึกของชุมชนว่า ความรุนแรงในครอบครัวหรือพฤติกรรมส่วนบุคคลไม่ควรอยู่ภายใต้การแทรกแซงของเจ้าหน้าที่รัฐหรือสาธารณะชน โดยเห็นว่าความขัดแย้งภายในครอบครัวมักจะลงเอยด้วยการให้อภัยซึ่งกันและกันเสมอ แต่ Scheeter (1982) เชื่อว่า ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ที่มีความสลับซับซ้อนยิ่งกว่าความเข้าใจและทัศนะคติของสังคม แต่ในสมัยปัจจุบันเจ้าหน้าตำรวจรู้สึกเจ็บปวดกับกฎหมายที่ออกมาจำกัดการใช้อำนาจ เช่น การใช้อำนาจจับกุมผู้ต้องสงสัย การตรวจค้นในเคหะสถานหรือการตรวจยึดสิ่งของ ต้องมีหมายอาญาจากศาลมิฉะนั้นแล้วผู้ถูกกล่าวหาอาจจะร้องเรียนว่าเป็นการกระทำละเมิดสิทธิตามกฎหมายรัฐธรรมนูญได้ แต่ในขณะเดียวกันเจ้าหน้าที่ตำรวจคงมีหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อยของสาธารณะ (public order) และความขัดแย้งระหว่างบุคคล(private dispute) หรือความรุนแรงในครอบครัว

(5) การฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจในอดีตมีผลต่อการระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัว

กระบวนการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจถือเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญต่อการเปลี่ยนแปลงหรือดำรงอยู่ซึ่งวิธีปฏิบัติและการพัฒนาหล่อหลอมทัศนติตามที่องค์กรต้องการและสะท้อนให้เห็นถึงเป้าหมายขององค์กรได้เป็นอย่างดี ด้วยเหตุปัจจัยหลายประการที่ไม่มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจเพื่อปฏิบัติหน้าที่ระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะแนวทางการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจในอดีตถือเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการนำนโยบายการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวไปปฏิบัติให้เกิดผล Manning และ Van Maanen (1978) กล่าวว่า สถาบันการศึกษาของตำรวจถือเป็นกระบวนสร้างการเรียนรู้ทางสังคมของเจ้าหน้าที่ตำรวจ(police socialization process) กระบวนการรับรู้และปลูกฝังค่านิยมและทัศนคติของผู้ประกอบอาชีพตำรวจถูกถ่ายทอดจากตำรวจรุ่นเก่าไปสู่ตำรวจรุ่นใหม่ โดยผ่านกระบวนการฝึกอบรม สาระสำคัญของหลักสูตรการฝึกอบรมตำรวจจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่งในการส่งถ่ายและสืบทอดทัศนคติและเป้าหมายของตำรวจอย่างต่อเนื่อง

ในประเทศสหรัฐอเมริการูปแบบการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจใช้เวลาประมาณ 8 – 12 สัปดาห์ สาระสำคัญเน้นความรู้พื้นฐานกฎหมายอาญา วิธีพิจารณาความอาญาและระเบียบปฏิบัติตลอดจนแนววิธีปฏิบัติสำหรับตำรวจใหม่ ก่อนการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจใหม่ไม่มีอำนาจจับกุม แม้หลังการอบรมแล้วเจ้าหน้าที่ตำรวจเหล่านี้ยังมีฐานะเป็นตำรวจใหม่(rookie status) โดยปกติแล้วตำรวจใหม่จะได้รับมอบหมายให้อยู่สายตรวจ(patrol) ร่วมกับตำรวจรุ่นพี่ที่มีประสบการณ์เป็นเวลาหลายอาทิตย์หรือหลายเดือนจนกว่าจะได้รับการพิจารณาว่าเขามีความเหมาะสมกับภาระกิจใดของหน่วยงาน

ในอดีตองค์ประกอบของกระบวนการฝึกอบรมตำรวจใหม่ขึ้นอยู่กับระยะเวลา การเลือกผู้ให้การฝึกอบรม เนื้อหาสาระหลักสูตร ส่วนการฝึกอบรมระหว่างปฏิบัติงาน(in – service traineeship) กลับมีแนวโน้มส่งเสริมให้ตำรวจมีทัศนติในทางลบต่อการสนองตอบอุบัติการณ์ความ

รุนแรงในครอบครัว Harris (1973) ให้ข้อสังเกตว่า สถาบันการศึกษาของตำรวจในอดีตเน้นความแข็งแกร่งและอดทนอย่างลูกผู้ชาย(ethic of masculinity) และพัฒนาเอกลักษณ์ของเจ้าหน้าที่ตำรวจต้องเป็นหนึ่งอย่างลูกผู้ชาย(first and foremost….a man) อาจกล่าวได้ว่า หลักสูตรและวิธีการฝึกอบรมตำรวจตั้งแต่ในอดีตมาไม่เอื้อให้เจ้าหน้าที่ตำรวจสามารถสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ ตำรวจมีความรู้สึกไม่สะดวกใจที่จะทำงานกับผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

(6) โครงสร้างอำนาจหน้าที่ตำรวจเป็นอุปสรรคต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า โครงสร้างอำนาจหน้าที่ของตำรวจในอดีตเป็นอุปสรรคสำคัญในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวหลายประการ อุปสรรคสำคัญประการหนึ่งคือ ข้อจำกัดอำนาจจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ กล่าวคือ ความผิดลหุโทษหรือความผิดไม่อุกฉกรรจ์(misdemeanors) จะต้องจับตามหมายจับ(arrest warrant) ซึ่งออกโดยผู้พิจารณาคดีศาลแขวง(magistrate) หรือเจ้าพนักงานศาลยุติธรรม(justice of the peace) เว้นแต่เป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้า(officer’s presence) แตกต่างจากความผิดอุกฉกรรจ์(felony) กฎหมายให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจจับได้โดยไม่ต้องมีหมายจับ ในกรณีเช่นนี้เจ้าพนักงานตำรวจเพียงแต่มีเหตุน่าเชื่อว่าผู้ต้องสงสัยได้กระทำความผิดอุกฉกรรจ์ก็มีอำนาจจับกุมได้หาจำต้องเป็นการกระทำความผิดซึ่งหน้าไม่ โดยที่ลักษณะการกระทำความรุนแรงในครอบครัวจะเป็นความผิดฐานทำร้ายร่างกายหรือความผิดฐานลหุโทษ เว้นแต่มีเหตุฉกรรจ์ เช่น ใช้อาวุธหรือโดยมีเจตนาจะฆ่าหรือให้ได้รับอันตรายสาหัสหรือกระทำทารุณทางเพศ(sexual assault) จนกระทั่งเมื่อเร็วๆนี้กฎหมายห้ามเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมผู้กระทำความผิดโดยไม่มีหมายจับเว้นแต่เป็นความผิดซึ่งหน้าหรือมีการออกหมายจับไว้แล้ว อย่างไรก็ตามการจะออกหมายจับได้ต่อเมื่อมีเหตุการณ์กระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นแล้วหมายจับหาได้ใช้เพื่อป้องกันการกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตไม่ จึงเห็นได้ว่าหมายจับเกี่ยวข้องและจำกัดเฉพาะการกระทำที่ผ่านมาในอดีต กระบวนการออกหมายจับผู้เสียหายจะต้องเป็นผู้ริเริ่มโดยยื่นคำร้องขอและต้องลงชื่อ ผลของหมายจับมีระยะเวลาจำกัด ด้วยเหตุนี้ลักษณะหมายจับจึงเป็นทางการและแบบพิธี นอกจากนี้เจ้าพนักงานตำรวจที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคดีกระทำรุนแรงในครอบครัวยังขาดความเข้าใจปัญหาการกระทำความรุนแรงในครอบครัวซ้ำ(recidivist) แตกต่างกับการกระทำความรุนแรงเป็นปกตินิสัย(regular) อย่างไร ระบบจัดเก็บและการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการลงโทษผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวยังไม่มีหรือมีการจัดเก็บแต่เจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติงาน(patrol officer) ไม่นำไปใช้ Hammond, (1977); Pierce & Deutsch (1989) ; Reed, Fischer Kantor, & Karales (1983) ต่างเห็นว่า ตราบใดที่หน่วยงานตำรวจยังไม่มีการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติการลงโทษผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว อุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวหรือการก่อเหตุรบกวน รวมทั้งการ

จัดการข้อมูลอย่างเป็นระบบ ภายใต้สถานการณ์ดังกล่าวอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นซ้ำๆหลายครั้ง ก็ได้รับการปฏิบัติทำนองเดียวกันโดยไม่มีการโยงใยไปถึงเหตุการณ์การกระทำรุนแรงซึ่งเกิดก่อนหน้านั้น ความจริงแล้วในกรณีเช่นนี้เจ้าพนักงานตำรวจจำต้องสนองตอบและให้ความสำคัญยิ่งกว่ารายที่ไม่เคยมีประวัติการกระทำความรุนแรงมาก่อน ข้อจำกัดของเจ้าพนักงานตำรวจอีกประการหนึ่งคือ การวิเคราะห์ว่ากรณีเช่นใดเป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัว ในเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคล้ายกันในหลายครอบครัวจำต้องมีความรู้ความเข้าใจปัญหาครอบครัวอย่างลึกซึ้ง เช่น คู่สมรสที่กระทำรุนแรงบ่อยๆ เจ้าพนักงานตำรวจอาจเข้าใจผิดว่าเป็นความผิดปกติทางจิตยังไม่สมควรจับกุมเป็นต้น เป็นเหตุให้ผู้เสียหายต้องร้องขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานเนื่องจากบางหน่วยงานไม่เข้าใจสภาพปัญหาอย่างแท้จริงจึงปฏิเสธการให้ความช่วยเหลือ

โดยที่ปริมาณคดีความรุนแรงในครอบครัวมีจำนวนมากจึงเป็นสิ่งที่ท้าทายหน่วยงานตำรวจรวมทั้งเจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติงาน Bannon (1974) กล่าวว่า เจ้าพนักงานตำรวจได้รับแจ้งเหตุการทะเลาะวิวาทหรือก่อเหตุเดือดร้อนรำคาญในแต่ละวันมีจำนวนมากทั้งในเวลากลางคืนและวันหยุด นอกจากนี้การควบคุมอาชญากรรมและการเจรจาก็เป็นภาระหนักในแต่ละวัน ดังนั้นจึงไม่แปลกที่การแจ้งเหตุของผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวที่ร้ายแรงหรือซ้ำหลายครั้งขาดการสนองตอบและให้ความสำคัญในอันดับแรกๆจากเจ้าพนักงานตำรวจเนื่องจากขาดข้อมูลประวัติผู้กระทำผิดนั้นเอง

(7) บทเรียน(lesson learnt) การสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบรัวของตำรวจในประเทศอังกฤษ

กระทรวงมหาดไทยของประเทศอังกฤษได้ตระหนักถึงความจำเป็นในการพัฒนาปรับปรุงประสิทธิภาพของหน่วยงานตำรวจต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ประการแรกกระทรวงมหาดไทยได้ออกคู่มือปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจในปี 1986 (Home Office Circular 69/1986) ได้แนะนำให้เจ้าพนักงานตำรวจนำวิธีปฏิบัติในการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีความผิดเกี่ยวกับเพศมาใช้ในการช่วยเหลือผู้เสียหายในคดีความรุนแรงในครอบครัวด้วย ต่อมาในปี 1990 กระทรวงมหาดไทย ได้ออกข้อแนะนำปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว(Home Office Circular 60/1990) สาระสำคัญของคู่มือปฏิบัติคือให้คำแนะนำแก่สถานีตำรวจควรจะพัฒนานโยบายและวิธีปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจให้เน้นนโยบายเชิงรุกเพื่อคุ้มครองและแทรกแซงอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว รวมถึงข้อสันนิษฐานในการจับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว เน้นความสำคัญของการเก็บข้อมูลในการสืบสวนสอบสวนอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวทำนองเดียวกับการก่อคดีอาญาทั่วไป ให้การคุ้มครองผู้เสียหายจากการถูกข่มขู่หรือการก่อเหตุความรุนแรงอีกมากกว่าเน้นการประนีประนอมระหว่างคู่กรณี การคุ้มครองดังกล่าวควรรวมถึงการคุ้มครองผู้เสียหายระหว่างการดำเนินคดีจนกว่าคดีถึงที่สุด สถานีตำรวจควรได้รับการส่งเสริมให้จัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจรับผิดชอบ

การดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวหรือแต่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจรับผิดชอบโดยเฉพาะ นอกจากนี้ยังแนะนำให้สถานีตำรวจประสานการทำงานร่วมกับหน่วยงานของรัฐหรือองค์กรภาคเอกชนเพื่อประกันว่าจะมีการทำงานร่วมกันอย่างมีเอกภาพ

Sharon Grace (1992) ได้ทำการศึกษาในหัวข้อการสนองตอบต่อความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจในปี 1990 (Policing Domestic Violence in the 1990s) โดยทำการสำรวจสถานีตำรวจต่างๆทั่วประเทศอังกฤษและเวลส์ที่นำข้อแนะนำของกระทรวงมหาดไทยที่ 60/1990 ไปปฏิบัติเป็นเวลา 2 ปี โดยเริ่มทำการสำรวจในเดือนกันยายน 1992 ประเด็นสำคัญในการสำรวจประกอบด้วย

(ก) สถานีตำรวจต่างๆได้ขยายการนำนโยบายใหม่ๆมาใช้ในการสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่ ?

(ข) นโยบายการสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของแต่ละสถานีตำรวจแตกต่างกันอย่างไร ?

(ค) ประสิทธิผลของการสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวด้วยวิธีต่างๆแตกต่างกันอย่างไรโดยวัดความพึงพอใจของผู้รับบริการทำนองลูกค้า(customer satisfaction) ?

(ง) วิธีการใด(approach) ที่สถานีตำรวจต่างๆนำมาใช้แล้วเป็นรูปแบบที่ดีที่สุด ?

วิธีการศึกษาวิจัย โดยการโทรศัพท์สัมภาษณ์เจ้าพนักงานตำรวจที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวทุกสถานีตำรวจทั่วเกาะอังกฤษและเวลส์ เพื่อสำรวจนโยบายและการบริหารจัดการของสถานีตำรวจต่างๆในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ผลจากการสำรวจทั่วไปดังกล่าวจะได้คัดเลือกสถานีตำรวจจำนวน 5 สถานี เพื่อเป็นตัวแทนของวิธีการต่างๆในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวโดยคละกันระหว่างสถานีตำรวจที่อยู่ในชุมชนเมือง(urban area) และท้องที่ชนบท(rural area) โดยทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบวิธีปฏิบัติในการสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวว่ารูปแบบและวิธีปฏิบัติของสถานีตำรวจใดดีที่สุดเพื่อใช้เป็นต้นแบบต่อไป

ผลจากการศึกษาของ Sharon Grace (1992) สรุป รูปแบบและวิธีปฏิบัติในการสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของสถานีตำรวจที่ดี(implications for good practice) ได้ดังนี้

(ก) การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจ

อาจกล่าวได้ว่าสถานีตำรวจทุกแห่งได้พัฒนานโยบายการสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งใกล้เคียงกับคำแนะนำของกระทรวงมหาดไทยที่ 60/1990 อย่างไรก็ตามผลจากการวิจัยนี้พบว่า การแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติยังมีข้อจำกัดพบว่า กว่าครึ่งของสถานีตำรวจที่ทำการสำรวจมีการจัดตั้งหน่วยเฉพาะกิจ บางสถานีตำรวจกำหนดให้หน่วยเฉพาะกิจดังกล่าวรับผิด

ชอบเกี่ยวกับอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวด้วย แต่ปรากฏว่ามีเพียง 5 สถานีตำรวจเท่านั้นที่กำหนดให้หน่วยเฉพาะกิจ(specialist unit) รับผิดชอบคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวเป็นการเฉพาะ ในขณะเดียวกันก่อให้เกิดการตื่นตัวในระหว่างเจ้าพนักงานตำรวจที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการดำเนินคดีผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว การตื่นตัวไม่เพียงแต่สะท้อนให้เห็นถึงยุทธวิธีการเข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวเท่านั้น แต่ปรากฏว่าระดับผู้บริหารสถานีตำรวจมีทัศนคติที่ดีโดยได้รับข้อมูลจากเจ้าพนักงานตำรวจระดับผู้ปฏิบัติงาน(ground level) เกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวซึ่งผู้บริหารไม่ได้สัมผัสโดยตรง

เจ้าพนักงานตำรวจมีความรู้สึกว่าตำรวจได้มีการปรับปรุงการปฏิบัติงานเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวดีขึ้น โดยเห็นว่าอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวปัจจุบันได้รับการสนองตอบอย่างจริงจัง การให้ความคุ้มครอง การให้คำแนะนำช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายดีขึ้น ปรากฏหลักฐานชัดว่าเจ้าพนักงานตำรวจมีความตระหนักต่อประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยิ่งขึ้น รวมทั้งแสดงให้เห็นชัดถึงความเข้าใจและเห็นใจผู้เสียหายยิ่งขึ้นกว่าเมื่อก่อนอย่างไรก็ตามเจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติงานเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวประมาณ 1 ใน 3 ได้รับแจ้งว่าไม่เคยทราบเกี่ยวกับข้อแนะนำของกระทรวงมหาดไทยที่ 60/1990 และกว่าครึ่งแจ้งว่าไม่เคยได้รับคู่มือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวทั้งๆที่ผู้บริหารสถานีตำรวจได้ยืนยันว่าได้แจกจ่ายคู่มือปฏิบัติงานแล้ว

การประสานงานระหว่างระดับนโยบายและระดับปฏิบัติควรจะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงแทนที่จะนำนโยบายใหม่ๆมาใช้ เมื่อมีการแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติจำต้องมีการทบทวนอย่างสม่ำเสมอ สิ่งที่ต้องทำควบคู่กันคือการฝึกอบรมเจ้าพนักงานตำรวจ จากการสำรวจพบว่าเจ้าพนักงานตำรวจทั่วไปได้รับการฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับการระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวน้อยมาก แต่จากการสำรวจหน่วยงานต่างๆมีความยินดีที่จะฝึกอบรมให้เจ้าพนักงานตำรวจ การให้หน่วยงานอื่นฝึกอบรมจะไม่เพียงแต่ทำให้ตำรวจได้รับประโยชน์ในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวเท่านั้น หากแต่ทำให้มีความเข้าใจกันระหว่างผู้ปฏิบัติงานและหน่วยงานยิ่งขึ้น

วิธีปฏิบัติในการบันทึกข้อมูลทำให้ยากแก่การตรวจสอบว่าอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ได้แจ้งแก่เจ้าพนักงานตำรวจแล้วผลเป็นอย่างไร มีการจับกุม ฟ้องคดีและศาลมีคำพิพากษาอย่างไร การเพิ่มประสิทธิภาพในการบันทึกข้อมูลและการกำกับเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวจะทำให้สามารถตรวจสอบสถิติการจับกุม การฟ้องคดีได้ถูกต้องและสะดวกยิ่งขึ้น การปรับปรุงวิธีปฏิบัติในการบันทึกข้อมูลจะทำให้เจ้าพนักงานตำรวจสามารถตรวจสอบประวัติของผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวว่าเคยมีประวัติมาก่อนหรือไม่ แต่จากการสำรวจพบว่ามีเจ้าพนักงานตำรวจผู้ปฏิบัติเพียง 1 ใน 4 แจ้งว่าสามารถตรวจสอบประวัติอาชญากรรมเพื่อทราบว่าผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเคยมีประวัติก่อเหตุประทุษร้ายมาก่อนที่จะถูกดำเนินคดีความรุน

แรงในครอบครัวหรือไม่ การรู้ประวัติผู้กระทำผิดเป็นวิธีการที่ทำให้เจ้าพนักงานตำรวจทราบถึงสถานการณ์ความร้ายแรงและลักษณะเรื้อรังของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ในจำนวน 5 สถานีตำรวจมีสถานีตำรวจเมือง Northamptonshire มีระบบการบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ละเอียดรอบคอบ กล่าวคือเมื่อเจ้าพนักงานตำรวจรับแจ้งเหตุความรุนแรงในครอบครัวจะต้องกรอกข้อมูลลงแบบฟอร์มเรียกว่า “dom I” ซึ่งจะต้องบันทึกข้อเท็จจริงรายละเอียดเกี่ยวกับอุบัติการณ์ความรุนแรง แบบฟอร์ม dom I จะถูกส่งไปยังเจ้าพนักงานตำรวจผู้รับผิดชอบคดีความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence officer) DVO จะบันทึกข้อมูลลงคอมพิวเตอร์ ข้อมูลดังกล่าวจะได้รับการปรับปรุงให้เป็นปัจจุบันเสมอ เช่น การเคลื่อนไหวของคดีระหว่างอยู่ในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาหรือมีการก่อเหตุความรุนแรงซ้ำอีก นอกจากนี้ยังใช้เป็นข้อมูลตรวจสอบประวัติของผู้ที่ถูกแจ้งว่าก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวว่าเคยมีประวัติก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวมาก่อนหรือไม่ อย่างไรก็ตามระบบบันทึกข้อมูลสามารถปรับปรุงได้ 2 แนวทาง คือ

(ก) ประการแรก คอมพิวเตอร์ของเจ้าพนักงานตำรวจควรเชื่อมต่อกับระบบศูนย์กลางควบ

คุมข้อมูล(Control System) ซึ่งสามารถเรียกข้อมูลจากศูนย์ข้อมูลเพื่อใช้ในการปฏิบัติงาน วิธีนี้จะทำให้สามารถตรวจสอบประวัติผู้ถูกกล่าวหาว่าก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวเพื่อทราบว่าเคยมีประวัติก่อเหตุความรุนแรงมาก่อนหรือไม่รวมทั้งข้อมูลอื่นๆก่อนที่เจ้าพนักงานตำรวจจะดำเนินคดี

(ข) ประการที่สอง การแยกบันทึกข้อมูลเกี่ยวกับอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวย่อม

เป็นประโยชน์ต่อการจัดระบบป้องกันและควบคุมปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ เนื่องจากระบบการจัดเก็บข้อมูลอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่ร้ายแรงในปัจจุบันบางส่วนมักขาดหายไป เนื่องจากนำไปแยกเก็บรวมกับข้อมูลการทำร้ายร่างกายประเภทต่างๆ(various assault categories)

จากการสำรวจพบว่าแม้เจ้าพนักงานตำรวจจะได้ให้ความสำคัญต่อการจับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเป็นอันดับแรก แต่กว่าครึ่งเจ้าพนักงานตำรวจจะคำนึงถึงพฤติการณ์อื่นๆด้วย เช่น ความปลอดภัยของผู้เสียหายและเด็ก ด้วยเหตุนี้บางครั้งผู้เสียหายมีส่วนสนับสนุนเจ้าพนักงานตำรวจในการตัดสินใจว่าจะจับกุมผู้ก่อเหตุรุนแรงหรือไม่ อย่างไรก็ตามจากการสำรวจพบว่าหากเจ้าพนักงานตำรวจตอบสนองต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวอย่างไม่เป็นทางการ (informal response) เช่น การพูดคุยไกล่เกลี่ยให้ยุติ แต่ทั้งเจ้าพนักงานตำรวจและผู้เสียหายไม่ค่อยพึงพอใจเพราะผู้เสียหายจะกลับมาแจ้งเหตุอีกในภายหลัง ผู้เสียหายจึงมีความรู้สึกว่าเจ้าพนักงานตำรวจไม่สนใจเรื่องของตนอย่างจริงจัง แต่ถ้าเจ้าพนักงานตำรวจยึดถือปฏิบัติตามข้อแนะนำของกระทรวงมหาดไทยที่ 60/1990 เจ้าพนักงานตำรวจส่วนใหญ่จะดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุความรุนแรง

ในครอบครัวมากกว่าจะใช้วิธีพูดคุยไกล่เกลี่ย นอกจากนี้ไม่ควรนำมาตรการรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม(Breach of the Peace) มาใช้ในการฟ้องร้องดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว โดยฟ้องผู้กระทำความรุนแรงให้รับโทษทันที แม้ว่าวิธีนี้จะเป็นการประกันว่าสถานการณ์เลวร้ายของผู้เสียหายได้รับการสนองตอบทันที แต่อาจจะเกิดผลกระทบต่อผู้ก่อเหตุความรุนแรงในระยะยาว พนักงานอัยการ(Crown Prosecutor Service) CPS เห็นว่า ในขณะที่การรักษาความสงบเรียบร้อยโดยดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างรวดเร็ว อาจจะไม่ช่วยผู้เสียหายในระยะยาวหากแต่เป็นการจำกัดทางเลือกของตนเอง

บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว(role of the domestic violence officer) DVO

เจ้าพนักงานตำรวจ DVO ผู้ให้สัมภาษณ์ต่างให้ความสำคัญกับงานคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวอย่างมากและได้ให้การช่วยเหลือผู้เสียหายเป็นระยะเวลานาน เช่น การพาผู้เสียหายไปศาล การแนะนำผู้เสียหายรู้ถึงสิทธิทางแพ่งและอาญาหรือการส่งผู้เสียหายไปขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานที่มีความชำนาญเฉพราะทาง ผลจากการสัมภาษณ์ผู้เสียหาย เจ้าพนักงานตำรวจและเจ้าหน้าที่หน่วยงานอื่นๆต่างชี้ให้เห็นว่าเจ้าพนักงานตำรวจ DVO มีส่วนสำคัญอย่างมากต่อประสิทธิภาพของตำรวจในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามพบว่า เจ้าพนักงานตำรวจ DVO ที่ทำงานในหน่วยคุ้มครองครอบครัว(family protection units) FPU แม้จะมีอุปกรณ์เครื่องมืออย่างครบถ้วนแต่กลับมีความรู้สึกว่างานคุ้มครองช่วยเหลือผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวกลับได้รับความสนใจน้อยกว่างานคุ้มครองเด็ก (child protection work) สะท้อนได้จากสารวัตรที่รับผิดชอบหน่วยคุ้มครองครอบครัว FPU ไม่ค่อยให้ความสนใจหรือเข้าใจงานของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO เท่าที่ควร

ข้อค้นพบจากการสำรวจปรากฏว่า การปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO มีผลต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจอื่นๆน้อยมาก วิธีหนึ่งที่จะมีผลต่อตำรวจทั่วไปคือเจ้าพนักงานตำรวจ DVO จะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับความก้าวหน้าของคดีแก่เจ้าพนักงานตำรวจอื่นๆที่เกี่ยวข้อง โดยแสดงให้เห็นผลสำเร็จของคดีและให้ข้อมูลเกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO สิ่งหนึ่งที่ควรคำนึงถึงคือหน่วยเฉพาะกิจ DVU ควรจะอยู่ในสถานีตำรวจไม่ควรแยกอยู่คนละอาคาร(มีสถานีตำรวจบางแห่งแยก) ประการสุดท้ายเจ้าพนักงานตำรวจ DVO จะต้องมีความสามารถทำงานเป็นเครือข่ายแล้วควรจะมีการจัดโครงสร้างภายในองค์กรให้มีระบบที่ชัดเจนและการแลกเปลี่ยนข้อมูลระหว่างผู้ชำนาญการภายในองค์กรด้วย

ทางเลือกอื่นที่นำไปปฏิบัติ เช่น ตัวอย่างสถานีตำรวจเมือง West Midland ใช้ระบบควบคู่โดยให้ตำรวจทั่วไปจากสถานีสาขามาปฏิบัติงานในหน่วยเฉพาะกิจ DVU เป็นเวลาระหว่าง 3 ถึง 6 เดือน โดยทำงานร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจ DVO วิธีนี้ประสบผลสำเร็จพอสมควรทำให้เจ้า

พนักงานตำรวจทั่วไปเข้าใจการปฏิบัติงานของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO สามารถนำความรู้ไปปรับปรุงการปฏิบัติงานของตน

เจ้าพนักงานตำรวจ DVO ส่วนใหญ่มีความรู้สึกว่าถ้าทำงานตามลำพังคนเดียวพบว่ามีความยากลำบากในการทำงานให้ประสบความสำเร็จ กลับกลายเป็นว่าผู้ปฏิบัติงานตกเป็นเหยื่อของความสำเร็จ(victims of their success) ดังนั้น ทางที่ดีที่สุดควรจะทำงานรวมกัน 2 คน ซึ่งจะไม่เพียงแต่ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพแต่ยังทำให้มีเวลาเพียงพอ นอกจากนี้ยังทำให้หน่วยเฉพาะกิจ DVU สามารถขยายเวลาให้บริการเพิ่มขึ้นเพราะสามารถสับเปลี่ยนกันปฏิบัติหน้าที่ได้

เจ้าพนักงานตำรวจ DVO สามารถช่วยลดภาระตนเองได้โดยไม่ต้องดูแลผู้เสียหายทุกกรณี โดยส่งต่อผู้เสียหายไปรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะทาง เช่น เจ้าพนักงานตำรวจ DVO จำนวนมากที่พูดถึงความจำเป็นในการฝึกอบรมทักษะให้คำปรึกษาแนะนำอันเป็นเรื่องละเอียดอ่อนที่เจ้าพนักงานตำรวจ DVO จำต้องรู้วิธีที่จะพูดคุยกับผู้หญิงในบางรายอาจจะมีอาการทางจิตมาก แต่ทางที่ดีเจ้าพนักงานตำรวจ VDO ควรส่งต่อผู้หญิงที่มีอาการทางจิต (trauma) ไปยังหน่วยงานอื่นที่มีความชำนาญการให้คำปรึกษาแนะนำจะดีกว่า

ประการสุดท้าย เป็นการยากจะชี้ชัดว่าการให้บริการแก่ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวจะต้องเป็นหน้าที่ของหน่วยเฉพาะกิจ หน่วยงานอื่นไม่เกี่ยว อาจเป็นไปได้ที่หัวหน้าสถานีตำรวจจะแต่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจ DVO ในทุกแผนกของสถานีตำรวจ ตัวอย่าง เช่น ในเมือง West Midlands ให้อำนาจผู้บังคับบัญชาในการแต่งตั้งเจ้าพนักงานตำรวจ DVO ตามความเหมาะสม บางครั้งความยืดหยุ่นในการดำรงตำแหน่งของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO อาจจะเป็นประโยชน์เพราะรู้ว่าตนอยู่ในตำแหน่งนานเท่าไหร่เพื่อขอย้ายไปตำแหน่งอื่น เช่น อย่างต่ำไม่น้อยกว่า 5 ปี เป็นต้น

ผู้เสียหายต้องการอะไร ข้อมูลปรากฏชัดจากการสัมภาษณ์ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวต้องการให้เจ้าพนักงานตำรวจช่วยเหลืออย่างจริงจังโดยคำนึงถึงความประสงค์และความต้องการของผู้เสียหายก่อนตัดสินใจดำเนินการใดๆ ผู้เสียหายต้องการความเข้าใจและทัศนคติที่ดีจากตำรวจจะทำให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกว่าเรื่องของตนได้รับการสนองตอบอย่างจริงจังจากตำรวจ เจ้าพนักงานตำรวจ DVO สามารถให้ความช่วยเหลือแก่ผู้เสียหายในระยะยาวได้ โดยไม่คำนึงว่าผู้เสียหายจะตัดสินใจใช้มาตรการทางอาญาในการแก้ปัญหาหรือไม่ การให้ความช่วยเหลือดังกล่าวเจ้าพนักงานตำรวจ DVO จำต้องรู้เกี่ยวกับทางเลือกอื่นๆ ที่มิใช่การดำเนินคดีอาญาเพื่อแนะนำผู้เสียหาย สถานีตำรวจในเมือง Nottinghamshire ได้จัดตั้งหน่วยติดตามช่วยเหลือผู้เสียหายที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวตลอด 24 ชั่วโมง ซึ่งเป็นการแสดงให้เห็นว่าเจ้าพนักงานตำรวจ DVO ยังห่วงใยสวัสดิภาพของผู้เสียหาย ในท้ายที่สุดเหนือสิ่งอื่นใดถ้ามีเจ้าพนักงานตำรวจ DVO อย่างเพียงพอจะเป็นประกันได้ว่าผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวจะมั่นใจยิ่งขึ้น

การปฏิบัติงานของตำรวจร่วมกับหน่วยงานอื่นๆ การปฏิบัติงานร่วมกันระหว่างหลายหน่วยงานสามารถปรับปรุงการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวรวมถึงการปรับปรุงหน่วยงานตำรวจด้วยวิธีหนึ่งที่ส่งเสริมให้เจ้าหน้าที่ทำงานร่วมกันได้คือการฝึกอบรมร่วมกัน วิธีนี้น่าจะเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการพัฒนาวิธีปฏิบัติงานและความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวร่วมกัน นอกจากนี้ระหว่างกลุ่มหน่วยงานสามารถพัฒนาการทำงานร่วมกัน เช่น สถานีตำรวจเมือง Nottinghamshire และ South Yorkshire ได้มีกิจกรรมร่วมกันระหว่างหน่วยเฉพาะกิจเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ทำให้มีการพัฒนาความร่วมมือระหว่างตำรวจและหน่วยงานอื่นๆ สถานีตำรวจที่เมือง South Yorkshire พยายามดึงผู้ปฏิบัติงานและผู้กำหนดนโยบายมาเข้ากลุ่มจากกลุ่มเล็กภายในหน่วยงานเฉพาะกิจแล้วขยายกว้างขึ้น

สิ่งที่ต้องตระหนักในการพัฒนาความร่วมมือระหว่างหน่วยงานต่างๆ เพราะ ผู้เสียหายเพียงส่วนน้อยเท่านั้นที่ไปแจ้งเหตุกับตำรวจโดยตรง ดังนั้น หน่วยงานต่างๆ จำต้องสามารถช่วยเหลือผู้เสียหายได้อย่างมีประสิทธิภาพถ้ามีการร้องขอความช่วยเหลือ แม้ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะให้บริการตลอด 24 ชั่วโมง แต่ถ้ามีการพัฒนาปรับปรุงวิธีการช่วยเหลือที่มีประสิทธิภาพย่อมสามารถป้องกันมิให้ผู้หญิงเป็นร้อยหรือมากกว่าที่ถูกคู่ครองฆ่าตายในแต่ละปี

การสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว : ประสิทธิภาพการบริหารจัดการ (Policing Domestic Violence : Effective Organizational Structures)

Joyce Plotnikoff & Richard Woolfson ได้ทำการศึกษาโครงสร้างการบริหารจัดการภายในองค์กรของสถานีตำรวจต่างๆทั่วประเทศอังกฤษ เพื่อต้องการทราบว่ามีประสิทธิภาพในการให้บริการคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างไร โดยทำการศึกษาระหว่างเดือนสิงหาคม 1997 ถึงมีนาคม 1998 ทำการศึกษา 42 สถานีตำรวจในจำนวน 43 สถานีตำรวจทั่วเกาะอังกฤษและเวลส์

ประเด็นสำคัญที่ทำการศึกษา คือ ลักษณะการบริหารจัดการของสถานีตำรวจต่างๆ การบริหารจัดการเป็นส่วนสำคัญของสถานีตำรวจต่อศักยภาพในการให้บริการคุ้มครองช่วยเหลือผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผลหรือไม่ นอกจากนี้ประเด็นอื่นๆ เช่น สถานีตำรวจต่างๆได้จัดให้มีเจ้าพนักงานตำรวจเฉพาะกิจเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว DVO บทบาทและตำแหน่งของ DVO ภายในสถานีตำรวจมีผลต่อการให้บริการหรือไม่ การกำกับและติดตามผลอย่างไร ข้อมูลเบื้องต้นจากเจ้าหน้าที่ผู้รับแจ้งเหตุ(front – line officer) ส่งไปยังเจ้าพนักงานตำรวจ DVO อย่างไร การแยกประเภทคดีทั่วไปและคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวอย่างไร

ผลจากการศึกษาของ Joyce Plotnikoff และ Richard Woolfson สรุปได้ดังนี้

(ก) นโยบายของสถานีตำรวจต่างๆมีความแตกต่างกันมากทั้งขอบข่ายและสาระต่อการสนอง

ตอบความรุนแรงในครอบครัว การนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” แตกต่างกันมาก การศึกษาเปรียบเทียบทำได้ยาก

(ข) เจ้าพนักงานตำรวจเกี่ยวข้องกับทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำความผิด พบว่ามีการจัดทำคู่มือสำหรับเจ้าพนักงานตำรวจ DVO ในการทำงานกับผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมีเพียงสถานีตำรวจเดียวที่จัดทำ

(ค) พบรูปแบบการบริหารจัดการคดีความรุนแรงในครอบครัวแตกต่างกัน แต่ไม่ว่ารูปแบบใดเป็นการเฉพาะที่มีประสิทธิภาพหรือมีปัญหากว่ารูปแบบอื่น พบว่าปัญหาที่เกิดขึ้นไม่เกี่ยวกับโครงสร้างขององค์กรหากแต่เกี่ยวกับสถานะภาพของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO ขาดความมั่นใจในการปฏิบัติงานจากหัวหน้าสถานีตำรวจหรือผู้บังคับบัญชาระดับสูง

(ง) สายการบริหารจัดการของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO หลายแห่งไม่ชัดเจนปล่อยให้เจ้าพนักงานตำรวจ DVO รู้สึกโดดเดี่ยวจากหน่วยงาน

(จ) ไม่มีรูปแบบมาตรฐานสำหรับบทบาทหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO ขอบข่ายงานค่อนข้างกว้างขวางบ่อยครั้งเจ้าพนักงานตำรวจ DVO รู้สึกว่าตำแหน่งไม่สูงเพียงพอที่จะบูรณาการภาระหน้าที่ภายในบริบทของตำรวจได้ ประกอบกับมีภาระหน้าที่ต้องรับผิดชอบสนองต่อนโยบายของสถานีตำรวจด้วย

(ฉ) จากการศึกษาพบว่า การจัดระบบในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO น้อยมาก

(ช) มาตรฐานในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO โดยทั่วไปยังต้องปรับปรุงทั้งรูปแบบและคุณภาพในการสนองตอบต่อผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว แม้จะมีการเก็บสถิติคดีความรุนแรงในครอบครัวแต่ก็มีการนำไปใช้ประโยชน์น้อยมาก ปรากฏว่ามีความพยายามปฏิบัติงานกับผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิผลด้วยวิธีทำงานร่วมกับเจ้าพนักงานตำรวจหลายฝ่าย ถึงแม้ว่าจะมีปัญหาจากการประสานงาน

(ซ) สถานีตำรวจส่วนมากขาดระบบการเข้าถึงและการจัดการข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งจะนำไปสู่การตรวจสอบ ปรากฏว่าเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องใช้เวลาค่อนข้างมากในการแสวงหารวบรวมข้อมูลแทนที่จะเริ่มเข้าจัดการกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นทันที

(ฌ) ระบบการเก็บข้อมูลเกี่ยวกับประวัติผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวหรือข้อบ่งชี้เกี่ยวกับอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวไม่ได้จัดส่งให้เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงานสามารถเข้าตรวจสอบได้

(ญ) การบันทึกข้อมูลของเจ้าพนักงานตำรวจ DVO บ่อยครั้งที่เจ้าพนักงานตำรวจอื่นสามารถเข้าถึงได้ง่ายเกินไป

(ฎ) การปฏิบัติงานเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว ปรากฏว่าสถานีตำรวจหลายแห่งไม่ใช้เป็นตัววัดผลงาน เนื่องจากทัศนคติของตำรวจเห็นว่างานเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นงานต่ำต้อยของตำรวจ

(ฏ) แม้ว่างานเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวและงานคุ้มครองเด็กจะเกี่ยวข้องกันอย่างใกล้ชิด แต่ก็ไม่มีสถานีตำรวจใดนำมารวมเข้าด้วยกัน

(ฐ) เจ้าพนักงานตำรวจ DVO บางแห่งมีอำนาจตัดสินใจเองที่จะแจ้งเหตุให้นักสังคมสงเคราะห์ทราบว่ามีเด็กในบ้านที่มีปัญหาความรุนแรง กระบวนการส่งต่อบ่อยครั้งขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานแม้จะมีการทำข้อตกลงระหว่างหน่วยงานแล้ว

(ฑ) กระทรวงมหาดไทยของประเทศอังกฤษให้ความสำคัญกับผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมซ้ำ

รวมถึงเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวด้วย สถานีตำรวจต่างๆประมาณ 60 % ได้ให้ความสำคัญกับผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมซ้ำ แม้ว่าสถานีตำรวจต่างๆจะขยายขอบข่ายและระบบการตรวจสอบเหตุการณ์กระทำผิดที่เกิดซ้ำๆ แต่การตีความผู้ตกเป็นเหยื่อซ้ำ(repeat victimization) ไปในหลายทางซึ่งผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวซ้ำอาจไม่อยู่ในความหมายของผู้ตกเป็นเหยื่ออาชญากรรมซ้ำ

(ฒ) การฝึกอบรมความรู้เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวควรจัดเป็นระบบและกำหนดกลุ่มเป้าหมายที่ชัดเจน เช่น ระดับเจ้าหน้าที่และระดับหัวหน้างานซึ่งมีบทบาทสำคัญในสถานีตำรวจที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว แต่อย่างไรก็ตามกลยุทธ์ในการฝึกอบรมร่วมกันไม่ค่อยปรากฏ ส่วนใหญ่การฝึกอบรมได้รับการพัฒนาในรูปของคณะทำงาน(ad hoc basis)

(8) การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจไทย

สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ให้ความสำคัญต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวระดับหนึ่ง ดังจะเห็นได้จากการจัดโครงสร้างองค์กรโดยจัดตั้งศูนย์พิทักษ์เด็ก เยาวชนและสตรี ทั้งในส่วนกลางและส่วนภูมิภาค เพื่อสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงต่อเด็กและสตรีโดยเฉพาะ แต่บทบาทและอำนาจหน้าที่ของศูนย์ดังกล่าวยังไม่ชัดเจนรวมทั้งไม่มีบุคลากรที่ผ่านการฝึกอบรมเฉพาะปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพื่อรับผิดชอบโดยตรง ดังนั้น คดีความรุนแรงในครอบครัวยังคงอยู่ในความรับผิดชอบของสถานีตำรวจต่างๆ โดยมีพนักงานสอบสวนรับผิดชอบกรณีอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นในเขตอำนาจ

โดยสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ออกระเบียบให้พนักงานสอบสวนปฏิบัติเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว คือ ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วย กรณีบางเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติเป็น

พิเศษ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 บทที่ 13 สามีภริยาวิวาทกัน ข้อที่ 583 กำหนดว่า “ในกรณีที่สามีหรือภริยากล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งว่าทำร้ายร่างกายนั้น หากมิได้ใช้อาวุธหรือบาดเจ็บมิถึงสาหัส หรือเหตุมิได้เกิดในถนนหลวงประกอบกับการกระทำนั้นได้กระทำไปโดยมิได้มีเจตนาชั่วร้าย เช่น ทำเพื่อตักเตือนสั่งสอนเป็นต้นให้พนักงานสอบสวนพยายามชี้แจ้งตักเตือนให้เรื่องยุติกันเสีย เมื่อไม่เป็นผลสำเร็จจึงจัดการต่อไปตามรูปคดี แต่ให้เสนอสำนวนการสอบสวนนั้นตามลำดับให้ผู้บังคับการพิจารณาสั่งการและถ้าสามารถส่งตัวสามีภริยานั้นไปพร้อมกับสำนวนได้ ก็ให้ส่งไปพร้อมกันด้วย

แม้การทำร้ายร่างกายกันระหว่างสามีภริยานั้นจะได้ใช้อาวุธหรือบาดเจ็บสาหัสหรือเหตุเกิดในถนนหลวงก็ดี หากเห็นเป็นการสมควรก็ให้เสนอเพื่อผู้บังคับการพิจารณาสั่งการตามความเหมาะสมได้ ทั้งนี้ เฉพาะทางราชการต้องการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของครอบครัวเป็นสำคัญ

อนึ่ง ให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลพินิจในการไกล่เกลี่ย หากการกระทำความผิดเกิดขึ้นบ่อยครั้ง มิเข็ดหลาบและมีพฤติการณ์ว่าจะเกิดการทำร้ายรุนแรงยิ่งขึ้นก็ให้ดำเนินคดีตามกฎหมายทุกราย”

จากระเบียบปฏิบัติดังกล่าวทำให้พนักงานสอบสวนพยายามไกล่เกลี่ยประนีประนอมให้คู่สมรสคืนดีกันก่อนยังไม่ดำเนินคดีทันที ทำให้ผู้หญิงที่ถูกคู่ครองทำร้ายทุบตีมีความรู้สึกว่าพนักงานสอบสวนไม่สนใจที่จะดำเนินคดีให้อย่างจริงจัง พลตำรวจตรีสุรศักดิ์ สุทธารมณ์ ได้ให้ความเห็นต่อการประชุมปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กเยาวชนและครอบครัวเมื่อวันที่ 17 กรกฎาคม 2544 ว่า ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติดังกล่าวให้พนักงานสอบสวนไกล่เกลี่ยให้สามีภริยายุติเรื่องความรุนแรงในครอบครัวไม่มีกฎหมายรองรับควรจะมีการแก้ไข รองศาสตราจารย์วิมลศิริ ชำนาญเวช ได้ให้ความเห็นในการประชุมเรื่องการปฏิรูปกฎหมายในการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เมื่อวันที่ 20 มิถุนายน 2544 ว่า สาเหตุหนึ่งที่ผู้หญิงแจ้งความต่อพนักงานสอบสวนว่าสามีทำร้าย แต่ตำรวจไม่ได้รับแจ้งเพราะความผิดฐานทำร้ายร่างกายตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 เป็นความผิดอันยอมความไม่ได้ตำรวจจึงไม่อยากให้คดีค้างสถานีตำรวจ เดี๋ยวหายโกรธหายโมโหคืนดีกันแล้วจะไปถอนคำร้องทุกข์ก็ถอนไม่ได้ จึงควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 ถ้าเป็นการทำร้ายร่างกายต่อบุคคลในครอบครัว(สามีภริยา) ให้เป็นความผิดอันยอมความได้

การสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเชิงนโยบาย คณะรัฐมนตรีได้มีมติเมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2542 เห็นชอบมาตรการแก้ไขปัญหาความรุนแรงต่อสตรี โดยให้สำนักงานตำรวจแห่งชาติควรจัดให้มีการฝึกอบรมเจ้าหน้าที่ตำรวจซึ่งทำหน้าที่สอบสวน เพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจที่ถูกต้องและให้กระบวนการสอบสวนเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงที่เด็กและสตรีประสบมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เห็นว่านโยบายดังกล่าวยังจำกัดเฉพาะเด็กและสตรีที่ถูกทำรุนแรงเท่า

นั้นหาได้ครอบคลุมถึงผู้ชายหรือผู้สูงอายุที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่ น่าจะยังไม่สอดรับกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 53 วรรคหนึ่ง

ในด้านงานวิจัยหรือสำรวจเกี่ยวกับประสิทธิภาพของตำรวจไทยต่อการสนองตอบอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวยังไม่อาจค้นหาได้จึงไม่สามารถนำมาวิเคราะห์ในงานวิจัยนี้

2.2 การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของสถาบันอัยการ(prosecutor response to domestic violence)

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า ผู้เสียหายในคดีความรุนแรงในครอบครัวต้องเผชิญปัญหาความยุ่งยากกับอัยการพอๆ กับตำรวจ เมื่อผู้เสียหายสัมผัสกับหน่วยงานอัยการสิ่งแรกต้องเผชิญกับโครงสร้างองค์กรซึ่งมีวิธีปฏิบัติและเป้าหมายเป็นการเฉพาะ กล่าวคือ มีเป้าหมายบังคับตามสิทธิของสังคม เพื่อบังคับการกระทำที่เป็นอันตรายต่อสาธารณะ(harmful to the public order) ด้วยวิธีการฟ้องคดีอาญาต่อผู้กระทำผิดยังศาลเพื่อให้ศาลพิพากษาลงโทษผู้กระทำผิดและยับยั้งพฤติกรรมในอนาคต แม้อำนาจลงโทษดังกล่าวจะเป็นการละเมิดสิทธิพลเมืองก็ตาม ด้วยเหตุนี้ การลงโทษผู้กระทำผิดจึงเป็นไปตามเป้าหมายของสังคมหาใช่เป้าหมายของผู้เสียหายไม่ ดังนั้นอัยการจะสั่งฟ้องหรือไม่ฟ้องผู้กระทำความผิด จึงไม่จำต้องได้รับความยินยอมจากผู้เสียหาย แต่อย่างไรก็ตามผู้เสียหายส่วนใหญ่เข้าใจผิดว่าอัยการจะปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรเทาความเสียหายและความโศกเศร้าของตน

Langan & Innes (1986) กล่าวว่า ลักษณะผิดปกติอีกประการหนึ่ง คือ อัยการมักใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องคดีความรุนแรงในครอบครัวในข้อหาเบากว่าความเป็นจริง เช่น ความผิดฐานทำร้ายร่างกายสาหัสก็สั่งฟ้องเพียงทำร้ายร่างกายธรรมดา จากผลการสำรวจของสถาบัน National Crime Survey ในสหรัฐอเมริกาพบว่า กว่า 1 ใน 3 ของคดีความรุนแรงในครอบครัวที่รายงานว่าเป็นการกระทำความผิดลหุโทษ(misdemeanor) แต่ความจริงเป็นความร้ายแรง เช่น ฐานข่มขืน(rape) ปล้นทรัพย์(robbery) หรือทำร้ายร่างกายสาหัส(aggravated assault) ซึ่งเป็นความฐานอุกฉกรรจ์ถ้าเป็นการกระทำความผิดโดยบุคคลแปลกหน้ามิใช่คู่สมรสหรือสมาชิกในครอบครัว เหตุที่เกิดปรากฏการณ์เช่นนั้น Slanko (1982) กล่าวว่า น่าจะเกิดจากทัศนคติของผู้ปฏิบัติงานที่เห็นว่าคดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นคดีที่ผู้เสียหายและผู้กระทำความผิดรู้จักกันและมีความสัมพันธ์กัน(relationship) ทั้งไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อสาธารณะหากแต่เป็นความเสียหายส่วนบุคคล ด้วยเหตุนี้พนักงานอัยการจึงไม่ค่อยให้ความสำคัญแก่คดีความรุนแรงในครอบครัวเท่าที่ควร

ผู้เสียหายในคดีความรุนแรงในครอบครัวมีส่วนทำให้คดีไม่สัมฤทธิ์ผล(case attrition by victime)

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า ในคดีความรุนแรงในครอบครัวผู้เสียหายมีส่วนทำให้คดีต้องยุติกลางคัน(attrition) มีจำนวนสูงมากซึ่งอาจเกิดจากผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความหรือไม่ยอมไปเป็นพยานในชั้นศาล Lerman (1981) กล่าวว่า ผลจากการศึกษาของ Center for

Woman's Policy Studies พบว่า ผู้เสียหายในคดีความรุนแรงในครอบครัวมีส่วนทำให้คดีต้องยุติกลางคันมากระหว่างร้ายละ 60 ถึง 80 ของคดี ผลจากการศึกษาของ Ford (1983) และ Cannavale & Falcon (1986) ยืนยันทำนองเดียวกัน สาเหตุที่ทำให้ผู้เสียหายยุติคดี ประการแรก เนื่องจากทัศนคติของอัยการที่มีอิทธิพลต่อผู้เสียหายให้ยุติเรื่องเพราะเห็นว่าเป็นเรื่องความขัดแย้งระหว่างบุคคล(bias against relationship case) ทำให้ผู้เสียหายมีความรู้สึกว่าตนต้องรับผิดชอบต่อผลสำเร็จของคดี(case outcome) Bannon (1975) และ Smith(1983) กล่าวว่า ในทัศนติของอัยการเห็นว่าอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวหาเป็นอันตรายต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม (public order) ไม่ โดยธรรมชาติของอัยการจะไม่สนใจหรือพยายามแทรกแซงข้อพิพาทระหว่างเอกชนโดยเฉพาะความรุนแรงในครอบครัวอันเนื่องมาจากความขัดแย้งระหว่างบุคคลทั้งสิ้น จึงเป็นสิ่งไม่แปลกที่อัยการจะใช้เทคนิคต่างๆ ตลอดเวลาทั้งปรากฏชัดหรือไม่ปรากฏชัดกดดันให้ผู้เสียหายถอนเรื่องหรือถอนคำร้องทุกข์ไม่ติดใจดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวอย่างชาญฉลาด เพราะอัยการส่วนใหญ่จะเห็นว่า ไม่มีอันตรายจะเกิดแก่ผู้เสียหายจริง(no real harm must have occurred) ผู้เสียหายไม่มีความจริงจังที่จะดำเนินคดี(victim was never serious about the charges) ผู้เสียหายเป็นโรคจิตชอบทำลายตนเอง(masochist) ทั้งๆที่ยังอยู่กับคู่ครอง ผู้เสียหายโกหกเจ้าพนักงานตำรวจให้จับคู่ครองเพื่อเป็นการแก้แค้นมากกว่าหรือเพื่อต่อรองในคดีแพ่ง เช่น คดีฟ้องหย่า คดีฟ้องขอใช้อำนาจปกครองบุตรหรือคดีฟ้องเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

Ellis (1984) Schmidt & Steury (1989) และ Stanko (1982) กล่าวว่า อัยการสั่งไม่ฟ้อง (drop charge) คดีความรุนแรงในครอบครัวซึ่งอยู่นอกขอบข่ายกฎหมายแตกต่างกันหลายกรณี เช่น

(ก) ดูเหตุจูงใจของผู้เสียหาย(victim motivation) โดยประเมินมูลเหตุจูงใจของผู้เสียหายว่ามีความจริงใจจะดำเนินคดีคู่ครองที่ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่หรือให้คำมั่นจะดำเนินคดีต่อไปหรือไม่ ในปี 1980 ผู้อำนวยการสถาบัน National Association of District Attorneys (NADA) กล่าวว่า การพิจาณาจะฟ้องคดีความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่ อัยการควรจะพิจารณาว่าผู้เสียหายให้ความร่วมมือหรือไม่ ถ้าผู้เสียหายตกลงจะอยู่ฝ่ายตรงข้ามกับผู้ก่อเหตุความรุนแรง(if the victim agreed to live apart from the defendant) หากผู้เสียหายไม่ให้ความร่วมมือเป็นพยานในศาลโอกาสคดีจะถูกยกฟ้องสูงย่อมเป็นผลเสียหายแก่คดีของอัยการ

(ข) ผู้เสียหายยังติดต่อสัมพันธ์กับผู้กระทำผิด(victims continued relationship with the offender) หรือไม่

Schmidt & Steury (1989) ได้ทำการศึกษาพบว่า สาเหตุหนึ่งที่ทำให้อัยการสั่งไม่ฟ้องคดีความรุนแรงในครอบครัว คือ กรณีผู้เสียหายยังติดต่อสัมพันธ์กับผู้กระทำผิดและพบว่าถ้าผู้เสียหายยืนยันว่าไม่เคยมีเพศสัมพันธ์กับผู้กระทำความอย่างสามีภริยา อัยการจะสั่งฟ้องผู้กระทำผิดคดีความรุนแรงในครอบครัวสูง

(ค) ลักษณะของผู้กระทำผิด(offender characteristic) ปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการสั่งฟ้องผู้กระทำความผิดคดีความรุนแรงในครอบครัว คือ ผู้กระทำผิดมีลักษณะเป็นคนดื้อรั้นหรือไม่และน่าจะกระทำผิดซ้ำอีกหรือไม่ Schmidt & Steury (1989) กล่าวว่า ประวัติการกระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่เป็นปัจจัยสำคัญต่อการตัดสินใจสั่งฟ้องของอัยการ ต่างจากคดียาเสพติดซึ่งอัยการเห็นว่าผู้ที่เคยมีประวัติติดยาเสพติดมีโอกาสจะกระทำผิดซ้ำสูงกว่าผู้ไม่มีประวัติเคยติดยาเสพติด แต่ Schmidt & Steury (1989) กลับเห็นว่า ประวัติของผู้กระทำผิดความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัจจัยตัวบ่งชี้สำคัญที่ทำนายได้ว่าผู้นั้นจะก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวอีก

(ง) ปัจจัยด้านองค์กร(organizational factor)

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า อัยการมีลักษณะเป็นองค์กร(organization) การใช้ดุลพินิจที่จะสั่งยุติหรือสั่งฟ้องและดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวจึงอยู่เหนือการรับรู้หรือการควบคุมของผู้เสียหาย บางครั้งอัยการมีแนวโน้มว่าจะให้ความสำคัญกับคดีที่เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้ริเริ่มจับผู้กระทำความผิดมากกว่าในคดีผู้เสียหายซึ่งเป็นประชาชนทั่วไปริเริ่มร้องทุกข์เอง เพราะเป็นที่รู้ทั่วไปว่าตำรวจกับอัยการมีการทำงานให้ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน กล่าวคืออัยการรับรองการจับกุมของเจ้าพนักงานตำรวจ ในขณะที่ตำรวจจะเตรียมพยานหลักฐานให้แก่อัยการ ทั้งนี้ โดยมีวัตถุประสงค์ร่วมกันคืออัตราที่ศาลพิพากษาลงโทษผู้ถูกจับกุมสูง ตรงกันข้ามในกรณีผู้เสียหายริเริ่มดำเนินคดีเองผู้เสียหายไม่มีองค์กรสนับสนุนหรือร่วมรับผิดชอบรวมทั้งไม่สามารถตรวจสอบการใช้ดุลพินิจสั่งฟ้องหรือยุติคดีของอัยการ

ส่วนการสนองตอบต่อคดีความรุนแรงในครอบครัวของพนักงานอัยการไทย สำนักงานอัยการสูงสุดได้จัดตั้งศูนย์คุ้มครองสิทธิเด็กและสตรีในส่วนกลาง เป็นการปรับปรุงในเชิงโครงสร้างขององค์กรเน้นการคุ้มครองด้านสิทธิแต่ยังขาดความชัดเจนในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว พนักงานอัยการจึงดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวทำนองเดียวกับคดีอาญาทั่วไปไม่มีการแยกเฉพาะคดีความรุนแรงในครอบครัว เนื่องจากผู้วิจัยไม่สามารถค้นหางานวิจัยเกี่ยวกับการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวของอัยการไทย แต่เชื่อว่าน่าจะมีปัญหาทำนองเดียวกับงานศึกษาวิจัยของต่างประเทศ โดยเฉพาะประเด็นที่อัยการมีความรู้สึกว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัวไม่มีผลกระทบต่อสาธารณะทั้งไม่มั่นใจว่าผู้เสียหายจะให้ความร่วมมือในการดำเนินคดีจนถึงที่สุดหรือไม่ ขณะเดียวกันด้านผู้เสียหายในคดีความรุนแรงในครอบครัวมีความรู้สึกว่าตนไม่สามารถควบคุมการดำเนินคดีของอัยการได้ เว้นแต่เป็นความผิดอันยอมความกันได้ผู้เสียหายจึงมีสิทธิควบคุมคดีโดยใช้สิทธิยอมความหรือถอนคำร้องทุกข์ ส่วนปัญหาผู้เสียหายไม่ให้ความร่วมมือในการเป็นพยานศาลอาจเกิดขึ้นได้ แต่ทางแก้อัยการอาจขอให้ศาลออกหมายจับตัวมาเบิกความเป็นพยานได้ แต่ถ้าพยานเบิกความไม่ตรงกับข้อเท็จจริงก็อาจถูกดำเนินคดีอาญาข้อหาเบิกความเท็จ ที่กล่าวมาเป็นกรณีที่กฎหมายกำหนดไว้แต่ยังไม่มีการศึกษาโดยละเอียดถึงสถิติคดีและผลของคดีความรุนแรงในครอบครัวจึงไม่อาจนำมาอ้างอิงได้

2.3 การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของศาล(court response to domestic violence)

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า การสนองตอบต่อคดีความรุนแรงในครอบครัวของศาลอาญาในรูปแบบดั้งเดิม(classic criminal court) ก่อให้เกิดปัญหาความยุ่งยากแก่ผู้เสียหายพอๆ กับหน่วยงานตำรวจและอัยการ โดยเฉพาะในบริบทโครงสร้างองค์กรและการพิจารณาคดีของศาล(organizational/procedural context of court) ตลอดจนทัศนติของผู้พิพากษา

โครงสร้างองค์กรศาลและวิธีพิจารณาคดีอาญาของศาลมีลักษะเป็นทางการผู้เสียหายจึงมีความรู้สึกว่าเข้าถึงยากและไม่สามารถควบคุมการพิจารณาคดีของศาลได้

คดีความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่จะเป็นคดีลหุโทษ(misdemeanor) ผู้พิพากษาส่วนใหญ่เห็นว่าคดีการทำร้ายทุบตีกันระหว่างคู่สมรสหรือสมาชิกในครอบครัวปกติมิได้กระทำโดยเจตนา(usually does not constitute evidence of intent) Langan & Innes (1986) กล่าวว่า ผู้พิพากษามักไม่ให้ความสำคัญแก่คดีความรุนแรงในครอบครัวเพราะผู้เสียหายเป็นผู้หญิงไม่ใช่คดีสำคัญ(crime against women a disfavored group) เป็นประเภทคดีรกโรงรกศาลทำให้สิ้นเปลืองทรัพยากรของศาลที่ขาดแคลนอยู่แล้วแทนที่จะไปทำคดีที่มีความสำคัญกว่า ประกอบกับปัจจุบันคดีเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษเพิ่มขึ้นสูงมาก(excessive caseloads) เกือบทุกประเทศทั่วโลก ทำให้ผู้พิพากษาไม่มีเวลาเพียงพอในการทำคดีความรุนแรงในครอบครัว

ผู้พิพากษาส่วนใหญ่มีอคติต่อคดีความรุนแรงในครอบครัวเพราะผู้เสียหายกับผู้กระทำผิดมีความสัมพันธ์กันมาก่อนเป็นคดีศึกสายเลือด(bias against relationship cases) โดยเชื่อว่าผู้กระทำความผิดย่อมมีอิทธิพลเหนือผู้เสียหายโดยเหตุที่เคยมีความสัมพันธ์กันมาก่อนอาจสร้างความยุ่งยากแก่การพิจารณาคดี เช่น ใช้อิทธิพลข่มขู่ให้ผู้เสียหายถอนฟ้องหรือยอมความหรือข่มขู่มิให้ผู้เสียหายเบิกความเป็นพยานในศาลทำให้คดีล่าช้าเพราะต้องรอผู้เสียหาย เป็นต้น ประการสุดท้ายเห็นว่า คดีที่ผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดมีความสัมพันธ์กัน(relationship cases) เป็นคดีที่ก่อความเสียหายต่อส่วนบุคคลมิใช่เป็นคดีที่ก่อความเสียหายต่อสาธารณะ(public order)

Dobash & Dobash (1979) และ Field & Field (1973) กล่าวว่า โดยทั่วไปแล้วผู้พิพากษาเห็นด้วยกับอัยการที่หลีกเลี่ยงไม่ฟ้องผู้กระทำผิดยังศาล Parnas (1973) กล่าวว่า ในบริบทของศาลซึ่งถูกจำกัดด้วยเวลาและทรัพยากรจึงไม่แปลกที่คดีความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่ศาลจะยกฟ้องอันเนื่องจากปัจจัยด้านผู้เสียหายเป็นส่วนใหญ่

Quarm & Schwartz (1983) ได้ทำการศึกษาคดีความรุนแรงในครอบครัวที่ผู้กระทำผิดถูกฟ้องในข้อหาทำร้ายร่างกายซึ่งเป็นคดีลหุโทษ(misdemeanor) ในมลรัฐโอไฮโอระหว่างปี 1980 ภายหลังจากที่มลรัฐโอไฮโอประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยความรุนแรงในครอบครัว ปรากฏว่าผู้กระทำผิดคดีความรุนแรงในครอบครัวถูกฟ้อง 1,408 คดี ศาลยกฟ้อง(dismiss) จำนวน 1,142 คดีหรือร้อยละ 81 ในจำนวนคดีที่ศาลยกฟ้อง 1,142 คดี ปรากฏว่ายกฟ้องเพราะผู้เสียหายไม่ติด

ใจเอาความหรือไม่เบิกความเป็นพยานในศาลจำนวน 1,062 คดีหรือร้อยละ 93 ส่วนคดีที่ศาลไม่ยกฟ้องจำนวน 256 คดี ผู้กระความผิดรับสารภาพจำนวน 166 คดี และมีเพียง 60 คดีหรือร้อยละ 36 เท่านั้นที่ศาลพิพากษาลงโทษถึงจำคุกมีเพียง 1 ใน 3 ที่ถูกจำคุกระหว่าง 1 วันถึง 15 วัน (รวมเวลาที่ขังระหว่างพิจารณาด้วย) 1 ใน 3 ถูกจำคุกระหว่าง 16 วันถึง 30 วันและมีเพียง 1 ใน 3 ถูกจำคุกเกินกว่า 20 วัน นอกจากนี้มีเพียงร้อยละ 12 ศาลปรับเกินกว่า 100 เหรียญสหรัฐ อย่างไรก็ตามศาลพิพากษาให้คุมความประพฤติแทนการลงโทษจำคุกหรือปรับประมาณ 2 ใน 3 ของคดีที่ศาลพิพากษาให้ลงโทษ เหตุที่ศาลพิพากษายกฟ้องหรือลงโทษต่ำเพราะผู้พิพากษาส่วนใหญ่มีทัศนคติว่าคดีความรุนแรงในครอบครัวมิใช่อาชญากรรมอย่างแท้จริง(domestic violence it not a real crime)

โดยที่กระบวนการพิจารณาคดีแบบดั้งเดิมไม่สามารถสนองตอบต่อคดีความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพจึงได้มีการเปลี่ยนแปลงวิธีพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวของศาลใหม่ มลรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ออกกฎหมายบัญญัติให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้เสียหาย(protective order)

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า ในปัจจุบันนวตกรรมกระบวนการยุติธรรมต่อการสนองตอบคดีความรุนแรงในครอบครัวที่สำคัญประการหนึ่ง คือ กฎหมายให้อำนาจผู้พิพากษาออกคำบังคับให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวยุติการกระทำรุนแรงทันที คำบังคับอาจจะถาวรหรือชั่วคราวหรือระยะสั้นเรียกว่าคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว(temporary restraining order (TRO)) เพื่อเยียวยาความเสียหายระหว่างพิจารณาคดี กฎหมายของมลรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ยึดรูปแบบพระราชบัญญัติ Protection From Abuse Act 1976 Pa. Stat. Ann. 35 sec. 10181 – 10890 สาระสำคัญของพระราชบัญญัติดังกล่าว คือ ให้ศาลที่พิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพห้ามมิให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวกระทำการใดๆอันจะเป็นเหตุให้อีกฝ่ายได้รับความเสียหายในอนาคตหรือออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในระหว่างการพิจารณาคดี เป็นต้น

Finn (1989) กล่าวว่า คำสั่งคุ้มครองแตกต่างจากการดำเนินคดีอาญา 3 กรณี คือ ประการแรก คำสั่งคุ้มครองจะต้องออกโดยศาลแพ่ง ประการที่สอง กระบวนการพิจารณาคดีแพ่งและหลักเกณฑ์การรับฟังพยานเพียงแต่มีน้ำหนักกว่า(preponderance) หาจำต้องรับฟังให้ได้โดยปราศจากข้อสงสัย(beyond a reasonable doubt) ทำนองการรับฟังพยานในคดีอาญาไม่ ประการที่สาม กระบวนการพิจารณาเพื่อหามาตรการป้องกันมิให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงมีพฤติกรรมอันอาจนำไปสู่การก่อเหตุรุนแรงอีกรวมทั้งคุ้มครองผู้เสียหายให้ปลอดภัย มากกว่าที่จะลงโทษการกระทำผิดที่เกิดขึ้นมาแล้วในอดีต(punish past criminal behavior) Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า แม้คำสั่งคุ้มครอง(protective order) จะออกโดยศาลแพ่งแต่ต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในกรณีมีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองย่อมมีโทษทางอาญาหรือเป็นการละเมิด

อำนาจศาลจำต้องมีการบังคับลงโทษและให้อำนาจแก่เจ้าพนักงานตำรวจจับกุม ในปี 1989 มลรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวน 19 มลรัฐ ได้ออกกฎหมายบัญญัติให้การฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองเป็นความผิดอาญาอีกฐานหนึ่งและให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจจับโดยไม่ต้องมีหมายจับ ส่วนมลรัฐอื่นๆ ยังคงให้เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล ความผิดฐานละเมิดอำนาจเป็นกลไกดั้งเดิมของศาลซึ่งมีความล่าช้าและยุ่งยาก แต่คู่ความมีสิทธิอุทธรณ์ขอให้ศาลลงโทษจำคุกผู้ฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองอันเป็นการละเมิดอำนาจศาลได้

การออกคำสั่งคุ้มครองเป็นอำนาจทั่วไปของศาลแพ่งเพื่อคุ้มครองคู่ความในระหว่างพิจารณาคดีรวมทั้งศาลชำนัญพิเศษ เช่น ศาลครอบครัวในระหว่างพิจารณาคดีครอบครัว (marital/familial matters) แม้ว่าจะมิใช่อำนาจทั่วไปของศาลอาญา แต่อย่างน้อยศาลอาญาควรจะมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองหรือคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินได้ ในปี 1977 มลรัฐนิวยอร์กได้ออกกฎหมายให้อำนาจศาลอาญาและศาลเมือง(county courts) มีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครอง (protective order) และคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน(temporary restraining order/ex – parte order) คดีความรุนแรงในครอบครัวปกติคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินมีผลไม่เกิน 10 วัน อัยการเป็นผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองในศาลอาญา ส่วนในศาลแพ่งหรือศาลครอบครัวทนายความจะเป็นผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครอง ปัจจุบันมลรัฐต่างๆทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาได้รับหลักการดังกล่าวใช้กับคดีความรุนแรงในครอบครัว

Buzawa, S. & Buzawa, G. (1990) กล่าวว่า คำสั่งคุ้มครองทางแพ่ง(civil protective order) ถือเป็นกลไกสำคัญในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่มีประสิทธิภาพด้วยเหตุผล 6 ประการดังนี้

ประการที่ 1 ศาลมีอำนาจใช้ดุลพินิจอย่างกว้างขวางในการออกคำสั่งเยียวยาผู้เสียหายในคดีความรุนแรงในครอบครัว อย่างไม่มีข้อจำกัดทำนองเดียวกับการลงโทษทางอาญา ปรากฏว่ามี 38 มลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกาที่กฎหมายให้อำนาจศาลออกคำสั่งใดๆที่เป็นประกันว่าผู้เสียหายจะได้รับการเยียวยา(any constitutionally warranted relief that is available) เช่น ตัวอย่างที่ศาลมักจะออกคำสั่งคุ้มครอง ดังนี้

(ก) คำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงงดเว้นการทำอันตรายแก่กายหรือจิตใจผู้เสียหายหรือแม้จำกัดไม่ให้ติดต่อกับผู้เสียหายหรือให้งดเว้นความประพฤติที่อาจนำไปสู่ความรุนแรง เช่น ห้ามดื่มสุราเสพยาเสพติดให้โทษ เป็นต้น

(ข) สั่งให้ผู้ก่อเหตุออกจากที่อยู่อาศัยภายในเวลาที่กำหนดหรือยินยอมให้ผู้เสียหายใช้ประโยชน์จากทรัพย์สินส่วนตัว เช่น รถยนต์ แม้ว่าทรัพย์สินนั้นจะเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้ก่อเหตุรุนแรงก็ตาม

(ค) คำสั่งให้ไปรับคำปรึกษาแนะนำ(counselling)

(ง) คำสั่งให้จ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร ค่าเลี้ยงชีพหรือค่าทนายความแทนผู้เสียหาย

(จ) คำสั่งให้ผู้เสียหายใช้อำนาจปกครองผู้เยาว์ชั่วคราว

(ฉ) คำสั่งให้สิทธิเยี่ยมบุตร(order limiting visitation rights to minor children)

ประการที่ 2 คำสั่งคุ้มครองเป็นการเปิดโอกาสให้กระบวนการยุติธรรมแทรกแซงเพื่อปกป้องการกระทำทารุณที่อาจเกิดในอนาคต เป็นการหลีกเลี่ยงกระบวนการพิจารณาคดีอาญาที่แข็งกร้าว ซึ่งโดยปกติแล้วผู้เสียหายไม่สู้เต็มใจจะเบิกความถึงการกระทำผิดของคู่สมรส การออกคำสั่งคุ้มครองเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในกรณีผู้เสียหายถูกข่มขู่หรือบังคับขู่เข็ญ ในกรณีที่มีการทำร้ายร่างกายย่อมมีแนวโน้มจะกระทำทารุณกรรมร้ายแรงยิ่งขึ้น

ประการที่ 3 คำสั่งคุ้มครองเป็นคำบังคับในตัวหากมีการฝ่าฝืนถือเป็นความผิดอาญา คำสั่งคุ้มครองเป็นกลไกให้เจ้าพนักงานตำรวจเข้าระงับเหตุการณ์ความรุนแรงและให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจจับกุมผู้ฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองทันที การพิสูจน์ว่ามีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองย่อมง่ายกว่าการพิสูจน์ถึงการกระทำของผู้ก่อเหตุว่าเป็นความรุนแรงหรือไม่ กล่าวคือ เพียงแต่มีพฤติการณ์ที่เกิดขึ้นก่อนเจ้าพนักงานตำรวจจะไปถึงที่เกิดเหตุก็ถือว่ามีการกระทำที่ฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครอง

การใช้คำสั่งคุ้มครองทำให้เจ้าพนักงานตำรวจมีความมั่นใจในการปฏิบัติหน้าที่คุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวทำให้หน่วยงานตำรวจตระหนักและกำหนดวิธีปฏิบัติเมื่อผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวกระผิดซ้ำรวมทั้งช่วยหาพยานในกรณีผู้เสียหายประสงค์จะดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุ เท่ากับเป็นการกระตุ้นให้ตำรวจเห็นความสำคัญและสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้น

ในกรณีมีคำสั่งคุ้มครองหากตำรวจไม่ช่วยเหลือผู้เสียหายอย่างจริงจังตำรวจย่อมถูกตำหนิ นอกจากนี้ในกรณีผู้เสียหายมีทนายความ ทนายความย่อมเป็นผู้ติดตามและประสานงานกับตำรวจอย่างใกล้ชิดเท่ากับตำรวจมีหน้าที่คอยดูแลผู้เสียหายไปในตัว

ประการที่ 4 เมื่อศาลออกคำสั่งคุ้มครองย่อมทำให้ผู้เสียหายมีอำนาจต่อรองกับคู่สมรสที่ก่อเหตุรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยเฉพาะผู้เสียหายอาจได้รับสิทธิครอบครองบ้านหรือสิ่งของเครื่องใช้ที่จำเป็น การที่ตำรวจของมลรัฐหรือท้องถิ่นมีอำนาจบังคับตามคำสั่งคุ้มครองย่อมทำให้ผู้เสียหายมีความปลอดภัยยิ่งขึ้น

ผู้เสียหายสามารถควบคุมกระบวนการร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองได้แม้จะมีทนายความหรือนักสังคมสงเคราะห์เข้าช่วยเหลือ ต่างจากการดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวเพราะผู้เสียหายไม่อาจควบคุมการดำเนิคดีของอัยการได้ เมื่อศาลออกคำสั่งคุ้มครองแล้วทำให้ผู้เสียหายสามารถควบคุมสถานการณ์ต่างๆได้ แม้จะต้องเกี่ยวข้องกับตำรวจ อัยการ หรือเจ้าหน้าที่ศาล

ประการที่ 5 คำสั่งคุ้มครองไม่ทำให้ผู้เสียหายรู้สึกไม่มั่นคงทำนองเดียวกับการดำเนินคดีอาญากับคู่สมรสที่ก่อเหตุรุนแรง ทั้งไม่ก่อให้เกิดผลกระทบต่ออาชีพการงานของคู่สมรสที่ก่อเหตุ

รุนแรงต่างจากกรณีการลงโทษทางอาญาย่อมมีผลกระทบ ทั้งเป็นการเตือนสติไม่ให้คู่สมรสกระทำรุนแรงอีกมิฉะนั้นอาจจะถูกลงโทษฐานฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองของศาล

ประการที่ 6 การออกคำสั่งคุ้มครองนอกจากคดีความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ศาลย่อมนำไปใช้ในคดีครอบครัวได้ เช่น ฟ้องหย่า แบ่งทรัพย์สิน อำนาจปกครองบุตร เพื่อป้องกันปัญหาอันอาจนำไปสู่การกระทำรุนแรง

การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของศาลไทย

การกระทำความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นความผิดอาญาแล้วแต่ว่าการกระทำนั้นจะเป็นความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาฐานใด เช่น ฐานทำร้ายร่างกายไม่ถึงกับเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำเกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจอันเป็นความผิดลหุโทษตามมาตรา 391 ฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำเกิดอันตรายแก่กายหรือจิตใจตาม มาตรา 295 ฐานทำร้ายร่างกายจนเป็นเหตุให้ผู้ถูกกระทำได้รับอันตรายสาหัสตาม มาตรา 297 ฐานกระทำทารุณกรรมเด็กอายุยังไม่เกิน 15 ปี ตามมาตรา 398 หรือความผิดฐานอื่นๆและเป็นมูลละเมิดทางแพ่งด้วย เว้นแต่ความผิดเกี่ยวกับเพศถ้าเป็นการกระทำต่อหญิงซึ่งเป็นภริยาย่อมไม่ผิดอาญาและไม่เป็นมูลละเมิดทางแพ่ง

เมื่อมีการฟ้องคดีอาญาต่อศาล ปกติอัยการไม่ได้บรรยายฟ้องว่าจำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องเป็นคู่สมรสกัน ศาลจึงไม่อาจทราบได้ว่าจำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์เป็นสามีภริยากันต่อเมื่อมีการสั่งให้สืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงหรือมีการสืบพยานจึงทราบว่าจำเลยและผู้เสียหายมีความสัมพันธ์เป็นสามีภริยากัน ศาลมิได้แยกพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นการเฉพาะ โดยทั่วไปหากความปรากฏต่อศาลว่าจำเลยและผู้เสียหายเป็นสามีภริยากัน ส่วนใหญ่ศาลจะใช้ดุลพินิจรอการลงโทษและให้คุมความประพฤติไว้แม้จะปรากฏว่าจำเลยเคยกระทำผิดมาแล้ว ทั้งนี้ เพื่อเป็นการปรามมิให้จำเลยก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวอีกและจำเลยยังได้มีโอกาศกลับไปอยู่และหาเลี้ยงครอบครัว หากให้ลงโทษจำคุกก็ทำให้บุตรภริยาได้รับความเดือดร้อนยิ่งขึ้น

ส่วนการขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวมีเฉพาะในคดีแพ่งและคดีครอบครัว กล่าวคือ

(ก) การออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในคดีครอบครัว คดีฟ้องหย่าหากคดีอยู่ระหว่างพิจารณาของศาล ถ้าฝ่ายใดร้องขอ ศาลอาจสั่งชั่วคราวให้จัดการตามที่เห็นสมควร เช่น เรื่องสินสมรส ที่พักอาศัย การอุปการะเลี้ยงดูสามีภริยาและการพิทักษ์อุปการะเลี้ยงดูบุตรตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1530 แต่ก็จำกัดเฉพาะคดีฟ้องหย่าเท่านั้น

(ข) การออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาในคดีแพ่งทั่วไป ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 253 – 270 ให้สิทธิคู่ความในคดีแพ่งทั่วไปมีสิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวหรือขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินระหว่างพิจารณาคดีได้ แต่เป็นการขอคุ้มครอง

ชั่วคราวเกี่ยวกับสิทธิในทรัพย์สินหรือการกระทำที่เป็นละเมิด ซึ่งก็มีทนายความเป็นส่วนน้อยยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในคดีครอบครัวเช่นกัน หากอนุโลมนำไปใช้ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวก็ต้องฟ้องเป็นคดีละเมิดในศาลก่อน จึงไม่เหมาะที่จะนำมาใช้คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

ส่วนกฎหมายที่กำหนดให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว(protective order) เป็นการเฉพาะยังไม่มี นอกจากนี้งานวิจัยเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวหรือมาตรการที่ศาลไทยนำมาใช้ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจตรวจสอบเพื่อนำมาอ้างอิงในงานวิจัยนี้ได้

2.4 การสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวของสถาบันทนายความ

ในต่างประเทศทนายความที่ว่าความคดีความรุนแรงในครอบครัวรวมทั้งเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมจะต้องได้รับการฝึกอบรมเป็นพิเศษสามารถทำงานร่วมกับผู้ประกอบวิชาชีพอื่นๆ ที่ทำงานด้านเด็กและผู้หญิงเพราะธรรมชาติของคดีความรุนแรงในครอบครัวมีลักษณะยุ่งยากซับซ้อนและต่อเนื่อง เช่น กรณีศาลออกคำสั่งคุ้มครองให้แก่ผู้เสียหายที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว ทนายความจะต้องประสานงานกับเจ้าหน้าที่ศาลเพื่อขอสำเนาคำสั่งคุ้มครอง ประสานงานกับตำรวจท้องที่ในกรณีผู้ก่อเหตุรุนแรงกระทำหรือมีพฤติการณ์ฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองหรือกรณีมีเหตุจำเป็นต้องเข้าไปในเคหสถานหรือที่พักอาศัยของผู้ก่อเหตุรุนแรง เป็นต้น ส่วนสภาทนายความของไทยยังไม่มีการจัดทำหลักสูตรอบรมทนายความเพื่อว่าความคดีความรุนแรงในครอบครัวหรือเด็กถูกกระทำทารุณกรรมเป็นการเฉพาะ เว้นแต่ทนายความที่สนใจว่าความคดีความรุนแรงในครอบครัวหรือคดีเด็กย่อมเกิดความชำนาญแต่ก็เป็นความสนใจเฉพาะบุคคล ส่วนงานวิจัยเกี่ยวกับบทบาททนายความของไทยในคดีความรุนแรงในครอบครัวและคดีเด็กไม่อาจตรวจสอบและนำมาอ้างอิงในงานวิจัยนี้ได้

จากที่ศึกษามาพบว่า กระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะหน่วยงาน ตำรวจ อัยการและศาลค่อนข้างที่จะจำกัดบทบาทในการสนองตอบต่ออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวตั้งแต่ในอดีตมาเนื่องจากทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมที่มองว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นข้อพิพาทส่วนบุคคลเป็นเรื่องเล็กน้อยไม่มีผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม จึงไม่ให้ความสำคัญ โดยที่อุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นเกี่ยวเนื่องกับประเด็นปัญหาหลายด้าน เช่น ประเด็นเรื่องสิทธิ กฎหมาย การแพทย์ จิตวิทยาและการแก้ไขฟื้นฟู การสังคมสงเคราะห์ การคุ้มครองสวัสดิภาพ มาตรการทางอาญาที่ใช้ลงโทษแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวตั้งแต่อดีตมาจึงไม่อาจแก้ปัญหาได้ นานาอารยประเทศจึงได้นำมาตรการออกคำสั่งหรือคำบังคับทางแพ่งซึ่งเป็นอำนาจทั่วไปของศาลแพ่งมาใช้ในคดีอาญา โดยให้ศาลอาญา หรือศาลชำนัญพิเศษ เช่น ศาลครอบครัวหรือศาลคดีเด็กและเยาวชนมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ

(protective order) เพื่อยุติหรือยับยั้งการกระทำหรือพฤติกรรมรุนแรงก่อนในเบื้องแรก รวมทั้งให้ศาลออกคำสั่งกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำรุนแรงเข้ารับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟู โดยให้บุคลากรในกระบวนการยุติธรรมทำงานร่วมกับผู้ประกอบวิชาชีพด้านอื่น เพื่อคุ้มครองช่วยเหลือผู้กระทำรุนแรง(perpetrator) และผู้ถูกกระทำรุนแรง(victim) อย่างเป็นระบบ ส่วนการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำรุนแรงจะเป็นทางเลือกสุดท้ายและให้ขึ้นอยู่กับความประสงค์ของผู้ถูกกระทำรุนแรงเป็นสำคัญ

สำหรับกระบวนการยุติธรรมของไทยยังไม่มีการตรากฎหมายให้อำนาจศาลนำมาตรการออกคำสั่งหรือคำบังคับทางแพ่งมาใช้ในการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำหรือผู้ได้รับผลระทบจากความรุนแรงในครอบครัว หรือการออกคำสั่งกำหนดเงื่อนไขให้ผู้กระทำรุนแรงในครอบครัวเข้ารับการบำบัดฟื้นฟู เป็นต้น ซึ่งตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 มาตรา 53 วรรคหนึ่ง บัญญัติไว้แล้ว แต่ปัจจุบันยังไม่มีการออกกฎหมายลำดับรองเพื่ออนุวัตรตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญดังกล่าว

บทที่ 5

กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

ในบทนี้จะเป็นการศึกษากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของไทยเปรียบเทียบกับกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย มาเลเซียและสิงคโปร์ ทั้งนี้เพื่อนำไปสู่การวิเคราะห์เปรียบเทียบหาข้อสรุปในการปรับปรุงกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมให้มีลักษณะเหมาะสมและสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย ดังจะได้ศึกษาแต่ละประเทศโดยลำดับ

1. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมไทยในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

ในการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายและกระบวนยุติธรรมไทยต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยแยกเป็นสองส่วน คือ วิวัฒนาการกฎหมายกับวิวัฒนาการกระบวนการยุติธรรม

1.1 วิวัฒนาการกฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

สืบเนื่องจากพื้นฐานโครงสร้างของสังคมไทยในอดีตที่ให้ความสำคัญกับการสืบเชื้อสายฝ่ายหญิง(matrimonial) รวมทั้งการตั้งถิ่นฐานของครอบครัวภายหลังฝ่ายหญิงแต่งงาน ผู้ชายจึงมีฐานะเหมือนเป็นแขกท่ามกลางญาติฝ่ายภริยา ขณะเดียวกันพี่น้องผู้ชายของฝ่ายภริยาก็ต้องย้ายออกนอกหมู่บ้านไปอยู่อาศัยกับภริยาของตน เมื่อแต่งงานแล้วเช่นกัน

โดยสภาพพื้นฐานดังกล่าว ผู้หญิงจึงเป็นผู้อยู่ติดที่ขณะที่ผู้ชายต้องบวชหรือไปเป็นทหาร ไปได้เมียที่อื่น ผู้หญิงจึงเป็นเจ้าของหมู่บ้านที่แท้จริง นับแต่เป็นเจ้าของที่ดิน การผลิต และเป็นผู้รับผิดชอบในการประกอบพิธีกรรมเซ่นไหว้ผีของตระกูลหรือของหมู่บ้านชุมชนของตนเอง เนื่องจากผู้หญิงจะเป็นผู้รับรู้ประวัติความเป็นมา เรื่องราวของหมู่บ้านตนเองที่ถ่ายทอดจากแม่หรือยายเพราะเป็นผู้ที่อยู่ติดกับหมู่บ้านไม่ได้ย้ายออกไปไหน(ปราณี วงษ์เทศ อ้างใน เพศและวัฒนธรรม 2544 : 361) เมื่อลักษณะทางสังคมวิทยาของครอบครัวเป็นเช่นนี้ ผู้หญิงจึงมีบทบาทสำคัญในสังคมบุพกาล กฎหมายไทยในช่วงนี้เป็นกฎหมายที่มาจากวัฒนธรรมและจารีตประเพณีของสังคมไทยแท้ๆ ก่อนที่จะได้รับอิทธิพลของวัฒนธรรมอินเดีย จากการศึกษาทางมานุษยวิทยาพบว่า สังคมไทยดั้งเดิมนั้นเป็นสังคมแบบมาตาธิปไตย คือ ถือแม่เป็นใหญ่(แสวง บุญเฉลิมวิภาส อ้างใน ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย 2542 : 53 - 55) ดังจะเห็นร่องรอยต้นเค้าความคิดนี้ได้จากกฎหมายแห่งราชอาณาจักรล้านนา(ระหว่าง พ.ศ. 1839 - พ.ศ. 2542) กฎหมายล้านช้าง กฎหมายมังรายศาสตร์ โครงสร้างระบบกฎหมายเหล่านี้ ปรากฏจากเนื้อหาบทบัญญัติในคัมภีร์แต่ละฉบับ มีเนื้อหาสมบูรณ์ในตัวเอง ลำดับขั้นตอนอย่างเป็นระบบ บทบัญญัติครอบครัว มรดก เรื่องที่ 5 จะแยกจากมาตรการทางกฎหมายต่อสถาบันครอบครัว โดยมีข้อพิจารณาสังเขป คือ

(ก) กฎแห่งกรรมในพุทธศาสนา ถือว่าคู่สมรสเป็นคู่เวรคู่กรรม สั่งสมกันมาแต่ชาติปางก่อน ต้องอยู่ในวัฏสงสาร การหย่าร้างถือเป็นการหมดเวรหมดกรรม

(ข) กฎหมายให้การคุ้มครองหญิงมากกว่าชาย ด้วยหญิงมีสิทธิเลือกคู่ครอง การแต่งงานก็ด้วยความสมัครใจตัวหญิงโดยแท้ ชายจะต้องย้ายมาอยู่เรือนของฝ่ายหญิง เว้นแต่ชายซื้อหญิงมา

(ค) การคุ้มครองพรหมจารีด้วยการผิดผีเป็นศักดิ์ศรีของสถาบันครอบครัวที่จะได้รับการขอขมา และได้รับการเลี้ยงดูตั้งแต่ตั้งครรภ์ไปตลอดจนปัจจัยการดำรงชีพ(ค่าอุปการะเลี้ยงดูนี้ในกฎหมายแห่งราชอาณาจักรสยามไม่มีกำหนดไว้เลย)

(ง) การรับมรดก ยึดหลักบุญคุณเลี้ยงดูพ่อแม่อยู่เหนือหลักสืบสายโลหิตตามลำดับอาวุโส และเมื่อข้าฯอุปการะเลี้ยงดูเจ้ามรดก หากเจ้ามรดกสั่งเสียให้แก่ข้าฯ ทายาทโดยสืบสายโลหิตเข้าขัดขวางมิได้

(จ) อำนาจจัดการทรัพย์สินอยู่กับเจ้าเรือนซึ่งเป็นฝ่ายหญิง สินส่วนตัว สินสมรสแบ่งแยกอย่างเห็นได้ชัด โดยเฉพาะกรณีหย่าร้างหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตาย

(ฉ) หลักการแบ่งทรัพย์สินที่เกิดจากการหย่า มีข้อพิจารณาในเรื่องมีทุนเพื่อการสมรสระหว่างสมรสช่วยเหลือทำมาหากินหรือไม่ และหลักเจ้าเรือน เป็นหลักในการแบ่งทรัพย์สินออกเป็น 3 ส่วน ซึ่งหญิงจะได้รับมากกว่าหรือเสมอกับชายเท่านั้นเพราะหญิงได้ส่วนของหลักเจ้าเรือนทุกกรณีไป(พิธินัย ไชยแสงสุขกุล อ้างใน กฎหมายแห่งราชอาณาจักรล้านนา 2538 : 111)

กฎหมายไทยปัจจุบันมิได้มีรากฐานจากระบบกฎหมายเก่าของไทย โครงสร้างพื้นฐานของสังคมไทยดั่งเดิมนี้ เปลี่ยนแปลงไปเมื่อชนชาติไทย ได้รับวัฒนธรรมอินเดียเข้ามา

กฎหมายที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมอินเดีย ซึ่งเป็นวัฒนธรรมที่ถือชายเป็นใหญ่หรือปิตาธิปไตย สถานภาพของหญิงจึงเปลี่ยนไป สามีเป็นใหญ่ มีอำนาจอย่างมากเหนือภริยาและบุตร บทบาทของหญิงถูกจำกัดโดยวัฒนธรรมและกฎหมายของสังคม ในไตรภูมิพระร่วงได้กล่าวถึงการเป็นภริยาที่ดีว่าจะต้องเชื่อฟังยำเกรงสามีเสมอ (กรณีสตรีชั้นสูง) ดังนี้ “...จะกระทำการอันใดๆก็ดีย่อมไหว้ทูลแก่พระญานั้นให้รู้ก่อน เมื่อใดพระญาสั่งให้นางทำจึงทำ นางนั้นบ่ห่อนละเมิดท่านผู้เป็นผัวเลยสักคาบ” (พิรุณา ติงศภัทิย์ อ้างใน ผู้หญิง สังคมและกฎหมายครอบครัวศึกษากรณีการหย่า 2527 : 4) นอกจากนี้ปรากฏจากคัมภีร์มานวธรรมศาสตร์ ได้กล่าวถึงสถานภาพของสตรีว่าผู้หญิงเป็นเพียงที่พักเป็นเพียงส่วนประกอบของผู้ชายและมีธรรมชาติที่เลวร้ายในตัว ถ้าไม่ได้รับการอบรมที่ดี นอกจากนี้ยังถือว่าหญิงเป็นบุคคลที่ไม่น่าเชื่อถือ จึงห้ามผู้หญิงเป็นพยานในศาล บทบาทของหญิงในสังคมจึงเป็นเพียงผู้รับใช้ ในเยาว์วัยพึงอยู่ในความควบคุมของบิดา เมื่อแต่งงานพึงอยู่ในความควบคุมของสามี สามีมีอำนาจว่ากล่าวทำโทษภริยาได้ รวมถึง การที่สามีขายภริยาเป็นทาสหรือยกให้ผู้อื่นโดยเสน่หาก็ได้ภริยาจึงต้องปรนนิบัติดูแลสามีดุจเทพเจ้าในเรือน แม้นสามีจะเป็นคนไร้คุณธรรมและหากกรณีที่สามีตายไปก่อน ให้หญิงอยู่ในความดูแลของบุตรชาย กฎเกณฑ์ทางสังคมเหล่านี้สะท้อนความเชื่อที่ว่าผู้หญิงเปรียบประดุจวัตถุสิ่งของ ที่ขึ้นอยู่กับการจับวางของชายผู้เป็นเจ้าของ(แสวง บุญเฉลิมวิภาส

2542 : 55) ดังจะเห็นได้จากกฎหมายตราสามดวง กฎหมายลักษณะผัวเมีย กฎหมายลักษณะลักพา กฎหมายพรหมศาสตร์

กฎหมายไทยสมัยใหม่ เริ่มตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ประเทศไทยเริ่มรับแนวคิดจากกฎหมายตะวันตกอันมีสาเหตุมาจากปัญหาสิทธิสภาพนอกอาณาเขต โดยชาติตะวันตกอ้างว่ากฎหมายไทยมีความล้าสมัยไม่ยินยอมให้บุคคลในบังคับของตนขึ้นศาลไทย จนกว่าประเทศไทยจะได้ปรับปรุงกฎหมายเหมือนอารยประเทศ ซึ่งเงื่อนไขนี้ทำให้ต้องมีการจัดทำประมวลกฎหมาย ให้เสร็จโดยเร็วโดยในระยะแรกประเทศไทยได้ร่างประมวลกฎหมายลักษณะอาญาขึ้นก่อนและได้ประกาศใช้เมื่อ ร.ศ. 127 หรือ พ.ศ. 2451 หลังจากนั้น จึงมีการจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งสองบรรพแรก และมีการประกาศใช้เมื่อปี พ.ศ. 2466 แต่ได้เกิดข้อขัดข้องและข้อวิพากษ์วิจารณ์เป็นอันมาก ทำให้ต้องจัดทำให้ใหม่ในเวลาต่อมา โดยจัดทำประมวลกฎหมายแพ่งตามแบบเยอรมัน ด้วยการลอกเลียนแบบจากประเทศญี่ปุ่นซึ่งดัดแปลงประมวลกฎหมายแพ่งตามแบบเยอรมันไว้แล้วจะประกาศใช้ได้อย่างรวดเร็ว (เฉลิม บุญเฉลิมวิภาส 2542 : 57 – 58) เพื่อจะขอยกเลิกสิทธิสภาพนอกอาณาเขต กฎหมายไทยปัจจุบันจึงมีรากฐานแนวคิดมาจากกฎหมายภาคพื้นยุโรปและระบบกฎหมายแองโกลแซกซอนของอังกฤษซึ่งนักศึกษากฎหมายไทยรุ่นแรกได้รับอิทธิพลจากไปศึกษาต่อแล้วนำเข้าเผยแพร่

กฎหมายในอดีตที่บัญญัติคุ้มครองผู้หญิงด้อยกว่าผู้ชาย

(ก) กฎหมายตราสามดวง

ในสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ได้โปรดให้ชำระกฎหมายเสียใหม่ เนื่องจากกฎหมายที่มีมาแต่เดิมนั้นมีความคลาดเคลื่อนมาก จึงเป็นที่มาของกฎหมายตราสามดวง ซึ่งมี ราชสีห์ 1 คชสีห์ 1 บัวแก้ว 1 โดยแบ่งออกเป็นหลายลักษณะ ที่แสดงว่าสามีมีอำนาจเหนือภริยา จะลงโทษโบยตีได้หรือมีสิทธิที่จะยกให้หรือขายภริยาเพื่อชำระหนี้ก็ได้เสมือนเป็นทรัพย์สมบัติของสามี ดังบัญญัติไว้ในบทที่ 12 “ผู้ใดเสน่หาแก่ท่าน ยกภริยาให้แก่ท่านด้วยเสน่หาแล้วแลอยู่มาจะคืนเอาเล่าท่านว่าจะคืนมิได้เลย” บทที่ 60 “สามีภริยาอยู่ด้วยกัน ภริยามีความผิด สามีจะปราบตีโบยหญิงจะเอาโทษแก่สามีนั้นมิได้ ถ้าภริยาด่าว่าหยาบช้าแก่สามี ให้ภริยาเอาข้าวตอก ดอกไม้ไปขอโทษสามีจึงควร” นอกจากนี้ยังมีบทพระไอยการลักษณะทาษ มาตรา 1 บัญญัติว่า “ถ้ายังแลพ่อแม่นายเงินเอาชื่อลูกเมียข้าคนใส่ในกรมธรรม์ขาย ท่านว่าเป็นสิทธิ แม้นว่าเจ้าสินบอกก็ดีมิได้ฝากก็ดีแก่ตัวเรือนเบี้ยซึ่งมีชื่อใส่ในกรมธรรม์นั้น ท่านว่าเป็นสิทธิได้โดยกระบิลเมืองท่าน เหตุว่า เจ้าผัวพ่อแม่นายเงินนั้นเป็นอิศรภาพแล” และมาตรา 2 บัญญัติว่า “เมียก็ดี ลูกก็ดี เอาชื่อพ่อแม่แลผัวใส่ในกรมธรรม์ขายท่านว่ามิเป็นสิทธิเลย เหตุว่า เมียลูกนั้นมิได้เป็นอิศระแก่ผัวและพ่อแม่นั้นเลย” หากขัดสนลงสามีนำตัวภริยาขายฝากได้ดังที่บัญญัติว่า “ผู้ใดขาดแคลนเอาภริยามาขายฝากไว้แก่ท่านให้ใช้ประจำเชิงกระยาเบี้ย ชายผู้ผัวมิได้ไปมาช่วยไถ่ถอนไว้เป็นข้าหัวนาน พ้นกำหนดปีหนึ่งแล้วแลจะว่าเป็นเมียของตนนั้นมิได้ ถ้ามีผู้ชายไถ่ไปเป็นเมียแลหญิงมีชู้ ผัวหาโทษมิได้” สาระสำคัญของมาตราดังกล่าวเป็นการให้อำนาจบิดามารดา

หรือสามี ชอบที่จะขายฝากบุตรภริยาของตนไปเป็นทาสให้กับนายเงินได้โดยอิสระโดยมิจำต้องได้รับความยินยอมจากบุตรภริยาเพราะบิดามารดาเป็นอิสระเป็นไทแก่ตัว ส่วนบุตรภริยาหามีอิสระแก่ตัวเองไม่ ต่อมาในช่วงหลังสนธิสัญญาบาวริ่ง มีการต่อสู้เพื่อสิทธิทางเพศของหญิงชาวบ้าน 2 คน คือ อำแดงจั่นและอำแดงเหมือน ผู้หญิงได้เรียกร้องสิทธิพึงมีพึงได้ของตนในฐานะที่เป็นคน อำแดงเหมือนเรียกร้องสิทธิที่จะเลือกคู่ครองตามที่ตนปราถนา ส่วนอำแดงจั่น เรียกร้องสิทธิที่จะเป็นเจ้าของร่างกายของตน มิให้ถูกขายเป็นทาส การต่อสู้ของหญิงทั้งสอง มีผลให้รัชกาลที่ 4 ทรงตระหนักถึงความไม่เป็นธรรมที่หญิงได้รับในสมัยนั้น จึงทรงโปรดเกล้าฯ ให้มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขกฎหมายลักษณะลักพา เมื่อ พ.ศ. 2408 โดยให้สิทธิในการเลือกคู่ครองแก่หญิง ต่อมาใน พ.ศ. 2410 มีการตรา พ.ร.บ. ผัวขายเมีย ร.ศ. 86 (พ.ศ. 2410) กำหนดให้ขายเมียไม่ได้ถ้าเมียไม่ยินยอม (ยกเว้นเมียทาส) นอกจากนี้พระไอยการลักษณะผัวเมีย ยังมีบทบัญญัติ และบัวแก้ว 1 โดยแบ่งออกเป็นหลายลักษณะด้วยกัน ในพระไอยการลักษณะผัวเมียมีบทบัญญัติเกี่ยวกับความผิดทางเพศ ถือว่าการข่มขืนกระทำชำเราเป็นความผิด โดยใช้คำว่า “ข่มขืนภริยาท่านถึงชำเรา หรือ ข่มขืนลูกสาวหลานสาวถึงชำเรา” ส่วนในกรณีที่เป็นการกระทำผิดฐานกระทำอนาจารตามกฎหมายปัจจุบัน ในพระไอยการลักษณะผัวเมียใช้คำว่า ทุราจาร

(ข) กฎหมายพระไอยการลักษณะผัวเมีย แบ่งฐานความผิดต่อเพศ ออกเป็น

1. ความผิดฐานกระทำอนาจาร มี 5 ประการ เช่น ชายฉุดมือถือนมหยอกเมียท่าน สามีท่านมิอยู่ขึ้นไปหาเมียท่านในเรือน ไปหาเมียท่านในที่ลับ ชายลักลอบพูดจากับภริยาผู้อื่น ตามกฎหมายนี้การไปหาภริยาผู้อื่นในที่ลับหรือไปหาภริยาผู้อื่นถึงในที่นอน ก็อาจได้ชื่อว่ากระทำอนาจารแล้ว ซึ่งเทียบกับกฎหมายอาญาในปัจจุบันแล้วยังไม่ถือว่าเป็นความผิดฐานอนาจารแต่อย่างใด ที่เป็นเช่นนี้เพราะกฎหมายถือว่าการกระทำดังกล่าว หมิ่นเกียรติชายผู้เป็นสามี และสามีอาจถูกครหานินทาได้ กฎหมายมีวัตถุประสงค์คุ้มครองชายผู้เป็นสามีหรือบิดามารดาของผู้เสียหายมากกว่าวัตถุประสงค์เพื่อคุ้มครองการกระทำต่อหญิงโดยตรง ดังจะเห็นได้จากข้อความว่า “สามีท่านมิอยู่หาเมียท่านถึงในเรือน” ยิ่งกว่านั้น ในการลงโทษกฎหมายก็เรียกว่า “ประถมผิดเมีย” แทนที่จะเรียกว่าเป็นการกระทำผิดต่อหญิงนั้นเอง

2. ชายข่มขืนภริยาผู้อื่นถึงชำเราและยังไม่ถึงชำเรา

3. ชายข่มขืนหญิงซึ่งเป็นทาส หรือกระทำอนาจารก็เป็นความผิด

4. ชายข่มขืนหญิงม่ายถึงชำเรา และยังไม่ถึงชำเรา

5. ชายมีเมียแล้ว และข่มขืนลูกสาว หลานสาวผู้อื่นถึงชำเรา และมิถึงชำเรา

6. ชายหาเมียไม่ได้ ข่มขืนลูกสาว หลานสาวผู้อื่นถึงชำเรา และมิถึงชำเรา

7. ชาย ข่มขืนเด็กหญิงมิรู้เดียงสาถึงชำเราและมิถึงชำเรา พระไอยการลักษณะผัวเมียใช้คำว่าข่มขืน ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่าเป็นการใช้กำลังบังคับโดยวิธีหนึ่งวิธีใด ซึ่งหญิงมิยินยอมด้วย

8. ความผิดฐานพรากผู้เยาว์ และทำให้เสื่อมเสียเสรีภาพ และข่มขืนกระทำชำเราหญิงและกระทำอนาจารโดยใช้กำลัง

9. ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราและกระทำอนาจารหญิงซึ่งชายมาสู่ขอแล้ว พ่อแม่หญิงยินยอม แต่ยังมิได้ทำการแต่งงานหรือพิธีสมรสกัน(อรประภา สาครวาสี อ้างในการกระทำความผิดทางเพศ : ศึกษาเฉพาะกรณีบังคับให้มีการร่วมเพศทางเวจมรรคและทางปาก 2539 : 61 – 63)

(ค) พระราชกำหนดลักษณะข่มขืนล่วงประเวณี ร.ศ. 118

ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราตามกฎหมายลักษณะผัวเมีย ใช้บังคับจนถึง พ.ศ. 2443 จึงได้มีการตราพระราชกำหนดลักษณะข่มขืนล่วงประเวณีรัตนโกสินทร์ศก 118 ยกเลิกกฎหมายเก่า(อรประภา สาครวาสี 2539 : 65) กฎหมายฉบับนี้กระชับมากขึ้น กล่าวคือยังคงมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการข่มขืนกระทำชำเราอยู่แต่ไม่แยกประเภทของการข่มขืนเช่นเดียวกับกฎหมายตราสามดวง นอกจากนี้แล้วมีการเพิ่มบทบัญญัติลงโทษสำหรับการกระทำความผิดเกี่ยวกับเพศกรณีบังคับให้มีการร่วมเพศเวจมรรคไว้ด้วยตามมาตรา

(ง) ประมวลกฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127

ใน พ.ศ. 2451 ได้มีพระบรมราชโองการให้ใช้กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. 127 ซึ่งได้ยกร่างขึ้นโดยอาศัยหลักกฎหมายต่างประเทศ ในเรื่องความผิดเกี่ยวกับเพศ กฎหมายลักษณะอาญาได้แบ่งออกเป็น 2 ประเภท โดยบัญญัติรวมอยู่ในส่วนที่ 6 ว่าด้วยความผิดที่จะกระทำอนาจาร หมวดที่ 2 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ความผิดประเภทที่ 1 กระทำอนาจาร ความผิดประเภทที่ 2 คือ การข่มขืนกระทำชำเรา(อรประภา สาครวาสี 2539 : 66 - 67) นอกจากนี้ ยังบัญญัติให้การกระทำชำเราผิดธรรมดามนุษย์เป็นความผิดด้วย ตาม มาตรา 242 การกระทำชำเราด้วยเด็กหญิงอายุต่ำกว่า 12 ปี ตามมาตรา 244 กระทำอนาจารเด็กอายุต่ำกว่าสิบสองขวบ ตามมาตรา 245

บทบัญญัติกฎหมายในปัจจุบัน

1. รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 53 วรรคหนึ่ง กำหนดให้รัฐต้องคุ้มครองเด็กและเยาวชนและบุคคลที่ได้รับความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมในครอบครัว

2. ประมวลกฎหมายอาญา พ.ศ. 2499

ในปี พ.ศ. 2499 ได้มีการประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญาฉบับปัจจุบันได้บัญญัติฐานความผิดทางเพศ และทำร้ายร่างกาย แยกจากกัน โดยในส่วนของลักษณะฯความผิดเกี่ยวกับเพศ มีการแก้ไขเพิ่มเติมความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา และกระทำอนาจารในเรื่องอัตราโทษและอายุของเด็กในการให้ความยินยอม ตามมาตรา 276, 277, 278 และ 279 และในส่วนของลักษณะ 10 ความผิดเกี่ยวกับชีวิตร่างกาย ตามมาตรา 288, 289, 290, 295, 297 นอกจากนี้ในส่วนลหุโทษ ตาม มาตรา 398

วิวัฒนาการกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในการลงโทษผู้กระทำความผิดต่อเพศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในหัวข้อนี้จะเป็นศึกษาวิเคราะห์แนวโน้มของศาลไทยในการใช้ดุจพินิจลงโทษผู้กระทำความผิดต่อเพศตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เพื่อสะท้อนให้เห็นว่ามีปัจจัยด้านทัศนติทางเพศ(gender bias) ต่อการกำหนดอัตราโทษหรือไม่

(ก) คดีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดในอดีต

จากราชกิจจานุเบกษา กรุงเทพมหานครฉบับพิเศษ ออกเมื่อกรุงเทพมหานครมีอายุครบ 100 ปี (ร.ศ. 100 จ.ศ. 1243 พ.ศ. 2424)

ข่าวประหารชีวิต

ณ วันเสาร เดือนสิบเอจ แรมเจดค่ำ เจ้าพนักงานกรมพระนครบาลได้นำตัวอีอยู่ผู้ร้ายลงพระราชอาญา 3 ยก 90 ที แล้วเอาตัวไปประหารชีวิตเสีย ณ วัดพลับพลาไชย และได้เอาตัวอ้ายฮาน อ้ายสด อีเทียน ผู้ช่วยอีอยู่ทำกับอีเกลี้ยง จนถึงตายนั้น ลงพระราชอาญา คนละ 2 ยก 60 ที เอาตัวจำไว้ ณ คุก แลได้เอาตัวอ้ายเอี่ยม อ้ายเทือง อ้ายลา อ้ายเยื้อ ผู้สมรู้ลอบเอาศพอีเกลี้ยงไปฝังแล ช่วยป้องกันมิให้สัปเหร่อตรวจตรา ลงพระราชอาญาคนละ 30 ที ที่น่าหับเผยนั้นเสรจแล้ว

บังเอิญในระหว่างนั้น คาร์ล บ๊อค (Carl Bock) นักธรรมชาติวิทยาชาวนอร์เวย์ เดินทางเข้ามาสำรวจดินแดนไทย คาร์ล บ๊อค เป็นนักจดบันทึก เขาได้ดูการประหารชีวิตอีอยู่ด้วย จึงนำมาเขียนเล่าไว้อย่างละเอียดในหนังสือชื่อ “Temples and Elephants” โดยบันทึกเหตุการณ์วันที่ 15 ตุลาคม 2424 “เรื่องนี้มีอยู่ว่า เมื่อราว 2 สัปดาห์ที่แล้วมาในกรุงเทพฯตื่นเต้นตกใจกันมากเพราะเกิดฆาตกรรมอันน่าสยดสยองขึ้นรายหนึ่ง ผู้ต้องหาเป็นภริยาของชายผู้มีตระกูลคนหนึ่ง ได้กระทำฆาตกรรมคนใช้ของตนเอง รายละเอียดของการฆาตกรรมและวิธีที่ใช้ฆาตกรรมนั้นสยดสยองน่ารังเกียจจนข้าพเจ้าไม่สามารถมาเล่าเป็นลายลักษณ์อักษรได้ แต่ก็มีหลักฐานอยู่พร้อมมูลว่า ความหึงหวงเป็นสาเหตุและผลที่เกิดขึ้นก็คือการฆาตกรรมอันโหดร้ายไร้มนุษยธรรมที่สุดครั้งนี้ ในที่สุดได้มีการพิจารณาคดีกันเรียบร้อยและพิพากษาให้ประหารชีวิตจำเลย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่ ซึ่งปกติไม่ค่อยเต็มพระทัยในการลงพระปรมาภิไธย ในคำสั่งประหารชีวิต ก็มิได้หารีรอเลยสำหรับคดีรายนี้”

ตามเอกสารทางประวัติศาสตร์ ศาลให้เปรียบเทียบความผิดของนายทาสเข้ากับตัวหากฎหมายให้เฆี่ยนอีอยู่ผู้ต้องหา 3 ยก หรือ 90 ที แล้วเอาตัวไปประหารชีวิตเสียให้ตายตกไปตามโทษ อย่าให้คนทั้งปวงดูเยี่ยงอย่างกันต่อไป คำตัดสินนี้ เมื่อนำขึ้นทูลเกล้าฯถวายพระบาทสมเด็จจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ทรงเห็นด้วย ได้ทรงลงพระปรมาภิไธย สยามมินทร์ ท้ายพระราชหัตถเลขา วันพฤหัส เดือน 11 ขึ้น 13 ค่ำ ปีมะเส็ง (6 ตุลาคม พ.ศ. 2424) ห่างจากเหตุร้ายเพียง 1 เดือนเศษ(อเนก นาวิกมูล อ้างใน หญิงชาวสยาม 2542 : 86 – 109)

(ข) แนวการกำหนดโทษของศาลฎีกาตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันในคดีความผิดต่อเพศ

การศึกษาวิเคราะห์อัตราโทษที่ศาลฎีกาพิพากษาหรือเห็นพ้องกับศาลล่างที่ลงโทษจำคุกจำเลยในคดีความผิดต่อเพศ เพื่อสะท้อนให้เห็นว่าแนวโน้มในการกำหนดโทษความผิดต่อเพศมีลักษณะการเลือกปฏิบัติทางเพศหรือไม่ ทั้งนี้ เนื่องจากผู้พิพากษาศาลฎีกาตั้งแต่อดีตมาจะเป็นผู้ชายเกือบทั้งหมดจึงมีข้อห่วงกังวลว่า ผู้พิพากษาที่ตัดสินลงโทษผู้กระทำความผิดต่อเพศจะมีอคติทางเพศ(gender bias) โดยกำหนดโทษต่ำกว่าที่ควรจะเป็นหรือไม่ จึงได้ทำการศึกษาวิเคราะห์คำพิพากษาศาลฎีกาเฉพาะความผิดต่อเพศตั้งแต่ปี 2500 – 2543 โดยแยกออกเป็นช่วงๆ ละ 10 ปี กล่าวคือ ระหว่างปี 2500 – 2510 ระหว่างปี 2511 – 2520 ระหว่างปี 2521 – 2530 และระหว่างปี 2531 – 2543 ทั้งนี้ เพื่อพิเคราะห์ดูว่าในแต่ละช่วง 10 ปี ศาลฎีกากำหนดโทษผู้กระทำความผิดต่อเพศแตกต่างกันอย่างไร แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงอัตราโทษตามประมลกฎหมายอาญาในขณะที่ศาลพิพากษาด้วย ดังจะวิเคราะห์ต่อไป

(1) แนวการกำหนดโทษความผิดต่อเพศตามคำพิพากษาของศาลฎีกาในช่วงปี 2500 – 2510 (ดูตารางที่ 15) เท่าที่ตรวจพบมีจำนวน 14 คดี (บางคดีมีจำเลยมากกว่า 1 คน) ข้อหาที่จำเลยกระทำผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงหรือกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี ศาลฎีกากำหนดหรือเห็นด้วยกับอัตราโทษที่ศาลล่างกำหนด เฉลี่ยจำคุก 3.28 ปี ต่ำสุด 1 ปี สูงสุด 8 ปี โทษที่กำหนดในประมวลกฎหมายอาญาในขณะนั้น กล่าวคือ โทษฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 2,000 บาท ถึง 20,000 บาท ตาม มาตรา 276 ส่วนฐานกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 2 ปี ถึง 12 ปี และปรับตั้งแต่ 4,000 บาท ถึง 24,000 บาท ส่วนความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิงหรือเด็กหญิง กฎหมายยังไม่กำหนดเป็นเหตุฉกรรจ์ซึ่งต้องรับโทษหนักขึ้น เห็นว่าระดับโทษจำคุกที่ศาลกำหนดน่าจะสอดคล้องกับระวางโทษตามกฎหมายและบริบททางสังคมในขณะนั้นเพราะความเสมอภาคระหว่างชายหญิงยังแตกต่างกันอย่างชัดเจน เช่น สิทธิในครอบครัวหญิงไม่มีความสามารถจัดการทรัพย์สินในครอบครัว รวมทั้งสิทธิทางการเมืองในขณะนั้นยังขาดการยอมรับ ส่วนสิทธิของเด็กโดยภาพร่วมสังคมยังไม่มีการตระหนักแต่อย่างไร

ตารางที่ 15 แสดงอัตราโทษที่ศาลฎีกากำหนดหรือเห็นพ้องกับศาลล่างที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดต่อเพศระหว่างปี 2500 - 2510

ลำดับที่	คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อหา	ผู้เสียหาย	คำให้การ	ระยะเวลาลงโทษจำคุก	
					ปี	เดือน
1	1871/00	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	5	-
2	960/01	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	3	-

3	928/02	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	3	-
4	926/03	ข่มขืน	หญิง	รับสารภาพ	2	6
5	1685/03	ข่มขืน	เด็กหญิง	ภาคเสธ	2	8
6	1640/03	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	3	-
7	85/04	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	3	4
8	1500/04	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	8	-
9	438/05	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	1	-
10	1730/06	ข่มขืน	หญิง	รับสารภาพ	4	-
11	1374/08	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	2	-
12	1133/09	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	1	-
13	1195/09	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	6	-
14	250/10	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	3	-

ที่มา : รวบรวมจากคำพิพากษาศาลฎีกา จำนวน 14 คดี เฉลี่ยศาลลงโทษจำคุก 3.28 ปี ต่ำสุด 1 ปี สูงสุด 8 ปี

(2) แนวการกำหนดโทษความผิดต่อเพศตามคำพิพากษาของศาลฎีกาในช่วงปี 2511 – 2520 (ดูตารางที่ 16) เท่าที่ตรวจพบมีจำนวน 22 คดี (บางคดีมีจำเลยมากกว่า 1 คน) ข้อหาที่จำเลยกระทำความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงหรือกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี ปรากฏว่าศาลฎีกากำหนดโทษหรือเห็นด้วยกับอัตราโทษที่ศาลล่างกำหนดในจำนวน 22 คดี เฉลี่ยจำคุก 4.77 ปี ต่ำสุด 1 ปี สูงสุด 10 ปี แต่ในปี 2515 มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญากำหนดโทษความผิดต่อเพศสูงขึ้น กล่าวคือ ฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 1 ปี ถึง 10 ปี และปรับตั้งแต่ 2,000 บาท ถึง 20,000 บาท แต่ถ้ากระทำโดยมีหรือใช้อาวุธปืนหรือวัตถุระเบิดหรือกระทำอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิงต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกตั้งแต่ 10 ถึง 20 ปี ส่วนความผิดฐานกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี ต้องระวางโทษคุก 2 ปี ถึง 12 ปี และปรับตั้งแต่ 4,000 บาท ถึง 24,000 บาท ถ้ากระทำอันมีลักษณะโทรมเด็กหญิงต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิตหรือจำคุกตั้งแต่ 15 ปี ถึง 20 ปี เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวทางการกำหนดโทษค่อนข้างต่ำเมื่อเทียบอัตราโทษขั้นสูงในกรณีมีเหตุฉกรรจ์(บางคดีจำเลยกระทำผิดก่อนแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมาย จึงต้องใช้บทกำหนดโทษตามกฎหมายเก่าลงแก่จำเลย)

ตารางที่ 16 แสดงอัตราโทษที่ศาลฎีกากำหนดหรือเห็นพ้องด้วยกับศาลล่างที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดต่อเพศ ระหว่างปี 2511 – 2520

ลำดับที่	คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อหา	ผู้เสียหาย	คำให้การ	ระยะเวลาลงโทษจำคุก	
					ปี	เดือน

1	718/11	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	2	-
2	1737/14	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	3	-
3	1919/14	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	20 (จำเลยที่ 5)	-
4	2770/15	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	4	-
5	1023/16	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	5	-
6	2879/16	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	4	-
7	3088/16	ข่มขืน	หญิง	สารภาพรับ	รอการลงโทษ	-
8	51/17	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	3	-
9	1992/17	โทรม	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	8	-
10	2722/17	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	5	-
		โทรม	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	7	6
11	2953/17	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	5	-
12	527/18	โทรม	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	10	-
13	677/18	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	2	8
14	408/19	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	4	-
15	698/19	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	2	-
16	833/19	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	2	-
17	937/19	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	2	-
18	1111/19	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	6	-
19	398/20	ข่มขืน	เด็กหญิง	รับสารภาพ	2	-
20	1130/20	ข่มขืน	หญิง	รับสารภาพ	2	-
21	2249/20	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	1	-
22	2413/20	โทรม	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	8	-

ที่มา :รวบรวมจากคำพิพากษาศาลฎีกา จำนวน 22 คดี เฉลี่ยจำคุก 4.77 ปีต่ำสุด1 สูงสุด 50 ปี

(3) แนวการกำหนดโทษความผิดต่อเพศตามคำพิพากษาของศาลฎีกาในช่วงปี 2521 – 2530 เท่าที่ตรวจพบและรวบรวมได้จำนวน 33 คดี (บางคดีมีจำเลยมากกว่า 1 คน) ศาลลงโทษจำคุกจำเลยเฉลี่ย 8.40 ปี ต่ำสุด 1 ปี สูงสุด 50 ปี (ดูตารางที่ 17) แต่เป็นที่น่าสังเกตุว่าในปี 2525 มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญาเพิ่มโทษความผิดต่อเพศให้สูงขึ้น เช่น มาตรา 276 วรรคหนึ่ง เพิ่มโทษฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 4 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 8,000 บาท ถึง 40,000 บาท วรรคสอง ฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงอันมีลักษณะเป็นการโทรมหญิงต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 15 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 30,000 บาท ถึง 40,000 บาท และมาตรา

277 วรรคหนึ่ง เพิ่มโทษฐานกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 7 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 14,000 บาท ถึง 40,000 บาท วรรคสอง การกระทำอันมีลักษณะเป็นการโทรมเด็กหญิงและเด็กหญิงไม่ยินยอมต้องระวางโทษจุกตลอดชีวิต เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวโน้มศาลกำหนดโทษแก่ผู้กระทำความผิดหลังปี 2528 สูงขึ้น ทั้งนี้ น่าจะเนื่องจากมีการแก้ไขเพิ่มเติมประมลกฎหมายอาญาในปี 2525 กำหนดโทษสูงขึ้น แต่มีบางคดียังกำหนดโทษต่ำน่าจะเป็นการกระทำผิดในขณะที่ยังไม่มีการแก้ไขกฎหมาย

ตารางที่ 17 แสดงอัตราโทษที่ศาลฎีกากำหนดหรือเห็นพ้องด้วยกับศาลล่างที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดต่อเพศ ระหว่างปี 2521 – 2530

ลำดับที่	คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อหา	ผู้เสียหาย	คำให้การ	ระยะเวลาลงโทษจำคุก	
					ปี	เดือน
1	348/21	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	4	-
2	667/21	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	12	-
3	1403/21	โทรม	เด็กหญิง	รับสารภาพ	จำเลยที่1(9)	-
				ปฏิเสธ	จำเลยที่2(12)	-
4	1988/21	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	10	-
5	1518/22	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	3	-
6	1232/23	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	2	6
7	59/24	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	1	
8	1033/24	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ		
9	1588/24	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	ส่งตัวไปฝึกและอบรม (จำเลยเป็นเยาวชน)	
10	1965/24	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	4	-
11	7/25	ข่มขืน (สนับสนุน)	หญิง	ปฏิเสธ	รอการลงโทษ	
12	3051/25	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	10	-
13	3347/25	โทรม (จำเลย 3 คน)	หญิง	ปฏิเสธ	จำเลยที่1(16) จำเลยที่2(9) จำเลยที่3(2)	4 2/20 วัน
14	351/26	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	10	-
15	617/26	ข่มขืน(ตาย)	หญิง	รับสารภาพ	20	-

16	3969/26	ข่มขืน	หญิง	รับสารภาพ	2 (รอการลงโทษ)	-
17	2105/27	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	4	-
18	2220/27	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	5	-
19	2449/27	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	8	8
20	563/28	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	5	-
21	1715/28	โทรม (จำเลยหลายคน)	หญิง	รับสารภาพ ปฏิเสธ	จำเลยเป็นเยาวชนเปลี่ยน จำคุกเป็นฝึกอบรม	
22	2167/28	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	4	8
23	2804/28	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	4	-
24	2849/28	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	รอการลงโทษ	
25	3279/28	โทรม	หญิง (ผู้เสียหายตาย)	ปฏิเสธ	50	-
26	210/29	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	5	4
27	1202/29	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	4	-
28	4094/29	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	6	-
29	2077/30	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	10	-
30	2566/30	พยายามโทรม	หญิง	ปฏิเสธ	10	-
31	2993/30	ข่มขืน (ผู้สับสันดาน)	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	12	-
32	4641/30	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	17	-
33	4796/30	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	20	-

ที่มา : รวบรวมจากคำพิพากษาศาลฎีกาจำนวน 33 คดี เฉลี่ยศาลลงโทษจำคุก 8.40 ปี ต่ำสุด 1 ปี สูงสุด 50 ปี(บางคดีมีจำเลยมากกว่า 1 คน ระบุเฉพาะจำเลยที่ถูกลงโทษสูงสุดในคดีนั้นๆ)

(4) แนวการกำหนดโทษความผิดต่อเพศตามคำพิพากษาของศาลฎีกาในช่วงระหว่างปี 2531 – 2543 เท่าที่ตรวจพบและรวมรวบได้จำนวน 31 คดี (บางคดีมีจำเลยมากกว่า 1 คน) ศาลลงโทษจำคุกจำเลยเฉลี่ย 9.32 ปี ต่ำสุด 2 ปี สูงสุด 50 ปี (ดูตารางที่ 18) แต่อย่างไรก็ตามในปี 2530 มีการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา เพิ่มโทษความผิดต่อเพศให้สูงขึ้นอีก เช่น มาตรา 277 วรรคหนึ่ง ความผิดฐานกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 15 ปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 4 ปี ถึง 20 ปี และ

ปรับตั้งแต่ 8,000 บาท ถึง 40,000 บาท วรรคสอง กระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 13 ปี ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่ 7 ปี ถึง 20 ปี และปรับตั้งแต่ 14,000 บาท ถึง 40,000 บาท หรือจำคุกตลอดชีวิต วรรคสาม ถ้าการกระทำความผิดตามวรรคหนึ่งหรือวรรคสองอันมีลักษณะเป็นการโทรมเด็กหญิงและเด็กหญิงไม่ยินยอมต้องระวางโทษจำคุกตลอดชีวิต เป็นที่น่าสังเกตว่าแนวโน้มในช่วง 10 ปีหลังศาลลงโทษจำคุกจำเลยสูงขึ้น ทั้งนี้ น่าจะเป็นไปตามระวางโทษที่กฎหมายกำหนดสูงขึ้นประกอบกับกระแสการเรียกร้องความเสมอภาคระหว่างชายหญิงและกระแสการคุ้มครองสิทธิเด็กน่าจะเป็นตัวแปรสำคัญต่อแนวทางการกำหนดโทษของศาลในระยะหลัง

ข้อสังเกต ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเกี่ยวกับเพศและกระทำผิดฐานอื่นในคราวเดียวกัน เช่น ความผิดเกี่ยวกับชีวิต(ข่มขืนแล้วฆ่า) ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์ เช่น ชิงทรัพย์หรือปล้นทรัพย์ ในกรณีเช่นนี้ศาลจะลงโทษฐานความผิดที่มีโทษหนักที่สุด ซึ่งมีโทษหนักกว่าความผิดต่อเพศ คำพิพากษาจึงไม่จัดอยู่ในหมวดความผิดต่อเพศซึ่งผู้วิจัย(วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล) เคยพิพากษาลงโทษประหารชีวิตผู้กระทำผิดฐานข่มขืนแล้วฆ่า รวม 2 คดี คำพิพากษาดังกล่าวจัดอยู่ในหมวดความผิดต่อชีวิต ไม่ปรากฏในหมวดความผิดต่อเพศเหล่านี้ เป็นต้น จึงทำให้คดีความผิดต่อเพศบางส่วนไปรวมอยู่ในคำพิพากษาความผิดประเภทอื่น จึงทำให้เห็นว่าปริมาณคดีน้อยและอัตราโทษที่ศาลลงไม่สูงนัก

ตารางที่ 18 แสดงอัตราโทษที่ศาลฎีกากำหนดหรือเห็นพ้องด้วยกับศาลล่างที่ลงแก่ผู้กระทำความผิดต่อเพศ ระหว่างปี พ.ศ. 2531 - 2543

ลำดับที่	คำพิพากษาศาลฎีกา	ข้อหา	ผู้เสียหาย	คำให้การ	ระยะเวลาลงโทษจำคุก	
					ปี	เดือน
1	2084/31	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	10	6
2	4437/31	ข่มขืน	เด็กหญิง (ตาย)	ปฏิเสธ	20	-
3	945/32	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	6	-
4	1668/32	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	8	-
5	3863/33	ข่มขืน	หญิง	รับสารภาพ	4	-
6	5100/33	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	12	-
7	5398/33	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	6	-
8	5648/33	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	7	-
9	5881/33	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	5	-
10	4418/33	ข่มขืน(จำเลยเป็นเยาวชน)	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	เปลี่ยนโทษจำคุกเป็นฝึกอบรม	
11	4453/33	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	10	-
12	1213/34	ข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	8	-
13	1035/35	โทรม	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	25	-
14	31/36	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	10	-
15	591/36	ข่มขืน	เด็กหญิง	รับสารภาพ	4	-
16	857/36	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	10	-
17	1267/36	โทรม	หญิง	ปฏิเสธ	10	-
18	484/37	พยายามข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	2	8
19	628/37	ข่มขืน	เด็กหญิง	รับสารภาพ	50	-
20	994/37	พยายามข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	3	-
21	6290/37	พยายามข่มขืน	หญิง	ปฏิเสธ	ไม่ปรากฏ	-
22	6345/37	ข่มขืน	หญิง	รับสารภาพ	ไม่ปรากฏ	-
23	1672/38	โทรม	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	20	-
24	2353/38	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	6	-
25	5278/40	ข่มขืน	เด็กหญิง	รับสารภาพ	5	-
26	6441/40	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	7	-
27	2874/41	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	4	-

28	2957/41	โทรม	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	25	-
29	6321/41	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	3	6
30	9003/42	ข่มขืน	เด็กหญิง	ปฏิเสธ	4	-
31	750/43	ข่มขืน	เด็กหญิง	รับสารภาพ	4	-

ที่มา : รวบรวมจากคำพิพากษาศาลฎีกา จำนวน 31 คดี เฉลี่ยศาลลงโทษจำคุกจำเลย 9.32 ปี ต่ำสุด 2 ปี สูงสุด 50 ปี(บางคดีจำเลยมากกว่า 1 คน ระบุเฉพาะจำเลยที่ถูกลงโทษสูงสุดในคดีนั้นๆ)

1.2 วิวัฒนาการกระบวนการยุติธรรมไทยในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 30 บัญญัติรับรองว่าบุคคลย่อมมีความเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันและรับรองสิทธิของชายและหญิงไว้เท่าเทียมกัน และมาตรา 53 บัญญัติรับรองว่า เด็ก เยาวชนและบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรมแต่ในทางปฏิบัติกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะการสอบสวนและการดำเนินคดียังขาดความละเอียดอ่อน พนักงานสอบสวนส่วนใหญ่มักเป็นชายและมีทัศนคติว่าคดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสังคมมิใช่อาชญากรรมผู้หญิงจึงมักไม่ได้รับการคุ้มครองสิทธิอย่างเต็มที่และไม่ได้รับความเป็นธรรมจากการสอบสวนเช่นการไม่รับแจ้งความ ใช้ท่าทีไม่เหมาะสม นอกจากนี้บทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายอาญาก็เป็นอุปสรรคต่อการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว เช่น ฐานความผิดทางเพศ มาตรา 276 ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา บัญญัติว่า ผู้ใดข่มขืนกระทำชำเราหญิงซึ่งมิใช่ภริยาของตน โดยขู่เข็ญด้วยประการใดๆ โดยใช้กำลังประทุษร้ายโดยหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่สามารถขัดขืนได้ หรือโดยทำให้หญิงเข้าใจผิดว่าตนเป็นบุคคลอื่น ต้องระวางโทษจำคุกตั้งแต่สี่ปีถึงยี่สิบปี และปรับตั้งแต่แปดพันบาทถึงสี่หมื่นบาท….. บทบัญญัติกฎหมายนี้เอง ไม่คุ้มครองสิทธิของหญิงที่เป็นภริยาโดยชอบด้วยกฎหมาย หากสามีข่มขืนกระทำชำเราไม่มีความผิด แม้จะแยกกันอยู่หรือเลิกร้างกันแล้วแต่ยังไม่จดทะเบียนหย่า นอกจากนี้การตีความคำว่า “กระทำชำเรา” ให้หมายความเฉพาะการร่วมประเวณีเท่านั้น กล่าวคือ ของลับหรืออวัยวะสืบพันธุ์ของชายต้องล่วงล้ำเข้าไปในช่องคลอดหรืออวัยวะสืบพันธุ์ของหญิงแล้ว ตามคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2413/2520 ด้วยเหตุนี้ผู้ใช้กฎหมายในกระบวนการยุติธรรม จำต้องค้นหาความจริงโดยการสอบถามผู้เสียหาย ให้บอกเล่าเหตุการณ์ซ้ำแล้วซ้ำอีก เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงมากที่สุด จนสามารถปรับเข้าข้อกฎหมายในความผิดฐานนี้ การตีความบทบัญญัติกฎหมายและวิธีพิจารณาความเช่นนี้ ทำให้ผู้เสียหายอับอายและเจ็บปวดจนแทบจะยกเลิกความตั้งใจที่จะเรียกร้องสิทธิทางกฎหมายอีกต่อไป

กระบวนการยุติธรรมและมาตรการทางกฎหมายที่ให้การคุ้มครองแก่สตรีที่เป็นผู้เสียหายทางอาญา

เนื่องจากกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายมหาชนว่าด้วยความผิดและโทษอาญาเป็นบทบัญญัติถึงความเกี่ยวข้องระหว่างเอกชนกับรัฐ แม้การกระทำผิดอาญาบางอย่างจะได้กระทำต่อเอกชนให้ได้รับความเสียหาย การกระทำความผิดนั้นก็ยังถือว่ากระทบกระเทือนต่อมหาชนส่วนรวม รัฐจึงต้องเข้ามาดำเนินการป้องกันและปราบปราม ดังนั้นความรุนแรงในครอบครัว เช่นการทำร้ายร่างกายระหว่างสามีภริยา การล่วงละเมิดทางเพศ ข่มขืน อนาจาร ต้องอยู่ภายใต้คำจำกัดความของพฤติกรรมทางอาญา (Criminal Conduct) ดังนั้น จึงต้องนำหลักกฎหมายอาญามาใช้บังคับ

แนวความคิดในการควบคุมปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จึงนำรูปแบบกระบวนการยุติธรรมทางอาญามาบังคับใช้ เหมือนกับความผิดอาญาทั่วไป คือ มีนโยบายให้ตำรวจจับกุมและดำเนินคดีกับผู้กระทำผิด โดยไม่คำนึงถึงความประสงค์ผู้เสียหาย บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจถูกวิพากษ์วิจารณ์โดยทั่วไปว่ายังไม่เหมาะสมและไม่ได้ให้ความคุ้มครองแก่ผู้เสียหายอย่างเพียงพอ

กระบวนการยุติธรรมไทยจะให้การคุ้มครองสิทธิผู้เสียหายเฉพาะตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาอาญา รวมทั้งบุคคลอื่นที่มีอำนาจจัดการแทนได้จึงถือว่ามีฐานะเป็นผู้เสียหายตามมาตรา 2 (4) มาตรา 4, 5 และ 6 ดังนั้นการพิจารณาว่าผู้ใดเป็นผู้เสียหายจะต้องได้ความว่า 1. มีกระทำความผิดอาญาฐานใดฐานหนึ่งเกิดขึ้น 2. บุคคลนั้นได้รับความเสียหายจากการกระทำผิดนั้นโดยตรง 3. บุคคลนั้นเป็นผู้เสียหายโดยนิตินัย กล่าวคือ ไม่มีส่วนร่วมในการกระทำผิดเสียเอง หรือบุคคลนั้นมิได้ยินยอมให้มีการกระทำผิดต่อตนเอง ทั้งนี้แม้ว่าประมวลกฎหมายอาญาไม่ได้บัญญัติให้ความยินยอมของผู้เสียหายเป็นเหตุยกเว้นความผิด ดังเช่นกรณีการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายก็ตาม แต่มีหลักกฎหมายทั่วไปซึ่งเป็นที่ยอมรับกันเป็นสากลว่า “ความยินยอมไม่ถือว่าเป็นความผิด” (Volenti non fitinjurion) เมื่อพิจารณาบทบัญญัติประมวลกฎหมายอาญาแล้ว ความผิดบางประเภทต้องกระทำโดยปราศจากความยินยอมของผู้เสียหายหรือโดยสภาพความผิดแล้วจะเกิดขึ้นต่อเมื่อผู้เสียหายไม่ยินยอมเช่นความผิดฐานลักทรัพย์ ความผิดฐานโกงเจ้าหนี้ ความผิดฐานยักยอก ความผิดฐานทำให้เสียทรัพย์หรือหรือความผิดฐานบุกรุกเป็นต้น จึงจะถือว่าการกระทำนั้นเป็นความผิด ความยินยอมจึงเป็นข้อสำคัญที่ทำให้การกระทำนั้นเป็นความผิดหรือไม่

นอกจากนี้ ในความผิดอาญาอันยอมความได้นั้น เจ้าพนักงานจะดำเนินคดีได้ต่อเมื่อได้มีการร้องทุกข์โดยผู้เสียหายแล้ว และหากผู้เสียหายถอนคำร้องทุกข์ คดีก็เป็นอันตกไปทันที ไม่ว่าจะดำเนินกระบวนการพิจารณาในชั้นใด นอกจากนี้คดีความผิดอันยอมความได้นั้นผู้เสียหายจะต้องร้องทุกข์ภายใน 3 เดือน มิฉะนั้น คดีเป็นอันขาดอายุความ ต่างจากความผิดอาญาแผ่นดินที่ไม่ได้อยู่ในหลักเกณฑ์ดังกล่าว

ด้วยเหตุผลดังกล่าว พนักงานเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมจำต้องคำนึงถึง หลักเกณฑ์เกี่ยวกับองค์ประกอบความผิดทางอาญาเป็นสำคัญกล่าวคือการกระทำของผู้กระทำเป็นความผิดอาญา

หรือไม่ เช่นในความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ตามประมวลกฎหมายอาญาตาม มาตรา 276 วรรคแรก ซึ่งเป็นความผิดอันยอมความได้โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสอบสวนของพนักงานสอบสวน ซึ่งเป็นขั้นตอนแรกของกระบวนการยุติธรรมหรือเป็นขั้นตอนก่อนฟ้องร้อง พนักงานสอบสวนที่ได้รับแจ้งความดำเนินคดีจากผู้เสียหาย จำต้องซักถามผู้เสียหายอย่างละเอียดให้ทราบข้อเท็จจริงแห่งคดีเพื่อให้ทราบว่าผู้นั้นเป็นผู้เสียหายตามกฎหมายหรือไม่ ในทางปฏิบัติพนักงานสอบสวนจะซักถามเพื่อให้แน่ใจว่าผู้เสียหายไม่ได้ให้ความยินยอมในความผิดฐานนั้น อันเป็นสาเหตุที่ทำให้หญิงที่มาแจ้งความดำเนินคดีรู้สึกอาย ไม่สะดวกที่จะพูด เว้นแต่ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย สำนักงานตำรวจแห่งชาติ ได้มีคำสั่งกรมตำรวจที่ 514/2537 ลงวันที่ 13 พฤษภาคม 2537 เรื่องแนวทางปฏิบัติและหน้าที่ของพนักงานสอบสวนหญิงให้รับผิดชอบคดีอาญาที่มีข้อหาว่าสตรีกระทำผิดและคดีอาญาที่สตรีเป็นผู้เสียหายในความผิดเกี่ยวกับเพศ และคดีอาญาที่อยู่ในอำนาจของศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 กำหนดให้กรมตำรวจจัดพนักงานสอบสวนที่เป็นสตรีในกรณีสอบสวนสตรี เช่น คดีข่มขืนกระทำชำเราเป็นต้น เพื่อให้การสอบสวนมีประสิทธิภาพและเป็นธรรมต่อผู้เสียหายมากยิ่งขึ้น และคำสั่งกรมตำรวจที่ 15/2540 ลงวันที่ 3 มกราคม 2540 เรื่อง ให้ปฏิบัติตามนโยบายกรมตำรวจ โดยพลตำรวจเอกประชา พรหมนอก อธิบดีกรมตำรวจได้กำหนดนโยบายหลัก 9 ประการ ให้สอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 โดยเฉพาะแผนด้านอำนาจความยุติธรรมในการสืบสวนสอบสวนคดีที่เกี่ยวกับสตรี ได้กำหนดตำแหน่งให้มีพนักงานสอบสวนหญิงให้ทำหน้าที่ในบางคดีที่ไม่เหมาะสมกับพนักงานสอบสวนชาย เช่น ความผิดเกี่ยวกับเพศที่สตรีเป็นผู้เสียหาย คดีเยาวชนและครอบครัวเป็นต้น

นอกจากนี้ สำนักงานตำรวจแห่งชาติได้ปรับปรุงแก้ไข ประมวลระเบียบกรมตำรวจเกี่ยวกับคดีข้อ 583 บทที่ 13 ลักษณะ 18 เมื่อวันที่ 14 มกราคม พ.ศ. 2543 กรณีสามีภริยาวิวาทกัน ข้อ 583 ในกรณีที่สามีหรือภริยากล่าวหาอีกฝ่ายหนึ่งว่าทำร้ายร่างกายนั้นหากมิได้ใช้อาวุธหรือบาดเจ็บไม่ถึงสาหัสหรือเหตุมิได้เกิดในถนนหลวง ประกอบกับการกระทำนั้นได้กระทำไปโดยมิได้มีเจนตนาชั่วร้ายเช่นทำเพื่อตักเตือนสั่งสอนเป็นต้น ให้พนักงานสอบสวนพยายามชี้แจงตักเตือนให้เรื่องยุติกันเสีย เมื่อไม่เป็นผลสำเร็จจึงจัดการต่อไปตามรูปคดี แต่ให้เสนอสำนวนการสอบสวนนั้นตามลำดับให้ผู้บังคับการพิจารณาสั่งการและถ้าสามารถส่งตัวสามีภริยาคู่นั้นไปพร้อมกับสำนวนได้ก็ให้ส่งไปพร้อมกันด้วย

แม้การทำร้ายร่างกายกันระหว่างสามีภริยานั้นจะได้ใช้อาวุธหรือบาดเจ็บสาหัสหรือเหตุเกิดในถนนหลวงก็ดี หากเห็นเป็นการสมควรก็ให้เสนอเพื่อผู้บังคับการพิจารณาสั่งการตามความเหมาะสมได้ ทั้งนี้เพราะทางราชการต้องการรักษาความสงบเรียบร้อย และความมั่นคงของครอบครัวเป็นสำคัญ

อนึ่งให้พนักงานสอบสวนใช้ดุลยพินิจในการไกล่เกลี่ย หากการกระทำความผิดเกิดขึ้นบ่อยครั้ง ไม่เข็ดหลาบ และมีพฤติการณ์ว่าจะเกิดการทำร้ายรุนแรงยิ่งขึ้น ก็ให้ดำเนินคดีตามกฎหมายทุกราย

โดยสรุป กฎหมายที่ใช้บังคับในชั้นพนักงานสอบสวนกรณีที่เกิดความรุนแรงในครอบครัวมีอยู่ในประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเท่านั้น ส่วนกฎหมายระเบียบปฏิบัติของเจ้าพนักงานที่คุ้มครองสิทธิผู้เสียหายจากความรุนแรงในครอบครัวมีน้อยมาก และเป็นมาตรการที่ขึ้นอยู่กับดุลยพินิจของเจ้าพนักงาน ในการดำเนินคดีซึ่งยังไม่ลงรอยในแนวทางเดียวกัน

อย่างไรก็ตาม มาตราการทางกฎหมายในปัจจุบันเปิดช่องให้มีการบังคับใช้กฎหมายอาญาเพื่อแก้ไขฟื้นฟูหรือป้องกันยับยั้งมิให้ผู้กระทำมีโอกาสกระทำซ้ำอีก คือ มาตรการรอการลงโทษโดยมีการกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ และมาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย

(1) มาตรการรอการลงโทษโดยมีกำหนดเงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ

เงื่อนไขเพื่อคุมความประพฤติ ผู้กระทำความผิดที่ศาลรอการลงโทษเพื่อแก้ไขฟื้นฟูให้ผู้กระทำผิดกลับตัวเป็นพลเมืองดี ตลอดจนป้องกันมิให้ผู้กระทำผิดหวนกลับไปกระทำผิดซ้ำอีกอันเป็นวิธีการที่ศาลเลือกใช้ในการจัดการกับผู้กระทำผิดเป็นรายบุคคล มีการคัดเลือกผู้กระทำผิดที่คาดว่าจะสามารถปรับปรุงแก้ไขตนเองได้ โดยให้โอกาสอยู่ในสังคมอย่างเป็นอิสระในระยะเวลาหนึ่งซึ่งในระหว่างนั้นผู้กระทำความผิดจะถูกควบคุมสอดส่องและอยู่ภายใต้แผนการแก้ไขเฉพาะราย ซึ่งแล้วแต่ปัญหาของผู้กระทำผิดแต่ละคนที่แตกต่างกันออกไป นอกจากนั้นยังต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขที่กำหนดไว้ หากมีการฝ่าฝืนเงื่อนไขหรือกระทำความผิดขึ้นใหม่ การคุมประพฤติจะถูกเพิกถอนและผู้กระทำผิดอาจต้องรับโทษจำคุกที่ศาลรอไว้ แต่ถ้าผู้กระทำผิดสามารถเปลี่ยนแปลงแก้ไขตนเองได้อาจร้องขอให้ศาลมีคำสั่งยุติการคุมประพฤติก่อนกำหนด หรือเมื่อครบกำหนดเวลาที่กำหนดเงื่อนไขการคุมประพฤติย่อมสิ้นสุดลง ผู้กระทำผิดก็หลุดพ้นจากข้อผูกมัดหรือข้อจำกัดต่างๆ อันเป็นผลมาจากการคุมประพฤติ(คู่มือตุลาการเกี่ยวกับระบบคุมประพฤติ : กระทรวงยุติธรรม : 1)

(2) มาตรการวิธีการเพื่อความปลอดภัย

วิธีการเพื่อความปลอดภัยนั้นเป็นมาตรการที่ใช้กับบุคคล เพื่อป้องกันผู้ที่มีพฤติการณ์เป็นอันตรายต่อสังคมกระทำความผิดซึ่งมีลักษณะแตกต่างจากโทษซึ่งมีสภาพบังคับ แต่วิธีการเพื่อความปลอดภัยเป็นมาตรการที่รัฐนำมาใช้ก่อนที่จะมีการกระทำผิดหรือมีการกระทำความผิดแล้วไม่ให้กลับมากระทำผิดซ้ำอีก การฟ้องผู้กระทำผิดเพื่อให้ศาลพิพากษาลงโทษเป็นมาตรการที่ใช้ในการปราบปรามอาชญากรรมหลังจากความผิดเกิดขึ้นแล้วจึงขาดความยืดหยุ่นไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ขจัดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การบังคับใช้มาตรการป้องกันมิให้การกระทำผิดเกิดขึ้นอีกหรือแก้ไขมิให้ผู้กระทำความผิดกลับมากระทำผิดซ้ำอีก จะแก้ไขข้อบกพร่องในการบังคับใช้กฎหมายได้

ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 39 กำหนดลักษณะวิธีการเพื่อความปลอดภัยไว้ 5 ลักษณะ เฉพาะวิธีกักกัน การห้ามเข้าเขตกำหนด การเรียกประกันทัณฑ์บนและการควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลน่าจะเป็นวิธีการที่นำมาใช้กับคดีความรุนแรงในครอบครัวได้

การกักกันเป็นวิธีการเพื่อความปลอดภัยที่ตัดโอกาสบุคคลมิให้กระทำผิดอีก เนื่องจากมีการเอาตัวมาควบคุมไว้ในเขตที่ศาลกำหนดและอยู่ในความดูแลของเจ้าหน้าที่ของรัฐ นอกจากจะป้องกันการกระทำความผิด การกักกันยังเป็นการดัดนิสัยหรือให้กลับตัวเป็นคนดีซึ่งจะทำให้บุคคลนั้นมีจิตสำนึกเป็นส่วนหนึ่งของสังคม

การห้ามเข้าเขตกำหนด เป็นมาตรการหนึ่งที่ศาลออกคำสั่งห้ามผู้กระทำผิดเข้ามาในเขตกำหนดตามคำพิพากษา เช่น ศาลออกคำสั่งห้ามไว้ในคำพิพากษามิให้สามีที่กระทำผิดเข้าไปยังเคหะสถานที่ภริยาอาศัยอยู่ เพื่อป้องกันการรบกวนหรือก่อความหวาดระแวงแก่ภริยาและบุคคลในครอบครัวได้

การเรียกประกันทัณฑ์บน เป็นอีกมาตรการที่นำมาบังคับใช้บังคับแก่บุคคลที่มีพฤติการณ์แสดงว่าจะก่อเหตุร้ายให้เกิดภยันตราย แก่บุคคลหรือทรัพย์สินของผู้อื่น โดยรัฐนำตัวบุคคลนั้นมาควบคุมและสั่งให้ทำทัณฑ์บนมิให้กระทำผิดอีก

การควบคุมตัวไว้ในสถานพยาบาลเป็นมาตรการที่ศาลออกคำสั่งห้ามผู้กระทำผิดที่มีจิตบกพร่องหรือที่ติดสุรา ยาเสพติด จนมึนเมาไม่สามารถควบคุมตัวเองได้ อันเป็นเหตุให้เกิดการใช้ความรุนแรงในครอบครัว การคุมตัวไว้ในสถานพยาบาล จึงเป็นการส่งตัวผู้กระทำผิด เข้ารับการบำบัดรักษาและฟื้นฟูสภาพร่างกายและจิตใจ

มาตรการทางแพ่งเพื่อคุ้มครองสิทธิของผู้เสียหาย

นอกจากผู้เสียหายมีสิทธิเรียกร้องค่าสินไหมทดแทนอันเป็นมูลละเมิด ตามมาตรา 438 แล้ว ในระหว่างที่มีการพิจารณาคดีดังกล่าว ภริยาที่เป็นโจทก์อาจยื่นคำร้องต่อศาลโดยการทำเป็นคำขอฝ่ายเดียว ขอให้ศาลมีคำสั่งห้ามชั่วคราว มิให้คู่สมรสทำร้ายร่างกายหรือล่วงเกินทางเพศเพื่อบรรเทาความเดือดร้อนชั่วคราวในระหว่างที่ยังไม่มีการวินิจฉัยชี้ขาดคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 264 หากจำเลยฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล นอกจากเป็นความผิดอาญาฐานทำร้ายร่างกายแล้ว ยังอาจถูกจับกุมและกักขังได้ทั้งศาลอาจออกคำสั่งคุ้มครองฯและเยียวยาผู้เสียหายได้เฉพาะกรณีมีฟ้องคดีหย่าด้วย ตามมาตรา 1530 นอกจากนั้นศาลอาจประนอมข้อพิพาทอย่างไม่เป็นทางการหรือมีคำสั่งอนุญาต ให้แยกกันอยู่ต่างหากจากการเป็นภริยาหรือสามีเป็นการชั่วคราวก็ได้ ตามมาตรา 1462

มาตรการชดเชยค่าเสียหายโดยเงินกองทุนจากรัฐ

นับตั้งแต่วันที่ 13 พฤศจิกายน พ.ศ. 2544 พ.ร.บ.ค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 มีผลใช้บังคับดังนั้น บุคคลที่ได้รับความเสียหายถึงแก่ชีวิตหรือ

ร่างกายหรือจิตใจ เนื่องจากการกระทำความผิดอาญาของผู้อื่น และตนมิได้มีส่วนเกี่ยวข้องด้วยกับการกระทำความผิดนั้น คือ ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเราหญิงอื่นที่มิใช่ภริยาตน ความผิดฐานกระทำชำเราเด็กหญิงอายุไม่เกิน 15 ปี ความผิดฐานกระทำอนาจารผู้อื่น ความผิดฐานฆ่าผู้อื่นโดยเจตนา ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายแก่กายหรือจิตใจ ความผิดฐานทำร้ายร่างกายผู้อื่นจนเป็นเหตุให้ได้รับอันตรายสาหัส ความผิดฐานทอดทิ้งเด็ก คนป่วยเจ็บหรือคนชรา ตามประมวลกฎหมายอาญา ผู้เสียหายเหล่านี้มีสิทธิจะได้รับ

1. ค่าใช้จ่ายที่จำเป็นในการรักษาพยาบาล รวมทั้งค่าฟื้นฟูสมรรถภาพทางร่างกายและจิตใจ
2. ค่าตอบแทนในกรณีที่ผู้เสียหายถึงแก่ความตาย
3. ค่าขาดประโยชน์ทำมาหาได้ในระหว่างที่ไม่สามารถประกอบการงานได้ตามปกติ
4. ค่าตอบแทนความเสียหายผู้อื่น

ผู้เสียหายต้องยื่นคำขอต่อคณะกรรมการพิจารณาค่าตอบแทนแก่ผู้เสียหายและค่าทดแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา ณ สำนักงานช่วยเหลือทางการเงินแก่ผู้เสียหายและจำเลยในคดีอาญา กระทรวงยุติธรรม ภายในเวลา 1 ปี นับแต่วันที่ผู้เสียหายได้รู้ถึงการกระทำความผิด ทั้งนี้ ผู้เสียหายมีหน้าที่ต้องไปแสดงตัวให้ถ้อยคำหรือแสดงพยานหลักฐานเกี่ยวกับมูลกรณีความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตนเอง ให้คณะกรรมการฯพิจารณาสั่งการ

กล่าวโดยสรุป รูปแบบการให้ความคุ้มครองป้องกันผู้เสียหายจากคดีความรุนแรงในครอบครัวจำต้องพัฒนารูปแบบวิธีการขั้นตอนดำเนินการให้มีลักษณะพิเศษกว่าการดำเนินคดีอาญาโดยทั่วไป ทั้งนี้ โดยคำนึงถึงมาตรการป้องกันผู้เสียหายมิให้ถูกกระทำซ้ำ และมาตรการที่ดำเนินการแก้ไขฟื้นฟูผู้ก่อเหตุความรุนแรงมิให้กระทำผิดซ้ำไปพร้อมๆ กัน

2. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศอังกฤษในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

ความจริงแล้วการกระทำความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence) เช่น การทำร้ายร่างกาย(physical assault) เป็นความผิดอาญา(criminal offence) แต่มีเหตุผลหลายประการที่ผู้เสียหาย(victims) เลือกที่จะใช้กระบวนการคุ้มครองทางแพ่ง(civil proceeding) มากกว่ากระบวนการลงโทษทางอาญา(criminal proceeding) ดังที่สมาพันธ์ช่วยเหลือผู้หญิงแห่งประเทศอังกฤษ(Women's Aid Federation of England) ได้ให้ข้อเท็จจริงแก่คณะกรรมการกิจการครอบครัว(Home Affairs Committee) ว่า "ตามความเห็นของผู้หญิงที่มีประสบการณ์ถูกกระทำทารุณกรรมในครอบครัวชอบที่จะยื่นคำร้องขอคุ้มครองต่อศาลแพ่งมากกว่าที่จะเบิกความหรือเสนอพยานหลักฐานในคดีอาญาเพื่อลงโทษคู่ครอง(intimate partner) โดยมีเหตุผลดังนี้

ประการแรก ผู้หญิงมีความรู้สึกว่าการดำเนินคดีแพ่งตนสามารถควบคุมกระบวนการพิจารณาคดีของตนได้ เช่น การบอกกล่าวแก่ที่ปรึกษากฎมาย(solicitor) ผู้ซึ่งจะดำเนินคดีแทนตนในศาลรวมทั้งการบอกกล่าวแก่ทนายความ(barrister) ซึ่งจะว่าความในศาลได้

ประการที่สอง ในการดำเนินคดีแพ่งไม่ต้องกระทำโดยเปิดเผยต่อสาธารณะชนเช่นคดีอาญาส่วนใหญ่กระทำโดยพิจารณาลับหรือพูดคุยอยู่ในห้องผู้พิพากษา(judge's chambers) จึงไม่เปิดเผยต่อสาธารณะชน

ประการที่สาม คู่ครอง(intimate partner) ไม่ถูกบันทึกประวัติอาชญากรรมซึ่งมีผลกระทบต่อการประกอบอาชีพ มิฉะนั้นอาจมีผลกระทบต่อสถานะความเป็นอยู่(economic situation) ของผู้หญิงหรือบุตรภายในครอบครัว"

ในประเทศอังกฤษก่อนมีการใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัว ปี ค.ศ. 1976 (The Domestic Violence and Matrimonial Proceedings Act 1976) และพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีครอบครัวในศาลแขวงปี ค.ศ. 1978 (The Domestic Proceedings and Magistrates' Courts Act 1978) ผู้ถูกกระทำทารุณกรรมในครอบครัวมีสิทธิขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองทางแพ่งได้เพียง 2 กรณีเท่านั้น กล่าวคือ

กรณีแรก การคุ้มครองชั่วคราวระหว่างการพิจารณาคดีขอแยกกันอยู่หรือคดีฟ้องหย่าศาลมีอำนาจออกคำสั่งห้าม(restraining) มิได้ให้คู่ความฝ่ายใดรบกวน(molesting) ทำร้าย(assaulting)หรือแทรกแซงอีกฝ่ายหนึ่ง แต่จำกัดเฉพาะคู่สมรสชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

กรณีที่สอง การขอคุ้มครองชั่วคราวในคดีละเมิด(tort) กล่าวคือ ผู้ถูกกระทำทารุณมิได้เป็นคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายกับผู้กระทำรุนแรงจะต้องฟ้องเป็นคดีละเมิดก่อนแล้วจึงขอคุ้มครองชั่วคราวได้

อย่างไรก็ตามกฎหมายอังกฤษยังไม่ยอมรับการออกคำสั่งห้ามรบกวน(molestation) หรือการคุกคาม(harassment) ในคดีละเมิด โดยเห็นว่าการรบกวนหรือคุกคามยังไม่เป็นละเมิดในตัว(per se) ศาลจึงไม่มีอำนาจออกคำสั่งห้ามจำเลยเข้าใกล้ชิดเคหะสถานของโจทก์ในคดีละเมิด เช่น ในคดี Patel V Patel พ่อตาเป็นโจทก์ฟ้องจำเลยซึ่งเป็นบุตรเขยและศาลได้ออกคำบังคับห้ามรบกวน(non – molestation injunction) เพื่อป้องกันไม่ให้บุตรเขยบุกรุกเคหะสถานหรือเข้าใกล้ในรัศมี 510 หลา ต่อมาคำบังคับห้ามรบกวน(non – molestation injunction) ถูกศาลเมือง(county court) พิพากษาเพิกถอน ศาลอุทธรณ์(court of appeal) พิพากษายื่นโดยให้เหตุผลว่า คำสั่งห้ามจำเลยเข้าใกล้ในอสังหาริมทรัพย์ของโจทก์ได้ต่อเมื่อฟังได้ว่าจำเลยได้กระทำละเมิดหรือเชื่อว่าก่อเหตุละเมิดอีก หากแต่เพียงเข้าใกล้อสังหาริมทรัพย์ยังหาเป็นการละเมิดไม่ ผู้พิพากษา Waterhoues กล่าวว่า การกระทำอันเป็นการคุกคาม(harassment) ยังไม่ถึงขั้นเป็นการละเมิด แต่ต่อมาในคดี Burnell V Georgc ศาลอุทธรณ์กลับพิพากษาว่า ศาลมีอำนาจออกคำสั่งห้าม ถ้าหากปรากฏว่าจำเลยกระทำการใดอันถือได้ว่าจะบุกรุกเคหสถานหรือกระทำการใดอันถือได้ว่ามีอันตรายต่อสุขภาพอนามัยของโจทก์ต่อมาในระยะ

หลังศาลอุทธรณ์ขยายการคุ้มครองในคดีละเมิดกว้างยิ่งขึ้น กล่าวคือ ในคดี Khorasandjan V Bush ศาลอุทธรณ์ออกคำสั่งคุ้มครองแม้คู่ความจะไม่เคยอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยาโดยที่โจทก์ยังอาศัยกับบิดามารดา ศาลออกคำสั่งห้ามมิให้จำเลยโทรศัพท์รบกวนโจทก์ ทั้งๆ ที่ไม่เกี่ยวกับคุ้มครองทรัพย์สินของโจทก์ ผู้พิพากษา Dillon กล่าวว่า เป็นการยากที่จะกล่าวว่า การคุกคามไม่เป็นละเมิด(no tort of harassment) โดยเฉพาะในคดี Pattel ศาลได้ออกคำสั่งห้ามรบกวน(non - molestation) อาจกล่าวได้ว่าในระยะหลังศาลอุทธรณ์ยอมรับว่าการคุกคามเป็นการละเมิดในตัว แม้ในคดี Khorasandjan จะไม่เกี่ยวกับปัญหาการห้ามเข้าใกล้เคหะสถานก็ตาม

การห้ามเข้าเขตกำหนด(exclusion zone) ในคดี Burris V Azadami จำเลยได้อุทธรณ์คำพิพากษาของศาลชั้นต้นที่ลงโทษจำคุกจำเลยเนื่องจากจำเลยเข้าเขตกำหนด(Breach of an exclusion zone) อันเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามเข้าเขตกำหนดและจำเลยเพียงแต่ขับขี่รถจักรยานผ่านที่ของโจทก์เท่านั้น จำเลยไม่ควรจะได้รับโทษเพราะการกระทำของจำเลยยังไม่เป็นละเมิด ศาลอุทธรณ์พิพากษายกอุทธรณ์ของจำเลย

ผลจากคดี Burris จึงกล่าวได้ว่า ศาลอังกฤษยอมรับว่าการกระทำบางอย่างอาจเป็นการละเมิดในอนาคตได้ เช่น การคุกคาม การห้ามเข้าเขตกำหนด จึงมีความจำเป็นต้องคุ้มครองโจทก์ส่วนผู้ถูกรบกวน(molestation) ไม่อยู่ในข่ายได้รับการคุ้มครอง

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในประเทศอังกฤษได้รับความสนใจหลังจากที่มีการตีพิมพ์หนังสือชื่อ Scream Quietly or the Neighbours Will Hear ของ Erin Pizzey (1974) ต่อมาในปี พ.ศ. 1975 สภาผู้แทนราษฎรจึงได้ตั้งคณะกรรมาธิการว่าด้วยความรุนแรงในคู่สมรส(House of Conmons Select Committee on Violence in Marriage) เพื่อทำการศึกษาปัญหาความรุนแรงในครอบครัว คณะกรรมาธิการว่าด้วยความรุนแรงในคู่สมรสได้ทำรายงานและกระตุ้นให้ออกกฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวจนกระทั่งรัฐสภาประเทศอังกฤษได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว 1976 (Domestic Violence and Matrimonial Proceedings Act 1976) DVMPA มาตรา 1 ให้อำนาจศาลออกคำสั่งห้ามรบกวน(non – molestation) และจำกัดเขต(exclusion) เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว ต่อมาในปี ค.ศ. 1978 รัฐสภาได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีครอบครัวในศาลแขวง ค.ศ. 1978 (Domestic Proceeding and Magistrates' Courts Act 1978) DPMCA โดยให้อำนาจศาลแขวงออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลหรือคำสั่งขับไล่ และในปี ค.ศ. 1983 สภาขุนนาง(House of Lords) ได้ตัดสินคดี Richards V Richards และนำไปสู่การออกพระราชบัญญัติว่าด้วยบ้านที่เป็นสินสมรส ค.ศ. 1983 (Matrimonial Homes Act 1983) MHA

ปัญหาและการบังคับใช้พระราชบัญญัติทั้ง 3 ฉบับ

2.1 พระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1976 (The Domestic Violence and Matrimonial Proceedings Act 1976) DVMPA

มาตรา 1 บัญญัติให้การคุ้มครองคู่สมรสที่อยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยาภายในบ้านเดียวกัน แม้ในชั้นเสนอกฎหมายรัฐสภาจะมีความมุ่งประสงค์จะคุ้มครองคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายและคู่ครองที่มิได้สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายแต่ถ้อยคำว่า "อยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยาภายในครัวเรือนเดียวกัน" จึงก่อให้เกิดปัญหาในการตีความ ตามเจตนารมณ์ของพระราชบัญญัติ DVMPA 1976 ประสงค์ที่จะให้การคุ้มครองคู่ครองซึ่งอยู่กินด้วยกันด้วยความถาวร(on a stable basis) และไม่คำนึงว่าคู่สมรสจะยังคงอยู่ด้วยกันหรือไม่ ตัวอย่าง เช่นในคดี Adeoso V Adeoso ศาลอุทธรณ์วินิจฉัยว่าถ้อยคำตาม มาตรา 1(2) พระราชบัญญัติ DVMPA 1976 เป็นการอธิบายถึงลักษณะความสัมพันธ์ของคู่สมรส(the nature of the couples' relationship) แต่หาจำต้องอยู่ด้วยกันจริงๆ ขณะร้องขอคุ้มครองไม่ อย่างไรก็ตามถ้อยคำในมาตรา 1(2) ยังคงมีปัญหาและเป็นการผิดปกติวิสัยถ้าความปรากฏว่าคู่กรณีที่มิได้สมรสกันโดยชอบ เมื่อถูกทำร้ายและได้ขนข้าวของหนีไปแล้วจะขอคุ้มครองได้หรือไม่ ด้วยเหตุดังกล่าวศาลอุทธรณ์จึงได้วางหลักว่าพระราชบัญญัติ DVMPA สามารถให้การคุ้มครองได้ถ้าคู่ครอง(intimate partner) ถูกกระทำทารุณจนต้องหนีไปอยู่ที่อื่น ผู้ถูกกระทำทารุณย่อมร้องขอคุ้มครองได้ ถ้าภยันตรายที่เกิดแก่ตนยังคงปรากฏอยู่อย่างไรก็ตามมีผู้เห็นว่าตามพระราชบัญญัติ DVMPA 1976 ออกแบบมาเพื่อคุ้มครองในเหตุฉุกเฉินและเป็นระยะสั้น แต่ถ้าผู้ถูกกระทำทารุณได้แยกตัวไปอยู่ที่อื่นแล้วความจำเป็นในการคุ้มครองย่อมสิ้นสุดลง จึงมีปัญหาว่าการคุ้มครองยังมีความจำเป็นอยู่หรือไม่ถ้าการอยู่ร่วมกันได้สิ้นสุดลงแล้ว ดังตัวอย่างในคดีระหว่าง Harrison V Lewis ศาลวินิจฉัยว่า ศาลไม่มีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองได้เมื่อการทำร้ายร่างกายเกิดขึ้นหลังจากที่แยกกันอยู่มาแล้ว 9 เดือน

พระราชบัญญัติ DVMPA 1976 ให้การคุ้มครองเฉพาะชายหญิงที่อยู่กินด้วยกันอย่างสามีภริยาเท่านั้นไม่ให้การคุ้มครองการอยู่ร่วมกันรูปแบบอื่น เช่น การอยู่ด้วยกันอย่างเพื่อนหรือครอบครัว การอยู่ด้วยกันของผู้รักร่วมเพศจะต้องไปใช้กฎหมายอาญาหรือกฎหมายแพ่งว่าด้วยละเมิดคุ้มครอง

พระราชบัญญัติ DVMPA 1976 มาตรา 1(b) ให้การคุ้มครองเด็กอายุต่ำกว่า 18 ปี ที่ถูกทำร้าย ศาลตีความเคร่งครัดเฉพาะที่อยู่อย่างถาวรกับผู้ร้องขอคุ้มครอง(child living with the applicant) รวมถึงบุตรบุญธรรมและลูกเลี้ยง แต่ถ้าเป็นการอยู่ชั่วคราวย่อมไม่ได้รับการคุ้มครองหรือกรณีเด็กอายุเกินกว่า 18 ปี ถ้าถูกทำร้ายจะขอคุ้มครองอย่างไร

2.2 พระราชบัญญัติว่าด้วยวิธีพิจารณาคดีครอบครัวในศาลแขวง ค.ศ. 1978 (The Domestic Proceedings and Magistrates' Court Act 1978) DPMCA 1978

พระราชบัญญัติ DPMCA 1978 มาตรา 16 บัญญัติให้การคุ้มครองคู่สมรสแคบกว่าพระราช

บัญญัติ DVMPA 1976 กล่าวคือ คุ้มครองเฉพาะคู่สมรสชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น ดังนั้น คู่สมรสที่อยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยาแต่มิได้สมรสกันโดยชอบ สมาชิกในครอบครัว รวมทั้งคู่สมรสที่หย่ากันย่อมไม่ได้รับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัติ DPMCA 1978

มาตรา 16(2)(b) บัญญัติให้การคุ้มครองเฉพาะบุตรในครอบครัว(child of the family) ส่วนมาตรา 88(1) ได้ให้คำจำกัดความคำว่าบุตรในครอบครัวหมายถึงบุตรของคู่สมรสและหมายถึงเด็กที่คู่สมรสเลี้ยงดูเสมือนบุตรของตน นอกเหนือจากบุตรอุปถัมภ์ที่องค์การท้องถิ่นหรือองค์การอาสาสมัครมอบหมายให้ดูแล แต่อย่างไรก็ตามเด็กอาจจะไม่ได้รับความคุ้มครองถ้าผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครองเป็นผู้ทำร้ายทารุณเด็กเอง

2.3 พระราชบัญญัติว่าด้วยบ้านที่เป็นสินสมรส ค.ศ. 1983 (The Matrimonial Home Act 1983) MHA 1983

เป็นกฎหมายคุ้มครองสิทธิของคู่สมรสในการครอบครองบ้านที่เป็นสินสมรส คู่สมรสอาจได้สิทธิครอบครองโดยกฎหมายหรือโดยสัญญา การคุ้มครองศาลมีอำนาจพิจารณารับรองสิทธิครอบครอง ขับไล่ ห้ามหรือระงับการใช้สิทธิครอบครองบ้านที่เป็นสินสมรสชั่วคราวได้

Lockton, D. & Ward,R. (1997) ได้ทำการศึกษาวิเคราะห์รายงานผลการวิจัยการบังคับใช้พระราชบัญญัติ DVMPA 1976, DPMCA 1978 และ MHA 1983

สรุปได้ว่า กฎหมายทั้ง 3 ฉบับ ได้พยายามจะคุ้มครองผู้ที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว แต่ดูเหมือนว่าจะไม่ประสานกันระหว่างกฎหมายทั้ง 3 ฉบับ กล่าวคือ พระราชบัญญัติ DVMPA 1976 มีเจตนาที่จะคุ้มครองทั้งคู่สมรสที่ชอบด้วยกฎหมายและไม่ชอบด้วยกฎหมาย(de facto spouse) แต่ปัญหาอยู่ที่การตีความตามตัวอักษร เช่น ผู้พิพากษา Lord Scarman ได้วินิจฉัยในคดี Richards ว่าการกระทำรุนแรงย่อมหมายถึงการทำร้ายร่างกาย(physical violence) เท่านั้น จึงจะออกคำสั่งคุ้มครองได้ ย่อมทำให้เห็นได้ว่าการบังคับใช้พระราชบัญญัติ DVMPA 1976 อย่างจำกัด ส่วนพระราชบัญญัติ DPMCA 1978 ค่อนข้างจำกัดในการบังคับใช้เช่นกันจากการศึกษาของ Lockton, D. & Ward, R. พบว่า ในบางท้องที่ไม่มีการใช้บังคับกฎหมายฉบับนี้เลย ขึ้นอยู่กับการดำเนินคดีครอบครัวและคู่ความร้องขอคุ้มครองศาลจึงใช้พระราชบัญญัติ DPMCA 1978 ออกคำสั่งคุ้มครองคู่สมรส ส่วนพระราชบัญญัติ MHA 1983 ให้อำนาจศาลออกคำสั่งขยายหรือระงับการใช้สิทธิครอบครองเคหะสถานอันเป็นสินสมรส แต่มิได้ให้อำนาจบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งถ้ามีการฝ่าฝืน จึงอาจกล่าวได้ว่ากฎหมายที่ให้การคุ้มครองผู้ที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวยังมั่วกันอยู่ผู้ที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวมีจำนวนน้อยคนที่จะเข้าใจกฎหมายซึ่งเป็นจุดอ่อนในการคุ้มครองและเยียวยาผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว

การคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวหลังปี ค.ศ. 1997

1. การคุ้มครองตามพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1996 (The Family Law Act 1996) FLA 1996

ในปี ค.ศ. 1995 รัฐบาลของประเทศอังกฤษได้เสนอร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัวให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณา โดยมีเจตนาให้ใช้แทนพระราชบัญญัติ DVMPA 1976, DPMCA 1978 และ MHA 1983 เพื่อให้มีกฎหมายฉบับเดียวในการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวแต่ถูกกระแสการเมืองคัดค้านจนต้องถอนร่างกฎหมายดังกล่าวออกจากสภาฯ ต่อมาในปี ค.ศ. 1996 รัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว(the Family Law Bill) ให้สภาผู้แทนราษฎรพิจารณา รัฐสภาพิจารณาแล้วให้ความเห็นชอบและพระมหากษัตริย์ลงพระปรมาภิไธยยินยอม(Royal Assent) ให้ประกาศใช้เป็นกฎหมายครอบครัว(Family Law Act 1996) เมื่อวันที่ 4 มิถุนายน ค.ศ. 1996 มีผลบังคับใช้เมื่อเดือนตุลาคม ค.ศ. 1997

เจตนารมณ์ในการประกาศใช้พระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1996 ปรากฏดังนี้ “เจตนารมณ์ของพระราชบัญญัตินี้เพื่อวางข้อกำหนดดังต่อไปนี้ การหย่าและแยกกันอยู่ การช่วยเหลือทางกฎหมายในกรณีกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกี่ยวกับครอบครัว กระบวนการพิจารณาคดีในกรณีการสมรสสิ้นสุดลง(proceedings in cases where marriages have broken down) สิทธิการครอบครองทรัพย์สินระหว่างสมรส(rights of occupation of certain domestic premises) การคุ้มครองการรบกวน(prevention of molestation) รวมทั้งการออกคำสั่งภายใต้พระราชบัญญัติว่าด้วยเด็ก 1989 ข้อกำหนดเกี่ยวกับการครอบครองที่อยู่อาศัย การโอนการครอบครองทรัพย์สินระหว่างคู่สมรสและบุคคลซึ่งอยู่อาศัยร่วมกันเสมือนสามีภริยาและเพื่อประสานผลกระโยชน์ในครอบครัว”

พระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว(the Family Law Act 1996) FLA 1996 ในส่วนที่เกี่ยวกับการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวได้บัญญัติไว้ในส่วนที่ 4 ของบทที่ 27 ว่าด้วยครอบครัวและความรุนแรงในครอบครัว(family homes and domestic violence) ตั้งแต่มาตรา 30 – 63 กล่าวคือ

มาตรา 30 – 32 ว่าด้วยสิทธิการครอบครองบ้านอยู่อาศัยระหว่างสมรส(rights to occupy matrimonial home)

มาตรา 33 – 41 ว่าด้วยการออกคำสั่งให้ครอบครองบ้านอยู่อาศัย(occupation order)

มาตรา 42 – 63 ว่าด้วยการออกคำสั่งห้ามรบกวน(non – molestation order)

สาระสำคัญตามพระราชบัญญัติ FLA 1996 ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองคู่ครองได้ 2 กรณี คือ การออกคำสั่งให้ครอบครองที่อยู่อาศัย(occupation order) และคำสั่งห้ามรบกวนหรือทำร้าย(non – molestation) ดังจะได้ศึกษาต่อไป

กรณีแรก การออกคำสั่งให้ครอบครองที่อยู่อาศัย(occupation order) กล่าวคือ พระราชบัญญัติ FLA 1996 มาตรา 30 – 41 ได้ขยายสิทธิของคู่สมรสในการครอบครองและอยู่อาศัยในบ้านตามพระราชบัญญัติ MHA 1983 ให้กว้างยิ่งขึ้น ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองเกี่ยว

กับการครอบครองที่อยู่อาศัยต้องเป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน(an associated person) เช่น คู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรส(spouse or former spouse) ผู้ที่อยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยาหรือเคยอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยา(cohabitants or former cohabitants) ผู้ที่อยู่อาศัยหรือเคยอยู่อาศัยในบ้านเดียวกัน เป็นญาติกัน ผู้ที่ตกลงจะแต่งงานกัน บิดามารดาของเด็ก ผู้ที่มีความรับผิดชอบต่อเด็ก ผู้ที่เกี่ยวข้องกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งของครอบครัว

ศาลมีอำนาจออกคำสั่งตาม มาตรา 33 ดังต่อไปนี้

(1) ออกคำสั่งให้ผู้ร้องขอคงมีสิทธิครอบครองทรัพย์สินต่อไป

(2) ออกคำสั่งให้จำเลยต้องอนุญาตให้ผู้ร้องขอเข้าไปหรืออยู่ในบ้านพักอาศัยทั้งหมด หรือเพียงบางส่วนต่อไป

(3) ออกคำสั่งให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายครอบครองทรัพย์สิน

(4) ออกคำสั่งห้าม/เลื่อน/จำกัด การใช้สิทธิครอบครองในบ้าน

(5) ออกคำสั่งห้ามมิให้คู่สมรสฝ่ายที่มีสิทธิในบ้านซึ่งเป็นสินสมรสอยู่อาศัยร่วมกันชั่วคราวหรือระงับซึ่งสิทธิในที่อยู่อาศัยดังกล่าว เพื่อให้คู่สมรสอีกฝ่ายได้อยู่อาศัย

(6) ออกคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงออกจากบ้านหรือบางส่วนของบ้านที่อยู่อาศัยร่วมกัน (dwelling house or part of the dwelling house)

(7) ออกคำสั่งจำกัดมิให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงเข้าเขตกำหนดซึ่งอาจรวมถึงที่อยู่อาศัย(dwelling house)

นอกจากศาลมีอำนาจออกคำสั่งดังกล่าวแล้ว ผู้ร้องยังมีสิทธิร้องขอให้ศาลมีคำสั่งว่าผู้ร้องมีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยหรือมีสิทธิครอบครองบ้านอันเป็นสินสมรสได้

ก่อนศาลออกคำสั่งคุ้มครองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย หรือที่อยู่อาศัยอันเป็นสินสมรส ให้ศาลพิเคราะห์พฤติการณ์แวดล้อมทั้งปวง โดยเฉพาะข้อต่อไปนี้

(1) ความจำเป็นที่ต้องอยู่อาศัยและความสามารถในการหาที่อยู่อาศัยของแต่ละฝ่ายร่วมทั้งของบุตรด้วย

(2) รายได้ของแต่ละฝ่าย

(3) ผลกระทบของคำสั่งคุ้มครองที่ตามมาจะมีผลต่อสุขภาพความปลอดภัย สภาพความเป็นอยู่ของแต่ละฝ่ายร่วมทั้งของบุตรด้วย

(4) การกระทำหรือพฤติกรรมของแต่ละฝ่ายที่มีต่อกันและอื่นๆ

อย่างไรก็ตามศาลไม่อาจออกคำสั่งคุ้มครองได้ถ้าปรากฏว่า ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครอง

และผู้มีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยหรือที่อยู่อาศัยอันเป็นสินสมรสได้ถึงแก่ความตายทั้งสองฝ่าย เว้นแต่ถ้าศาลได้ออกคำสั่งคุ้มครองโดยที่ผู้ร้องขอมีสิทธิในที่อยู่อาศัยอันเป็นสินสมรส แม้ต่อมาอีกฝ่ายจะถึงแก่ความตายคำสั่งก็ไม่สิ้นผล

ผลของคำสั่งคุ้มครองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย เมื่อศาลมีคำสั่งแล้วย่อมมีผลตลอดระยะเวลาที่กำหนดในคำสั่ง หรือจนกระทั่งเกิดเหตุการณ์ตามที่ระบุในคำสั่ง เช่น คู่สมรสที่ได้รับการคุ้มครองแต่งงานใหม่หรือจนกระทั่งบุตรบรรลุนิติภาวะเป็นต้น หรือศาลมีคำสั่งเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งเดิม

เมื่อศาลออกคำสั่งคุ้มครองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยแล้วภายหลังต่อมาไม่ว่าเวลาใดๆ ศาลมีอำนาจบังคับให้ปฏิบัติตามคำสั่ง หรือสั่งให้ฝ่ายใดหรือทั้งสองฝ่ายบำรุงรักษา ซ่อมแซมที่อยู่อาศัยรวมทั้งอุปกรณ์เครื่องใช้ที่จำเป็นภายในครัวเรือนนั้นได้ รวมทั้งบังคับให้ชำระค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เกิดจากการใช้สอยและค่าเช่าถ้ามีด้วย

กรณีที่สอง การออกคำสั่งคุ้มครองจากการถูกรบกวน(non – molestation order) ตามพระราชบัญญัติ FLA 1996 มาตรา 42 – 62 ให้สิทธิผู้ได้รับความรุนแรงหรือผู้ปกครองเด็กที่ถูกกระทำทารุณกรรมร้องขอคุ้มครองจากการถูกรบกวนทำร้าย(non – molestation) ได้

คำสั่งคุ้มครองจากการถูกรบกวน(non – molestation) ตาม มาตรา 42(1) หมายถึงคำสั่งกรณีใดกรณีหนึ่งหรือทั้งสองกรณี ดังนี้

(1) คำสั่งวางข้อกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการรบกวนทำร้ายผู้ซึ่งมีความสัมพันธ์กับตน (associated person)

(2) คำสั่งวางข้อกำหนดห้ามมิให้ผู้ใดกระทำการรบกวนทำร้ายเด็กซึ่งมีความเกี่ยวข้องกับตน (relevant child)

ผู้มีความสัมพันธ์(associated person) กับผู้กระทำความรุนแรงหรือผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก(relation to a child) มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองการรบกวนทำร้าย(non – molestation) ได้ บุคคลที่มีความสัมพันธ์กัน(associated person) ตาม มาตรา 62 (3) หมายถึง

(1) ผู้ซึ่งตกลงจะสมรสกัน

(2) ผู้ซึ่งอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยาหรือเคยอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยา

(3) ผู้ซึ่งอยู่ด้วยกันหรือเคยอยู่ด้วยกันในครอบครัวเดียวกันแต่ไม่รวมถึงความเป็นนายจ้างลูกจ้างกัน ผู้พักอาศัยหรือผู้เช่า

(4) ผู้ซึ่งเป็นญาติกัน(relatives) ทั้งฝ่ายบิดาและมารดา

(5) ผู้ซึ่งตกลงจะทำการสมรสกัน(แม้ว่าข้อตกลงนั้นจะยกเลิกแล้วก็ตาม)

(6) ผู้ซึ่งเกี่ยวข้องกับเด็กตาม มาตรา 62 (4) หมายถึง ผู้เป็นบิดาหรือมารดาของเด็กรวมทั้งผู้ซึ่งรับผิดชอบเสมือนบิดามารดาเด็ก

(7) คู่ความในคดีครอบครัว

กรณีจึงกล่าวได้ว่าตามพระราชบัญญัติ FLA 1996 กำหนดให้ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครองจากการถูกรบกวนทำร้าย คือผู้ที่มีความสัมพันธ์(associated person) ผู้ที่มีความเกี่ยวข้องกับเด็ก (relevant child) เหล่านี้ มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองจากการถูกรบกวนทำร้ายได้ซึ่งกว้างกว่าพระราชบัญญัติ DVMPA 1976 และ DPMCA 1978

การออกคำสั่งคุ้มครองจากการถูกรบกวน(non – molestation) ตาม มาตรา 42 (5) ให้ศาลพิจารณาถึงพฤติการณ์ทั้งปวงรวมถึงการรักษาสุขภาพ ความปลอดภัยและความเป็นอยู่ที่ดีของผู้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองที่จะได้รับประโยชน์จากการคุ้มครองและเด็กที่เกี่ยวข้อง

ลักษณะของคำสั่งคุ้มครอง(non – molestation) ประกอบด้วย

(1) คำสั่งห้ามรบกวนเป็นการทั่วไปหรือกล่าวเป็นการเฉพาะห้ามกระทำการใดอันเป็นการรบกวน หรือทำร้ายหรือทั้งสองกรณีก็ได้ ตาม มาตรา 42(6)

(2) คำสั่งห้ามรบกวนโดยกำหนดระยะเวลาแน่นอน(specified period) หรือจนกว่าจะมีคำสั่งใหม่(until further order)

(3) คำสั่งห้ามรบกวนระหว่างคู่ความในคดีครอบครัวที่อยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลจนกว่าจะมีคำพิพากษา การถอนฟ้องหรือจำหน่ายคดี

ผู้ยื่นคำร้องขอคุ้มครองที่เป็นเด็ก ในกรณีเด็กอายุต่ำกว่า 16 ปี ไม่อาจยื่นคำร้องขอคุ้มครองเพื่อให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองที่อยู่อาศัย(occupation order) หรือออกคำสั่งห้ามรบกวน(non – molestation) ด้วยตนเองได้ เว้นแต่ได้รับอนุญาตจากศาล(leave of the court) ตาม มาตรา 43 (1)

ศาลจะอนุญาตให้ยื่นคำร้องตาม มาตรา 43 (1) ได้ต่อเมื่อเป็นที่พอใจว่าเด็กนั้นมีความสามารถเข้าใจวัตถุประสงค์ของการยื่นคำร้องขอคุ้มครองที่อยู่อาศัย(occupation order) และขอคุ้มครองจากการถูกรบกวนทำร้าย(non – molestation order) แล้วตาม มาตรา 43(2)

ผู้ร้องขอคุ้มครองอาจจะแต่งตั้งให้บุคคลอื่นยื่นคำร้องขอคุ้มครองแทนตนโดยต้องปฏิบัติตามระเบียบที่ศาลกำหนดโดยอาศัยอำนาจตาม มาตรา 60

การออกคำสั่งคุ้มครองที่อยู่อาศัย(occupation order) และคำสั่งคุ้มครองจากการถูกรบกวน (non – molestation order) ศาลจะต้องไต่สวนฟังพยานทั้งสองฝ่าย เว้นแต่มีเหตุฉุกเฉินเร่งด่วนศาลอาจจะไต่สวนฝ่ายเดียวและออกคำสั่งฝ่ายเดียวได้(ex part order) กล่าวคือ ไม่ว่ากรณีใดเมื่อศาลเห็นว่าเพื่อความเป็นธรรมและความสะดวก ศาลอาจออกคำสั่งคุ้มครองที่อยู่อาศัยหรือคุ้มครองจากการถูกรบกวนแม้ว่าผู้ถูกฟ้องหรือจำเลยยังไม่ได้รับหมายเรียก ในพฤติการณ์ดังต่อไปนี้ เช่น มีภยันตรายอาจเกิดกับผู้ร้องหรือเด็กที่เกี่ยวข้อง ถ้าไม่ออกคำสั่งคุ้มครองทันทีผู้ร้องหรือเด็กนั้นอาจได้รับอันตรายจากผู้ก่อเหตุหรือจำเลยอีก หรือความปรากฏว่าผู้ก่อเหตุหรือจำเลยจะกระทำการยับยั้งหรือขัดขวางไม่ให้ผู้ร้องใช้สิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครอง หรือมีเหตุน่าเชื่อว่าผู้ก่อเหตุหรือจำเลยแทรกแซงการใช้สิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครองจนน่าจะเกิดความเสียหายหรือไม่ได้รับการคุ้มครอง

กรณีมีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองและอำนาจจับกุม(Arrest for breach of order)

ถ้าปรากฏว่าผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวยังมีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจะข่มขู่หรือก่อเหตุรบกวนทำร้ายผู้ร้องหรือเด็กอีก ศาลจะออกคำสั่งให้จับกุม(attach a power of arrest) พร้อมกับคำสั่งคุ้มครองก็ได้ เว้นแต่ศาลได้พิจารณาพฤติการณ์ทั้งปวงแล้วเป็นที่พอใจว่าผู้ร้องหรือเด็กได้รับการปกป้องคุ้มครองอย่างเพียงพอ ศาลจะไม่ออกคำสั่งให้จับพร้อมกับคำสั่งคุ้มครองก็ได้

ในกรณีศาลได้ออกคำสั่งให้จับกุมถ้าผู้ที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองกระทำการฝ่าฝืนข้อกำหนดในคำสั่งคุ้มครองข้อหนึ่งข้อใด เจ้าพนักงานตำรวจ(copstable) มีอำนาจจับกุมได้ทันทีโดยไม่ต้องขอให้ศาลออกหมายจับ(without warrant) ได้ ทั้งนี้ เพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งคุ้มครอง (occupation/non – molestation order) เมื่อจับกุมแล้วจะต้องรีบนำตัวไปมอบให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจ (relevant judicial authority) ภายใน 24 ชั่วโมง นับแต่เวลาจับกุม แต่ไม่นับระยะเวลา 24 ชั่วโมง รวมวันคริสต์มาส วันเสาร์และวันอาทิตย์ เมื่อเจ้าหน้าที่ได้รับตัวไว้แล้วมีอำนาจควบคุมตัว เว้นแต่ได้รับประกันตัวไป

ในกรณีที่ศาลมิได้ออกคำสั่งให้จับกุมด้วย หากผู้ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในคำสั่งคุ้มครองทั้งหมดหรือบางข้อ ผู้ร้องมีสิทธิร้องขอให้ศาลออกหมายจับ(issue a warrant for the arrest of the respondent) ได้ แต่ศาลจะออกหมายจับได้ผู้ร้องต้องสาบานตนและแถลงให้ศาลทราบว่ามีเหตุน่าเชื่อว่าผู้ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองจงใจไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดในคำสั่งคุ้มครอง

ในกรณีนี้เมื่อมีการจับกุมตัวผู้ฝ่าฝืนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองตามหมายจับแล้วให้นำตัวส่งศาลที่ออกหมายจับทันที ศาลมีอำนาจให้ขังได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาตให้ประกันตัวไป

การควบคุมตัวผู้ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองเพื่อตรวจสุขภาพ

ในกรณีที่มีการควบคุมตัวผู้ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองหากศาลเห็นสมควรจะให้แพทย์ตรวจสุขภาพและรายงานศาล ในการนี้ศาลจะต้องนัดพิจารณาภายใน 4 สัปดาห์ ถ้าผลการตรวจสุขภาพปรากฏว่าผู้ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองมีอาการป่วยทางจิตก็ให้มีอำนาจสั่งไปรับการบำบัดรักษาอาการป่วยทางจิตตามกฎหมายว่าด้วยสุขภาพจิต ค.ศ. 1983 (Mental Health Act 1983)

การเพิกถอนและเปลี่ยนแปลงคำสั่งคุ้มครอง

คำสั่งคุ้มครองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย(occupation order) หรือคำสั่งคุ้มครองจากการถูกรบกวน (non – molestation order) ศาลอาจเปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนได้ถ้าผู้ที่จะต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองร้องขอหรือผู้ร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพร้องขอเอง หรือศาลอาจสั่งเปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนถ้าความปรากฏต่อศาลว่าพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไปตาม มาตรา 49

2. การคุ้มครองผู้ที่ถูกคุกคามตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองจากการถูกคุกคาม(The Protection from Harassment Act 1997) PHA 1997

โดยที่กฎหมายครอบครัว(Family Law Act 1996) ให้การคุ้มครองเกี่ยวกับการครอบครองทรัพย์สินหรือที่อยู่อาศัย(property or matrimonial rights) และการคุ้มครองให้พ้นจากการถูกรบกวนทำร้าย(non – molestation) แต่จำกัดเฉพาะผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวที่มีส่วนสัมพันธ์(associated person) ทางครอบครัวกับผู้ร้องหรือเด็กที่ถูกทารุณกรรมเท่านั้น แม้ปรากฏว่าเมื่อเร็วๆ นี้จะมีการขยายกฎหมายว่าด้วยการละเมิดคำสั่งคุ้มครองให้แล้วก็ตาม แต่บุคคลที่ถูกคุกคามทั่วไปยังไม่ชอบเพราะเท่ากับมีกฎหมายให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองการถูกคุกคามเป็นการเฉพาะบุคคลในครอบครัวเท่านั้น ด้วยเหตุนี้ พระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองจากการถูกคุกคาม PHA 1997 จึงให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองบุคคลจากการถูกคุกคามหรือการกระทำใดอันมีลักษณะคล้ายกันจากบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ในครอบครัว(harassment and similar conduct)

เจตนารมณ์พระราชบัญญัติ PHA 1997 กำหนดให้การคุกคามเป็นความผิดอาญาขึ้นมาอีกฐานหนึ่ง(criminal offences) และกำหนดวิธีการเยียวยาทางแพ่ง(civil remedy for victims of harassment) ตามพระราชบัญญัติ PHA 1997 ห้ามกระทำการคุกคามแต่มิได้นิยามคำว่า “การคุกคาม (harassment)” มีลักษณะการทำอย่างไร เมื่อพิเคราะห์ตามพจนานุกรมคำว่า “การคุกคาม (harassment)” หมายถึง การกระทำใดก่อให้เกิดความรำคาญ(distress) ก่อให้เกิดความเดือดร้อนยุ่งยาก (trouble) หรือทำให้เกิดความกังวลใจ(worry) แต่มีความหมายแคบกว่าคำว่า “การรบกวน (molestation)” ตามพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว FLA 1996 ดังนั้น คำว่าการคุกคามตามพระราชบัญญัติ PHA 1997 ย่อมมีความหมายครอบคลุมถึงการกระทำอันเป็นการรบกวน(molestation) ด้วยอย่างไรก็ตามการคุกคามจะต้องประกอบด้วยการกระทำใดๆ หรือพฤติกรรมอันน่าอับอายและรำคาญ (pursuing a course of conduct) สาระสำคัญของพระราชบัญญัติ PHA 1997 อาจแยกศึกษาได้ดังนี้

2.1 การคุ้มครองจากการถูกคุกคาม(protection from harassment)

ตามพระราชบัญญัติ PHA 1997 ห้ามกระทำการอันมีลักษณะเป็นการคุกคาม กล่าวคือ มาตรา 1 (1) บัญญัติว่า บุคคลจะต้องไม่กระทำการอันมีลักษณะ(a person must not pursue a course of conduct) ดังต่อไปนี้

(1) กระทำการใดซึ่งถือได้ว่าเป็นการคุกคามบุคคลอื่นหรือ

(2) กระทำการใดที่ผู้กระทำรู้หรือควรรู้ว่าเป็นการคุกคามบุคคลอื่น

มาตรา 1 (2) บัญญัติว่า เพื่อให้เป็นไปตามมาตรานี้ ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำการคุกคามต้องกระทำโดยเจตนาและควรรู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นการคุกคามบุคคลอื่น ถ้าบุคคลอยู่ในภาวะเช่นนั้นย่อมรู้ว่าการกระทำนั้นเป็นการคุกคามคนอื่น

มาตรา 1 (3) ไม่นำบทบัญญัติในมาตรา 1 (1) มาใช้บังคับกับการกระทำอันมีลักษณะคุกคามของบุคคลอื่น ถ้าบุคคลนั้นแสดงได้ว่า

(1) การกระทำคุกคามนั้นโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันหรือสืบหาการก่ออาชญากรรม

(2) การกระทำคุกคามนั้นเป็นการปฏิบัติตามกฎหมาย หรือหลักกฎหมายหรือตามเงื่อนไขเพื่อบังคับให้เป็นไปตามกฎหมาย

(3) การกระทำคุกคามภายใต้พฤติการณ์พิเศษและมีเหตุผล

2.2 การกระทำอันเป็นการคุกคามผู้อื่นเป็นความผิด

การกระทำอันเป็นการคุกคามผู้อื่นอันเป็นความผิดและมีโทษทางอาญาตาม มาตรา 2 ดังนี้

(1) ผู้ใดกระทำความผิดฐานคุกคามผู้อื่นเป็นความผิดลหุโทษมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินกว่าระดับ 5 ของมาตรฐานโทษ(level 5 on the standard scale) หรือทั้งจำทั้งปรับ

(2) ภายใต้บังคับ มาตรา 24 (2) แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วย the Police and Criminal Evidence Act 1984 (arrestable offences) ให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจจับกุมผู้กระทำความผิดฐานคุกคามด้วย

2.3 การกระทำคุกคามและการเยียวยาทางแพ่ง

ตาม มาตรา 3 กำหนดให้มีวิธีการเยียวยาทางแพ่งในกรณีที่มีการกระทำอันเป็นคุกคาม ดังต่อไปนี้

(1) ผู้ที่ได้รับความเดือดร้อนจากการถูกคุกคามมีสิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายจากผู้ก่อเหตุคุกคามได้

(2) ผู้ได้รับความเดือดร้อนจากการถูกคุกคามมีสิทธิร้องขอต่อศาลสูง(high court) หรือศาลเมือง(county court) ให้ออกคำบังคับ(injunction) หรือกำหนด(restrain) มิให้กระทำการใดๆ ซึ่งถือว่าเป็นการคุกคามและ

(3) ถ้าโจทก์เห็นว่าจำเลยกระทำการใดๆ ซึ่งเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของศาลในกรณีเช่นนี้ โจทก์มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับ เพื่อจับกุมจำเลยที่กระทำการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของศาลได้

(4) การยื่นคำร้องตามข้อ (3) ข้างต้น ในกรณีศาลสูง(high court) ได้ออกคำบังคับ(injunction) ให้ยื่นต่อผู้พิพากษาศาลนั้นๆ ในกรณีคำบังคับ(injunction) ออกโดยศาลเมือง(county court) ให้ยื่นคำร้องต่อผู้พิพากษาศาลเมือง ผู้พิพากษาศาลอำเภอ(district judge) หรือผู้พิพากษาศาลเมืองแห่งใดก็ได้

(5) ผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาศาลอำเภอเมื่อได้รับคำร้องขอของโจทก์หรือผู้ร้องตามข้อ (3) ข้างต้น มีอำนาจออกหมายเรียกได้ถ้าความปรากฏว่า โจทก์หรือผู้ร้องได้สาบานตนและผู้พิพากษาหรือผู้พิพากษาศาลอำเภอมีเหตุผลน่าเชื่อว่าจำเลยได้กระทำการใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามคุกคาม(restraining order)

(6) ในกรณีศาลสูง(high court) หรือศาลเมือง(county court) ได้ออกคำสั่งห้ามการคุกคามตามข้อ (3) ข้างต้นแล้ว หากความปรากฏว่าจำเลยกระทำการใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามโดยปราศจากเหตุอันสมควรย่อมเป็นความผิด(an offence)

(7) ในกรณีฟังได้ว่าจำเลยฝ่าฝืนคำสั่งห้ามตาม ข้อ (6) ข้างต้น มีความผิดตามพระราชบัญญัตินี้แล้ว หาเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลอีกไม่

(8) ในกรณีฟังไม่ได้ว่าจำเลยกระทำการฝ่าฝืนคำสั่งห้ามตาม ข้อ (6) ข้างต้น ย่อมอาจเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลได้(contempt of court)

(9) ผู้ที่กระทำความผิดฐานฝ่าฝืนคำสั่งห้ามคุกคามตามข้อ (6) ข้างต้น ย่อมมีโทษดังนี้กล่าวคือ ในคดีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปี หรือปรับตามกฎหมายนี้หรือทั้งจำทั้งปรับ ส่วนในคดีลหุโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินกว่าขั้นสูงของกฎหมายนี้หรือทั้งจำทั้งปรับ

2.4 การก่อให้บุคคลอื่นตกใจกลัว(putting people in fear of violence)

ตามพระราชบัญญัติ PHA 1997 มาตรา 4 ได้บัญญัติคุ้มครองให้ปราศจากการคุกคามหรือทำให้ตกใจกลัวภยันตรายต่างๆ ดังนี้

(1) ผู้ใดกระทำการใดให้บุคคลอื่นกลัวว่าจะเกิดอันตรายอย่างน้อย 2 ครั้ง ย่อมเป็นความผิดถ้าตนรู้หรือควรรู้ว่าการกระทำของตนนั้นเป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงขนาดต้องกลัวทุกครั้ง

(2) ภายใต้บทบัญญัตินี้ ผู้ที่รู้หรือควรรู้ว่าการกระทำใดๆ ของตนจนเป็นเหตุให้บุคคลอื่นกลัวภยันตรายอันจะเป็นความผิดตามมาตรานี้จะต้องได้ความว่าถ้าบุคคลอื่นในภาวะเช่นนั้น ย่อมรู้หรือควรรู้ว่าการกระนั้นย่อมเป็นเหตุให้บุคคลอื่นกลัวภยันตรายเช่นนั้น

(3) ผู้ที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดตาม ข้อ (1) ข้างต้น ถ้าพิสูจน์ได้ตามกรณีใดกรณีหนึ่งต่อไปนี้ย่อมไม่เป็นความผิด กล่าวคือ

(ก) การกระทำเพื่อป้องกันหรือสืบสวนการกระทำความผิดอาญา

(ข) การกระทำตามกฎหมายหรือหลักกฎหมายหรือตามเงื่อนไขเพื่อบังคับให้บุคคลนั้นปฏิบัติตามกฎหมาย

(ค) การกระทำเพื่อป้องกันตนเองหรือผู้อื่นหรือป้องกันทรัพย์สินของตัวเองหรือผู้อื่น

(4) ผู้ที่กระทำความผิดตามข้อ (1) ข้างต้น ย่อมมีโทษดังนี้ กล่าวคือ ในคดีที่มีการไต่สวนมูลฟ้องโทษจำคุกไม่เกิน 5 ปีหรือปรับตามกฎหมายนี้หรือทั้งจำทั้งปรับ ส่วนในคดีลหุโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินกว่ากฎหมายนี้กำหนดหรือทั้งจำทั้งปรับ

2.5 การออกคำสั่งห้ามหรือจำกัดการคุกคาม(restraining order)

ในกรณีที่มีการลงโทษผู้กระทำความผิดตามพระราชบัญญัติ PHA 1997 แล้ว ศาลมีอำนาจออกคำสั่งห้ามจำเลยมิให้กระทำการใดอันเป็นการคุกคามผู้เสียหายอีกได้ ตาม มาตรา 5 กำหนดไว้ดังนี้

(1) เมื่อศาลลงโทษผู้กระทำความผิดหรือมิได้ลงโทษแต่จำเลยเกี่ยวข้องในกรณีอื่นๆ ตามมาตรา 2 หรือ มาตรา 4 แห่งพระราชบัญญัติ PHA 1997 ศาลมีอำนาจออกคำสั่งภายใต้ มาตรา 5 (1)

(2) คำสั่งที่จะออกได้ต้องเพื่อคุ้มครองผู้เสียหายหรือบุคคลใดๆ ที่ระบุในคำสั่ง เพื่อให้พ้นจากภยันตราย ดังนี้

(ก) ห้ามกระทำการใดๆ ที่เป็นการคุกคาม(amounts to harassment)

(ข) ห้ามกระทำการใดๆ ที่อาจก่อให้เกิดความกลัวหรือห้ามมิให้กระทำการใดๆ ตามที่ระบุในคำสั่ง

(3) คำสั่งห้ามดังกล่าวย่อมมีผลเฉพาะระยะเวลาใดเวลาหนึ่งหรือจนกว่าศาลจะมีคำสั่งใหม่

(4) พนักงานอัยการ จำเลยหรือบุคคลใดที่ถูกระบุไว้ในคำสั่งคุ้มครองการคุกคาม(restraining order) มีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลที่ออกคำสั่งให้เปลี่ยนแปลงหรือเพิกถอนเสียได้

(5) ในกรณีจำเลยกระทำการใดๆ อันเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งห้าม(restraining order) ตามบทบัญญัติมาตรานี้ โดยปราศจากเหตุผลอันสมควร ถือเป็นความผิดอาญา

(6) ผู้กระทำความผิดตามบทบัญญัติมาตรานี้ย่อมมีความผิด กล่าวคือ ในคดีไต่สวนมูลฟ้อง(on conviction/on indictment) จำคุกไม่เกิน 5 ปี ถ้าเป็นคดีลหุโทษ(summary conviction) จำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือปรับไม่เกินกว่าที่กฎหมายนี้กำหนดหรือทั้งจำทั้งปรับ

Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า พระราชบัญญัติ PHA 1997 ได้ขยายการคุ้มครองบุคคลที่ถูกคุกคามในส่วนที่พระราชบัญญัติ FLA 1996 มิได้ครอบคลุมถึง แต่อย่างไรก็ตาม พระราชบัญญัติ PHA 1997 ก็มิได้ให้การคุ้มครองถึงสิทธิการครอบครองที่อยู่อาศัย(dwelling house) กรณีนี้อาจเป็นปัญหา เช่น ผู้ก่อเหตุคุกคามอาจจะอาศัยอยู่ในอาคารหลังเดียวกันแต่คนละห้อง(อาคารชุด, อพาร์เมนต์, แฟลต) นอกจากนี้ ตามความหมายธรรมดา(ordinary and natural meaning) คำว่า “คุกคาม harassment” ย่อมมีความหมายแคบกว่าคำว่า “การรบกวน(molestation)” ศาลประเทศอังกฤษได้ยอมรับคำว่า การรบกวน(molestation) มาเป็นเวลานานแล้วซึ่งการกระทำบางอย่าง เช่น การโทรศัพท์ ศาลประเทศอังกฤษถือว่าเป็นการรบกวนและได้ออกคำสั่งห้ามรบกวน(non – molestation) แต่การกระทำดังกล่าวอาจจะไม่ใช่เป็นการคุกคาม ข้อสำคัญคือ ผู้ถูกกระทำมิใช่เป็นบุคคลที่มีความสัมพันธ์(associated person) กับผู้กระทำ ในกรณีเช่นนี้จะต้องเยียวยาโดยกฎหมายละเมิด นอกจากนี้ มาตรา 3 และ 5 แห่งพระราชบัญญัติ PHA 1997 ได้กล่าวถึงการออกคำบังคับหรือคำสั่ง(injunction/order) ห้ามมิให้จำเลย(defendant) กระทำการใดอันเป็นการคุกคามน่าจะรวมถึงการห้ามมิให้จำเลยเข้าไปในที่อยู่อาศัยหรือที่ทำงานของผู้เสียหายด้วย การกระทำอันเป็นการคุกคามสามารถเยียวยาทางแพ่ง เช่น เรียกค่าเสียหายหรือมาตรการคุ้มครองทางแพ่งได้ภายใต้พระราชบัญญัติ PHA 1997 ย่อมมีประสิทธิภาพมากกว่าพระราชบัญญัติ FLA 1996 ภายใต้มาตรา 47 แห่งพระราชบัญญัติ FLA 1996 ศาลจะต้องให้อำนาจจับกุม(attach a power of arrest) พร้อมกับคำสั่ง

ห้ามรบกวน(non – molestation) ถ้าผู้ต้องปฏิบัติตามคำสั่ง(respondent) ได้กระทำการข่มขู่หรือใช้ความรุนแรงกับผู้เสียหายหรือเด็ก เว้นแต่เป็นที่น่าเชื่อได้ว่าผู้เสียหายหรือเด็กได้รับการปกป้องคุ้มครองเพียงพอแล้วศาลจะไม่ให้อำนาจจับกุม กรณีศาลมิได้ให้อำนาจจับกุมในกรณีเช่นนี้ผู้เสียหายจะต้องยื่นคำร้องขอให้ศาลออกหมายจับถ้าจำเลยมีพฤติการณ์ข่มขู่จะทำรุนแรงหรือกระทำการใดอันเป็นการรบกวนผู้เสียหายหรือเด็กอีก แต่การออกคำบังคับหรือคำสั่งห้ามคุกคาม(injunction or restraining order) ตาม มาตรา 3 หรือ 5 แห่งพระราชบัญญัติ PHA 1997 ถ้าผู้ต้องปฏิบัติตามคำสั่งกระทำการฝ่าฝืนโดยปราศจากเหตุอันสมควรย่อมเป็นความผิดทางอาญามีโทษจำคุกและปรับแล้วแต่กรณี จึงเห็นได้ว่ามาตรการตามพระราชบัญญัติ PHA 1997 ย่อมมีประสิทธิภาพในเชิงบังคับผู้ก่อเหตุคุกคามมากกว่า คำสั่งคุ้มครองการครอบครองทรัพย์สินและคำสั่งห้ามรบกวน

ปัญหาว่าการคุ้มครองผู้ที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวของประเทศอังกฤษเพียงพอหรือไม่ Lockton, D. & Ward, R. (1997) เห็นว่า ตามกฎหมาย FLA 1996 และ PHA 1997 ได้ให้การคุ้มครองผู้ที่ได้รับความรุนแรงกว้างขวางขึ้นมิได้จำกัดแต่เฉพาะบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องทางครอบครัวเท่านั้นดังเช่นแต่ก่อน ทั้งให้อำนาจจับกุม การขอให้ศาลออกหมายจับผู้ที่ฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองซึ่งทำให้มีประสิทธิภาพในการคุ้มครอง โดยเฉพาะพระราชบัญญัติ PHA 1997 ให้การคุ้มครองกว้างยิ่งขึ้นกำหนดให้ผู้เสียหายได้รับการเยียวยาชดใช้ค่าเสียหายทางแพ่ง โดยเฉพาะกำหนดให้การฝ่าฝืนคำบังคับหรือคำสั่งคุ้มครองเป็นความผิดอาญาด้วย จากการศึกษาของ Lockton, D. & Ward, R. (1997) เห็นว่า มีปัญหาอยู่เพียง 2 กรณี คือ

(1) การคุ้มครองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยในกรณีผู้คุกคามกับผู้ถูกคุกคามไม่มีความสัมพันธ์ทางครอบครัว อาจไม่ได้รับการคุ้มครอง

(2) การคุ้มครองเกี่ยวกับที่อยู่อาศัย(occupation order) และคุ้มครองการถูกรบกวน(non – molestation order) ภายใต้พระราชบัญญัติ FLA 1997 แม้จะให้อำนาจจับกุมด้วย ก็อาจไม่สามารถปกป้องคุ้มครองผู้ถูกกระทำทารุณกรรมได้อย่างแท้จริง

3. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศสหรัฐอเมริกา(เน้นเฉพาะมลรัฐนิวยอร์ก) ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

จากรายงานสถิติของ United States Justice Department Bureau of Justice Statistics ในปี 1996 ประมาณว่า มีอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา 992,000 ราย หรือจากการสำรวจระดับชาติพบว่า ประมาณร้อยละ 15 ถึง 35 ของหญิงเคยมีประสบการณ์ถูกคู่สมรสหรือคู่ทำร้ายร่างกาย 1 ครั้งหรือเกินกว่า 2 ครั้ง ภายใน 1 ปี ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเป็นการทำร้ายร่างกาย ประมาณร้อยละ 5 ที่ถูกทำร้ายสาหัส จากการสำรวจของ National Crime Victimization Survey ระหว่าง ปี 1992 – 1993 ประมาณร้อยละ 1 ของผู้หญิงที่ทำการสำรวจพบว่าถูกคู่ครองทำร้าย(Battered Women Syndrome, available at http://WWW.FINDLAW.COM.)

เฉพาะการฆาตกรรมระหว่างคู่ครอง(intimate partners) ประมาณ 1,800 ราย ลดลงจากปี 1976 ซึ่งมีถึงเกือบ 3,000 ราย ประมาณ 3 ใน 5 ผู้ที่ถูกฆาตกรรมจะเป็นผู้หญิง อุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวมีส่วนสัมพันธ์กับรายได้ ปรากฏว่าผู้หญิงในครอบครัวที่มีรายได้ต่ำกว่า 7,500 เหรียญสหรัฐจะประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวสูงที่สุดประมาณ 22 คน ต่อผู้หญิง 1,000 คน ส่วนผู้หญิงในครอบครัวที่มีรายได้เกินกว่า 75,000 เหรียญสหรัฐมีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวต่ำสุดประมาณ 2.5 ต่อผู้หญิง 1,000 คน ผู้หญิงผิวดำมีประสบการณ์ได้รับความรุนแรงในครอบครัวสูงกว่าผู้หญิงผิวขาวประมาณ 12 คนต่อผู้หญิงผิวดำ 1,000 คน และ 9 คนต่อผู้หญิงผิวขาว 1,000 คน ช่วงอายุของผู้หญิงที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวมากที่สุด อายุระหว่าง 16 ปี ถึง 24 ปี ประมาณ 1 ใน 5 ของผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเสพสุรา ผู้ก่อเหตุความรุนแรงที่ถูกจำคุกกว่าครึ่งได้เสพสุราก่อนก่อเหตุทำร้ายทุบตีคู่ครอง 6 ชั่วโมงหรือกว่านั้น จากการศึกษาส่วนใหญ่พบว่า ผู้หญิงจะเป็นฝ่ายถูกกระทำรุนแรง แต่มีการศึกษาบางส่วนชี้ว่าเกือบครึ่งของอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว เกิดทั้งฝ่ายหญิงฝ่ายชายก่อเหตุรุนแรงพอๆ กัน(bi–directional) สำนักงานยุติธรรม(The Justice Department) ได้ทำการวิเคราะห์ในปี 1996 พบว่า ประมาณร้อยละ 75 ผู้หญิงได้ดำเนินคดีเพื่อปกป้องตนเองจากการถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว จากการสำรวจพบว่าผู้หญิงที่พยายามดำเนินการปกป้องตนเอง กว่าครึ่งเห็นว่าทำให้สถานการณ์ความรุนแรงลดลง แต่ประมาณ 1 ใน 4 เห็นว่ายิ่งทำให้สถานการณ์เลวร้ายยิ่งขึ้น(Guide to Family Law Domestic Violence, available at http:// WWW.FINDLAW.COM.)

กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวระดับสหรัฐอเมริกา (federal law)

ในปี 1994 สภาคองเกรสของประเทศสหรัฐอเมริกาได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอาญา(Crime Act) ให้รัฐบาลกลาง(federal government) มีอำนาจดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง(Violence Against Women Act 1994 (Public Law 103 – 322)) VAWA 1994 ได้ยอมรับว่า การกระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงเป็นอาชญากรรมและกำหนดแนวทางในการควบคุมและป้องกันปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงรวมทั้งการคุ้มครองช่วยเหลือ สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้นอย่างกว้างขวางก่อให้เกิดอันตรายต่อครอบครัว เด็กและสังคม เพื่อควบคุมปัญหาดังกล่าวพระราชบัญญัติขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงให้อำนาจกระทรวงยุติธรรมแห่งสหรัฐอเมริกา(U.S. Department Justice) แต่งตั้งพนักงานอัยการฟ้องผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวต่อศาลของสหพันธรัฐ(Federal Court) รวมทั้งความผิดอื่นที่เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว เช่น พระราชบัญญัติว่าด้วยการควบคุมอาวุธปืน(Gun Control Act)(NVAA Tex 2000 – Chapter 9 Domestic Violence, available at http:// WWW.FINDLAW.COM.) ต่อมาในปี 2000 ศาลสูงสุดสหรัฐอเมริกา(the United States Supreme Court) ได้วินิจฉัยในคดีระหว่าง

United States V Morrison ให้เพิกถอนพระราชบัญญัติขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง VAWA 1994 บางส่วนหรือเรียกเป็นทางการว่า พระราชบัญญัติเยียวยาสิทธิทางแพ่งที่เกิดจากการก่อเหตุรุนแรงอันเนื่องมาจากความแตกต่างทางเพศ(Civil Rights Remedies for Gender – Motivated Violence Act) เป็นกฎหมายที่สภาคองเกรสพยายามให้สิทธิแก่บุคคลธรรมดาที่จะฟ้องเรียกค่าเสียหายในกรณีบุคคลกระทำความผิดอาญาโดยมีเหตุจูงใจจากความแตกต่างทางเพศ(commits a crime of violence motivated by gender) ศาลสูงสุดเห็นว่าประเด็นเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวยังถือไม่ได้ว่าเกี่ยวข้องกับเศรษฐกิจอันจะอยู่ภายใต้บทบัญญัติเกี่ยวกับการพาณิชย์ตามรัฐธรรมนูญแห่งสหรัฐอเมริกา และเห็นว่ากฎหมาย VAWA 1994 เป็นการคุ้มครองการกระทำส่วนบุคคลหาใช่ว่าเป็นการกระทำของรัฐบาลมลรัฐไม่และไม่สอดคล้องกับการใช้อำนาจภายใต้บทบัญญัติรัฐธรรมนูญแก้ไขเพิ่มเติมครั้งที่ 14 แม้ว่าศาลสูงสุดจะวินิจฉัยว่าสภาคองเกรสไม่มีอำนาจกำหนดกฎเกณฑ์การเยียวยาความรุนแรงในครอบครัวก็ตาม แต่ผู้เสียหายหรือเหยื่อความรุนแรงในครอบครัวยังสามารถใช้กฎหมายของมลรัฐ (state law) ในการคุ้มครองป้องกันและเยียวยาความเสียหายได้(Guide to Family Law, available at http:// WWW.FINDLAW.COM.)

กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวระดับมลรัฐ(state laws)

เมื่อเร็วๆ นี้ ทั้งสภานิติบัญญัติและศาลของมลรัฐต่างๆ ได้ให้ความเอาใจใส่ต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มมากขึ้น กฎหมายของมลรัฐส่วนใหญ่ได้ออกแบบมาเพื่อปกป้องคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวจากคู่สมรส(spouse) สมาชิกในครอบครัวและบุคคลซึ่งผู้เสียหายเกี่ยวข้องด้วย การเยียวยาที่ศาลใช้โดยทั่วไปคือการออกคำสั่งคุ้มครอง(order of protection) คำสั่งดังกล่าวเพื่อหยุดยั้งพฤติกรรมรุนแรงหรือคุกคามบุคคลอื่น คำสั่งคุ้มครองปกติจะกำหนดไม่ให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงเข้าใกล้คู่สมรส บ้านของคู่สมรสหรือสถานที่ทำงานของคู่สมรส ถ้าหากผู้ได้รับคำสั่งห้ามฝ่าฝืนข้อกำหนดมีความผิดอาญาฐานฝ่าฝืนคำสั่งห้ามของศาลมีโทษกักขังและปรับนอกเหนือจากฐานความผิดที่ตนก่อ

กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวของหลายมลรัฐมิได้คุ้มครองเฉพาะการทำร้ายร่างกาย(physical abuse) เท่านั้น แต่ยังรวมถึงการกระทำอย่างอื่นด้วย เช่น การก่อเหตุรบกวนยังที่อยู่หรือที่ทำงานของคู่สมรส(creating disturbance at a spouse’s place or work) คุกคามทางโทรศัพท์รังควาน(harassing telephone call) ไล่ตามรังควาน(stalking) เฝ้าสะกดรอยตาม (surveillance) และข่มขู่คู่สมรสหรือสมาชิกในครอบครัว เป็นต้น

จากการศึกษาพบว่า การที่ศาลออกคำสั่งคุ้มครอง(protective order) หรือหมายจับผู้ก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวมีผลให้ลดอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่จะเกิดในอนาคตได้ เมื่อผู้ก่อเหตุความรุนแรงเห็นระบบศาลและเจ้าหน้าที่ตำรวจจริงจังกับผู้ก่อเหตุความรุนแรง ย่อมทำให้ผู้ก่อ

เหตุยับยั้งพฤติกรรมรุนแรงของตนลดลงได้(Guide to Family Law, available at http:// WWW.FINDLAW.COM)

แผนกความรุนแรงในครอบครัวของสภาผู้พิพากษาศาลคดีเยาวชนและครอบครัวแห่งชาติด้วยความสนับสนุนจากมูลนิธิ Conrad N. Hilton Foundation ได้ให้การสนับสนุนและช่วยมลรัฐต่างๆ ในการจัดทำร่างพระราชบัญญัติ ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมและการบังคับใช้กฎหมายคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว จากการสำรวจในปี 1998 กฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวมีประเด็นสำคัญ ดังนี้

(1) การปฏิรูปสวัสดิภาพ(welfare reform) เกรงว่าการที่สภาคองเกรสได้ออกกฎเกณฑ์ข้อบังคับและข้อยกเว้นต่างๆ ให้หน่วยงานคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัวปฏิบัติอย่างเข้มงวด อาจจะไม่บรรเทาหรือช่วยเหลือผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัว อาจจะเป็นอันตรายต่อผู้หญิงที่ถูกทำร้ายทุบตี(battered women) และบุตรได้ ด้วยเหตุนี้มลรัฐต่างๆ จึงได้วางข้อกำหนดเพื่ออุดช่องของกฎหมายสหพันธรัฐ

(2) ความเลื่อมใสศรัทธา(full faiths and credit) กฎหมายของแต่ละมลรัฐจำต้องได้รับความเลื่อมใสศรัทธาจากมลรัฐอื่นด้วยกล่าวคือ เมื่อศาลออกคำสั่งคุ้มครอง(protective order) แล้วจะต้องได้รับการยอมรับจากทุกมลรัฐ(full faith and credit far out – of – state protective order) เมื่อสิ้นปี 1997 มีรัฐสภาของ 7 มลรัฐที่ผ่านกฎหมายซึ่งมีลักษณะดังกล่าว เมื่อมีกฎหมายลักษณะดังกล่าวทุกมลรัฐย่อมทำให้ผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวสามารถนำคำสั่งคุ้มครองไปแสดงเพื่อบังคับให้เป็นไปตามคำสั่งได้ทั่วทุกมลรัฐในประเทศสหรัฐอเมริกา

(3) การยกเว้นค่าธรรมเนียม(fee waiver) รัฐบาลกลางมีข้อกำหนดให้มลรัฐต่างๆ ยกเว้นไม่ให้เก็บค่าธรรมเนียมใดๆ จากผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวเมื่อยื่นคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) ในปี 1997 มลรัฐ Louisiana และ Nevada ได้ออกข้อบังคับ(mandate) ให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเป็นผู้ใช้ค่าธรรมเนียมแทนผู้ถูกกระทำความรุนแรง

(4) เพิ่มโทษทางอาญา(enhanced penalties) กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวมีบทเพิ่มโทษทางอาญาในกรณีกระทำผิดซ้ำ การฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองถือเป็นความผิดฐานทำร้าย(making violation of protective order is constituted an assault) และเพิ่มโทษถ้าผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวก่อเหตุอีกในขณะที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งศาล

(5) กำหนดให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวต่อหน้าเด็กเป็นความผิดอาญา การก่อเหตุความรุนแรงต่อหน้าเด็กย่อมมีผลกระทบต่อเด็กโดยตรงสมควรกำหนดให้เป็นความผิดอาญา บางมลรัฐบัญญัติกฎหมายลงโทษผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว เช่น การยกหูโทรศัพท์ออกเพื่อมิให้โทรศัพท์แจ้งเหตุกับตำรวจถือเป็นความผิดอาญา

(6) เข้มงวดกับการปล่อยชั่วคราว(tightened bail/release) บางมลรัฐวางข้อกำหนดให้ศาลพิจารณาถึงความปลอดภัยของผู้ถูกกระทำทารุณ กำหนดเงื่อนไขในการปล่อยตัวผู้กระทำความผิด

เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ปัจจุบันบางมลรัฐกำหนดเงื่อนไขในการปล่อยตัวชั่วคราวเพื่อให้ผู้เสียหายปลอดภัย เช่น กำหนดไม่ให้เข้าใกล้ผู้เสียหาย(stay away) กำหนดไม่ให้ติดต่อกับผู้เสียหาย (no – contact) ไม่ให้พกพาอาวุธปืน(no – firearm – possession)

(7) ประกันว่าจะไม่มีการเลือกปฏิบัติ(insurance discrimination) ปรากฏว่า กฎหมายเกือบทุกมลรัฐห้ามเลือกปฏิบัติต่อผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

(8) การบำบัดแก้ไขฟื้นฟูผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว(batterer treatment/intervention) กฎหมายเกือบทุกมลรัฐอนุญาตหรือบัญญัติให้ศาลให้ความสำคัญในกำหนดแผนการบำบัดแก้ไขผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวควบคู่กับการกำหนดโทษหรือออกคำสั่งคุ้มครอง

(9) การตั้งผู้ปกครองและการเยี่ยมเด็ก(custody and visitation) กฎหมายของมลรัฐส่วนใหญ่จะบัญญัติให้ศาลต้องพิจารณาตั้งผู้ปกครองเด็กและกำหนดเงื่อนไขการเยี่ยมเด็กในกรณีเด็กต้องอยู่ในความดูแลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ในปี 1997 กฎหมายของมลรัฐ Massachusetts บัญญัติห้ามมิให้บิดาหรือมารดาที่ศาลพิพากษาว่ากระทำความผิดฐานฆ่าคู่สมรสได้สิทธิในการเยี่ยมบุตรผู้เยาว์

สภาผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและครอบครัวแห่งชาติยังได้ชี้ให้เห็นแนวโน้มของกฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวของมลรัฐต่างๆ ในปี 1998 ดังนี้

(1) ผู้ถูกกระทำทารุณสามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองกระทำได้ง่ายและที่อยู่อาศัยจะได้รับการปกปิด

(2) จำกัดการใช้วิธีไกล่เกลี่ยเกี่ยวกับการปกครองและการเยี่ยมบุตร

(3) กำหนดให้มีคณะกรรมการสืบสวนกรณีมีการตายเกิดขึ้นจากเหตุความรุนแรงในครอบครัว

(4) กำหนดให้นายจ้างให้ความสำคัญกับความปลอดภัยแก่ผู้ถูกกระทำความรุนแรงในสถานที่ทำงาน

(5) กำหนดให้โรงพยาบาลต่างๆ ให้คำแนะนำแก่บิดามารดาที่คลอดบุตรใหม่ เกี่ยวกับผลกระทบความรุนแรงในครอบครัวที่มีต่อทารก

(6) กำหนดให้ศาลมีอำนาจยึดทรัพย์หรือออกหมายให้นายจ้างหักเงินหรือสิ่งของอันเป็นค่าจ้างของผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเพื่อจ่ายชดเชยแก่ผู้เสียหาย(NVAA Tex 2000 – Chapter 9 Domestic Violence. available at http:// WWW.FINDLAW.COM.)

กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวของมลรัฐนิวยอร์ก

ตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัวของมลรัฐนิวยอร์ก ค.ศ. 1962 (the family court act of the state of New York 1962) หรืออาจเรียกอีกอย่างว่าพระราชบัญญัติศาลครอบครัว(The Family Court Act 1962) ได้บัญญัติกระบวนการพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงใน

ครอบครัว หมวด 8 และกระบวนการพิจารณาคดีคุ้มครองเด็กถูกกระทำทารุณกรรมใน หมวด 10 โดยจะกล่าวเฉพาะในหมวด 8 ว่าด้วยกระบวนพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence)

เหตุผลในการนำวิธีการทางแพ่ง(civil Proceeding) มาใช้ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวมาบัญญัติเพิ่มเติมไว้ในหมวด 8 แห่งพระราชบัญญัติศาลครอบครัว ปี 1983 Douglas J. Besharov กล่าวว่า ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสำคัญของสังคม ประมาณว่า 1 ใน 4 ของผู้ที่ถูกฆาตกรรมทั่วประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 1974 เป็นกรณีถูกฆาตกรรมโดยสมาชิกในครอบครัวเดียวกันและมากกว่าครึ่งถูกฆ่าโดยคู่สมรส สอดคล้องกับรายงานของคณะทำงานด้านความรุนแรงในครอบครัวตั้งโดยผู้ว่าการมลรัฐนิวยอร์กรายงานในปี 1978 ว่า ระหว่างวันที่ 1 กันยายน 1978 ถึง 1 กันยายน 1979 มีการฟ้องคดีความผิดในครอบครัว(family offense) ต่อศาลครอบครัวในมลรัฐนิวยอร์กจำนวน 17,701 คดี ปรากฏว่า เป็นคดีที่คู่สมรสฆ่ากันถึง 278 คดี ระหว่างปี 1976 และ 1978 ประมาณว่าในมลรัฐนิวยอร์กมีคู่สมรสไม่ต่ำกว่า 144,000 ราย อย่างน้อยเคยถูกคู่สมรสทำร้ายสาหัส 1 ครั้งในแต่ละปี ในชั้นยกร่างแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลครอบครัวของมลรัฐนิวยอร์กประชาชนทั่วไปเห็นพ้องต้องกันว่าควรเน้นการแก้ไขฟื้นฟูผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว (emphasizing the treatment of offenders) โดยไม่เข้าสู่ระบบการฟ้องคดีอาญา(process of decriminalization) จะเป็นวิถีทางที่ดีสุดของสังคมในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวดังกล่าวโดยเห็นพ้องต้องกันว่าการดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเท่ากับเป็นการให้ใบอนุญาตไปก่อเหตุความรุนแรงซ้ำอีก หลังจากมีการรับฟังความคิดเห็นจากประชาชนอย่างกว้างขว้างในปี 1977 จึงพบว่า รัฐมีจุดอ่อนอย่างมากต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว การแก้ไขเพิ่มเติมในหมวด 8 แห่งพระราชบัญญัติศาลรอบครัวจึงเป็นการวางรากฐานที่สำคัญ คือ การตัดสินใจว่าจะดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่ต้องผ่านการพิจารณาของศาลครอบครัว แต่ก่อนที่ศาลครอบครัวจะตัดสินส่งเรื่องผู้ก่อเหตุความรุนแรงไปให้ศาลอาญาพิจารณาลงโทษจะต้องขึ้นอยู่กับการตัดสินของผู้เสียหายว่าจะให้ส่งเรื่องไปดำเนินคดีในศาลอาญาหรือไม่ นอกจากนี้กฎหมายบัญญัติให้ศาลครอบครัวมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครอง(protective order) และมีอำนาจบังคับโดยความช่วยเหลือของตำรวจ เพื่อยุติความรุนแรงในครอบครัวและคุ้มครองสถาบันครอบครัวมิให้ล่มสลาย ดังนั้น วัตถุประสงค์สำคัญในการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลครอบครัวในปี 1977 ประการแรก คือ ยุติความรุนแรงในรอบครัวและคุ้มครองสมาชิกของครอบครัว ประการที่สอง ให้คำปรึกษา(counselling) และบูรณาการครอบครัวให้กลับคืนสู่สภาพปกติภายใต้บรรยากาศที่อบอุ่นและปลอดภัยของสมาชิกภายในครอบครัวทุกคน

กระบวนการดำเนินคดีคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัวของมลรัฐนิวยอร์ก(The Family Court Act of the State of New York) หรือพระราชบัญญัติศาลครอบครัว (The Family Court Act) มีสาระสำคัญ ดังนี้

(1) การกระทำที่เป็นความรุนแรงในครอบครัวหรือความผิดในครอบครัว(family offense) เช่น การประพฤติไม่เหมาะสม(disorderly conduct) ทั้งในที่สาธารณะและส่วนบุคคล การคุกคาม (harassment) ข่มขู่(menacing) ประมาทเลินเล่อ(reckless)หรือทำร้ายร่างกาย(assault) การกระทำดังกล่าวเกิดขึ้นระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรส ระหว่างบิดามารดากับบุตรหรือระหว่างสมาชิกภายในครอบครัวเดียวกันหรือครัวเรือนเดียวกัน(member of the same family or household) เว้นแต่ผู้กระทำผิดอายุน้อยไม่ต้องรับผิดทางอาญา ตาม มาตรา 30.00 แห่งกฎหมายอาญา สำหรับสมาชิกในครอบครัวให้หมายรวมถึง 1. ผู้ที่มีความสัมพันธ์ทางสายโลหิต 2. ผู้ที่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมาย (legally married to one another) 3. ผู้ซึ่งเคยสมรสกันมาก่อนและ 4. ผู้ซึ่งมีบุตรด้วยกันโดยไม่คำนึงว่าจะเคยสมรสกันหรือเคยอยู่กินด้วยกันไม่ว่าเวลาใดๆ ตามพระราชบัญญัติ FCA มาตรา 812 (1)

(2) การให้ข้อมูลแก่ผู้ร้องหรือฟ้องในการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว กล่าวคือตามมาตรา 812 (2) บัญญัติให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ประกอบด้วยเจ้าพนักงานศาล อัยการ ที่ปรึกษากฎหมาย ผู้ปฏิบัติงานช่วยเหลือผู้ถูกกระทำทารุณกรรม พนักงานคุมประพฤติ นายอำเภอ เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมาย จะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการดำเนินคดีภายใต้พระราชบัญญัติศาลครอบครัวนี้และอย่างน้อยต้องให้ข้อมูลต่อไปนี้

(ก) ความผิดในครอบครัว(family offense) อยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลครอบครัวและศาลอาญา

(ข) การพิจารณาคดีในศาลครอบครัวเป็นกระบวนการทางแพ่งโดยมีวัตถุประสงค์พยายามยุติความรุนแรงที่เกิดขึ้น ยุติการล่มสลายของครอบครัว จัดให้ได้รับการปกป้องคุ้มครอง ตลอดจนการส่งต่อเพื่อรับบริการด้านคำปรึกษาแนะนำโดยผ่านพนักงานคุมความประพฤติ

(ค) การดำเนินกระบวนพิจารณาคดีในศาลอาญาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษทางอาญาแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว

(ง) กระบวนการฟ้องคดีภายใต้บทบัญญัติมาตรานี้ ผู้เสียหายหรือผู้ประสบเหตุรุนแรงมีสิทธิยื่นฟ้องขอคุ้มครองต่อศาลครอบครัวได้เสมอ แม้ขณะยื่นคำฟ้องเจ้าพนักงานจะยังไม่ได้จับกุมหรือผู้ประสบเหตุรุนแรงยังไม่ร้องขอให้จับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรง

(จ) แม้จะมีการจับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรงก่อนเริ่มพิจารณาคดีในศาลครอบครัวหรือศาลอาญา แต่การจับกุมไม่เป็นข้อสำคัญในการเริ่มพิจารณาคดี อย่างไรก็ตามการจับกุมจะต้องปฏิบัติภายใต้พฤติการณ์ที่กำหนดไว้ใน มาตรา 140.10 (11) ของกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(3) ความรับผิดชอบของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่หรือผู้ที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติตาม มาตรา 812 (2) จะต้องไม่ปฏิเสธหรือขัดขวางบุคคลใดที่ประสงค์จะยื่นคำร้องหรือคำฟ้องต่อศาลเพื่อขอรับการคุ้มครองตามพระราชบัญญัตินี้

(4) แบบฟอร์ม ให้หัวหน้าหรือผู้บริหารศาลกำหนดแบบฟอร์มต่างๆ ในการยื่นคำร้องหรือคำฟ้องตลอดจนคำอธิบายวิธีกรอกแบบฟอร์มโดยละเอียด

(5) การแนะนำผู้เสียหาย ภายใต้บทบัญญัตินี้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานรักษาความสงบเรียบร้อยหรืออัยการที่ทำการสืบสวนคดีความรุนแรงในครอบครัว จะต้องให้คำแนะนำผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวเกี่ยวกับที่พักฉุกเฉินชั่วคราวหรือบริการอื่นๆ ในชุมชน และต้องแจ้งสิทธิตามกฎหมาย สิทธิเรียกค่าเสียหายภายใต้กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาหรือกฎหมายอื่นๆ ให้ผู้เสียหายทราบเป็นลายลักษณ์อักษรทั้งภาษาอังกฤษและภาษาสเปน ถ้าจำเป็นอาจแจ้งด้วยวาจาก็ได้ แต่ทั้งนี้จะต้องมีข้อสาระสำคัญ ดังต่อไปนี้

(ก) ความปลอดภัย(safety) ผู้ประสบเหตุความรุนแรงมีสิทธิขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่เพื่อความปลอดภัยของตนเองและบุตร การรักษาพยาบาลหากจำเป็น

(ข) คำสั่งคุ้มครองชั่วคราว(temporary order of protection) ต้องแนะนำวิธีการยื่นคำร้องต่อศาลครอบครัวเพื่อออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว

(ค) การตั้งที่ปรึกษากฎหมาย(legal counsel) ผู้ประสบเหตุความรุนแรงอาจร้องขอให้ศาลครอบครัวตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้โดยไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย

(ง) การร้องทุกข์หรือฟ้องคดีอาญาต่อผู้ก่อเหตุความรุนแรง ผู้เสียหายหรือประสบเหตุความรุนแรงมีสิทธิร้องทุกข์ดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุ ในระหว่างดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุ ผู้เสียหายก็มีสิทธิร้องขอให้ศาลอาญาออกคำสั่งคุ้มครองได้เช่นกัน

(จ) การร้องขอให้ศาลครอบครัวออกคำสั่งคุ้มครอง(protective order) ห้ามมิให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงก่อเหตุอีก เช่น ห้ามเข้าใกล้คู่สมรสหรือบุตร ห้ามกระทำการใดอันเป็นการทารุณกรรมคู่สมรสหรือบุตร เป็นต้น

(ฉ) การใช้อำนาจปกครองบุตรชั่วคราว(temporary custody) ผู้ประสบเหตุความรุนแรงมีสิทธิร้องศาลครอบครัวให้มีคำสั่งเกี่ยวกับอำนาจปกครองบุตร การจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร

(ช) การร้องทุกข์หรือฟ้องว่ามีการกระทำความผิดในครอบครัว(family offense) อันเป็นเท็จต่อศาลอาญาหรือศาลครอบครัว ถือเป็นความผิดทางอาญา

กระบวนการก่อนพิจารณาคดี(preliminary procedure)

(1) การบรรยายฟ้อง(origination proceeding) กล่าวคือ มาตรา 821 บัญญัติถึงสาระสำคัญของคำบรรยายฟ้องควรจะมีสาระสำคัญดังนี้

(ก) การกระทำของจำเลยที่เป็นการกระทำทารุณกรรมต่อคู่ครอง บิดามารดา บุตร สมาชิกของครอบครัวหรือครัวเรือนเดียวกัน เช่น การทำร้าย พยายามทำร้าย คุกคาม ข่มขู่ ประมาทเลินเล่อ

(ข) ความสัมพันธ์ระหว่างผู้เสียหายกับจำเลย(alleged offender)

(ค) ระบุชื่อบุตรหรือบุคคลในครอบครัวที่มีความสัมพันธ์กับทั้งโจทก์และผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลย

(ง) ความประสงค์ต้องการให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองหรือใช้กระบวนการไกล่เกลี่ยให้

(จ) ในกรณีที่มีการร้องทุกข์หรือฟ้องคดีอาญาแก่จำเลยในศาลอาญาให้แนบสำเนาคำร้องทุกข์หรือคำฟ้องมาด้วย

(2) การไต่สวนเบื้องต้น(preliminary procedure)

ภายใต้บทบัญญัติกฎหมายศาลครอบครัว FCA มาตรา 821 – a. บัญญัติให้ศาลไต่สวนเบื้องต้น กล่าวคือ ศาลจะแนะนำโจทก์รู้ถึงสิทธิตามกฎหมาย สิทธิที่จะขอให้ศาลแต่งตั้งที่ปรึกษากฎหมายให้ ศาลอาจจะออกหนังสือเรียก(issue a summon) หรือหมายเรียก(issue a warrant) ไปยังผู้ถูกกล่าวหาให้มาศาล ระหว่างรอการพิจารณาศาลอาจจะออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวให้แก่ผู้ร้องหรือบุตรของผู้ร้องหรือเด็กในครอบครัว ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาหรือจำเลยปรากฏต่อหน้าศาล ศาลจะต้องแนะนำสิทธิตามกฎหมายให้แก่ทั้งสองฝ่ายทราบ ศาลอาจมีคำสั่งให้ปล่อยจำเลยโดยไม่มีประกัน ถ้าจำเลยประกันว่าจะมาศาลตามที่นัด ศาลอาจจะให้ปล่อยจำเลยโดยมีประกันก็ได้หรือศาลจะออกคำสั่งให้จำเลยอยู่ในความควบคุมของนายอำเภอหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายอื่น เว้นแต่ศาลอนุญาตให้ปล่อยชั่วคราว เมื่อทั้งสองฝ่ายอยู่ต่อหน้าศาลให้ศาลสอบถามคู่กรณีว่ามีคำสั่งคุ้มครองที่ทั้งสองฝ่ายจะต้องปฏิบัติหรือไม่

(3) ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครอง(person who may originate proceeding) ตาม มาตรา 822 บัญญัติให้บุคคลต่อไปนี้มีสิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครอง คือ

(ก) บุคคลใดที่มีความสัมพันธ์กับผู้ก่อเหตุความรุนแรง(respondent) เช่น คู่สมรส เคยเป็นคู่สมรส บิดามารดา บุตรหรือสมาชิกในครอบครัวหรือครัวเรือนเดียวกัน

(ข) หน่วยงานที่ได้รับมอบอำนาจ เช่น สมาคมหรือหน่วยงาน(institution) ด้านสวัสดิภาพ

(ค) เจ้าหน้าที่รักษาความสงบเรียบร้อย ผู้ที่มีหน้าที่โดยเฉพาะเกี่ยวกับการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว เจ้าพนักงานตำรวจ

(ง) บุคคลที่ศาลเห็นสมควรแต่งตั้งเป็นผู้ร้องแทนผู้ถูกกระทำทารุณกรรม

(4) การวางข้อกำหนดของศาลในชั้นไต่สวนเบื้องต้น(rules of court for preliminary procedure) ตาม มาตรา 823 บัญญัติให้ศาลมีอำนาจวางข้อกำหนดให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะข้อเท็จจริง การไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทรวมทั้งการติดตามให้คู่กรณีปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (protective order)

(5) การรับฟังคำแถลงด้วยวาจาในชั้นไต่สวนเบื้องต้น(admissibility of statement made during preliminary conference) มาตรา 824 บัญญัติห้ามรับฟังคำแถลงด้วยวาจาในชั้นไต่สวนเบื้องต้นหรือการไกล่เกลี่ยเป็นพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาของศาลอาญา

(6) การออกหมายเรียก(issuance of summon) ภายใต้บทบัญญัติ มาตรา 825 เมื่อผู้เสียหายได้ยื่นคำฟ้องแล้วให้ศาลส่งสำเนาคำฟ้องและหมายเรียกไปยังจำเลยเพื่อให้จำเลยไปปรากฏตัวที่ศาลเพื่อแก้ข้อกล่าวหาและนัดไต่สวนเบื้องต้น

(7) การปฏิบัติตามหมายเรียก(service of summon) มาตรา 826 กำหนดว่าศาลจะออกหมายจับ(issues a warrant) ได้ จะต้องปฏิบัติตาม มาตรา 827 ก่อน กล่าวคือ จะต้องส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยภายใน 24 ชั่วโมง ก่อนวันนัดไต่สวน ถ้าจำเลยร้องขอ ศาลจะพิจารณาคดีก่อน 3 วัน นับตั้งแต่วันที่จำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องไม่ได้ ในกรณีส่งสำเนาคำฟ้องให้แก่จำเลยไม่ได้ ศาลจะต้องสั่งให้ส่งใหม่ตามวิธีพิจารณาความแพ่ง

(8) การออกหมายจับ(issuance warrant) มาตรา 827 บัญญัติให้ศาลออกหมายจับผู้ถูกกล่าวหาเพื่อนำตัวไปศาล เมื่อผู้เสียหายได้ยื่นฟ้องต่อศาลภายใต้บังคับตาม บทบัญญัติมาตรา 821 แล้ว และความปรากฏว่า

(ก) จำเลยไม่ไปศาลตามหมายนัดหรือหมายเรียกหรือ

(ข) จำเลยไม่ปฏิบัติตามหมายเรียกของศาลหรือ

(ค) จำเลยมีพฤติการณ์หลบหนีไปให้พ้นเขตอำนาจศาลหรือ

(ง) ศาลเห็นว่าหมายเรียกหรือหมายนัดไม่สามารถบังคับจำเลยให้ปฏิบัติตามได้หรือ

(จ) โจทก์หรือผู้ร้องจะไม่ได้รับความปลอดภัยหรือ

(ฉ) เด็กที่อยู่ในความดูแลอาจไม่ได้รับความปลอดภัยหรือ

(ช) พฤติการณ์ความรุนแรงหรือภยันตรายยังปรากฏอยู่และจำเป็นต้องจับกุมจำเลยทันที ภายใต้พฤติการณ์ภยันตรายหมายถึง จำเลยทำร้ายหรือทำร้ายโจทก์สาหัส จำเลยใช้อาวุธหรือสิ่งอื่นใดทำร้ายโจทก์ จำเลยเคยกระทำรุนแรงต่อโจทก์ก่อนได้รับคำสั่งคุ้มครอง จำเลยเคยถูกลงโทษทางอาญาข้อหาทำรุนแรงต่อโจทก์หรือจำเลยกระทำรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัวหรือครัวเรือนจนได้รับอันตรายแก่ร่างกายและดูเหมือนว่ายังมีอุบัติการณ์หรือความประพฤติที่เคยเกิดขึ้น ศาลเห็นว่าน่าจะเกิดอันตรายแก่โจทก์ สมาชิกครอบครัวอีก

เมื่อศาลออกหมายจับจำเลยแล้วให้เจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานตามกฎหมายมีอำนาจจับกุมจำเลยตามหมายจับ เมื่อจับจำเลยได้แล้ว จะต้องนำตัวส่งศาลทันที หมายจับมีผลเพียง 90 วัน นับแต่วันออกหมาย แต่สามารถขยายเวลาออกไปได้อีก โจทก์หรือผู้รับมอบอำนาจจากโจทก์อาจขอสำเนาหมายและนำเจ้าพนักงานตำรวจจับจำเลยตามหมายจับได้

(9) การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพชั่วคราวรวมทั้งคำสั่งคุ้มครองเด็กชั่วคราว(temporary order of protection/temporary order for child support)

มาตรา 828 (1) – (3) บัญญัติให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว เมื่อมีเหตุฉุกเฉินและมีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจำเลยจะก่อเหตุความรุนแรงต่อโจทก์หรือบุตรหรือสมาชิกภายในครอบครัวอีก โดยศาลจะทำการไต่สวนฝ่ายเดียวและออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้ทันที

มาตรา 828 (4) บัญญัติให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองเด็กชั่วคราวพร้อมกับคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพโจทก์ชั่วคราวก็ได้ถ้าปรากฏว่า เด็กจะไม่ได้รับการดูแลที่เหมาะสม เช่น การตั้งผู้ปก

ครองเด็กชั่วคราว การสั่งให้โจทก์หรือจำเลยจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือสั่งให้นำเด็กไปรับบริการด้านสวัสดิการต่างๆ ในชุมชน เป็นต้น

การพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ(hearing)

(1) การนิยามศัพท์(definition)

มาตรา 832 ได้นิยามคำว่า "การไต่สวนมูลฟ้อง(fact – finding hearing)" หมายถึง การปรึกษาหรือพิจารณาเพื่อฟังว่าข้อกล่าวหาของโจทก์ที่ยื่นฟ้องภายใต้บทบัญญัติ มาตรา 821 มีพยานหลักฐานสนับสนุนข้อกล่าวหาเพียงพอหรือไม่

มาตรา 833 ได้นิยามคำว่า "การพิจารณาเพื่อวางข้อกำหนด(dispositional hearing)" หมายถึง การพิจารณาคำฟ้องและพยานของโจทก์ภายใต้บทบัญญัตินี้ เพื่อวางข้อกำหนดในการออกคำสั่งคุ้มครองควรจะเป็นอย่างไร

(2) การรับฟังพยาน(evident)

มาตรา 834 บัญญัติเกณฑ์การรับฟังพยานหลักฐานแม้เป็นเพียงพยานวัตถุหรือสิ่งที่คล้ายกันก็ให้ศาลรับฟังในชั้นไต่สวนมูลฟ้องและชั้นพิจารณาวางข้อกำหนดในการออกคำสั่งคุ้มครอง ไม่จำต้องรับฟังพยานโดยปราศจากข้อสงสัยอย่างในการพิสูจน์การกระทำความผิดทางอาญา

(3) ผลการพิจารณา(sequence of hearing)

มาตรา 835 (a) กำหนดให้เมื่อมีการไต่สวนมูลฟ้อง(fact – finding hearing) เสร็จแล้วจะต้องพิจารณาวางข้อกำหนดออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(dispositional hearing) ทันที ส่วน มาตรา 835 (b) กำหนดให้พนักงานคุมประพฤติจะต้องทำรายงานการสืบเสาะข้อเท็จจริงเสนอศาลก่อนศาลมีคำสั่งวางข้อกำหนดคุ้มครองสวัสดิภาพ รายงานการสืบเสาะจะต้องเก็บเป็นความลับ เว้นแต่ศาลเห็นสมควรอาจจะเปิดเผยทั้งหมดหรือบางส่วนให้ผู้ปกครอง ที่ปรึกษากฎหมาย ผู้มีส่วนได้เสียหรือบุคคลที่ศาลเห็นสมควรให้ได้รับทราบก็ได้

(4) การให้ญาติหรือเพื่อนของโจทก์จำเลยอยู่ในห้องพิจารณาคดีของศาล(petitioner and respondent may have friend or relative present)

มาตรา 838 กำหนดให้โจทก์มีสิทธิให้เพื่อน ญาติ ผู้ให้คำปรึกษาหรือนักสังคมสงคราะห์ที่มิใช่บุคคลที่จะอ้างเป็นพยานอยู่เป็นเพื่อนในห้องพิจารณาได้ แต่จะต้องไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนพิจารณาคดีนั้น แต่อย่างไรก็ตามถ้าศาลเห็นสมควรอาจจะเรียกให้บุคคลดังกล่าวเบิกความเป็นพยานของศาลก็ได้ ส่วนจำเลยก็มีสิทธิให้เพื่อน ญาติ ผู้ให้คำปรึกษาหรือนักสังคมสงเคราะห์ที่มิใช่บุคคลที่จะอ้างเป็นพยานอยู่เป็นเพื่อนในห้องพิจารณาคดีได้แม้จำเลยจะยังไม่มีทนายความแก้ต่างให้ก็ตาม บุคคลดังกล่าวจะต้องไม่เกี่ยวข้องกับกระบวนการพิจารณาคดีนั้น แต่อย่างไรก็ตามถ้าศาลเห็นสมควรอาจจะเรียกให้บุคคลเหล่านั้นเบิกความเป็นพยานศาลก็ได้

การออกคำสั่งวางข้อกำหนด(order of disposition)

มาตรา 841 บัญญัติให้ศาลออกคำสั่งวางข้อกำหนด(orders of disposition) กล่าวคือ เมื่อศาลได้รับฟังพยานหลักฐานในชั้นพิจารณาวางข้อกำหนดภายใต้บทบัญญัตินี้แล้ว ศาลอาจมีคำสั่งได้ดังต่อไปนี้

(ก) ให้ยกคำร้องหรือคำฟ้องเสีย ถ้าข้อกล่าวหาของโจทก์ไม่น่าเชื่อถือหรือ

(ข) ให้เลื่อนการพิจารณาชี้ขาดออกไปแต่ต้องไม่เกินกว่า 6 เดือน หรือ

(ค) วางข้อกำหนดให้คุมความประพฤติจำเลยแต่ต้องไม่เกินกว่า 1 ปี และกำหนดเงื่อนไขให้จำเลยไปรับคำปรึกษาหรือเข้าหลักสูตรการศึกษาเพื่อยุติพฤติกรรมรุนแรงก้าวร้าว(violent behavior programs) ซึ่งอาจจะรวมถึงการส่งไปรับการบำบัดการติดสุราหรือยาเสพติดให้โทษ โดยค่าใช้จ่ายของจำเลยเองหรือ

(ค) ออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) ตามบทบัญญัติ มาตรา 842 หรือ

(ง) ออกคำสั่งให้จำเลยชดใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์แต่ไม่เกิน 1,000 เหรียญสหรัฐ คำสั่งให้จำเลยชดใช้ความเสียหายอาจออกพร้อมกับการออกคำสั่งตาม ข้อ (ข) (ค) หรือ (ง) ข้างต้นก็ได้ เว้นแต่ปรากฏว่าจำเลยได้ชดใช้ความเสียหายดังกล่าวให้แก่โจทก์จนเป็นที่พอใจแล้ว

อย่างไรก็ตามคำสั่งคุ้มครองตามมาตรานี้ไม่มีผลทำให้คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวฝ่ายเดียวที่ออกโดยเหตุฉุกเฉินตาม มาตรา 828 สิ้นผลไป นอกจากนี้การวางข้อกำหนดต่างๆ สามารถมีผลใช้บังคับกับผู้ที่เคยเป็นคู่สมรส(former spouse) หรือบุคคลที่มีบุตรด้วยกันโดยไม่คำนึงว่าจะมีการสมรสและอยู่กินด้วยกันฉันท์สามีภริยาหรือไม่

การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (order of protection)

การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพตาม มาตรา 841 (ง) เพื่อให้โจทก์หรือจำเลยปฏิบัติตามต้องมีระยะเวลาไม่เกิน 1 ปี ในกรณีจำเลยก่อเหตุกระทำรุนแรงในครอบครัวร้ายแรงการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพต้องไม่เกิน 3 ปี ทั้งนี้ ขึ้นอยู่กับการรับฟังพยานหลักฐานของศาลว่าพฤติการณ์ความรุนแรงยังปรากฏอยู่หรือไม่ ถ้ามีพยานหลักฐานน่าเชื่อว่าพฤติการณ์ความรุนแรงยังมีอยู่จะต้องระบุพฤติการณ์ดังกล่าวไว้ในคำสั่งคุ้มครอง คำสั่งคุ้มครองอาจจะกำหนดให้โจทก์หรือจำเลยกระทำ ดังต่อไปนี้

(ก) ให้อยู่ห่างจากบ้าน โรงเรียน สถานที่ทำธุรกิจหรือสถานที่ทำงานของอีกฝ่ายหนึ่ง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง บิดามารดาหรือเด็กหรือให้ห่างไกลจากสถานที่ใดๆ ตามที่ศาลกำหนด คำพิพากษาหรือคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพศาลจะต้องกล่าวถึงเหตุผลในการชี้ขาดและต้องพิจารณาคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพก่อนหน้านั้นถ้ามี พฤติการณ์หรือความประพฤติก่อนหน้านั้น บาดแผลที่ถูกทำร้ายทั้งในอดีตและปัจจุบัน การข่มขู่ การใช้ยาเสพติดให้โทษ การเสพสุรา และการใช้อาวุธ

(ข) คำสั่งอนุญาตให้บิดามารดา หรือบุคคลที่ศาลมีคำสั่ง หรือบุคคลที่มีข้อตกลงแยกกันอยู่ได้เข้าเยี่ยมเด็กตามวันเวลาที่ศาลกำหนด

(ค) คำสั่งให้ละเว้นจากการก่อเหตุกระทำความรุนแรงในครอบครัวตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 812 (1) แห่งพระราชบัญญัตินี้หรือละเว้นการกระทำความผิดอาญาต่อเด็กหรือบิดามารดาหรือบุคคลใดที่ศาลตั้งเป็นผู้ปกครองเด็ก ต้องไม่กระทำการคุกคาม ข่มขู่ ขู่เข็ญด้วยประการใดๆ

(ช) คำสั่งให้บุคคลฝ่ายที่ศาลกำหนดเข้าไปในที่พักอาศัยระหว่างเวลาที่ศาลกำหนดหรือขนสิ่งของเครื่องใช้ส่วนตัว แม้จะไม่เกี่ยวกับการดำเนินคดีหรือการกระทำภายใต้การฟ้องตามพระราชบัญญัตินี้หรือกฎหมายอื่นที่เกี่ยวข้อง

(ซ) คำสั่งให้ละเว้นการกระทำหรืองดเว้นการกระทำอันอาจก่อให้เกิดอันตรายต่อสุขอนามัย ความปลอดภัยหรือสวัสดิภาพของเด็กโดยปราศจากเหตุอันควร

(ฌ) สั่งให้ชำระค่าใช้จ่ายอันควรแก่ที่ปรึกษาหรือให้ชำระค่าธรรมเนียมแทนอีกฝ่ายที่เกิดจากการดำเนินคดี

(ช) คำสั่งให้จำเลยไปรับการบำบัดแก้ไขหรือเข้าหลักสูตรเพื่อช่วยให้ยุติพฤติกรรมรุนแรงก้าวร้าว ซึ่งอาจรวมถึงการบังคับให้ไปรับการแก้ไขฟื้นฟูอาการพึ่งยาเสพติดให้โทษหรือการเสพสุรา โดยค่าใช้จ่ายของจำเลยเอง

(ซ) สั่งให้ชำระค่ารักษาพยาบาล ค่าบำบัดฟื้นฟูอันเนื่องมาจากการก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวหรือกรณีศาลสั่งให้ไปรับการรักษาหรือบำบัดฟื้นฟู กล่าวคือให้ชำระโดยตรงหรือผ่านประกันสุขภาพก็ได้

(ฌ) คำสั่งให้ปฏิบัติตามเงื่อนไขอื่นๆ ที่จำเป็นเพื่อป้องกันจำเลยไม่ให้ก่อเหตุรุนแรงอีก

ภายในระยะเวลาที่ศาลมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพแก่บิดาหรือมารดา ศาลอาจมีคำสั่งให้เด็กอยู่ในความปกครองของบิดาหรือมารดาหรือบุคคลอื่นที่เห็นสมควร หรือศาลจะมอบเด็กให้อยู่ในความดูแลของหน่วยงานที่เหมาะสม ในกรณีที่มีพฤติการณ์พิเศษ(special circumstances) ศาลจะขยายระยะเวลาคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพออกไปอีกได้เท่าที่จำเป็น

ภายใต้บทบัญญัติ มาตรา 817 ในกรณีที่ศาลยังไม่ได้ออกคำสั่งคุ้มครองเด็กชั่วคราว (temporary order of child support) ศาลอาจจะออกคำสั่งคุ้มครองเด็กเพิ่มเติมตามมาตรานี้หรือออกคำสั่งคุ้มครองเด็กชั่วคราวตามความต้องการและจำเป็นของเด็กก็ได้ แม้จะไม่ปรากฏชัดว่ามีเหตุจำเป็นเร่งด่วน ศาลอาจจะออกคำสั่งคุ้มครองเด็กชั่วคราวโดยไม่คำนึงถึงว่าค่าใช้จ่ายหรือทรัพย์สินของจำเลยซึ่งต้องรับผิดชอบต่อเด็กจะมีเพียงพอหรือไม่

ในการออกคำสั่งคุ้มครองเด็กชั่วคราวตามบทบัญญัตินี้ ศาลจะแนะนำให้โจทก์ขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ท้องถิ่น ทั้งนี้ เพื่อให้เด็กได้รับความมั่นคงปลอดภัยตลอดระยะเวลาที่คำสั่งคุ้มครองเด็กยังมีผล

การห้ามหรือเพิกถอนใบอนุญาติให้มีหรือพกพาอาวุธปืน(suspension and revocation of a license to carry,possess firearm)

เมื่อศาลมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพชั่วคราว(temporary order of protection) ตามมาตรา 828 แห่งพระราชบัญญัติศาลครอบครัวนี้แล้ว ตาม 842 – a ให้ศาลมีอำนาจดังนี้

(ก) ไม่อนุญาตให้มีหรือให้เลื่อนการใช้ใบอนุญาตให้มีอาวุธปืน หรือเพิกถอนใบอนุญาตให้มีอาวุธปืน

(ข) ถ้าศาลเห็นว่าจำเลยอาจใช้อาวุธปืนก่อเหตุ หรืออาจใช้อาวุธปืนขู่เข็ญบุคคลที่ศาลมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ ศาลมีอำนาจสั่งให้เลื่อนใบอนุญาตให้มีอาวุธปืนหรือเพิกถอนใบอนุญาตให้มีอาวุธปืนหรือห้ามไม่ให้ออกใบอนุญาตให้ เป็นต้น

การละเมิดคำสั่งศาล(violation of court order)

ในกรณีจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัว กล่าวคือ

(ก) ผู้ที่มีสิทธิฟ้องหรือร้องต่อศาลตามมาตรา 822 แห่งพระราชบัญญัติศาลครอบครัวย่อมมีสิทธิร้องขอตามพระราชบัญญัติศาลครอบครัว มาตรา 846 นี้ กล่าวคือ

(ข) การออกหมายเรียกหรือหมายนัด ในกรณีที่มีการยื่นคำฟ้องศาลมีคำสั่งให้มีการส่งสำเนาคำฟ้องและหมายนัดเพื่อส่งไปยังจำเลย เมื่อจำเลยได้รับสำเนาคำฟ้องและหมายนัดโดยชอบแล้วจงใจไม่ไปศาลตามกำหนดนัด ศาลมีอำนาจออกหมายจับ ภายหลังเมื่อจับจำเลยได้หรือจำเลยปรากฏตัวต่อหน้าศาล ถ้าปรากฏว่าจำเลยจงใจไม่ปฏิบัติตามหมายนัด ถือว่าเป็นการละเมิดอำนาจศาลมีโทษจำคุกไม่เกิน 6 เดือน ในกรณีจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ถ้าศาลเห็นเองหรือโจทก์ร้องขอศาลมีอำนาจดำเนินการ ดังนี้

(ค) ให้ศาลพิจารณาไต่สวนในกรณีโจทก์ร้องว่าจำเลยไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลหรือ

(ง) ให้ศาลพิจารณาว่าการกระทำของจำเลยเป็นการละเมิดอำนาจศาลหรือไม่ ถ้าเป็นการละเมิดอำนาจศาล ศาลมีอำนาจลงโทษได้ทันที แต่ถ้าการกระทำของจำเลยเป็นความผิดอาญาก็ให้โอนคดีไปให้อัยการฟ้องที่ศาลอาญาหรือ

(จ) ศาลอาจสั่งให้โอนทั้งคดีไปให้อัยการฟ้องยังศาลอาญา ตามมาตรา 813 แห่งพระราชบัญญัตินี้ต่อไป

4. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศออสเตรเลียในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม 1984 นาย Gareth Evans รัฐมนตรียุติธรรมออสเตรเลียในขณะนั้นได้แจ้งให้คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย(Law Reform Commission) ซึ่งได้รับแต่งตั้งตามพระราช

บัญญัติว่าด้วยการปฏิรูปกฎหมาย ค.ศ. 1973 (Law Reform Commission Act 1973) ให้ทำการศึกษาทบทวนและรายงานสถานการณ์การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและปัญหาที่เกิดขึ้นจากความรุนแรงในครอบครัวตลอดจนประเด็นปัญหาที่เกี่ยวข้อง

คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้จัดทำรายงานผลการศึกษาและข้อเสนอแนะปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวไว้ในรายงานฉบับที่ 30 เมื่อปี ค.ศ. 1986 ผลจากการศึกษาของคณะกรรมการพบว่า สาระสำคัญของสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและปัญหาการบังคับใช้กฎหมายในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวโดยสรุป ดังต่อไปนี้

1. การแพร่ขยายของอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว(prevalence of domestic violence)

ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีลักษณะซับซ้อนและซ้อนเร้น(hidden problem) ยากต่อการสืบค้น อย่างไรก็ตามเป็นที่แน่ชัดแล้วว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสำคัญของประเทศออสเตรเลียโดยเฉพาะประเด็นปัญหาการแพร่ขยาย(extent) ความถี่ของปัญหา(frequency) และก่อให้เกิดอันตรายสาหัสแก่กายและจิตใจของผู้ได้รับผลกระทบ

2. เป้าหมายหรือพันธกิจ(mission) ทุกภาคส่วนในสังคมมีหน้าที่ร่วมกันลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวลงมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ ดังนี้

(ก) ความรุนแรงในครอบครัวจะต้องยุติลงเท่าที่จะทำได้

(ข) ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวจะต้องได้รับมาตรการปกป้องคุ้มครองที่เหมาะสม สอดคล้องกับสิทธิพลเมือง ทั้งด้านกฎหมายและสวัสดิภาพ

(ค) ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวจำต้องได้รับการช่วยเหลือ การให้คำแนะนำปรึกษา ที่พักอาศัยชั่วคราวอย่างเหมาะสมและเพียงพอจากหน่วยงานด้านสวัสดิภาพ

(ง) ในระยะยาวจำต้องเปลี่ยนทัศนคติของบุคคลและสังคมไม่ควรปล่อยให้ปรากฏการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเกิดขึ้น

3. ไม่ใช่ปัญหาส่วนบุคคล(not a private matter)

การทำร้ายกันภายในครอบครัวไม่ใช่เป็นเรื่องส่วนตัว(private matter) ดังนั้น จะต้องระดมสรรพกำลังทุกภาคส่วนของชุมชนและสังคมเข้าปกป้องคุ้มครองและแก้ไขเยียวยา เพราะผลที่ตามมาคือ เด็กอาจถูกทำลาย ผู้ประสบเหตุความรุนแรงจะได้รับอันตรายบาดเจ็บ รบกวนเพื่อนบ้านและท้ายที่สุดอาจทำให้ครอบครัวแตกแยก

4. บทบาทของกฎหมายที่มีอยู่ในขณะนั้น

กฎหมายถือว่ามีบทบาทสำคัญในการลงโทษผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว แต่กฎหมายรวมทั้งเจ้าพนักงานตำรวจไม่สามารถแบกรับภาระในการป้องกันและคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวได้ เห็นว่ากระบวนการแทรกแซงเพื่อป้องกันการก่อเหตุความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นอีกจึงเป็นวิธีที่ดีที่สุด ด้วยเหตุนี้หน่วยงานด้านคุ้มครองสวัสดิภาพย่อมมีบทบาทสำคัญในการป้องกันการ

ก่อเหตุความรุนแรงที่อาจเกิดขึ้นอีกในอนาคตรวมทั้งการช่วยเหลือผู้ประสบเหตุความรุนแรง ที่สำคัญหน่วยงานด้านคุ้มครองสวัสดิภาพจะมีส่วนในการให้คำแนะนำ(advice) การช่วยเหลือ(support) และการให้คำปรึกษาแนะนำ(couselling) ทั้งผู้ประสบเหตุความรุนแรง(victim) และผู้ก่อเหตุความรุนแรง(perpetrator) ซึ่งจะมีส่วนสำคัญที่ทำให้ผู้ประสบเหตุความรุนแรงสามารถหลบเลี่ยงและป้องกันความรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตได้ โดยที่ผู้ประสบเหตุจำต้องได้รับการช่วยเหลือในสิ่งต่อไปนี้

(ก) ด้านสุขภาพอนามัย

(ข) การลดภาวะเสี่ยงต่อการเกิดความรุนแรง

(ค) ที่พักฉุกเฉินชั่วคราว

(ง) การช่วยเหลือด้านการเงินในภาวะวิกฤติ

5. ผู้หญิงจะเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรง(women as victims) แม้ไม่อาจกล่าวได้ว่าผู้หญิงจะเป็นผู้กระทำรุนแรงฝ่ายเดียว แต่จากหลักฐานเท่าที่ประมวลได้พอชี้ได้ว่าส่วนใหญ่ผู้หญิงจะตกเป็นผู้ถูกกระทำความรุนแรง

6. ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว(offender)

พบว่า ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวปรากฏว่ามีทุกอาชีพ เช่น ผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง รวมทั้งนักธุรกิจชั้นนำ โดยธรรมชาติบุคคลเหล่านี้มักแสดงเป็นบุคคลสองหน้า กล่าวคือ บุคลิกหนึ่งเป็นคนมีวุฒิภาวะสูง มีความเมตตา สุภาพ อ่อนโยนและมีความรับผิดชอบสูง มีตำแหน่งหน้าที่การงานสูงมีรายได้สูง แต่ตรงกันข้ามเมื่อมีปฏิสัมพันธ์กับครอบครัวกลับเป็นคนขาดวุฒิภาวะไร้เหตุผล(irrational) มีแต่ความรุนแรง(violent) อิจฉา(jealous) หวาดระแวง เป็นต้น

7. สาเหตุของความรุนแรงในครอบครัว(causes of domestic violence)

ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่มีความซับซ้อนและซับซ้อนด้านสาเหตุ(complex causes) ไม่มีข้อยุติในการอธิบายปัญหาและสาเหตุของความรุนแรงในครอบครัวแม้จะมีนักจิตวิทยาและนักวิชาการสาขาอื่นๆ ได้เสนอทฤษฎีต่างๆ ในการอธิบายอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวแต่ก็ไม่มีทฤษฎีใดสามารถอธิบายได้อย่างสมบูรณ์ กล่าวคือไม่มีทฤษฎีใดสามารถอธิบายว่าทำไมจึงเกิดอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวหนึ่งแต่กลับไม่เกิดในอีกครอบครัวหนึ่ง ด้วยเหตุนี้จึงต้องอาศัยหลายทฤษฎีอธิบายอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวซึ่งมีความแตกต่างกันอันมีลักษณะเป็นการเฉพาะแล้วแต่กรณี

8. การเสพสุราเป็นสาเหตุของความรุนแรงหรือไม่

คนทั่วไปมักกล่าวกันว่าการเสพสุราเป็นสาเหตุความรุนแรงในครอบครัวอาจจะเป็นการสรุปที่ง่ายเกินไปแม้การเสพสุราอาจทำให้ขาดความยับยั้งในการก่อเหตุความรุนแรงแต่ก็มิใช่สาเหตุโดยตรง เพราะความรุนแรงที่เกิดขึ้นเป็นจำนวนมากไม่เกี่ยวกับการเสพสุราแต่อย่างไร แต่กระนั้นก็ตามการเสพสุรายังเป็นปัจจัยสำคัญในการก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว บางครั้งผู้ก่อเหตุจะใช้สุรา

เป็นเครื่องย้อมใจในการก่อเหตุความรุนแรง หรือไม่ผู้ก่อเหตุรุนแรงก็ใช้เป็นข้ออ้างแก้ตัวว่ากระทำความรุนแรงเพราะเมาสุรา ปฏิเสธไม่ยอมรับผิดในการกระทำของตนโดยอ้างว่าสุราพาไป เป็นต้น

9. การกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอาญา

การกระทำความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นความผิดอาญาเป็นการก่ออาชญากรรมในประเทศออสเตรเลียไม่มีกฎหมายใดที่อนุญาตให้ผู้ใหญ่ทำร้ายทุบตีบุคคลอื่นที่เป็นผู้ใหญ่ได้โดยชอบ ความรุนแรงในครอบครัวตามรายงานนี้หมายถึง คู่สมรสโดยชอบหรือคู่สมรสนอกกฎหมาย(de facto relationship) หรือคู่ครอง(intimate partner) ฝ่ายหนึ่งทำร้ายร่างกายหรือขู่เข็ญว่าจะประทุษร้ายอีกฝ่ายหนึ่ง หมายถึงความรุนแรงทุกประเภทนับตั้งแต่ทำร้ายร่างกายและจิตใจธรรมดาจนถึงฆาตกรรม

10. ข้อบกพร่องของกฎหมายต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

ประชาชนส่วนใหญ่ร้องเรียนว่ากฎหมายไม่สามารถสนองตอบต่อการปกป้องคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัว(survivor) อย่างเพียงพอข้อเรียกร้องส่วนใหญ่จะเกี่ยวกับ 2 กรณี คือ

(ก) บทบาทของตำรวจ(police role) ประชาชนทั่วไปเห็นว่า ตำรวจไม่จริงจังและเอาใจใส่เรื่องความรุนแรงในครอบครัวเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัว จึงไม่ติดตามจับกุมและดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างจริงจัง

(ข) บทบาทของศาลในการคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัว(the role of court protection)

ศาลจะถูกวิจารณ์ว่าไม่สามารถหามาตรการที่เหมาะสมและเพียงพอต่อการปกป้องคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัว เช่น การบังคับให้เป็นไปตามคำบังคับ(injunction) หรือคำสั่งยับยั้ง(restoration order) หรือคำสั่งคุ้มครอง(protection order) เพื่อป้องกันมิให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงก่อเหตุความรุนแรงซ้ำอีกในอนาคต กล่าวคือมีกรณีเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตามคำบังคับก็ไม่ถูกศาลลงโทษอย่างจริงจัง นอกจากนี้ผู้ถูกคำสั่งบังคับกลับมีความรู้สึกว่าผลร้ายที่เกิดกับตนไม่ร้ายแรงถ้าไม่ปฏิบัติตามคำบังคับหรือคำสั่งของศาล

11. ข้อโต้แย้งที่ควรพิจารณา(competing consideration)

การปฏิรูปกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวได้นำไปสู่ประเด็นข้อโต้แย้งที่สำคัญว่าความสมดุลระหว่างความต้องการของผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวกับสิทธิบุคคลอื่นในชุมชนและสิทธิของผู้ก่อเหตุความรุนแรงที่เหมาะสมควรจะอยู่ตรงไหน ข้อโต้แย้งที่ควรพิจารณาประกอบด้วย

(ก) เส้นแบ่งระหว่างสิทธิพลเมืองและการปกป้องคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวควรอยู่ตรงไหน

(ข) มาตรการทางกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมโดยเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจที่เหมาะสมในการแทรกแซงชีวิตความสัมพันธ์ส่วนตัวภายในครอบครัวควรจะเป็นอย่างไร

(ค) ปรากฏว่าลงโทษผู้ก่อเหตุความรุนแรงภายในครอบครัวที่รุนแรงในหลายกรณีกลับก่อให้เกิดผลกระทบด้านเศรษฐกิจของครอบครัวที่รุนแรงเช่นกัน

12. บทบาทของตำรวจ(role of the police)

บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจเป็นหัวใจสำคัญเกี่ยวกับการระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวจากประสบการณ์ของมลรัฐนิวเซาส์เวลส์และออสเตรเลียใต้ได้ชี้ให้เห็นชัดว่า การแก้ไขกฎหมายที่เกี่ยวกับมาตรการระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวภาระหนักขึ้นอยู่กับประสิทธิภาพของตำรวจ ประเด็นที่ควรพิจารณาเกี่ยวกับบทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจควรพิจารณา 4 ประการคือ

(ก) อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการเข้าไปในเคหสถานเพื่อระงับเหตุความรุนแรงหรือทำการสืบสวนผู้ถูกกล่าวว่ากระทำความรุนแรงในครอบครัว

(ข) อำนาจในการจับกุมผู้ต้องสงสัยว่าก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว

(ค) ในกรณีมีการจับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ปัญหามีว่าควรให้ประกันตัวหรือไม่

(ง) การฝึกอบรมเจ้าพนักงานตำรวจรวมทั้งการสร้างทัศนคติให้แก่เจ้าพนักงานตำรวจที่ถูกต้องต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

11. อำนาจเข้าไปในเคหสถานและการตรวจค้น(powers of entry)

การให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจในการเข้าไปในเคหสถานและตรวจค้นเพื่อคุ้มครองช่วยเหลือผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวเพิ่มขึ้นจำต้องคำนึงถึงสิทธิและผลประโยชน์ของบุคคลอื่นที่อาจได้รับผลกระทบโดยตรง ทั้งอำนาจในการแทรกแซงตรวจค้นเคหสถานจำต้องสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมืองแห่งสหประชาชาติ(Covenant on Civil and Political Rights) เป็นสำคัญด้วย

12. การจับกุม(arrest)

โดยที่กฎหมายไม่ชัดเจนเกี่ยวกับการจับกุมผู้กระทำผิดเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวโดยไม่มีหมายจับในกรณีมิใช่กระทำความผิดซึ่งหน้าหรือความผิดที่เพิ่งกระทำผิดไปสดๆ การจับกุมผู้กระทำผิดร้ายแรงเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวอาจพิจารณาได้ 2 กรณี

(ก) การที่จะให้เจ้าพนักงานตำรวจเป็นผู้วินิจฉัยว่าบุคคลใดที่ได้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวหรือเพิ่งก่อเหตุหรือสงสัยว่าจะเป็นผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวอาจจะไม่รอบคอบ สมควรให้บุคคลที่เป็นกลางและเจ้าพนักงานในกระบวนการยุติธรรม(judicial officer) เป็นผู้วินิจฉัย เมื่อมีการจับกุมแล้วจะต้องรีบนำตัวมายังเจ้าพนักงานตำรวจอาวุโสหรือผู้พิจารณาคดีศาลแขวง(magistrate) ทันที

(ข) เพื่อไม่เสี่ยงต่อความผิดพลาดควรออกหมายเรียก(summons) ดีกว่าการจับกุมทันที เว้นแต่ปรากฏว่ามีพฤติการณ์กระทำความผิดร้ายแรงจริงๆ เช่น การก่อเหตุความรุนแรงเกี่ยวกับชีวิต ข่มขืนและทำร้ายรุนแรงจนได้รับอันตรายสาหัสจำต้องจับกุมทันทีเพื่อระงับเหตุอันตรายที่อาจเกิดขึ้นอีก

การจับกุมดังกล่าวมิใช่วัตถุประสงค์ในการลงโทษผู้ถูกจับกุมหากแต่เป็นการปกป้องผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวและเพื่อให้มั่นใจว่าจะได้ตัวผู้ก่อเหตุความรุนแรงมาปรากฏตัวต่อหน้าศาล

ด้วยเหตุนี้วัตถุประสงค์สำคัญในการจับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว ก็คือ ในกรณีภัยอันตรายยังเกิดกับผู้เสียหายถ้าหากไม่มีการจับกุมผู้ก่อเหตุกระทำความผิด กฎหมายในปัจจุบันยังสามารถเอื้อประโยชน์ให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวได้มีเวลาสงบสติอารมณ์และให้โอกาสแก่ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวได้แสวงหาคำปรึกษาแนะนำ เพื่อการตัดสินใจเกี่ยวกับอนาคตของตนได้

15. การปล่อยชั่วคราว

เจ้าพนักงานตำรวจโดยเฉพาะในเขตเมืองหลวง(Australian Capital Territory ACT) ไม่มีอำนาจลงโทษผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว กรณีมีเหตุสงสัยว่าผิดเงื่อนไขระหว่างสัญญาประกัน เพราะผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเป็นจำนวนมากที่ได้รับการประกันตัวในขณะที่ยังมีพฤติกรรมจะก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวซ้ำอีก

16. บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจ

การระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจเป็นงานที่ตำรวจไม่ค่อยชอบเพราะเป็นงานยากบางครั้งมีอันตราย ปัญหาที่เกิดขึ้นเนื่องจากขาดเจ้าพนักงานตำรวจที่ผ่านการฝึกอบรมมาเป็นพิเศษเฉพาะด้าน และที่สำคัญเจ้าพนักงานตำรวจมักจะเลี่ยงไม่ดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว เจ้าพนักงานตำรวจที่มีคุณภาพในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจะต้องมีวุฒิภาวะสูงและสนใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจริงๆ ความไม่พึงพอใจต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ของเจ้าพนักงานตำรวจมักแสดงให้เห็นจากความไม่เอาใจใส่หรือหลบเลี่ยงที่จะรับแจ้งเหตุหรือเข้าระงับเหตุรวมทั้งไม่ดำเนินคดีเมื่อมีการร้องขอ อันเป็นการแสดงให้เห็นทัศนคติของเจ้าพนักงานตำรวจบางคน

17. กระบวนการฟ้องคดี(prosecution process)

สาเหตุสำคัญประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่พอใจ รวมทั้งเจ้าพนักงานตำรวจเองก็รู้สึกไม่พอใจถ้าไม่สามารถฟ้องผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวได้ แต่ปัญหาจริงๆ ก็เนื่องจากผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวนั้นเองที่ไม่ให้ความร่วมมือในการเป็นพยานหรือให้พยานหลักฐาน ความรู้สึกดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้เจ้าพนักงานตำรวจขาดความกระตือรือร้นที่จะช่วยผู้ประสบเหตุความรุนแรงอย่างจริงจัง มีหลายกรณีที่กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจต้องเข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัว โดยที่การปลูกฝังทัศนคติที่เหมาะสมแก่เจ้าพนักงานตำรวจต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวคงไม่สามารถทำได้เพียงข้ามคืน การให้การศึกษาอบรมแก่เจ้าพนักงานตำรวจจึงเป็นปัจจัยสำคัญยิ่ง

18. การบังคับคู่สมรส(compellability of spouse) เป็นพยาน

บ่อยครั้งที่คู่สมรสของผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวปฏิเสธที่จะเป็นพยานหรือให้พยานหลักฐานเพื่อฟ้องร้องผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวต่อศาลนอกจากถูกข่มขู่แล้วยังอาจมีเหตุผลว่า ทำไมผู้ประสบเหตุความรุนแรงตัดสินใจไม่ให้ความร่วมมือในการเป็นพยานหรือให้พยานหลักฐานอาจมีเหตุผล ดังนี้

(ก) ไม่ประสงค์นำเรื่องส่วนตัวมาเปิดเผยในกระบวนการยุติธรรมเพราะจะทำให้ได้รับความอับอายเจ็บช้ำซ้ำอีก

(ข) ได้รับความกดดันจากเพื่อนและญาติว่าไม่ซื่อสัตย์ต่อครอบครัว

(ค) ในบางกรณีผู้ประสบเหตุความรุนแรงรู้สึกว่าตัวเองถูกตำหนิติเตือนว่าไม่มีความอดทน

โดยที่ทั้งสองฝ่ายยังคงมีความรักใคร่กันอยู่หรือเห็นแก่บุตร ในกรณีมีการฟ้องร้องดำเนินคดีถ้าถูกลงโทษปรับหรือจำคุกอาจจะทำให้ครอบครัวล่มสลายไปยิ่งกว่าอีก

19. การพิพากษาลงโทษ(sentencing)

แม้ว่าเป้าหมายการลงโทษจะมีความเหมาะสมกับสภาพปัญหา แต่ก็มีหลายกรณีที่ครอบครัวต้องการผ่อนปรนในการลงโทษ

20. ข้อจำกัดของกฎหมายอาญา(criminal law's limitations)

กฎหมายอาญาโดยตัวของมันเองไม่สามารถให้การปกป้องคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงได้อย่างเพียงพอ เนื่องจาก

(ก) จำต้องพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวจนปราศจากข้อสงสัย(need for proof beyond reasonable doubt) โดยเฉพาะการยับยั้งหรือการกำหนดเงื่อนไขควบคุมความประพฤติของผู้ก่อเหตุในอนาคตไม่สามารถใช้บังคับได้ตราบใดที่ยังไม่สามารถพิสูจน์การกระทำความผิดของผู้ก่อเหตุได้โดยปราศจากข้อสงสัยว่าเป็นผู้กระทำความผิด ด้วยเหตุนี้เองกฎหมายอาญาอาจไม่สามารถปกป้องคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงได้อย่างเหมาะสม

(ข) การกระทำที่ไม่เป็นความผิดอาญา(non – criminal conduct) กฎหมายอาญาไม่สามารถเอาผิดกับการกระทำที่ไม่เป็นความผิดอาญาได้ เช่น การกระทำที่เป็นลักษณะคุกคาม(harassment) ในรูปแบบต่างๆ

อนึ่ง แม้กฎหมายอาญาจะไม่อาจกำหนดมาตรการต่างๆ ในการปกป้องคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงได้แต่ก็ได้ชื่อว่าเป็นมาตรการที่อยู่เบื้องหลังหรือเป็นมาตรการสุดท้ายในการยับยั้งพฤติกรรมรุนแรงที่ได้ผล แต่ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวปรารถนามาตรการที่มีความยืดหยุ่นมากกว่ามาตรการทางอาญา โดยไม่ต้องการบังคับใช้กฎหมายอาญาอย่างจริงจังต่อผู้ก่อเหตุความรุนแรงทุกกรณี ด้วยเหตุนี้ ถ้ามีมาตรการทางอาญาเพียงอย่างเดียวย่อมเป็นอุปสรรคต่อการแสวงหาความช่วยเหลือของผู้ประสบเหตุความรุนแรง ด้วยเหตุนี้ การแสวงหามาตรการปกป้องคุ้มครองด้านอื่นๆ ย่อมมีความสำคัญ เช่น อำนาจศาลครอบครัวในการออกคำสั่งรักษาสันติสุขในครอบครัว(keep the peace order) และคำบังคับในคดีแพ่ง(civil injunctions) แต่ก็ยังมีข้อบกพร่องเพราะว่าขาดประสิทธิ

ภาพในการบังคับและขาดความยืดหยุ่น เพราะฉะนั้น จึงจำต้องออกแบบคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวให้มีลักษณะเฉพาะสามารถสนองตอบและยับยั้งอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวได้ทันท่วงที ง่ายต่อการเข้าถึงและมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้ด้วย

21. ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาร่วม

ความรุนแรงที่เกิดขึ้นภายในครอบครัวมีลักษณะไม่เหมือนกับความรุนแรงที่เกิดขึ้นทั่วไป โดยปกติจุดวิกฤติของความขัดแย้งจะสะสมมาจากปัญหาต่างๆ ระหว่างคู่สมรสที่ไม่สามรถปรองดองกันได้ตั้งแต่อดีตอันยาวนาน แต่บทบาทของกฎหมายจะเกี่ยวข้องเฉพาะจุดวิกฤติของความขัดแย้งอันเป็นผลผลิตของปัญหาเท่านั้นไม่สามารถลงลึกถึงสาเหตุของปัญหาความขัดแย้งได้ แม้ว่าผู้ประสบเหตุความรุนแรง ผู้ก่อเหตุความรุนแรงและครอบครัวดูเหมือนว่าได้รับผลบังคับภายหลังจากเสร็จสิ้นกระบวนการฟ้องคดีหรือศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพแล้ว แต่สาเหตุของปัญหาความรุนแรงยังหาได้รับการแก้ไขไม่ ด้วยเหตุนี้ อุบัติการณ์ความรุนแรงจึงอาจเกิดขึ้นได้อีกในอนาคต จึงเป็นการไม่เพียงพอถ้าจะเน้นความสำคัญเฉพาะมาตรการทางกฎหมายต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงเปรียบเสมือนกฎหมายเกี่ยวข้องเฉพาะอาการของโรค(symptom of the disease) เท่านั้น แต่ยังมีรากเหง้าของปัญหาที่จำต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟูเป็นสำคัญ เช่นกัน

22. การเชื่อมประสานเพื่อให้บริการ(co – ordination services)

ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวจำต้องได้รับบริการด้านสุขภาพอย่างเพียงพอ การให้การปกป้องคุ้มครองและในบางกรณีจำต้องแยกที่พักอาศัยชั่วคราวรวมทั้งการสงเคราะห์ด้านการเงินแก่ผู้ประสบเหตุความรุนแรงและบุตร ในด้านผู้ก่อเหตุความรุนแรงจำต้องแก้ไขปรับเปลี่ยนความประพฤติ การให้บริการเหล่านี้สามารถแสวงหาได้จากหน่วยงานภาครัฐทั้งระดับสหพันธรัฐและมลรัฐรวมทั้งองค์กรพัฒนาเอกชน แต่ปัจจุบันยังขาดการเชื่อมประสานระหว่างหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐและเอกชน ขาดการประชาสัมพันธ์แหล่งให้ความช่วยเหลือดังกล่าวอย่างกว้างขวาง และยังขาดหน่วยงานหรือบุคคกรที่เน้นความชำนาญเฉพาะด้านในการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไม่ว่าต่อผู้ประสบเหตุ(survivors) หรือผู้ก่อเหตุ(offenders) นอกจากนี้ยังขาดหน่วยงานรับผิดชอบโดยตรงต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวทั้งในระดับสหพันธรัฐและมลรัฐ

23. โครงการให้คำปรึกษาแนะนำและการบำบัดฟื้นฟู(counselling and therapy programs)

ยังไม่มีกฎหมายหรือกลยุทธ์ให้ความช่วยเหลือที่เจาะลึกถึงแก่นของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งการปรับเปลี่ยนทัศนคติและการมองปัญหาของผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพของศาลเพียงให้ประกันว่าผู้ก่อเหตุต้องตระหนักว่ากฎหมายเป็นมาตรการยับยั้งไม่ให้ก่อเหตุความรุนแรงขึ้นอีก แต่ยังมีความจำเป็นอย่างอื่น อย่างน้อยควรจะมีการให้คำปรึกษาแนะนำซึ่งจะช่วยให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงเข้าใจว่าทัศนคติและการมองปัญหาของตนจำต้องเปลี่ยนในกระบวนการให้คำปรึกษาแนะนำ โปรแกรมสำหรับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเป็นมาตรการที่มีความสำคัญและจำเป็นต้องได้รับการแก้ไขฟื้นฟูสาเหตุของความรุนแรงมิใช่เพียงแต่ดูที่

อาการของความรุนแรงเท่านั้น โครงการนำร่องศาลจะต้องมีอำนาจออกคำสั่งบังคับให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงเข้ารับการแก้ไขฟื้นฟูตามความเหมาะสม

24. ที่พักอาศัยชั่วคราว(accommodation)

ที่พักอาศัยชั่วคราวของผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาสำคัญทั้งระยะสั้นและระยะยาว การแยกกันอยู่แม้จะไม่ใช่มาตรการป้องกันการก่อเหตุความรุนแรงขึ้นอีก แต่เป็นส่วนหนึ่งของมาตรการป้องกัน

25. การช่วยเหลือด้านการเงิน(financial support)

อุปสรรคที่สำคัญยิ่งประการหนึ่งที่ทำให้ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่สามารถหนีจากความรุนแรงได้คือการเงิน โดยเฉพาะผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงอย่างสาหัสเนื่องจากต้องพึ่งพิงเงินจากคู่สมรสเป็นสำคัญ ในกรณีเช่นนี้ผู้หญิงจะหนีไปตั้งครอบครัวใหม่จึงเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ยากมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้ามีบุตรจะต้องนำไปด้วย กรณีเช่นนี้หากให้หญิงเป็นฝ่ายอยู่บ้านโดยให้ฝ่ายชายออกไป ความเดือดร้อนที่เกิดแก่ฝ่ายหญิงจะน้อยลง ในกรณีเช่นนี้หญิงอาจหางานทำได้แต่มีอุปสรรคสำคัญเช่นกัน กล่าวคือไม่เพียงแต่หางานลำบากแล้วยังต้องหาสถานที่ดูแลบุตร(day care) จึงมีค่าใช้จ่ายมากขึ้น ถ้าไม่มีสวัสดิการสังคมจะเดือดร้อนยิ่งขึ้นไปอีก ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวถ้าเป็นบุคคลอื่นย่อมหนีจากความรุนแรงได้โดยง่าย แต่กับผู้หญิงที่ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวแม้จะมีเสรีภาพที่จะหลบหนีแต่จำต้องชั่งน้ำหนักระหว่างการยุติพฤติกรรมความรุนแรงซึ่งเป็นก้าวสำคัญในการคำนึงถึงความสัมพันธ์อย่างเสมอภาคระหว่างชายหญิง ปรากฏว่าหญิงผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวเป็นจำนวนมากที่ตกอยู่ในภาวะจำต้องเลือกเพียงสองทางคือจะเลือกทางที่มีชีวิตอยู่กับความรุนแรงต่อไป(continuing violence) หรือจะเลือกชีวิตที่อยู่อย่างยากจน(a life of poverty) อันเป็นทางเลือกที่ไม่มีใครต้องการจะเลือกกัน

ผลจากการศึกษาของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย(law reform commission) ได้เสนอแนะให้มีการปฏิรูปกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว ดังต่อไปนี้

1. การนิยามศัพท์คำว่าความรุนแรงในครอบครัว(definition of domestic violence)

คำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ควรจะหมายรวมถึงการทำร้ายร่างกายผู้อื่น เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายควรจะรวมถึงการฆ่าผู้อื่น ฆ่าโดยไม่เจตนาและความผิดต่อกฎหมายอาญา(Crime Act 1900 ของ NSW : ACT) มาตรา 19, 21, 22, 24, 28, 29, 30, 31, ถึง 43, 46, ถึง 49, 52A ถึง 54, 58, 61, 63 ถึง 68, 71 ถึง 74, 76, 78A, 78B, 78C, 79 ถึง 81, 86, 87, 89 ถึง 91B, 493 และ 546A ของกฎหมายอาญา(Crime Act 1900) ของมลรัฐเซาส์เวลส์ รวมถึงการพยายามกระทำผิดหรือการกระทำระหว่างคู่สมรสนอกกฎหมาย(de facto spouse)

2. อำนาจของเจ้าพนักงานตำรวจในการเข้าไปในเคหสถาน(police powers of entry onto private premise)

เงื่อนไขสำคัญที่เจ้าพนักงานตำรวจจะคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพ คือ อำนาจเข้าไปในเคหสถานจะต้องกระจ่างชัดและขยายกว้าง นอกจากเจ้าพนักงานตำรวจในมลรัฐนิวเซาส์เวลส์แล้วควรเพิ่มอำนาจเจ้าพนักงานตำรวจให้มีอำนาจเข้าไปในเคหสถานในกรณีปรากฏชัดว่ามีผู้อาศัยอยู่ในเคหสถานนั้นร้องขอถ้ามีเหตุน่าเชื่อว่ามีการก่อเหตุความรุนแรงขึ้นหรือกำลังเกิดขึ้นหรือใกล้จะเกิดขึ้นหรือมีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจะเกิดขึ้นจริง นอกจากนี้เจ้าพนักงานตำรวจควรจะขอหมายค้นจากศาลแขวง ถ้าจำเป็นอาจจะขอหมายค้นทางโทรศัพท์หรือวิทยุสื่อสาร ถ้าเป็นที่พอใจของศาลแขวงว่ามีเหตุผลน่าสงสัยว่ามีบุคคลในบ้านจำต้องได้รับการช่วยเหลือและหรือถูกทำร้ายร่างกายหรือขู่เข็ญว่าจะทำร้ายร่างกาย แต่ทั้งนี้ต้องคำนึงถึงความสมดุลระหว่างสิทธิของบุคคลอื่นที่จะได้รับผลกระทบจากการเพิ่มอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจในการปกป้องคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัว ทั้งต้องสอดคล้องกับปฏิญญาว่าด้ายสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง(Covenant on Civil and Political Rights) ขององค์การสหประชาชาติด้วย อย่างไรก็ตามกฎเกณฑ์ในการออกหมายค้นควรเทียบเคียงกับพระราชบัญญัติว่าด้วยการสืบสวนคดีอาญา Criminal Investigation Act 1981 และข้อแนะนำของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายที่ได้ทำรายงานไว้ในเรื่องสิทธิส่วนบุคคล(privacy rights) ข้อสำคัญคือ

(ก) ข้อจำกัดอำนาจค้นพยานหลักฐานในคดีอื่นๆ ของเจ้าพนักงานตำรวจในกรณีไม่เกี่ยวกับการกระทำความรุนแรงในครอบครัวและ

(ข) ข้อจำกัดในการออกหมายค้นในเคหสถานจะต้องเกี่ยวข้องกับคดีความรุนแรงในคดีครอบครัวเท่านั้น

2. อำนาจการจับกุม(powers of arrest)

ในประเทศออสเตรเลียไม่มีความจำเป็นต้องแก้ไขกฎหมายเกี่ยวการจับกุมตามหมายจับแต่อำนาจการจับกุมโดยไม่มีหมายจับสำหรับความผิดที่ได้กระทำขึ้นแล้วกฎหมายจำต้องกำหนดให้ชัดเจนตามที่คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้รายงานไว้ในรายงานการสืบสวนคดีอาญา(criminal investigation report) กล่าวโดยสรุป คือเจ้าพนักงานตำรวจควรมีอำนาจจับกุมโดยไม่มีหมายจับในกรณีมีเหตุน่าเชื่อและมีความจำเป็นเร่งด่วนต้องจับกุมผู้ก่อเหตุทันที หากต้องขอหมาย(summons) อาจไม่ทันกาลและบรรลุเป้าหมาย ดังนี้

(ก) เพื่อประกันว่าจะได้ตัวผู้กระทำผิดมายังศาล

(ข) ป้องกันไม่ให้ผู้กระทำผิดมีโอกาสกระทำผิดต่อหรือกระทำผิดซ้ำอีก

(ค) ป้องกันการปกปิด การสูญหาย การทำลายหรือการตกแต่งพยานหลักฐาน รวมทั้งประกันว่าจะไม่มีการข่มขู่พยาน

(ก) เพื่อคุ้มครองความปลอดภัยและสวัสดิภาพของผู้กระทำผิดเอง

ตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายดังกล่าวข้างต้นสมควรที่จะต้องแก้ไขกฎหมายอาญา Crime Act 1914 (ของสหพันธรัฐ Cth.) เพื่อให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจจับกุมโดยไม่ต้องมีหมายจับในกรณีมีเหตุผลน่าเชื่อและมีความจำเป็นเร่งด่วนต้องจับกุมทันที หากจะรอออกหมายจับไม่ทันกาลและเป็นไปตามวัตถุประสงค์กล่าวข้างต้น แต่อย่างไรก็ตามควรจะกำจัดเฉพาะประเภทความผิดอุกฉกรรจ์ เช่น ฆ่า ฆ่าโดยไม่เจตนา ข่มขืน ทำร้ายร่างกายสาหัส รวมทั้งการพยายามกระทำความผิดดังกล่าว การจับกุมไม่ควรจะมีวัตถุประสงค์เพื่อลงโทษหรือยับยั้งการกระทำความผิดเท่านั้น หากแต่เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลอื่นด้วยโดยเฉพาะในการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

3. การปล่อยชั่วคราว(bail)

ในกรณีตำรวจให้ประกันตัวผู้กระทำผิดเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวควรให้อำนาจกำหนดเงื่อนไขการให้ประกันที่เหมาะสม เพื่อป้องกันมิให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวทำร้ายหรือคุกคามผู้เสียหายอีก เงื่อนไขที่ควรกำหนดให้ประกันตัวที่เหมาะสม ดังนี้

(ก) ต้องไม่คุกคาม(harass) หรือรบกวน(molest) สมาชิกในครอบครัว

(ข) ต้องไม่เข้าใกล้สมาชิกภายในครอบครัวของตนภายในระยะห่างที่กำหนดหรือ

(ค) ถ้าหากจำเป็นต้องอาศัยอยู่ภายในครอบครัวต่อจะต้องไม่อยู่ภายในบ้านขณะที่ตนมึนเมาสุราหรือยาเสพติด

ข้อที่ควรพิจารณาพิเศษในการใช้ดุลพินิจให้ประกันตัวของเจ้าพนักงานตำรวจควรจะกำหนดแนวทางไว้ให้ชัดเจน ในทางปฏิบัติคงไม่สามารถกำหนดได้แต่ควรพิจารณาในประเด็น ดังต่อไปนี้

(ก) เชื่อมั่นได้ว่าผู้เสียหายจะได้รับการปกป้องคุ้มครองจากการทำร้ายหรือคุกคาม

(ข) สวัสดิภาพของบุตรจะได้รับการคุ้มครอง

(ค) ถ้าไม่ให้ประกันตัวผู้กระทำความผิดอาจก่อให้เกิดความยากลำบากแก่ผู้กระทำผิดหรือสมาชิกภายในครอบครัว รวมทั้งการกำหนดเงื่อนไขให้ประกันอันอาจก่อให้เกิดภาวะยากลำบากเช่นว่านั้น

หลักเกณฑ์ดังกล่าวไม่ควรใช้เฉพาะกับเจ้าพนักงานตำรวจควรบังคับใช้กับหน่วยงานอื่นที่มีอำนาจให้ประกันด้วย ข้อกำหนดเงื่อนไขให้ประกันของตำรวจควรได้รับการทบทวนโดยศาลถ้ามีการอุทธรณ์ การผิดเงื่อนไขการประกันไม่ควรจะกำหนดเป็นความผิดอาญาแม้ว่าบางกรณีกระทำผิดเงื่อนไข เช่นก่อเหตุกระทำทารุณกรรมอีกอันเป็นการกระทำผิดอาญา อย่างไรก็ตามการผิดเงื่อนไขประกัน (breach of bail condition) ควรกำหนดให้เพิกถอนการประกันโดยอัตโนมัติและอาจถูกจับกุมทันทีโดยไม่ต้องมีหมายจับ ถ้าจะประกันตัวอีกจะต้องยื่นคำร้องที่ศาลแขวง เมื่อมีการปล่อยตัวผู้ก่อเหตุ

ความรุนแรงในครอบครัวโดยให้ประกันไปแล้วควรแจ้งเงื่อนไขต่างๆ ในการอนุญาตให้ประกันแก่ผู้เสียหายทราบด้วย

4. การดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัว

ในการฟ้องร้องดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวควรจะกระทำเช่นเดียวกับผู้กระผิดอาญาอื่นๆ

6. การบังคับให้คู่สมรสเบิกความเป็นพยานในคดีความรุนแรงในครอบครัว

ตามกฎหมายลักษณะพยาน Evidence Ordinance 1971 (ACT) มาตรา 66 (1) คู่สมรส (แต่ไม่รวมถึงคู่สมรสมิชอบด้วยกฎหมาย de facto spouse) จะไม่ถูกบังคับให้เป็นพยานถ้าพนักงานอัยการเป็นฝ่ายอ้างและพยานต้องเบิกความเป็นปรปักษ์กับคู่สมรสที่ถูกฟ้องเป็นคดีอาญา แต่จะถูกบังคับให้เป็นพยานให้กับคู่สมรสที่ตกเป็นจำเลยในคดีอาญาทั่วไปและถูกอ้างเป็นพยานได้ แต่หลักการดังกล่าวควรจะยกเลิก กล่าวคือคู่สมรสไม่ควรมีเอกสิทธิ์ที่จะไม่ถูกบังคับให้เป็นพยานในกรณีคู่สมรสฝ่ายถูกฟ้องคดีอาญาฐานกระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นพนักงานอัยการหรือจำเลยอ้างเป็นพยานตามข้อเสนอแนะในรายงานเบื้องต้นเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะพยานของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย(recommendations of the commission in its interim report on Evidence law) และให้รวมถึงคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมาย(de facto spouse) แต่อย่างไรก็ตามผู้พิพากษาและผู้พิจารณาคดีในศาลแขวง(magistrate) ที่พิจารณาคดีนั้นๆ ควรมีอำนาจที่จะอนุญาตให้คู่สมรส คู่สมรสนอกกฎหมาย บิดามารดาหรือบุตรของจำเลยที่จะไม่ยอมเบิกความเป็นพยานให้เป็นผลร้ายแก่จำเลยได้ถ้ามีการร้องขอ การที่ผู้พิพากษาหรือผู้ว่าคดีศาลแขวงจะอนุญาตไม่ให้คู่สมรสเป็นพยานหรือไม่ ศาลจะต้องชั่งน้ำหนักระหว่างภยันตรายที่จะเกิดโดยตรงหรือโดยอ้อมแก่พยานและความสัมพันธ์ระหว่างพยานและจำเลยกับการที่จะให้พยานอันเป็นปรปักษ์ต่อจำเลยเบิกความเป็นพยานควรคำนึงถึงข้อต่อไปนี้ประกอบด้วย คือ

(ก) ลักษณะของความผิด

(ข) ความสำคัญของพยานและน้ำหนักของพยานมีข้อควรรับฟังหรือไม่

(ค) พยานอื่นๆ ของพนักงานอัยการมีเหตุผลน่าเชื่อกว่าหรือไม่

(ง) ลักษณะความสัมพันธ์ระหว่างจำเลยและผู้ที่เป็นพยาน

(จ) พยานอาจนำข้อความลับในคดีไปเปิดเผยหรือไม่

7. การพิพากษาลงโทษ(sentencing)

ควรแก้ไขกฎหมายกำหนดให้ศาลมีทางเลือกในการใช้ดุลพินิจพิพากษาลงโทษแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างกว้างขวาง เช่น จำคุก(imprisonment) อาจรอการลงโทษหรือรอ

การกำหนดโทษ(suspended sentences) โทษปรับหรือกำหนดให้บริการสังคม(community service order) นอกจากนี้ควรกำหนดให้ศาลใช้มาตรการบังคับให้รับคำปรึกษาแนะนำ(counselling) หรือเข้ารับการแก้ไขฟื้นฟู(therapy programs) เป็นต้น

8. คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protection order)

การควบคุมการกระทำความรุนแรงหรือการคุกคามระหว่างสมาชิกในครอบครัวมิได้หมายความว่าจะอยู่นอกขอบข่ายกฎหมายอาญาเสียเลยหากแต่เป็นกระบวนการคุ้มครองก่อนดำเนินคดีอาญา รูปแบบใหม่ของคำสั่งคุ้มครองควรจะมีลักษณะยืดหยุ่นและหลากหลายเพื่อคุ้มครองคู่สมรสไม่ว่าจะชอบด้วยกฎหมายหรือไม่ ให้พ้นจากการกระทำทารุณกรรมหรือคุกคามตลอดจนพฤติกรรมซึ่งไม่เป็นที่ยอมรับ ศาลอาจมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองในรูปแบบต่างๆ โดยอาศัยอำนาจตาม มาตรา 114 กฎหมายครอบครัว Family law Act 1975 (Cth) และต้องสอดคล้องกับกฎหมายของมลรัฐและควรให้ศาลแขวงของมลรัฐต่างๆ มีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองได้ด้วย คำสั่งคุ้มครองควรมีวัตถุประสงค์เพื่อห้ามมิให้คู่สมรสฝ่ายหนึ่งก่อความรุนแรงหรือคุกคามแก่คู่สมรสอีกฝ่าย หากมีการฝ่าฝืนควรมีโทษแต่ไม่ถึงกับร้ายแรง ในกรณีมีเหตุฉุกเฉินเร่งด่วนสมควรกำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวได้ วัตถุประสงค์สำคัญในการออกคำสั่งคุ้มครองที่ควรคำนึงถึงคือการเปลี่ยนพฤติกรรมของผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว รูปแบบของคำสั่งคุ้มครองควรจะมีดังต่อไปนี้

(ก) คำสั่งห้ามเข้าใกล้หรืออยู่ในครอบครัว

(ข) คำสั่งห้ามเข้าใกล้หรืออยู่ในสถานที่ทำงานของสมาชิกในครอบครัว

(ค) คำสั่งห้ามเข้าใกล้หรืออยู่ในสถานที่ใดที่กำหนด

(ง) คำสั่งห้ามเข้าใกล้สมาชิกในครอบครัว

9. เหตุผลในการออกคำสั่งคุ้มครอง(grounds)

เหตุผลสำคัญในการออกคำสั่งคุ้มครอง เมื่อความปรากฏว่าผู้ก่อเหตุ(respondent) ได้ก่อเหตุความรุนแรงหรือคุกคามผู้เสียหายและมีพฤติการณ์น่าเชื่อว่าจะกระทำรุนแรงหรือคุกคามผู้เสียหายอีก ข้อสำคัญคือ

(ก) มีความจำเป็นเร่งด่วนที่จำต้องคุ้มครองผู้เสียหายจากการทำร้ายหรือคุกคาม

(ข) มีความจำเป็นต้องสงวนรักษาเด็กให้พ้นจากถูกกระทำทารุณหรือเห็นเหตุการณ์ความรุนแรง(witnessing violence) ระหว่างบิดามารดาหรือบุคคลในครอบครัว

คนทั่วไปมักกล่าวว่าคำสั่งคุ้มครองหรือคำบังคับ(injunction) เกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวเป็นเพียงเสือกระดาษ ด้วยเหตุนี้การฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองไม่ควรจะมีความผิดเพียงละเมิดอำนาจศาล(contempt of court) เท่านั้น สมควรกำหนดเป็นความผิดอาญา(criminal offence) ต่างหากฐาน

ขัดคำสั่งคุ้มครองหรือคำบังคับ(injunction) และกำหนดให้เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจจับกุมโดยไม่ต้องมีหมายจับทันที ทั้งนี้เพื่อคุ้มครองผู้เสียหายที่อาจถูกจำเลยทำร้ายหรือคุกคามซ้ำอีก

10. กระบวนการพิจารณา(procedure) ออกคำสั่งคุ้มครอง

การยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครอง(protection order) ควรเปิดกว้างให้บุคคลที่เกี่ยวข้องมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองอย่างกว้างขวาง เจ้าพนักงานตำรวจควรจะมีสิทธิยื่นคำร้องขอคุ้มครองทำนองเดียวกับผู้เสียหาย(survivor) รวมทั้งบุคคลที่กระทำในนามผู้เสียหาย แต่อย่างไรก็ตามเจ้าพนักงานตำรวจจะต้องไม่ปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองแทนการดำเนินคดีอาญาทั่วไป รัฐควรจัดบริการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ผู้ยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองหรือคำบังคับด้วย กระบวนการพิจารณาออกคำสั่งคุ้มครองควรคำนึงถึงสิ่งต่อไปนี้

(ก) ให้นำมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีแพ่งมาใช้ในการฟังพยานหลักฐานเพื่อออกคำสั่งคุ้มครองไม่ควรใช้มาตรฐานการพิสูจน์เท่ากับการพิสูจน์ความผิดในคดีอาญา

(ข) กระบวนการยื่นคำร้องขอคุ้มครองควรจะทำได้โดยสะดวก ง่ายและรวดเร็วที่สุดเท่าที่จะทำได้ เช่น การออกคำสั่งเรียก(summon) ไม่ว่ากรณีใดๆ การพิจารณาไต่สวนคำร้องควรจะต้องดำเนินการภายใน 3 วัน นับแต่ยื่นคำร้องขอ ความล่าช้าในกระบวนการของศาลมากเท่าไหร่มีผลเท่ากับกฎหมายไร้ประสิทธิภาพในการขจัดความรุนแรงในครอบครัวเท่านั้น

(ค) การฟังพยานหลักฐาน ให้ศาลรับฟังทั้งพยานที่จัดทำเป็นลายลักษ์อักษรหรือให้ถ้อยคำด้วยวาจาก็ได้

(ง) กระบวนการพิจารณาเพื่อออกคำสั่งคุ้มครองหรือคำบังคับควรพิจารณาโดยเปิดเผย แต่ชื่อตัวและชื่อสกุลของคู่กรณีควรต้องปกปิด ไม่ให้สาธารณล่วงรู้ได้

11. กรณีผู้ถูกกล่าวหาว่าก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่ไปปรากฏตัว(failure to appear) ตามหมายเรียก

ในกรณีผู้ถูกกล่าวหาว่าก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่ยอมไปปราฏตัวต่อหน้าศาลเมื่อได้รับหมายเรียกโดยชอบแล้ว ผู้พิจารณาคดีศาลแขวง(magistrate) ควรมีอำนาจออกหมายจับได้ทันที คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายไม่เห็นด้วยกับกฎหมายของมลรัฐนิวเซาส์เวลส์ที่ให้อำนาจเจ้าพนักงานตำรวจจับตัวผู้ถูกกล่าวหาไปศาล โดยเห็นว่าหลักการยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มมิใช่เป็นการดำเนินกระบวนพิจารณาคดีอาญา(criminal trial) โดยแท้

12. การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพฝ่ายเดียว(ex parte order)

ในกรณีมีเหตุฉุกเฉิน(emergency cases) ผู้พิจารณาคดีศาลแขวงมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองลับหลังผู้ถูกกล่าวหาว่าก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวได้รวมทั้งการออกคำสั่งวันสุดสัปดาห์

หรือวันหยุด แต่อย่างไรก็ตามคำสั่งคุ้มครองฉุกเฉินฝ่ายเดียวจะมีผลผูกพันผู้ถูกกล่าวหา(respondent) ต่อเมื่อผู้ถูกกล่าวหาได้รับทราบคำสั่งโดยชอบแล้ว

13. การเปลี่ยนแปลงและเพิกถอนคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(variation or revocation of order)

โดยที่คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพมุ่งควบคุมพฤติกรรมของผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว เช่น ปกป้องไม่ให้ผู้ก่อเหตุเข้าใกล้คู่สมรส ในบางกรณีคู่กรณีพยายามจะเจรจาไกล่เกลี่ยกันด้วยเหตุนี้ คำสั่งคุ้มครองควรจะมีลักษณะยืดหยุ่นเพื่อเปิดโอกาสให้คู่ความฝ่ายใดก็ได้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ยกเลิกหรือเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขหรือระยะเวลาได้ทุกเมื่อหากพฤติการณ์แห่งกรณีได้เปลี่ยนแปลงไป แม้ว่าคู่ความฝ่ายที่ยินยอมให้มีการกำหนดเงื่อนไขใหม่หรือเพิกถอนคำสั่งก็หาเป็นการตัดสิทธิที่จะร้องขอใหม่ไม่ ทั้งนี้ เมื่อศาลทำการไต่สวนในห้องพิจารณาคดีหรือสอบถามในห้องทำงานของผู้พิพากษาเพื่อป้องกันมิให้ผู้ประสบเหตุความรุนแรงถูกบังคับให้ยินยอมแก้ไขเปลี่ยนแปลงหรือยกเลิกคำสั่งคุ้มครองเสีย

14. คำสั่งขับไล่(ouster order)

คำสั่งให้ครอบครองหรือคำสั่งขับไล่(ouster order) ออกจากที่พักอาศัย ในกรณีศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวซึ่งมีสิทธิครอบครองหรือเป็นเจ้าของให้ออกจากบ้านหรือที่พักอาศัยถือว่าเป็นเรื่องสำคัญ โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายครอบครัว(Family Law Act 1975 Cth) และควรใช้เป็นมาตรการชั่วคราวโดยถือเป็นส่วนหนึ่งของคำสั่งคุ้มครอง คำสั่งให้ขับไล่(ouster order) จะไม่มีผลกระทบต่อสิทธิในทรัพย์สินของผู้ก่อเหตุความรุนแรงแต่อย่างใด กล่าวคือคำสั่งให้ครอบครองหรือให้ขับไล่ออกจากบ้านหรือที่พักอาศัยต้องไม่มีวัตถุประสงค์อื่นใดนอกจากการยุติความรุนแรงและเป็นมาตรการชั่วคราว

ความจำเป็นในการปกป้องคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรง คำสั่งขับไล่(ouster order) ย่อมมีผลกระทบต่อผู้ก่อเหตุความรุนแรงอย่างมาก โดยเฉพาะคำสั่งให้ขับไล่ออกจากบ้านอันเป็นสินสมรสหรือที่เป็นของตัวเอง ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงเข้าใกล้ผู้เสียหายหรือเข้าไปยังสถานที่กำหนดย่อมเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพ ด้วยเหตุนี้ ศาลครอบครัวจะออกคำสั่งให้ขับไล่เฉพาะมีเหตุจำเป็นและต้องเป็นกรณีจำต้องปกป้องผู้เสียหายจริงๆ หรือกรณีผู้ก่อเหตุความรุนแรงผิดเงื่อนไขหรือฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองบ่อยครั้งเท่านั้น คณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายเห็นว่า คำสั่งให้ขับไล่(ouster order) โดยเฉพาะคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงออกจากบ้านพักอาศัยอันเป็นสิทธิในทรัพย์สิน(property rights) และอิสระภาพที่จะเดินทางไปไหน(freedom of movement)แต่ก็ยังมีความสำคัญน้อยกว่าสิทธิมนุษยชน(human rights) ซึ่งเป็นสิทธิของผู้เสียหายที่จะอยู่อย่างปราศจากความรุนแรง(free from violence) หรือถูกรบกวน(molestation) หรือถูกคุกคาม คำสั่งดังกล่าวย่อมมีผลกระทบต่อ

จิตใจของผู้ถูกคำสั่งบังคับอย่างร้ายแรงและมีผลกระทบกระเทือนนอกเหนือจากผู้ถูกคำสั่งบังคับ เช่น เด็กหรือสมาชิกอื่นในครอบครัว อย่างไรก็ตามในมลรัฐนิวเซาส์เวลส์ ออสเตรเลียใต้และออสเตรเลียตะวันตกและตามกฎหมายครอบครัวของสหพันธรัฐ(Family Law Act 1975 Cth) กระบวนการออกคำสั่งหรือคำบังคับคุ้มครองสวัสดิภาพยังไม่มีการออกคำสั่งให้ขับไล่(ouster order) เป็นพิเศษ ดังนั้นควรกำหนดกระบวนการออกคำสั่งให้ขับไล่(ouster order) ดังนี้

(ก) ต้องมีการแจ้งคำสั่งให้ขับไล่แก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงหรือผู้ถูกบังคับทราบ

(ข) ผู้พิจารณาคดีศาลแขวงจำต้องคำนึงถึงความจำเป็นเกี่ยวกับที่พักอาศัยและสิ่งอำนวยความสะดวกของคู่กรณีทั้งสองฝ่ายตลอดจนผลกระทบที่อาจเกิดกับบุตรด้วยเป็นสำคัญ

(ค) ผลของคำสั่งขับไล่ ถ้าในกรณีออกคำสั่งลับหลังผู้ก่อเหตุความรุนแรง(respondent) คำสั่งให้ขับไล่จะมีผลต่อเมื่อมีการรับทราบคำสั่งโดยชอบแล้ว การส่งคำสั่งจะเป็นบุคคลใดก็ได้รวมทั้งผู้เสียหายจะเป็นผู้ส่งคำสั่งให้ขับไล่แก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงทราบด้วยตนเองก็ได้

15. คำสั่งอุปกรณ์(furniture orders)

ในประเทศนิวซีแลนด์ศาลมีอำนาจออกคำสั่งอุปกรณ์ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของคำสั่งให้ขับไล่ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ฝ่ายที่ถูกขับไล่รื้อถอนหรือนำเครื่องฟอร์นิเจอร์ไปใช้เสียก่อน ด้วยเหตุนี้ ในการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพถ้าจำเป็นศาลมีอำนาจออกคำสั่งอุปกรณ์ เช่น คำสั่งให้ขนย้ายทรัพย์สิ่งของหรือเครื่องใช้ที่จำเป็นของคู่กรณีฝ่ายใด แต่คำสั่งอุปกรณ์มีผลบังคับชั่วคราวและขึ้นอยู่กับการแบ่งทรัพย์สิ่งของเสร็จสิ้นเมื่อใด อย่างไรก็ตามการออกคำสั่งอุปกรณ์ให้ศาลคำนึงถึงความจำเป็นของคู่กรณีโดยเฉพาะของบุตรถ้ามี

16. การแจ้งคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(serving of orders)

นอกจากคำสั่งให้ขับไล่(ouster order) ต้องแจ้งเป็นลายลักษณ์อักษรแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวแล้ว ควรจะกำหนดให้สามารถแจ้งคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพด้วยวาจาได้ เช่น โทรศัพท์ถ้าไม่สามารถแจ้งให้แก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงได้โดยตรง กล่าวคือเพียงแต่แจ้งใจความสำคัญของคำสั่งคุ้มครองไม่จำเป็นต้องแจ้งรายละเอียดทั้งหมดก็น่าจะเพียงพอถือได้ว่าได้แจ้งให้ทราบโดยชอบแล้ว เพราะเป็นการยากที่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงจะมีอารมณ์ฟังรายละเอียดของคำสั่งจนครบ

17. การบันทึกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพให้เป็นปัจจุบัน

ในทางปฏิบัติเจ้าพนักงานตำรวจไม่อาจทราบได้ว่าจะมีใครบ้างที่กระทำการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ ถ้าเจ้าพนักงานตำรวจไม่สามารถค้นหาคำสั่งคุ้มครองได้อย่างรวดเร็วย่อมเป็นอุปสรรคในการปกป้องผู้ประสบเหตุความรุนแรงได้ ด้วยเหตุนี้ ตำรวจควรมีหน่วยงานกลางในการเก็บรวบรวมคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพที่ยังมีผลบังคับใช้เพื่อให้เจ้าพนักงานตำรวจสามารถตรวจสอบ

ได้ทางวิทยุสื่อหรือโทรศัพท์ได้ทันที นอกจากนี้ตามสถานีตำรวจควรจะเก็บสำเนาคำสั่งไว้ในรูปเอกสารหรือคอมพิวเตอร์ย่อมสะดวกในการค้นหาเป็นต้น

18. การละเมิดคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(breach of orders)

การฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพควรจะกำหนดเป็นความผิดทางอาญาอีกฐานหนึ่งต่างหากจากความผิดอาญาฐานเดิม เจ้าพนักงานตำรวจควรมีอำนาจจับกุมผู้กระทำผิดฐานฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพหรือน่าเชื่อว่าจะมีการฝ่าฝืนโดยไม่ต้องมีหมายเรียก ปัญหาว่าผู้ฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองควรจะจับกุมหรือควรจะออกหมายจับควรถือหลักปฏิบัติทำนองเดียวกับความผิดอาญาทั่วไปอย่างไรก็ตามเมื่อยังไม่มีการจับกุมผู้ฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ เจ้าพนักงานตำรวจจึงต้องออกหมายเรียกให้ได้ตัวมาศาลภายใน 72 ชั่งโมง นับแต่ทราบว่ามีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครอง ด้วยเหตุนี้ ตำรวจจึงจำต้องมีแผนกพิเศษเพื่อออกหมายเรียกโดยรวดเร็ว กล่าวควรคือ ควรจะออกหมายเรียกและนำส่งผู้ฝ่าฝืนภายใน 72 ชั่วโมง นับแต่ทราบว่ามีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ

19. ขยายการคุ้มครองความสัมพันธ์อื่นๆ นอกจากคู่สมรส(extension to other relationship)

การควบคุมความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัวควรขยายถึงบุคคลที่เคยเป็นคู่สมรสมาก่อนรวมถึงบุคคลที่เคยเป็นคู่สมรสโดยมิชอบด้วยกฎหมายมาก่อนก็ควรจะได้รับการปกป้องคุ้มครองโดยกลไกการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพเช่นกัน นอกจากนี้ควรพิจารณาขยายการคุ้มครองไปถึงบุคคลที่มีความสัมพันธ์ทางเครือญาติ เช่น ระหว่างบิดามารดาและบุตร(รวมบุตรที่เป็นผู้ใหญ่ด้วย) และเพื่อนบ้าน

20. ความเกี่ยวพันธ์กับคำบังคับของศาลครอบครัว(relationship with family court injunctions)

ในกรณีคู่สมรสโดยชอบด้วยกฎหมายที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวอาจร้องขอให้ศาลครอบครัวของสหพันธรัฐออกคำบังคับ(injunction) ให้การคุ้มครองได้โดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายครอบครัว(Family Law Act 1975 Cth) มาตรา 114 AB (2) ถ้าหากการกระทำความรุนแรงไม่ถึงกับเป็นความผิดทางอาญา(non – criminal response) เพื่อขยายการคุ้มครองแก่คู่สมรสโดยชอบจำเป็นต้องจัดบริการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมายอย่างกว้างขวางเพื่อให้คู่สมรสสามารถยื่นคำร้องขอให้ศาลครอบครัวสหพันธรัฐออกคำบังคับคุ้มครองได้เช่นกัน ส่วนคู่สมรสไม่ชอบด้วยกฎหมาย(de facto spouse) รวมทั้งบิดามารดาและบุตรย่อมร้องขอความคุ้มครองสวัสดิภาพได้ตามกฎหมายของมลรัฐโดยมากจะให้ศาลแขวงมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ

ข้อเสนอแนะสำหรับปรับปรุงกิจการตำรวจเกี่ยวกับการควบคุมปัญหาความรุนแรงในครอบครัว

21. ตำรวจจำต้องฝึกอบรม(improve training needed)

ประชาชนส่วนใหญ่ไม่พอใจการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจ ทั้งนี้ เนื่องจากตำรวจบางคนแสดงให้เห็นถึงทัศนคติที่ไม่เหมาะสมหรือไม่เต็มใจจะเข้าระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวและดำเนินคดีกับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว ด้วยเหตุนี้ จึงเห็นสมควรต้องฝึกอบรมเจ้าพนักงานตำรวจ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขจัดทัศนคติและความไม่พึงพอใจต่อการปฏิบัติหน้าที่ระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัว เพื่อเป็นหลักประกันความปลอดภัยให้กับผู้เสียหายโดยเฉพาะทัศนคติ ต่อไปนี้

(ก) ความสัมพันธ์ระหว่างคู่สมรสเป็นเรื่องส่วนตัวตำรวจไม่ควรเข้าไปแทรกแซงยุ่งเกี่ยวเว้นแต่เป็นความรุนแรงจริงๆ

(ข) ควรรอให้คู่สมรสร้องขอความช่วยเหลือก่อน

(ค) คู่สมรสที่ก่อเหตุความรุนแรงเป็นคนมึนเมาไม่ได้สติหาใช่คนปกติไม่

(ง) การตบตี(slap) หรือใช้เข็มขัดเฆี่ยนตีไม่น่าจะรุนแรงและเป็นความผิดอาญาได้

(จ) ในกรณีมีการจับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรงแล้วต่อมาคู่สมรสกลับคืนดีกันหรือเพราะสาเหตุอื่นผู้เสียหายไม่ติดใจเอาความหรือไม่ให้ความร่วมมือในการให้ถ้อยคำเป็นพยานหรือให้พยานหลักฐานจึงทำให้ไม่สามารถฟ้องคดีหรือฟ้องคดีแล้วแต่ไม่ยินยอมไปเบิกความเป็นพยานในศาลทำให้ศาลยกฟ้องเหล่านี้ทำให้ตำรวจรู้สึกว่าทำคดีเสียแรงเปล่า

22. ตำรวจควรจัดตั้งหน่วยงานพิเศษ(special unit)

ตำรวจควรจัดตั้งหน่วยงานพิเศษ(special unit) ดูแลเฉพาะปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แต่ในระดับสถาณีตำรวจคงเป็นไปไม่ได้ที่จะจัดตั้งหน่วยงานพิเศษแต่ควรจะมีกลุ่มแกนนำเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจผู้ที่มีความเข้าใจหรือความชำนาญเฉพาะปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและสามารถช่วยเหลือหรือให้คำแนะนำแก่เจ้าพนักงานตำรวจคนอื่นในกรณีที่ต้องรับผิดชอบเกี่ยวกับการระงับเหตุหรือทำสำนวนคดีความรุนแรงในครอบครัว

23. จัดห้องสอบปากคำผู้เสียหายเป็นการเฉพาะ(privacy for victim)

ในสถานีตำรวจควรจัดห้องเฉพาะสำหรับผู้เสียหายหรือบุคคลที่ต้องการรายงานหรือให้ถ้อยคำเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้นต่อเจ้าพนักงานตำรวจ เนื่องจากเป็นเรื่องส่วนตัวหากให้บุคคลอื่นที่ไม่เกี่ยวข้องทราบจะทำให้ผู้เสียหายอับอายและไม่กล้าให้ถ้อยคำ

24. แบบมาตรฐานการรายงานอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

กล่าวคือในแต่ละสถาณีตำรวจควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่บันทึกแบบฟอร์มมาตรฐานรายงานอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเหมือนกันทั่วประเทศโดยให้สถาบันอาชญาวิทยา(Australian Institute of Criminology) เป็นผู้ออกแบบฟอร์มมาตรฐานสำหรับรายงาน เพื่อให้การจัดเก็บสถิติเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพและเป็นแบบเดียวกันทั่วประเทศ เพื่อนำข้อมูลไปวิเคราะห์กำหนดนโยบายและแก้กฎหมายต่อไป

25. หน่วยงานตำรวจของสหพันธรัฐควรให้การสนับสนุนตำรวจของมลรัฐ(support for police)

เป็นที่ตระหนักว่าเจ้าพนักงานตำรวจที่รับผิดชอบเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาที่ยุ่งยากมาก ด้วยเหตุนี้หน่วยงานตำรวจของสหพันธรัฐ(Australian Federal Police) ต้องยอมรับว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นอาชญากรรมที่เกิดขึ้นในครอบครัวและมีผลกระทบต่อคู่สมรส บุตรและเพื่อนบ้านจำต้องได้รับการป้องกันแก้ไข จำต้องให้การสนับสนุนในทุกด้านโดยเฉพาะเจ้าพนักงานตำรวจที่เครียดจากการทำสำนวนคดีความรุนแรงในครอบครัว ทั้งนี้เพื่อป้องกันปัญหาการเหนื่อยหน่าย(burn – out) กับงานจนเกินไป

26. ตำรวจควรป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในเชิงรุก(police prevention action)

บทบาทของเจ้าพนักงานตำรวจในการให้คำปรึกษาแนะนำ(counselling) และช่วยเหลือทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิด(offender) เกี่ยวกับการป้องกันและแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวควรได้รับการยอมรับว่า ตำรวจควรได้รับการฝึกอบรมในการส่งต่อทั้งผู้เสียหายและผู้กระทำผิดไปยังหน่วยงานหรือองค์กรทั้งภาครัฐและภาคเอกชนที่ให้การสนับสนุน ให้คำแนะนำ การให้คำปรึกษาตลอดจนที่พักฉุกเฉินที่อาจหาได้จากแหล่งอื่นๆ หน่วยงานที่ทำงานด้านความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะในเบื้องต้น การสนับสนุน การให้คำแนะนำและข้อเสนออื่นๆ

2.7 ควรมีหน่วยงานเฉพาะด้านเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence unit)

เพื่อการประสานงานระหว่างหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว รวมทั้งการให้บริการ มลรัฐต่างๆ ควรจัดตั้งหน่วยงานเฉพาะด้านเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence unit) โดยมีฐานกระจายอยู่ในชุมชนต่างๆ เพื่อกระตุ้นให้ชุมชนตระหนักถึงปัญหาความรุนแรงในครอบครัว บุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานดังกล่าวควรจะประกอบด้วยนักสังคมสงเคราะห์และควรเชื่อมประสานกับหน่วยงานสาธารณสุขของสหพันธรัฐ(Australian Capital

Territory Health Authority) หน่วยงานเฉพาะด้านดังกล่าวย่อมมีบทบาทสำคัญในการควบคุมปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ควรมีหน้าที่ดังนี้

(ก) ให้การสงเคราะห์ช่วยเหลือเบื้องต้น เนื่องจากบ่อยครั้งพบว่าผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่อยู่ในฐานะช่วยเหลือตนเองได้ ผู้ปฏิบัติงานย่อมสามารถช่วยเหลือผู้เสียหายได้ทันทีในเบื้องต้น เมื่อเหตุการณ์วิกฤตผ่านพ้นไปแล้วส่งเสริมให้ผู้เสียหายสามารถช่วยเหลือตนเองได้โดยลำพัง

(ข) การให้บริการ หน่วยงานพิเศษควรเป็นจุดศูนย์กลางในการเชื่อมประสานเพื่อขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐและเอกชนอื่นๆ

(ค) เป็นเจ้าหน้าที่ประสานงานช่วยเจ้าพนักงานตำรวจ เจ้าหน้าที่หน่วยงานพิเศษจำต้องทำงานโดยใกล้ชิดกับตำรวจในท้องถิ่น เพื่อช่วยเหลือให้เจ้าพนักงานตำรวจมีบทบาทในการป้องกันการก่อเหตุความรุนแรงซ้ำอีก

(ง) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ การประชาสัมพันธ์เผยแพร่เกี่ยวกับบทบาทเจ้าหน้าที่และการป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของหน่วยงานพิเศษดังกล่าวย่อมเป็นประโยชน์ทั้งแก่ผู้เสียหายและผู้กระทำผิด เพื่อให้ทราบแหล่งขอความช่วยเหลือต่างๆ ทั้งจะเป็นการเปลี่ยนทัศนคติและการรับรู้ปัญหาเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

28. จัดอบรมแก่ผู้ปฏิบัติงานด้านสาธารณสุข

หน่วยงานสาธารณสุขทั้งของสหพันธรัฐและมลรัฐจะต้องให้การฝึกอบรมแก่แพทย์เจ้าหน้าที่พยาบาลให้มีความสามารถพิเคราะห์ร่องรอยบาดแผลของคนไข้ว่าน่าจะเกิดจากการกระทำทารุณกรรมในครอบครัวหรือไม่ เพื่อจะได้ส่งต่อหน่วยงานตำรวจหรือหน่วยงานพิเศษ(special unites) ที่ทำงานด้านคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว

29. การให้คำปรึกษาแนะนำและฟื้นฟู(counselling & therapy)

หน่วยงานสาธารณสุขทั้งของสหพันธรัฐและมลรัฐ(health authority) ควรจัดตั้งโครงการให้คำปรึกษาแนะนำและการบำบัดฟื้นฟู เพื่อให้บริการแก่ผู้กระทำผิดและผู้เสียหายในคดีความรุนแรงในครอบครัว

30. การจัดบ้านพักฉุกเฉิน(emergency accommodation)

มลรัฐและหน่วยงานท้องถิ่นควรมีงบประมาณสำหรับจัดบ้านพักฉุกเฉินหรือบ้านพักชั่วคราวให้แก่ผู้เสียหายและบุตรในกรณีมีเหตุวิกฤติเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวหรืออาจสนับสนุนด้านงบประมาณให้แก่หน่วยงานภาคเอกชนจัดบริการในชุมชน

31. การเปลี่ยนตัวผู้เช่าที่พักอาศัย

ในกรณีศาลแขวงมีคำสั่งให้ขับไล่(ouster order) ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวให้ออกจากบ้านหรือที่พักอาศัย ถ้าผู้ก่อเหตุเป็นผู้เช่า ควรให้อำนาจศาลแขวงมีคำสั่งให้เปลี่ยนชื่อจากผู้เช่าเดิมเป็นชื่อฝ่ายที่คงอาศัยในบ้านเช่านั้นโดยตรง

32. การเพิกถอนใบอนุญาตให้มีอาวุธปืน

ในกรณีเจ้าพนักงานตำรวจที่ทำการสืบสวนสอบสวนคดีความรุนแรงในครอบครัว ถ้าปรากฏว่ามีการใช้อาวุธปืนข่มขู่ผู้เสียหายก็ให้เจ้าพนักงานตำรวจรีบรายงานให้หน่วยงานที่มีอำนาจออกใบอนุญาตให้มีอาวุธปืนเพิกถอนใบอนุญาต ในกรณีศาลแขวงมีคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพก็ให้สั่งเพิกถอนใบอนุญาตหรือระงับสิทธิการร้องขอใบอนุญาตเสีย

33. การจัดเก็บสถิติอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

สถานบันอาชญาวิทยาของสหพันธรัฐ(Australian Institute of Criminology) ควรจะติดตามประเมินผลการปฏิบัติตามข้อเสนอแนะของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย(law reform commission) ว่ามีประสิทธิผลหรือไม่และควรจะทำรายงานทั้งด้านกฎหมายและสวัสดิภาพว่าสามารถแก้ปัญหาความความรุนแรงในครอบครัวได้หรือไม่รวมทั้งการออกแบบฟอร์มมาตรฐานเพื่อให้ตำรวจใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดทั่วประเทศด้วย

ผลจากการศึกษาสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและข้อเสนอแนะของคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย ต่อมาในปี 1986 ได้มีการออกพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอาญา(Crime Amendment Act 1986) โดยแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายอาญาของสหพันธรัฐ Crime Act 1914 สาระสำคัญของการแก้ไขโดยเพิ่มอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจจับกุมผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยไม่ต้องมีหมายจับตาม มาตรา 8 A แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยระเบียบปฏิบัติของตำรวจ Police Amendment Ordinance 1986 แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยระเบียบปฏิบัติของตำรวจ ค.ศ. 1927 (The Police Ordinance 1927) โดยเพิ่มอำนาจให้เจ้าพนักงานตำรวจเข้าไปในเคหสถานถ้ามีผู้ร้องขอให้ช่วยเหลือผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวโดยไม่ต้องมีหมายค้นหรือกรณีเข้าไปในเคหสถานตามหมายค้นของศาลแขวงเป็นต้น ตามมาตรา 17 A. ในกรณีมีเหตุจำเป็นเร่งด่วน เจ้าพนักงานตำรวจสามารถขอหมายค้นจากศาลแขวงโดยทางโทรศัพท์ ตามมาตรา 17 B.

นอกจากนี้ยังมีการออกกฎหมายว่าด้วยระเบียบปฏิบัติเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1986 (Crime (Domestic Violence) 1986) เพื่อให้อำนาจศาลแขวง(Court of Petty Sessions) มีอำนาจคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว เช่น การออกหมายเรียก หมายค้น หมายจับ การรับคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ protection orders คำสั่งให้ขับไล่ (ouster orders) หรือคำสั่งอุปกรณ์อื่นเพื่อปกป้องคุ้มครองผู้เสียหาย บุตรและสมาชิกในครอบครัว

ในกรณีมีการฝ่าฝืนคำสั่ง ศาลแขวงมีอำนาจลงโทษรวมทั้งให้ประกันตัว กฎหมายดังกล่าวมีทั้งหมด 18 มาตรา แบ่งออกเป็น 3 หมวด คือ หมวด 1 ว่าด้วยบททั่วไป ประกอบด้วยการตีความ (interpretation) และคำนิยามความผิดที่ถือว่าเป็นการกระทำความรุนแรงในครอบครัว หมวด 2 ว่าด้วยการออกคำสั่งคุ้มครอง(protection order) ประกอบด้วย ผู้มีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครอง การรับฟังพยานในชั้นไต่สวนคำร้อง แบบคำสั่งคุ้มครองชนิดต่างๆ ข้อที่ควรพิจารณาในการออกคำสั่ง การแจ้งคำสั่ง การปฏิบัติตามคำสั่ง การฝ่าฝืนคำสั่ง ข้อห้ามในการเผยแพร่กระบวนพิจารณาของศาล หมวด 3 ว่าด้วยบทเบ็ดเตล็ดทั่วไป ประกอบด้วยการปล่อยชั่วคราวและการกำหนดเงื่อนไขปล่อยชั่วคราว การห้ามบังคับให้คู่สมรสเบิกความเป็นพยานอันเป็นปฏิปักษ์กับคู่สมรสของตน การคัดค้านพยานของสมาชิกครอบครัวผู้กระทำความผิด

4. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศมาเลเซียในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

รัฐสภาประเทศมาเลเซียได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงในครอบครัวเมื่อปี ค.ศ. 1994 (Domestic Violmce Act 1994) DVA. แต่มีผลใช้บังคับในปี ค.ศ. 1995 ตามวัตถุประสงค์สำคัญของพระราชบัญญัติ DVA เพื่อใช้กระบวนการทางแพ่งและอาญาในการคุ้มครองและแก้ไขเยียวยาผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัว(civil and criminal remedies for victims of domestic violence) โดยคำนึงถึงศาสนาและวัฒนธรรมของคู่กรณีเป็นสำคัญ นอกจากนี้ตามพระราชบัญญัติ DVA ได้บัญญัติให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอาญา ด้วยเหตุนี้จึงต้องใช้ร่วมกับประมวลกฎหมายอาญา(Penal Code) และการประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา (Criminal Procedure Code) สาระสำคัญของพระราชบัญญัติ DVA สรุปได้ดังนี้

5.1 พระราชบัญญัติ DVA นิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence)” หมายถึง การกระทำใดๆ(commission of any of the following acts) ดังต่อไปนี้

(1) จงใจหรือควรรู้หรือพยายามกระทำด้วยประการใดๆ ให้ผู้เสียหายตกอยู่ในภาวะเสี่ยงอันตรายแก่กาย(physical injury)

(2) กระทำให้ผู้เสียหายได้รับอันตรายแก่กาย โดยรู้หรืออาจเล็งเห็นผลได้ว่าจะเกิดอันตรายเช่นว่านั้น

(3) บังคับผู้เสียหายโดยใช้กำลังหรือขู่เข็ญให้ประพฤติหรือการมีเพศสัมพันธ์หรือการอื่นใดโดยผู้เสียหายมิได้ยินยอม

(4) ควบคุมหรือกักขังโดยฝืนใจผู้เสียหาย

(5) กลั่นแกล้งหรือทำลายหรือทำให้เสียหายซึ่งทรัพย์สินโดยมีเจตนาหรือควรรู้ว่าจะก่อให้เกิดความยากลำบากหรือรบกวนผู้เสียหาย

5.2 ตามพระราชบัญญัติ DVA กำหนดคุ้มครองผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัว คือ

(1) คู่สมรสฝ่ายชายหรือฝ่ายหญิง(his or her spouse)

(2) ผู้ที่เคยเป็นคู่สมรส(his or her former spouse)

(3) เด็ก(child)

(4) ผู้ไร้ความสามารถ(incapacitated adult)

(5) บุคคลใดที่เป็นสมาชิกของครอบครัว(any other member of the family)

5.3 ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติ DVA เมื่อผู้ได้รับความรุนแรง(survivor) ในครอบครัวแจ้งเหตุความรุนแรงต่อเจ้าพนักงานตำรวจ หากมีความจำเป็นเร่งด่วนผู้ได้รับความรุนแรงหรือเจ้าพนักงานตำรวจอาจยื่นคำร้องต่อศาล เพื่อให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน(Interim Protection Order)(IPO) ในระหว่างการสืบสวนสอบสวนของเจ้าพนักงานตำรวจหรือก่อนที่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงจะถูกฟ้องเป็นคดีอาญาต่อศาลก็ได้ หากในเวลาต่อมาผู้ก่อเหตุความรุนแรงถูกฟ้องเป็นจำเลยต่อศาลแล้ว ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protection order) อีกได้ ลักษณะคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protection order) ประกอบด้วย

(1) คำสั่งไม่ให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงครอบครองที่พักอาศัยหรืออยู่ร่วมกับผู้ได้รับความคุ้มครอง(protected person) ชั่วคราว

(2) คำสั่งห้ามผู้ก่อเหตุรุนแรงเข้าไปในที่อยู่อาศัยของผู้ได้รับความคุ้มครอง

(3) คำสั่งห้ามมิให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงติดต่อหรือโทรศัพท์ไปยังผู้ที่ได้รับความคุ้มครอง เว้นแต่มีพฤติการณ์พิเศษเป็นการเฉพาะ

(4) คำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงต้องอนุญาตให้ผู้ได้รับความคุ้มครองใช้สอยยานพาหนะต่อไปซึ่งผู้นั้นเคยใช้เป็นปกติอยู่ก่อนแล้ว

5.4 ภายใต้บังคับพระราชบัญญัติ DVA ยังให้อำนาจศาล ดังต่อไปนี้

(1) กำหนดค่าเสียหายในกรณีผู้ถูกกระทำรุนแรง ใช้สิทธิฟ้องเรียกค่าเสียหายต่อกาย ทรัพย์สินหรือค่าขาดประโยชน์จากผู้กระทำรุนแรงได้

(2) ศาลอาจมีคำสั่งให้คู่กรณีไปรับการไกล่เกลี่ย(conciliation) หรือรับคำปรึกษาแนะนำ(counselling) ตามที่เหมาะสมแทนคำสั่งคุ้มครองหรือนอกเหนือจากคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพก็ได้

(3) กฎหมายเปิดโอกาสให้บุคคลใดๆ เช่น เพื่อนบ้าน เพื่อน ญาติ ซึ่งเชื่อโดยสุจริตว่ามีการกระทำรุนแรงในครอบครัวและแจ้งเหตุหรือให้ข้อมูลต่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือเจ้าพนักงานสังคมสงเคราะห์(welfare officer) ถ้ากระทำโดยสุจริตย่อมได้รับการคุ้มครองทั้งทางแพ่งและทางอาญา

(4) กฎหมายกำหนดให้เจ้าพนักงานไปกับผู้ได้รับความรุนแรงเพื่อเก็บทรัพย์สินสิ่งของของตนในสถานที่ที่เคยอยู่อาศัยกับผู้ก่อเหตุรุนแรง

ข้อสังเกต ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1994 ของประเทศมาเลเซียไม่ได้กำหนดฐานความผิดกระทำรุนแรงในครอบครัว(crime of domestic violence) เป็นความผิดอาญาขึ้นมาใหม่อีกฐานหนึ่งต่างหากจากความผิดตามประมวลกฎหมายอาญา(not

dependent on the DVA itself but the Penal Code) หากแต่อ้างถึงการกระทำความผิดตามประมวลกฎหมายอาญาอันเป็นมูลฐานความผิดเดิม แต่กฎหมาย DVA เป็นกลไกเสริมประมวลกฎหมายอาญา เช่น การเยียวยาทางแพ่งโดยให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน(interim protection order) หรือคำสั่งคุ้มครอง(protection order) หรือคำสั่งให้ไปรับการไกล่เกลี่ย รับคำปรึกษาแนะนำและอื่นๆ เพื่อคุ้มครองผู้ถูกกระทำความรุนแรงดังที่กล่าวมาแล้วข้างต้น

ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่ากฎหมาย DVA ของประเทศมาเลเซียมิได้กำหนดให้การกระทำความรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอาญาขึ้นมาใหม่อีกฐานเพื่อลงโทษ(DVA did not establish domestic violence as a specific crime punishable by new penalties) หากแต่เป็นมาตรการเยียวยาการก่ออาชญากรรมความรุนแรงในครอบครัว เพื่อเสริมประมวลกฎหมายอาญา

ตามพระราชบัญญัติ DVA ได้จำแนกลักษณะความผิดอันเป็นการกระทำรุนแรงในครอบครัว (domestic violence offences) ตามประมวลกฎหมายอาญามาตราต่างๆ ดังต่อไปนี้

(1) ความผิดฐานทำร้ายร่างกาย ตามมาตรา 323

(2) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายโดยใช้อาวุธหรือสิ่งที่คล้ายอาวุธ ตามมาตรา 324

(3) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายสาหัส(grievous hurt) ตามมาตรา 325

(4) ความผิดฐานทำร้ายร่างกายสาหัสโดยใช้อาวุธหรือสิ่งที่คล้ายอาวุธ ตามมาตรา 326

(5) ความผิดฐานหน่วงเหนี่ยวหรือจำกัดอิสรภาพโดยมิชอบ(wrongful restraint) ตามมาตรา 341

(6) ความผิดฐานกักขังโดยมิชอบ(wrongful confinement) ตามมาตรา 342

(7) ความผิดฐานข่มขืนใจให้กระทำการใดๆ โดยมิชอบ ตามมาตรา 352

(8) ความผิดฐานประทุษร้ายหรือข่มขืนใจโดยเจตนาอนาจาร(outrage modesty) ตามมาตรา 354

(9) ความผิดฐานประทุษร้ายหรือข่มขืนใจโดยเจตนาให้ไร้ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ตามมาตรา 355

(10) ความผิดฐานพยายามประทุษร้ายหรือข่มขืนใจให้ถูกกักขังโดยมิชอบ ตามมาตรา 357

(11) ความผิดฐานข่มขืนกระทำชำเรา ตามมาตรา 376

(12) ความผิดฐานก่อให้เกิดความรำคาญหรืออาจได้รับอันตราย ตามมาตรา 426

(13) ความผิดฐานข่มขู่ให้เกิดความกลัว ตามมาตรา 506

ข้อสังเกต เมื่อมีการใช้บังคับกฎหมาย DVA ตั้งแต่ปี 1995 จนถึงปี 2000 ปรากฏว่ามีการแจ้งเหตุต่อเจ้าพนักงานตำรวจเพื่อขอให้ยื่นเรื่องต่อศาลขอให้ออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินหรือคำสั่งคุ้มครองเพิ่มขึ้นกว่า 150% เช่น ในปี 1995 มีจำนวน 1,409 เรื่อง ปี ค.ศ. 1996 จำนวน 2,319 เรื่อง ปี ค.ศ. 1997 จำนวน 5,736 เรื่อง ในปี ค.ศ. 1998 จำนวน 6,041 เรื่อง ปี ค.ศ. 1999 จำนวน 3,806 เรื่อง ปี ค.ศ. 2000 จำนวน 3,468 เรื่อง โดยหลักการเมื่อแจ้งเหตุกับเจ้าพนักงาน

ตำรวจแล้วควรยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองชั่งคราวในเหตุฉุกเฉินได้ภายใน 24 ชั่วโมง แต่อย่างไรก็ตามเนื่องด้วยระบบราชการทำให้ล่าช้ากว่าศาลจะออกคำสั่งให้ได้ใช้เวลาตั้งแต่ 1 วัน ถึง 24 วัน นับว่าล่าช้าเกินไป จึงมีการเสนอว่าควรให้สิทธิผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวยื่นคำร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน(IPO) หรือคำสั่งคุ้มครอง(PO) ต่อศาลโดยตรงไม่ต้องผ่านเจ้าพนักงานตำรวจจะทำให้ไม่ต้องเสียเวลา จากรายงานของ องค์กรช่วยเหลือผู้หญิง(Women's Aid Organization (WAO)) เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2001 จัดทำโดย Ivy Nallammah Jasiah, Lee Shook Fong & Wathshlah G. Naidu พบว่า การบังคับใช้กฎหมาย DVA ของมาเลเซียยังมีปัญหาอุปสรรคหลายประการโดยเฉพาะทัศนคติของเจ้าพนักงานไม่มีความจริงใจที่จะช่วยเหลือผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง ไม่ให้ความสำคัญที่จะทำการสืบสวนสอบสวน ยังเชื่อว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว วัฒนธรรม กฎหมายและระเบียบวิธีปฏิบัติของหน่วยงานภาครัฐยังเป็นอุปสรรคสำคัญที่ผู้หญิงถูกกระทำรุนแรงกำลังเผชิญและเป็นอุปสรรคในการขอรับความช่วยเหลือคุ้มครองจากหน่วยงานภาครัฐ

อนึ่ง ในกรณีผู้ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินหรือคำสั่งคุ้มครองกระทำการฝ่าฝืนคำสั่งดังกล่าวตามพระราชบัญญัติ DVA มิได้กำหนดมาตรการลงโทษไว้โดยเฉพาะเพียงแต่ให้อำนาจจับกุมผู้ฝ่าฝืนแก่เจ้าพนักงานตำรวจ ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองซ้ำก็ไม่มีบทลงโทษหรือเพิ่มโทษหากแต่ต้องกลับไปเริ่มกระบวนการออกคำสั่งคุ้มครองใหม่อีก

6. กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมของประเทศสิงคโปร์ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

ในปี 1985 รัฐสภาประเทศสิงคโปร์ได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยผู้หญิงฉบับ ค.ศ. 1961(Women's Charter 1961) บทที่ 353 (Chapter 353) ปี 1961 ในหมวดที่ 7 ตั้งแต่ มาตรา 64 – 67 บัญญัติคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว ดังนี้

6.1 การนิยามศัพท์ ตามมาตรา 64 บัญญัติว่า "ภายใต้บังคับหมวดนี้ นอกจากที่มีกฎหมายบัญญัติไว้เป็นอย่างอื่นให้หมายถึงสิ่งต่อไปนี้

(1) "ผู้ร้อง(applicant)" หมายถึง ผู้ที่ยื่นคำร้องขอให้ออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protection order) คำร้องที่ยื่นโดยบุคคลที่บัญญัติไว้ใน มาตรา 65 (10) และบุคคลที่กระทำการแทนเด็กหรือผู้ไร้สามารถ(incapacitated person)

(2) "ศาล" หมายถึง ศาลจังหวัด(District Court) หรือศาลแขวง(Magistrate Court)

(3) "คำสั่งคุ้มครองฉุกเฉิน(expedited order)" หมายถึง คำสั่งที่ออกโดยอาศัยอำนาจ ตามมาตรา 66(1)

(4) "สมาชิกในครอบครัว(family member)" หมายถึงบุคคลที่มีความสัมพันธ์ ดังต่อไปนี้

(ก) คู่สมรสหรือบุคคลที่เคยเป็นคู่สมรส

(ข) บุตรของบุคคล(child of the person) และให้หมายรวมถึงบุตรบุญธรรมหรือบุตรที่ติดมากับคู่สมรส

(ค) บิดาหรือมารดาของบุคคล(a father or mother of the person)

(ง) พ่อตาหรือแม่ยาย

(จ) พี่ชายน้องชายหรือพี่สาวหรือน้องสาว

(ฉ) ผู้ที่เป็นญาติ(relative of the person) ผู้ที่ศาลเห็นว่าเป็นคนไร้ความสามารถตามพฤติการณ์พิเศษและถือว่าเป็นสมาชิกของครอบครัว

(5) “ความรุนแรงในครอบครัว(family violence)” หมายถึง การกระทำด้วยประการใดๆ ดังต่อไปนี้

(ก) จงใจหรือควรรู้หรือพยายามกระทำด้วยประการใดๆ ให้บุคคลที่เป็นสมาชิกในครอบครัวตกอยู่ในภาวะหวาดกลัวหรืออาจได้รับอันตราย

(ข) กระทำการใดอันก่อให้เกิดอันตรายแก่สมาชิกในครอบครัวโดยรู้หรือควรรู้ว่าจะเกิดผลเช่นนั้น

(ค) กักขังหรือควบคุมสมาชิกในครอบครัวโดยมิชอบ(wrongfully) และเป็นการฝืนใจบุคคลนั้นๆ

(ง) ก่อเหตุคุกคาม(harassment) ด้วยเจตนาหรือควรรู้ว่าจะก่อให้เกิดอันตรายหรือเดือดร้อนแก่สมาชิกในครอบครัว แต่ไม่รวมถึงการกระทำเพื่อป้องกันตนเองโดยชอบด้วยกฎหมาย(lawfully used in self – defence) หรือเป็นการอบรมสั่งสอนเด็กอายุต่ำกว่า 21 ปี (correction towards a child below 21 years of age)

(6) “อันตราย(hurt)” หมายถึง ความเจ็บปวดของร่างกาย ป่วยไข้(disease) หรือไม่แข็งแรงทุพพลภาพ(infirmity)

(7) “ไร้ความสามารถ(incapacitated person)” หมายถึง บุคคลที่ไร้ความสามารถอย่างสิ้นเชิงหรือไร้ความสามารถหรือทุพพลภาพบางส่วนของร่างกาย อันเนื่องมาจากความบกฟ้องของร่างกายหรือจิตใจหรือความเจ็บป่วยหรือสูงอายุ

(8) “คำสั่งคุ้มครอง(protective order)” หมายถึง คำสั่งที่ออกตาม มาตรา 65

(9) “ผู้ได้รับความคุ้มครอง(protected person)” หมายถึง บุคคลที่ได้รับคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ

(10) “ญาติ(relative)” หมายถึง ผู้ที่มีความสัมพันธ์กันโดยทางสมรสหรือเกี่ยวข้องโดยการรับบุตรบุญธรรม

(11) “ที่พักอาศัยร่วมกัน(shared residence)” หมายถึง เคหะสถาน(premises) ซึ่งคู่กรณีอีกฝ่ายอยู่หรือเคยอยู่อาศัยร่วมกันเสมือนหนึ่งเป็นสมาชิกในครัวเรือนเดียวกัน(living together as member of the same household)

6.2 คำสั่งคุ้มครอง(protective order) ตาม มาตรา 65 มีกระบวนการออกคำสั่งคุ้มครองดังนี้

(1) ศาลจังหวัดหรือศาลแขวงมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลถ้าเป็นที่พอใจ (satisfaction on a balance of probabilities) ของศาลว่า มีการกระทำหรือน่าเชื่อว่ามีการกระทำความรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว ทั้งปรากฏว่ามีความจำเป็นต้องคุ้มครอง ให้ศาลออกคำสั่งห้ามมิให้บุคคลนั้นก่อเหตุความรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัว

(2) สมาชิกในครอบครัวหรือผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้เยาว์หรือคนไร้ความสามารถมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองได้

(3) คำสั่งคุ้มครองอาจอยู่ภายใต้ข้อยกเว้นหรือกำหนดเงื่อนไขใดๆ ไว้ในคำสั่งคุ้มครองเป็นการเฉพาะก็ได้และอาจจะกำหนดระยะเวลาเป็นการเฉพาะก็ได้

(4) ในการออกคำสั่งคุ้มครองถ้าศาลเห็นสมควรจะวางข้อกำหนดมิให้ผู้ที่ศาลสั่งมิให้กระทำรุนแรงในครอบครัว ยุยงส่งเสริม หรือช่วยเหลือสนับสนุนให้บุคคลอื่นกระทำรุนแรงแก่ผู้ได้รับคำสั่งคุ้มครองก็ได้

(5) ในการออกคำสั่งคุ้มครองถ้าเป็นที่พอใจและศาลเห็นว่ามีความจำเป็นต้องคุ้มครองหรือเพื่อความปลอดภัยของผู้ยื่นคำร้องขอ ถ้าศาลพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ทั้งปวงถ้าเห็นสมควร(the court thinks fit) ศาลอาจจะออกคำสั่งเพิ่มเติมข้อหนึ่งหรือหลายข้อดังต่อไปนี้ก็ได้ คือ

(ก) คำสั่งให้ผู้ได้รับความคุ้มครอง(protected person) มีสิทธิครอบครองร่วมหรือเฉพาะส่วนในที่อยู่อาศัย โดยจำกัดสิทธิครอบครองร่วมหรือเฉพาะส่วนในที่อยู่อาศัยของผู้กระทำรุนแรง ทั้งนี้ไม่คำนึงว่าสิทธิครอบครองหรือสิทธิการเช่าที่อยู่อาศัยนั้นจะเป็นของผู้กระทำรุนแรงแต่เพียงฝ่ายเดียวหรือไม่ หรือมีสิทธิร่วมกับผู้ร้องขอ

(ข) คำสั่งให้ผู้กระทำรุนแรงหรือผู้ได้รับความคุ้มครองหรือทั้งสองฝ่ายหรือบุตร ไปรับคำปรึกษาแนะนำยังหน่วยงานที่ได้รับการรับรองจากรัฐมนตรีหรือที่ศาลเห็นสมควรสั่งให้ไปรับคำปรึกษาแนะนำ

(ก) ออกคำสั่งใดๆ ถ้าจำต้องกระทำเพื่อให้คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพมีผลบังคับภายใต้มาตรา 65

(6) ในกรณีผู้ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองได้ทำข้อตกลงขยายหรือจำกัดหรือห้ามหรือผูกมัดเกี่ยวกับที่อยู่อาศัยกับบุคคลใด ข้อตกลงดังกล่าวหามีผลกระทบต่อคำสั่งให้ผู้ได้รับความคุ้มครองมีสิทธิครอบครองที่อยู่อาศัยร่วมหรือเฉพาะส่วนไม่ ตามมาตรา 65 (5)

(7) ในกรณีผู้ที่ต้องปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองหรือคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินกระทำการฝ่าฝืนคำสั่ง นอกจากต้องรับโทษ ตามมาตรา 65 (8) แล้ว ศาลอาจจะออกคำสั่งอย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายคำสั่ง ตามมาตรา 65 (5) อีกได้ โดยให้มีผลนับแต่วันออกคำสั่งใหม่หรือตามที่ระบุในคำสั่งนั้นก็ได้

(8) ผู้ใดจงใจฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองหรือคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินที่ศาลออก ตาม มาตรา 65 (5) เว้นแต่คำสั่งที่ออกตามความใน มาตรา 65 (5) (b) เป็นความผิดมีโทษปรับไม่เกิน 2,000 เหรียญสิงคโปร์หรือจำคุกไม่เกิน 6 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ ในกรณีกระทำผิดฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองครั้งที่ 2 มีโทษปรับไม่เกิน 5,000 เหรียญสิงคโปร์ หรือจำคุกไม่เกิน 12 เดือน หรือทั้งจำทั้งปรับ

(9) ในกรณีไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลที่ออก ตาม มาตรา 65 (5) (b) เป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาล

(10) ในกรณีเด็กอายุต่ำกว่า 21 ปี หรือผู้ไร้ความสามารถ การยื่นคำร้องขอภายใต้บังคับ มาตรา 65 หรือ มาตรา 66 ผู้แทนโดยชอบธรรม(guardian) ญาติหรือบุคคลที่รับผิดชอบในการอุปการะเลี้ยงดูเด็กหรือผู้ไร้ความสามารถนั้นหรือบุคคลที่รัฐมนตรีแต่งตั้งมีสิทธิ์ยื่นคำร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองแทนได้

(11) ผู้กระทำความผิดฐานฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครอง ตามมาตรา 65 (8) ถือว่าเป็นผู้กระทำผิดอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา เจ้าพนักงานตำรวจมีอำนาจจับกุมได้

6.3 การออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน(expedited order) ตามมาตรา 66

(1) เมื่อมีการยื่นคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพ ตามมาตรา 65 ถ้าความปรากฏต่อศาลว่ามีเหตุอันตรายในครอบครัวใกล้จะเกิดแก่ผู้ยื่นคำร้องขอ ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินได้โดยไม่ต้องคำนึงว่า

(ก) ยังไม่มีการส่งหมายเรียก(summons) ให้แก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำรุนแรง(respondent) แล้วหรือไม่ หรือเพิ่งได้รับหมายเรียกยังไม่ครบระยะเวลาตามกฎหมายกำหนด หรือ

(ข) ยังไม่มีการส่งหมายเรียกให้ผู้ถูกกล่าวหาให้ไปปรากฏตัวในวันเวลาและสถานที่ใด

(2) คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินจะยังไม่มีผลบังคับจนกว่าถึงวันที่มีการส่งคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวแก่ผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำรุนแรงทราบโดยชอบ ถ้าศาลกำหนดวันให้คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวมีผลบังคับอย่างช้าที่สุดคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวจะมีผลต่อเมื่อถึงวันที่ศาลกำหนด อย่างไรก็ตามคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินย่อมสิ้นสุดลงด้วยเหตุดังต่อไปนี้

(ก) คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินมีผลเพียง 24 วัน นับแต่วันที่คำสั่งมีผลบังคับโดยชอบ หรือ

(ข) เมื่อถึงวันเริ่มการพิจารณาไต่สวนคำร้องขอคุ้มครอง

6.4 การแก้ไขเปลี่ยนแปลงคำสั่งคุ้มครอง

(1) ตามมาตรา 67 ให้อำนาจผู้ยื่นคำร้องขอ(applicant) หรือผู้ที่ถูกคำสั่งคุ้มครองหรือคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินบังคับมีสิทธิยื่นคำร้องขอให้ศาลแก้ไขเปลี่ยนแปลง(vary) เลื่อน(suspend) หรือยกเลิกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพเสียได้

(2) การวางข้อกำหนดของศาล(rules of court) ตามมาตรา 67 โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้การออกคำสั่งคุ้มครอง ตามมาตรา 65 และ 66 เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ กล่าวโดยเฉพาะข้อกำหนดของศาลดังกล่าวก็เพื่อให้การพิจารณาคดีต้องปราศจากความล่าช้า ในการยื่นคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพภายใต้บทบัญญัติ มาตรา 65 (5) (a)

(3) การสิ้นผลของคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวโดยเหตุฉุกเฉิน ตามมาตรา 66 (2) หาเป็นการตัดสิทธิผู้ร้อง(applicant) ที่จะร้องขอคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน ตามมาตรา 66 (1) อีกไม่

ตารางที่ 19 เปรียบเทียบกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวระหว่างประเทศไทย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา(เฉพาะมลรัฐนิวยอร์ก) ออสเตรเลีย มาเลเซียและสิงคโปร์

ประเทศ	มูลความผิด		ศาลออกคำสั่งคุ้มครองทางแพ่ง	หมายเหตุ
	แพ่ง	อาญา		
<u>ไทย</u> ความรุนแรงในครอบครัว				
- ทำร้าย/หน่วงเหนี่ยวกักขัง	ละเมิดเหตุหย่า(สมรสโดยชอบ)	ผิดต่อชีวิตร่างกาย/เสรีภาพ	- มี(เฉพาะฟ้องหย่า)	- มีการปฏิบัติพิเศษพยายามไกล่เกลี่ย/เลี่ยงการดำเนินคดีอาญา เว้นแต่กระทำผิดหลายครั้ง/ผู้เสียหายได้รับบาดเจ็บสาหัส
- ทารุณทางเพศ(สมรสโดยชอบ)	-	-	-	
- ทารุณทางเพศ(มิใช่คู่สมรส)	ละเมิด	ผิดต่อเพศ	-	
- กระทำอันไม่เป็นธรรม	-	-	-	
<u>อังกฤษ</u> ความรุนแรงในครอบครัว				

- ทำร้าย/หน่วงเหนี่ยว/กักขัง	ละเมิด	ผิดต่อชีวิตร่างกาย/เสรีภาพ	- คำสั่งห้ามรบกวน(non - molestation order)	- เจ้าหน้าที่ตำรวจยังขาดทักษะและมีทัศนคติทางลบต่อการช่วยเหลือผู้เสียหาย
- ทารุณทางเพศ	ละเมิด	ผิดต่อเพศ	- คำสั่งห้ามรบกวน(non - molestation order)	- การฝ่าฝืนคำสั่งเป็นการละเมิดอำนาจศาล/หรือเป็นความผิดอาญาอีกฐานต่างหากจากฐานความผิดเดิม
- รบกวนครอบครองทรัพย์	ละเมิด	-	- คำสั่งห้ามรบกวนการครอบครอง(occupation order)	
- การคุกคาม (harassment)	ละเมิด	ผิดอาญา	- คำบังคับ/คำสั่งห้ามคุกคาม(injunction/ restraining order)	- ฝ่าฝืนเป็นความผิดอาญาและละเมิดอำนาจศาล
<u>สหรัฐอเมริกา (มลรัฐนิวยอร์ก)</u> ความรุนแรงในครอบครัว				
- ทำร้ายร่างกาย	ละเมิด	ผิดอาญา	- คำสั่งคุ้มครองชั่วคราว (temporary order for protection)	- คดีคุ้มครองสวัสดิภาพอยู่ในอำนาจพิจารณาของศาลครอบครัว
- ข่มขู่/ขู่เข็ญ	-	ผิดอาญา	- คำสั่งคุ้มครองและสงเคราะห์เด็กชั่วคราว (temporary order for child support)	- เมื่อฝ่าฝืนในคำสั่งถือเป็นละเมิดอำนาจศาล (contempt of
- คุกคาม	-	ผิดอาญา		

			- การวางข้อกำหนด(order of disposition) - คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (order of protection) - คำสั่งห้ามมีหรือเพิกถอนใบอนุญาตให้มีหรือพกพาอาวุธปืน - คำสั่งโอนคดีไปศาลอาญา	court) - ศาลครอบครัวมีอำนาจสั่งโอนคดีไปศาลอาญาเพื่อให้อัยการฟ้องคดีอาญาในมูลความผิดเดิม
<u>ออสเตรเลีย</u> ความรุนแรงในครอบครัว - ทำร้ายร่างกาย/จิตใจ - ทารุณทางเพศ (sexual abuse) - รบกวน (molestation) - คุกคาม (harassment)	ละเมิด	ผิดอาญา	- คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ - คำสั่งให้ขับไล่(ouster order) ออกจากบ้านหรือที่พักอาศัย - คำสั่งอุปกรณ์เกี่ยวกับการขนย้ายสิ่งของเครื่องใช้	- ฝ่าฝืนเป็นความผิดอาญาอีกฐานต่างหากจากความผิดเดิม
<u>มาเลเซีย</u> ความรุนแรงในครอบครัว - กระทำความผิดเกี่ยวกับร่างกาย/จิตใจ/เสรีภาพ/เพศตามประมวลกฎหมายอาญา	ละเมิด	ผิดอาญา	- คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน(IPO) - คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (PO)	- ฝ่าฝืนคำสั่ง(IPO) ให้อำนาจจับกุมแก่เจ้าพนักงานตำรวจ - การฝ่าฝืนคำสั่ง (PO) ไม่มีบทลง

<u>สิงคโปร์</u> ความรุนแรงในครอบครัว - กระทำอันตรายต่อร่างกายจิตใจ - กระทำอันตรายต่อเสรีภาพ - กระทำอันตรายต่อเพศ	ละเมิด	ผิดอาญา	- คำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน(EO) - คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ (PO)	โทษ - การฝ่าฝืนคำสั่ง (PO) ซ้ำไม่มีบทลงโทษหรือเพิ่มโทษ - ฝ่าฝืนคำสั่งมีโทษปรับและจำคุก - ฝ่าฝืนคำสั่งซ้ำมีบทเพิ่มโทษปรับและคุก - ฝ่าฝืนคำสั่งอุปกรณ์เป็นการละเมิดอำนาจศาล

บทที่ 6

วิเคราะห์กรณีศึกษาและข้อเสนอแนะ

ตามระเบียบวิธีวิจัย กำหนดให้สัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้หญิงที่เคยถูกกระทำความรุนแรง (survivor) จากคู่สมรส(spouse) หรือคู่ครอง(intimate partner) จำนวน 10 ราย โดยเลือกกลุ่มตัวอย่างที่มีการดำเนินคดีทางแพ่งหรือทางอาญาจำนวน 5 ราย และกลุ่มตัวอย่างที่มิได้ดำเนินคดี จำนวน 5 ราย

อนึ่ง เพื่อให้ได้ข้อมูลจากกรณีศึกษาไม่มีอคติทางเพศ(gender bias) จึงได้ทำการสัมภาษณ์ผู้ชายที่เคยมีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจำนวน 10 ราย ทั้งนี้ เพื่อสะท้อนมุมมองของปัญหาได้รอบด้าน

ในการนี้ คณะผู้วิจัยได้ทำหนังสือขอความร่วมมือและขออนุญาตสัมภาษณ์ไปยังบุคคลที่จะทำการสัมภาษณ์ก่อน โดยสัมภาษณ์ตามแบบสัมภาษณ์ที่กำหนด ส่วนบางประเด็นคำถามระหว่างผู้ให้สัมภาษณ์ผู้หญิงกับผู้ชายย่อมแตกต่างกัน และทำการสัมภาษณ์ ตามเงื่อนไขและข้อกำหนดระเบียบวิธีวิจัยดังกล่าวข้างต้น

เมื่อได้ทำการสัมภาษณ์เสร็จแล้วจึงนำข้อเท็จจริงที่ได้จากการสัมภาษณ์ตลอดจนความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของผู้ให้สัมภาษณ์มาทำการศึกษาวิเคราะห์ตามคำแนะนำจากการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน(focus group) ทั้งนี้ เพื่อประมวลผลสนับสนุนหรือโต้แย้งข้อคิดเห็นหรือข้อค้นพบทางวิชาการและสนับสนุนข้อเสนอแนะต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวที่สอดคล้องกับบริบทสังคมไทยโดยลำดับดัง ต่อไปนี้

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้หญิงที่เคยถูกคู่สมรสหรือคู่ครองกระทำรุนแรง

1. ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 10 กรณี อายุเฉลี่ย 39 ปี อายุต่ำสุด 23 ปี สูงสุด 62 ปี ระยะเวลาที่อยู่กับคู่สมรสจนแยกกันอยู่ตั้งแต่ 1 ปี ถึง 48 ปี มีบุตรด้วยกัน 7 กรณี ไม่มีบุตรด้วยกัน 3 กรณี พื้นฐานการศึกษาสำเร็จประถมปีที่ 2 จำนวน 1 กรณี ประถมปีที่ 6 จำนวน 1 กรณี มัธยมปีที่ 3 จำนวน 1 กรณี มัธยมปีที่ 6 จำนวน 1 กรณี ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ป.ว.ช.) จำนวน 2 กรณี ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง(ป.ว.ส.) จำนวน 1 กรณี ปริญญาตรีจำนวน 2 กรณี พื้นฐานการศึกษาของคู่สมรสสำเร็จประถมศึกษาปีที่ 4 จำนวน 2 กรณีมัธยมปีที่ 2 จำนวน 1 กรณี ประกาศนียบัตรวิชาชีพ(ป.ว.ช.) จำนวน 2 กรณี ปริญญาตรี 3 กรณี อาชีพผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่ได้ประกอบอาชีพ(แม่บ้าน) จำนวน 3 กรณี รับจ้างอิสระจำนวน 4 กรณี ทำงานบริษัทเอกชน จำนวน 2 กรณี ธุรกิจส่วน

ตัวจำนวน 1 กรณี ส่วนอาชีพของคู่สมรส ทำงานบริษัทเอกชนจำนวน 2 กรณี ทำธุรกิจส่วนตัว จำนวน 6 กรณี ลูกจ้างส่วนราชการ จำนวน 2 กรณี

ข้อสังเกต ปัจจัยด้านอายุ ระยะเวลาที่อยู่กับคู่สมรส การมีบุตร พื้นฐานการศึกษาและอาชีพผู้ให้สัมภาษณ์กับพื้นฐานการศึกษาและอาชีพของคู่สมรสที่แตกต่างกันไม่น่าจะเป็นปัจจัยโดยตรงที่ก่อให้เกิดความรุนแรงในครอบครัว แต่น่าจะเป็นปัจจัยร่วมกับสาเหตุอื่นเป็นสำคัญ เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์ 2 กรณี สะท้อนว่า เมื่อสามีมีฐานะดีขึ้น สามีจะเริ่มเข้าสังคมเที่ยวกลางคืนและมีหญิงอื่น จึงเป็นมูลเหตุของความหึงหวงนำไปสู่ความขัดแย้งและปัญหาการกระทำความรุนแรง

อนึ่ง แต่ผลจากการศึกษาของ Gells (1987) พบว่า สถานะทางสังคมและรายได้ต่ำ(low soci - economic stress) เป็นปัจจัยหนึ่งของความรุนแรงในครอบครัว ส่วน Harris & Bologh (1985) ศึกษาผู้ชาย 34 คน พบว่า ผู้ชายกระทำรุนแรงต่อคู่สมรสประมาณร้อยละ 50 เป็นกลุ่มผู้ประกอบอาชีพใช้แรงงานผู้ชายดังกล่าวมีความเห็นว่าภริยาต้องเป็นแม่บ้านและรับใช้สามี ทั้งมีความเห็นว่าภริยาต้องเชื่อฟังตนเพื่อเป็นการตอบแทนที่ฝ่ายชายเป็นผู้หาเลี้ยงครอบครัวหากฝ่ายหญิงไม่เชื่อฟังก็จะถูกทำร้ายทุบตี

2. ลักษณะความรุนแรงที่ถูกกระทำ

ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 10 กรณี ถูกคู่สมรสกระทำความรุนแรงมีลักษณะต่างๆ กันอาจแยกได้ดังนี้

ลักษณะการกระทำความรุนแรง	มีผลต่อร่างกาย	มีผลต่อจิตใจ
- ทำร้ายทุบตี	4	
- กระทำรุนแรงต่อเพศ(มีเพศสัมพันธ์โดยอีกฝ่ายไม่สมัครใจ)	2	
- ใช้วาจา หยาบคาย ตะคอก(verbal abuse)		2
- ทำลายสิ่งของ		1
- ละเลย/ทอดทิ้ง		3
- กักขังคู่สมรสและบุตร(อ้างว่าลืม)		1
- มีหญิงอื่น(มีผลต่อจิตใจ)		5
- ไม่เลี้ยงดูให้อดอยาก		1
- ดื่มสุรา/เที่ยวกลางคืน		2
- ควบคุมการเงิน/ทรัพย์สิน		4
- ควบคุมไม่ให้อิสระ		1
- เล่นการพนัน		1
รวม	6	21

หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายถูกคู่สมรสกระทำความรุนแรงหลายลักษณะร่วมกันซึ่งมีผลเป็นความรุนแรงต่อร่างกายและจิตใจ เมื่อวิเคราะห์การสัมภาษณ์ทั้ง 10 กรณี พบว่า ส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์ถูกคู่สมรสกระทำรุนแรงหลายลักษณะร่วมกัน ดังผู้ให้สัมภาษณ์กรณีหนึ่งกล่าวว่า “ความรุนแรงที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับเริ่มตั้งแต่วันแรกที่ถูกสามีดักฉุดไปข่มขืนเป็นภริยา และถูกสามีทำร้ายตั้งแต่บิดข้อมือ กระชากเสื้อ ตบตี เตะ จนรุนแรงขั้นใช้อาวุธทำร้ายและข่มขู่ เช่น ตีด้วยไม้หน้าสาม ฟันด้วยมีด ขู่ด้วยปืนและเหล็ก ถูกกระทำรุนแรงเป็นประจำอาทิตย์ละ 1 – 2 ครั้ง โดยผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับความรุนแรงมาเป็นระยะเวลากว่า 30 ปี สาเหตุที่สามีใช้ความรุนแรงน่าจะมาจากอุปนิสัยความประพฤติเป็นคนเจ้าชู้และชอบใช้ความรุนแรงกับภริยาและบุตรเวลาสามีดื่มสุรายิ่งมีพฤติกรรมใช้ความรุนแรงมากขึ้น” ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “สามีไปมีหญิงอื่นหลังจากนั้นสามีเริ่มขาดความรับผิดชอบใช้ความรุนแรงทางวาจาจนทำให้เจ็บช้ำใจและก่อให้เกิดความเสียหาย เช่น เมื่อสามีมีหญิงอื่นไม่ใส่ใจดูแลความเป็นอยู่ของผู้ให้สัมภาษณ์ ไม่รับผิดชอบค่าใช้จ่ายภายในบ้าน พาหญิงอื่นเข้ามาพักค้างคืนที่คอนโด ด่าว่าด้วยวาจาหยาบคาย ก้าวร้าว ตะคอก ผลักผู้ให้สัมภาษณ์ต่อหน้าสาธารณชน” นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ขณะที่อยู่กับสามีตนมีอาการหวาดผวากลัวว่าจะถูกทำร้ายไม่เว้นแต่ละวัน นอนไม่หลับ สมองเบลอ ไม่เป็นตัวของตัวเอง จนถึงอยากจะฆ่าตัวตาย เพราะความรุนแรงถี่ขึ้นเรื่อยๆ และหลายรูปแบบ สาเหตุที่ทำให้สามีทำร้ายร่างกายเกิดจากความผิดพลาดเล็กน้อย เช่น ติดต่อโทรศัพท์เรื่องงานให้สามีไม่ได้ ลืมหยิบยาให้ สามีเคยสั่งให้กินซอสพริก 1 ขวด เอาเหล้าแม่โขงราดตัวแล้วขู่จะจุดไฟ ใช้กำลังตบตี กระทืบบริเวณส่วนล่าง ใช้เข็มขัดเฆี่ยน ใส่กุญแจมือ กุญแจเท้า ให้ฉีกรูปแต่งงานที่มีรูปมารดาผู้ให้สัมภาษณ์แล้วให้กินเข้าไป เป็นต้น”

ข้อสังเกต พิเคราะห์แล้วเห็นว่า ลักษณะการกระทำความรุนแรงระหว่างคู่สมรสจากกรณีตัวอย่างสอดคล้องกับผลการศึกษาวิจัยของนักวิจัยที่กล่าวไว้ในบทที่ 3 กล่าวคือ ทำร้ายทุบตี(physical abuse) ทำรุนแรงทางเพศ(sexual violence) ใช้วาจาหยาบคาย(verbal abuse) ละเลยความรู้สึกหรือทอดทิ้ง(emotional or psychological abuse) ตลอดจนการควบคุมการเงินและทรัพย์สิน Stephen Parker & Patrick Parkinson) เห็นว่า การควบคุมการเงินถือเป็นความรุนแรงทางเศรษฐกิจ(money mask or economic violence)

3. สาเหตุของความรุนแรง

สาเหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์ถูกคู่สมรสกระทำความรุนแรงอาจแยกได้ ดังนี้

สาเหตุความรุนแรง	จากคู่สมรส	จากผู้ให้สัมภาษณ์
- การทำธุรกิจร่วมกันมีปัญหา	1	
- อุปนิสัยชอบใช้ความรุนแรง	2	
- เจ้าชู้/ชู้สาว/มีหญิงอื่น	4	
- ดื่มสุรา	2	
- ไม่ทำงาน/ไม่มีรายได้		1
- ไม่เปิดโอกาสให้คู่สมรสทำงานหารายได้	1	
- เห็นแก่ได้/ควบคุมการเงิน	1	
- ละเลยทอดทิ้งไม่เลี้ยงดูคู่สมรส	2	
- ละเลย/ไม่สนใจเลี้ยงดูบุตร	1	
- ถูกเลิกจ้าง/ตกงาน	1	
- ฐานะดีขึ้นเริ่มเข้าสังคม/เที่ยวกลางคืน/กลับบ้านดึกหรือไม่กลับบ้าน	2	
- ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย		1
- การพนัน	1	
- อารมณ์ร้าย/ถูกกดดัน		1
- อุปนิสัยชอบสบาย/ทำอะไรตามใจตนเองเสมอ	1	
รวม	19	3

หมายเหตุ สาเหตุของความรุนแรงกว่า ร้อยละ 90 มาจากคู่สมรสและเป็นสาเหตุร่วมมากกว่า 1 สาเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “สาเหตุที่สามีใช้ความรุนแรงกับตนเกิดจากเรื่องชู้สาว สามีไปมีหญิงอื่นและปัญหาเศรษฐกิจ” ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “สาเหตุที่เกิดความรุนแรงกับสามีเนื่องมาจากปัญหาทำธุรกิจร่วมกัน” นอกจากนี้ยังมีผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “สาเหตุของความรุนแรงมาจากอุปนิสัยส่วนตัวของสามี ชอบสบาย ทำอะไรตามใจตัวเอง ไม่คิดถึงจิตใจคนอื่น นอกจากนี้ยังมาจากสามีมีเงินเข้าสังคมที่เปลี่ยนไป เที่ยวกลางคืนและชู้สาว” ในส่วนสาเหตุของความรุนแรงที่มาจากผู้ให้สัมภาษณ์มีเพียงเป็นส่วนน้อย เช่น มีอุปนิสัยใช้จ่ายฟุ่มเฟือยโดยนำบัตรเครดิตของคู่สมรสไปใช้โดยไม่แจ้งให้ทราบล่วงหน้า สาเหตุผู้ให้สัมภาษณ์ไม่มีงานทำและไม่มีรายได้แต่ก็เนื่องจากคู่สมรสเป็นฝ่ายให้ออกจากงานมาทำหน้าที่แม่บ้านแต่นานเข้ากลับถือเป็นสาเหตุของความรุนแรง ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์อารมณ์ร้าย(อุปนิสัยใจร้อน) จนถึงขั้นทำร้ายคู่สมรส(อ้างว่าเป็นอุบัติเหตุ) จนถูกดำเนินคดีอาญาก็สืบเนื่องมาจากคู่สมรสคบเพื่อนมาก ดื่มสุราเล่นการพนันกับเพื่อนทั้งยังโกหกพฤติกรรมของตนเอง นอกจากนี้ยังถูกกดดันจากญาติฝ่ายคู่สมรส

ข้อสังเกต จากการพิเคราะห์กรณีศึกษาสามารถชี้ได้ว่า สาเหตุแห่งความรุนแรงในครอบครัวเป็นปัญหาร่วม(multi – problem) มาจากหลายสาเหตุ(multi – causes) เช่น อุปนิสัย ชอบสบาย ทำอะไรตามใจตนเอง ชอบใช้ความรุนแรง เจ้าชู้ชอบเปลี่ยนคู่นอน ความประพฤติชอบเที่ยวกลางคืนเล่นการพนัน ดื่มสุรา ชอบเข้าสังคม ใช้จ่ายฟุ่มเฟือย ไม่สนใจเลี้ยงดูครอบครัว ไม่ใส่ใจความรู้สึกคู่สมรสและบุตรเห็นแก่ตัวซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Hotaling & Sugarman (1986), George (1994) และ Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า การศึกษาสาเหตุของอุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวไม่อาจใช้ทฤษฎีใดทฤษฎีหนึ่ง(mono – theorical/mono – causal explanation) อธิบายได้อย่างครบถ้วนสมบูรณ์จำต้องอาศัยทฤษฎีหลายทฤษฎีวิเคราะห์ร่วมกันเป็นสำคัญ

ข้อเสนอแนะที่ 1 การลดปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจำต้องขจัดที่สาเหตุโดยให้ความรู้ความเข้าใจในการใช้ชีวิตร่วมกันของคู่สมรส รวมทั้งให้ตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัว

4. ผลกระทบของความรุนแรงที่มีต่อผู้ให้สัมภาษณ์และบุตร

ผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัวย่อมมีทั้งด้านร่างกาย จิตใจ และภาวะความเป็นอยู่ตลอดจนสวัสดิภาพของบุตร

ลักษณะความรุนแรง	ต่อกายผู้ให้สัมภาษณ์	ต่อจิตใจผู้ให้สัมภาษณ์	ต่อความเป็นอยู่ผู้ให้สัมภาษณ์	ต่อบุตร
- ทำร้ายทุบตี	7	7	5	4
- ทารุณทางเพศ	2	2		
- ใช้วาจาหยาบคายตะคอกใส่		2		
- ควบคุมไม่ให้อิสระ		1	1	
- ควบคุมการเงิน/ทรัพย์สิน		4	2	
- ไม่ให้ทำงานหารายได้		1	1	
- ทำลายสิ่งของ	1	1		1
- กักขัง		1		
- ละเลยไม่สนใจความรู้สึก		2		
- ทอดทิ้งไม่อุปการะ			1	1

เลี้ยงดู - ไม่เอาใจใส่บุตร - มีหญิงอื่น - เที่ยวกลางคืน - ดื่มสุรา/เล่นการพนัน		5 1 2 1	2	1
รวม	10	31	12	7

หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์ถูกคู่สมรสทำร้ายทุบตีนอกจากได้รับบาดเจ็บฟกช้ำดำเขียวแล้วยังมีผลกระทบต่อจิตใจทำให้เครียดรู้สึกว่าตนเองไร้ค่ารวมถึงผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ทำให้ยากลำบากลง ส่วนความรุนแรงที่ไม่มีผลกระทบต่อร่างกายโดยตรงแต่มีผลกระทบต่อจิตใจอารมณ์ รวมถึงบุตรได้รับผลกระทบทางกาย (ในกรณีถูกทำร้ายทุบตีโดยตรง) และจิตใจเมื่อเห็นบิดามารดามีปัญหาทะเลาะกัน ผลสุดท้ายลงเอยด้วยการหย่าหรือแยกกันอยู่ถึง 8 กรณี สามารถปรับความเข้าใจแล้วกลับไปอยู่ด้วยมีเพียง 2 กรณี กรณีความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากสามีมีหญิงอื่นผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวทำให้เกิดบาดแผลตามเนื้อตัวร่างกายมีรอยเขียวช้ำ มีอาการช้ำในอกเกิดจากสามีใช้ไม้หน้าสามไล่ตี สาเหตุเกิดจากการที่ผู้ให้สัมภาษณ์พบรูปถ่ายสามีกับหญิงอื่นจึงเกิดการทะเลาะเป็นเหตุให้สามีทำร้ายอย่างรุนแรง ด้านสุขภาพจิตทำให้ผู้สัมภาษณ์เกิดความซึมเศร้า ไม่อยากมีชีวิตอยู่ต่อไป เคยคิดฆ่าตัวตาย แต่เป็นห่วงบุตร มารดาและน้องๆ ที่ต้องเลี้ยงดู... นอกจากนี้บุตรเห็นผู้ให้สัมภาษณ์ถูกสามีทำร้ายและยังชอบใช้ความรุนแรงต่อบุตรตั้งแต่เล็ก” ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ผลกระทบทางกายที่ถูกสามีทำร้าย เกิดบาดแผลตามเนื้อตัวร่างกายฟกช้ำดำเขียวช้ำใน จนถึงครั้งที่รุนแรงที่สุดคือเลือดออกและสลบไป ถูกสามีตบตีแล้วกระทืบที่ท้องจนเลือดออกปากและจมูกและถูกเตะจนสลบ ด้านจิตใจเกิดอาการซึมเศร้า ไม่อยากมีชีวิตอยู่ ผู้ให้สัมภาษณ์เคยคิดฆ่าตัวตาย 2 ครั้ง แต่เพื่อนบ้านมาช่วยไว้ทัน ไม่สามารถทำงาน บุตรจะพบเห็นมารดาถูกกระทำรุนแรงมาตั้งแต่เด็ก สามีชอบใช้ความรุนแรงต่อบุตรตั้งแต่เด็ก ครั้งหนึ่งบุตรชายเคยถูกบิดาตีบ่อยมาก ตีจนนิ้วเท้าฉีก โดยใช้ไม้อันใหญ่ตีบ้างครั้งก็จับลูกเหวี่ยง” ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “สามีมีหญิงอื่นความรุนแรงต่อร่างกายไม่มี แต่ทำให้สุขภาพที่ไม่ดีอยู่แล้วกลับยิ่งทรุดหนัก เนื่องจากมีโรคประจำตัว คือ ไมเกรน บางครั้งหายใจไม่ออกเป็นลมง่ายเหนื่อยง่าย ด้านจิตใจรู้สึกอึดอัด เครียด ไม่กล้าปรึกษาใคร เสียสุขภาพจิต รู้สึกตนเองผิด อาย หวาดระแวง อยากฆ่าตัวตาย” ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “สามีมีหญิงอื่นไม่กลับบ้าน ทำให้ตนสุขภาพย่ำแย่กินไม่ได้นอนไม่หลับ ร้องไห้กับลูกทุกวัน บางวันปิดบ้านเงียบร้องให้กับลูกทั้งวันไม่ทานข้าวจนน้ำหนักลดทั้งแม่ทั้งลูก สภาพจิตใจแย่มากเครียดตลอดเวลา...” นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ผลกระทบทางกายที่ถูกสามีทำร้าย มีรอยเขียวช้ำ ถูกบุหรี่จี้ตามเนื้อตัว ถูกทำร้ายเป็นบาด

แผลในร่มผ้า ส่วนด้านจิตใจเกิดอาการหวาดกลัว นอนไม่หลับ ขาดความเชื่อมั่น ไม่เป็นตัวของตัวเอง เกิดความสันสนกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้น เคยมีเพศสัมพันธ์โดยที่ตนไม่สมัครใจ…” เป็นต้น

ข้อสังเกต พิเคราะห์จากกรณีศึกษาเห็นว่า ผลกระทบของผู้ให้สัมภาษณ์ที่ถูกคู่สมรสกระทำรุนแรงย่อมมีผลแตกต่างกัน ดังที่ คณะกรรมการกฎหมาย(The Law Comission) ของประเทศอังกฤษกล่าวไว้ในรายงานฉบับที่ 207 (1992) ว่า ผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวย่อมมีผลกระทบต่อสุขภาพกาย อนามัยและความเป็นอยู่อย่างปกติสุข(well – being) แม้ว่าจะไม่มีการใช้กำลังประทุษร้ายก็ตาม ความร้ายแรงและผลกระทบย่อมขึ้นอยู่กับสภาพธรรมชาติของผู้ถูกกระทำเป็นสำคัญ ผลกระทบต่อกาย เช่น ถูกทำร้ายทุบตีหรือกระทำรุนแรงทางเพศย่อมมีผลกระทบต่อจิตใจเสมอ ในขณะเดียวกันความรุนแรงที่ไม่มีผลกระทบต่อกาย เช่น ถูกดุด่าด้วยถ้อยหยาบคาย ข่มขู่ ตะคอกใส่ ละเลยทอดทิ้ง ไม่ใส่ใจเลี้ยงดู กักขัง มีหญิงอื่น ควบคุมไม่ให้อิสระภาพ ควบคุมการเงิน ทำลายสิ่งของเหล่านี้มีบางกรณีมีผลกระทบต่อจิตใจยิ่งกว่าถูกทำร้ายทุบตีทางกายเสียอีก ที่สำคัญคือมีผลกระทบต่อบุตร ดังที่ Parker, S., Parkinson, P, & Behrens, J. กล่าวว่า ผู้ชายที่ทุบตีทำร้ายคู่สมรสจะทุบตีบุตรด้วยประมาณร้อยละ 40 – 60 เด็กที่ถูกทำร้ายหรือเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะเด็กผู้ชายเมื่อเติบโตขึ้นจะกลายเป็นคนมีบุคลิกภาพชอบรุนแรง(batterer) กลายเป็นวัฏจักรของความรุนแรง(cycle of violence) ตามที่ Leonore Walker ค้นพบ

ข้อเสนอแนะที่ 2 กระบวนการสร้างกลไกคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวไม่ควรเน้นเฉพาะบาดแผลทางร่างกายที่มองเห็นด้วยสายตาเท่านั้น ควรให้ความสำคัญและกำหนดกลไกสืบค้นและประเมินบาดแผลทางอารมณ์จิตใจของผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว เพื่อนำไปสู่การแก้ไขฟื้นฟูด้านจิตของผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวด้วย

5. การตระหนักต่อปัญหาความรุนแรง

ผู้ให้สัมภาษณ์ตระหนักต่อปัญหาความรุนแรงที่เผชิญแตกต่างกัน บางกรณีเผชิญกับการถูกกระทำรุนแรงเป็นเวลานานโดยเข้าใจว่าเป็นเรื่องปกติและเป็นภาวะจำยอมแต่ความรุนแรงกลับยิ่งทวีขึ้นจนต้องเลือกที่จะแยกกันอยู่หรือหย่าแม้จะต้องเผชิญกับสภาพความเป็นอยู่ที่เลวร้ายลงก็ตาม การตระหนักในปัญหาความรุนแรง ดังต่อไปนี้

การตระหนักต่อปัญหาความรุนแรง	จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์
- ชั้นแรกเห็นว่าเป็นเรื่องปกติของชีวิตครอบครัว	5
- ชั้นแรกก็เห็นว่าเป็นเรื่องผิดปกติ	4
- เห็นว่าอดทนสักระยะจะดีขึ้น	3
- เห็นว่าต้องจำทนและอดทนต่อปัญหาความรุนแรงแต่ได้ระยะหนึ่ง	5

- เห็นว่าเป็นปัญหาแต่ไม่กล้าปรึกษาใครเพราะรู้สึกอับอาย	1
- เห็นว่าสถานการณ์ยิ่งเลวร้ายลง/คู่สมรสกระทำรุนแรงต่อตนรุนแรงยิ่งขึ้น	7
- คิดจะสู้เพื่อปกป้องตนแต่เกรงว่าปัญหาจะรุนแรงยิ่งขึ้น	1
- กระทำการป้องกันจนได้รับบาดเจ็บ	1
- ขั้นสุดท้ายของการยุติปัญหาความรุนแรงโดยแยกกันอยู่	6
- ขั้นสุดท้ายของการยุติปัญหาความรุนแรงโดยหลบหนีออกจากบ้าน	2

หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ตระหนักต่อปัญหาความรุนแรงในชั้นแรกว่าเป็นเรื่องปกติและท้ายที่สุดก็เห็นว่าเป็นเรื่องรุนแรงมีจำนวนหลายกรณี ส่วนที่สามารถปรับความเข้าใจและคู่สมรสปรับเปลี่ยนพฤติกรรมรุนแรง ลดการดื่มสุราและเล่นการพนันลงได้ จึงกลับไปใช้ชีวิตร่วมกันต่อ 2 กรณี ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ความรุนแรงที่เกิดกับตนในตอนแรกคิดว่าไม่ใช่เรื่องปกติ แต่ไม่คิดว่าเป็นความรุนแรงเพราะคิดว่าเป็นปัญหาธรรมดาที่เกิดขึ้นภายในครอบครัว แต่ภายหลังความรุนแรงเพิ่มมากขึ้นเรื่อยๆ เกือบ 1 ปี” ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ในตอนแรกปัญหาที่เกิดขึ้นไม่คิดว่าปัญหาที่เกิดขึ้นเป็นความรุนแรง แต่พอนานเข้าเริ่มรู้สึกทนไม่ไหว ซึ่งปัญหาความรุนแรงเพิ่มขึ้นรวดเร็วมากจนช่วงแรกตนรับแทบไม่ทัน เพราะช่วงนั้นตนร้องให้ทุกวันในระยะเวลา 11 เดือน” ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ตนตระหนักว่าปัญหาที่ตนได้รับตั้งแต่เริ่มต้นเป็นปัญหารุนแรง แต่พยายามอดทนไว้เพราะยังคิดว่าปัญหาที่เกิดยังพอทนได้ แต่ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นมีระดับความรุนแรงเพิ่มขึ้น โดยสามีพยายามให้ตนตัดขาดออกจากครอบครัวและลดบทบาทตนภายในบ้านสามีให้ตนแยกออกไปอยู่ข้างนอกเป็นระยะเวลา 10 ปี แล้ว” ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ปัญหาความรุนแรงที่เกิดขึ้นตนตระหนักว่าปัญหาที่ได้รับตั้งแต่เริ่มต้นเป็นความรุนแรงที่ไม่ควรเกิดในครอบครัว แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ยังอดทนได้ เพราะเห็นว่ายังไม่รุนแรงมากจนกระทั่งผู้ให้สัมภาษณ์ถูกซ้อม(ทำร้ายทุบตี) อย่างมาก จนทนไม่ได้จึงหนีออกจากบ้าน” นอกจากนี้ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ตระหนักว่าชีวิตครอบครัวไม่ปกติสุข เพราะเริ่มรู้สึกว่าฝ่ายชายเอาเปรียบตนเองในทุกด้าน สามีใช้ความรุนแรงกับตนมากขึ้น ช่วง 3 เดือนแรก เกิดทะเลาะกันเล็กๆ น้อยๆ แต่หลังจากนั้นเกิดปัญหาความรุนแรงมากขึ้นทุกวัน ในครั้งแรกเผชิญกับปัญหายังยอมทน ทั้งนี้ เพราะเกรงกลัวต่ออำนาจฝ่ายสามี กลัวว่าจะถูกใช้ความรุนแรงเพิ่มขึ้น แต่ในที่สุดต้องหนีออกจากบ้าน...” เป็นต้น

ข้อสังเกต เมื่อพิเคราะห์ประสบการณ์ของกรณีศึกษาจะเห็นว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ถูกคู่สมรสกระทำความรุนแรงจะเปลี่ยนไปทางรุนแรงขึ้นเรื่อยๆ น่าจะสอดคล้องกับทฤษฎีวงล้ออำนาจการควบคุม(power and control wheels) กล่าวคือ ผู้กระทำความรุนแรงจะใช้อำนาจควบคุมโดยผ่านกลยุทธ์ต่างๆ เช่น ทำร้ายทุบตี ควบคุมการเงิน ลดความเป็นอิสระ เป็นต้น ดังจะเห็นได้จากผู้ให้สัมภาษณ์ 5 กรณี ในชั้นแรกที่เห็นว่าเป็นเรื่องปกติในชีวิตครอบครัว มี 4 กรณี ที่เห็นว่าเป็นเรื่องผิดปกติ ส่วนที่

เห็นว่าต้องอดทนสักระยะจะดีขึ้น แต่บางกรณีอดทนเป็นเวลากว่า 30 ปี ความรุนแรงกลับทวีความรุนแรงยิ่งขึ้น จนผู้ให้สัมภาษณ์ยุติปัญหาด้วยการแยกกันอยู่มีเพียงส่วนน้อยที่สามารถเจรจาปรับความเข้าใจกันได้ เหตุที่ผู้ให้สัมภาษณ์อดทนอยู่กับคู่สมรสที่มีความรุนแรงทำไมไม่หลบหนีก็เนื่องจากกลัวเผชิญปัญหาเศษฐกิจและห่วงครอบครัว

ข้อเสนอแนะที่ 3 การให้บริการให้คำปรึกษาแนะนำครอบครัว(family counselling) น่าจะยุติปัญหาได้ในเบื้องต้น หน่วยงานภาครัฐและองค์กรภาคเอกชนควรจัดให้บริการด้านคำปรึกษาแนะนำเกี่ยวกับปัญหาครอบครัวอย่างกว้างขว้าง

การแก้ปัญหาความรุนแรง

ผู้ให้สัมภาษณ์แก้ปัญหาความรุนแรงแตกต่างกัน ดังนี้

วิธีการแก้ปัญหา	จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์
- ไม่ตอบโต้ขณะถูกกระทำรุนแรง/หรือด่าว่ายอมรับสถานการณ์	6
- ไม่ตอบโต้ขณะถูกกระทำรุนแรงเกรงว่าจะรุนแรงยิ่งขึ้น	3
- ตอบโต้กลับหรือด่ากลับบางครั้ง	1
- ขอความช่วยเหลือจากเพื่อน	3
- ขอความช่วยเหลือจากญาติ	1
- ขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรภาคเอกชน	9
- ขอรับบริการบ้านพักฉุกเฉิน	1
- ขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานของกรมประชาสงเคราะห์	2
- แจ้งเหตุกับเจ้าพนักงานตำรวจ	4
- ใช้บริการสายด่วนด้านสุขภาพจิตของโรงพยาบาลรัฐ	1
- ฟ้องเป็นคดีครอบครัวต่อศาล	5
- ถูกดำเนินคดีฐานทำร้ายร่างกายคู่สมรส	1
- หนีออกจากบ้าน	1
- พบจิตแพทย์	1
- ใช้บริการปรึกษาทางโทรศัพท์องค์กรภาคเอกชน	1
รวม	40

หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายใช้วิธีแก้ปัญหามากกว่า 1 วิธี ดังนั้น จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ตามตารางข้างต้นจึงเกินกว่า 10 กรณี ทั้งปรากฏว่าผู้ให้สัมภาษณ์กว่าร้อยละ 90 ไม่โต้ตอบขณะถูกกระทำรุนแรงหรือด่าว่าโดยยอมรับสถานการณ์ความรุนแรงหากโต้ตอบเกรงว่าสถานการณ์ความรุน

แรงจะยิ่งเลวร้ายลง การแก้ปัญหามีหลายลักษณะโดยขอคำปรึกษาแนะนำและขอความช่วยเหลือจากเพื่อน ญาติและจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนหลากหลายวิธีและใช้เวลาพอสมควรกว่าจะผ่านพ้นวิกฤตได้ เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ขณะที่ถูกสามีทำร้ายไม่ได้โต้ตอบ ทั้งๆที่สามารถใช้มีดหรือฆ้อนทำร้ายกลับได้ แต่ไม่ลงมือทำเพราะเกรงว่าจะก่อให้เกิดความรุนแรงมากขึ้นกว่าเดิม ผู้ให้สัมภาษณ์ได้หนีออกจากบ้านขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิเพื่อนหญิง และพักที่บ้านพักฉุกเฉิน 1 เดือน ก่อนออกหางานทำเคยขอความช่วยเหลือจากกรมประชาสงเคราะห์ แต่ไม่เคยแก้ปัญหาโดยกระบวนการยุติธรรมเพราะคิดว่าเป็นเรื่องครอบครัวและไม่อยากให้เกิดเรื่องยืดยาว” ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ขณะสามีทำร้ายตบตีไม่ได้โต้ตอบทั้งๆ ที่รู้สึกเจ็บปวดและทรมานใจมากในปัญหาที่เกิดขึ้น กลัวว่าหากโต้ตอบกลับอาจจะเกิดความรุนแรงเพิ่มขึ้น จึงตัดสินใจแยกกันอยู่ และไปพบจิตแพทย์อย่างสม่ำเสมอเพื่อรักษาอาการของโรคซึมเศร้า ได้ขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิเพื่อนหญิง ให้ช่วยดำเนินการฟ้องหย่ากับสามีไม่เคยขอความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐคิดว่าหน่วยงานภาครัฐคงไม่สนใจกับปัญหาประเภทนี้ อีกทั้งไม่ทราบว่าจะมีหน่วยงานใดที่ให้บริการปรึกษาปัญหาครอบครัว” ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ขณะเกิดปัญหาความรุนแรงกับสามีตนดำเนินการแก้ปัญหาด้วยตัวเอง โดยวิธีเงียบและยอมรับสภาพความรุนแรงนั้น ขณะเกิดเหตุมีผู้พบเห็นเหตุการณ์แต่ไม่มีผู้ใดเข้าช่วยเหลือ และส่วนใหญ่เหตุการณ์ความรุนแรงเกิดขึ้นภายในบ้าน จึงต้องอยู่ในสภาพจำทนตลอดมา เคยไปขอความช่วยเหลือจากภาครัฐ โดยแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและได้รับการปฏิบัติไม่ค่อยดีจากเจ้าหน้าที่ตำรวจตั้งแต่คำพูดและปฏิกิริยา” ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ขณะเกิดปัญหาความรุนแรงดำเนินการแก้ไขด้วยตัวเองโดยวิธีเงียบและยอมรับสภาพการใช้ความรุนแรง ทั้งนี้เนื่องจากขณะเกิดเหตุมีผู้พบเห็นเหตุการณ์แต่ไม่มีใครเข้าช่วยเหลือและส่วนใหญ่จะเกิดภายในบ้านและที่สาธารณะหรือที่ทำงานบ้างเป็นส่วนน้อยผู้ให้สัมภาษณ์จึงคิดว่าหากสู้กลับอาจจะได้รับความรุนแรงยิ่งขึ้นก็ได้ ผู้ให้สัมภาษณ์ขอความช่วยเหลือจากมูลนิธิเพื่อนหญิงและสภาทนายความ เคยแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจและรักษาบาดแผลเมื่อถูกสามีทำร้ายร่างกายจากโรงพยาบาล เป็นต้น”

ข้อสังเกต ผู้ให้สัมภาษณ์ ทั้ง 10 กรณี ได้ขอรับบริการความช่วยเหลือจากมูลนิธิเพื่อนหญิง

ข้อเสนอแนะที่ 4 รัฐบาลควรจะมีนโยบายที่ชัดเจนให้หน่วยงานด้านสาธารณะสุขด้านสังคมสงเคราะห์และด้านกระบวนการยุติธรรมให้บริการแก่ผู้ประสบเหตุความรุนแรง(survivor) อย่างจริงจัง รวมทั้งส่งเสริมและสนับสนุนให้องค์กรภาคเอกชนมีส่วนร่วมในการคุ้มครองช่วยเหลือผู้ประสบเหตุความรุนแรง โดยเฉพาะการฝึกอบรมบุคลากรภาครัฐให้เข้าใจสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและวิธีการคุ้มครองช่วยเหลืออย่างเป็นระบบในเชิงทีมสหวิชาชีพ(multidisciplinary approach) เป็นสำคัญ

อุปสรรคการขอรับการช่วยเหลือจากองค์กรภาคเอกชน

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้สะท้อนปัญหาอุปสรรคจากการขอรับความช่วยเหลือจากองค์กรภาคเอกชน ดังนี้

อุปสรรคที่พบ	จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ประสบ
- ขาดการแนะนำช่วยเหลืออย่างต่อเนื่อง	1
- ที่อยู่ห่างไกลจากหน่วยบริการไม่สะดวกในการเดินทาง	2
- บางหน่วยงานนำปัญหาของตนออกอากาศทางวิทยุทำให้ตนรู้สึกไม่พอใจ	1
- บางองค์กรไม่เข้าใจปัญหาของผู้หญิงอย่างแท้จริงทำให้รู้สึกผิดหวัง	1
- เจ้าหน้าที่องค์กรภาคเอกชนทางกฎหมายไม่ให้บริการด้วยความจริงใจ	1
- ติดต่อขอคำปรึกษายาก	1
รวม	7

หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ขอรับควมช่วยเหลือจากองค์กรภาคเอกชนส่วนใหญ่ไม่พบปัญหาอุปสรรคมีเป็นเพียงส่วนน้อย เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ตลอดระยะเวลาสามีออกจากบ้านไปอยู่กับหญิงอื่น ในช่วงปีแรกเขายังคงให้เงินใช้อยู่บ้างเล็กน้อย เมื่อตนเป็นฝ่ายขอ แต่หากเดือนไหนไม่ขอก็ไม่ส่งให้ ระยะหลังเมื่อขอไปเขาบอกไม่มีและถูกต่อว่าด้วยถ้อยคำว่า จะมาเอาอะไร มากระเป๋าใบเดียวอยากได้ให้ไปฟ้องเอา ทรัพย์สมบัติเป็นของเขาทั้งหมด ตนได้ปรึกษากับเพื่อน เพื่อนแนะนำให้ดำเนินการทางกฎหมาย จึงตัดสินใจฟ้องหย่าและแบ่งสินสมรสและดำเนินการเองด้วยการโทรศัพท์ไปปรึกษาที่มูลนิธิเอกชนแห่งหนึ่ง เจ้าหน้าที่ผู้ให้คำปรึกษาแนะนำกลับกล่าวว่าจะดำเนินการฟ้องทำไมให้เสียเวลาปล่อยเขาไปเดี๋ยวเขาก็กลับมาเองแหละผู้ชาย ทำให้ตนมีความรู้สึกผิดหวัง ขาดที่พึ่ง เสียความรู้สึกคิดว่าเขาน่าจะช่วยเหลือผู้เดือดร้อนได้...”

ข้อสังเกต พิเคราะห์จากกรณีศึกษาพบว่าการให้บริการของหน่วยงานภาคเอกชนยังขาดการประสานงานกับหน่วยงานภาครัฐอาจจะเนื่องจากไม่มีระเบียบวิธีปฏิบัติที่ชัดเจนทั้งขาดการทำงานในลักษณะทีมสหวิชาชีพ

อุปสรรคการขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้สะท้อนให้เห็นปัญหาอุปสรรคในการขอรับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาครัฐ เช่น กรมประชาสงเคราะห์ การแจ้งความต่อเจ้าพนักงานตำรวจหรือฟ้องเป็นคดีครอบครัวต่อศาล ดังนี้

อุปสรรคขอความช่วยเหลือและรับบริการ	จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์ประสบ
- บุคลากรหน่วยงานประชาสงเคราะห์ไม่เพียงพอเลือกให้บริการเฉพาะกรณีมีปัญหาเดือดร้อนมาก	1
- เมื่อแจ้งความเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เต็มใจรับแจ้งและได้รับการปฏิบัติไม่ค่อยดีตั้งแต่คำพูดและปฏิกิริยา	3
- ไม่เข้าใจขั้นตอนของศาล ล่าช้า ไม่ปกป้องผู้เสียหาย	3
- การดำเนินคดีของศาลมีขั้นตอนยุ่งยาก ซับซ้อน ใช้เวลานาน	2
- เมื่อแจ้งความเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่เข้าใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัวกลับเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัวและเลือกปฏิบัติ	1
- เมื่อแจ้งความเจ้าหน้าที่ตำรวจไม่รับแจ้งเพียงแต่ลงบันทึกประวันแล้วไกล่เกลี่ยเท่านั้น	1
- ตำรวจยังขาดความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและมักจะตำหนิซ้ำเติมผู้หญิง เห็นเป็นเรื่องเล็กน้อยไม่ให้ความสนใจ	1
รวม	12

หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายประสบปัญหาความไม่สะดวกในการขอรับบริการมากกว่าหนึ่งหน่วยดังนั้น จำนวนรวมผู้ให้สัมภาษณ์ตามตารางข้างต้นจึงเกินกว่า 10 กรณี โดยเฉพาะการแจ้งความหรือขอความช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ตำรวจจะได้รับการสนองตอบไม่เป็นพึงพอใจ ส่วนการรับบริการด้านคุ้มครองสิทธิจากศาลจะมีปัญหาคล้ายกันคือ มีขั้นตอนซับซ้อน ถ้อยคำใช้เป็นภาษากฎหมายยากแก่การเข้าใจ โดยเฉพาะประเด็นความล่าช้าจะถูกตำหนิมาก ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งถูกดำเนินคดีข้อหาทำร้ายร่างกายสามี กล่าวว่า “หลังจากที่ตนถูกตำรวจจับไว้ที่สถานีตำรวจ ตนได้รับบริการที่ไม่ดีจากตำรวจเพราะเคยมาแจ้งความสามีทำร้ายทุบตีหลายครั้งแล้ว แต่ก็ไม่เคยได้รับความช่วยเหลือจากตำรวจ เนื่องจากตำรวจมักจะมองว่าเรื่องที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาภายในครอบครัว คิดว่าตำรวจไม่อยากยุ่งเกี่ยวด้วย โดยอ้างว่าให้ไปตกลงกันเอง พอตำรวจเห็นหน้าตนมาแจ้งความตำรวจก็พูดว่า “เอาอีกแล้วหรือบอกหลายครั้งแล้วว่าให้เลิกกับสามี พอไม่เลิกกันเลยต้องเกิดเหตุการณ์แบบนี้อีก ทำให้ตนมีอคติกับตำรวจ...” ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ตำรวจไม่ยอมรับแจ้งความเพียงแต่จะลงบันทึกประจำวันเท่านั้น คงเห็นว่าเป็นปัญหาครอบครัว ส่วนขั้นตอนในการดำเนินคดีของศาลล่าช้าและต้องใช้เวลานาน ขั้นตอนมีความยุ่งยากซับซ้อน ทั้งในเรื่องเอกสาร วัน เวลา การเข้าพบเจ้าหน้าที่ เพื่อขอความช่วยเหลือ แต่กลับไม่ได้รับบริการที่ดี และไม่แจ้งสิทธิอันเป็นประโยชน์ให้ทราบ และเห็นว่าไม่ปกป้องผลประโยชน์ของผู้หญิง...” ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “รู้สึกว่าไม่ค่อยเข้าใจภาษากฎหมายทำให้ยากต่อการสื่อสารและทำความเข้าใจต่อการส่งเรื่องฟ้องศาล นอก

จากนี้เวลาทนายความพูดหรืออธิบายเรื่องข้อกฎหมายต่อกระบวนการขึ้นศาล มักจะเป็นคำพูดที่เข้าใจยาก ขั้นตอนในการขึ้นศาลดูซับซ้อนและหลากหลายทำให้ไม่แน่ใจว่าคดีจะประสบความสำเร็จตามที่ตั้งใจหรือไม่" เป็นต้น

ข้อสังเกต พิเคราะห์จากกรณีศึกษาสะท้อนให้เห็นชัดว่า หน่วยงานภาครัฐในกระบวนการยุติธรรมขาดการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นโครงสร้างองค์กร การบริหารจัดการและการให้บริการในระดับผู้ปฏิบัติอยู่ในลักษณะแนวตั้งแฝงด้วยอำนาจรัฐในลักษณะกฎระเบียบต่างๆ ยากแก่การเข้าถึงโดยเฉพาะด้านทัศนคติของบุคลากรเกือบทุกระดับต้องได้รับการพัฒนาแก้ไขอย่างเร่งด่วน

ข้อเสนอแนะที่ 5 หน่วยงานด้านให้บริการคำปรึกษาและการสังคมสงเคราะห์แก่ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวของภาครัฐควรจัดบริการให้ครอบคลุมทุกพื้นที่และเพียงพอ ส่วนงานด้านตำรวจควรมีการฝึกอบรมเจ้าพนักงานตำรวจให้มีทัศนคติที่ถูกต้องและทำหน้าที่ช่วยเหลือคุ้มครองและสอบสวนเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวหรือจัดตั้งเป็นหน่วยงานคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะตามสถานีตำรวจต่างๆ ทำนองเดียวกับประเทศอังกฤษได้จัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจรับผิดชอบเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว(domestic violence officers) และจัดให้มีหน่วยเฉพาะกิจคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว (domestic violence units) ขึ้นในสถานีตำรวจทั่วประเทศอังกฤษ ซึ่ง Joyce Platnikoff & Richard Woolfson(1998) ได้ทำการประเมินผลการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่ตำรวจ domestic violence officers พบว่า มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองช่วยเหลือผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวได้ในระดับหนึ่ง แต่ยังพบปัญหาในเชิงนโยบาย การฝึกอบรมบุคลากรและการประสานงานกับหน่วยอื่นซึ่งต้องปรับปรุง ส่วนหน่วยงานของศาลควรจะจัดเจ้าพนักงานศาลคอยให้ความช่วยเหลือในการฟ้องร้องคดีครอบครัว

9. ความพึงพอใจต่อบริการขององค์กรภาคเอกชน

ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความพึงพอใจต่อการให้บริการช่วยเหลือขององค์กรภาคเอกชน ดังนี้

ลักษณะความพึงพอใจ	ความถี่ของผู้ให้สัมภาษณ์แสดงต่อ
- ความพึงพอใจกับการทำงานขององค์กรภาคเอกชนมาก	2
- การให้บริการรวดเร็ว ขั้นตอนไม่มาก ไม่ยุ่งยากซับซ้อน ให้บริการดีเป็นกันเองมาก	3
- รู้สึกดีกับการที่มีองค์กรภาคเอกชนเข้ามาช่วยเหลือทำให้รู้สึกว่ามีคนเข้าใจ	1

และรับฟังเรื่องราวของตน	
- มีความพึงพอใจกับการบริการขององค์กรภาคเอกชนระดับหนึ่ง	1
- ไม่พอใจที่องค์กรภาคเอกชนนำปัญหาของตนไปออกอากาศ	1
- ให้ความช่วยเหลืออย่างเข้าใจปัญหาและเสนอแนะทางออกที่หลากหลายแต่ไม่ชี้นำ	1
- ให้บริการดีเป็นกันเอง ให้คำแนะนำและให้กำลังใจคอยชี้แนะและช่วยเหลือทุกขั้นตอน	2
- พึงพอใจหน่วยงานเอกชนมากกว่าหน่วยงานภาครัฐไม่ต้องผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน	2
- ไม่พึงพอใจเจ้าหน้าที่ขององค์กรภาคเอกชนบางแห่งไม่เข้าใจปัญหาของผู้หญิงอย่างแท้จริงและไม่เต็มใจให้ความช่วยเหลือ	1
รวม	14

หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายประเมินคุณภาพการให้บริการช่วยเหลือจากองค์กรภาคเอกชนมากกว่า 1 ประเด็น ดังนั้น จำนวนรวมผู้ให้สัมภาษณ์ตามตารางข้างต้นจึงเกินกว่า 10 กรณี ส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์ประเมินคุณภาพบริการขององค์กรภาคเอกชนสูงกว่าภาครัฐ เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “มีความพึงพอใจบริการขององค์กรภาคเอกชนมากกว่าหน่วยงานภาครัฐ โดยไม่ต้องผ่านกระบวนหลายขั้นตอนเหมือนกับหน่วยงานภาครัฐ สำหรับกรณีของผู้ให้สัมภาษณ์หน่วยงานภาคเอกชนได้เชิญสามีมาเจรจาไกล่เกลี่ยกันก่อน เมื่อตกลงไม่ได้จึงมีการฟ้องหย่า เห็นว่าเป็นการดีถ้าตกลงกันได้จะไม่ต้องฟ้องร้อง ทำให้มีโอกาสพูดคุยกันก่อนตัดสินใจฟ้องหย่า...” ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ระหว่างคดีอยู่ในศาล ตนเองได้รับความช่วยเหลือจากหน่วยงานภาคเอกชน โดยประสานงานกับบ้านพักฉุกเฉิน เพื่อช่วยเหลือในด้านการบำบัดฟื้นฟูจิตใจการเตรียมตัวไปศาล ทำให้รู้สึกดีกับองค์กรที่ยื่นมือเข้ามาช่วยเหลือ เพราะทำให้ผู้หญิงมีความรู้สึกว่ามีคนเข้าใจและรับฟังเรื่องราวของตนโดยไม่ตัดสินว่าตนเป็นฝ่ายถูกหรือฝ่ายผิด เพราะที่ผ่านมาส่วนใหญ่จะมองว่าปัญหาเกิดขึ้นนั้นตนเป็นผู้กระทำผิด” ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ตนพึงพอใจกับบริการของภาคเอกชนคิดว่ารวดเร็วขั้นตอนไม่มาก ไม่ยุ่งยากซับซ้อน เจ้าหน้าที่ขององค์กรภาคเอกชนค่อนข้างให้บริการดีให้ความเป็นกันเองค่อนข้างสูง”

ข้อสังเกต พิเคราะห์กรณีศึกษาพบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์ที่มีประสบการณ์ขอความช่วยเหลือจากองค์กรภาคเอกชนจะสะท้อนว่าขั้นตอนไม่ยุ่งยากเหมือนหน่วยงานภาครัฐ รวมทั้งเข้าถึงได้ง่ายและมีความรู้สึกว่าตนมีส่วนร่วมในการตัดสินเลือกวิธีแก้ปัญหาของตน เท่ากับมีส่วนในการควบคุมการทำงานของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาคเอกชนด้วย

ข้อเสนอแนะที่ 6 บุคลากรที่ปฏิบัติงานในหน่วยงานให้ความช่วยเหลือและคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวควรจะผ่านการฝึกอบรมเป็นการเฉพาะและต้องมีความเสียสละและมีจิตใจพร้อมที่จะช่วยเหลือโดยเฉพาะบุคลากรในหน่วยงานภาคเอกชน รวมทั้งการปกปิดข้อมูลของผู้รับคำปรึกษา ที่สำคัญคือ ผู้ปฏิบัติงานต้องใจกว้างเปิดโอกาสให้ผู้ประสบเหตุความรุนแรงร่วมตัดสินใจในการแก้ปัญหา และต้องได้รับความยินยอมหากการใดทำไปแล้วมีผลกระทบต่อผู้ประสบเหตุรุนแรง

10. ความพึงพอใจต่อบริการของหน่วยงานภาครัฐ

ผู้ให้สัมภาษณ์แสดงความพึงพอใจต่อการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐ ดังนี้

ลักษณะความพึงพอใจ	ความถี่ของผู้ให้สัมภาษณ์แสดงต่อ
- มีความพึงพอใจน้อยเพราะมีหลายขั้นตอนล่าช้าในการดำเนินคดีของศาล	2
- ไม่มีความพึงพอใจในการปฏิบัติงานของตำรวจ	2
- ไม่มีความพึงพอใจหน่วยงานศาลที่ไม่ให้ความสำคัญต่อผู้หญิงเพราะผู้พิพากษาเป็นชายไม่เข้าใจถึงความเจ็บช้ำของผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้าย	1
- ไม่พึงพอใจเจ้าพนักงานตำรวจเพราะเห็นว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวไม่รับแจ้งความ ไม่มีความจริงใจและตั้งใจช่วยเหลือ	1
- ไม่ค่อยประทับใจกับบริการของภาครัฐโดยเฉพาะหน่วยงานตำรวจเมื่อไปแจ้งเหตุกลับไม่ได้รับความช่วยเหลือและพูดจาไม่ดีใส่ทำให้เสียความรู้สึกอย่างมาก	2
- มีความพึงพอใจต่อบริการของเจ้าหน้าที่กรมประชาสงเคราะห์น้อยเพราะให้บริการล่าช้า ผ่านกระบวนการหลายขั้นตอน	1
- เคยแจ้งตำรวจหลายครั้งแต่ไม่ได้รับการช่วยเหลือ เห็นว่าเป็นปัญหาครอบครัว ไม่อยากเข้าไปยุ่งด้วย บอกให้ไปตกลงกันเองและเคยพูดว่า “เอาอีกแล้วหรือบอกหลายครั้งแล้วว่าให้เลิกกับสามี พอไม่เลิกเลยต้องเกิดเหตุการณ์แบบนี้อีก”	1
- รู้สึกเฉยๆ ขั้นตอนมากแต่ยังให้บริการดี	2
- ไม่ค่อยประทับใจหน่วยงานตำรวจ ยังขาดความเข้าใจปัญหาของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง ยังไม่สามารถพึ่งได้	1
- ศาล อัยการน่าจะดูแลผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงดีกว่าที่เป็นอยู่ เพราะ	1

โทษที่ลงแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวยังเบาเกินไป	
รวม	14

หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายประเมินคุณภาพการให้บริการของหน่วยงานภาครัฐมากกว่า 1 ประเด็น ดังนั้น จำนวนรวมผู้ให้สัมภาษณ์ตามตารางข้างต้น จึงเกินกว่า 10 กรณี ส่วนใหญ่ผู้ให้สัมภาษณ์ประเมินคุณภาพบริการของหน่วยงานภาครัฐค่อนข้างต่ำ เช่น ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “เจ้าหน้าที่ตำรวจยังมีทัศนคติที่แคบ ยังคิดว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว จึงไม่รับแจ้งความ ทั้งไม่มีความจริงใจและเต็มใจจะช่วยเหลือผู้ให้สัมภาษณ์” ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ตนมีความพึงพอใจน้อย เพราะรู้สึกว่ากระบวนการทางภาครัฐมีความล่าช้า โดยเฉพาะไม่มีความพึงพอใจหน่วยงานตำรวจเลย สำหรับศาล อัยการ หากผู้ที่เกี่ยวข้องเป็นผู้หญิงจะสะดวกใจมากขึ้นจะรู้สึกกล้าเผชิญหน้ากับผู้กระทำผิดมากขึ้น สำหรับผลของคดีที่ฟ้องร้องรู้สึกพึงพอใจเพราะคิดว่าได้รับความเป็นธรรมสำหรับตนเองพอสมควร” ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “รู้สึกไม่ประทับใจคำพูดของตำรวจ สำหรับหน่วยงาน ศาล อัยการ รู้สึกว่าจะไม่ค่อยปกป้องผู้หญิงเพราะโทษที่ลงแก่สามีที่กระทำรุนแรงยังน้อยเกินไป”

ข้อสังเกต พิเคราะห์จากกรณีศึกษาแล้วเห็นว่า กระบวนการยุติธรรมในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของไทยยังขาดประสิทธิภาพและคุณภาพในเชิงบริการอย่างมาก ความจริงมีลักษณะทำนองเดียวกับกระบวนการยุติธรรมในประเทศอื่นจากที่ศึกษามาไม่ว่าจะเป็นประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกาและออสเตรเลีย

ข้อเสนอแนะที่ 7 ผลการสัมภาษณ์สะท้อนให้เห็นชัดว่า ความพึงพอใจต่อการสนองตอบของหน่วยงานภาครัฐอยู่ในเกณฑ์ต่ำมากโดยเฉพาะหน่วยงานของตำรวจ ซึ่งเป็นหน่วยงานที่ใกล้ชิดประชาชนและผู้ให้สัมภาษณ์ซึ่งเป็นผู้หญิงที่ถูกคู่สมรสกระทำทารุณย่อมคาดหวังสูงว่าจะได้รับความช่วยเหลือแต่กลับไม่ได้รับการช่วยเหลือเท่าที่ควร รัฐบาลสมควรกำหนดนโยบายที่ชัดเจนในการพัฒนาบุคลากรในหน่วยงานตำรวจ ประชาสงเคราะห์และด้านการแพทย์ให้มีความรู้ความเข้าใจและเจตคติที่เหมาะสมกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ส่วนหน่วยงานศาลก็จำต้องพัฒนาบุคลากรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผู้หญิงที่ประสบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ลดและขจัดปัญหาความซ้ำซ้อน จัดเจ้าพนักงานศาลคอยให้บริการเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะ

11. ข้อเสนอแนะต่อกระบวนการยุติธรรม

ผู้ให้สัมภาษณ์ได้ให้ข้อเสนอแนะต่อกระบวนการยุติธรรมหลากหลาย ดังนี้

ข้อเสนอแนะ	จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์เสนอแนะ
- ควรให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเข้าใจปัญหาผู้หญิง ตำรวจควรรับแจ้งความเรื่องความรุนแรงในครอบครัวมักคิดว่าเป็นเรื่องส่วนตัวให้ไปเจรจากันเอง	1
- หากพนักงานของศาล ผู้พิพากษา อัยการ ตำรวจหรือผู้เกี่ยวข้องเป็นผู้หญิงจะเข้าใจปัญหาผู้หญิงได้ดีกว่า	1
- ตำรวจควรมีการอบรมบุคลากรให้เข้าใจถึงสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มิฉะนั้น ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงต้องทนอยู่กับปัญหาไม่กล้าแจ้งความ ทั้งสายตาที่แสดงอาการดูถูกเหยียบหยาม มองว่าเป็นปัญหาเล็กน้อย เหมือนมาขอรับความช่วยเหลือแล้วไม่ได้รับกลับซ้ำเติมเสียความรู้สึก	2
- ตำรวจควรเอาใส่ต่อปัญหาของผู้หญิง ควรมีศีลธรรมมากกว่านี้ ควรเข้าใจปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงมิใช่เรื่องส่วนตัว และเต็มใจที่จะบริการ ถ้ามีเจ้าหน้าที่ตำรวจหญิงจะดีมาก เนื่องจากเรื่องบางอย่างผู้หญิงไม่กล้าพูดได้สะดวกใจกับเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เป็นชาย	3
- การให้บริการของกระบวนการยุติธรรมล่าช้ามาก หลายขั้นตอน ยุ่งยาก ซับซ้อนและใช้ระยะเวลานานควรปรับปรุงให้ยืดหยุ่นมากกว่าที่เป็นอยู่	2
- ควรมีเจ้าพนักงานคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายที่ถูกกระทำทารุณในครอบครัวไม่ให้ถูกข่มขู่ ก่อกวนหรือก่อความเดือดร้อนใดๆ ระหว่างพิจารณาคดี	1
รวม	10

หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์ 9 ราย ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับการแจ้งความร้องทุกข์ต่อเจ้าพนักงานตำรวจ ในจำนวนนี้มี 5 กรณี ที่เป็นโจทก์ฟ้องคดีครอบครัวในศาล ส่วนที่ถูกดำเนินคดีอาญาในศาลฐานทำร้ายร่างกายคู่สมรส 1 กรณี การเสนอแนะต่อหน่วยงานตำรวจจึงมีหลายประเด็น ดังกรณีผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมควรจะให้การรับรองสิทธิผู้หญิงให้มากกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ไม่ควรเห็นว่าเรื่องความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว ความจริงเป็นเรื่องที่สังคมต้องช่วยกันแก้ไข” ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “การให้บริการของกระบวนการยุติธรรมนั้นยังมีความล่าช้าอยู่มาก หลายขั้นตอน ยุ่งยากซับซ้อนและใช้ระยะเวลานานควรที่จะมีการปรับปรุงและแก้ไขให้มีความยืดหยุ่นให้มากกว่าปัจจุบัน” ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ควรจัดให้มีเจ้าหน้าที่ตำรวจหญิงไว้คอยช่วยเหลือผู้หญิง เพราะน่าจะเข้าใจผู้หญิงด้วยกันมากกว่าและรู้สึกพูดคุยได้สะดวกใจมากขึ้น แม้ว่าผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ได้ดำเนินคดีในชั้นศาล แต่เห็นว่าควรมีเจ้าพนักงานของรัฐเข้ามาควบคุมดูแลความประพฤติของผู้กระทำความผิดหรือมีคำสั่งให้ผู้ก่อ

เหตุรุนแรงแยกออกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวหรือเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ใช้ความรุนแรง ทั้งในขณะที่ดำเนินคดีและหลังที่มีการพิพากษาตัดสิน หากผู้กระทำความผิดนั้นได้รับการตัดสินโดยรอลงอาญา ซึ่งอาจทำให้ลดพฤติกรรมความรุนแรงนอกจากนั้นกระบวนการยุติธรรมควรปกป้องสิทธิสตรีมากขึ้นให้ความเป็นธรรมแก่ผู้หญิงมากขึ้น" นอกจากนี้ยังมีผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า "เจ้าหน้าที่ตำรวจควรจะเอาใจใส่ต่อปัญหาของผู้หญิงควรเข้าใจถึงปัญหาความรุนแรงของผู้หญิงว่าไม่ใช่เรื่องส่วนตัวและเต็มใจที่จะบริการประชาชนไม่ว่าเรื่องเล็กหรือเรื่องใหญ่ ควรมีเจ้าหน้าที่ตำรวจหญิงเนื่องจากมีเรื่องราวบางอย่างผู้หญิงไม่กล้าที่จะพูดคุยได้สะดวกกับเจ้าหน้าที่ตำรวจชายเพราะรู้สึกอาย ศาลควรจะมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวหรือเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ใช้ความรุนแรง เพราะอาจจะทำให้ผู้ก่อเหตุได้ทบทวนสิ่งที่กระทำและอาจสำนึกผิดได้..."

ข้อสังเกต พิเคราะห์ข้อเสนอแนะของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อหน่วยงานภาครัฐเป็นการสะท้อนให้เห็นคุณภาพและประสิทธิภาพของบริการภาครัฐในการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอยู่ในเกณฑ์ต่ำมาก ซึ่งเป็นไปในลักษณะเดียวกันเกือบทุกประเทศโดยเฉพาะหน่วยตำรวจดังที่ Lockton, D. & Ward, R. (1997) กล่าวว่า จำต้องพิเคราะห์ถึงระบบ(system)ขององค์กร ทัศนคติ(attitudes) และการมองปัญหา(perspectives) ของบุคลากรจะเป็นตัวกำหนดการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจ ทำนอง Edwards (1989) กล่าวว่า การสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของตำรวจไม่เพียงแต่ดูที่ทัศนคติของตำรวจแต่ละคน แต่ถูกโครงสร้างขององค์กรและกฎเกณฑ์กำหนดให้สนองตอบต่อกระบวนการยุติธรรมทางอาญาซึ่งมีประเด็นเพียงถูกหรือผิดเท่านั้น แต่กับกรณีความรุนแรงในครอบครัวย่อมมีการสนองตอบต่อผู้เสียหาย(survivors) ต่อผู้ถูกกล่าวหา (offenders) และพฤติกรรมของทั้งสองฝ่ายในสภาวะเช่นนี้ ตำรวจจึงต้องเลือกการสนองตอบและมักนำทัศนคติส่วนตัวเข้าไปเลือกในการตัดสินใจสนองตอบ นอกจากนี้ยังปรากฏจากรายงานของตำรวจเทศบาลนครลอนดอน ปี 1989 (Report of the Metropolitan Police Working Party on Domestic Violence, 1989) สรุปว่า การสนองตอบของตำรวจต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวยังไม่เหมาะสม(inappropriate) และขาดการช่วยเหลือผู้ประสบเหตุอย่างจริงจัง(unhelpful) เนื่องจากขาดความรู้และข้อมูลข่าวสาร ขาดความตระหนักถึงผลกระทบที่เกิดจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและเห็นว่าไม่เป็นปัญหาร้ายแรงทำนองเดียวกับคดีอุกฉกรรจ์ นอกจากนี้สาเหตุที่ขาดการสนองตอบเนื่องจากตำรวจไม่มีอำนาจจับกุม รวมทั้งขาดการฝึกอบรมเจ้าพนักงานตำรวจเกี่ยวกับการคุ้มครองช่วยเหลือและการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะ เป็นต้น

ข้อเสนอแนะที่ 8 การด้อยประสิทธิภาพของเจ้าพนักงานตำรวจต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวใช่มีแต่ประเทศไทยต่างประเทศล้วนประสบปัญหาเช่นกัน สำนักงานตำรวจแห่งชาติจำต้องให้ความรู้ความเข้าใจแก่เจ้าพนักงานตำรวจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเพื่อ

เปลี่ยนทัศนคติของเจ้าพนักงานตำรวจรวมทั้งการปรับปรุงระเบียบและวิธีปฏิบัติให้เอื้อต่อการสนองตอบต่อการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวอย่างจริงจัง

12. ข้อเสนอต่อบทบาทของศาล

ผู้ให้สัมภาษณ์เสนอแนะให้ศาลมีบทบาทคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ดังต่อไปนี้

มาตรการของศาล	จำนวนผู้ให้สัมภาษณ์เสนอแนะ
- หากศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวหรือเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมรุนแรงน่าจะเป็นผลดีเพื่อให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงได้ทบทวนตัวเองจะได้ตระหนักถึงพฤติกรรมรุนแรงของตนเอง	3
- หากศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวและควรมีนักจิตวิทยาช่วยดูแลวิเคราะห์ว่าผู้ก่อเหตุความรุนแรงเพราะสาเหตุอะไรควรแก้ไขที่สาเหตุ	1
- หากศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวหรือบำบัดฟื้นฟูอาจไม่ได้ผลเพราะบางกรณีไม่ได้ทำร้ายแต่ใช้วาจาด่าว่าจนเป็นนิสัยแก้ไม่หาย	1
- หากศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวหรือบำบัดฟื้นฟูไม่น่าจะได้ผล ทั้งนี้ เพราะพฤติกรรมใช้ความรุนแรงเป็นนิสัยคงแก้ไขไม่ได้ หย่าขาดจากกันจะเป็นการดีกว่า	2
- หากศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวจะต้องเลือกใช้บางกรณีเพราะหากมิใช่ก่อเหตุรุนแรงอาจจะเป็นโทษ แต่ถ้าทำร้ายรุนแรงผู้ก่อเหตุอาจจะไม่เกรงกลัว	1
- ศาลควรใช้มาตรการคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงโดยสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงจ่ายค่าเลี้ยงชีพแก่ฝ่ายหญิงและจ่ายค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรระหว่างดำเนินคดีหรือมีคำสั่งให้แยกกันอยู่ เพื่อให้ฝ่ายหญิงสามารถดำรงชีพอยู่ได้หรือเริ่มต้นชีวิตใหม่	9
- กระบวนการดำเนินคดีครอบครัวควรมีกำหนดระยะเวลาเพราะหากยืดเยื้อเกินไป ฝ่ายที่ได้รับความรุนแรงอาจจะเบื่อหน่ายและไม่อยากจะดำเนินคดี	2
- กระบวนการพิจารณาคดีครอบครัวควรมีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอนเพราะมีขั้นตอนใช้เวลานาน ยุ่งยาก ภาษากฎหมายซับซ้อนบางครั้งยากต่อการ	5

ทำความเข้าใจ ควรมีการแนะนำและทำความเข้าใจขั้นตอนต่างๆ ให้ชัดเจนเพื่อเกิดความกระจ่าง	
- กระบวนการพิจารณาคดีครอบครัวควรมีกำหนดระยะเวลาไม่ควรนานเกินไปเพราะอาจทำให้ยิ่งเกิดความขัดแย้งและบาดเจ็บ ควรใช้เวลาเร็วที่สุดจะมีผลดีต่อบุตรไม่กระทบการเรียนและจิตใจของบุตร	1
- หากมีหน่วยงานหรือองค์กรภาคเอกชนเข้ามาดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวแทนจะเป็นการดีแต่ต้องเป็นผู้ที่มีความเข้าใจปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างแท้จริง	5
- หากมีหน่วยงานหรือองค์กรภาคเอกชนที่เข้าดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวแทนจะเป็นการดีมาก ควรต้องเสนอทางเลือกและทางออกให้แก่ผู้หญิงในการตัดสินใจหลายๆ ด้าน	1
- หากมีหน่วยงานหรือองค์กรภาคเอกชนเข้าดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวแทนผู้หญิงจะเป็นการดี แต่ไม่แน่ใจว่าจะช่วยผู้หญิงได้จริงหรือไม่ อาจจะทำให้ยืดเยื้อก็ได้ทางที่ดีควรต้องให้ความร่วมมือทั้งผู้หญิงที่ขอความช่วยเหลือและหน่วยงานที่ให้ความช่วยเหลือ	1
รวม	33

หมายเหตุ ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้งที่ฟ้องคดีครอบครัวและไม่ฟ้องคดีให้ข้อเสนอแนะไม่แตกต่างกันบางคนในข้อเสนอแนะมากกว่า 1 ประเด็น ดังนั้น จำนวนรวมของผู้ให้สัมภาษณ์ตามตารางข้างต้นจึงเกินกว่า 10 กรณี ดังเช่น ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราว จะเป็นการดีหรือการให้ผู้ก่อเหตุรุนแรง เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ใช้ความรุนแรงให้มีสุขภาพจิตดีขึ้น โดยเปลี่ยนจากการใช้ความรุนแรงเป็นการพูดจากันแทน ซึ่งจะช่วยลดความรุนแรงลงได้ นอกจากนี้หากในระหว่างการดำเนินคดี ศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตรค่าเลี้ยงชีพ จะเป็นการดีมาก ๆ เพราะผู้ก่อเหตุรุนแรงควรจะจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตรและค่าเลี้ยงชีพ เพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการเรียนและค่าใช้จ่ายในแต่ละวัน นอกจากนี้ยังแสดงออกถึงความรับผิดชอบต่อครอบครัว ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า กระบวนการพิจารณาคดีครอบครัว ควรมีการกำหนดระยะเวลา ไม่ควรให้นานเกินไป เพราะจะทำให้ยิ่งเกิดความขัดแย้งและความบาดเจ็บ ซึ่งควรจะใช้เวลาให้เร็วที่สุด และให้มีผลดีกับเด็กมากที่สุด ควรจะให้มีผลกระทบในการเรียนและจิตใจของเด็กน้อยที่สุดและหากมีหน่วยงานหรือองค์กรภาคเอกชนเข้ามาดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวแทนก็จะเป็นการดี” ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “หากศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราว จะเป็นผลดีมาก เพื่อที่จะให้ผู้ที่ก่อเหตุรุนแรงได้กลับไปทบทวนตัวเอง และได้ตระหนักและกลับไปย้อนคิดถึงการกระทำที่ผ่านมาของตนเอง นอกจากนี้ในระหว่างการดำเนินคดี หากศาลมีคำ

สั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตรหรือค่าเลี้ยงชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า เป็นการดีมากๆ เพราะศาลควรจะให้การคุ้มครองแก่ฝ่ายหญิง ให้ฝ่ายหญิงที่ถูกทำร้ายได้ค่าเลี้ยงชีพไปเป็นต้นทุนในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ กระบวนการพิจารณาคดีครอบครัวควรมีการกำหนดระยะเวลา เพราะถ้าหากเรื่องยืดเยื้อเกินไป ฝ่ายที่ได้รับความรุนแรงอาจจะเบื่อหน่ายและไม่อยากที่จะเรียกร้องดำเนินคดีต่อถ้าหากมีหน่วยงานหรือองค์กรภาคเอกชนเข้ามาดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวแทน แต่ทั้งฝ่ายองค์กรและฝ่ายของผู้เสียหายจะต้องเข้าร่วมแก้ไขด้วย เพราะถ้าหากให้องค์กรภายนอกรับผิดชอบทั้งหมดเรื่องก็อาจยืดเยื้อได้" ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า "ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวหรือเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรม เพราะจะทำให้ผู้กระทำผิดสำนึกตัวได้ แต่ไม่ได้หมายความว่า หากแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวก็ดีแค่ช่วงนั้น พอกลับมาก็มาทำร้ายกันอีก ทางที่ดีควรจะมีนักจิตวิทยามาช่วยดูแล ช่วยวิเคราะห์ว่าสิ่งที่ผู้ก่อเหตุรุนแรงนั้นเขาทำไปเพราะอะไร และควรจะแก้ที่ต้นเหตุของปัญหา ซึ่งก็จะทำให้การใช้ความรุนแรงกันนั้นลดลงได้ นอกจากนี้ในระหว่างการดำเนินคดี หากศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตรหรือค่าเลี้ยงชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่าเป็นการดีมาก สำหรับผู้หญิงที่ประสบปัญหาเช่นนี้ อย่างน้อยก็เป็นการแสดงน้ำใจ แสดงความยุติธรรมให้แก่ฝ่ายหญิงที่ถูกทำร้ายด้วย กระบวนการพิจารณาคดีครอบครัว ควรมีกำหนดระยะเวลาที่แน่นอน เพราะผู้ให้สัมภาษณ์มองว่าขั้นตอนและกระบวนการทางกฎหมายนั้นใช้เวลานานและยุ่งยาก ภาษากฎหมายก็มีความซับซ้อน บางครั้งก็เกินความเข้าใจของผู้ให้สัมภาษณ์ ซึ่งนอกจากจะมีการกำหนดเวลาที่แน่นอนแล้ว ก็ควรจะมีการแนะนำและทำความเข้าใจขั้นตอนต่างๆ ให้ชัดเจน เพื่อผู้ให้สัมภาษณ์จะได้เกิดความกระจ่างต่อกระบวนการทางกฎหมายนั้นด้วย ถ้าหากมีหน่วยงานหรือองค์กรภาคเอกชนเข้ามาดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวแทนจะเป็นการดี แต่คนที่จะทำงานด้านนี้จริงๆ จะต้องเข้าใจในประเด็นปัญหาความรุนแรงอย่างแท้จริง อีกทั้งคนที่ทำงานด้านนี้อยู่แล้ว ย่อมจะมีความเข้าใจในรายละเอียดของการดำเนินคดีเช่นนี้มากกว่าบุคคลทั่วๆ ไป" นอกจากนี้ยังมีผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า "ศาลควรมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวหรือเข้ารับการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรม แต่จะต้องเลือกใช้เป็นบางกรณี ซึ่งการที่จะให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวน่าจะเป็นโทษสำหรับกรณีที่ใช้ความรุนแรงไม่มาก แต่ถ้าสามีทำร้ายร่างกายภริยารุนแรง ก็ไม่ควรได้รับการบำบัด เพราะหากระบุโทษไว้แค่นี้ ฝ่ายชายก็จะคิดว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องที่ไม่รุนแรง ทำร้ายร่างกายภริยาเสร็จแล้วก็ถูกลงโทษแค่บำบัดพฤติกรรม หรือแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวเท่านั้น ในระหว่างการดำเนินคดี หากศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตรหรือค่าเลี้ยงชีพ ผู้ให้สัมภาษณ์เห็นว่า เป็นการดีมาก ๆ เพราะศาลควรจะให้การคุ้มครองแก่ฝ่ายหญิง ให้ฝ่ายหญิงที่ถูกทำร้ายได้ค่าเลี้ยงชีพไปเป็นต้นทุนในการเริ่มต้นชีวิตใหม่ แต่จริงๆ แล้วตนก็เรียกค่าเสียหายไปเช่นกัน แต่จนป่านนี้แล้วก็ยังไม่เห็นความคืบหน้าเลย ทั้งที่คดีนี้ผ่านไปได้หลายปีแล้ว กระบวนการพิจารณาคดีครอบครัว ควรมี กำหนดระยะเวลา เช่น มีการกำหนดระยะเวลาสืบพยาน กี่เดือน กี่ปี ผู้เสียหายต้องมีการนัดสืบพยาน เพราะในกรณีแบบนี้ตนก็เป็นเช่นกัน คือ

ฝ่ายสามีเลื่อนในการขึ้นศาล หรือ พยานไม่พร้อมในการขึ้นศาล ทำให้คดีของตนต้องใช้ระยะเวลาในการขึ้นศาลพอสมควรถ้าหากมีหน่วยงานหรือองค์กรภาคเอกชนเข้ามาดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวแทนเป็นการดี แต่ผู้ให้สัมภาษณ์กล่าวว่า คนที่จะทำงานด้านนี้จริง ๆ จะต้องเข้าใจในประเด็นปัญหาความรุนแรงอย่างแท้จริง โดยต้องให้คนทุกคนในสังคมได้รับโอกาสใช้สิทธิที่มีอยู่อย่างแท้จริง”

ข้อสังเกต ข้อเสนอแนะของผู้ให้สัมภาษณ์ต่อบทบาทของศาลในการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัว โดยให้ศาลออกคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราว เห็นว่าเป็นมาตรการที่นำมาใช้ควบคุมพฤติกรรมความรุนแรงได้ระดับหนึ่งและควรจะมีมาตรการออกคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุเข้ารับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมรุนแรงควบคู่ไปด้วย ส่วนข้อเสนอแนะมาตรการให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงจ่ายค่าเลี้ยงชีพและค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเห็นว่าเป็นมาตรการจำเป็นสมควรนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งระยะเวลาการดำเนินคดีครอบครัวควรจะรวดเร็วมีกำหนดเวลาสิ้นสุดที่แน่นอน การจัดบริการช่วยเหลือทางกฎหมายในการดำเนินคดีครอบครัวจะช่วยบรรเทาความเดือดร้อนลงได้มาก

ข้อเสนอแนะที่ 9 ควรนำมาตรการคุ้มครองชั่วคราวทางแพ่งมาใช้ในการคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัวในเบื้องต้น ด้วยวิธีให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งบังคับให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวหรือห้ามเข้าใกล้หรือคุกคามผู้ถูกกระทำรุนแรง ถ้าหากจำเป็นอาจต้องสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงหรือผู้ถูกกระทำรุนแรงเข้ารับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูด้านสุขภาพอนามัยหรือจิตใจด้วย โดยเลี่ยงการดำเนินคดีอาญาน่าจะสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทย เว้นแต่เป็นการกระทำทารุณกรรมร้ายแรงหรือก่อเหตุความรุนแรงซ้ำจึงควรดำเนินคดีอาญาทำนองเดียวกับประเทศต่างๆ ที่ศึกษามาแล้วในบทที่ 5 ส่วนมากจะใช้กระบวนทางแพ่งออกคำสั่งคุ้มครอง(protective order) หรือคำบังคับ(injunction) ก่อน ส่วนการคุ้มครองชั่วคราวโดยให้ผู้ก่อเหตุความรุนแรงจ่ายค่าเลี้ยงชีพและค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรซึ่งมีบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1530 ควรนำมาใช้อย่างจริงจัง รวมทั้งควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายคุ้มครองบุตรนอกสมรสด้วย ตลอดจนการจัดบริการให้ความช่วยเหลือด้านกฎหมายแก่ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างกว้างขวาง

วิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้ชายที่เคยกระทำรุนแรงต่อคู่สมรสหรือคู่ครอง

1. ข้อมูลทั่วไป

ผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 10 กรณี อายุเฉลี่ย 42 ปี อายุต่ำสุด 34 ปี อายุสูงสุด 55 ปี ยังอยู่กับคู่สมรส 3 กรณี หย่าร้างหรือแยกทางกันอยู่ 7 กรณี เนื่องจากความไม่เข้าใจกันทะเลาะกันรุนแรง มีบุตรด้วยกัน 9 กรณี ไม่มีบุตรด้วยกัน 1 กรณี พื้นฐานการศึกษาชั้นประถมปีที่ 4 จำนวน 2 กรณี ชั้นประถมปีที่ 6 จำนวน 2 กรณี ชั้นมัธยมปีที่ 3 จำนวน 3 กรณี ชั้นมัธยมปีที่ 6 จำนวน 2 กรณี ชั้น ป.ว.ช. จำนวน 1 กรณี ส่วนการประกอบอาชีพปรากฏดังนี้ อาชีพทำไร่/รับจ้าง 1 กรณี อาชีพทำนา 1 กรณี ลูกจ้างบริษัท 4 กรณี ค้าขาย 1 กรณี รับจ้างทั่วไป 1 กรณี เปิดร้านตัดผม 1 กรณี พนักงานรัฐวิสาหกิจ 1 กรณี ในด้านรายได้ปรากฏว่า รายได้ไม่แน่นอน 3 กรณี รายได้ประมาณเดือนละ 5,000 บาท 1 กรณี เดือนละ 7,000 - 8,000 บาท 2 กรณี เดือนละ 9,000 บาท 1 กรณี เดือนละ 13,000 บาท 1 กรณี เดือนละ 20,000 บาท 1 กรณี และเดือนละ 25,000 บาท 1 กรณี

ข้อสังเกต ข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับอายุ ระดับการศึกษา อาชีพและฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างหลากหลายน่าจะสะท้อนสภาพปัญหาความรุนแรงในครอบครัวในสังคมไทย ให้เห็นได้ว่ามีอยู่ทุกกลุ่มอาชีพ ฐานะทางเศรษฐกิจและสถานะทางสังคมได้ในระดับหนึ่ง

2. ประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว

ผู้ให้สัมภาษณ์ถูกบิดามารดาทำโทษรุนแรง 3 กรณี โดยแยกเป็นไม่ทราบสาเหตุจำนวน 1 กรณี มีสาเหตุติดยาเสพติด 1 กรณี ถูกพี่ทำร้ายรังแก 1 กรณี ผู้ให้สัมภาษณ์ที่ถูกบิดามารดาหรือพี่ทำร้ายทุบตีเกือบทั้งหมดจะอยู่ในครอบครัวที่มีความรุนแรง กล่าวคือ เห็นบิดามารดามีปากเสียงทะเลาะวิวาททำร้ายทุบตีกันรุนแรงจำนวน 3 กรณี ถูกบิดามารดาด่าว่าบ่อยและเห็นบิดามารดาทะเลาะกันบ่อย บิดามารดาไม่สนใจจึงหนีออกจากบ้าน 1 กรณี เห็นบิดามารดามีปากเสียงทะเลาะกันบ้างแต่ไม่รุนแรง 1 กรณี ส่วนในครอบครัวปกติ แต่มีความรู้สึกว่าถูกบังคับให้เรียนหนังสือจึงหนีออกจากบ้าน 1 กรณี รู้สึกว่าบิดามารดาไม่รักและเลือกปฏิบัติ 1 กรณี ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่ในครอบครัวปกติ 3 กรณี แยกเป็นช่วยบิดามารดาประกอบอาชีพ(ครอบครัวคนไทยเชื้อสายจีน) 1 กรณี บิดามารดาเลี้ยงแบบตามใจ 2 กรณี แต่ประพฤติตนเกเรจนมีคดี 1 กรณี และมีปัญหาชู้สาวขณะเป็นวัยรุ่น 1 กรณี

จากข้อมูลดังกล่าวน่าจะยืนยันได้ว่าเด็กที่ถูกทำโทษรุนแรง ส่วนใหญ่จะอยู่ในครอบครัวที่บิดามารดามีปัญหาทะเลาะวิวาททำร้ายทุบตีกันรุนแรง ดังที่ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “เคยถูกพ่อแม่ด่าว่าและตีบ่อยทำให้กลัวพ่อมาก พ่อแม่ตีกันบ่อยมาก เวลาพ่อแม่ทะเลาะกันผู้ให้สัมภาษณ์กลัวว่าพ่อจะมาทำร้ายตนเพราะเคยโดนอย่างนี้ประจำ เช่น ด่า ตะคอกใส่ ทำให้ตกใจ หรือพ่อแม่ด่ากันเสียงดังก็ตกใจ ทำให้ไม่อยากอยู่บ้านและไม่อยากกลับบ้าน พ่อแม่ไม่ดื่มสุราและไม่เล่นการพนันแต่ทะเลาะกันบ่อยอาทิตย์ละครั้งหรือมากกว่านั้น ลักษณะพ่อมีนิสัยร้ายชอบไล่ ผู้ให้สัมภาษณ์จะกลัวมากทำให้ไม่มีความสุขเวลาอยู่บ้าน” กรณีที่ไม่ถูกบิดามารดาทุบตีแต่เห็นบิดามารดาทะเลาะกันบ่อย

ดังผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “พ่อแม่จะทะเลาะกันบ่อยมากเวลาพ่อแม่ทะเลาะกันผู้ให้สัมภาษณ์จะรู้สึกกลัวมากเพราะบ้างครั้งมีการปาข้าวของใส่กันและทำร้ายกัน ต่างฝ่ายต่างตีกันทำให้กลัวมากและกลัวว่าแม่จะเป็นอะไร แต่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ทราบสาเหตุมาจากอะไรและไม่เคยถาม”

ข้อสังเกต ประสบการณ์ภูมิหลังของผู้ให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับความรุนแรงที่ถูกกระทำโดยตรงหรือเห็นเหตุการณ์ความรุนแรงน่าจะเป็นประสบการณ์และเป็นปัจจัยเสริมให้ผู้ให้สัมภาษณ์แก้ปัญหาความขัดแย้งภายในครอบครัวด้วยวิธีรุนแรง

3. ลักษณะอุปนิสัย

จากการสัมภาษณ์พบว่า ผู้ให้สัมภาษณ์และคู่สมรสมีลักษณะอุปนิสัย ดังนี้

ลักษณะอุปนิสัย	ผู้ให้สัมภาษณ์	คู่สมรส
- ทำอะไรตามใจตัวเอง ชอบเที่ยวกลางคืน	1	
- หึงหวง ใช้คำพูดด่าว่า ทำร้ายสิ่งของในบ้าน		1
- ใจร้อนไม่ยอมใครและไม่ชอบเอาใจใคร ชอบดื่มสุรา	1	
- ชอบบ่น ด่าคำว่ามึงกูและชอบโต้งแย้ง		1
- เป็นคนอดทนไม่ชอบสังคม	1	
- ภริยาชอบสังคมมีเพื่อนมากดื่มสุราและเล่นการพนัน ชอบบ่นและพูดเรื่องคนอื่น		1
- เป็นคนเจ้าชู้ คุยเก่ง ชอบเที่ยวแต่อารมณ์ร้อน	1	
- หึงหวงเกินไป คอยจับผิดสามีไปมีหญิงอื่น		1
- ไม่ค่อยมีเพื่อนแต่รักสนุกสนานเป็นคนใจอ่อนชอบช่วยเหลือคนอื่น ไม่มีนิสัยก้าวร้าว	1	
- ภริยาอารมณ์ร้อน ชอบทำลายข้าวของประชดเวลาทะเลาะกัน		1
- เห็นแก่ตัว เอาใจคนอื่นไม่เป็น ชอบผู้หญิง เจ้าชู้	1	
- อารมณ์ร้อน ขี้หึง ชอบเรื่องบนเตียงและค่อยจับผิดหรือกีดกันไม่ให้สามีพูดกับหญิงอื่น		1
- เชื่อฟังพ่อแม่ ชอบอยู่คนเดียว บ้างครั้งเก็บกด อารมณ์ร้อนรุนแรง	1	
- ใจน้อย อารมณ์อ่อนไหวง่าย ขาดความมั่นใจในตัวเอง ไม่กล้าตัดสินใจ		1
- มีความเชื่อมั่น อารมณ์ร้อน ไม่ยอมคนและหึงหวงภริยา	1	
- ชอบสังคม เล่นการพนันและพูดคุยกับชายอื่น		1
- รักครอบครัวและภริยา แต่ไม่ชอบคนบ่น รำคาญ บางครั้ง	1	

อารมณ์ร้อน - ชอบบ่น ทำเรื่องเล็กให้เป็นเรื่องใหญ่ไม่มีเหตุผลไม่ยอมใคร ไม่ยอมรับฟังเหตุผล พูดไล่คู่สมรสให้ออกจากบ้าน - อารมณ์ร้อน หงุดหงิด นิสัยนักเลง - ชอบคบเพื่อนมาก ดื่มสุรา เล่นการพนัน ปากไว ชอบบ่นด่าคำหยาบคาย	1	1 1
รวม	10	10

ข้อสังเกต อุปนิสัยของผู้ให้สัมภาษณ์และคู่สมรสที่ก่อให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว คือ ฝ่ายชายเจ้าชู้ชอบเที่ยวกลางคืน อารมณ์ร้อน ส่วนฝ่ายหญิงหึงหวงเกินเหตุ ชอบบ่นหรือใช้ถ้อยคำหยาบคายด่าว่าสามีหรือพ่อแม่ของสามีจะเป็นมูลเหตุสำคัญของความรุนแรงในครอบครัว

4. สาเหตุของความรุนแรง

จากการสัมภาษณ์พบว่า สาเหตุความรุนแรงมาจากความหึงหวงที่ฝ่ายหญิงมีต่อฝ่ายชายหรือฝ่ายชายมีต่อฝ่ายหญิง สาเหตุจากการดื่มสุราและเล่นการพนัน ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

สาเหตุของความรุนแรง	ผู้ให้สัมภาษณ์	คู่สมรส
- สามีดื่มสุรา เที่ยวกลางคืน	1	
- ปัญหาเรื่องเงินไม่พอใช้ในครอบครัว	5	5
- ปัญหาเรื่องลูก	2	2
- ภริยาหึงหวงฝ่ายชายเกินเหตุ		3
- ภริยาดื่มสุรา เล่นการพนัน		1
- ภริยาใช้ถ้อยคำด่าพ่อแม่ผู้ให้สัมภาษณ์ให้เสียหาย		2
- ดื่มสุราทั้งสองฝ่าย	1	1
- สามีหึงหวงฝ่ายหญิง	1	
- ภริยาหึงหวง ฝ่ายชายชอบเที่ยวผู้หญิงและเที่ยวกลางคืน	1	1
- ภริยากลับบ้านดึก		1
- ภริยาเชื่อฟังเพื่อนบ้าน บุคคลภายนอก		3
- ภริยาพยายามแท้งบุตร		1
- ภริยาแอบเอาเงินไปให้พ่อแม่ของตน		2
- ไม่เข้าใจกัน	1	1
- สามีหึงหวงฝ่ายหญิงและฝ่ายหญิงมีชู้		1
- ญาติพี่น้องฝ่ายภริยาพูดจาไม่เข้าใจกันกับสามี		1

- หนี้สินเพื่อนบ้าน		1
รวม	12	26

ข้อสังเกต สาเหตุของความรุนแรงน่าจะมีส่วนสัมพันธ์กับอุปนิสัยของคู่สมรสแต่ละฝ่าย ดังกรณีผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ผู้ให้สัมภาษณ์บอกว่าเมื่อภริยาตนนั้นมาด่าเรื่องถึงพ่อแม่ตนจะทนไม่ไหวโดยใช้ไม้หน้าสามตีที่หลังภริยา 1 ครั้ง จนล้มลงกับพื้น แต่ยังไม่หยุดด่าและพูดว่าจะเอาตำรวจมาจับพร้อมกับจะไล่ผู้สัมภาษณ์ออกจากบ้านแต่ผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ไปและโมโหมากขึ้นโดยหยิบไม้หน้าสามมาตีภริยาอีกครั้งแต่ลูกชายคล่อมตัวแม่ไว้จึงโดนเข้าที่หลังลูกอย่างแรงจนหลังแตกเลือดออกจึงนำส่งโรงพยาบาบาลและเลิกทะเลาะกัน

ผู้ให้สัมภาษณ์บอกว่าตนนั้นเสียใจมากกับเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตนจึงออกจากบ้านไปอยู่กับเพื่อนระยะหนึ่งและกลับมาบ้านและขอโทษภริยาถึงเรื่องที่เกิดขึ้นและขอร้องให้ภริยาเลิกดื่มสุราและเล่นการพนันแต่ภริยาเขาไม่ฟังและขอให้เขาออกไปจากชีวิตให้พ้นๆโดยไม่สนใจเขาอีก ผู้ให้สัมภาษณ์บอกว่าโดนภริยาว่าต่างๆนาๆช่วงที่ผ่านมาแต่ก็ต้องทนต่อคำหยาบคาย คำประจานเพราะว่ารักลูกมากและรักภริยามาก

ครอบครัวเริ่มอยู่กินไม่ปกติสุขต่างคนต่างหันไปดื่มเหล้าจนเมามายและมาทะเลาะกันอยู่บ่อยๆสร้างความเดือดร้อนให้แก่ลูกๆที่ได้เห็นได้ฟังและชาวบ้านละแวกนั้น

ครั้งสุดท้ายก่อนที่จะแยกทางกันผู้ให้สัมภาษณ์ได้ทะเลาะกับภริยาอย่างรุนแรงมากถึงขั้นต้องส่งโรงพยาบาลด่วน เนื่องจากภริยาตนเองไปดื่มเหล้ากับเพื่อนบ้านจนเมามายกลับมาดื่มสุราติดต่อกัน 2 วัน 2 คืน เป็นเวลานาน ไม่กลับบ้านไม่สนใจสามีและลูกกลับมามีปากเสียงกันอย่างรุนแรงถึงขั้นลงไม้ลงมือภริยาผู้สัมภาษณ์เมาไม่ได้สติคว้ามีดจะแทงผู้สัมภาษณ์ ผู้สัมภาษณ์จับมีดไว้ทันและจับศีรษะภริยาตนกระแทกกับท้ายรถที่จอดอยู่ 2 – 3 ครั้ง ภริยาหมดสติ ผู้ให้สัมภาษณ์เกิดความเสียใจเป็นอย่างมากรู้สึกผิดที่ทำไปอย่างนั้น แต่ก็เป็นเพราะอารมณ์ชั่ววูบและระงับอารมณ์ไว้ไม่อยู่ ผู้ให้สัมภาษณ์เป็นห่วงภริยามากกลัวเป็นอะไรมากหรือตายตนก็จะตายตามไปด้วยเพราะรู้สึกเสียใจเหลือเกินและผิดที่ทำขนาดนี้และกลัวว่าภริยาจะตาย ผู้ให้สัมภาษณ์ได้นำภริยาส่งโรงพยาบาลหมอบอกว่าเลือดคลั่งในสมองต้องผ่าตัดด่วนมิฉะนั้นตายได้จึงผ่าตัดทันที ภริยาผู้ให้สัมภาษณ์หายเป็นปกติและกลับมาอยู่บ้าน แต่ภริยาผู้ให้สัมภาษณ์ไม่ให้อภัยในสิ่งที่เกิดขึ้นจึงขอแยกทางกันอย่างเด็ดขาดผู้ให้สัมภาษณ์รู้สึกผิดหวังและเสียใจมากแต่ก็ยอมแยกกันอยู่เพื่อความสงบสุขของครอบครัวและเมื่อลูกขอให้แยกกันอยู่จะได้ไม่มีปัญหากันอีก” กับผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ฝ่ายผู้ให้สัมภาษณ์เป็นคนเจ้าชู้ชอบเที่ยวประกอบกับผู้ให้สัมภาษณ์เคยเป็นนักร้องมาก่อนทำให้มีผู้หญิงมาเกี่ยวพัน เช่น แม่ยกก่อนที่ผู้ให้สัมภาษณ์จะโดนมีดคัดเตอร์ฟันที่ด้านหลัง วันนั้นผู้ให้สัมภาษณ์มีนัดกับแม่ยกคนหนึ่งที่มาเกี่ยวพันในที่ทำงานช่วงนั้นภริยาเขาไม่ได้ทำงานหลังจากคลอดลูก ตนนั้นได้นั่งมอเตอร์ไซค์รับจ้างไปที่หน้าปากซอยเพื่อไปเจอหญิงดังกล่าว ตนนั้นได้หลีกเลี่ยงภริยาโดยนั่งรถมอเตอร์ไซค์รับจ้างไป

ได้พักหนึ่งแต่ภริยาได้แอบตามมาข้างหลังโดยผู้ให้สัมภาษณ์ไม่รู้ตัวแล้วใช้มีดฟันเข้าที่หลังตนจึงบอกให้มอเตอร์ไซค์ขับหลบหนีเข้าไปในซอย ผู้ให้สัมภาษณ์ตอนนั้นไม่รู้ว่าภริยาโผล่มาจากไหนตนเองกลับไปที่ห้องจึงได้รู้ว่าตนเองมีบาดแผดยาวที่ด้านหลังตอนที่โดนไม่รู้สึกตัวมารู้สึกตัวว่ามีแผลที่ด้านหลังเมื่อมาถึงห้องแล้ว หลังจากนั้นเขารู้สึกเจ็บมากส่วนภริยาและลูกก็ได้หลบหนีไปอยู่กับพ่อแม่ของเขา ส่วนตนต้องไปเย็บแผล 22 เข็ม ที่คลีกนิกหน้าปากซอย เขาต้องรักษาตัวเองที่ห้องคนเดี่ยวโดยนอนซมอยู่ที่ห้องเป็นเวลานานและไข้ขึ้น”

5. ลักษณะความรุนแรงกับคู่สมรส

จากการสัมภาษณ์พบว่าผู้ให้สัมภาษณ์ทั้ง 10 กรณี มีปัญหาความรุนแรงระหว่างคู่สมรส ลักษณะความรุนแรงเริ่มแต่ด่าว่า ขว้างปาสิ่งของใส่กัน ทำร้ายสิ่งของเครื่องใช้ในบ้าน ตบตี ใช้ไม้หรือมีดทำร้ายย่อมมีผลกระทบต่อร่างกายและจิตใจ เช่น ภริยาเจ็บสาหัส 1 ราย สามีบาดเจ็บ 2 ราย ดังแสดงในตารางต่อไปนี้

ลักษณะความรุนแรง	ต่อจิตใจ	ต่อร่างกาย	ต่อเพศ
- ภริยาใช้มีดคัดเตอร์กีดที่หลังเย็บ 22 เข็ม	1	1	
- ภริยาชอบใช้ถ้อยคำด่าผู้ให้สัมภาษณ์และพ่อแม่	1		
- เคยใช้ความรุนแรงทางเพศกับภริยาเป็นบ้างครั้งเพราะอารมณ์และรู้สึกหึงหวงภริยาเป็นบ้างครั้ง			1
- ใช้ไม้หน้าสามตีภริยาและบุตร		1	
- จับศรีษะภริยากระแทกกับท้ายรถ		1	
- ภริยาคิดฆ่าตัวตายโดยเอาศรีษะชนผนังบ้านเพื่อประชดผู้ให้สัมภาษณ์		1	
- ภริยาชอบด่าว่าเรื่องอดีตและด่าพ่อแม่	1		
- ภริยาขว้างขวดใส่ทำให้มีรอยเขียวที่หน้าอก		1	
- เคยตบภริยาเพราะพูดไม่รู้เรื่องและทนไม่ได้ที่ภริยาด่าบ่อยๆ	1	1	
- เคยมีความรุนแรงทางเพศกับกริยาหลังทะเลาะกันแล้วพยายามมีเพศสัมพันธ์กับภริยาโดยที่ภริยาไม่ยินดีนักแต่ไม่ได้ทำร้ายร่างกายหรือทางเพศ เมื่อมีเพศสัมพันธ์แล้วทุกอย่างดีขึ้นพูดรู้เรื่อง			1
- เคยตีที่คอและต่อยหน้าภริยาแต่ภริยาตอบโต้โดยใช้ไม้ไผ่ตีผู้ให้สัมภาษณ์		1	

- น้อยใจภริยาไม่ดูแลและพูดไม่รู้เรื่อง	1		
- เคยตบหน้าและจับภริยาเหวียงเนื่องจากภริยาประชดกินยาขับเลือดจะเอาลูกออกจากครรภ์		1	
- ภริยาหึงหวงว่าผู้ให้สัมภาษณ์จะมีหญิงอื่น พูดจาด่าประชด ใช้คำพูดหยาบคายและด่าว่าพ่อแม่ผู้ให้สัมภาษณ์	1		
- เคยถูกภริยาขว้างสิ่งของเครื่องใช้ใส่โดนที่แขนขาได้รับบาดแผลและรอยขีดขวาย เคยตบหน้าภริยาและเหวียงภริยาใส่ผนังบ้านได้รับบาดเจ็บเย็บ 5 เข็ม		1	
- เคยใช้ความรุนแรงกับภริยาโดยตบตีหรือใช้ของแข็งและด่าทอกัน	1	1	
- ภริยาชอบด่าว่าผู้ให้สัมภาษณ์ต่อหน้าเพื่อนหรือคนทั่วไปทำให้รู้สึกโมโหมาก	1		
- เคยถูกภริยาใช้ไม้ตี		1	
- ภริยาใช้วาจาด่าพ่อแม่ทำให้ตนรับไม่ได้และไม่ชอบ	1		
- ใช้ถ้อยคำด่ากัน ภริยาทำลายสิ่งของภายในบ้าน เรื่องหึงหวงที่ผู้ให้สัมภาษณ์เที่ยวกลางคืน	1		
- ใช้มือเท้าทำร้ายภริยา เคยใช้มือเท้าเตะทำลายอาหารการกินเวลาทะเลาะกัน		1	
- ภริยาทำลายข้าวของและหนีออกจากบ้านครั้งละหลายวัน	1		
รวม	11	12	2

6. การแจ้งเหตุความรุนแรงกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกรายไม่เคยแจ้งความกับเจ้าหน้าที่ตำรวจ ผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งกล่าวว่า “ตลอดระยะเวลาที่ทะเลาะกับภริยาไม่เคยนึกถึงตำรวจเลย” ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายหนึ่งกล่าวว่า “ไม่แจ้งเพราะว่าจะแจ้งไปทำไมลูกก็โตหมดแล้วและจะยุ่งยากภายในครอบครัวมากกว่า” มีเพียงรายเดียวที่แจ้งความดำเนินคดีกับพ่อตาและพี่ชายภริยาเรื่องชกต่อยกันเนื่องจากทะเลาะวิวาทกับภริยาแต่ยอมความกันได้ มีหนึ่งรายที่ภริยาแจ้งความให้ดำเนินคดีแต่ตกลงแยกทางกันอยู่เรื่องจึงยุติ

7. ในกรณีภริยาขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราว

ผู้ให้สัมภาษณ์บางรายกล่าวว่า “ถ้าศาลมีคำสั่งให้ไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวก็จะยอมออกไปเพื่อแก้ปัญหาอาจจะดีขึ้นทั้งสองฝ่าย” ผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ถ้าศาลมีคำสั่งให้ออกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวก็จะไปเพราะว่าจะได้รู้ว่าภริยาจะได้รู้ถึงผลที่ได้รับเพราะช่วงเวลาที่ทะเลาะกันผู้ให้สัมภาษณ์ก็ไม่อยากอยู่ด้วย” ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์อีกรายกล่าวว่า “ถ้าเป็นการทำให้ภริยามีอารมณ์และมีสติที่ดีขึ้นในการตัดสินใจผู้ให้สัมภาษณ์ก็จะยอมไปอยู่ข้างนอกบ้านสักพักหนึ่งจนกว่าจะพูดคุยกันรู้เรื่อง คิดว่าควรจะมีเพื่อเป็นการบรรเทาปัญหาที่เกิดขึ้นและจะได้ตัดสินใจดีขึ้นในระดับหนึ่ง”

8. กรณีศาลมีคำสั่งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ไปรับการบำบัดทางจิตหรือรับคำปรึกษาแนะนำ

ผู้ให้สัมภาษณ์ส่วนใหญ่บอกว่าไม่ไปโดยให้เหตุผลว่า “ไม่ไปเพราะว่าสุขภาพจิตยังดีรู้จักคิดแก้ไขปัญหาได้” “เพราะจิตใจตัวเองเป็นปกติดีไม่ถึงกับเสียสติยังคงดำรงชีวิตได้ ทุกคนย่อมมีปัญหาคิดว่าเป็นอารมณ์จึงเกิดความรุนแรง” บางรายบอกว่า “ไม่ไปเพราะว่าตนเองไม่ได้ป่วยเรื่องทั้งหมดภริยาเป็นคนทำทั้งหมดและตนไม่ได้หึงหวงมากนัก” ส่วนผู้ให้สัมภาษณ์ในรายที่บอกว่าไปโดยให้เหตุผลว่า “จะไปถ้าตนเองผิดเพราะมีความรับผิดชอบในสิ่งที่ทำ” “ไปจะได้รู้อะไรเป็นอะไรจะได้แก้ปัญหาความร้ายแรงถูกต้องในครอบครัวอาจจะช่วยลดปัญหาลงได้บ้าง” มีผู้ให้สัมภาษณ์รายหนึ่งบอกว่า “ต้องไปเพราะเป็นคำสั่งศาลเพราะปกติผู้ให้สัมภาษณ์ก็ให้ความร่วมมือกับเจ้าหน้าที่”

ข้อเสนอแนะที่ 10 ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้ชายที่เคยกระทำรุนแรงต่อคู่สมรสข้างต้น จึงเห็นได้ว่าความรุนแรงอาจเกิดได้ทั้งจากฝ่ายชายและฝ่ายหญิง การสร้างมาตรการป้องกันคุ้มครองช่วยเหลือปัญหาความรุนแรงในครอบครัวควรเน้นทั้งผู้ชายและผู้หญิงรวมทั้งคุ้มครองเด็กที่จะได้รับผลกระทบโดยตรง มาตรการให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองทางแพ่ง(protective order) และการกำหนดเงื่อนไขคุ้มครอง การบำบัดรักษาอาการป่วยทางจิตหรือการแก้ไขฟื้นฟูด้านบุคลิกภาพควรนำมาใช้ในสังคมไทย

บทที่ 7

สรุป ตอบโจทย์วิจัยและเสนอแนะ

ผลจากการศึกษาวิเคราะห์บทความ รายงานวิจัย รายงานสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวจากภูมิภาคต่างๆ ทั่วโลก ศึกษาวิเคราะห์กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของไทยเปรียบเทียบกับประเทศอังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย มาเลเซียและสิงคโปร์ ประกอบกับความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากผู้เชี่ยวชาญในการจัดเวทีสนทนาผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน(focus group) สองครั้ง เมื่อนำมาสังเคราะห์ ประกอบกับข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ผู้ที่เคยมีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัว สรุปได้ดังนี้

1. กรอบการวิจัย

กรอบการศึกษาวิจัยเพื่อประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวนับว่ามีความสำคัญต่อการกำหนดบทบาทของกระบวนการยุติธรรมในการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัวว่าจะมีขอบข่ายครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายกว้างแคบเพียงไร เพื่อการนี้จำต้องศึกษาวิเคราะห์กติการะหว่างประเทศและกฎหมายภายในว่าพอจะนำมาเป็นกรอบการศึกษาวิจัยได้หรือไม่ จากการศึกษาอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงในทุกรูปแบบ(Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women 1981) ซึ่งได้รับการรับรองจากที่ประชุมสมัชชาแห่งสหประชาชาติสมัยที่ 34 เมื่อวันที่ 18 ธันวาคม 2522 สาระสำคัญของอนุสัญญาดังกล่าวเน้นไม่ให้มีการเลือกปฏิบัติระหว่างชายหญิงเป็นสำคัญมิได้เน้นมิติของความรุนแรงต่อผู้หญิง ปฏิญญาว่าด้วยขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง(Declaration on the Elimination of Violence Against Women 1993) สาระสำคัญของปฏิญญาดังกล่าวเน้นมิติความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิงทั้งในชีวิตส่วนตัวและสาธารณะ เห็นว่ามิได้จำกัดความรุนแรงที่เกิดเฉพาะในครอบครัวจึงกว้างเกินไป ในทางกลับกันในด้านผู้ถูกกระทำความรุนแรงจำกัดเฉพาะผู้หญิงมิได้ร่วมเด็กผู้หญิง เด็กผู้ชายและผู้สูงอายุซึ่งคนกลุ่มนี้ตกเป็นเหยื่อของความรุนแรงในครอบครัวสูงเช่นกัน ส่วนอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก(Convention on the Rights of the Child 1989) ใน มาตรา 19 และมาตรา 39 ได้บัญญัติคุ้มครองและแก้ไขฟื้นฟูเด็กถูกทารุณกรรม ซึ่งเด็กตามมาตรา 1 หมายถึงบุคคลที่อายุต่ำกว่า 18 ปี เว้นแต่กฎหมายครอบครัวของแต่ละประเทศจะบัญญัติเป็นอย่างอื่น จึงให้การคุ้มครองเฉพาะเด็กผู้ชายและเด็กผู้หญิง

อนึ่ง ในการจัดเวทีสนทนาผู้เชี่ยวชาญ ครั้งที่ 1 คุณศิริพร สะโครบาเน็ด เสนอแนะให้ศึกษาปฏิญญากรุงเวียนนา ค.ศ.1993 (Vienna Declaration and Programme of Action 1993) ปฏิญญากรุงปักกิ่ง 1995 (Beijing Declaration and Platform for Action 1995) และข้อมูลจากการรายงาน

ของผู้ตรวจการด้านสิทธิมนุษยชน(High Commissioner for Human Rights) ขององค์การสหประชาชาติ และในการจัดเวทีสนทนา ครั้งที่ 2 รศ. ดร. เดชา สังขวรรณ เสนอให้วิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมกับอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงทุกรูปแบบ และปฏิญญาว่าด้วยขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิงด้วย ผู้วิจัยได้ ศึกษาปฏิญญากรุงเวียนนาและกรุงปักกิ่งตลอดจนเข้าไปดูในเว็บไซต์(Website) ต่างๆ เช่น www.hrw.org, www.un.org/womenwatch, www.unicef.org, www.who.ch/frh – whd, www.who.violence against women, www.unfpa.org, www.undp.org/rblac/gender, www.unhchr.ch/huridocda. เป็นต้น เมื่อศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากเว็บไซต์และรายงานขององค์การระหว่างประเทศพบว่า จะเน้นเฉพาะมิติด้านสิทธิมนุษยชน(human rights) เป็นสำคัญ โดยถือว่าการกระทำรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิง(มีบางรายงานกล่าวถึงเด็กผู้ชายแต่เป็นส่วนน้อย) ไม่ว่าความรุนแรงจะเกิดขึ้นในครอบครัวหรือที่สาธารณะถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานจำต้องยุติไม่ว่ากรณีใดๆ จึงสะท้อนให้เห็นว่ากรอบแนวคิดเกี่ยวกับการคุ้มครองความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิงและเด็กผู้หญิงในเวทีระหว่างประเทศมีความกว้างครอบคลุมความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิงและเด็กผู้หญิงทั้งในความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือครอบครัวและในชนกลุ่มหรือสังคม แต่ในทางกลับกันบุคคลที่ถูกกระทำรุนแรงจำต้องได้รับการปกป้องคุ้มครองกลับมีแต่ผู้หญิง เด็กผู้หญิงและเด็กผู้ชายไม่รวมถึงผู้สูงอายุหรือผู้ชายที่ได้รับความรุนแรงในความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือครอบครัว แต่ตามหลักกฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอันเป็นสากลและยอมรับทั่วไป การจะบัญญัติกฎหมายและกำหนดให้กระบวนการยุติธรรมคุ้มครองเฉพาะผู้หญิงและเด็กผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงหาได้ไม่เพราะจะได้ชื่อว่าเป็นการเลือกปฏิบัติขัดต่อปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 มาตรา 7 ที่บัญญัติว่า “ทุกๆ คนต่างเสมอกันในกฎหมายและชอบที่จะได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกๆ คนชอบที่จะได้รับการคุ้มครองอย่างเสมอหน้าจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญานี้ และต่อการยุยงส่งเสริมให้เกิดการเลือกปฏิบัติเช่นนั้น” ทั้งเป็นการขัดต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 30 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “บุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน” ซึ่งกระบวนการยุติธรรมไทยได้ยึดหลักการดังกล่าวให้ความคุ้มครองผู้หญิงเท่าเทียมกับผู้ชายและคุ้มครองผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงทุกรูปแบบและปฏิญญาว่าด้วยขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง เพียงแต่วิธีปฏิบัติจำต้องปรับปรุง อย่างไรก็ตามเมื่อพิเคราะห์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 จะเห็นได้ว่า กรอบความคิดในการคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวครอบคลุมบุคคลทุกกลุ่ม ดังที่ มาตรา 53 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เด็กเยาวชนและบุคคลในครอบครัวมีสิทธิได้รับความคุ้มครองโดยรัฐจากการใช้ความรุนแรงและการปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม” คำว่า เด็ก เยาวชนและบุคคลในครอบครัวยอมหมายรวมทั้งเพศชายและเพศหญิง ส่วนคำว่าความรุนแรงน่าจะหมายถึงความรุนแรงที่เกิดจากความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือภายในครอบครัว โดยหลักการแล้วความรุนแรงที่เกิดขึ้นหากมิใช่ในครอบครัวก็มีกฎหมายให้

การคุ้มครองอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้ ในการศึกษาวิจัยประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวนี้จึงยึดกรอบแนวคิดตามมาตรา 53 วรรคหนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ทั้งนี้ เพื่อเป็นกรอบในการพัฒนากฎหมายและกระบวนการยุติธรรมอันประกอบด้วยตำรวจ อัยการ ทนายความและศาล(ไม่รวมราชทัณฑ์) ในการคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความรุนแรงทั้งเพศชายหญิงและไม่จำกัดอายุ แต่จำกัดเฉพาะความรุนแรงที่เกิดในมิติครอบครัวเท่านั้น โดยไม่ยึดกรอบความกว้างตามกฎหมายระหว่างประเทศหากแต่จะยึดในมิติสิทธิมนุษยชนเป็นสำคัญ

กรอบแนวคิดในการวิจัยยึดตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 53 วรรคหนึ่ง เน้นมิติกว้างครอบคลุมบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวทุกกลุ่ม มิติลึกความรุนแรงถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชน

2. ความสมดุลในการคุ้มครองสิทธิผู้ได้รับความรุนแรง

ในการจัดเวทีสนทนาผู้เชี่ยวชาญ ครั้งที่ 1 ศ.นพ.วิทูรย์ อึ้งประพันธ์และดร.มาตาลักษณ์ เสรเมธากุล ได้ตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการแทรกแซงเพื่อคุ้มครองเด็กหรือผู้ถูกกระทำรุนแรงทั้งก่อนกระบวนการยุติธรรมและในระหว่างกระบวนการยุติธรรม ควรจะต้องตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนของคู่สมรสและสิทธิในครอบครัว เมื่อพิเคราะห์ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ค.ศ. 1948 มาตรา 5 บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องไม่ถูกปฏิบัติหรือลงโทษอันมีลักษณะทารุณโหดร้ายไร้มนุษยธรรมหรือหยามเกียรติมิได้” ดังนั้น การปฏิบัติอันมีลักษณะทารุณไม่ว่าจะเกิดจากความสัมพันธ์ส่วนตัวในครอบครัวหรือบุคคลแปลกหน้าย่อมเป็นการละเมิดสิทธิในเนื้อตัวร่างกายอันเป็นสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานจำต้องได้รับการปกป้องคุ้มครอง การปกป้องคุ้มครองย่อมหมายร่วมถึงการแทรกแซงสถาบันครอบครัวและการใช้ชีวิตความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่นจึงเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนด้านครอบครัวและสิทธิความเป็นส่วนตัวเช่นกัน ซึ่งปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนบัญญัติคุ้มครองไว้ เช่น มาตรา 16 (3) บัญญัติว่า “ครอบครัวคือกลุ่มซึ่งเป็นหน่วยธรรมชาติและพื้นฐานของสังคมและชอบที่จะได้รับการคุ้มครองโดยสังคมและรัฐ” และมาตรา 12 บัญญัติว่า “บุคคลต้องปราศจากการแทรกแซงความเป็นส่วนตัว(privacy) ครอบครัว(family) เคหสถาน(home) การสื่อสาร…” จึงเป็นกรณีแย้งกันระหว่างสิทธิในเนื้อตัวร่างกายกับสิทธิครอบครัวและสิทธิความเป็นส่วนตัว

อนึ่ง ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 31 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย การทรมาน ทารุณกรรมหรือการลงโทษโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้…” ในขณะเดียวกัน มาตรา 34 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “สิทธิของบุคคลในครอบครัว เกียรติยศ ชื่อเสียงหรือความเป็นอยู่ส่วนตัว ย่อมได้รับความคุ้มครอง” และ มาตรา 35 บัญญัติว่า “บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน บุคคลย่อมได้รับการคุ้มครองในการที่จะอยู่อาศัยและ

ครอบครองเคหสถานโดยปกติสุข การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครองหรือการตรวจค้นเคหสถานจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย" เมื่อพิเคราะห์ตามบทบัญญัติรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มีหลักการสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน แต่เมื่อพิเคราะห์เปรียบเทียบระหว่างสิทธิมนุษยชนเกี่ยวกับชีวิตเนื้อตัวร่างกายย่อมมีความสำคัญกว่าสิทธิในครอบครัวสิทธิในเคหสถานและสิทธิความเป็นส่วนตัว หากจะกล่าวโดยเฉพาะการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวไม่ว่าจะเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่ย่อมได้ชื่อว่าเป็นการกระทำในนามของผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงนั้นเอง ดังนั้น การแทรกแซงครอบครัวหรือเคหสถานหรือชีวิตความเป็นส่วนตัวของบุคลในครอบครัว เพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพของผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว จึงมิใช่การตรวจค้นจับกุมผู้ก่อเหตุรุนแรงทั้งก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมหรือระหว่างอยู่ในกระบวนการยุติธรรม หากแต่เป็นการกระทำในนามผู้ประสบเหตุความรุนแรง(survivor) หาใช่เป็นการล่วงละเมิดสิทธิครอบครัว เคหสถานหรือความเป็นส่วนตัวของบุคคลอื่นแต่อย่างใดไม่ การแทรกแซงก่อนเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมย่อมหมายร่วมถึงกระบวนการทางสังคมด้วย สอดคล้องกับ คุณศิริพร ที่เสนอแนะว่าการแก้ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวควรเน้นกระบวนการทางสังคมเป็นเบื้องแรก

> การกระทำรุนแรงต่อเนื้อตัวร่างกาย เพศหรือจิตใจถือเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐาน กระบวนการเข้าแทรกแซงเพื่อคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว ถือเสมือนหนึ่งเป็นการใช้สิทธิในนามผู้ถูกกระทำรุนแรง ย่อมเป็นการขัดหรือแย้งกับสิทธิมนุษยชนในครอบครัว เคหสถานและความเป็นส่วนตัวของผู้ก่อเหตุรุนแรง(perpetrator) แต่เป็นดุลยภาพแห่งสิทธิมนุษยชนที่สังคมยอมรับได้

3. สถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัว(prevalence of domestic/family violence)

ในการศึกษาสถานการณ์ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้ศึกษาจากรายงานขององค์การสหประชาชาติ เช่น WHO – Violence Against Women fact sheets, Human Rights Watch World Report 2002 :Women's Human Rights, UNDP Against Violence : Champaign Executive Summary, UNFPA – Working to End Gender Inequity, United Nations High Commissioner for Human Rights, United Nations Children's Fund : Innocenti Digest No. 6 นอกจากนี้ยังได้ดูจากเว็บไซต์ WWW.FINDLAW. – Chapter 9 Domestic Violence, The Role of Police in Combating Domestic Vioence in the United States, Guide to Family Law : Domestic Violence, The Cycle of Violence, Battered Women Syndrome และ Criminal Trials Validity เป็นต้น ในการจัดเวทีสนทนา ครั้งที่ 1 คุณศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์ ได้แนะนำให้หาข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของประเทศไทยที่มีอยู่มาก คณะผู้วิจัยจึงได้ขอข้อมูลจากสำนักการแพทย์

กรุงเทพมหานคร และองค์กรภาคเอกชนบางแห่งเพิ่มเติมแต่จำกัดเฉพาะพื้นที่กรุงเทพมหานครจึงไม่อาจสะท้อนให้เห็นสถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวทั่วทุกภูมิภาคของประเทศไทยได้ จากการสำรวจข้อมูลจากแหล่งต่างๆ ดังกล่าวข้างต้น สรุปได้ว่า บรรดานักวิชาการและผู้ปฏิบัติงานด้านคุ้มครองสิทธิเด็กและสตรีต่างเห็นพ้องต้องกันว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นปรากฏการณ์ทางสังคมเกิดขึ้นทุกบริบทของสังคมและถือเป็นประเด็นปัญหาด้านสุขภาพอนามัยของประชาชนและปัญหาสุขภาพของครอบครัว(family healthy) ด้วย สาเหตุของความรุนแรงเกิดจากหลายปัจจัยร่วมกัน(multi - factor) ในด้านผลกระทบก็หลากหลาย(vary) ทั้งต่อผู้ถูกกระทำรุนแรงโดยตรง ต่อเด็กที่อยู่ในความดูแลและต่อความมั่นคงของสถาบันครอบครัว ส่วนทางอ้อมย่อมกระทบต่อสังคมเศรษฐกิจและการเมืองโดยรวม ส่วนขนาดและการแพร่ระบาดของปัญหาความรุนแรงในครอบครัว (magnitude and epidemic of domestic/family violence) ในสภาพการณ์ปัจจุบันมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นโดยทั่วไปรวมทั้งในสังคมไทย แต่ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับการนิยามคำว่าความรุนแรงในครอบครัวในกฎหมายของแต่ละประเทศย่อมแคบกว้างแตกต่างกันไปหรือขึ้นอยู่กับบริบทของสังคมหรือผู้ที่เกี่ยวข้องว่าจะนิยามกว้างแคบอย่างไร

สถานการณ์ความรุนแรงในครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมเกิดขึ้นในทุกบริบทและลำดับชั้นทางสังคมกระจายทั่วทุกภูมิภาคของโลกมีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัยของประชาชน ความมั่งคงของครอบครัว ทั้งเป็นปัญหาต่อสังคมเศรษฐกิจและการเมืองโดยร่วม

4. ความหมายของความรุนแรงในครอบครัว(definition of domestic/family violence)

ในการจัดเวทีสนทนาผู้เชี่ยวชาญครั้งที่ 1 อาทิ คุณศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์ ศ.นพ. วิทูรย์ อึ้งประพันธ์ คุณสุกัญญา หาญตระกูล คุณสุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง และการจัดเวทีสนทนา ครั้งที่ 2 พญ. พรรณพิมล หล่อตระกูล เป็นต้น ได้ให้ข้อสังเกตเกี่ยวกับการนิยามความหมายคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ควรต้องชัดเจนและครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายที่ต้องการคุ้มครอง เมื่อพิเคราะห์ตามปฏิญญาว่าด้วยขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง ค.ศ. 1993 นิยามคำว่า “ความรุนแรงต่อผู้หญิง” หมายถึงการกระทำใดๆ ที่เป็นความรุนแรงระหว่างเพศซึ่งเป็นผลหรืออาจจะเป็นผลให้เกิดการทำร้ายร่างกาย ทางเพศหรือทางจิตใจ เป็นผลให้เกิดความทุกข์ทรมานแก่ผู้หญิง รวมทั้งการขู่เข็ญ บังคับกีดกันเสรีภาพทั้งในที่สาธารณะและในชีวิตส่วนตัว” เห็นว่า การนิยามความรุนแรงตามปฏิญญาดังกล่าวจำกัดเฉพาะผู้หญิงเท่านั้นที่ถูกกระทำรุนแรง(survivor) ไม่ครอบคลุมถึงผู้ชายและเด็กจึงมีความหมายแคบเกินไป ในขณะเดียวกันความรุนแรงที่เกิดกับผู้หญิงตามปฏิญญาดังกล่าวมิได้จำกัดเฉพาะเกิดภายในครอบครัวเท่านั้นหากแต่รวมถึงชุมชนและสังคมด้วย ซึ่งก็กว้างเกินไปเกินกว่ากรอบการวิจัยนี้ ด้วยเหตุดังกล่าวในงานวิจัยนี้จึงไม่ยึดตามนิยามคำว่า “ความรุนแรงต่อผู้หญิง” ตามปฏิญญาว่าด้วยขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง ส่วนตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก ค.ศ. 1989 มาตรา 19 บัญญัติคุ้ม

ครองเด็กถูกทารุณกรรมซึ่งก็จำกัดเฉพาะเด็ก ในส่วนการนิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ของบรรดานักวิชาชีพด้านการแพทย์ กฎหมาย จิตวิทยา สังคมสงเคราะห์หรือผู้ปฏิบัติงานด้านเด็ก และสตรีก็ให้ความหมายแตกต่างกันขึ้นอยู่กับการอธิบายหรือการปฏิบัติงานเกี่ยวกับอุบัติการณ์ความรุนแรงในบริบทใดจึงยากที่จะยึดถือเป็นแบบอย่างได้ แต่อย่างไรก็ตามเมื่อศึกษานิยามคำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว” ในกฎหมายของบางประเทศ เช่น ประเทศอังกฤษ ประเทศสหรัฐอเมริกา(บางมลรัฐ) ประเทศออสเตรเลีย ประเทศมาเลเซียและประเทศสิงคโปร์ พบว่าให้ความหมายแคบแต่ชัดเจนและครอบคลุมทั้งเพศชายเพศหญิงและเด็กจะมีความแตกต่างกันบ้างเฉพาะความสัมพันธ์ระหว่างผู้ถูกกระทำกับผู้กระทำ ส่วนคำว่า “ครอบครัวหรือครัวเรือน” เป็นคำสามัญที่มีความหมายกว้างแคบแต่ต่างกันไปตามบริบทของสังคมจารีตประเพณีจึงไม่นิยามในกฎหมายหากแต่อธิบายความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในครอบครัวหรือครัวเรือนที่กระทำรุนแรงต่อสมาชิกในครอบครัวหรือครัวเรือนเดียวกันย่อมหมายถึงครอบครัวตามกฎหมายของแต่ละประเทศ

อนึ่ง จากการศึกษา มาตรา 53 วรรคหนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติให้รัฐคุ้มครองเด็กเยาวชนและบุคคลในครอบครัวจากการใช้ความรุนแรงและปฏิบัติอันไม่เป็นธรรม เห็นว่า เจตนารมณ์รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยต้องการคุ้มครองบุคคลทุกคนที่ถูกกระทำรุนแรงในความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือในครอบครัว จึงเห็นว่า มีความสมบูรณ์และครอบคลุมกว้างที่สุด รายงานวิจัยนี้จึงยึดตาม มาตรา 53 วรรคหนึ่ง มาเป็นกรอบในการวิจัยและนิยามความหมายของคำว่าความรุนแรงในครอบครัว

> คำว่า “ความรุนแรงในครอบครัว(domestic/family violence)” หมายถึง การใช้กำลังประทุษร้ายหรือการกระทำด้วยประการใดๆ อันมีลักษณะโหดร้ายทารุณระหว่างคู่สมรสหรือเคยเป็นคู่สมรส ระหว่างบิดาหรือมารดากับบุตรผู้เยาว์ ระหว่างผู้ปกครองกับเด็กที่อยู่ในปกครองหรือระว่างบุคคลซึ่งต้องพึงพิงตนจนเกิดอันตรายแก่อนามัยร่างกายเพศหรือจิตใจหรือไม่ได้รับความเป็นธรรมหรือได้รับความยากลำบากเหลือทนทาน เมื่อคำนึงถึงฐานะสภาพบุคคลดังกล่าวมาประกอบแล้วไซร์อันเป็นการร้ายแรง

5. ลักษณะการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษารายงานของ Gender and Women’s Health Department ขององค์การอนามัยโลก (WHO), Innocenti Digest NO. 6 ขององค์การยูนิเซฟ, เว็บไซต์ WWW.FINDLAW. - Chapter 9 Domestic Violence และความเห็นของบรรดานักวิชาการแล้ว อาจแยกลักษณะการกระทำความรุนแรงโดยเฉพาะต่อผู้หญิงและเด็กผู้หญิงได้หลายกรณี เช่น การฆาตกรรม(homicide) การกระทำรุนแรงต่อร่างกาย(physical abuse) การกระทำรุนแรงทางเพศ(sexual abuse) การกระทำรุนแรงต่ออารมณ์หรือจิตใจ(emotional or psychological abuse) การกระทำความรุนแรงจากจรีต

ประเพณีปฏิบัติ(traditional and cultural practice) เช่น การขลิบอวัยวะเพศ(female genital mutilation) ในเด็กผู้หญิง การฆ่าเพื่อรักษาหน้า(Honour killing) ความรุนแรงจากประเพณีการเลือกปฏิบัติต่อลูกผู้ชายและลูกผู้หญิง(traditional and cultural discrimination) ความรุนแรงที่เกิดจากการบังคับให้บุตรหรือคู่ครองค้าประเวณี รวมทั้งความรุนแรงที่เกิดต่อทรัพย์สิน เช่น ทำลายสิ่งของหรือสัตว์เลี้ยงเป็นต้น เห็นว่าลักษณะการกระทำรุนแรงดังกล่าวตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย มาเลเซีย สิงคโปร์รวมทั้งไทยล้วนแต่กำหนดเป็นมูลฐานความผิดตามกฎหมายอาญาและมูลละเมิดตามกฎหมายแพ่ง เว้นแต่เป็นจารีตหรือประเพณีปฏิบัติของบางสังคมอาจจะไม่เป็นมูลความผิด เช่น การเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิงหรือระหว่างเด็กชายกับเด็กหญิง หรือกรณีกฎหมายไม่ได้บัญญัติให้เป็นความผิด เช่น การกระทำรุนแรงต่อเพศระหว่างคู่สมรสตามประมวลกฎหมายอาญาของไทยไม่ถือเป็นความผิดและมีหลายประเทศยังถือหลักนี้

ผลหรือลักษณะที่เกิดจากการกระทำรุนแรงอาจแยกได้เป็นความรุนแรงต่อชีวิต(homicide) ร่างกาย เพศ และอารมณ์จิตใจ รวมถึงการทำลายทรัพย์สิ่งของหรือสัตว์เลี้ยง เป็นต้น

6. ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว

เดิมมีความเข้าใจว่าผู้ชายเท่านั้นที่เป็นผู้กระทำรุนแรงในครอบครัว แต่จากการศึกษาของ Murray Straus, Richard Gelles และ Suzanne Steinmetz (1980) พบว่า ผู้ชายและผู้หญิงต่างเป็นผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวพอๆกัน ต่อมาในปี 1997 Patricia Pearson เห็นว่าผู้ชายและผู้หญิงต่างเป็นผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวพอๆ กันโดยเขียนยืนยันในบทความเรื่อง when she was bad : violent women and the myth of innocence อย่างไรก็ตามฝ่ายที่เห็นว่าผู้ชายเท่านั้นที่เป็นผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวโต้แย้งว่า ผู้หญิงก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากการโต้กลับเมื่อถูกฝ่ายชายทำร้ายทุบตีมากกว่า แต่จากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้ชายที่เคยมีประสบการณ์ความรุนแรงในครอบครัวบางรายสะท้อนให้เห็นว่า ฝ่ายหญิงเป็นผู้ก่อเหตุรุนแรงก็มีแต่เป็นส่วนน้อย ในแง่กฎหมายอาญาหากเป็นการกระทำโดยป้องกันสิทธิของตนหรือของผู้อื่น ให้พ้นภยันตรายซึ่งเกิดจากการประทุษร้ายอันละเมิดต่อกฎหมายและเป็นภยันตรายที่ใกล้จะถึง ถ้าได้กระทำการป้องกันพอสมควรแก่เหตุ การกระทำนั้นเป็นการป้องกันโดยชอบด้วยกฎหมายไม่เป็นความผิด แต่ถ้าป้องกันเกินกว่าเหตุก็มีความผิดเพียงแต่ศาลอาจลงโทษน้อยกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้เพียงไรก็ได้ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 68 แต่ถ้าเป็นกรณีต่างสมัครใจทะเลาะวิวาททำร้ายทุบตีกันไม่ถือเป็นเหตุป้องกันทั้งไม่เป็นผู้เสียหายโดยนิตินัยอันจะมีสิทธิร้องทุกข์หรือฟ้องร้องอีกฝ่ายได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 3 ในงานวิจัยนี้มุ่งประเมินกระบวนการยุติธรรมไทยว่ามีประสิทธิภาพในการคุ้มครองความรุนแรงที่เกิดในครอบครัวโดยไม่คำนึงว่าผู้กระทำกับผู้ถูกกระทำจะเป็นเพศชาย

หรือเพศหญิงเพราะในบริบทของกฎหมายทุกคนต้องอยู่ต่อหน้ากฎหมายโดยเสมอภาคเท่าเทียมกันทุกคน

ผู้ก่อเหตุกระทำความรุนแรงในครอบครัวมีทั้งชายและหญิงเพียงแต่มูลเหตุของการก่อความรุนแรงมีความแตกต่างกัน

7. สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัว

นักวิชาชีพหรือผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กและสตรีต่างเห็นว่า สาเหตุของการกระทำความรุนแรงในครอบครัวเกิดจากหลายสาเหตุร่วมกัน(multiple causes) มิใช่เกิดจากสาเหตุใดสาเหตุหนึ่งเป็นการเฉพาะ เช่น สาเหตุด้านตัวบุคคลอาจจะเกิดจากเคยมีประสบการณ์ถูกกระทำทารุณกรรมเมื่อครั้งเป็นเด็กหรือมีอาการป่วยทางจิต(psychopathology) มีบุคลิกภาพแปรปรวน(personality disorder) หรือมีอาการป่วยทางจิตประเภทหวาดระแหวงหึงหวงเกินเหตุ(pathological jealousy) สาเหตุด้านครอบครัวโดยที่สภาพสังคมเศรษฐกิจและการเมืองเปลี่ยนแปลงไปย่อมมีส่วนกดดันให้โครงสร้างของสถาบันครอบครัวเปลี่ยนแปลงไปมีลักษณะเป็นครอบครัวเดี่ยวหรือแยกอยู่ตามลำพังเหล่านี้ล้วนแต่เป็นปัจจัยเสริมให้เกิดปัญหาความรุนแรงในครอบครัว สาเหตุทางสังคมในกรณีบุคคลที่ขาดความเชื่อมั่นหรือมีบุคลิกภาพแปรปรวนปรับตัวยากย่อมไม่สามารถจัดการหรือปรับตัวสนองตอบต่อความหลากหลายของสังคมอาจนำไปสู่ความรุนแรงในครอบครัวได้เช่นกัน ประการสุดท้ายสาเหตุจากความเชื่อและประเพณีปฏิบัติ เช่น การขลิบอวัยวะเพศ การเลือกลูกชายลูกหญิง การทำแท้งทารกเพศหญิงเหล่านี้ เป็นต้น

สาเหตุของความรุนแรงมีหลายปัจจัยร่วมกัน เช่น ปัจจัยด้านตัวบุคคลที่มีประสบการณ์ถูกกระทำรุนแรงมาก่อน มีบุคลิกภาพแปรปรวนหรือมีอาการป่วยทางจิต ปัจจัยด้านครอบครัว และปัจจัยความเชื่อและประเพณีปฏิบัติ เป็นต้น

8. ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษาพบว่า ผลกระทบที่เกิดจากความรุนแรงในครอบครัวมีหลายประการ เช่น ผลกระทบโดยตรงแก่ร่างกาย จิตใจของผู้ประสบเหตุความรุนแรง(survivor) โดยเฉพาะศักยภาพของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง ผลกระทบต่อฐานะความเป็นอยู่ทำให้สูญเสียค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลบาดแผลถูกทำร้าย สูญเสียรายได้เพราะต้องหยุดงานเพื่อรักษาบรรเทาอาการเจ็บป่วย ในรายที่พิการอาจจะต้องเสียโอกาสในการงานอาชีพ ธนาคาร Inter – American Development Bank(IDB) ได้แยกความสูญเสียทางเศรษฐกิจอันเนื่องมาจากปัญหาความรุนแรงในครอบครัว คือ การสูญเสียค่าใช้จ่ายโดยตรง เช่น ค่ารักษาพยาบาล การสูญเสียค่าใช้จ่ายอันมิใช่ตัวเงิน เช่น สูญเสียศักยภาพทางร่างกาย จิตใจ ทำให้รู้สึกว่าตนไร้ค่า มีความเป็นอยู่ที่ยากลำบากลง การสูญเสียทางเศรษฐกิจ ต้องหยุด

งานขาดรายได้ ประสิทธิภาพในการทำงานลดลง เสียโอกาสทางสังคม เช่น ขาดโอกาสมีส่วนร่วมกับกระบวนการทางสังคมและการเมือง ประการสุดท้ายผลกระทบต่อสัมพันธภาพในครอบครัว เช่น ครอบครัวแตกแยกต้องทิ้งร้างหรือหย่าร้างมีอัตราสูง ครอบครัวขาดความอบอุ่นสมานฉันท์ เด็กที่อยู่ในครอบครัวอาจถูกทำร้ายทารุณหรือไม่ก็เห็นเหตุการณ์ความรุนแรงและซึมซับพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงกลายเป็นเด็กมีปัญหาด้านพฤติกรรมและกระทำความผิด เมื่อเติบโตขึ้นก็จะก่อเหตุความรุนแรงต่อไปไม่มีที่สิ้นสุด(cycle of violence) ส่วนภาครัฐต้องสิ้นงบประมาณในการรักษาพยาบาลบำบัดฟื้นฟูรวมทั้งสิ้นงบประมาณด้านกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองและป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

ผลกระทบจากความรุนแรงในครอบครัวที่คิดเป็นจำนวนเงินไม่ได้ เช่น ความเจ็บปวดต่อร่างกาย สูญเสียศักยภาพทางร่ายกาย กระทบกระเทือนด้านอารมณ์จิตใจ สภาพครอบครัวไม่ปกติสุข แตกแยกหย่าร้าง เสียโอกาสทางสังคม ส่วนที่คิดเป็นจำนวนเงินได้ เช่น ค่ารักษาพยาบาล ขาดรายได้ เสียโอกาสจากการงานอาชีพที่ดีกว่า รัฐสิ้นเปลื้องงบประมาณด้านรักษาพยาบาล การสังเคราะห์ฟื้นฟู ด้านกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองและป้องกันปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เป็นต้น

9. บทบาทของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม

งานวิจัยนี้เน้นการศึกษาวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ ประสิทธิภาพและคุณภาพของบริการในกระบวนการยุติธรรมต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยศึกษาเฉพาะหน่วยงานตำรวจ อัยการ ทนายความและศาลไม่รวมหน่วยงานราชทัณฑ์ สรุปได้ว่า ดังนี้

9.1 หน่วยงานตำรวจ

เมื่อศึกษาวิเคราะห์จากบทความ รายงานวิจัยและข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาพบว่าลักษณะโครงสร้างองค์กรและอำนาจหน้าที่ของตำรวจมีรูปแบบเชิงอำนาจเป็นสัญลักษณ์แห่งความเข้มแข็งเด็ดขาดในการจัดการกับผู้ร้ายที่กระทำการฝ่าฝืนกฎหมาย ทั้งนี้ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อยและความสงบสุขของสังคมอันเป็นเป้าหมายสูงสุด แต่กับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องละเอียดอ่อนโดยเฉพราะผู้หญิงเป็นผู้เสียหายทั้งเกี่ยวพันกับสิทธิของสถาบันครอบครัวและสิทธิความเป็นส่วนตัวของคู่สมรส บางกรณียังมีปัญหาด้านสุขภาพจิตและการสังคมสงเคราะห์เข้ามาเกี่ยวข้อง โดยลักษณะโครงสร้างองค์กรและบทบาทหน้าที่ของตำรวจดังกล่าวข้างต้นจึงไม่สามารถสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพ ตำรวจระดับผู้ปฏิบัติเห็นว่างานระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวไม่ใช่งานของตำรวจ(real police work) แต่อย่างไรก็ตามโดยสภาพความเป็นจริงแล้วตำรวจยังคงมีหน้าที่ตอบสนองต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ทั้งนี้ จากการศึกษาเกี่ยวกับผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวที่มลรัฐวิเตอร์เรีย ประเทศออสเตรเลียพบว่า ผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง ร้อยละ 27 ได้ขอความช่วยเหลือจากตำรวจ มีเพียงร้อยละ 2 เท่านั้นที่ขอ

ความช่วยเหลือจากหน่วยงานอื่นและปรากฏจากการศึกษาอื่นๆ พบว่าประมาณ 3 ส่วนหรือกว่าครึ่งของผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรงจะแจ้งเหตุและขอความช่วยเหลือจากตำรวจ ด้วยเหตุนี้ Stephen Parker, Patrick Parkinson และ Juliet Behrens(1999) จึงเห็นว่า ตำรวจยังเป็นศูนย์กลางในการสนองตอบต่อปัญหาวิกฤตความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพได้(police are so central to effective crisis intervention) แต่ทั้งนี้ ต้องสร้างความตระหนักแก่หน่วยงานตำรวจว่าการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นภาระกิจของตำรวจ จากการศึกษาพบว่า ในหลายประเทศโดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษและออสเตรเลียได้มีความพยายามปรับปรุงพัฒนาโครงสร้างองค์กรและบทบาทหน้าที่ของตำรวจเพื่อสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างต่อเนื่อง

สำหรับในประเทศไทยไม่พบผลงานวิจัยหรือรายงานเกี่ยวกับบทบาทหรือประสิทธิภาพของตำรวจในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว แต่จากการศึกษาพบว่า ในด้านโครงสร้างองค์กรสำนักงานตำรวจแห่งชาติได้จัดตั้งศูนย์พิทักษ์เด็ก เยาวชนและสตรี ทั้งในส่วนกลางและในส่วนภูมิภาค มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าเป็นการจัดตั้งตามกระแสสังคม ยังขาดบทบาทที่ชัดเจนและไม่มีบุคคลที่ผ่านการอบรมเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นการเฉพาะทั้งเห็นว่าเป็นการจำกัดเฉพาะเด็ก เยาวชนและสตรีเท่านั้นไม่ครอบคลุมถึงผู้ชายที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัว ส่วนในด้านปฏิบัติคงมีแต่ระเบียบสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ว่าด้วย กรณีบางเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติพิเศษ(ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ข้อ 583 กำหนดวิธีปฏิบัติของพนักงานสอบสวนเกี่ยวกับคดีความรุนแรงในครอบครัว ระเบียบดังกล่าวเน้นการไกล่เกลี่ยประนีประนอมเป็นหลัก น่าเชื่อว่าผู้หญิงที่ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวเผชิญปัญหากับระเบียบวิธีปฏิบัติและทัศนคติของเจ้าพนักงานตำรวจทำนองเดียวกับรายงานวิจัยของต่างประเทศ ทั้งข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้หญิงที่เคยประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวและเคยมีประสบการณ์กับหน่วยงานตำรวจต่างสะท้อนให้เห็นถึงการหย่อนประสิทธิภาพและด้อยคุณภาพในด้านบริการ ประการสำคัญคือขาดความจริงจังและจริงใจในการช่วยเหลือผู้หญิงที่ประสบเหตุความรุนแรงของเจ้าพนักงานตำรวจระดับผู้ให้บริการ ผลดังกล่าวเนื่องมาจากเจ้าพนักงานตำรวจส่วนใหญ่มีทัศนติในทางลบต่อปัญหาเหตุความรุนแรงในครอบครัวเห็นว่าเป็นเรื่องส่วนตัวเป็นปัญหาเล็กน้อยน่ารำคาญ และไม่มีความอดทนฟังปัญหาของผู้หญิง เป็นต้น

ภาพลักษณ์และทัศนคติของตำรวจมีบทบาทเป็นตัวแทนของสังคมในการต่อสู้ปราบปรามโจรผู้ร้าย ไม่ใช่ภาพลักษณ์จับผัวเมียตีกัน ซึ่งมีลักษณะละเอียดอ่อนยืดเยื้อรำไรรวมทั้งมีการสังคมเคราะห์เข้ามาเกี่ยวข้อง ตำรวจบางส่วนจึงเห็นว่า การระงับเหตุความรุนแรงในครอบครัวมิใช่งานตำรวจอย่างแท้จริง ด้วยเหตุภาพลักษณ์และทัศนคติของตำรวจดังกล่าว การสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จึงด้อยทั้งประสิทธิภาพและคุณภาพของบริการ

9.2 หน่วยงานอัยการ

จากการศึกษาพบว่า ในการดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวในต่างประเทศพนักงานอัยการมักจะสั่งไม่ฟ้องโดยเห็นว่าเป็นเรื่องภายในครอบครัวหากมีการฟ้องร้องคดีถึงที่สุดถ้าศาลมีคำพิพากษาลงโทษกลับจะเป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำผิดและสร้างความเดือดร้อนในด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่ของผู้เสียและบุตรยิ่งกว่า นอกจากนี้ถ้าอัยการสั่งฟ้องผู้ก่อเหตุคามรุนแรงในครอบครัวทันทีกลับเป็นการจำกัดทางเลือกของผู้เสียหายมากกว่าหากทิ้งช่วงไว้ผู้เสียหายอาจคิดหาวิธีแก้ไขได้ดีกว่าวิธีสั่งฟ้องผู้กระทำผิด ในกรณีที่มีการสั่งฟ้องผู้กระทำผิดไปแล้วส่วนใหญ่ผู้เสียหายกลับไม่ให้ความร่วมมือในการเบิกความเป็นพยานในศาลทำให้คดีถูกศาลยกฟ้องเป็นจำนวนมาก ส่วนในด้านผู้เสียหายมีความรู้สึกว่าการดำเนินคดีของอัยการมีลักษณะเป็นทางการมากผู้เสียหายไม่สามารถกำกับและควบคุมการดำเนินคดีของอัยการได้ จึงไม่อยากร้องทุกข์ให้อัยการฟ้องร้องคดีให้โดยการหาทนายความฟ้องร้องเอง ส่วนอัยการในประเทศไทยไม่ปรากฏว่ามีรายงานหรือผลงานวิจัยเกี่ยวกับประสิทธิภาพหรือคุณภาพของบริการในการสนองตอบต่อคดีความรุนแรงในครอบครัวแต่อย่างไรก็ตามจากการศึกษาพบว่า ในด้านโครงสร้างองค์กรสำนักงานอัยการสูงสุดได้จัดตั้งศูนย์คุ้มครองสิทธิเด็กและสตรีในส่วนกลาง แต่มีผู้ตั้งข้อสังเกตว่าบทบาทยังไม่ชัดเจนทั้งไม่มีกฎหมายรองรับสถานะและการปฏิบัติงานจึงมีลักษณะจัดตั้งตามกระแสสังคม ส่วนในทางปฏิบัติการสั่งฟ้องคดีความรุนแรงในครอบครัวพนักงานอัยการก็ทำเช่นเดียวกับคดีอาญาทั่วไป ไม่มีการแยกประเภทคดีเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวเป็นการเฉพาะ ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาบางรายสะท้อนให้เห็นว่าพนักงานอัยการที่ทำคดีความรุนแรงในครอบครัวไม่เข้าใจปัญหาและไม่ปกป้องผู้หญิงที่เป็นผู้เสียหายอย่างจริงจัง

อัยการเห็นว่าการดำเนินคดีครอบครัวกลับทำให้ครอบครัวยิ่งประสบปัญหามากขึ้น ทั้งเป็นการจำกัดทางเลือกในการแก้ปัญหา เป็นคดีที่ผู้เสียหายและจำเลยเคยมีสัมพันธ์ส่วนตัวกันมาก่อนย่อมมีอิทธิพลซึ่งกันและกัน อาจทำให้ผู้เสียหายไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินคดีหรือเป็นพยานในศาลทำให้คดีไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร

9.3 หน่วยงานทนายความ

โดยที่ทนายความถือเป็นสถาบันหนึ่งในกระบวนการยุติธรรมจากการศึกษาพบว่า ทนายความในต่างประเทศจะทำงานร่วมกับผู้เสียหายตำรวจและหน่วยงานที่ทำด้านเด็กและสตรีอย่างใกล้ชิด โดยเฉพาะในกระบวนการขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) แก่ผู้เสียหายตลอดจนการติดตามให้ความช่วยเหลือและประสานงานกับตำรวจในกรณีที่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวกระทำฝ่าฝืนหรือมีพฤติกรรมน่าจะก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวอีก เป็นต้น ส่วนทนายความของไทยมีส่วนน้อยที่ทำงานช่วยเหลือผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวทั้งเป็นความ

สนใจเฉพาะบุคคล สภาทนายความยังไม่มีการฝึกอบรมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้เพื่อสนองตอบต่อคดีความรุนแรงในครอบครัวไม่ว่าด้านตัวผู้เสียหายหรือผู้กระทำความผิดเป็นการเฉพาะ ส่วนข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาบางส่วนสะท้อนให้เห็นว่าทนายความขาดความเข้าใจปัญหาของผู้หญิงที่ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่างแท้จริงและไม่ติดตามช่วยเหลือเพื่อให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด

ทนายความที่ว่าความคดีความรุนแรงในครอบครัวย่อมมีบทบาทนอกเหนือจากแก้ต่างคดีในศาล ยังต้องทำงานร่วมกับผู้ประกอบวิชาชีพด้านการแพทย์ จิตแพทย์ จิตวิทยา การแก้ไขฟื้นฟูและการสังคมสงเคราะห์โดยเฉพาะกับตำรวจและเจ้าหน้าที่ศาล

9.4 หน่วยงานศาลยุติธรรม

จากการศึกษาพบว่า แต่เดิมการดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวในศาลประสบผลสำเร็จน้อยมากคดีส่วนใหญ่ศาลพิพากษายกฟ้องดังตัวอย่างศาลมลรัฐโอไฮโอประเทศสหรัฐอเมริกาในปี 1980 มีการฟ้องผู้กระทำผิดคดีความรุนแรงในครอบครัวจำนวน 1,408 คดี ศาลยกฟ้องจำนวน 1,142 คดี ยกฟ้องเพราะผู้เสียหายไม่ติดใจดำเนินคดีหรือไม่เบิกความเป็นพยานจำนวน 1,062 คงเหลือเพียง 256 คดี ที่ศาลมีคำพิพากษา ส่วนใหญ่ศาลมีคำพิพากษาให้คุมประพฤติและปรับที่ลงโทษถึงจำคุกมีน้อยมาก จึงทำให้เห็นว่าการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวไม่ได้ผล ผู้พิพากษาไม่ให้ความสำคัญแก่คดีความรุนแรงในครอบครัวเพราะเห็นเป็นเรื่องของผู้หญิงและเป็นคดีที่ผู้เสียหายมีความสัมพันธ์กับจำเลย โอกาสที่จำเลยจะมีอิทธิพลต่อผู้เสียหายสูง เช่น ข่มขู่ ทำให้ผู้เสียหายทิ้งคดีไม่เบิกความเป็นพยานในศาล ทำให้คดีล่าช้าเสียเวลาในการทำคดีอื่นซึ่งมีจำนวนมากโดยเฉพาะคดียาเสพติดในปัจจุบันเหมือนกันเกือบทุกประเทศ ในด้านผู้เสียหายมีความรู้สึกไม่อยากจะพูดถึงเหตุการณ์ที่ตนถูกกระทำรุนแรงอันข่มขืนในอดีตและไม่อยากจะให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงรับโทษถึงจำคุกอันเป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำผิดย่อมมีผลกระทบต่อด้านอาชีพการงานและอาจกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่ของผู้เสียหายและบุตรหากแต่ประสงค์จะให้ศาลยุติความรุนแรงที่อาจจะเกิดขึ้นในอนาคตมากกว่า ด้วยเหตุผลดังกล่าวศาลในต่างประเทศจึงพัฒนากลไกโดยใช้มาตรการทางแพ่งออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) มาใช้ควบคุมพฤติกรรมความรุนแรงในครอบครัว ที่สำคัญคือมาตรฐานในการรับฟังพยานชั้นออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพไม่จำต้องพิสูจน์ถึงการกระทำรุนแรงอันเป็นความผิดโดยปราศจากข้อสงสัย(beyond a reasonable doubt) เพียงแต่มีพยานพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ผู้ก่อเหตุความรุนแรงมีพฤติการณ์น่าจะก่อเหตุอีก ศาลก็มีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพได้แล้ว

ส่วนการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของศาลไทยยังไม่มีการแยกพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นการเฉพาะ โดยพิจารณาทำนองเดียวกับคดีอาญาทั่วไป ความ

จะปรากฏต่อศาลว่าจำเลยและผู้เสียหายเป็นสามีภริยากันต่อเมื่อศาลสั่งให้พนักงานคุมประพฤติสืบเสาะและพินิจข้อเท็จจริงเกี่ยวกับจำเลยในคดีที่จำเลยให้การรับสารภาพ แต่ถ้าคดีที่จำเลยให้การปฏิเสธความจะปรากฏต่อศาลจากการสืบพยานว่าจำเลยและผู้เสียหายเป็นสามีภริยากัน เมื่อความปรากฏว่าจำเลยและผู้เสียหายเป็นสามีภริยากัน ถ้าเป็นความผิดไม่ร้ายแรงนักศาลมักจะให้โอกาสจำเลยโดยไม่พิพากษาให้ลงโทษถึงจำคุก แต่จะรอการลงโทษโดยกำหนดเงื่อนไขให้คุมความประพฤติและให้รายงานตัวต่อพนักงานควบคุมประพฤติตามระยะเวลาที่เห็นสมควร ทั้งนี้เกรงว่าหากลงโทษจำคุกจะก่อความเดือดร้อนให้แก่ผู้เสียหายและบุตรมากกว่า แม้จำเลยจะกระทำความผิดซ้ำศาลก็ยังให้โอกาสเช่นกัน เว้นแต่เป็นความผิดร้ายแรง ส่วนการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) ทำนองในศาลต่างประเทศยังไม่มีการใช้ เนื่องจากยังไม่มีกฎหมายบัญญัติไว้โดยตรง หากเทียบเคียงคงมีแต่คดีฟ้องหย่าตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1530 ที่ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวแต่ก็จำกัดเฉพาะคดีฟ้องหย่าเท่านั้น ส่วนวิธีคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 253 – 270 ใช้ในคดีแพ่งเกี่ยวกับสิทธิทางทรัพย์และการเรียกค่าเสียหายในมูลละเมิด มีทนายความบางคนเคยขอคุ้มครองในคดีครอบครัว แต่ยังไม่ปรากฏว่ามีการขอคุ้มครองในคดีฟ้องละเมิดกระทำรุนแรงในครอบครัวหรือคดีขอถอนอำนาจผู้ปกครอง ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาบางรายสะท้อนให้เห็นว่า กระบวนการพิจารณาคดีและผู้พิพากษายังขาดความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จึงขาดความสนใจและไม่เห็นความสำคัญในการพิทักษ์สิทธิผู้หญิงที่มีคดีความเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัว

การที่ศาลลงโทษทางอาญาแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวมิได้หมายความว่าจะยุติพฤติกรรมรุนแรงได้ นอกจากนี้กระบวนการพิจารณาคดีอาญามีความยุ่งยาก กล่าวคือผู้ประสบเหตุความรุนแรงจะต้องนำสืบพยานให้ได้ความโดยปราศจากข้อสงสัยว่ามีการก่อเหตุรุนแรงจริง ทั้งกระบวนการลงโทษมิได้แก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมก้าวร้าวรุนแรงแต่อย่างใด ด้วยเหตุนี้ประเทศต่างๆ จึงกำหนดให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ เพื่อยุติมิให้ผู้กระทำผิดก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวอีก หรือกำหนดเงื่อนไขให้เข้ารับการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมรุนแรง ปัจจุบันศาลไทยยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจออกคำสั่งดังกล่าวโดยตรง

10. กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว

จากการศึกษาวิเคราะห์กฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวเปรียบเทียบระหว่างประเทศไทย อังกฤษ สหรัฐอเมริกา(มลรัฐนิวยอร์ก) ออสเตรเลีย มาเลเซีย และสิงคโปร์(ดูบทที่ 5) สรุปได้ดังนี้

10.1 ประเทศไทย

ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวโดยตรง หากผู้ถูกกระทำรุนแรงประสงค์จะดำเนินการทางกฎหมายกับผู้กระทำรุนแรงจะต้องร้องทุกข์กล่าวโทษต่อเจ้าพนักงานตำรวจทำนองเดียวกับคดีอาญาทั่วไป ซึ่งผู้เสียหายจะต้องเผชิญข้อยุ่งยากกับวิธีปฏิบัติของเจ้าพนักงานและทัศนติที่ไม่เอื้อต่อการคุ้มครองผู้เสียหาย โดยเฉพาะผู้เสียหายเป็นหญิงทั้งจากการศึกษาพบว่า การลงโทษทางอาญามิได้ประกันว่าผู้นั้นจะไม่ก่อเหตุรุนแรงอีก ทั้งเป็นผลร้ายด้านอาชีพการงานของผู้ก่อเหตุรุนแรงและมีผลกระทบต่อสภาพความเป็นอยู่และเศรษฐกิจของครอบครัวและบุตร ผู้เสียหายส่วนใหญ่ประสงค์ที่จะให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงยุติพฤติกรรมรุนแรงที่จะเกิดขึ้นในอนาคตมากกว่า กฎหมายที่ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองคงมีแต่เฉพาะข้อพิพากษาทางแพ่ง เช่น การฟ้องหย่าในคดีครอบครัว คู่ความมีสิทธิร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองระหว่างพิจารณาคดีได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 1530 และการฟ้องคดีข้อพิพาทเกี่ยวกับสิทธิทางทรัพย์สินหรือมูลละเมิดคู่ความมีสิทธิขอคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาได้ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 253 – 270 ดังนั้น หากคดีความรุนแรงในครอบครัวจะใช้คำสั่งคุ้มครองก็ต้องฟ้องเป็นคดีละเมิดซึ่งเป็นเรื่องยุ่งยากที่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำรุนแรงอันเป็นละเมิด แม้ปัจจุบันมีพระราชบัญญัติค่าตอบแทนผู้เสียหายและค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายแก่จำเลยในคดีอาญา พ.ศ. 2544 ผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวคงไม่ประสงค์จะได้ค่าทดแทนหากแต่ต้องการอยู่ในครอบครัวอย่างมีความสุขและความปลอดภัยมากกว่าที่จะอยู่อย่างหวาดผวาว่าจะถูกคนในครอบครัวทำร้ายทุบตีเมื่อไหร่

ประเทศไทยยังไม่มีกฎหมายให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) ผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวก่อนดำเนินกระบวนการทางอาญา คงมีแต่วิธีการคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษาในคดีแพ่งเกี่ยวกับสิทธิทางทรัพย์สินหรือละเมิดและในคดีฟ้องหย่า

10.2 ประเทศอังกฤษ

ประเทศอังกฤษได้พัฒนากฎหมายคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1976 รัฐสภาประเทศอังกฤษได้ออกกฎหมายทั้งหมด 5 ฉบับ คือ พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัว ค.ศ. 1976 (Domestic Violence and Matrimonial Proceeding Act 1976) พระราชบัญญัติว่าด้วยการพิจารณาคดีครอบครัวในศาลแขวง ค.ศ. 1978 (Domestic Proceeding and Magistrate's Court Act 1978) พระราชบัญญัติว่าด้วยบ้านที่เป็นสินสมรส ค.ศ. 1983 (Matrimonial Homes Act 1983) และพระราชบัญญัติกฎหมายครอบครัว ค.ศ. 1996 (Family Law Act 1996) กฎหมายฉบับนี้บัญญัติมาตรการทางแพ่งในการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวแทนกฎหมายฉบับก่อนๆ กล่าวคือให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวเพื่อยุติความรุนแรงที่จะเกิดกับคู่สมรส บุตรผู้เยาว์หรือสมาชิกในครอบครัวก่อนเริ่มดำเนินคดีอาญา

กับผู้ก่อเหตุรุนแรง แต่ผู้ถูกกระทำรุนแรงยังมีสิทธิที่จะดำเนินคดีอาญาและฟ้องเรียกค่าเสียหายทางแพ่งจากผู้ก่อเหตุความรุนแรงได้ อย่างไรก็ตาม ในปี 1997 รัฐสภาประเทศอังกฤษได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการคุ้มครองจากการถูกคุกคาม(Protection From Harassment Act 1997) ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้ให้การคุ้มครองคู่สมรสที่ถูกคุกคามจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งและขยายการคุ้มครองบุคคลที่ถูกคุกคาม(harassment) แม้ไม่เกี่ยวข้องเป็นคู่สมรสกันก็ตาม

ประเทศอังกฤษมีกฎหมายให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพที่เรียกว่า(non – molestation order) คำสั่งคุ้มครองที่อยู่อาศัย(occupation order) คำสั่งคุ้มครองเด็ก(child protective order) นอกจากนี้ศาลยังมีอำนาจออกคำสั่งห้ามคุกคาม(restraining order) ซึ่งขยายการคุ้มครองบุคคลที่ไม่มีความสัมพันธ์ส่วนตัวหรือครอบครัว เป็นต้น

10.3 ประเทศสหรัฐอเมริกา

มลรัฐต่างๆ ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้พัฒนากฎหมายให้การคุ้มครองสิทธิบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวมาเป็นเวลานานแล้ว เช่น มลรัฐนิวยอร์กได้ออกพระราชบัญญัติศาลครอบครัวตั้งแต่ปี ค.ศ. 1962 (the Family Law Act 1962) ในหมวด 8 บัญญัติให้ศาลครอบครัวมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ต่อมาในปี 1994 สภาคองเกรสจึงได้ออกพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อผู้หญิง(Violence Againat Women Act 1994) เป็นกฎหมายต้นแบบให้มลรัฐต่างๆ นำไปเป็นต้นแบบในการออกกฎหมายระดับมลรัฐ แต่เห็นว่ากฎหมายดังกล่าวให้การคุ้มครองเฉพาะผู้หญิงที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวอาจจะแคบไปเพราะผู้ที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวมิได้จำกัดเฉพาะผู้หญิงเท่านั้นหากแต่รวมถึงผู้ชายและเด็กด้วย

ประเทศสหรัฐอเมริกามลรัฐต่างๆ ได้ออกกฎหมายให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว เช่น มลรัฐนิวยอกร์ก กฎหมายให้ศาลครอบครัวมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองตั้งแต่ปี 1962 เป็นต้น

10.4 ประเทศออสเตรเลีย

เมื่อวันที่ 29 พฤษภาคม ค.ศ. 1984 นาย Gareth Evans รัฐมนตรียุติธรรมออสเตรเลียได้มอบหมายคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมาย(Law Reform Commission) ทำการศึกษาทบทวนและรายงานสถานการณ์การบังคับใช้กฎหมายเกี่ยวกับความรุนแรงในครอบครัวและแนวทางแก้ไข ต่อมาคณะกรรมการปฏิรูปกฎหมายได้จัดทำรายงานฉบับที่ 30 ค.ศ. 1986 สรุป ผลการศึกษา ข้อเสนอแนะแนวทางการปฏิรูปกฎหมายโดยเสนอให้นำมาตรการออกสั่งคุ้มครองทางแพ่ง(civil protection order) มาใช้ในการคุ้มครองผู้ที่ถูกระทำรุนแรงในครอบครัว(survivor) และยับยั้งพฤติกรรมรุนแรงของผู้ก่อเหตุอันจะมีขึ้นในอนาคตจากข้อเสนอแนะดังกล่าว ในปี ค.ศ. 1986 รัฐสภาประเทศออสเตรเลียได้แก้

ไขเพิ่มเติมกฎหมายอาญาของสหพันธรัฐ ค.ศ. 1914 (Crime Act 1914 Cth) ให้อำนาจตำรวจจับกุมผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวโดยไม่ต้องมีหมายจับ ในระดับมลรัฐ(ATC) ได้มีการออกกฎหมายอาญาของมลรัฐ(Crime (Domestic Violence) ordinance 1986 ACT) ให้อำนาจศาลแขวงออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพแก่ผู้ได้รับความรุนแรงในครอบครัวและได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายของตำรวจฉบับปี 1927 (Police Ordinance 1927 ACT) ให้ตำรวจมลรัฐมีอำนาจจับกุมกรณีมีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครอง ในขณะเดียวกันกฎหมายครอบรัวของสหพันธรัฐ(Family Law Act 1975 Cth) มาตรา 114 บัญญัติให้ศาลครอบครัวมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองในคดีครอบครัวทำนองเดียวกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ของไทย มาตรา 1530 แต่ปัจจุบันในประเทศออสเตรเลียมีเสียงเรียกร้องจากผู้ปฏิบัติงานในศาลครอบครัวและศาลคดีเด็กว่าอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวควรจะอยู่ในอำนาจของศาลคดีเด็กและศาลครอบครัวเพราะความรุนแรงในครอบครัวเป็นประเด็นที่มีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับครอบครัวและเด็กอย่างใกล้ชิด สมควรให้ศาลที่มีความชำนาญเฉพาะด้านเป็นผู้พิจารณา

ประเทศออสเตรเลียได้แก้กฎหมายให้ศาลแขวงมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ตั้งแต่ปี 1986 กฎหมายครอบครัวปี 1975 ก็ให้อำนาจศาลครอบครัวออกคำสั่งคุ้มครองในคดีครอบครัวแต่จำกัดเฉพาะการสมรสที่ชอบด้วยกฎหมายเท่านั้น

10.5 ประเทศมาเลเซีย

รัฐสภาประเทศมาเลเซียได้ผ่านร่างพระราชบัญญัติว่าด้วยการขจัดความรุนแรงในครอบครัวเมื่อปี ค.ศ. 1994 (Domestic Violence Act 1994) DVA มีผลบังคับใช้ในปี ค.ศ. 1995 พระราชบัญญัติ DVA ให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(Protective Order) PO บุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวและในกรณีมีเหตุฉุกเฉินเร่งด่วนศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉิน IPO แต่อย่างไรก็ตามจากการรายงานขององค์กรช่วยเหลือผู้หญิง(Women's Aid Organization (WAO)) เมื่อเดือนสิงหาคม ค.ศ. 2001 พบว่า ยังมีปัญหาในทางปฏิบัติอันเนื่องมาจากหน่วยงานในระบบราชการรวมทั้งทัศนคติของเจ้าหน้าที่ตำรวจที่เห็นว่าเหตุการณ์ความรุนแรงในครอบรัวเป็นเรื่องส่วนตัวภายในครอบครัวไม่อยากเข้าไปยุ่งเกี่ยวรวมทั้งกฎหมายก็มีปัญหาในทางปฏิบัติ กล่าวคือเมื่อมีการกระทำฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองยังขาดมาตรการบังคับที่ทรงประสิทธิภาพแม้จะมีการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองซ้ำก็ไม่มีบทลงโทษหรือเพิ่มโทษที่ชัดเจน

ประเทศมาเลเซียได้ออกกฎหมายให้อำนาจศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวตั้งแต่ปี 1994 แต่การขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองยังต้องผ่านเจ้าพนักงานตำรวจจึงมีปัญหาในทางปฏิบัติพอสมควร

10.6 ประเทศสิงคโปร์

ในปี ค.ศ. 1985 รัฐสภาประเทศสิงคโปร์ได้แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติว่าด้วยผู้หญิงฉบับ ค.ศ. 1961 (Women's Charter 1961) บทที่ 353 หมวดที่ 7 ตั้งแต่มาตรา 64 – 67 บัญญัติคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว โดยให้ศาลจังหวัด(district court) หรือศาลแขวง(magistrate court) มีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) PO หรือคำสั่งคุ้มครองในเหตุฉุกเฉิน (expedited order) EO เมื่อผู้ถูกคำสั่งบังคับกระทำการฝ่าฝืนมีบทลงโทษปรับหรือคุก ถ้าเป็นการฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองซ้ำมีบทเพิ่มโทษปรับหรือจำคุก ในกรณีฝ่าฝืนคำสั่งอุปกรณ์ถือเป็นละเมิดอำนาจศาลมีบทบังคับลงโทษทางอาญาเช่นกัน จึงทำให้คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวมีประสิทธิภาพกว่าของบางประเทศ

ประเทศสิงคโปร์ได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยผู้หญิง ในปี 1985 ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ถ้ามีเหตุจำเป็นเร่งด่วนศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวในเหตุฉุกเฉินได้ การฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองมีโทษจำคุกและปรับ หากมีการฝ่าฝืนซ้ำมีบทเพิ่มโทษจำคุกและปรับ รวมทั้งละเมิดอำนาจศาล

อนึ่ง จากการวิเคราะห์เปรียบเทียบกฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวระหว่างประเทศสหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย มาเลเซีย สิงคโปร์กับประเทศไทยพบว่า ทุกประเทศถือว่าการกระทำรุนแรงในครอบครัวเป็นความผิดอาญาและเป็นมูลละเมิดทางแพ่ง แต่ทุกประเทศยกเว้นประเทศไทยต่างเลี่ยงที่จะไม่เน้นการดำเนินคดีอาญากับผู้กระทำรุนแรง หากใช้มาตรการทางแพ่งโดยออกกฎหมายให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) เพื่อยุติความรุนแรงที่จะเกิดแก่ผู้เสียหายในอนาคตมากกว่า หากผู้กระทำรุนแรงฝ่าฝืนคำสั่งคุ้มครองถือเป็นความผิดอาญาอีกฐานหนึ่งต่างหากจากมูลฐานความผิดอาญาเดิมหรือไม่ก็กำหนดเป็นความผิดฐานละเมิดอำนาจศาลซึ่งจะมีมาตรการบังคับลงโทษทางอาญา ส่วนมูลฐานความผิดอาญาเดิมให้อยู่ที่ความประสงค์ของผู้เสียหายว่าจะดำเนินคดีหรือไม่บางประเทศกำหนดว่าหากจะดำเนินคดีอาญากับผู้ก่อเหตุรุนแรงในครอบครัวจะต้องได้รับความยินยอมจากผู้ที่ถูกกระทำรุนแรงก่อน เหตุที่ประเทศต่างๆ กำหนดให้ศาลเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองเพราะการออกคำสั่งคุ้มครองเป็นการจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลอื่นถือเป็นเรื่องสำคัญ ประเทศต่างๆ ดังกล่าวจึงไม่ให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารออกคำสั่งอันเป็นการละเมิดสิทธิเสรีภาพของบุคคล มาตรการออกคำสั่งคุ้มครองทางแพ่งประเทศไทยยังไม่มีนำมาใช้ส่วนข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาผู้หญิงที่เคยถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่สะท้อนให้เห็นว่าประเทศไทยควรใช้มาตรการทางแพ่งออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพผู้เสียหายเพื่อยุติความรุนแรงอันอาจเกิดขึ้นในอนาคตจะดีกว่าใช้วิธีการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัว

ตอบโจทย์วิจัย

1. กระบวนการยุติธรรมมีความเหมาะสมหรือมีปัญหาอุปสรรคในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่ คืออะไร

จากการศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องและกระบวนการยุติธรรมของไทย เช่น ตำรวจ อัยการ ทนายความและศาล ประกอบกับข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาและความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้าน(focus group) อาจชี้ชัดได้ว่า กระบวนการยุติธรรมของไทยยังไม่เหมาะสม ขาดประสิทธิภาพและคุณภาพในเชิงบริการต่อการสนองตอบปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยมีอุปสรรคและข้อขัดข้อง ดังนี้

(1) ใช้มาตรการทางอาญาอย่างเคร่งครัด โดยที่การก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัวถือเป็นความผิดอาญาจึงใช้กระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างเคร่งครัดนับตั้งแต่การร้องทุกข์กล่าวโทษ การสอบสวน การฟ้องคดี การรับฟังพยานหลักฐานต้องปราศจากข้อสงสัยและการลงโทษทางอาญา (ส่วนใหญ่รอการลงโทษและคุมประพฤติ)

(2) โดยที่สำนักงานตำรวจแห่งชาติเห็นว่าหากใช้มาตรการทางอาญาอย่างเคร่งครัดกลับเป็นผลร้ายแก่คู่สมรสและครอบครัว จึงผ่อนคลายโดยออกระเบียบว่าด้วยกรณีบางเรื่องที่มีวิธีปฏิบัติเป็นพิเศษ (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2543 ให้พนักงานสอบสวนพยานไกล่เกลี่ยกรณีพิพาทในครอบครัวก่อน หากไม่เป็นผลจึงให้ดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรงในครอบครัว

(3) โดยที่คดีความรุนแรงในครอบครัวผู้เสียหายกับผู้กระทำความผิดมีความสัมพันธ์กันส่วนตัว ด้วยเหตุนี้ผู้ปฏิบัติงานในกระบวนการยุติธรรมส่วนใหญ่จึงมีอคติต่อคดีที่คู่กรณีมีความสัมพันธ์กัน(bias against relationship case) เพราะผู้เสียหายและผู้กระทำผิดมีอิทธิพลซึ่งกันและกันมีส่วนทำให้คดีไม่สัมฤทธิ์ผล เช่น ผู้เสียหายอาจเปลี่ยนใจไม่เอาความ ไม่ให้ความร่วมมือในการดำเนินคดีหรือเป็นพยานอาจจะเนื่องจากถูกกดดันจากผู้กระทำผิดหรือญาติฝ่ายผู้กระทำผิด

(4) ทัศนคติของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมส่วนใหญ่เห็นว่าคดีความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัวผัวเมียทะเลาะกันไม่ร้ายแรงสามารถตกลงกันไม่ เป็นคดียืดเยื้อน่ารำคาญไม่อยากยุ่ง บางรายแจ้งความหลายครั้งจนน่ารำคาญ

(5) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับคดีความรุนแรงในครอบครัวส่วนใหญ่เป็นนักกฎหมาย ไม่มีผู้ประกอบวิชาชีพด้านการแพทย์ จิตแพทย์ จิตวิทยา หรือการสังคมสงเคราะห์ร่วมทำงานแก้ปัญหาอย่างทีมสหวิชาชีพ การปฏิบัติงานจึงเน้นด้านกฎหมายเป็นหลักขาดด้านการคุ้มครองสวัสดิภาพการแก้ไขฟื้นฟูและการสังคมสงเคราะห์

2. มาตรการและรูปแบบที่เหมาะสมของกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว คืออะไร

จากการศึกษาแนวคิดและบทเรียนเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมประกอบด้วยตำรวจ อัยการ ทนายความและศาลในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวของประเทศต่างๆ เช่น อังกฤษ สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย มาเลเซียและสิงคโปร์พบว่า ทุกประเทศได้แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายและพัฒนากลไกของกระบวนการยุติธรรมให้มีประสิทธิภาพในการปกป้องคุ้มครองผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวอย่าต่อเนื่องมากกว่า 30 ปี แล้ว โดยเน้นมาตรการทางแพ่งให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพผู้ประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวและให้การช่วยเหลือสงเคราะห์โดยทีมสหวิชาชีพเลี่ยงการดำเนินคดีอาญาแก่ผู้ก่อเหตุความรุนแรง หากแต่ใช้มาตรการบำบัดแก้ไขฟื้นฟูพฤติกรรมความรุนแรงมากกว่า น่าจะนำมาเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนารูปแบบกระบวนการยุติธรรมของไทยให้มีความเหมาะสมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวได้อย่างมีประสิทธิภาพแต่ควรคำนึงถึงคุณภาพของการให้บริการเป็นสำคัญ รูปแบบกระบวนการยุติธรรมที่เหมาะสมควรมี ดังนี้

(1) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งลักษณะ 1 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาตั้งแต่มาตรา 253 – 270 และพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 เพื่อให้ศาลธรรมดาหรือศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจออกคำสั่งทางแพ่งคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว เช่น ให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงยุติความรุนแรง ห้ามเข้าเขตกำหนด หรือให้ไปคำรับปรึกษาแนะนำ เป็นต้น เพื่อให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 53 วรรคหนึ่ง โดยที่การออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพย่อมกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคลตามกฎหมายรัฐธรรมนูญจึงควรให้ศาลเป็นผู้ออกคำสั่ง หากให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารออกคำสั่งโดยไม่ผ่านกระบวนการทางศาลอาจจะเป็นการขัดต่อสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานและรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ด้วย ส่วนวิธีการเพื่อความปลอดภัยตามประมวลกฎหมายอาญาตั้งแต่ มาตรา 39 – 50 เห็นว่าไม่น่าจะนำมาใช้กับคดีความรุนแรงในครอบครัวได้เพราะการจะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยได้จะต้องมีการฟ้องคดีความผิดอาญาต่อศาลแล้ว เท่ากับต้องฟ้องคดีอาญาให้ลงโทษการกระทำความรุนแรงก่อน จึงผิดหลักการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพเพราะต้องการเลี่ยงไม่ให้ดำเนินคดีอาญากับการกระทำที่เป็นความรุนแรงในครอบครัว

(2) การร้องขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพควรจะเปิดกว้างให้ผู้เสียหรือผู้มีส่วนได้เสียรวมทั้งผู้รับมอบอำนาจมีสิทธิยื่นคำร้องขอได้เอง ไม่ควรจำกัดเฉพาะต้องผ่านเจ้าหน้าที่ของรัฐ

(3) การรับฟังพยานหลักฐานชั้นไต่สวนขอคุ้มครองสวัสดิภาพไม่ควรเข้มงวดในการรับฟังพยานเช่นคดีอาญา คำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพต้องมีความยืดหยุ่น สามารถเปลี่ยนแปลงเงื่อนไขได้

(4) ต้องมีกลไกเจ้าหน้าที่ในการบังคับให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพหากมีการฝ่าฝืนควรจะมีบทลงโทษทั้งจำคุกและปรับหรือละเมิดอำนาจศาลแล้วแต่กรณี

(5) กระบวนการคุ้มครองช่วยเหลือผู้ถูกกระทำรุนแรงควรทำงานเป็นทีมสหวิชาชีพและเน้นกระบวนการทางสังคมก่อน เช่น การให้คำปรึกษาแนะนำ การสังคมสงเคราะห์หากยุติปัญหาได้โดยไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมจะเป็นการดีตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจากเวทีสนทนาเฉพาะด้านหลายท่าน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะได้นำเสนอในขณะวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาไว้ในบทที่ 6 บางส่วนแล้ว สำหรับบทนี้จะเสนอแนะในภาพรวมภายหลังจากทำการศึกษาวิเคราะห์องค์ความรู้จากบทความ รายงานวิจัย กฎหมายและข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กรณีศึกษาแล้ว จึงเห็นสมควรสรุปข้อเสนอแนะเป็น 7 กรณี

กรณีที่ 1 ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายต่อฝ่ายบริหาร

โดยที่ปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นปรากฏการณ์ทางสังคมเกิดขึ้นในทุกบริบทและลำดับชั้นทางสังคม โดยเฉพาะในสภาพสังคมเศรษฐกิจและการเมืองปัจจุบันมีแนวโน้มรุนแรงยิ่งขึ้น อันเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนขั้นพื้นฐานของบุคคลที่ถูกกระทำรุนแรง กระทบต่อบุคคลข้างเคียงในครอบครัวทำให้ชีวิตความเป็นอยู่ขาดความมั่นคงและเป็นสุขนำไปสู่ปัญหาครอบครัวแตกแยก หากไม่ได้รับการแก้ไขอย่างเป็นระบบย่อมก่อให้เกิดปัญหาสังคม เศรษฐกิจและการเมืองโดยรวม รัฐบาลควรกำหนดนโยบายดังนี้

(1) กำหนดนโยบายและแผนงานยุติความรุนแรงในครอบครัวทุกรูปแบบครอบคลุมทุกกลุ่มเป้าหมายเพื่อให้มีความสอดคล้องกับ มาตรา 53 วรรคหนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ตามที่รัฐบาลได้มีมติคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ 16 พฤษภาคม 2543 เห็นชอบนโยบายและแผนขจัดความรุนแรงต่อเด็กและสตรี เห็นว่ายังแคบไปไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 มาตรา 53 วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้รัฐมีหน้าที่คุ้มครองเด็ก เยาวชนและบุคคลที่ได้รับความรุนแรงย่อมมีความหมายครอบคลุมทุกเพศและทุกวัยโดยเฉพาะผู้สูงอายุ

(2) ส่งเสริมให้หน่วยงานภาครัฐปรับโครงสร้างองค์กรและบทบาทให้สามารถสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวอย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพด้านให้บริการคุ้มครองช่วยเหลือผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัว โดยเฉพาะหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรม เช่น ตำรวจ อัยการ ศาลยุติธรรมหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(3) ส่งเสริมด้านศักยภาพโดยเฉพาะงบประมาณแก่หน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนให้ทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดในการป้องกันและยุติปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยรณรงค์ปรับเปลี่ยนทัศนคติและการเลือกปฏิบัติของประชาชนอย่างไม่เป็นธรรมและรุนแรงระหว่างเพศชาย

หญิง โดยปลูกสร้างทัศนคติใหม่ให้ประชาชนเคารพสิทธิและศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ระหว่างเพศชายหญิงอย่างเสมอภาคเท่าเทียมกัน

กรณีที่ 2 ข้อเสนอแนะเชิงบริหารจัดการต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

โดยที่การบริหารจัดการของหน่วยงานที่สนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความสำคัญต่อผลสัมฤทธ์ของการให้บริการระดับผู้ปฏิบัติของหน่วยงานที่เกี่ยวข้องโดยเฉพาะตำรวจอัยการ

(1) จัดส่วนหรือหน่วยงานรับผิดชอบเกี่ยวกับการคุ้มครองช่วยเหลือและการดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวให้มีความชัดเจนและมีผู้รับผิดชอบในระดับสูงพอสมควร เช่น จัดหน่วยเฉพาะกิจ(special unit) ทำนองเดียวกับสถานีตำรวจของประเทศอังกฤษ

(2) สนับสนุนอุปกรณ์เครื่องมือในการปฏิบัติงานของเจ้าหน้าที่อย่างเพียงพอ จัดทำระเบียบปฏิบัติงานหรือคู่มือที่ชัดเจน พัฒนารูปแบบและวิธีการจัดเก็บข้อมูลเกี่ยวกับคดีหรืออุบัติการณ์ความรุนแรงในครอบครัวอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถตรวจสอบและเข้าถึงได้โดยสะดวก

(3) ทำข้อตกลงระหว่างหน่วยงานภาครัฐและองค์กรพัฒนาเอกชนที่ทำงานเกี่ยวข้องกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว เพื่อสะดวกในการส่งต่อกรณีผู้ประสบเหตุความรุนแรงหรือผู้ก่อเหตุความรุนแรงเพื่อให้รับบริการที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน

(4) จัดฝึกอบรมบุคลากรทั้งระดับผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานต่างหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนร่วมกันให้มีความรู้ความเข้าใจและเทคนิคต่างๆ ในการปฏิบัติงานอย่างทีมสหวิชาชีพ เพื่อให้เกิดความคุ้นเคยและสะดวกรวดเร็วในการประสานการปฏิบัติงานร่วมกัน ทั้งนี้ เพื่อช่วยเหลือผู้ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวอย่างเป็นระบบ

กรณีที่ 3 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

(1) เจ้าหน้าที่ระดับผู้ปฏิบัติต้องมีความตระหนักและเห็นความสำคัญของปัญหาความรุนแรงในครอบครัวจำต้องยุติและผู้เสียหายจำต้องได้รับความช่วยเหลือคุ้มครองทันท่วงที เจ้าหน้าที่ต้องตระหนักว่าปัญหาความรุนแรงในครอบครัวเป็นประเด็นความปลอดสาธารณะมิใช่เรื่องภายในครอบครัวหรือเรื่องส่วนตัวดังเช่นแต่ก่อน ทั้งต้องมีทัศนคติที่ดีต่อบุคคลที่ถูกกระทำรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะเด็กและผู้หญิง

(2) เจ้าหน้าที่ระดับปฏิบัติต้องมีความคล่องตัวและสามารถทำงานกับบุคคลอื่นอย่างเป็นทีมได้

กรณีที่ 4 ข้อเสนอแนะเชิงกฎหมายต่อฝ่ายนิติบัญญัติ

โดยที่การกระทำรุนแรงในครอบครัวถือเป็นความผิดอาญา เว้นแต่การกระทำรุนแรงทางเพศระหว่างคู่สมรส(ตามกฎหมายไทยควรต้องแก้ไขในโอกาสต่อไป) การแก้ปัญหาดังกล่าวจึงใช้มาตรการทางอาญาด้วยวิธีการร้องทุกข์กล่าวโทษต่อพนักงานสอบสวนหรือฟ้องคดีอาญาต่อศาลซึ่งเป็นวิธีที่ผู้ถูกกระทำรุนแรงต้องเผชิญปัญหาในกระบวนการยุติธรรมหลายประการ วิธีการลงโทษทางอาญาแก่ผู้กระทำความรุนแรงในครอบครัวหาได้ยุติพฤติกรรมความรุนแรงไม่ โดยเฉพาะผู้ที่มีปัญหาด้านสุภาพจิตหรือพฤติกรรมแปรปรวนกลับเป็นผลร้ายแก่ผู้กระทำผิดและสภาพความเป็นอยู่ของผู้เสียหายและบุตร ทำให้ครอบครัวแตกแยกเป็นปัญหาสังคมโดยรวม ในนานาอารยประเทศต่างใช้มาตรการทางแพ่งโดยให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) เพื่อยับยั้งพฤติกรรมรุนแรงของผู้กระทำผิดในรายที่มีปัญหาด้านสุขภาพจิตหรือด้านบุคลิกภาพก็กำหนดเงื่อนไขให้ไปรับการบำบัดรักษาตามระยะเวลาที่ศาลกำหนด ด้วยเหตุนี้ ฝ่ายนิติบัญญัติควรตรากฎหมายคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวและกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เช่น

(1) ตราพระราชบัญญัติคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวโดยให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพแก่บุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวและให้ครอบคลุมบุคคลทุกกลุ่มให้สอดคล้องกับ มาตรา 53 วรรคหนึ่ง รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540

(2) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 295 กำหนดให้การทำร้ายร่างกายระหว่างคู่สมรสเป็นความผิดอันสมควรยอมความกันได้

(3) แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ลักษณะ 1 ว่าด้วยวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาตั้งแต่ มาตรา 253 – 270 ให้ศาลนำวิธีการชั่วคราวก่อนพิพากษาไปใช้คุ้มครองสวัสดิภาพบุคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวด้วยและแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพบุลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวด้วย

กรณีที่ 5 ข้อเสนอแนะเชิงตุลาการต่อศาลยุติธรรม

โดยที่การพิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวมีสภาพปัญหามากกว่าการรับฟังพยานหลักฐานอย่างเดียว ผู้พิพากษาที่พิจารณาคดีความรุนแรงในครอบครัวควรจะได้รับการศึกษาอบรมเฉพาะด้าน โดยเฉพาะการออกคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพ(protective order) เพื่อยุติและยับยั้งความรุนแรงในครอบครัวที่อาจเกิดขึ้นอีก ศาลยุติธรรมจำต้องปรับปรุงหลายประการ เช่น

(1) ควรปรับปรุงวิธีพิจารณาไต่สวนคำร้องขอคุ้มครองสวัสดิภาพจำต้องมีขั้นตอนที่รวดเร็วในการออกคำสั่งคุ้มครอง สามารถบังคับและคุ้มครองผู้ถูกกระทำรุนแรงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

(2) การคัดเลือกและอบรมผู้พิพากษาให้มีความรู้และความเข้าใจเกี่ยวกับปัญหาความรุนแรงในครอบครัว ควรให้ศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาคดีคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับ

ความรุนแรงในครอบครัวน่าจะเหมาะสมกว่าศาลอื่นๆ เพราะปัญหาความรุนแรงในครอบครัวมีความเกี่ยวข้องสัมพันธ์กับคดีเด็กเยาวชนและคดีครอบครัว

(3) ควรมีเจ้าพนักงานศาลคอยติดตามและบังคับให้มีการปฏิบัติตามคำสั่งคุ้มครองสวัสดิภาพของศาลหรือการปล่อยชั่วคราวในคดีคุ้มครองสวัสดิภาพ เป็นต้น

กรณีที่ 6 ข้อเสนอแนะเชิงปฏิบัติต่อหน่วยงานภาคเอกชน

หน่วยงานภาคเอกชน เช่น ทนายความหรือผู้ปฏิบัติงานด้านเด็กและสตรี โดยเฉาะสภาทนายความควรจัดให้มีการฝึกอบรมความรู้แก่ทนายความในการว่าความคดีความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะผู้หญิงและเด็กเป็นผู้เสียหาย เพื่อให้ทนายความสามารถว่าความและทำงานร่วมกับผู้ประกอบวิชาชีพด้านอื่นที่เกี่ยวข้อง เช่น แพทย์ ตำรวจ อัยการ นักสังคมสงเคราะห์และผู้ให้คำปรึกษาแนะนำ เป็นต้น รวมทั้งหน่วยงานภาคเอกชนที่ทำงานด้านผู้หญิงและเด็กควรจะมีการอบรมและพัฒนาบุคลากรเช่นกัน

กรณีที่ 7 ข้อเสนอแนะเชิงวิจัย

โดยที่งานวิจัยนี้มิได้วิเคราะห์ลึกในบริบทโครงสร้างองค์กร การบริหารจัดการและทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุติธรรมต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว จึงเห็นสมควรวิจัยต่อเนื่องในประเด็น ดังนี้

(1) โครงสร้างและการบริหารจัดการของหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมที่สนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยเน้นเชิงประสิทธิภาพและคุณภาพของบริการควรจะมีลักษณะอย่างไร

(2) ทัศนคติของบุคลากรในกระบวนการยุตติธรรมมีผลต่อประสิทธิภาพและคุณภาพของบริการในการสนองตอบต่อปัญหาความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่

(3) การกระทำรุนแรงต่อเพศระหว่างคู่สมรส(ข่มขืนภริยา) ไม่เป็นความผิดต่อเพศตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 276, 278, 283 และ 284 เป็นมูลเหตุของความรุนแรงในครอบครัวหรือไม่ ตามข้อเสนอของศาสตราจารย์วิชา มหาคุณ ต่อการวิพากษ์รายงานวิจัยนี้

บรรณานุกรม

1. กฤตยา อาชวนิจกุล, ดร. และคณะ, รายงานความรุนแรงต่อผู้หญิงในชีวิตคู่(VAW ไทย) กรุงเทพฯ : เอกสารโรเนียว พ.ศ. 2544.
2. ธนะชัย มีผดุง. มาตรการทางกฎหมายในการควบคุมการผลิตและเผยแพร่วัตถุหรือสิ่งของลามก. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2539.
3. เอนก นาวิกมูล. หญิงชาวสยาม. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แสงดาว, พ.ศ. 2542.
4. ปสาธนีย์ สิทธิสรเดช. ปัจจัยที่เป็นแรงผลักดันให้ภริยาฆ่าสามี. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
5. ปรานี วงษ์เทศ. เพศและวัฒนธรรม. พิมพ์ครั้งที่สอง กรุงเทพฯ : บริษัทศิลปวัฒนธรรมจำกัด, พ.ศ. 2544.
6. พิรุณา ติงศภัทิย์. ผู้หญิงสังคมและกฎหมายครอบครัวศึกษากรณีการหย่า : วารสารนิติศาสตร์ (มีนาคม 2527) : 1 – 18.
7. พิธินัย ไชยแสงสุขกุล. กฎหมายแห่งราชอาณาจักรล้านนา. วารสารกฎหมาย (ตุลาคม 2538) : 107 – 116.
8. วิชา มหาคุณและวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. ผลกระทบของเด็กถูกกระทำทารุณกรรม : มาตรการป้องกันแก้ไข ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่เคยต้องคดี. กรุงเทพฯ : สมาคมสวัสดิการเด็กในประเทศไทย, พ.ศ. 2533.
9. วิชา มหาคุณ. ศาลเยาวชนและครอบครัวและแนวความคิดสากล. กรุงเทพฯ : สถาบันพัฒนากระบวนการยุติธรรมเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2541.
10. วิเวียน ทรัพยสาร. มาตรการคุ้มครองสิทธิผู้หญิงที่ถูกสามีทำร้าย. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2535.
11. วัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล. รายงานวิจัย กฎหมายคุ้มครองเด็กถูกกระทำทารุณกรรมจากผู้ปกครอง. กรุงเทพฯ : หจก. จิรรัชการพิมพ์, พ.ศ. 2545.
12. สุรสีห์ เทพอวยพร. ปัญหากฎหมายและแนวทางปฏิบัติต่อสตรีในชั้นพนักงานสอบสวน. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2541.
13. เสฐียร พันธรังษีและอัมพร ทีขะระ. ท้องถิ่นสยาม ยุคพระพุทธเจ้าหลวง. พิมพ์ครั้งที่ 4 กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มติชน, พ.ศ. 2543.
14. แสวง บุญเฉลิมวิภาส. ประวัติศาสตร์กฎหมายไทย. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์วิญญชน, พ.ศ. 2543.
15. สุวรรณา จารุทัศนีย์. มาตรการทางกฎหมายเพื่อคุ้มครองและป้องกันหญิงที่ถูกสามีทำร้าย : ศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศ. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2544.

16. หลุยส์ ดูปลาตร์. สถานะของหญิงมีสามีในประเทศสยาม(ไพโรจน์ กัมพูสิริแปล). กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, พ.ศ. 2533.
17. อรประภา สาครวาสี. การกระทำผิดทางเพศ : ศึกษาเฉพาะกรณีบังคับให้มีการร่วมเพศทางเวจมรรคและทางปาก. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2523.
18. อาภาพรรณ ถาวโรฤทธิ์. ทัศนคติต่อปัญหาการทารุณกรรมเด็กในครอบครัว. วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2542.
19. สยช., แผนการแก้ไขปัญหาเด็กในภาวะยากลำบาก พ.ศ. 2544 – 2549 กรุงเทพฯ : เอกสารโรเนียว, พ.ศ. 2542.
20. ศาลเยาวชนและครอบครัว, รายงานประจำปี 2540 กรุงเทพฯ : บริษัท เกนโกรว จำกัด, 2542.
21. มูลนิธิเพื่อนหญิง, เอกสารประกอบการประชุมวิชาการสังคมกับสุขภาพ ครั้งที่ 2 กรุงเทพฯ : เอกสารโรเนียว, 2543.
22. สยช., รวมกฎหมาย กฎกระทรวง ระเบียบข้อบังคับที่เกี่ยวกับเด็กและเยาวชน, กรุงเทพฯ : 2529.
23. คณะกรรมการประสานงานองค์กรสิทธิมนุษยชน(กปส.). สิทธิมนุษยชน, กรุงเทพฯ องค์การสงเคราะห์ทหารผ่านศึก : (กปส.), 2540.
24. ศาลเยาวชนและครอบครัว, รายงานสรุปผลการสัมมนา : บทบาทศาลเยาวชนและครอบครัวตามกติการะหว่างประเทศและรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ : กรุงสยามพริ้นติ้งกรุ๊พ, 2542
25. Anthony Dickey, Family Law, Australian : The Law Book Company limited, 1985.
26. Barry W. Honey & Paul M. Sharp, Public Policy, N.J. : Prentice Hall Upper Saddle River, 1997.
27. Christiane Sanderson, Counselling Adult Survivors of Child Sexual abuse, London, U.S.A. : Jessica Kingsly Publishers London and Bristol, Pennsylvania, 1995.
28. Deborah Lockton & Richard Ward, Domestic Violence, Lond on : Cavendish Publishing limited, 1997.
29. D/Sgt Jan EdGe, the Law Relating to Evidential Interviewing of Child Complainants, Source document by Mark.
30. Deborah M. Carrow, Crime Victim Compensation, U.S.A. : U.S. Department of Justice National Institute of Justice, Office of Development, Testing and Dissemination, 1980.
31. Eve S. Buzawa. & Carl G. Buzawa, Domestic Violence The Criminal Justice Response, London : Sage Publications The International Professional Publishers, Newsbury Park, 1990.

32. Ivy Nallammah Josiah, Lee Shook Fong & Wathhshlah G. Naidu, Malaysia's Experience with The Domestic Violence Act 1994 (ACT 521), Malaysia : 1994.
33. Innocenti Digest No. 6 – June 2000, Domestic Violence Against Women and Girls, Italy : United Nations Children's Fund Innocenti Research Center Florence, 2000.
34. Nijole V. Benokraitis, Feuds About Families Conservative, Centrist, Liberal And Feminist Perspectives, U.S.A.: Prentice Hall, New Jersey Upper Saddle River, 07458. 2000.
35. Ralph L. Beals & Harry Hoijer, An Introduction to Anthropology, New York :The Macmillan Company, 1971.
36. Stephen Parker, Patrick Parkinson & Juliet Behrens, Australian Family Law In Context, NSW Australian. LBC Information Services, 1999.
37. Sharon Grace, Policing Domestic Violence in the 1990s, A Home Office, Research and Planning Unit Report, London : HMSO, 1990.
38. Children Act 1989 of England.
39. Social Service Law of The State of New York.
40. The Law Reform Commission, Domestic Violence Report No 30, Australian : Australian Government Publishing Service Canberra, 1986.
41. The State of New York, Family Court Act, New York Loose-leaf Law Publications, Inc. 41 – 23 isoth. Street Flushing.
42. Unicef, Innocenti Digest NO.2 Juvenile Justice, Italy : Unicet, 1998.
43. Joyce Plotnikoff & Richard Woolfson, Policing Domestic Violence: Effective Organizational Structures, London : 50 Queen Anne's Gate : SWIH 9 At, 1998.
44. Bureau of Justice Satisfies National Crime Victimization Survey August 1995, available at http : // WWW. FINDLAW. COM. Visited on 13/11/44.
45. U.S. Department of Health and Hunan Service,1997, available at http : //WWW. FINDLAW. COM. Visited on 13/11/44.
46. NVAA Text 2000, - Chapter 9 : Domestic Violence, available at http : // WWW. FINDLAW. COM. Visited on 13/11/44.
47. The Role of Police in Combating Domestic Violence in the United States, available at http://WWW.FINDLAW.COM. Visited on 13/11/44.
48. Guide to Family Law : Domestic Violence, available at http://WWW.FINDLAW.COM. Visited on 13/11/44.
49. Bttered Woman Syndrome, available at http://WWW.FINDLAW.COM. Visited on 13/11/44.

50. The Cycle of Violence, available at http://WWW.FINDLAW.COM. Visited on 13/11/44.
51. Criminal Trials Validity, available at http://WWW.FINDLAW.COM. Visited on 13/11/44.
52. Trend Analysis, available at http://WWW.FINDLAW.COM. Visited on 13/11/44.
53. Women's Charter 1, available at http://WWW/. Singapore Statutes OnLine, Visited on 4/2/45.
54. Website: www.unicet.org.
55. Website: ww.undp.org/rblac/gender.
56. Website: www.unhchr.ch/huridocda.
57. Website: www.who.ch/frh – whd.
58. Website: www.un.org/womenwatch.
59. Website: www.unicef – icdc.org.

ภาคผนวก ก

รายงาน
การจัดเวทีสนทนาแสดงความคิดเห็นต่อการศึกษาวิจัย
เบื้องต้น โดย ผู้เชี่ยวชาญ

ครั้งที่ 1

วันที่ 7 พฤษภาคม 2545

ณ ห้องประชุมสำนักวิชาการศาลยุติธรรม
ชั้น 5 อาคารศาลอาญา
ถนนรัชดาภิเษก จตุจักร กทม.

รายนามผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนา(focus group) ครั้งที่ 1

น.ส. ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์	อดีตสมาชิกวุฒิสภา กรรมการมูลนิธิผู้หญิง
ศ.นพ. วิทูรย์ อึ้งประพันธ์	แพทย์นิติเวช ที่ปรึกษาแพทย์สภา
ศ.ดร. อมรา พงศาพิชญ์	สถาบันวิจัยสังคม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
นางศิริพร สะโครบาเน็ค	เลขาธิการมูลนิธิผู้หญิง
พ.ต.ท.พญ. จันทนา วิธวาศิริ	กุมารแพทย์ โรงพยาบาลตำรวจ
นางสุกัญญา หาญตระกูล	สื่อมวลชนอิสระ นักคิดทางสตรีศึกษา
น.ส. สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง	มูลนิธิเพื่อนหญิง
ดร. มาตาลักษณ์ เสรเมธากุล	คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล*	ผู้พิพากษา ศาลอุทธรณ์ ภาค 1
นางสาวอุทัยวรรณ แจ่มสุธี*	พนักงานอัยการ สถาบันกฎหมายอาญา
นายอำนาจ เนตยสุภา*	พนักงานอัยการ สำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร

* คณะผู้วิจัย

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: โครงการวิจัยเรื่อง การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว (บางส่วน) มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1. ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรม 2 ศึกษาวิวัฒนาการกฎหมายไทยและกรณีตัวอย่าง 3. ศึกษาดูสภาพกฎหมายหรือกลไกที่มีอยู่ในปัจจุบันทั้งกระบวนการยุติธรรมหรือทางแพ่งในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลมีอยู่ในปัจจุบันของไทย 4. ศึกษาสภาพปัญหาและอุปสรรคในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัวตามระบบของไทยเรา 5. ศึกษาหามาตรการและรูปแบบที่เหมาะสม จะเป็นการศึกษาเปรียบเทียบดูทั้งของไทยและของต่างประเทศและรูปแบบที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยควรจะเป็นอย่างไร 6. ศึกษาทางเลือกอื่น นอกจากกระบวนการยุติธรรมแล้วมีทางเลือกอื่นหรือไม่ที่จะเข้ามาเกี่ยวข้องกับการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในครอบครัว 7. ยกร่างและแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวข้อง กฎหมายไหนที่มีอยู่และไม่มีประสิทธิภาพ หรือคลุมเครือไม่ชัดเจนก็คงจะต้องมีการแก้ไข เท่าที่ดูก็มีทั้งกฎหมายสาระบัญญัติและวิธีสบัญญัติที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้อง ส่วนโจทย์วิจัยที่ตั้งไว้กว้างๆคือ หนึ่ง กระบวนการยุติธรรมมีความเหมาะสมหรือไม่กับการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลในปัจจุบันนี้ สอง มาตรการและรูปแบบที่เหมาะสมคืออะไร สาม คือ กฎหมายที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมไทยทั้งที่แก้ไขเพิ่มเติมและอาจจะยกร่างขึ้นใหม่ ที่เหมาะสมกับบริบทของสังคมวัฒนธรรมไทยควรจะเป็นอย่างไร

ส่วนวิธีการศึกษา คือ 1. ทบทวนและสังเคราะห์กฎหมาย ทั้งของไทยและของต่างประเทศเท่าที่ตรวจค้นได้ 2. การเก็บตัวอย่างกรณีศึกษาจำนวน 10 ตัวอย่าง ในกรณีที่ report 5 กรณี เช่นเกิดเป็นคดีความในศาลแล้ว 5 เรื่อง และในกรณีที่ไม่มีการรายงานหรือการดำเนินคดี ซึ่งคุณสุเพ็ญศรีจะช่วยในกรณีที่ไม่มีการ report 5 กรณี 3. จัดเวที อันนี้ก็คือเป็นการจัดเวทีสนทนา 2 ครั้ง ๆ ละ 10 ท่าน ครั้งนี้เป็นครั้งแรกในการทำวิจัยครั้งนี้ ครั้งแรกนี้เป็นการสะท้อนปัญหาและแหล่งข้อมูล วันนี้ก็คงอยากจะดูปัญหาต่างๆ ในฐานะที่ท่านมีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์สูงในด้านนี้ และชี้แหล่งข้อมูลว่าเราควรที่จะไปเสาะแสวงหาที่ไหนเพิ่มเติมที่จะทำให้เป็นประโยชน์ต่อการวิจัยนี้ ส่วนครั้งที่สองก็คือหลังจากได้มีการเอาไปบูรณาการจากข้อคิดเห็นต่างๆ รวมทั้งแหล่งข้อมูลที่ท่านเสนอแนะก็จะนำไปเขียนบูรณาการเข้ากัน เสร็จแล้วหลังจากนั้นก็จะมีการวิจารณ์ผลงานวิจัยว่ามีความสอดคล้องกับบริบทของสังคมไทยหรือไม่ เป็นเวทีอีกครั้งหนึ่ง สวรส. สนับสนุนในการวิจัย โดยโครงการวิจัยจะมีหัวข้อคร่าวๆ อย่างนี้ ส่วนวันนี้ท่านจะเสนออย่างไรนั้น ก็จะไปถอดเทป และจะมาดูอีกทีหนึ่ง ผมขอจบในการสรุปเพียงแค่นี้ อยากจะให้ท่านพูดแสดงความคิดเห็นอย่างกว้างขวาง คิดว่าท่านพูดได้หลายรอบ อาจจะสองรอบ สามรอบก็ได้

น.ส. ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์

: คงไม่ได้ลงในรายละเอียดลึก แต่พยายามมองภาพรวมกว้างๆ ของเอกสารวิจัย แรกทีเดียวมองภาพรวมก่อน ซึ่งอาจจะค่อนข้าง subjective คืออ่านๆ แล้วก็อย่างรวดเร็ว เนื่องจากเวลามีจำกัดมาก โดยคร่าวๆ จากที่อ่านรู้สึกว่า ข้อมูลหนักไปในทางต่างประเทศเยอะทีเดียว อาจจะเป็นเพราะว่าเขาเป็นระบบ มีอะไรที่ทำให้เราหามาได้ และข้อมูลไทยที่จริงมีมากกว่านี้เยอะ และจุดที่พูดประเด็นนี้เพราะว่าเราต้องการให้งานวิจัยชิ้นนี้เป็นที่สร้างความรู้ความเข้าใจด้วยว่าความรุนแรงในครอบครัวของเมือง

ไทย รุนแรงแค่ไหน มีจริง รุนแรงแค่ไหน มีแนวโน้มอย่างไร จะส่งผลอะไร ซึ่งตรงนี้ดิฉันคิดว่าเป็นผลงานของงานวิจัยชิ้นนี้ และจะสะท้อนไปสู่ในเรื่องของหลายๆ เรื่องต่อไปได้

ในประเด็นที่สอง วิธีการนำเสนอของข้อมูลต่างๆ โดยเฉพาะสืบเนื่องมาว่าเป็นต่างประเทศเยอะ แต่ละช่วงตอนควรจะมีการสังเคราะห์สักทีหนึ่งให้เห็นประเด็นที่เป็น highlight ว่าเมื่ออ่านวิเคราะห์สรุปแล้ว มีจุดเด่นร่วม จุดแตกต่างเกิดจากอะไร ที่เป็นปัญหาที่ทำให้เกิดความแตกต่าง และเมื่อมาวิเคราะห์ของเมืองไทยเอง จะได้มีการเปรียบเทียบที่เข้าใจได้ชัดเจนและจะนำไปสู่ข้อเสนอแนะที่เราจะไปพิสูจน์ได้ว่า ที่เราจะได้วิเคราะห์ว่าจะเหมาะสมกับบริบทสังคมไทยได้หรือไม่ ส่วนไหนที่เราอาจจะเอาอย่างต่างประเทศ ส่วนไหนที่เอาอย่างไม่ได้ ซึ่งเป็นเรื่องสำคัญ เผอิญอ่านแล้ววิธีนำเสนอข้อมูลนี้ยาว ไม่คุ้นเคย และโดยเฉพาะเป็นคนแก่ด้วย เหมือนกับสำนวนสอบสวนหรือไงไม่ทราบ ก็เลยทำให้เข้าใจยาก อันนี้ท่านวัชรินทร์บอกว่ายินดีให้พูด ก็พูดตรงๆ ว่าค่อนข้างอ่านยาก จะทำอย่างไรให้ชาวบ้านอ่าน ได้เข้าใจได้ง่ายขึ้น

ในประเด็นที่สาม ที่ท่านวัชรินทร์อธิบายก็ดี หรือในเอกสารก็ดี ทำให้เราเข้าใจว่าเอกสารชุดนี้งานวิจัยชุดนี้จะมองในแง่กระบวนการยุติธรรม ซึ่งเกี่ยวทั้งกฎหมาย ทั้งคน ทั้งหน่วยงาน ทั้งสังคมอยู่ในตัว คงไม่ได้หมายความว่า ถึงแม้จุดเน้นจะไปอยู่ที่การแก้กฎหมายเป็นน้ำหนักก็ตาม แต่ไม่อยากให้ไปลงเอยสรุปน้ำหนักทางกฎหมายอย่างเดียว เพราะว่ากระบวนการยุติธรรมนั้น ถ้าหากว่าเรามองถึงประโยคที่บอกว่า กระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคล เพราะฉะนั้นต้องตีทั้งสองตัว ตีทั้งกระบวนการยุติธรรม และการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคล เพราะฉะนั้นการคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคล มีนัยที่กว้างขวางพอสมควร เพราะฉะนั้นกฎหมายที่จะตามไปคุ้มครองสวัสดิภาพของบุคคล อาจจะมีนัยที่เกินเลยไปจากหน่วยงานที่เป็นศาล เป็นตำรวจ ราชทัณฑ์ หรืออะไรที่เป็นกระบวนการยุติธรรมในความเข้าใจโดยทั่วไป ไม่ควรจำกัดตัวอยู่เฉพาะในกระบวนการยุติธรรม เพราะฉะนั้นเราควรจะมีคำนิยามให้ชัดเจนเรื่องคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลหรือไม่ เพื่อจะทำให้ความครอบคลุมหรือประเด็นวิเคราะห์สังเคราะห์ให้ตกผลึกตามหัวข้อโดยแท้จริง ในโครงสร้างของการศึกษาเบื้องต้นนี้และบางส่วนท่านวัชรินทร์ก็บอกว่าเป็นเบื้องต้นก็อยากจะให้ข้อมูลมากๆ พวกเราช่วยเสนอแนะข้อมูลมากๆ บทที่ 4 และบทที่ 5 ดูแล้วยังไม่ค่อยแน่ใจว่าในการวิเคราะห์สังเคราะห์ลึกให้ครบไปถึงกระบวนการยุติธรรมและการคุ้มครองสวัสดิภาพหรือไม่ เพราะฉะนั้นจะนำไปสู่การเสนอแนะอย่างไร ซึ่งตรงนี้คิดว่าคงจะเป็นประเด็นที่เราต้องช่วยกันให้ข้อมูลเป็นหลักว่า มีข้อมูลตรงไหนที่จะเป็นโครงสร้างอยู่ในความหมายของคำว่ากระบวนการ และความหมายคำว่าคุ้มครองสวัสดิภาพให้ครบถ้วนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

ในภาพรวมประเด็นสุดท้าย เนื่องจากสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขเป็นผู้ให้เงินวิจัยนี้ ก็นึกเชื่อมโยงไปสู่เรื่องที่ได้เข้าไปเกี่ยวข้อง ทั้งคุณหมอวิทูรย์ด้วยคือทีมคุณหมอส่วนใหญ่ที่อยู่ที่กระทรวงสาธารณสุขที่พยายามจะทำเรื่องกฎหมายสุขภาพแห่งชาติขึ้นใหม่ ซึ่งเป็นการปฏิรูประบบสุขภาพในภาพรวม ซึ่งจะมีนัยความหมายของคำว่าสุขภาพที่กว้างขวาง เพราะฉะนั้นเนื้อหาสาระที่จะเกี่ยวข้องซึ่งเป็นกฎหมาย เหมือนกับเป็นกฎหมายแม่บท หรือกฎหมายธรรมนูญ ก็พยายามครอบคลุมใหญ่ๆ สิ่งที่เป็นเนื้อใหญ่ๆ ให้มากพอสมควร และในโอกาสที่มีส่วนร่วมได้ชี้ประเด็นสองประเด็นนี้ที่ค่อนข้างๆ จะ จะเบาๆ อยู่ในตอนที่กระบวนการทางด้านโน้นทำเรื่องกฎหมายสุขภาพ คือในส่วนที่เกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงในสังคมและผลกระทบที่เหยื่อโดน และจะทำอย่างไรกับผู้กระทำและผู้ถูกกระทำ และเรื่องสุขภาพอนามัยในแง่ของคนทำงาน ซึ่งมักจะเป็นผู้หญิงที่กระทบกระเทือนมากๆ จากสภาพ

มลภาวะ มลพิษ สภาพการทำงานต่างๆ นานา เหล่านี้ ซึ่งเป็นจุดสำคัญที่เขามองข้ามไป เดาว่าเงินทุนวิจัยคงอยากจะตอบสนองตรงนี้ด้วย เพราะว่าในกระบวนการที่ผ่านมามีส่วนร่วมของประชาชนทั่วประเทศ เป็นแสนแล้ว ไม่มีใครพูดถึงเรื่องนี้แล้ว อย่างเรื่องสุขภาพอนามัยทางด้านสิ่งแวดล้อมที่ประชาชนพบพอมี แต่ทางด้านนี้รู้สึกมองข้ามไป เพราะฉะนั้นงานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยสนับสนุนมิติบางประการ ซึ่งก็หวังว่ายังคงจะผ่าน process ที่เรายังคง ถ้ายังมีประเด็นอะไรแหลมคม ชัดลึก

ตอนนี้ในภาพที่เป็นแต่ละบท ในแง่ของบทนำที่แบ่งออกเป็นสองหัวข้อใหญ่ ในหัวข้อแรกที่เกี่ยวกับความเบื้องต้นที่เป็นที่มาความสำคัญของปัญหา อย่างประเด็นแรกเลยในฐานะที่ตัวเองเป็นผู้สูงอายุ มีความรู้สึกว่าอยากให้งานวิจัยชิ้นนี้มีภาพที่ครอบคลุมผู้สูงอายุด้วย เพราะผู้สูงอายุในครอบครัวก็ถูกความรุนแรงเหมือนกัน และมักจะจบลงด้วยการฆ่าตัวตาย โดยความเจ็บปวดของตัว ความถูกทอดทิ้งของตัว ความถูกทำให้รู้สึกไม่มีคุณค่าของตัว ส่วนอื่นๆ ก็มีอีก ซึ่งข้อมูลเหล่านี้เริ่มมีอยู่พอสมควร แต่ยังน้อยมากถ้าพูดถึง แต่คงจะตามได้อีกหลายแหล่ง และเดี๋ยวจะพูดถึงแหล่งข้อมูลอีกทีตอนสุดท้าย

ประเด็นที่สองเกี่ยวกับความเบื้องต้นข้อหนึ่ง การที่พูดภาพรวมคือให้น้ำหนักกับข้อมูลต่างประเทศมาก จนทำให้ข้อมูลของประเทศไทยไม่ขึ้นมา ดิฉันคิดว่าจะทำอย่างไรให้ข้อมูลของประเทศไทยขึ้นมาให้ได้ เข้าใจว่ามีอาจารย์จิตตินันท์ที่อยู่สุโขทัย ทำงานกับอาจารย์ ดร.จรรยา รวบรวมข้อมูลทั้งหมดเกี่ยวกับเรื่องครอบครัว ซึ่งคิดว่าคงลองเช็ค ข้อมูลที่เขาจะรวบรวมงานวิจัยทั้งหมด อาจจะช่วยได้หรือไม่ ตอนนี้ภาพที่เรา ข้อเสนอแนะที่อยากเสนอให้เอาข้อมูลไทยๆ ออกมาขึ้นให้มาก เพราะว่าเราอยากจะได้คำตอบว่าปัญหามีแนวโน้มที่รุนแรงขึ้นใช่หรือไม่ มีการเปิดประเด็นผู้ที่ถูกกระทำ ผู้ที่ถูกกระทำส่งผลกว้างไกลออกไปนอกครอบครัวจริงหรือไม่ เพื่อจะได้เห็นว่าเรื่องนี้เป็นปัญหาที่รุนแรง ที่ปิดเงียบ สังคมไม่ค่อยจะเข้าใจและรู้เท่าไหร่ แม้ว่าเราจะรณรงค์ มีคนเข้าใจได้มากขึ้น แต่ก็เป็นพวกบัวเหนือน้ำมากกว่า ยังมีบัวหลายระดับที่เราคงจะต้องมีมาตรการที่ทำความเข้าใจกับเขา

ในบทที่ 1 ข้อ 2 ที่เอ่ยถึง กระบวนการยุติธรรมเป็นหน่วยงานแต่ไม่รวมถึงราชทัณฑ์ และในแง่ราชทัณฑ์เราก็ไม่อยากจะเน้นถึงการลงโทษในแง่เดียว แต่ว่าควรจะเป็นมุมมองว่าผู้กระทำนั้นควรจะได้รับการดูแลเยียวยาอย่างไรเพื่อไม่ให้เขากระทำอีก อันนี้ก็เป็นความหวัง และยิ่งทำได้เร็วเท่าไหร่ ก็จะยิ่งป้องกันไม่ให้เรื่องรุนแรงถึงขั้นสุดท้าย ในข้อที่ 2 นี้ก็จะมีส่วนที่เกี่ยวมาถึงวัตถุประสงค์ จุดมุ่งหมายที่ต้องการคิดว่า ถ้าเผื่อตกผลึก ดิฉันคิดว่าต้องมีการตกผลึกได้มากกว่า 10 case เพื่อจะให้เกิดคำตอบที่คม ชัด ลึก ได้พอสมควร ในเรื่องวัตถุประสงค์ ในการเขียนวัตถุประสงค์โดยทั่วไปก็เห็นด้วย มาถึงตรงจุดคำนิยามศัพท์เฉพาะเรื่องความรุนแรงของครอบครัว ไม่แน่ใจว่าที่เอามาใส่ตรงนี้เพื่อคำนิยามศัพท์เฉพาะนี้ จะหมายความไปถึงว่าจะใช้เป็นคำนิยามในกฎหมายด้วยหรือไม่ตอนที่จะร่าง อันนี้ก็เป็นการตั้งข้อสังเกตไว้ และหน้า 13 ที่บอกว่าเป็นคณะกรรมการ ที่เป็นเรื่องคำนิยามของคณะกรรมการกฎหมายของอังกฤษให้คำนิยามความรุนแรงไว้ดีมาก โดยเฉพาะประโยคสุดท้ายที่บอกว่าความร้ายแรงและผลกระทบของการกระทำย่อมขึ้นกับสภาพธรรมชาติของผู้ถูกกระทำ ไม่ใช่วัดจากผู้กระทำ ความรุนแรง ต้องวัดจากผู้ถูกกระทำ ดิฉันคิดว่าจะเป็น key word ที่นำไปสู่การวิเคราะห์อะไรหลายๆ เรื่อง ซึ่งคงจะมองข้ามตรงนี้ไปไม่ได้ ในส่วนของบทที่ 2 นี้ หัวข้อแรกที่เกี่ยวกับงานทบทวนสังเคราะห์กฎหมายนั้น คงจะมีการทำงานคู่ขนานไปกับการวิเคราะห์ข้อมูลที่เป็นกรณีศึกษาต่างๆ ไปด้วยกัน เพื่อที่จะ ถึงแม้ว่าอาจจะมีผู้ช่วยทำกันคนละทาง แต่ดิฉันคิดว่าต้องคอยเจอกันอยู่เรื่อย ว่าคนที่วิเคราะห์กฎหมายกับคนที่วิเคราะห์ข้อเท็จจริงที่ในสังคมหรือต่างประเทศ คงจะต้องเจอเป็นระยะๆ

อาจารย์คงไม่ได้ทำคนเดียวใช่หรือไม่ เห็นมีทีมอยู่ เพราะมีประสบการณ์ว่า พอแบ่งงานกันไปแล้ว พอมาเจอกันทีหลังบางทีไม่ค่อยจะเจอกันเท่าไหร่

ในประเด็นหัวข้อที่สอง ของบทที่ 2 ที่เป็นกรณีศึกษาที่จะเลือกมา 10 case และเป็น case ที่เป็นคดี 5 และเป็น case ที่มาจาก NGO 5 ดิฉันคิดว่าไม่น่าจะพอ สิ่งที่จะได้จากที่เป็นตกผลึกเป็นหลักเป็นฐานเป็นอะไรต่างๆ ดิฉันคิดว่า NGO หรือว่าทางหน่วยราชการเอง ทำเรื่องนี้มาเยอะพอสมควร อย่าง Hotline สมาคมวางแผนครอบครัว ทำงาน family counselling และมีกรณีศึกษามาก มูลนิธิผู้หญิง ซึ่งต้องให้เครดิตว่าเริ่มต้นเรื่องนี้ก่อนใครเพื่อน แล้วก็ดูทั้งกระบวนด้วย แล้วก็ไปชักชวนนางพยาบาล คุณหมอ คุณหมอวิทูรย์ก็ช่วยตั้งแต่ตอนนั้น จนเห็นว่ากระบวนการทั้งกระบวนมีจุดอ่อนอยู่ที่ตรงไหน ตั้งแต่บัดนั้น เราได้พยายามขุดคุ้ยขึ้นมา อะไรเหล่านี้ มูลนิธิเพื่อนหญิงก็ได้มาทำตรงช่วงที่ให้ความช่วยหลือทางด้านกฎหมายเยอะอยู่ เพราะฉะนั้นก็มีประสบการณ์ทั้งด้านที่เข้าผ่านศาลหรือไม่ผ่านศาล ทั้งสองส่วนอยู่ด้วยกัน หรือแม้กระทั่งบ้านพักฉุกเฉินของคุณหญิงขนิษฐา ก็มีข้อมูลที่เกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ทั้งเด็กผู้หญิง อยู่เยอะ เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าเราคิดว่า ก่อนที่จะศึกษากรณีศึกษานี้อยากให้เอาประสบการณ์ตกผลึกของหน่วยงานที่ทำโดยตรง เขาวิเคราะห์ทั้งระบบมาแล้วเป็นหลัก หลายๆ หน่วยมารวมกัน สังเคราะห์เข้าหากัน ส่วน case จะทำ 10 case ก็ไม่ว่ากระไร แล้วบาง case ที่เลือกนี้ อาจจะเลือกมาจาก case เด่น ๆ แต่ละแห่งก็ได้ จะทำให้มิติของการมองแต่ละมุม ได้ case ที่เจาะจงดีขึ้น กรณีที่ศึกษากลายเป็นกรณีที่ให้รายละเอียดที่ชัดมากกว่าสรุปประสบการณ์ใหญ่ของการตกผลึกของหน่วยงาน มีระดับหน่วยงานและระดับ case ด้วย เพราะฉะนั้นดิฉันคิดว่าระดับ case เป็นเพียงความขยายในรายละเอียดที่เราดึงจังหวะเด่นมากจากหน่วยงาน แต่ละแห่งเขาอาจจะมี case เด่น ๆ ออกมา และผู้เชี่ยวชาญที่จะเลือกเข้ามาตรงนี้ อยากให้มีมุมมองด้านสิทธิมนุษยชน ด้าน gender สังคมวิทยา มานุษยวิทยา อาจารย์อมรา จริงๆ ก็มีอยู่แล้ว อย่างนี้เป็นต้น และอยากจะให้มีเวทีอื่นนอกจาก 2 เวทีนี้

บทที่ 3 ข้อที่ 1 เรื่องคำนิยาม อย่างที่เรียนเบื้องต้นไว้ว่า เราคงจะต้องมีคำนิยามสำหรับงานวิจัยโดยเฉพาะให้ชัดเจนยิ่งขึ้น และมองประเด็นสำคัญ ๆ อย่างที่พูดในมุมมองของความรุนแรงให้ครบถ้วน และมองทั้งในเรื่องของการคุ้มครองสวัสดิภาพด้วย ไม่เฉพาะกระบวนการยุติธรรมเท่านั้น ข้อที่ 2 เรื่องของสาเหตุที่ได้นำวิเคราะห์มาทั้งด้านตัวบุคคล ครอบครัว สังคม อะไรต่างๆ นาๆ มานี้ ได้พูดไว้แล้วตอนต้นว่า ที่เป็นภาพรวมว่า อยากให้สรุปตรงนี้คล้ายๆ กับที่ทำใน (หน้า B) เสนอในบทนี้ในข้อนี้ ที่ชอบใจคือมีข้อสังเกตที่เด่นมากและเป็นประโยชน์มากคือว่า ที่อ้างถึงงานวิจัยไว้ 16 กลุ่มวัฒนธรรมย่อยทั่วโลก จาก 90 กลุ่มวัฒนธรรม แล้วพบว่า 16 กลุ่มวัฒนธรรมที่มีความเสมอภาคชายหญิงมีส่วนร่วมการตัดสินใจที่เกี่ยวกับความเป็นอยู่วิถีชีวิตในครอบครัวจะมีความรุนแรงในครอบครัวต่อสตรีและเด็กน้อยมากหรือไม่มีเลย คิดว่ามันเป็นเรื่องที่สะท้อนภาพถึงสังคมส่วนรวมอันมโหฬารได้เป็นอย่างยิ่ง และก็เป็นความพยายามของเราตั้งแต่วางแผนผู้หญิงแรกๆ ตั้งแต่ปี 2522 2523 2524 ว่าการมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจของผู้หญิงน่าจะเป็นคำตอบสุดท้ายของปัญหาทั้งหลาย ซึ่งโดยข้อมูลการวิจัยที่ละเอียดละออตรงนี้ดีมากเลย เพราะฉะนั้นไม่ทราบว่างานวิจัยของประเทศไทยเราทำนองนี้มีหรือไม่ ถ้ามียิ่งเป็นประโยชน์มากขึ้น คือส่วนใหญ่จะพบเรื่องกระบวนการตัดสินใจในครอบครัวของงานวิจัยผู้หญิง ในเรื่องของ gender ในเรื่องเกี่ยวกับผู้หญิงค่อนข้างจะแยกแยะว่าผู้หญิงมีส่วนการตัดสินใจน้อยมาก อะไรจะชี้ไปในทางที่เป็นปัญหา แต่ไม่ได้ชี้ออกมาจนกระทั่งมีตัว indicator ออกมาได้เลยว่า ตัวที่เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้ลดความรุนแรงของครอบครัวอยู่ที่ตรงไหน

ในสังคมไทยเรา มีจริงหรือเปล่า ซึ่งเดาว่าน่าจะมี งานวิจัยชุดหลังๆ ในข้อ 3 เรื่องที่เกี่ยวกับผลกระทบนี้ค่อนข้างอย่างที่พูด สถิติไทยมีน้อย ยังน้อยในระดับต่างๆ ความสัมพันธ์ครอบครัวที่มาจบแค่หย่า น่าจะไม่พอ และบทที่ 4 ขอข้ามไป

แต่บทที่ 5 อยากจะเตือนแค่เพียงว่า คงต้องครอบคลุมที่ค่อนข้างจะมาสู่บทชี้แนะ สรุป อะไรต่างๆ นาๆ แล้ว จะต้องครอบคลุมทั้งกระบวนการยุติธรรมและการคุ้มครองสวัสดิภาพที่เป็นลูกแฝดเหรียญสองด้านอยู่ จะต้องสัมพันธ์กันอย่างดีมา แล้วก็ อ่านข้อมูลในนี้แล้วก็เสียดายวัฒนธรรมประเพณีไทย มาตาธิปไตย ถ้าเกิดสืบเนื่องพัฒนามา คงดีกว่านี้เยอะ แต่ไปเปลี่ยนเป็นปิตาธิปไตย ก็เลยมั่วมา ก็เลยรู้สึกมั่วๆ กันมาใหญ่เลย ก็เลยรู้สึกว่าเป็นการศึกษาที่เน้น ที่ดีที่เห็นด้วยว่า ถ้าเราจะต่อยอดต่อฐานความเข้มจุดแข็งของเราให้ต่อยอดต่อฐานได้ดีขึ้น ก็คงจะดี นี่ก็โดยรวดเร็ว

ศ.นพ.วิทูรย์ อึ้งประพันธ์

สรุปความเห็นเป็นประเด็นมิใช่การถอดเทปบันทึกเสียง

ขอบเขตของการวิจัยต้องมีนิยามศัพท์เฉพาะ Demostic Violence รวมถึงปัญหาทารุณเด็ก มีอาการ battered child syndrome หรือพ่อเลี้ยงทารุณลูกเลี้ยงจนเด็กตาย และความคิดเห็นของชายที่มีเมียหลายคน ใช้ระบบครอบครองจึงเกิดปัญหาความรุนแรงระหว่างภรรยา เกิดคดีเมียหลวงฆ่าเมียน้อย

งานวิจัยนี้ควรใช้เหยื่อเป็นตัวตั้ง ความรุนแรงที่เกิดกับเหยื่ออาจเกิดกับร่างกาย จิตใจ หรือการปล่อยปละละเลย เลือก case จากระดับหน่วยงานและระดับราย case เพื่อให้งานวิจัยชัดเจนมากขึ้น เลือกคดีจากศาลครอบครัว กรณีฟ้องหย่า คดีอาญา ระเบียบกรมตำรวจ ไกล่เกลี่ย มีจุดอ่อนอย่างไร ระบบการยอมความไม่ได้ ไม่เป็นการคุ้มครองผู้ใหญ่

คดีฟ้องหย่าเพราะถูกทำร้ายทารุณ ศาลคุ้มครองมากน้อยเพียงใดใช้เวลาดำเนินคดีหย่า การที่ศาลพยายามประนีประนอมไม่ให้หย่าอาจเกิดอันตราย

ผู้กระทำที่ป่วยทางจิต ไม่ได้แยกออกมาบำบัดทางจิตเวช อาจเป็นอันตรายแก่สังคม

กรณีศึกษาเพียง 5 ราย ที่เกิดขึ้นเป็นคดีส่วนอีก 5 ราย จาก NGO อาจเป็นคดีด้วยหรือไม่ การเลือกกลุ่มอาจยังไม่ชัด

หัวข้อที่เรียนว่า กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมนั้น เนื้อหาต้องศึกษา กฎหมายและกระบวนการยุติธรรมแยกกันให้เด็ดขาด

ปัญหา marital rape เมื่อตั้งครรภ์ทำแท้งไม่ได้ด้วยเหตุผลทางการแพทย์ กายและจิตไปด้วยกัน เกิดคำถามว่าอะไรเป็นสุขภาพทางจิต กฎหมายลักษณะอาญาเดิมบัญญัติเป็นความผิด แต่เมื่อร่างประมวลกฎหมายอาญาได้ตัดฐานความผิดอันเกิดจากเพศสัมพันธ์ในครอบครัวทิ้งไป ดังนั้นจึงต้องศึกษาดูว่ากฎหมายขาดอะไร เมื่อเสนอแนะจะได้รู้ควรมีบทบัญญัติกฎหมายที่ต้องเพิ่มเติม

ม้วน 2 หน้า A

ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์

: คือไปดูกรณีศึกษาของมูลนิธิเพื่อนหญิงมีเท่าไหร่ มูลนิธิผู้หญิงมีเท่าไร่ มีเป็นร้อย คือไม่ถึงกับพันหรือหมื่น อะไรอย่างนี้ และบ้านฉุกเฉินมีเท่าไหร่ แล้วเอานิสิต เอาผู้ช่วยมาวิเคราะห์ดูจากสิ่งที่เขามีอยู่แล้ว เพื่อสรุปเบื้องต้นก่อนเลือก 10 case ว่า ภาพรวมเท่าที่มีอยู่นี้ case ต่างๆ มีอยู่นี้ แล้วถึงจะมาเลือก 10 case เพราะว่า 10 case นี้ ก็ต้องเลือกว่า เมื่อกี้บอกว่าให้เราทำงานนี้ เราต้องเอาเหยื่อเป็นตัวตั้ง เมื่อกี้คุณหมอพูดถึงเรื่อง incest เราอาจจะเลือกด้วยเหตุผลต่างๆ ซึ่งตรงนี้ก็จะต้องเอาออกมาให้เห็นว่าจะเลือกอย่างไร ดิฉันคิดว่าพวกเราในห้องนี้ น่าจะมีส่วนช่วยเลือกด้วยว่าแบบไหนดี อันนั้นคงเป็นเรื่องสองเรื่องใหญ่ๆ ของดิฉันก็คือวัตถุประสงค์ของงานนี้ว่า จะเอาอย่างไรกันแน่ กับเรื่องที่สอง methodology เพราะว่าดิฉันจะเป็นคนทำงานเชิงคุณภาพมากกว่าปริมาณ แต่การได้ภาพใหญ่สักหน่อยว่า ที่เขามีกันอยู่แล้ว มันมีประเภทไหนบ้าง อะไรอย่างไร มันก็คงจะช่วย

ประเด็นสุดท้าย เป็นเรื่องกลุ้มใจส่วนตัว ซึ่งศึกษาชิ้นนี้เลย คือเรื่อง incest เพราะว่าเราก็มองว่ามันเป็นปัญหา พอดีมีลูกศิษย์คนหนึ่งเขากำลังทำวิทยานิพนธ์เรื่อง incest และก็พวก Post modernist เขาก็ตีความใหม่ แล้วเขาก็บอกว่าเรื่อง incest อาจจะไม่เลว ไม่ใช่สิ่งชั่วร้าย เพราะว่าเขาดู case ซึ่งมีอยู่ในมือ 10 case นี้ ปรากฏว่าสมยอม แล้วก็เป็นเรื่องธรรมดา เขาบอกว่า incest มันเป็นเรื่องธรรมดาในครอบครัว ถ้าเราจะมองมันว่าอย่างนั้น เขาเสนอว่าให้มองว่าอย่างนั้น แล้วก็ดูว่าอาจจะมีความพอใจอยู่ในนั้นด้วย ด้วยซ้ำไป ไม่ต้องพูดถึงเรื่อง ซาดิสต์ ที่เขาพูดคือว่า พวก ซาดิสต์ หน่อยๆ ก็จะมีความรู้ว่าการได้ลอบทำสิ่งที่ผิด ก็เหมือนมีชู้ แต่นี่เป็น incest ก็ enjoy ได้ ซึ่งเขาจะทำวิทยานิพนธ์ ดิฉันก็ปล่อยเป็นอิสระภาพทางวิชาการ แต่เสียวมากๆ เลยในฐานะที่คนทำเรื่องผู้หญิงมาว่า ถ้าเรามองเรื่อง incest เป็นสิ่งปกติ เป็นธรรมชาติของมนุษยชาติ จะลำบาก อันนี้นอกเรื่อง

น.ส. ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์

: นิยามคำว่าครอบครัว เวลานี้ก็เป็นปัญหาในตัวของมันเอง จะต้องทำความเข้าใจเป็นกรอบอันที่หนึ่ง อันที่สองเรื่องมิติที่ว่าการวิเคราะห์ในเชิงจิตวิทยา หรือมิติทางมองด้านกฎหมายก็ตาม ควรมองศีลธรรมด้วย คือ ทางด้านมิติทางศาสนาว่ามุมมองทางด้านความรุนแรงเป็นอย่างไร ไม่ดีอย่างไร ที่มีมิติทางศีลธรรมทางศาสนาเข้ามาเกี่ยวข้อง ไม่ใช่ศาสนา ถึงจะไปวิเคราะห์อะไร อัศจรรย์ใจ แต่หมายความว่า เมื่อกี้อาจารย์คุณหมอวิทูรย์ใช้คำว่า จริยธรรม ไม่ทราบใครพูด ในเชิงจริยธรรม ศีลธรรมทำนองนี้ที่น่าจะเป็นนั่นมาด้วย อีกอันหนึ่งที่เรื่องฆ่าตัวตาย เคยมี case ที่เราได้ข้อมูลฟังข่าวว่า ผู้หญิงที่ฆ่าตัวตายในสหรัฐ ใน 6 คน 1 คน คือถูกข่มขืน คือในที่ Commit Suicide 1 คน คือคนถูกข่มขืน อันนี้ก็เป็นเพียงสิ่งที่สะท้อนว่าเราอยากจะให้เห็นภาพของเมืองไทยจริงๆ เท่าที่เป็นไปได้ และเชื่อว่าในระยะหลังๆ ข้อมูลเหล่านี้มีมากขึ้นกว่าสมัย 10 ปี ที่แล้ว เยอะแยะ และประสบการณ์ของ NGO จะรับเป็นลูกระนาด รับช่วงกันอยู่พอสมควรว่า ถ้าสามารถเอาประสบการณ์จากแต่ละหน่วยงาน มีความเชื่อว่ามันจะเห็นแนวโน้ม เพราะว่ารู้สึกว่าแต่ละคนแต่ละหน่วยงานเล่น ค่อนข้างจะช่วงเวลาเหลื่อมกันอยู่ จะมองเห็นแนวโน้มด้วยซ้ำไป ที่เน้นจากประสบการณ์ case ของหน่วยงาน ไม่ใช่เป็น case by case

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: สรวส จะให้สองส่วน เฉพาะของผมเรื่องกฎหมาย ส่วนในเรื่องเกี่ยวกับกระบวนการทางสังคมจะมีอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งไปทำวิจัยอยู่ รู้สึกจะเป็นของอาจารย์พิมพวัลย์ และก็มีอาจารย์ที่มหาวิทยาลัยหัวเฉียว คือจะมีหลายชุด ของผมเฉพาะกฎหมาย แต่ว่าก็ศึกษาไปถึงเรื่องอื่นบ้าง

นางศิริพร สะโครบาเน็ค

: อยากจะย้ำว่า อ่านอันนี้รู้สึกว่าเป็นเพียงแค่การศึกษาเอกสารโดยเฉพาะจากของต่างประเทศ และยังไม่ได้ขมวดมาเข้าสู่สถานการณ์ในเมืองไทย เลยยังไม่รู้ว่าแล้วจริงๆ แล้วในบ้านเรา สถานการณ์ของความรุนแรงในครอบครัวเป็นอย่างไรบ้าง ในเรื่องของความหมาย ก็อยากจะถาม เพราะว่าอ่านในหน้าที่ 7 บอกว่าใช้ในกรอบปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี และอนุสัญญาว่าด้วยการเลือกปฏิบัติต่อผู้หญิง อนุสัญญาสิทธิเด็ก และรัฐธรรมนูญ จริงๆ แล้ว ก็มีเอกสารอื่นๆ อย่างเช่น ปักกิ่ง หรือว่าการประชุมเรื่องสิทธิมนุษยชนที่เวียนนา 93, 95 ก็เกี่ยวกับเรื่องอย่างนี้ แล้วที่ ไคโร เอกสารเหล่านี้มีข้อสรุปว่าควรจะทำอะไรบ้างในประเด็นเรื่องความรุนแรงต่อสตรี ถ้าจะใช้ปฏิญญาสากล 93 เรื่องของความรุนแรงต่อสตรี ในนั้นจะเขียนว่าความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัว ไม่ได้เขียนว่า domestic violence ซึ่งภาพความรุนแรงต่อผู้หญิงในครอบครัวก็จะรวมเด็กที่เป็นผู้หญิงที่อยู่ในครอบครัวด้วย ทีนี้ถ้าเผื่อใช้ domestic violence ไม่ทราบว่าจะมีกลุ่มคนที่จะได้รับผลกระทบขยายไปมากกว่าหรือเปล่า เช่นอย่างพี่ศรีสว่างบอกว่า อย่างเรื่องคนผู้สูงอายุ จะเป็นยาย เป็นย่า แต่ว่าไม่ได้ถูกสามี แต่ว่าถูกสมาชิกอื่นในครอบครัวกระทำ อะไรอย่างนี้ ก็อาจจะกว้างกว่าหรือเปล่าไม่ทราบ แต่ว่ามีแนวคิดว่าถ้าใช้ domestic violence กว้างเกินไป ไม่รู้ว่าใครเป็นผู้ถูกกระทำ อันนี้ต้องมาทำให้ชัดขึ้นว่าจะเอาตัวจุดเน้น ควรที่จะเป็นตรงไหน และในฐานะที่ทำงานเกี่ยวกับเรื่องนี้ ก็มองดูว่าจริงๆ ถ้าพูดถึงเด็ก มีมาตรการที่คุ้มครองสวัสดิภาพของเด็กอยู่ค่อนข้างมาก แต่ถ้าบอกว่าเป็นผู้หญิงที่เป็นผู้ใหญ่ เป็นภรรยา มีน้อยหรือแทบว่าจะไม่มีเลย แล้วทีนี้ก็จะเชื่อมโยงลงไปถึงบทที่พูดถึงเกี่ยวกับเรื่องกฎหมาย ซึ่งดิฉันคิดว่าทำไมถึงต้องย้อนไปไกลขนาดนั้น กฎหมายที่บอกว่าเราเป็นมาตาธิปไตย ซึ่งอันนี้ก็เป็นสิ่งที่โต้แย้งได้เพราะว่ามีการศึกษาหลายๆ ที่ว่า สังคมมาตาธิปไตย ไม่มีเลยในโลกนี้ เป็นแต่เพียงมายาคติ เพราะว่าอย่างที่บอกว่าการที่ให้ผู้ชายแต่งงานแล้วเข้ามาอยู่กับภรรยา มันก็ไม่ได้บอกว่าผู้หญิงมีอำนาจเป็นใหญ่ เป็นเพียงแค่ย้ายถิ่น หรือว่าที่เขาศึกษาที่สังคมที่อินโดนีเซีย พวกมานังคะเบาว่าเป็น matriachy แต่จริงๆ แล้ว พวกนี้ยังต้องอยู่ใต้การคุ้มครองของพ่อหรือว่าลุงหรืออะไรอย่างนี้ และคิดว่าคงไม่ต้องไปถึงไกลขนาดนั้นหรือเปล่า แต่น่าจะดูว่าตอนนี้ในกฎหมายครอบครัวผู้หญิงสามารถจะมีอะไรบ้าง หลักประกันอะไรที่คุ้มครองได้บ้าง แต่ว่าในตรงนี้ยังไม่มีพูดถึงเลย พอพูดถึงรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักร เราก็ไม่ได้พูดถึงประเด็นเรื่องสิทธิมนุษยชนอะไรมากเท่าไหร่ ก็คิดว่าอาจจะต้องทำให้ชัดตรงนี้ด้วยหรือเปล่า แล้วก็แหล่งข้อมูลที่คิดว่าน่าจะเป็นประโยชน์อาจจะต้องพูดถึง เช่น รายงานของผู้ตรวจการของ UN ที่เกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงของผู้หญิง ซึ่งในรายงานฉบับแรกเน้นเรื่อง domestic violence โดยตรง แล้วมีตัวอย่างของกฎหมายที่ควรจะเป็น ที่รัฐควรที่จะจัดทำ ควรที่จะเป็นเรื่องอะไรด้วย

ทีนี้ตัวขอบเขตของการศึกษาที่บอกว่าจะทำการวิจัย 10 case คิดว่าอาจจะต้องกว้างมากกว่านั้น เพราะว่าอย่างตอนนี้ที่ทำงาน คุณอุษา เขาจะทำวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับประเด็นเรื่องนี้ เขาอยากจะทำ focus group กับผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง และก็อยากจะดูว่าถ้ามีกฎหมาย ในตัวผู้ที่ถูกกระทำความรุนแรงอยากให้กฎหมายหน้าตาเป็นอย่างไร แล้วทีนี้คิดว่ากรณีที่เลือกมานี้อาจจะต้องเลือกที่มีการดำเนิน

คดีถึงสุดสิ้น สมมติว่า 5 คดี การดำเนินคดีถึงสุดสิ้นในศาล และผลเกิดขึ้นเป็นอย่างไร เพื่อที่จะได้เห็นว่ากระบวนการมีจุดอ่อนหรือจุดเด่นอย่างไรบ้าง และไปเสริมได้อย่างไรบ้าง และก็อาจจะมีที่บอกว่าจากเพื่อนหญิง ที่ไม่มีการดำเนินคดี ซึ่งจริงๆ แล้ว ผู้หญิงส่วนใหญ่ที่ถูกกระทำไม่ค่อยอยากจะดำเนินคดีเท่าไหร่ เพราะว่าปัญหาครอบครัวก็ทราบว่าเป็นปัญหาเรื่องซับซ้อน เพราะฉะนั้นมีวิธีการอย่างไรบ้างที่ไม่ต้องไปถึงกับกระบวนการดำเนินคดี แต่ว่ามีการ settle นอกศาล มีอะไรบ้าง และที่นี้ในนี้บอกว่าต้องการศึกษากฎหมายเพื่อที่จะเปรียบเทียบในต่างประเทศ ดิฉันก็อยากจะเสนอว่าที่ในประเทศมาเลเซียก็มีกฎหมายมานานแล้ว แล้วที่เกาหลีเพิ่งมีมาประมาณเมื่อสองสามปีที่แล้ว ซึ่งใช้มาได้ส่วนหนึ่ง เกาหลีที่เพิ่งเริ่มใช้ตอนนี้ก็มีการทบทวนกับกฎหมายอันนี้ว่า มีข้อด้อยอย่างไรบ้าง ควรจะต้องไปเสริมตรงจุดไหนบ้าง และที่มาเลเซียก็เช่นเดียวกัน และกฎหมายนี้จะต้องดูว่าวิธีการทางแพ่งกับทางอาญาคนที่เป็นผู้เสียหายต้องการอย่างไหนมากกว่า แล้วน่าจะวิเคราะห์ดูด้วยหรือเปล่าว่า กระบวนการความช่วยเหลือ อย่างเช่น พวกองค์กรเอกชนที่ให้ความช่วยเหลืออยู่และตอนนี้พูดถึงเรื่อง one stop crisis center ซึ่งจริงๆ แนวคิดอันนี้ก็มาจากมาเลเซีย ซึ่งมาเลเซียมีตรงนี้ได้เพราะมีกฎหมายเรื่องความรุนแรงในครองครัวและในกฎหมายบอกว่าต้องมีตรงนี้ แต่ของไทยเราทำเพราะว่าเป็นนโยบาย เพราะฉะนั้นขั้นตอนหรืออะไรอย่างนี้มันอาจจะยังไม่ค่อยเข้มข้นเท่าไหร่ เพราะมันไม่ใช่กระบวนการที่บอกว่ามีในกฎหมายที่ต้องกระทำ เพราะฉะนั้นอยู่ที่ว่าอยากจะทำหรือไม่ทำก็ได้ และก็ one stop crisis center ที่บอกว่ามีโรงพยาบาล 7 แห่งในกรุงเทพฯ แต่ว่าจริงๆ แล้ว คนที่จะต้องมาตามล้าง ตามเช็ด เป็นคนทำงานใน NGO เพราะว่าพอรับแล้วก็ส่งต่อกระจายไป แต่ไม่มีกระบวนการที่จะพาเขาไปแจ้งความหรืออะไรอย่างนี้ NGO ก็ต้องมารับลูกตรงนี้อีก เพราะฉะนั้นอาจจะต้องมาดูว่าเป็นอย่างไร และอย่างที่พี่ศรีสว่างบอกว่า ถ้าดูข้อมูลขององค์กรต่างๆ ก็จะเห็นแนวโน้มของความรุนแรงในครอบครัวของในบ้านเราด้วยว่า เป็นอย่างไรบ้าง และดิฉันรู้สึกว่าในนี้ที่มีบอกว่าในขอนแก่น ในหน้าอะไรจำไม่ได้บอกว่ามีที่ตำรวจลงบันทึกว่า รายที่เป็นเรื่องการข่มขืนจากคู่รักหรือสามีเป็นคนทำ น่าจะตามได้หรือเปล่า ลงไปเจาะลึกว่าทำไมมันถึงเกิดการฟ้องร้องตรงนั้น กระบวนการขั้นตอนเป็นอย่างไรบ้าง ดิฉันคิดว่าน่าสนใจ เพราะในขณะนี้องค์กรผู้หญิงก็พยายามรณรงค์เรื่อง Marital Rape ให้แก้ 276 จะได้ช่วยเสริมกันได้ว่ามีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน และกฎระเบียบต่างๆ ที่ตอนนี้มีอยู่อย่างเช่นของกรมตำรวจบอกว่าให้ตีได้ และให้ไกล่เกลี่ยอะไรอย่างนี้ ใน 3-4 กรณี ตรงนี้ ไม่ทราบว่ายังใช้อยู่หรือเปล่าที่ให้ไกล่เกลี่ยได้ว่ายอมให้ตีได้ แต่ว่าตำรวจจริงๆ เขาบอกว่า เขาไม่ใช้ระเบียบตรงนี้ เขาบอกว่ามันเป็นความขัดแย้งกันทางกฎหมาย เพราะว่าในทางปฏิบัติแล้วไม่ใช้ แต่จริงๆ แล้วถึงไม่มีกฎระเบียบตรงนี้ จากการที่เราทำงาน เราก็เห็นว่าตำรวจก็ไม่ค่อยอยากจะลงบันทึกโดยอ้างว่าถ้าลงบันทึกแล้วต้องดำเนินคดีถึงสิ้นสุด ซึ่งจริงๆ แล้ว อาจไม่จริงก็ได้ แล้วสิ่งที่ผู้หญิงต้องการ ส่วนหนึ่ง อย่างเช่นบอกว่าถ้าเกิดความรุนแรงแล้วอยากให้มีใครเข้ามาแทรกแซงหรือว่าเอาตัวคนที่กระทำออกไป แต่ว่าในกระบวนการทางกฎหมายเราไม่มีตรงนี้ ที่ว่าใครจะมาทำตรงนี้ให้ออกไปได้ และในประเด็นที่บอกว่าผลกระทบในเรื่องที่เกี่ยวกับสุขภาพอนามัย ค่าใช้จ่ายในเรื่องการสาธารณสุข รวมถึงเรื่องการพัฒนาด้วย คิดว่าน่าจะเป็นจุดเน้น น่าจะเขียนเพิ่มขึ้นได้ คิดว่าตรงนี้ คุณหมอรณชัย ที่โรงพยาบาลรามาธิบดี ซึ่งมีข้อมูล เป็นจิตแพทย์ แล้วก็บอกว่ามี case ที่ผู้หญิงซึมเศร้า พยายามจะฆ่าตัวตาย เพราะถูกกระทำความรุนแรง รวมถึงในเรื่องของการที่ถูกข่มขืนด้วย มีกรณีเหล่านี้อยู่ อาจจะเพิ่มเติมตรงนี้ได้ ก็มีประเด็นเท่านี้

นางสุกัญญา หาญตระกูล

: ดิฉันอ่านรายงานอันนี้แล้ว กลับชอบใจที่ว่ามีการแจกแจงแนวคิดของฝรั่งอย่างชัดเจนและก็มัดตัวดิ้นไม่หลุด อย่างที่หน้า 48 สรุปไว้ว่า สถานภาพทางกฎหมายระหว่างชายหญิง ตลอดจนกระบวนการยุติธรรมทางศาลอาญาต่อการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวของไทยในอดีต ไม่แตกต่างจากกลุ่มของประเทศยุโรป ดิฉันคิดว่าอันนี้สำคัญ ดิฉันคิดว่า ไม่ทราบว่าอ่านเจตนาของผู้ทำที่มาจากทางกฎหมาย ถูกหรือเปล่าที่ว่า เพื่อที่จะย้ำ แล้วอาจจะมีความคิดที่จะรื้อ deconstruct ความคิดเกี่ยวกับเรื่องกระบวนการทางยุติธรรมในการจัดการกับปัญหาเรื่องความรุนแรง ซึ่งถ้าเป็นอย่างนั้นจริง ดิฉันก็รู้สึกยินดีและก็ปลาบปลื้มมากที่จะมีการวิพากษ์วิจารณ์แนวคิดและกระบวนการของการสร้างสวัสดิภาพ คุ้มครองสวัสดิภาพ แก้ปัญหาความรุนแรง ด้วยการใช้แนวทางกระบวนการยุติธรรมอย่างเดียว สมควรที่จะมีการรื้อความคิดนี้ เพราะมีปัญหามากมายซึ่งคนทำงานด้วยกันรู้ ก็จะมาสู่ประเด็นที่พี่ศรีสว่างตั้งความหวังไว้ว่า ดังนั้น การที่จะหามาตรการอื่นมา จะไม่ limit ตัวอยู่แค่กฎหมาย ถึงแม้ว่าประโยชน์ของการทำรายงานนี้ จะมีการเสนอแนะกระบวนการแก้กฎหมายต่างๆ นาๆ แต่หวังว่าจะมีการหาทางเลือกอื่นตามที่ข้อ 6 เขียนไว้เกิดขึ้น ซึ่งดิฉันคิดว่ากฎหมายสิทธิมนุษยชนก็ดี เรื่องของการฟื้นฟูชุมชน เรื่องของการฟื้นฟูปัญญาท้องถิ่น เรื่องขององค์กรชาวบ้าน เรื่องของต่างๆ นาๆ ที่เกิดขึ้นจะเข้ามาเป็นกระบวนการประชาสังคมอีกอันหนึ่งซึ่งมาช่วยในเรื่องนี้ ดิฉันก็ตั้งความหวังอย่างนั้น ว่าผู้จัดจะมี agenda อันนี้หรือเปล่า ถ้ามีดิฉันจะยินดีมาก ถ้าไม่มีดิฉันขอเสนอ จึงให้มีความหวังว่าเรื่องของการแก้ไขปัญหาเรื่องความรุนแรงคุ้มครองสวัสดิภาพ จะมีทางเลือกอื่นที่ไม่ใช่เฉพาะเรื่องนี้ และถึงเราจะหาทางเลือกอื่นอย่างไร เราก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าเรื่องของกระบวนการยุติธรรมก็ต้องคงมีอยู่สังคมเจริญมาถึงขนาดนี้แล้ว เราจะเลิกมันไปหมด มาหามายาคติของมาตาธิปไตย หรือว่าไม่เอารัฐส่วนกลางแล้ว เอาแต่เรื่องชุมชน เป็นไปไม่ได้แล้ว เรื่องกระบวนการนี้ก็ต้องมีต่อไป ก็ต้องแก้ไขในตัวของมันต่อไป

ส่วนที่ดิฉันคิดว่ารายงานอันนี้ที่ควรจะเพิ่มเข้ามา คือมิติทางสังคมซึ่งทำให้กระบวนการกฎหมายในต่างประเทศเหล่านั้นออกมาใช้ได้ เพราะว่าถ้าหากว่างานชิ้นนี้ สาธารณสุขให้เงินมาทำ เป็นข้อสรุปที่ชัดเจนว่า ในขณะที่ต่างประเทศสาธารณสุขทำงานในเรื่องกระบวนการสงเคราะห์ ตำรวจทำงานเรื่องตำรวจหญิง อะไรต่ออะไร โครงสร้างพื้นฐาน infrastructure ช่วยเหลือในเรื่องนี้พร้อมหมด กฎหมายถึงออกมาเรื่องที่ว่าเวลาเกิดเรื่องความรุนแรงผู้ชายต้องออกจากบ้านนะ เพราะว่ามีบ้านพักพิงรออยู่แล้ว มีงบประมาณที่จะให้ผู้หญิงคนนั้นได้กินอยู่ในช่วงที่สามีถูกขับออกไปจากบ้าน โครงสร้างทั้งหลายพร้อม กฎหมายถึงออกได้ เพราะฉะนั้นดิฉันอยากให้มีมิติทางสังคมของกฎหมายต่างประเทศที่ออกมาได้เพราะอะไร อย่างหน้า 48 paragraph ก่อนที่จะมาถึง paragraph สุดท้าย ที่พูดถึงว่าในศตวรรษที่ 18 19 ในยุโรป ในอเมริกา คนชั้นกลางที่สามารถล้ม Feudalism แล้วเกิดปฏิวัติฝรั่งเศส เกิดปฏิวัติอุตสาหกรรม สิ่งเหล่านี้ทำให้เกิดประชาธิปไตย ทำให้เกิดอิสรภาพทางเศรษฐกิจของผู้หญิง มันเกิดในเรื่องประชาสังคมอีกมากมาย จึงทำให้ รวมทั้ง feminism ทำให้กฎหมายเหล่านี้ออกมาได้ ไม่ใช่ออกมาอย่างลอยๆ ในขณะที่ของเราเป็นเหมือนกับว่าสาธารณสุขยังไม่ทำอะไรเลย หรือว่าทำอะไร ที่ one stop อะไรนี่ ก็กระพร่องกระแพร่ง แล้วเราก็จะมานั่งลอกกฎหมายฝรั่งต่อไปที่จะออกมาให้ทำอย่างโน้น บังคับให้มีนักวิชาการนะเวลาเกิดคดีข่มขืน ในความเป็นจริงนักวิชาการในเรื่องจิตวิทยาของเรามีพร้อมไว้ ในกรุงเทพฯ ยังไม่พอเลย อย่าไปพูดถึงอุดร ขอนแก่น เชียงราย ยิ่งไม่มีใหญ่ หาตัวไม่ได้ที่จะทำตามที่กฎหมายออกมา ดิฉันคิดว่าอยากให้เพิ่มมิติทางสังคมในด้านนี้ ซึ่งอาจจะไม่ต้องถึง

กับเป็นบท แต่ทันทีที่มีเรื่องอย่างนี้ น่าจะทำ footnote ใหญ่ๆ ขยายความให้เห็นว่า กฎหมายเหล่านี้มาได้จากพื้นฐานอย่างไร จะทำให้เราเห็นภาพชัด เมื่อเรามาขมวดปมสังคมไทยว่า กฎหมายนี่ดี ของยุโรปทั้งหมด ของอเมริกาทั้งหมดนี้ เราเอามาออกอย่างนั้นได้เรื่องหรือไม่ ซึ่งปัญหาอันนี้จะพบเยอะมาก ดิฉันคงไม่ต้องเข้าไปในรายละเอียดให้ทราบว่าคนทำเรื่องนี้โดยตรง มีเยอะมากที่จะไปอ้างอิงถึง

ประเด็นสุดท้าย ค่อนข้างจะรวมๆ กัน เกี่ยวกับที่ว่า ความหมาย ตั้งแต่คำว่าความรุนแรง เราจะเอาเท่าไหร่ ความหมายของใคร สอง คำว่าครอบครัว เราจะเอาแค่ไหน ครอบครัวตามกฎหมายฝรั่งศักดิ์สิทธิ์ เป็นของพระเจ้า เราละเมิดไม่ได้ สังคมไทย น้องเมียนับเป็นครอบครัวหรือไม่ incest จะนับน้องเมียหรือเปล่า ดิฉันยังแอบคิดไปตอนที่นั่งฟังหมอวิทูรย์อยู่เลยว่า รุ่นนั้นเจ้าพระยาทั้งหลายตัดเอา incest ออก เพราะเกี่ยวกับเรื่องน้องเมีย ดิฉันอาจจะสรุปผิด ดิฉันคิดว่าอาจจะเป็นประเด็น เพราะว่าถ้าเกิด incest รวมน้องเมีย ท่านเจ้าพระยาทั้งหมด แทบจะเท่าไหร่ที่ต้องไปโดนเรื่อง incest อันนี้ ใครที่อยากทำวิจัยเรื่องนี้ ดิฉันโยนประเด็นเรื่องน้องเมียในสังคมไทย และมีเพลงลูกทุ่งอันใหม่ น้องเมีย น่าฟังมาก สะท้อนถึงสภาพอะไรของเราหลายอย่าง ดิฉันคิดว่าสังคมไทยจริงๆ ก็ไม่ได้มองหรือยอมรับสมภารกินไก่วัด หรือพญาเทครัว เป็นการมองจากคนที่เป็นเหยื่อ ที่พูดได้เพียงแต่วิจารณ์ เหมือนศรีธนนชัยวิจารณ์บ้านเมือง ผู้ปกครอง เราพูดอื่นมากกว่านี้ไม่ได้ เราถึงได้พูดเพียงแค่ว่า สมภารกินไก่วัด พญาเทครัว ซึ่งเป็นความหมายทางลบ แต่เราไม่มีกลไกอะไร สังคมเอย ผู้หญิงเอย ที่ไม่พอใจคำนี้ และลบคำนี้ให้หายไปจากประวัติศาสตร์ จนกระทั่งสังคมคลี่คลายไปเอง Fuedal มาเป็นประชาธิปไตยครึ่งๆ กลางๆ อะไรอย่างนี้เป็นต้น พญาเทครัวก็น้อยลง แต่น้องเมียยังอยู่ still alive and kicking ทีนี้จากแม้กระทั่งว่าความรุนแรงคืออะไร ครอบครัวคืออะไร concept ของครอบครัวของเรา ถ้าจะตามที่ของอาจารย์ขจร ผู้หญิงคือใคร ผู้หญิงคือทรัพย์และบริการ เราไม่มีฐานะเป็นไพร่ด้วยซ้ำ พอพ้นจากสามีใคร ผู้ชายในบ้านที่เป็นคนดูแลเรา คือลุง เพราะฉะนั้น concept ของผู้หญิงในบ้านเรากับ concept ผู้หญิงในครอบครัวฝรั่ง เราก็ต่างกัน เพราะฉะนั้นช่องว่างอันนี้มันเป็นโอกาสที่รายงานนี้จะรื้อ รื้อความคิดเก่าๆ เกี่ยวกับเรื่องความรุนแรงในกระบวนการยุติธรรม ดิฉันคิดว่ามีความหวัง เพราะว่ามันเปิดช่องให้ดิฉันแอบคิดว่าทำได้หลายข้อ ในรายละเอียดของประเด็นต่างๆ ที่ดิฉันพูด ยังมีตัวอย่างอีกหลายอัน แต่คิดว่าจะเอาไว้รอบสอง หรือว่าเมื่อครั้งอื่นที่มีโอกาสว่าทำไมถึงคิดอย่างนี้

ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์

: มาตาธิปไตย มี Matriarchal ในการอยู่ คือเมื่อแต่งงานแล้วเข้ามาอยู่บ้านผู้หญิง แต่ว่างานของอาจารย์ชาย โพธิจิตรา เขาชัดเจนมากว่าการถ่ายทอดอำนาจนั้นจากพ่อตาสู่ลูกเขย คือผู้ชายนั่นแหละ แล้วสายเลือดไม่ได้สำคัญต่อเขาเท่าไหร่หรอก สายเลือดมีไว้แบ่งมรดก ไว้ว่าใครมาดูแลเลี้ยงเราตอนแก่ แต่ว่าการถ่ายทอดอำนาจ พ่อตาสู่ลูกเขยแน่นอน เพราะฉะนั้นในเรื่องอำนาจทั้งหลาย แล้วก็น้องเมียหรืออะไรทั้งหลาย ก็คืออันนั้นแหละ ซึ่งครอบงำอยู่ และศัพท์ที่เขาใช้ ในแง่ระบบเครือญาติแล้ว สำหรับ South East Asia จะใช้ bilateral คือสองสาย ก็คือว่า ในขณะที่สืบสายเลือดทางแม่และแบ่งสมบัติทางแม่ แต่การส่งอำนาจ ส่งต่ออำนาจ ส่งผ่านผู้ชาย เพราะฉะนั้นมันถึงได้สองข้าง และศัพท์เรียกญาติของเรามันค่อนข้างสับสน สองข้างต้องเท่ากัน ผิดกับสายจีน ผิดกับแขก ผิดกับฝรั่ง แต่ว่าอันนี้เป็นลักษณะของเอเชียอาคเนย์ รวมทั้งมานังกะเบา

สรุปความเห็นเป็นประเด็น มิใช่การถอดเทปบันทึกเสียง

งานวิจัยนี้ควรกำหนดความหมายของความรุนแรงในครอบครัวให้ชัดแจ้ง ให้ครอบคลุมความหมายเชิงจิตวิทยา และความหมายทางกฎหมาย และนำไปสู่การร่างกฎหมายเพื่อแก้ไขปัญหานี้ซึ่งมีมิติทางศีลธรรมจริยธรรม

ระเบียบวิจัย (Methodology) เน้นคัดเลือกกรณีศึกษา วิเคราะห์ในลักษณะที่เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ

ปัญหาในการนิยามคำว่า ครอบครัว และมีมิติทางศาสนา จริยธรรม ความรุนแรงไม่ดีอย่างไร

ประสบการณ์ในหน่วยงานที่ทำงานเกี่ยวกับผู้หญิง

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: ที่จะนิยามศัพท์คำว่า family กฎหมายของต่างประเทศเขาก็ไม่นิยาม ให้ปล่อยให้ไปตีความเอาเอง

พ.ต.ท.พญ. จันทนา วิธวาศิริ

: เป็นหมอเด็ก และเป็นตำรวจด้วย เท่าที่ทราบก็บอกว่า จะ analyze case อะไรที่เกิดในครอบครัว แล้วก็ที่เราพบว่าเหตุที่เกิดในครอบครัวที่เรา analyze เมื่อปีที่แล้ว ปี 44 เอาใกล้ๆ ดีกว่า ปี 44 เราพบว่าในกลุ่มของเด็กและสตรีที่ถูกทำร้ายทั้งหมด เรามีประมาณสัก 480 กว่าราย ที่มาที่ ER ของเราแล้วเรา analyze มาแล้ว เพียง 36 รายเท่านั้นที่เป็นเด็ก เด็กนี้ขออนุญาตนิดหนึ่งไม่เหมือนคนอื่น คือเด็กต่ำกว่า 15 ปี เพราะว่าในต่ำกว่า 15 นี้จะอยู่ในความรับผิดชอบของกุมารแพทย์ แต่ถ้าเกินกว่านั้นไม่ใช่ แต่เรา analyze ถึง 18 คือ 18 นี่จะรวมเด็กผู้ชายด้วย แล้วก็ในกรณีของการถูกข่มขืนกระทำชำเราเอา 400 กว่า case นี้ก่อน ใน 400 กว่า case ที่ physical abuse มีแค่ไม่ถึง 30% เท่านั้นที่แจ้งความ เพราะฉะนั้นเหตุไม่ได้แจ้งความแต่ว่าเราบันทึกบาดแผลและเอื้ออำนวยผลประโยชน์ให้เด็กและสตรีที่ถ้าจะเกิดมีคดีขึ้นสามารถมายืนยัน (หน้า B) เป็นอะไรที่ไม่รุนแรงมาก ในเด็ก 30 คนนี้ มีคนเดียวที่เราลงบันทึกไว้ว่าสาหัส คือมีกระดูกแตกเท่านั้นเอง นอกนั้นอาจจะไปหาอาจารย์วิทูรย์หมด คือตายไปหมดแล้ว ในปี 2544 ผู้แจ้งว่าถูกข่มขืน 800 กว่าราย เกือบ 900 ราย ทั้งหมดเด็กและสตรี เด็กต่ำกว่า 15 ปี มีเด็กผู้ชายด้วยประมาณ 10 คน ใน sexual abuse ทั้งหมดนี้ 99% แจ้งความ มีเพียงแค่เปอร์เซนต์เดียวเท่านั้นที่ไม่แจ้ง แม่เอามาเช็คว่าถูก rape หรือเปล่า อะไรแบบนี้ น้อยมากเลย ที่พูดกันว่า incest มี biological father 11 ราย จาก 287 ราย ที่เป็นเด็กต่ำกว่า 15 ปี คิดแล้ว 44% เท่านั้นเอง อันนี้อาจจะมากหน่อย เพราะว่าท่าน ส.ส. ท่านหนึ่ง ท่านส่งอย่างนี้มาให้โดยเฉพาะเลย และในกรณีของเหตุที่เกิดในครอบครัว อันนี้ประเทศไทยเราเป็น extended family ในบางส่วน และกรณีที่เกิด rape เป็น rape ที่เกิดขึ้นใน Low Zone เพราะฉะนั้น family มีเยอะ น้า พี่ชาย พี่เขย พี่เพื่อน พี่สาว เกิดอยู่ในบ้าน ตกแล้วเท่าที่ analyze จำตัวเลขไม่ได้ ก็ประมาณ 20 กว่าราย ในเด็กที่ถูก incest โดยพ่อ อย่างที่อาจารย์บอกว่าทำไมเขาสมยอม เด็กนี่ มาตรา 276 ยังมีข้อดีอยู่มาก คือเด็กที่มีการร่วมเพศด้วย ถือว่ากระทำชำเราถูกต้องเลย เพราะเด็กไม่เข้าใจ คนที่แก่ๆ แล้ว ผู้ชายที่ฉลาดสามารถเอาเปรียบเด็กได้ โดยเด็กพึงพอใจอยู่แล้ว และเด็กไม่ได้เข้าใจว่าอันนั้นจะเป็นอะไรที่ถูกต้องหรือเปล่า และเด็กไม่สามารถตัดสินใจได้เอง

แต่ที่น่าตกใจ น่าสะพรึงกลัว หรือน่าขวัญเสียของเราก็คือ ในเด็ก 287 คน 33% บอกว่ามีเพศสัมพันธ์กับเพื่อนหรือเพื่อนชาย น่าตกใจมากและเราก็พบว่าในเด็กกลุ่มที่สามารถจะท้องได้คือ 10-14 ปีของเรา ซึ่งมี 178 คน มี 12 ราย ที่ตั้งครรภ์ กรณีที่มาหาเรานี่ไม่ต้องทำแท้งแล้ว เด็กดิ้นได้เกือบหมดแล้ว เพราะว่าเหตุเกิดในครอบครัว การแจ้งจะช้ามาก ไม่ต้องมี prevent อะไรทั้งนั้นแล้ว ไม่มีสิทธิ์เลย แล้วผู้ที่กระทำกับเด็ก ไม่เคยมี save sex กับเด็ก เพราะว่าใช้กำลังบังคับหรือไม่ก็ใช้เทคนิคส่วนตัว force เด็กโดยที่เด็กยินยอม สำหรับเรื่องพ่อที่ rape เด็ก อยากจะตอบอาจารย์ว่า เด็กบอกว่าเขาทำให้พ่อพอใจแล้วผิดตรงไหน แล้วเขารักพ่อ ถ้าพ่อจะพอใจตรงนั้น เขาก็ยินดีทำ ทำไมตำรวจต้องมาจับพ่อ เราพบบ่อยๆ ปัญหาที่เราพบบ่อยๆ ปัญหาที่เราพบทั้งหมดไม่ได้เกิดปัญหาที่เกิดจากคดีว่า การตัดสิน กฎหมายรุนแรงพอหรือยัง ทำไมถึงไม่ฆ่าคนที่มาทำร้ายเด็ก อะไรอย่างนี้ ปัญหาอยู่ที่ว่า เราจะ detect เด็กได้เมื่อเหตุเกิดในครอบครัว แล้วมาแจ้งเราเพื่อจะให้ระงับเหตุนั้นไม่ให้เกิดต่อเนื่อง สำหรับการ rape ถ้าเกิดในครอบครัว rape กันมานานหนักหนาสาหัส ตั้งแต่รุ่นแม่ถึงรุ่นลูกก็ได้ เพราะฉะนั้น เราพบหลายครอบครัวเป็นแบบนี้ แล้วตำรวจช่วยอะไรไม่ได้ เพราะว่าไม่มีคน detect คนที่รู้ว่ามีการทำร้ายเด็ก ตีเตารีดนาบ ตั้งแต่เช้าจรดเย็น เสียงร้อง กริ๊ดๆ มาอยู่ไกลๆ บ้านข้างๆ ยังไม่เคยจะแจ้งให้ตำรวจมาจัดการ แล้วกรณีที่ไม่มีผู้แจ้ง ตำรวจจะทำได้อย่างไรคะ ก็ไม่เข้าใจอยู่เหมือนกัน อันนี้เป็น inform จากตำรวจ เพราะฉะนั้น เหตุที่เกิดในครอบครัวอย่างเช่นถูกเตารีดนาบ นาบมาปีแล้ว จนกระทั่งทนไม่ไหว มีนายทหารผู้กล้าหาญมาแจ้งเรา เราถึงได้ไปจับเอาเด็กแยกออกมา กรณีแบบนี้ และอีกอันหนึ่งก็ถือว่าถ้าสมมติว่าดิฉันอยู่ข้างบ้านแล้วเป็นผู้แจ้ง ดิฉันต้องไปศาลอยู่บ่อย ก็จะไม่อยากทำ เพราะว่างานก็เยอะแล้ว ส่วนใหญ่ก็จะเป็นแบบนั้น การแก้ไขกฎหมายนี้อยากจะให้ดำเนินการกับผู้ที่ไม่แจ้ง รู้แล้วไม่แจ้งเป็นอะไรที่ทรมานใจเด็ก และคนแจ้งจะได้รับการคุ้มครองให้เสียเวลาเสียผลประโยชน์น้อยที่สุด หรือจะมีประโยชน์เอื้ออำนวยให้กับเขาก็ยิ่งดีใหญ่เลย เขาจะได้มาแจ้ง แล้วเราก็จะได้ detect ได้เร็ว ตำรวจก็จะได้ดำเนินการในกระบวนการยุติธรรมได้เร็ว สำหรับเรื่อง incest หรือว่า พ่อที่ทำร้ายเด็ก เราก็ได้มีตัวอย่างตัดสินรวดเร็ว ช่วงนี้ตัดสินรวดเร็ว 6 เดือน เห็นหน้าเห็นหลังแล้วในบางคน เพราะว่าตอนนี้มีการปรับเปลี่ยนพระราชบัญญัติใหม่ตั้งแต่ปี 42 มานี้ เราพบว่าเร็วขึ้น และไม่มีการยอมความมากนัก แต่ถ้าเทียบกับปี 35 36 ซึ่งทำงานอยู่ จะไม่มี rape รายไหนเลยที่ขึ้นศาล ก็จะยอมความกันหมด ไม่เข้าใจอยู่เหมือนกันว่ายอมความหรือท้อที่จะเอาความ แต่ช่วงนี้เด็กมารายงาน ใน 6 เดือนหลังว่า ขึ้นศาลไปเรียบร้อยแล้ว เยอะเหมือนกัน

สำหรับมูลนิธิ หลายๆ อย่างที่เราขอความช่วยเหลือไป ส่วนใหญ่แล้วก็หาที่ให้เด็กคลอด เราดูแลเด็ก complete อยู่แล้ว ในกรณีที่จะต้องแยกเด็ก เรามีปัญหาเรื่องกฎหมาย เรื่องผู้คุ้มครองเด็ก ซึ่งพ่อแม่เขายังมีสิทธิอยู่ และก็ยังมีปัญหาอยู่มาก แล้วกรณีที่พ่อไม่ได้รับการตัดสิน หรือตัดสินระยะสั้นๆ พอหลังออกจากคุกแล้ว ทำอย่างไรดี เด็กก็ยังเป็นของพ่ออยู่

ส่วนการแจ้งเหตุจากสถิติ 11 ราย ที่พ่อเป็นคนทำ มาจากมูลนิธิ ท่าน ส.ส. เยอะ แต่ว่าส่วนใหญ่ญาติเป็นคนแจ้ง มีอยู่รายเดียวเท่านั้นเด็กวิ่งไปหาตำรวจ เพราะว่าพ่อจะให้รับแขกด้วย อันนั้นเด็กขอความช่วยเหลือจากตำรวจ

ศ.นพ.วิทูรย์ อึ้งประพันธ์

: ประเด็นเรื่องสมยอม ลูกสมยอมให้พ่อ ถ้ามองในแง่กฎหมายแล้วก็เอาผิดได้ ถือเป็นข่มขืนได้ เพราะว่าในกฎหมายนั้นถือว่าหญิงอยู่ในภาวะที่ไม่อาจจะขัดขืนได้ ถ้าตีความตรงนี้ก็เอาโทษกับพ่อได้ ไม่ใช่สมยอม เพราะฉะนั้นตรงนี้อยู่ที่นักกฎหมายจะแปล เพราะฉะนั้นที่ลูกเขายอมเพราะเขาอยู่ในฐานะที่ไม่อาจจะขัดขืนได้ ถ้าร่วมเพศกับคนอย่างนี้ก็ผิดกฎหมาย เข้าข่ายข่มขืนกระทำชำเรา แต่ว่าแน่นอน ถ้าอายุต่ำกว่า 15 แน่นอน ก็ผิดอยู่แล้ว ถ้าเกิน 15 ก็เข้าข่ายแบบอื่น อันนี้ข้อกฎหมายซึ่งผมก็ยังไม่เห็นคำพิพากษาที่ขยายไปถึงขนาดนี้ ที่จริงแล้วภาวะที่ไม่อาจจะขัดขืนได้ ไม่ใช่แต่ภาวะทางร่างกายเท่านั้น แต่รวมทั้งจิตใจด้วย

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: กรณียื่นคำร้องขออนุญาตแต่งงาน ถ้าศาลอนุญาตก็จะไม่ผิด

น.ส.สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง

: ช่วงที่ได้มีโอกาสร่วมประชุมตั้งแต่โครงการวิจัยที่ สวรส และไปดูงานเก่าๆ ที่ท่านอาจารย์คุณหมอวิทูรย์ก็ได้อ้างถึง ในช่วงที่คุณจิราภรณ์อยู่ก็เคยมีการทำเรื่องของประเด็นปัญหาความรุนแรงในครอบครัว มีปัญหาการให้คำนิยามความหมายและมีผลกระทบ ในขณะที่ท่านพูดก็พยายามฟังและนึกถึงภาพของผู้หญิงที่เข้ามาที่มูลนิธิ และนึกถึงภาพเด็กที่ถูกพ่อตัวเองข่มขืน แล้วได้มีโอกาสตามไปที่ศาลด้วย มีความรู้สึกว่าวันนี้ ประเด็นในการดำเนินการในการที่จะคุ้มครองพวกเขาเหล่านั้นเริ่มเป็นรูปเป็นร่าง แต่ว่าเท่าที่มีประสบการณ์จากการดูในเรื่องของกฎหมายแต่ละประเทศ ตลอดจนเรื่องของคำนิยามเรื่องครอบครัว ที่พี่ ศิริพร ได้โยงถึงมาเลเซีย และฟิลิปินส์ ในนิยามของแต่ละประเทศค่อนข้างมีปัญหา เพราะว่าแต่ละที่ก็จะนึกถึงสภาพการณ์ข้อเท็จจริงที่เกิดในแต่ละประเทศของเขา เมื่อเรานำรูปแบบกฎหมายในต่างประเทศมาแล้วมาใช้กับสังคมไทย ค่อนข้างลำบากในขณะที่ประสบการณ์ของมูลนิธิตลอด 20 กว่าปี ของการทำงาน ผู้หญิงที่มาที่มูลนิธิส่วนใหญ่มากกว่า 60% เป็นความรุนแรงที่เกิดจากชายมีภรรยามาก ไม่รับผิดชอบ ทำร้ายทุบตี กรณีเรื่องของการข่มขืนในญาติ ในคู่สมรส ก็พอมีอยู่บ้าง ในแต่ละปีน้อย ซึ่งในส่วนของประสบการณ์ของมูลนิธิเพื่อนหญิงที่จะช่วยประสบการณ์ในเรื่องนี้ได้ อาจจะเรื่องของสถานการณ์ที่ทำให้เป็นไทย เวลาร่างกฎหมายจะมีกฎหมายใหม่ นักกฎหมายโดยเฉพาะนักกฎหมาย หรือแม้แต่ ส.ส. ส.ว. ที่นั่งพิจารณากฎหมาย ก็จะดูว่าต่างประเทศเขามีหรือยังเขามีแล้วว่ายังไง ซึ่งต้องบอกว่าประเทศไทยทำทีหลังนี่ค่อนข้างโชคดี หลังปี 93 ที่มีปฏิญญาความรุนแรง มาเลเซียเขาก็มีกฎหมายในปี 95 หรือแม้แต่เขมร ซึ่งเขาก็ทำงานเรื่องนี้เขาค่อนข้างโชคดีที่มีรัฐมนตรีกระทรวงผู้หญิง เขาก็ยกร่างกฎหมาย เขาบอกว่ากุมภาพันธ์ กฎหมายของเขาผ่าน ทีนี้มาในประเทศไทยก็ต้องบอกว่าเมื่ออาทิตย์ที่ผ่านมา ไม่ทราบท่านวัชรินทร์ไปหรือเปล่า มีการประชุมกันในหมู่ชมรมสมาชิกรัฐสภาสตรีไทยกับบรรดาผู้เกี่ยวข้อง มีท่านอาจารย์กิตติพงษ์ ท่านไปพูดด้วย มีการศึกษาเปรียบเทียบกฎหมาย แต่ว่าจะเป็น รู้สึกว่ามีทั้งเอเชีย ทั้งยุโรป และมีความพยายามที่จะนำไปสู่กระบวนการร่างกฎหมายในประเทศไทย มีปัญหาตรงนิยามทั้งนั้น มีปัญหาในคำนิยาม เพราะว่าขณะนี้ความเป็นครอบครัวของสังคมไทย มีทั้งแยกกันอยู่ อยู่รวมกัน หรืออยู่กันโดดๆ ถึงแม้จะมีนโยบายถึงแม้จะมีมาตรการ หลายท่านพยายามพูดถึง one stop crisis center พูดถึงนโยบาย แผนขจัดความรุนแรง หรือแม้แต่ล้อนิยามปฏิญญาความรุนแรงที่เกิดขึ้น นิยามทั้งหลายทั้งปวงที่มีอยู่ในขณะนี้ก็ยังไม่สามารถเข้าไปนั่งอยู่ในความรู้สึก หรือความต้องการของผู้หญิงที่เป็นผู้เสียหาย ที่ถูกสามีทำร้ายทุบตี

หรือว่าลูกสาวที่ถูกพ่อของตัวเองข่มขืน หรือลูกสาวที่ทนนั่งมองแม่ตัวเองจัดให้พ่อตัวเอง หรือพ่อเลี้ยงมาข่มขืนตัวเอง ซึ่งขณะนี้สังคมไทยค่อนข้างมีความรู้สึกผิดหวังว่า การที่มีคนพยายามพูดถึงว่ากรณีข่มขืน โดยเฉพาะพ่อข่มขืนลูก หรือความสัมพันธ์ในครอบครัวเรื่องของข่มขืน มีลูกสาวบางรายบอกว่าพ่อตัวเองบอกว่า พ่อคนอื่นๆ ก็ทำแบบนี้ การที่มีการพูดคำว่าสมยอม จริงๆ แล้ว จะสมยอมได้ยังไง วัยวุฒิก็ต่างกัน ความรู้ก็ต่างกัน แต่ดูเหมือนว่าจะมีการใช้คำอ้างที่ทำให้ผู้หญิงและเด็กตกอยู่ในภาวะจำยอม จำทน แล้วกระบวนการขณะนี้ต้องบอกว่าทุกอย่างมันผิดทางผู้หญิง กระบวนการทางกฎหมาย แม้แต่ยกกรณีคำสั่งของท่านอธิบดีกรมตำรวจ ท่านผู้บัญชาการที่ทำไว้ เท่าที่ประสบการณ์ที่ได้ลงไปพาผู้หญิงไปแจ้งความ หรือว่าโรงพยาบาลตำรวจ refer มา กรณีผู้หญิงที่ถูกกีดกันจากญาติสามีจากตัวสามี แล้วท้ายที่สุดสามีก็มีใหม่อยู่เรื่อยๆ ความรุนแรงที่เกิดขึ้นกับตัวเธอ เธอทนสภาพไม่ไหว ก็ใช้มีดทำร้ายสามี พอฆ่าสามีตายแล้ว คือมีการต่อสู้กันต่างฝ่ายต่างป้องกัน สามีตาย ผู้หญิงก็คว้านท้องตัวเอง ตับไตไส้พุง ม้าม ทำหน้าที่ของตัวเองไม่ได้ปกติ case นี้ โรงพยาบาลตำรวจส่งมา เวลาผู้หญิงฆ่าสามีตาย ข้อหาของผู้หญิงจะค่อนข้างรุนแรงมาก พนักงานสอบสวนมักจะตั้งข้อหาพยายามฆ่า หรือเจตนาฆ่า ซึ่งแรงกว่ากรณีผู้ชายหึงหวงและก็ฆ่าภรรยา รายนี้ขนาดเดินไปไหนไม่ได้ อยู่ในโรงพยาบาลตำรวจแท้ๆ โซ่ล่าม อาหารให้ทางสายยาง เดินไปไหนไม่ได้ ผู้หญิงก็วันแรกซึมเศร้าเครียด นักสังคมสงเคราะห์ของโรงพยาบาลตำรวจก็ดูแล้วว่า เขาไม่สามารถจะรับผิดชอบไหว ก็ส่งมาที่เพื่อนหญิง เราก็ใช้ประสบการณ์ของผู้หญิงที่ผ่านพ้นปัญหา พี่กันยาที่ต้องฆ่าสามี ให้ไปดูแลฟื้นฟูจนผู้หญิงกล้าที่จะพูดบอกเล่าเหตุการณ์

อีกกรณีหนึ่งเป็นกรณีที่ สน. ลาดกระบัง ผู้หญิงท้องได้ 6 เดือน และผู้ชายก็ไปมีเมียมากอยู่ตลอดเวลา โทรศัพท์ให้ผู้หญิงเห็นต่อหน้า ผู้หญิงก็ใช้เตารีดขว้าง เสร็จแล้วก็ทำร้ายร่างกายกันด้วยกรรไกรด้วยมีด ผู้ชายไปแจ้งความ สามีไปแจ้งความ ผู้หญิงรายนี้ นึกสภาพผู้หญิง 5-6 เดือน ตั้งครรภ์ แล้วไปใส่ในห้องขัง ขณะที่ผู้ชายสามีปริญญาโทวิศวะ ทำร้ายร่างกายภรรยา ชกจนผู้หญิงเดินไม่ไหว ทั้งหน้าทั้งตา ทุกอย่างเขียวช้ำไปหมด จนผู้ชายเป็นลม ไปโรงพัก ตำรวจดูเหมือนว่าจะมีการรอมชอมด้วยดี แต่รายนี้ก็มีเพิ่มเติมมานิดหนึ่ง เนื่องจากว่าเราส่งเจ้าหน้าที่มูลนิธิตลอดจนนักกฎหมายไปด้วย ตำรวจก็เสนอสั่งฟ้อง ศาลก็คุมประพฤติ 2 ปี รอลงอาญา 2 ปี เปรียบเทียบปรับ แต่ว่าในกรณีของ สน. ลาดกระบัง ทำร้ายร่างกายผู้ชาย ก็ไม่ได้รุนแรง ตำรวจสั่งฟ้อง ผู้หญิงรับสารภาพ ตำรวจสั่งฟ้อง ศาลสั่งสอบเพิ่มเติม เสร็จแล้วก็เอาผู้หญิงไปฝากขังในเรือนจำ สภาพของผู้หญิงที่จำเป็นจะต้องต่อสู้กับสามีนั้นค่อนข้าง คือได้เห็นภาพเขาในหัว รู้สึกว่าการนำกฎหมายมาใช้ ถึงแม้จะเป็นเรื่องเดียวกัน ผู้ชายทำร้ายสามีทำร้ายภรรยา กับภรรยาทำร้ายสามี แต่ดูเหมือนวิธีปฏิบัติจะค่อนข้างต่างกันมาก โดยเฉพาะในกรุงเทพที่เป็นเมืองใหญ่

ทีนี้ลองไปดูที่หาดใหญ่ กรณีที่พ่อข่มขืนลูก เราก็มีตัวอย่างดี ที่เราพบตัวอย่างว่า เรามีพนักงานสอบสวนหญิง มีเจ้าหน้าที่ประชาสงเคราะห์ เป็นหัวหน้าบ้านพักที่เป็นผู้หญิง เผอิญได้มีโอกาสร่วมฝึกอบรมกับเขา พ่อข่มขืนลูกมาหลายปี แล้วก็จะเอาลูกออกจากโรงเรียน ครูก็สงสัย ใกล้ๆ สอบแล้วจะสอบอีกไม่กี่วัน พ่อมาบอกขอลาออก ดูเหมือนว่าเหตุผลที่พ่อบอกดูจะไม่มีน้ำหนัก หัวหน้าบ้านพักก็โทรมาที่ตำรวจผู้หญิงที่หาดใหญ่ เสร็จแล้วก็มีการหาวิธีการพูดคุยกัน จนท้ายที่สุด วิธีการที่จะเอาพ่อมาติดคุกหรือดำเนินคดี สิ่งที่เราต้องทำก่อนก็คือดูแลเรื่องสวัสดิการ ดูแลเรื่องความปลอดภัย ตลอดจนจัดที่ให้เด็กได้เรียน หรือแม้แต่กรณีที่พ่อข่มขืนลูกที่อยุธยา ไม่ทราบว่ารายที่อาจารย์วัชรินทร์ได้พูดถึงข่มขืนตั้งแต่ ม. 3 จน ปวช. เด็กบอกอา บอกญาติพี่น้องทุกคนในครอบครัว ไม่มีใครที่จะแก้ปัญหาให้

เด็ก ท้ายที่สุดเด็กก็หนีเตลิดไปอยู่กับเพื่อน ติดยา พ่อก็อ้างว่าเด็กใจแตกติดเพื่อน เมื่อเขามาหาเรา เขาทนสภาพไม่ไหว ตัวเขาไม่ได้มาหาเอง ป้าพามาส่ง มาอยู่กับเรา 6 เดือน กว่าที่จะพาไปกองปราบ ไปแจ้งความ ท้ายที่สุดกระบวนการที่เราช่วย เราก็ต้องมองกระบวนการอื่น ไม่ใช่ไปด้วยกฎหมายอย่างเดียว ดูเรื่องของสถานที่จะฟื้นฟูจิตใจ หาผู้อุปถัมภ์ที่จะมารองรับ ที่จะให้เขาอยู่ในขณะที่เขาปรับสภาพว่า เขาจะดำเนินการอย่างไร แต่ในกรณีที่เกิดขึ้นในแง่กฎหมาย การข่มขืนกันผู้หญิงอายุต่ำกว่า 15 แม้แต่กรณีพ่อลูก คงจะปล่อยให้ยอมความไม่ได้ แต่กระบวนการคนที่ทำงาน กรณีที่ใครก็ตามที่อ้างว่าเต็มใจ อยากจะให้ คือถ้าคนเหล่านี้เข้ามาอยู่ในเวทีประชุมด้วย แทบจะลุกหนี เพราะว่าบางทีฟังเขาเล่าแล้วต้องถามว่า เพราะเหตุใดเขาต้องทนมานาน สภาพที่ทนเหมือนกับถูกบอกให้เขาที่จะต้องมาทำ ในกรณีของประสบการณ์ของมูลนิธิหลังจากที่มีแผน มีนโยบายเรื่องยุติความรุนแรง สิ่งที่เราทำเพิ่มเติมก็คือว่า ไปชักชวน one stop crisis center ทั้งหลาย ที่มีการอ้างถึง โรงพยาบาลขอนแก่น ตัวอย่างที่เราพยายามจะให้เขาเข้ามาดูแลแทรกแซงความรุนแรงในครอบครัว ในกรณีของโรงพยาบาลชุมพร ปู่ข่มขืนหลานจนตั้งครรภ์ จนคลอด ช่วง 2 ปี ของการรณรงค์ เราพยายามไปบอกว่าสิ่งที่เกิดขึ้นไม่ใช่เรื่องปกติ ไม่ใช่เรื่องธรรมดา เป็นเรื่องที่จะต้องมีการดูแลฟื้นฟู ไม่ใช่แก้ไขกฎหมายอย่างเดียวต้องมีการลงโทษ ในขณะเดียวกันสิ่งที่เราต้องคำนึงมากที่สุดคือภาวะจิตใจของผู้หญิงที่เป็นผู้เสียหายหรือเด็กเราจะดูแลเขาอย่างไร ไม่ให้เขาไปตกอยู่ในสภาพเดิม และคนในครอบครัวไม่จำเป็นจะต้องทนสภาพกับคนที่เป็นพ่อ คนที่เป็นปู่ เข้ามาข่มขืน ตัวอย่างที่เขาเล่าค่อนข้างดีว่า เขาบอกว่าย่าบอกว่าให้ดำเนินคดีอย่างเข้มงวด ให้เอาปู่ไปติดคุก ไม่มีการประกัน ไม่อะไรเลย ในขณะที่พ่อของเด็ก ถามลูกสาวตัวเองว่า ใครเป็นพ่อของเด็กคนนี้ คือเนื่องจากว่าสิ่งที่ได้รับรู้มา มีความรู้สึกว่าขณะนี้สถานการณ์โดยเฉพาะความรุนแรงที่เกิดขึ้นในครอบครัว อยู่กันอย่างกระจัดกระจาย ในสังคมไทยมักจะบอกว่าความรุนแรงในครอบครัวเป็นเรื่องส่วนตัว ในขณะที่เราบอกว่าความรุนแรงในครอบครัวคือเรื่องสังคม คนในสังคมจะต้องเข้ามาดูแล ไม่ว่าจะในกระบวนการรัฐ เอกชน หรือว่าส่วนเกี่ยวข้องอะไรต่างๆ ขณะที่เราไปพูดคุยบอกให้เขาทำงานอย่างนี้ เขาก็บอกว่า มาอีกแล้วคุณ อย่ามาสร้างความแตกแยกในครอบครัว ขณะนี้เวทีประชุมของรัฐสภาก็พูดอย่างนี้ ไม่ใช่ว่า 20 ปี ที่แล้ว พี่ศรีสว่าง ท่านอาจารย์วิทูรย์พูดเรื่องนี้ แล้วมีคนออกมาพูด ขณะนี้ก็ยังพูด แต่ดูเหมือนว่าค่อนข้างพูดแบบคนสองคน ในขณะที่กระบวนการทางกฎหมาย ถึงแม้ว่าหัวข้อของงานวิจัย จะเห็นกระบวนการทางกฎหมาย ร่างกฎหมาย เข้าใจว่าคงจะนำไปสู่การแก้ไขกฎหมายที่จะต้องได้รับความร่วมมือจากหลายฝ่าย ในขณะเดียวกันสิ่งที่เป็นปัญหาขณะนี้ที่งานวิจัยชิ้นนี้จะช่วยได้ก็คือ การนำเสนอบทเรียนประสบการณ์ของ 10 กรณีศึกษา ซึ่งท่านทั้งหลายบอกว่าดูเหมือนว่าจะน้อย แต่ว่าในช่วงเวลาที่จำกัด แล้วเราเลือกกรณีศึกษาที่เห็นภาพชัด เพราะขณะนี้กรณีศึกษาของผู้หญิงที่ไม่ฟ้อง ซึ่งมาที่มูลนิธิหลายราย เป็นเรื่องความสัมพันธ์ที่ผู้หญิงไปเป็นเมียที่สองที่สาม หรือความสัมพันธ์ของผู้ชายที่ไปเที่ยวหลอกให้ผู้หญิงมาจดทะเบียน เพื่อที่จะทำให้ผู้หญิงตกอยู่ในสภาพที่พึ่งพิง ไม่ว่าคนจะเป็น doctor หรือคุณหมอ ขนาดเงินเดือน 8 หมื่น ผู้ชายไม่ทำอะไรเลย เกาะภรรยากินอย่างเดียว เป็นหมอ เงินเดือน 8 หมื่น ลูกสองคน ผู้หญิงทำอะไรไม่ได้ เพราะว่าถ้าเราใช้กระบวนการทางศาลปิดหมดเลย ถึงแม้จะมีเงินฟ้องคดี ไปถึงศาล นึกสภาพได้เลย จะมีการไกล่เกลี่ย คุณกลับไปลองคิดดูใหม่นะ โจทก์ไปคิดดูใหม่นะ ทบทวนดูใหม่ สามีประเภทแบบนี้ เวลาไปขึ้นศาล เข้าไปในศาล จะมารยาทดีมาก พูดกับศาลจะเพาะมาก ไม่ว่าผู้พิพากษาจะเป็นผู้หญิงหรือผู้ชาย สิ่งที่ฝังใจอยู่ในผู้พิพากษาสบทบ หรือผู้พิพากษาตัวจริงที่นั่งตรงกลางในการพิจารณาคดี ทุกคนคิดเหมือนกัน คดีครอบครัว ไกล่เกลี่ย และท้ายที่สุดก็ลงเอยด้วยการที่ต้องทำร้ายฆ่าแกงกัน กรณีของผู้หญิงที่มาที่มูลนิธิ ทุกรายก็อยากจะฟ้อง แต่ถามว่าทำไมแต่ละปีฟ้อง

น้อยมาก ปีหนึ่งมาหาเกือบพันราย ที่จะฟ้อง ที่ตัดสินใจเจ๋งๆ ประมาณไม่เกิน 10 ราย และภายใน 10 ราย ที่ตัดสินใจฟ้อง บางรายผู้หญิงเป็น doctor ไปกล่าวหาว่าชาย สามี มีความสัมพันธ์กับหญิงอื่น ชายสามีไปสะกิดหญิงอื่นที่เป็นชู้ มาฟ้องกลับคดีหมิ่นประมาท สู้กันไปสู้กันมาอีก 10 คดี ซึ่งตรงนี้กระบวนการที่เกิด เนื่องจากกฎหมายไทยต้องบอกว่าเป็นกฎหมายที่ให้สิทธิทั้งสองฝ่าย แต่ว่าให้สิทธิภรรยาหรือฝ่ายผู้หญิงน้อยกว่าฝ่ายสามี ทั้งหลายทั้งปวงที่อยากจะโยงให้เห็นภาพก็คือว่า นอกจากสิ่งที่เป็นปัญหาไม่ใช่ตัวผู้หญิง ไม่ใช่ตัวผู้ชายสามี แต่ว่ากระบวนการที่บังคับหรือปฏิบัติให้เป็นไปตามกฎหมาย โครงสร้างกฎหมาย เป็นความรุนแรงเชิงโครงสร้างที่ปรับเปลี่ยนได้ยากลำบาก ซึ่งอาจจะต้องพูดถึงให้มากกว่า กระบวนการในการพิจารณาคดี ซึ่งก็บังคับใช้มายาวนาน ตำรวจ อัยการ ผู้พิพากษา ซึ่งเป็นเรื่องที่ค่อนข้างยากที่ไม่ค่อยมีความเข้าใจในภาวะจิตใจของผู้หญิงว่า เมื่อเกิดเหตุการณ์แล้วเขามีความรู้สึกหรือความนึกคิดอย่างไรที่จะอยากให้มีการรอดพ้น ผ่านพ้นเหตุการณ์ คือส่วนที่อาจจะเสนอเพิ่มเติมให้โครงการนี้ไปทำก็คือว่า อยากจะให้เก็บ case ทั้งต่างจังหวัดและในกรุงเทพด้วย ไม่ควรจะทำเฉพาะในกรุงเทพฯ อย่างเดียว ในขณะเดียวกันในคดีอาญา เราอาจจะไม่ต้องเอาเยอะ อยากจะให้เน้นคดีแพ่ง ซึ่งผู้หญิงน่าจะได้ประโยชน์จากการฟ้องคดีมากกว่าคดีอาญา เพราะคดีอาญาจบตั้งแต่ชั้นพนักงานสอบสวน ผู้หญิงก็ไปแจ้งความน้อย ไปแจ้งความน้อย พนักงานสอบสวนก็บอกว่ากลับไปคุยกัน ดีกัน

ม้วน 3 A

ดร.มาตาลักษณ์ เสรเมธากุล

: โดยส่วนตัวแล้วมีความยินดีมากที่เห็นงานวิจัยชิ้นนี้มีการศึกษาในด้านของข้อมูลค่อนข้างจะแน่นมาก โดยเฉพาะข้อมูลตัวเลขสถิติต่างๆ ซึ่งหลายครั้งในงานวิจัยเรามองผ่านตรงนี้ไป น่าเสียดายว่าข้อมูลที่มีหนาแน่นขาดการสังเคราะห์ในระดับหนึ่ง คือการนำข้อมูลมาเปรียบเทียบ อย่างเช่น ในช่วง 10 ปี ที่ผ่านมา มีลักษณะของการเพิ่มความรุนแรงขึ้น หรือลดความรุนแรงลงอย่างไร ซึ่งตรงนี้เป็นรายละเอียดที่จะช่วยในการที่จะทำให้เรามองเห็นภาพของแนวทางในการแก้ไข หรือปรับปรุงกฎหมายหรือกระบวนการยุติธรรมที่ว่า แต่ก่อนอื่นเมื่อได้อ่านรายงานแล้ว

ในประเด็นเกี่ยวกับเรื่องกรอบงานวิจัย อันนี้เห็นตรงกันว่ามีปัญหาอยู่เล็กน้อย ขอให้เป็นข้อสังเกตในเรื่องของความชัดเจน โดยอยากให้ข้อสังเกตไว้ 3 เรื่อง ซึ่งเป็นลักษณะของคำถามในประการแรกคือ ข้อสังเกตที่เกี่ยวกับเรื่องของเป้าหมายว่า งานวิจัยตรงนี้ เราต้องการคุ้มครองใครกันแน่ ดูในหน้า 7 มีข้อสังเกตเกี่ยวกับการให้คำจำกัดความในเรื่องของครอบครัว หรือว่าความรุนแรงในครอบครัวโดยเฉพาะเรื่องครอบครัวมีการให้คำนิยามเกี่ยวกับบุคคลที่อาศัยอยู่ด้วย โดยมีความเกี่ยวพันทางเครือญาติ และพึ่งพิงด้านเศรษฐกิจและความเป็นอยู่กับบุคคลใดบุคคลหนึ่งในครอบครัว อันนี้ดิฉันให้ข้อสังเกตว่า กว้างไปหรือเปล่า เนื่องจากเป้าหมายสุดท้ายของงานวิจัย จะมีการยกร่างกฎหมายออกมาในลักษณะของกระบวนการยุติธรรม ที่จะคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว เป็นปรากฏการณ์ที่เป็นแนวทางใหม่ อาจจะไม่จำเป็นต้องพูดถึงเฉพาะกระบวนการยุติธรรมในด้านอาญาอย่างเดียว หรือกฎหมายแพ่งอย่างเดียว แต่อาจจะมีลักษณะของการคุ้มครองก่อน กระบวนการยุติธรรมที่ฝรั่งเศส ใช้มาตลอด เป็นลักษณะของ double protection คือ การคุ้มครองทางด้าน administrative protection ก่อนที่จะเข้าไป juridique protection ซึ่งประโยชน์ในแง่ของการยืดหยุ่นในแง่สมานความสัมพันธ์ในครอบครัว และแก้ปัญหาให้ถูกจุด ซึ่งถ้าเป้าหมายอยู่ตรงนั้นแล้ว คำถามนี้สำคัญมาก คือเราต้องการคุ้มครอง

ใครกันแน่ เด็ก ผู้หญิง คนชรา หรือบุคคลในครอบครัวทุกๆ คน เพราะตรงนี้ถ้าเราตอบคำถามได้ว่าเราจะคุ้มครองเด็ก เราก็ต้องดูต่อไปว่ากฎหมายที่มีอยู่แล้วในเรื่องเกี่ยวกับเด็กคุ้มครองตรงไหนแล้วบ้าง ตรงไหนคือช่องว่างที่เราควรอุด เพราะปัญหาที่ประเทศไทยเจอ คือ เราแก้กฎหมาย เราแก้เป็นจุดเหมือนลบจุดด่างในกระดาษ ปัญหาคือคุณไม่สามารถแก้ปัญหาทั้งหมดอย่างเป็นระบบได้ การจัดระบบเป็นสิ่งสำคัญมากสำหรับประสิทธิภาพของการใช้กฎหมาย ไม่เช่นนั้น ก็เป็นอักษรที่ตายอยู่บนกระดาษแล้วใช้อะไรไม่ได้ ซึ่งถ้าเป็นประเด็นนี้แล้ว เด็กที่เราต้องการคุ้มครองต้องกลับไปดูกฎหมายที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับเด็ก ผู้หญิง ตอนนี้จริงๆ แล้วเรากำลังยกร่าง 276 กันอยู่ ซึ่งมีโอกาสได้เข้าไปเกี่ยวข้องด้วย ทางฝรั่งเศสก็มีวิธีการคุ้มครองตรงนี้โดยที่เขาจะบอกว่า รู้สึกว่าจะมีหน้า 19 ที่มีกฎหมายอยู่ส่วนหนึ่ง ที่ให้เขาสนับสนุนว่าพยายามที่จะแยกการข่มขืนธรรมดากับกรณีที่สามีข่มขืนภรรยา ซึ่งดิฉันเห็นด้วยในแง่ของข้อเท็จจริงด้านจิตวิทยาสังคม เพราะว่าเราเป็นนักกฎหมายที่ไม่ต้องการมองแต่กฎหมาย เพราะเชื่อว่าสังคมกับกฎหมายต้องไปด้วยกัน เรื่องของด้านจิตวิทยาสังคม แล้วกฎหมายที่มีประสิทธิภาพก็ต้องเหมาะสมกับสังคม ปัญหาที่เกิดคือ ถ้าเอาเรื่องของข่มขืนโดยรวมไปรวมกับข่มขืนในครอบครัว จะเกิดปัญหาคือ sensitive ขึ้นทันทีว่า แล้วลูกจะมองหน้าแม่ได้อย่างไร เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนถ้าจะลงไปรายละเอียด แต่ว่าโดยภาพ มีวิธีการแก้ปัญหาโดยการแก้ออกมา ซึ่งตรงนี้เราดูแล้ว เรามาถูกทางคือเราพยายามทำกฎหมายให้เป็นระบบ คือคุ้มครองครอบครัว ความเป็นครอบครัวแล้วนั่นก็คือการต่อต้านความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งภาพรวมตรงนี้ก็อาจจะทำควบคู่ไปกับเรื่องคุ้มครองผู้หญิงด้วยก็ได้ อันนี้คงจะให้ทีมงานผู้วิจัยไปพิจารณาอีกที

ในส่วนของผู้สูงอายุ ผู้สูงอายุ ตรงนี้ตัวเองจากประสบการณ์ มีคุณพ่อ คุณแม่ คุณตา คุณยาย เราก็เห็นว่า จริงๆ ท่านก็เป็นบุคคลอีกกลุ่มหนึ่งซึ่งควรได้รับการคุ้มครองเหมือนกัน ถ้าสามารถทำไปได้พร้อมๆ กัน กับการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว กฎหมายบ้านเรา จริงๆ แล้ว ยังไม่ค่อยจะมีเท่าไหร่ ก็เป็นโอกาสดีที่จะสามารถทำไปได้ ถ้าคิดว่าวัตถุประสงค์ของทีมงานมีตรงนี้ด้วย ส่วนบุคคลในครอบครัวก็คงเป็นปัญหาในทางปฏิบัติ อย่างที่บางท่านได้เรียนไปแล้วเมื่อกี้ว่า คงต้องดูว่าสังคมไทยนิยามคำว่าครอบครัวถึงไหน แล้วจะคลุมไปถึงใครบ้างในครอบครัว และจากคำนิยามที่ให้เกรงจะกว้างเกินไป จนกระทั่งเอาใครมาเลี้ยงในบ้านก็ต้องถือว่าเป็นครอบครัวหมด ทั้งๆ ที่เด็ก เดิมจะมีกฎหมายอื่น ไม่ว่าทางแพ่งหรือทางอาญาคุ้มครองอยู่แล้วด้วย ปัญหาคือเกิดความซ้ำซ้อน และกฎหมายที่ซ้ำซ้อนก็ไม่มีประโยชน์อะไร แล้วใช้ลำบากอีกต่างหาก ไม่รู้จะใช้มาตราไหน บทไหน จาก พ.ร.บ. ไหน หรือกฎหมายไหนอีก นั่นคือข้อที่ฝากไว้ในประเด็นแรกว่า จะคุ้มครองใคร อันนี้ขอให้เป้าหมายชัดเจน

ในประเด็นที่สองมุ่งจะคุ้มครองอะไร ก็สำคัญมาก เพราะว่าอ่านดูหลายประเทศจากแนวที่ศึกษาเขามุ่งคุ้มครองทางด้านของ physical คือการกระทำรุนแรงทางด้านของกายภาพ ทีนี้บางประเทศก็มีเหมือนกันที่คุ้มครองทางด้านของสุขภาพจิต สุขอนามัย ของเราจะต้องตอบคำถามให้ได้ก่อนว่า เราต้องการคุ้มครองอะไร เรื่องของสุขอนามัย เรื่องของสวัสดิภาพ ความปลอดภัยในชีวิตร่างกายหรือว่ารวมไปถึงความชอบด้านศีลธรรมในการอยู่ร่วมกันในครอบครัว ซึ่งอันนี้อาจจะเป็นเรื่องใหม่ เราอาจต้องดูจากพื้นฐานของสังคมวัฒนธรรมไทยว่า ตอนนี้มีขอบเขตที่พอจะให้รัฐเข้าไปแทรกแซงได้หรือไม่ ซึ่งแน่นอน 2 ประการแรกที่เป็นคำถามจะเชื่อมโยงไปสู่ประเด็นที่สาม คือเรื่องของวัตถุประสงค์ในการคุ้มครอง แต่ก่อนที่จะผ่านไปถึงประเด็นที่สาม เรื่องการที่จะมุ่งคุ้มครองอะไร จริงๆ แล้ว ก็มีข้อเสนอว่า เราอาจจะสามารถจัดแบ่งลักษณะของการคุ้มครองได้ตามสิ่งที่เราต้องการมุ่งหมายจะคุ้มครอง

อาจจะแยกโดยดูจากเจตนารมณ์หรือประเภท อาจจะแบ่งเป็นการคุ้มครองความรุนแรงในหมวดของความรุนแรงต่อชีวิตร่างกาย หมวดที่ 2 จะเป็นหมวดเกี่ยวกับความรุนแรงทางเพศ ซึ่งอันนี้ก็จะหลบเลี่ยงปัญหาแตะต้องประมวลกฎหมายอาญาบางมาตรา ซึ่งดูแนวโน้มคงจะแก้ยาก แต่อาจจะเลี่ยงไปใช้วิธีนี้ ซึ่งให้สอดคล้องกับยกร่างใหม่ นั่นอีกเรื่องหนึ่ง ส่วนประเด็นที่สาม อาจจะเป็นหมวดของการคุ้มครองเกี่ยวกับความรุนแรงที่ไม่ชอบด้วยศีลธรรมหรือความสงบเรียบร้อยในครอบครัว ซึ่งเป็นเรื่องเกี่ยวกับสภาพจิตใจ ความรุนแรงอื่นๆ ที่ไม่ปรากฏชัดเจน เพราะตรงนี้มันจะรวมไปถึงคำถามในบางคำถาม ที่ตัวดิฉันเองเคยตั้งไว้ ถ้าเราคุ้มครองแต่ด้านของความรุนแรงในเรื่องทุบตี ทำร้าย ความรุนแรงด้านอื่นๆ อย่างเช่น ปล่อยปละละเลยให้เด็กมีสุขอนามัยที่ไม่ดี อันนี้จะไปถึงหรือไม่ ก็เกิดปัญหาอีกแต่ถ้าเรามองตรงนี้ไว้แต่ต้นและก็มีการพยายามขมวดเข้าไปในคำนิยามโดยมองถึงจะคุ้มครองใคร จะคุ้มครองอะไร เข้าไปตรงนี้แล้ว ก็จะช่วยให้การคุ้มครองกว้างขึ้นในระดับหนึ่ง แต่ไม่กว้างมากจนไม่สามารถทำอะไรได้ แล้วก็จะสอดคล้องในขั้นที่ 3 ก็คือ วัตถุประสงค์ที่จะคุ้มครอง ซึ่งแน่นอนเมื่อพูดถึงประเด็นที่ 3 เรื่องวัตถุประสงค์ของการคุ้มครอง การคุ้มครองมีหลายวัตถุประสงค์ คุ้มครองเราทำเพื่อป้องกัน เพื่อปราบปราม เพื่อเยียวยา ฟื้นฟู หรือเพื่อต้องการจะเป็นลักษณะของ restoration คือลักษณะของการประนีประนอม

ทีนี้ดูจากรายงานวิจัยก็เข้าใจว่า เรามีความพยายามในวัตถุประสงค์ในหลายๆ ขั้นตอนด้วยกัน จะมีในลักษณะของการที่จะป้องกันปราบปรามและก็รวมไปถึงเยียวยา ฟื้นฟูด้วย ซึ่งถ้าตรงนี้เป็นวัตถุประสงค์รวมของเรา จะสอดคล้องกับข้อ 1 และ ข้อ 2 คือการบัญญัตินิยาม ถ้าคลุมตรงนี้ มองให้เห็นวัตถุประสงค์บั้นปลาย พอนำไปใช้ ประโยชน์ก็จะเกิดขึ้นทันที คือสามรถนำไปใช้กับกรณีและวิธีการต่างๆ กัน ซึ่งโดยถ้าสรุปแล้วจะมองว่าในการวิจัย แน่นอน ลำดับแรกต้องมีเป้าหมายชัดเจนแน่นอน ในประการที่ 2 คือเรื่องของตัวเลข สถิติสังเคราะห์ ที่เรามีอยู่ค่อนข้างมาก ถ้าเราสามารถสังเคราะห์ตัวเลขเหล่านี้ออกมาได้ให้เกิดเป็นข้อมูลที่มีความเชื่อมโยงกับเป้าหมาย เราก็จะได้นำไปสู่วิธีการคุ้มครองที่เป็นระบบ และสามารถแก้ปัญหาได้ โดยตรงนี้ก็มีข้อสังเกตเป็นข้อเสนอว่าอาจจะเป็นไปได้ที่เราอาจจะแบ่งการคุ้มครองออกเป็น 2 ระดับ คือการคุ้มครองในระดับแรก ที่เป็นการคุ้มครองก่อนกระบวนการยุติธรรม กับการคุ้มครองที่เป็นกระบวนการยุติธรรม ซึ่งแน่นอน หลังกระบวนการยุติธรรมจะมีการคุ้มครองอีกส่วนหนึ่ง โดยตรงนี้ ถ้าดูจากแนวของหลายๆ ประเทศ ไม่ใช้วิธีเอากฎหมายหลายๆ ฉบับมาชนกัน แต่เขาพยายามจะร่างเป็นพระราชบัญญัติฉบับหนึ่งที่มาเป็น ดิฉันขอใช้คำว่าเครือข่ายใยแมงมุม คือเป็นตัวเชื่อม เป็นศูนย์กลางที่จะเชื่อมเข้าไปหากฎหมายที่มีอยู่แล้ว โดยดูความสอดคล้องกันในแต่ละกฎหมาย แล้วใช้ตัวนี้เป็นตัวจับดึงทุกอย่างเข้ามาหาโดยไม่จำเป็นต้องร่างขึ้นมาใหม่ให้ซ้ำซ้อน อันนี้จะเป็นประโยชน์ คือ 1. ไม่เสียเวลา เนื่องจากมีอยู่แล้ว 2. คือได้ประโยชน์ในสิ่งที่มีอยู่แล้วและไม่ได้ใช้ ก็ได้ใช้อย่างเป็นระบบ 3. แก้ปัญหาเรื่องบทบาทหน้าที่ เพราะตอนนี้เรามีผู้เกี่ยวข้องหลายๆ วิชาชีพ ซึ่งจริงๆ เป็นเรื่องดีมาก แต่ปัญหาของเราคือความสอดคล้องในการทำงาน บทบาทที่อาจจะยังไม่ชัดเจนนัก ซึ่งพระราชบัญญัติฉบับนี้อาจจะสามารถช่วยแบ่งหรือเชื่อมโยงบทบาทความต่อเนื่องแต่ละส่วน แบ่งเบาภาระซึ่งกันและกัน ผลที่ได้คือผู้ที่ได้รับการคุ้มครองได้รับความคุ้มครองเต็มที่ ในประเด็นของข้อมูลหลายท่านมีข้อเสนอแนะว่าข้อมูลต่างประเทศมีพอเพียงแล้ว หาเพิ่มเติมในบางส่วน แต่ในส่วนของประเทศไทย เราคงขาดอยู่เยอะ เป็นข้อเท็จจริงที่ทราบกันอยู่ เพราะตอนทำ Thesis เราก็เจอปัญหา กลับมา เราไม่ได้ข้อมูลเต็มที่ ตอบอาจารย์ก็ตอบได้อย่างกระท่อนกระแท่น บางครั้งข้อมูลก็ขัดกันเอง ปัญหาเรื่องข้อมูลส่วนกลางซึ่งเราไม่มี

แต่อย่างไรก็ตาม เราคงไม่สิ้นหวัง เราคงสามารถมีวิธีการที่จะหาข้อมูลมาได้ ซึ่งหนึ่งในวิธีนั้นก็อาจจะต้องดูประกอบงบประมาณในเรื่องของการทำแบบสอบถามเพิ่มเติมขึ้นมา เพื่อจะให้ได้ข้อมูลให้ตรงกับเป้าหมายของงานวิจัยเพิ่มมากขึ้นด้วย ทีนี้ในส่วนของการคัดเลือกตัวอย่างกรณีศึกษา หลายท่านก็เห็นปัญหาตรงกันว่า อาจจะมีน้อยหรือมากเกินไป ทางแก้ ตัวดิฉันมองว่า การมี case study เป็นสิ่งที่ดีมาก เพราะจะทำให้เขาเห็นสภาพปัญหาชัดเจนขึ้น แต่ว่าอันนี้ให้เป็นข้อสังเกตว่า การนำตัวอย่างกรณีศึกษามา แน่นอนควรจะมีหลักเกณฑ์ ผู้วิจัยคงจะมีหลักเกณฑ์อยู่แล้ว ไม่ทราบว่าวางหลักเกณฑ์อย่างไร แต่ว่าเนื่องจากยังไม่ได้เห็นในตัววิจัย ซึ่งเป็นวิจัยเบื้องต้น ก็ให้เป็นข้อสังเกตไว้ว่าจะเป็นไปได้หรือไม่ว่าตัวอย่างนั้น เราจะพิจารณาจากหลักเกณฑ์ เช่น เป็นกรณีที่อาจจะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือส่วนที่เป็นการดำเนินคดีทางศาลแล้ว ไม่ว่าจะเป็นศาลแพ่ง ศาลอาญา แต่เป็นกรณีที่เราวางบนหลักเกณฑ์ว่าเป็นเรื่องที่ศาลไม่สามารถลงโทษได้ คือเป็นช่องว่าง อย่างเช่นในกรณีแพ่ง ปัญหาบางอย่างทำไมศาลถึงไม่ให้หย่า เราจะเอา case นั้นมาศึกษา ซึ่งอาจจะน่าสนใจ เมื่อปัญหาก็คือเราต้องการอุดช่องว่างตรงนี้ ลงโทษไม่ได้ตรงนี้ หรือในทางอาญาในกรณีที่ลงโทษไม่ได้ ซึ่งตรงนี้จะช่วยปิดช่องว่างให้เราเนื่องจากว่าเรามีประสบการณ์จากคดีที่ขึ้นสู่ศาล แล้วในอีกส่วนหนึ่งเป็นส่วนกรณีที่ไม่ปรากฏในศาล ซึ่งเข้าใจว่าผู้วิจัยตั้งโจทย์ไว้แล้วว่าจะศึกษาตรงนี้ ควรจะเน้นไปในเรื่องสาเหตุและปัญหาว่าทำไมถึงไม่ขึ้นสู่ศาล อะไรเป็นอุปสรรค อันนี้เองก็อาจจะเป็นวิธีที่จะแก้ปัญหา ไม่ให้รอยเท้าทับไปในทางเดิม ว่าเราจะแก้ปัญหาอย่างไรที่จะผลักดันคดีเหล่านี้ขึ้นสู่ศาล ซึ่งถ้าแนวทางของต่างประเทศหลายประเทศหรือแม้กระทั่งประเทศไทย เข้าใจว่ามีอยู่แล้ว ไม่ว่าจะเป็น Hotline สายด่วน อะไรอย่างนี้ ต่างประเทศเขาก็จะมี อย่างฝรั่งเศสจะมี เขาเรียน numero vert คือหมายเลขเขียว ที่คุณหมอได้ให้ข้อมูลว่ามีปัญหาคือเพื่อนบ้าน บางทีทราบแล้วไม่ไปแจ้งด้วยเหตุผลหลายๆ ประการ เช่น ไม่ว่างบ้าง มีปัญหาบ้าง บางทีเดี๋ยวจะโกรธกันหรืออะไรก็แล้วแต่ เพราะบ้านใกล้เรือนเคียง เป็นปัญหาที่เกิดขึ้นทุกที่ แต่ทางแก้ของเขาก็คือ จริงๆ เราก็ทำได้ คือ มีหน่วยงาน แต่ของเขาต่างจากของเราคือ หน่วยงานเขาเป็นของรัฐ และที่สำคัญก็คือระบบการทำงานของเขา เนื่องจากว่ามีกฎหมายรองรับเป็นเครือข่ายใยแมงมุม ทำให้ข้อมูลที่ได้ไปสู่หน่วยงาน สามารถไปตามสายใยแมงมุมได้ ไปสู่กระบวนการก่อนและกระบวนการจะถึงกระบวนการยุติธรรมได้อย่างไม่มีปัญหา โดยขั้นแรก แน่นอน ผู้แจ้งจะได้รับการคุ้มครองสูงสุดคือไม่มีการเปิดเผยชื่อ ข้อมูลใดๆ ทั้งสิ้น การเป็นพยานในศาลก็คุ้มครองในแง่ที่เข้าใจปัญหา sensitive ของการเป็นพยานในลักษณะของเพื่อนบ้าน ผู้ใกล้ชิด หรือแม้แต่ ถ้าบางทีอา น้า อยู่ในบ้านเห็นว่าคุณพ่อทำอะไรกับเด็ก เห็นเป็นพยาน เด็กมาบอก เห็นด้วยตา แต่ก็ไม่กล้าพูด เพราะว่าเป็นผู้อาศัยอยู่ในบ้าน ปัญหาเหล่านี้ ปัญหาก็คือ ทำอย่างไรจะผลักดันให้คนเหล่านี้เข้าไปสู่ระบบได้ เขาก็พยายามหาวิธีทางออกโดยมีกระบวนการต่างๆ เหล่านี้ โดยการที่ใช้เป็น anonymous ไม่เปิดเผยชื่อ อะไรอย่างนี้เป็นต้น ซึ่งก็เป็นแนวทางที่ถ้าเราได้ศึกษาปัญหาแล้ว จะช่วยให้เราแก้ปัญหาได้ถูกจุดตรงขึ้น ในส่วนของการแก้กฎหมายเป็นระบบก็คงจะเป็นเรื่องที่พิจารณาต่อไป เป็นเป้าหมายของผู้วิจัยว่า เห็นเขียนในงานวิจัยไปว่าต้องการให้เป็นกฎหมายที่อาจจะมีลักษณะเป็นแนวปฏิบัติหรือเป็นคู่มือปฏิบัติไปในตัวด้วย ซึ่งตรงนี้อาจจะเป็นตัวหนึ่งที่ยืนยัน เราพยายามที่จะไม่ใช้เฉพาะกระบวนการยุติธรรมอย่างเดียว แต่ใช้วิธีปฏิบัติ คือการแทรกแซงของรัฐ ต่อไปนี้ก็จะไม่ใช่การแทรกแซงโดยศาล โดยตำรวจ หรือว่าโดยพนักงานอัยการ แต่อาจจะมีขั้นตอนก่อนหน้านั้น ซึ่งแน่นอนว่าถ้าจะทำตรงนั้นให้ได้ก็จะมีบุคลากรส่วนหนึ่ง ซึ่งคงเข้ากับปัญหาเดิม ซึ่งเราคุยกันมาว่าเป็นเรื่องของความพร้อมในการที่จะมี แต่อย่างไรก็ตาม เราเชื่อในเรื่องของการพัฒนาทรัพยากรบุคคลว่า จริงๆ มีวิธีทางหลายอย่าง ถ้าจะทำได้ ไม่ว่าจะจัดอบรมบุคลากรที่มีอยู่แล้ว อันนี้เป็นสิ่งที่สำคัญ หรือว่าเป็นกรณี form บุคลากรขึ้น

มาใหม่ อันนั้นก็คงเป็นขั้นหนึ่งในการลงมือปฏิบัติ แต่ว่าก็คงเป็นขั้นที่เราทอดทิ้งไม่ได้ ถ้าจะต้องร่างกฎหมายออกมาอย่างนี้หรือปรับปรุงกฎหมาย ก็คงต้องคิดไปพร้อมๆ กัน

น.ส. ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์

: ไม่เชื่อว่ากฎหมายจะแก้อะไรได้ ไม่ใช่เป็นคำตอบสุดท้าย ในมิติใหม่ที่เราพยายามจะเห็นภาพกฎหมาย ก็คือว่าเป็นกฎหมายเชิงพัฒนา ในเชิงซึ่งมองสังคมให้มากขึ้นในมิติอื่นๆ ไม่ใช่มุ่งลงโทษ จับผิดอย่างเดียว ซึ่งมีความรู้สึกอย่างนั้น ซึ่งในเรื่องของตรงนี้ เมื่อกี้มีใครพูดถึงว่า เราต้องมองมิติสังคมมากขึ้น ซึ่งตรงนี้เป็นเรื่องที่อยู่ในใจตลอดมา และมีหลายๆ เรื่องที่เกี่ยวกับกฎหายที่ดร.มาตาลักษณ์พูดมาทั้งหมด เห็นด้วยอย่างมากว่า แต่รู้สึกอะไรที่มันขลุกขลักอยู่ในใจ พูดไม่ออก พูดไม่ถูก ก็ได้กรุณาพูดให้เห็นด้วยแทบทั้งหมด ยกเว้นประเด็นเดียวที่พูด คือว่าจะให้ทำแบบสอบถาม เพราะรู้สึกเรื่องนี้ละเอียดอ่อนเกินแบบสอบถาม อันนี้ก็เป็นข้อที่สะท้อนตรงนี้นิดหนึ่ง

หันกลับมาถึงประเด็นที่มองว่ากฎหมายไม่ใช่คำตอบสุดท้ายของเรา แต่เป็นตัวที่ชี้นำช่วยคลี่คลายปัญหา ช่วยอะไรได้ โดยเฉพาะถ้าหากจะมองกระบวนการยุติธรรมบวกการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคล ซึ่งในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคล ที่กว้างขวางมาเกี่ยวกับตัวคนเยอะ และประเด็นที่คุณเพ็ญศรี มูลนิธิเพื่อนหญิงพูด เป็นประเด็นที่สำคัญมาก คือตัวกฎหมายเองนั่นแหละ พอมาถึงคนที่ปฏิบัติจริงๆ แล้ว โดยมิติของเรื่องการเลือกปฏิบัติเข้ามาครอบงำอย่างมโหฬาร พันลึก ทุกๆ ระดับเลย ตั้งแต่คนในครอบครัวขึ้นไปเลย จนกระทั่งถึงกฎหมาย กระบวนการกฎหมายในท้ายที่สุด เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่าเป้าหมายของงานวิจัยชิ้นนี้ ต้องกำหนดขอบเขตของตัว ซึ่งเราพูดตั้งแต่คำนิยามว่า คำนิยามเป็นตัวต้นทางเลยว่า เราจะให้และเสนอว่าต้องมีคำนิยามของคำว่า คุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลด้วย คือมีทั้งเรื่องความรุนแรงในครอบครัวหมายถึงอะไร การคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคล กระบวนการยุติธรรมคืออะไร ต้องตีให้แตก แล้วก็ในขณะเดียวกันก็ต้องตีกรอบให้ชัดเจนว่าเราจะไปถึงไหน เพราะว่าปัญหามันซ้อนๆ ในหลายๆ มิติเข้ามา เมื่อกี้นี้ทางฝ่ายนักกฎหมายก็ได้ช่วยคลี่คลาย แยกแยะ ภาพที่ซ้อนๆ กันนี้อยู่มากพอสมควร ทีนี้อีกอันหนึ่งที่ไม่รู้ว่าข้อเสนอแนะหรือเปล่า คือภาพสังคมที่เกี่ยวกับเรื่องกระบวนการที่มองในเชิงพัฒนา หรือเชิงป้องกันมากๆ ความครอบคลุมของเราตั้งใจให้ไปถึงหรือไม่ อันนี้ก็เป็นคำถาม เพราะว่าที่ติดใจบางเรื่องที่พูดถึงว่า ถ้าผู้หญิงมีส่วนร่วม มีกระบวนการที่ empowerment ผู้หญิงแล้ว ทั้งในตั้งแต่กระบวนการสังคมครอบครัวพื้นฐานที่จะเลี้ยงดู อบรม หรืออะไรต่างๆ นาๆ ขึ้นมา เป็นมาตรการทางบวก ไม่ใช่ทางกฎหมายลงโทษ แต่เป็นมาตรการทางบวกที่จะทำมาต้นทาง ไม่ใช่ทำปลายทาง กฎหมายมักจะปลายทางอยู่เรื่อยๆ ทีนี้ถามว่าเราจะเอามาใส่ จะมาครอบคลุมในงานวิจัยอันนี้หรือเปล่า ซึ่งตรงนี้รู้สึกจะไปไกลเหมือนกัน ก็ยังตัดสินใจไม่ถูกเหมือนกัน แต่ใจคิดว่าควรจะเปิดประเด็นเอาไว้ ถึงแม้ว่าจะไม่ลงลึกซึ้งถึงรายละเอียดมากนัก เพราะว่าไม่อย่างนั้นน้ำหนักเอียงมาทางกฎหมายหมด คิดเผื่อกฎหมายสุขภาพด้วยว่า ในประเด็นที่เกี่ยวกับเหตุที่เกิดเป็นความรุนแรงแล้ว ถ้าจะเป็นปลายทาง มีส่วนไหนที่จะคิดเผื่อไปฝากไว้ทางกฎหมายสุขภาพใหญ่หรือไม่ อันนี้ไม่ทราบ อยากได้เหมือนกัน ถ้าวิเคราะห์ไปจนกระทั่งถึงว่า ต้องไปขึ้นรถด่วนขบวนโน้นด้วย ถ้าเป็นไปได้ด้วยก็ดี เพราะว่ามีความรู้สึกว่าตอนที่คิดกับทางโน้นเราไม่ได้คิดเรื่องนี้เท่าไหร่นัก อย่างที่พูดไปตอนต้น ไม่แน่ใจว่าช่วงที่ เนื่องจากคิดไว้เป็น 2 กระบวน ที่จะเชิญมาพบ ไม่ทราบว่าหลังจากพวกเราไปพูดแล้ว สามารถจะทำ outline ใหม่ คือนิยามใหม่บางตัว ขอบเขตใหม่ เป้าหมาย อะไรพวก

นี้ ให้ชัดๆ จากทีมงานก่อน แล้วก็เอาพวกเรามาคุย มาเช็คอีกทีดีหรือไม่ ก่อนที่จะไปลึกจนถึงมากมาย และสุดท้ายมาจะช่วยกันไม่ทัน เพราะยิน ดีไม่ต้องห่วงเรื่องงบประมาณ

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: ตอนที่เสนอโครงการแล้วก็คุยกับกลุ่มอื่นว่า ถ้าเป็นในส่วนที่เกี่ยวกับเชิงสังคม จะมีกลุ่มอื่นรับไป แต่ว่าอาจจะเป็นได้ว่า เปิดไว้ว่าของเราคงจะเน้นกฎหมาย ว่าทำอย่างไรกลไกจะมีประสิทธิภาพ ส่วนถ้าจะไปใช้กลไกสังคมหรือในการบริการอะไร จะมีอีกกลุ่มหนึ่ง อาจจะโยนลูกไป

น.ส. ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์

: อันนั้นเป็นรูปธรรม อย่างกรณีที่คุณเพ็ญศรีพูดในเรื่องของเกี่ยวข้องกับมิติ gender ของการเลือกปฏิบัติกฎหมายเดียวกัน แต่คนที่เป็นผู้ปฏิบัติตั้งแต่ตำรวจขึ้นไปจนถึงผู้พิพากษา อัยการ มีมุมมองที่แตกต่างกัน

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: เป็นโครงสร้างของตัวบุคลากร ที่จริงมีบางประเทศเขามีกฎหมายคือ คุ้มครองการเลือกปฏิบัติ

น.ส. ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์

: ทีนี้ในกรณีที่วิจัย คำถามก็คือ วิจัยอันนี้เราจะครอบคลุมประเด็นนี้หรือไม่

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: ก็คงจะเป็นประเด็นในการสนองตอบปัญหา เช่น กรณีคนตายแบบที่คุณเพ็ญศรียกตัวอย่าง คือกรณีเขาให้ case ตัวอย่างนี้ ไปหาบริการของรัฐ แต่บริการของรัฐในการสนองตอบต่อปัญหา นั้นกลับมีการเลือกปฏิบัติจะทำอย่างไร

น.ส. ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์

: คือจะไปอยู่ตรงนี้ หรือจะไปอยู่ตรงไหน แล้วจะกล่าวไว้ตรงไหน เพราะสำคัญ จะเปิดประเด็นไว้หรืออย่างไร ยังวาดภาพไม่ออก

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: คิดว่าเป็นประเด็นหนึ่งในกรณีกระบวนการในการ recute คนเข้ามา แล้วต้อง training คือการฝึกอบรมทั้ง in service คือกรณีอยู่ในระบบแล้ว ตรงนี้คงต้องใช้เป็นระบบ

น.ส.สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง

: ขออนุญาต เมื่ออาทิตย์ที่แล้วไปกับนักศึกษาปริญญาโทมหิดล เขาจะทำประเด็นทำนองนี้ การเสมอภาคเรื่องการเลือกปฏิบัติ เป็นนักศึกษาที่สนใจเรื่องประเด็นสุขภาพเรื่องความรุนแรง และของอาจารย์พิมพวัลย์ ก็รู้สึกว่าจะทำเรื่องนี้โดยเฉพาะ และก็มีงานวิจัยของต่างประเทศที่เขาให้อาจารย์นฤมล จุฬาฯ ทำเรื่องขององค์กรที่ให้บริการผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง มีระบบ มีการบริการอย่างไร ทั้งของรัฐและเอกชน ขณะนี้งานวิจัยค่อนข้างเยอะ

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: คือจะมาเชื่อมกันในที่สุด ซึ่งของ สวรส อันนี้ของคณะผมก็กฎหมาย ส่วนของอาจารย์พิมพวัลย์ และของอาจารย์นัทพันธ์ที่ ม.หัวเฉียว เป็นคนละส่วน แล้วคงมาเจอกัน

น.ส. ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์

: อยู่ด้วยกันหรือเปล่า 2 เจ้านี้

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: อยู่ด้วยกันแต่เป็นส่วน ของอาจารย์พิมพวัลย์ เป็นคนละส่วนที่ทำวิจัย เพราะว่ากว้างมาก คงทำไม่ไหว ก็ขอเชิญท่านอาจารย์คุณหมอวิทูรย์ ไม่ทราบท่านมีอะไรที่จะเสนอแนะเป็นประเด็นสุดท้าย

ศ.นพ.วิทูรย์ อึ้งประพันธ์

: ผมคิดว่าการให้คำนิยามที่ชัดเจน มีความจำเป็น เพราะว่ามันเป็น Keyword Domestic violence นี้ แต่ละประเทศอาจไม่เหมือนกัน แต่ว่าถ้าเราจะทำวิจัย มันน่าจะมีนิยามขอบเขตชัดเจน นอกจากนั้น ผมยังเข้าใจว่า เท่าที่ผมทราบ สวรส ให้ทุนงานวิจัยอันนี้เป็นชุดเลย รู้สึกจะ 5-6 กลุ่ม ถ้าเป็นไปได้หัวหน้าชุดน่าจะคุยกันแล้วก็เขียนให้ครอบคลุมใช้ได้ทุกชุด หรือเฉพาะกฎหมายอาจจะตีความอย่างนี้ แต่ว่าจะไปโยงกับสังคมอย่างไร (หน้า B) นอกจากนั้น อาจจะต้องมีเรื่องบริการเข้ามาเกี่ยวข้อง อย่างเช่น บริการของแพทย์ในการตรวจในการหาพยานหลักฐานต่างๆ อย่างที่ว่า เรื่อง one stop sevice มติ ค.ร.ม. ออกมาหลายปีแล้ว ให้โรงพยาบาล one stop service แต่ว่าในทางปฏิบัติก็อยู่ในกระดาษ แล้วอีกอย่างคนจัดอาจจะไม่เข้าใจว่า one stop service คืออะไร crisis center คืออะไร เพราะฉะนั้น ตรงนี้ก็เลยไม่มีคนทำ มีหมอฟิลิปปินส์มาพูดที่โรงแรมรัตนโกสินทร์ ผมไปฟังก็มีหมอคนเดียวเขาพยายามผลักดันแล้วก็สร้างโครงการนี้ ในโรงพยาบาลของเขาจนกระทั่งประสบความสำเร็จ อันนั้นเกิดจากความริเริ่มของคนคนเดียวเอง แกก็ผลักดันพยายามที่จะไปหว่านล้อมเจ้านายให้ทำเรื่องอย่างนี้ อย่างนี้ และในที่สุดเขาก็ทำได้พอสมควร อันนี้ก็เป็นตัวอย่าง บางอย่างไม่มีกฎหมาย แต่ว่าอาศัยประสบการณ์ส่วนตัว ความที่มีใจรัก มีใจต้องการความเป็นธรรม ตรงนี้ ผมคิดว่าน่าจะมีการติดต่อกันในระหว่างคณะวิจัย แล้วก็มาช่วยขีดวงให้ว่าไปแค่ไหนเพียงไร เพราะว่าถ้าไม่มีนิยามให้ชัดเจน

จะไขว้เขว เพราะว่าต่อไปจะไปไม่ได้ เพราะว่าเรื่องกฎหมายนี้เป็นเรื่องของฐานความผิด ถ้าเป็นกฎหมายอาญาฐานความผิดจะมีขอบเขตของมัน แต่ละอันนี้ และถ้าเราไม่ครอบคลุมไว้ก็จะมีปัญหาว่าแค่ไหน แต่คำว่าครอบครัวผมคิดว่าไม่จำเป็นต้องนิยามก็ได้ แต่ว่าความรุนแรงในครอบครัวจะต้องครอบคลุมใครบ้างที่เป็นเหยื่อ ที่ผมบอกว่า เด็ก ผู้หญิง ภรรยาหรือว่าคนที่อาศัย อาจจะคนแก่หรืออะไรก็แล้วแต่ที่ถูกกระทำ ความรุนแรงอาจจะต้องแจงเป็นว่า ทำร้ายร่างกาย ทำต่อกาย ต่อจิตใจ ละเว้นต่อหน้าที่ต่างๆ อย่างนี้ให้ครอบคลุม แต่คนที่อยู่อาศัยนี้ต้องดูว่าเขามาพึ่งพิง มาอาศัยอยู่จริงๆ หรือเปล่า อย่างถ้าพ่อแม่คนแก่มาอาศัย แต่ว่ามาอยู่ชั่วคราว อาจจะไม่เข้าข่ายเพราะว่าตรงนี้ต้องเขียนให้ชัดเจนขึ้น อีกกรณีหนึ่ง กรณีที่ใช้กรณีตัวอย่างจาก case สัก 5 รายที่ไม่เป็นคดี 5 ราย ว่ายังน้อยไป จริงๆ ไม่เป็นคดีเยอะ ที่ไม่แจ้งความเยอะ เพราะฉะนั้นน่าจะจัดกลุ่มว่า กลุ่มที่ไม่แจ้งความนั้นเพราะอะไร ติดขัดตรงไหน อะไรที่จะนำคดีขึ้นสู่ หรือเขาไม่เอาเรื่องจริงๆ เพราะฉะนั้น ถ้าหากว่าได้เป็นกลุ่มต่างๆ แล้ว แต่ละกลุ่มอาจจะมากกว่า 5 เพราะฉะนั้นตรงนี้จะเน้นข้อบกพร่องกฎหมาย เพราะว่าทำไมเขาไปแจ้ง เขาไม่ต้องการแจ้งความเพราะอะไร เป็นข้อบกพร่องของกฎหมาย หรือสองกระบวนการกฎหมายไม่เอื้อให้เขาไปแจ้งความอย่างที่ว่าไม่มีผู้เสียหาย หรือว่าแจ้งความแล้วตำรวจไม่รับแจ้งความหรือว่าบางครั้งไปแจ้งความแล้วแต่ไปถอนได้ ถอนแจ้งความได้ โดยเฉพาะกรณีที่ข่มขืนกระทำชำเราทางเพศนี้ บ้านเราเปิดโอกาสให้ยอมความได้ ถ้าไม่ใช่เด็กนะ ถ้าเด็กไม่ได้ แต่ถ้าผู้ใหญ่นี้ยอมความได้เพราะฉะนั้นก็เลยทำให้คดีไม่ขึ้นสู่ศาล เพราะบางทีพอไปแจ้งความแล้ว ถ้าเป็นคนอื่น บางทีก็เอาเงินจ่ายเสียก็จบ และตรงนี้ยิ่งเป็นคนใกล้ชิดด้วย ยิ่งมีปัญหาใหญ่ในทางสังคมในเรื่องของ incest อันนั้นก็เป็นเรื่องที่โยงใยกับงานที่มี คือกระบวนการในเรื่องของตัวกฎหมาย อีกอันหนึ่งคือวิธีการ วิธีการผมเขียนไว้หลายสิบปีแล้ว ในต่างประเทศเริ่มพัฒนาแล้ว เมื่อสิบกว่าปีก่อนเรื่องการตรวจผู้เสียหาย จะทำอย่างไรให้ผู้เสียหายไม่ต้องถูกตรวจหลายครั้ง ตรวจแล้วขอตรวจซ้ำ ตรวจซาก ไปซักประวัติซ้ำซากเป็นอุปสรรคในการที่จะนำผู้เสียหายไปศาล เพราะฉะนั้นประเด็นที่สำคัญอีกอันหนึ่ง เรื่องเด็ก มักไม่มีผู้เสียหาย เพราะเด็กไม่รู้เรื่อง ถ้าเด็กอายุน้อยๆ เขาพูดไม่ได้ หรือว่าพูดได้แต่ว่าเขายังไม่สามารถที่จะแจ้งความด้วยตัวเองได้ ตรงนี้อาจจะเป็นอุปสรรคทางกฎหมายมากน้อยแค่ไหนเพียงไร ว่าคนอื่นไปแจ้งแล้วตำรวจจะต้อง take action อย่างไร นอกจากนั้นก็ไปโยงในเรื่องกระบวนการทางสังคมที่ว่า ถ้าหากว่าผู้ปกครองทำร้ายเด็ก จะทำอย่างไรที่จะเอาเด็กออกจากเขาได้ และต้องแยกอำนาจปกครองเพราะขณะนั้นเขามีอำนาจปกครอง เจ้าหน้าที่จะไปเอาเด็กออกมาก็ลำบาก เพราะฉะนั้นตรงนี้ต้องมีกฎหมายพิเศษ ขณะนี้เรามีกฎหมายเกี่ยวกับการคุ้มครองเด็กอยู่ ไม่ทราบจะครอบคลุมถึงหรือเปล่า ถ้าไม่ครอบคลุมก็จะต้องมองตรงนี้ด้วย เพราะว่าตรงนี้เป็นกระบวนการก่อนที่จะไปดำเนินคดีเลย อาจจะต้องแยกเด็กแยกอะไรออกมา เพราะฉะนั้นผมคิดว่าน่าจะต้องโยงไปเกี่ยวข้องกับคณะอื่นด้วย เพราะว่าเป็นกระบวนการ ถ้าตัวกฎหมายแล้ว ไม่ค่อยมากเท่าไหร่ แต่ทางกระบวนการที่ก่อนที่จะถึงกฎหมายจะมาก ตัวกระบวนการเองเรื่องการสืบพยาน เรื่องอะไรต่ออะไรอาจจะไม่มากเท่าไหร่ แต่ว่าจริงๆ แล้วตัวกฎหมายเองก็มีข้อบกพร่องอยู่ในเรื่องหาพยานอะไรต่างๆ แม้แต่ที่เราแก้ไขใหม่ก็มีปัญหา ที่ว่าจะสอบสวนเด็กต้องเอาอัยการมาต้องเอานักสังคมสงเคราะห์ อะไร จริงๆ แล้วแก้กฎหมายมาหลายปีแล้ว แต่ว่าในระหว่างนั้นผมพูดมาในสัมมนาหลายเวทีว่าเราต้องรีบสร้างผู้เชี่ยวชาญ ต้องผลิตต้องอบรมเขา เรามีนักสังคมสงเคราะห์ แต่ว่าจะมีนักสังคมเคราะห์จำนวนน้อยที่รู้เรื่องจิตวิทยา แต่ว่าส่วนใหญ่จะไปช่วยเหลือเรื่องไม่มีสตางค์ เรื่องอะไรพวกนี้มากกว่า เพราะฉะนั้นเราไม่สังคมสงเคราะห์เชิงจิต นักจิตวิทยา ต้องผลิตคนพวกนี้ขึ้นมา ที่ผ่านมาพอเราแก้กฎหมาย กระทรวงยุติธรรมก็ไม่ทำอะไรเลย ที่จริงผมบอกไว้ตั้งนานแล้วว่า กระทรวงยุติธรรมก็ดี กรมสุขภาพจิตก็ดี ต้องช่วยกันเร่งสร้างคน

ขึ้นมาเพื่อจะมาร่วมสอบสวนเด็ก อะไรต่างๆ แล้วถ้าหากเขาทำบ่อยๆ เขาจะมีประสบการณ์เอง แต่ว่าขณะนี้ผมไม่รู้ในทางปฏิบัติรู้สึกจะขลุกขลักทางตำรวจเองก็เกิดปัญหาว่า เท่าที่ผมฟังตำรวจ ตำรวจไปสอบสวนเด็กก็เหมือนสอบสวนผู้ใหญ่ ไปถามผ่านนักจิตวิทยา แล้วก็มีบันทึก แล้วก็ต้องรอให้มาเซ็นต์ ที่จริงแล้วการสอบสวนเด็กไม่ใช่อย่างนั้นหรอก ที่จริงต้องถาม บางทีเด็กต้องมารอ พิมพ์ เซ็นต์ ใช้เวลานานมาก ก็เกิดเป็นปัญหาอุปสรรค แต่จริงๆ แล้ว เราใช้วีดิโอบันทึกไว้เลย เราคุยกับเด็กไปเรื่อยๆ ระหว่างเล่นกับเด็ก เราถามไปอะไรไป อันนี้ก็เป็นพยานหลักฐานได้ ไม่ต้องไปใช้สอบสวนโดยวิธี formal ตำรวจจะใช้วิธี formal ที่จะต้องมีเซ็นต์ ต้องเขียนอะไร ซึ่งน่าจะต้องแก้ หรือว่าตำรวจจะไม่เข้าใจก็ได้ ผมไม่ทราบว่าในระเบียบจะต้องเอื้อ เพราะว่าสอบสวนเด็กเอานักจิตวิทยา ก็คือการที่จะพูดคุยให้เด็กเล่าอะไรให้ฟัง ไม่ใช่ไปถามเด็ก แล้วรอให้เด็กเสร็จสิ้น แล้วก็กว่าจะเสร็จเป็นชั่วโมง เด็กก็เบื่อแล้ว เพราะฉะนั้นตรงนี้ผมคิดว่าส่วนใหญ่เป็นในเรื่องปฏิบัติ ซึ่งแต่ละฝ่ายอาจจะยังไม่มีความชำนาญ ผมคิดว่าน่าจะเร่งสร้างผู้ชำนาญในด้านต่างๆ ขึ้นมา จะได้ไม่เป็นอุปสรรค เพราะแก้กฎหมายทีหนึ่งไม่ใช่ทำได้ทันที ขณะนี้เราคิดว่าแก้กฎหมายแล้วก็จบไป จริงๆ แล้วไม่จบ ที่บ้านเราไม่ค่อยมีคนที่จะกัดไม่ปล่อย ไม่มีคนที่เกาะติด พอแก้กฎหมาย แล้ว รัฐบาลคิดว่า ปัดสวะไปแล้ว ที่จริงแล้วไม่ใช่กฎหมายก็เลยกลายเป็นสิ่งที่ทำไม่ได้ เขียนกฎหมายแล้วทำไม่ได้ หรือทำได้อย่างแกนๆ ก็ไม่มีประโยชน์อะไร และปัญหาก็สะสม

ศ.ดร.อมรา พงศาพิชญ์

: ดิฉันมีสั้นๆ แค่ 3 เรื่อง คือ เรื่องแรก นิยาม ซึ่งเราคงจะต้องชัดก่อนทำ เรื่องที่สองอันนี้ก็อย่างที่พูดไปตอนต้น ดิฉันก็ไม่แน่ใจว่างานนี้จะเน้นกฎหมายแล้วบางอย่างที่สีเทาๆ ก็ไม่ใช่กฎหมายหรือไม่ใช่สังคม หรืออะไร จะอยู่หรือเปล่า เป็นต้นว่าเราจะสามารถเสนอแนะมาตรการอื่นที่เกิดขึ้นก่อนกระบวนการกฎหมายและหลังกระบวนการกฎหมายหรือไม่ เป็นต้นอย่างที่อาจารย์พูดถึงว่า ตั้งศูนย์รับเรื่องร้องทุกข์ เมื่อกี้ที่เล่ากรณีฝรั่งเศส กรณีที่เกิด แล้วไม่มีคนมาฟ้อง อะไรอย่างนี้ อย่างนี้เรียกว่าเป็นมาตรการทางสังคม ไม่ทราบสามารถใส่ไปในกฎหมายได้หรือไม่ว่า ให้มีกลไกอันนี้ อันนี้คือสิ่งที่ก่อนกระบวนการกฎหมาย และเมื่อมีกระบวนการทางกฎหมายไปแล้ว ไม่ว่าจะแพ้หรือชนะใน case นั้น จะมีมาตรการติดตามการดำเนินงานทางกฎหมาย แต่เป็นการติดตามว่ากรณีหลังศาลตัดสินแล้วตามดูสักหน่อยว่ากรณีที่แพ้ เป็นอย่างไร กรณีที่ชนะเป็นอย่างไร และเราสามารถดูแลผู้เดือดร้อนได้หรือไม่ ก็ไม่แน่ใจว่าจะกลายเป็นกระบวนการทางสังคม หรือว่าก็เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการกฎหมายได้ว่า ให้มีกลไกดูแล อันที่ 3 ระบบข้อมูล พี่ศรีสว่างบอกว่าเราควรจะต้องเอาเหยื่อเป็นตัวตั้ง ดิฉันไม่แน่ใจเรื่องข้อมูล ตอนทำเรื่องสิทธิเด็กตอนแรกๆ เราไม่สามารถไปเอาตัวเลขหรือเอา case ที่คือเขาบันทึกไว้โดยเอาผู้ต้องหาเป็นตัวตั้ง พอเราอยากได้ข้อมูลเด็กที่เป็นเหยื่อ ก็ไม่มี เพราะเขาไม่ได้เก็บข้อมูลเหยื่อ เขาเก็บข้อมูลผู้ถูกกล่าวหา แต่ได้ทราบว่า ท่านวันชัย ได้ไปช่วยจัดการตรงนั้นให้ดีขึ้นแล้ว ตั้งแต่ตอนแจ้งความว่าต้องมีระบบทั้งผู้ถูกกล่าวหาและผู้ถูกกระทำ ตอนนี้ไม่ทราบว่าทั่วถึงหรือยัง และดิฉันคิดว่าระบบข้อมูลแบบนั้นยังเป็นสิ่งที่น่าที่จะเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการร่างกฎหมายอันนี้ แล้วเรื่องสุดท้ายก็คือ ในการเลือกตัวอย่างก็เห็นด้วยกับที่ท่านอาจารย์ว่า ว่าเราอาจจะดูทั้งกรณีที่เขาไม่แจ้งความเพราะอะไร กรณีที่ยอมความเพราะอะไร กรณีที่แพ้ความเพราะอะไร นอกเหนือจากกรณีที่ได้ทำ

นางศิริพร สะโครบาเน็ค

: ตอนนี้เรากำลังสนใจเกี่ยวกับกรณีที่ผู้หญิงถูกกระทำความรุนแรงแล้วสู้กลับโดยฆ่าสามี รู้สึกว่ามีขั้นตอนของความไม่ยุติธรรมหลายอย่าง อย่างเช่นเป็นต้นว่าอย่างที่คุณสุเพ็ญศรี ยกมาว่า การแจ้งความดำเนินคดีจะคล้ายเป็นคล้ายๆ เป็นฆาตกรรม แล้วอีกประเด็นหนึ่งก็คือ เมื่อผู้หญิงถูกจับไปแล้ว กระบวนการให้ความช่วยเหลือต่อครอบครัว ในเมื่อพ่อก็ตายไปแล้ว แล้วลูก เพราะว่าเราพบว่าแม่ตอนที่ถูกจับไป ลูกถูกข่มขืน เพราะว่าไปฝากคนเลี้ยงดูเอาไว้ ก็มีการข่มขืน แล้วก็เราพยายามที่จะรวบรวมข้อมูลตรงนี้ ในศาลไม่มีการจำแนกว่าผู้หญิงที่ถูกจับกุมเพราะว่าฆ่าสามี มีเท่าไหร่ กี่ราย ตรงนี้ไม่มี คิดว่าอยากจะให้มีประเด็นนี้ฝากไว้ด้วย และอีกอันหนึ่งก็คือว่า อย่างที่คุณหมอบอกว่า น่าจะดูว่าทำไมถึงไม่ถึงศาล ไม่มีการฟ้องร้อง บางที ไปไม่ถึงศาล เพราะมีกระบวนการทางสังคม อะไรอย่างนี้เข้ามาแทรกแซงทำให้สามารถที่จะเจรจากันได้ ก็น่าจะต้องดูด้วยว่าแล้วผลที่เกิดขึ้นเป็นอย่างไร แล้วดีหรือเปล่า ถ้าไม่ต้องเอาคดีทุกคดี กรณีทุกกรณีขึ้นไปสู่ศาล มีแนวคิดอันหนึ่งของพวกสตรีนิยมด้วย ที่ไม่เชื่อว่ากฎหมายจะแก้อะไรได้ เราก็เลยคิดว่าน่าจะหาทางเลือกอื่นๆ ในการที่จะแก้ไขปัญหาเรื่องความรุนแรงในครอบครัว และทีนี้ดูโจทย์ หน้า 6 โจทย์ของการวิจัยอันนี้ ซึ่งเราก็สนับสนุนอย่างมาก ก็เลยคิดว่าวิธีการถ้าบอกว่าทางผู้ดำเนินการศึกษาวิจัยจะทำจดหมายไปถึงองค์กรที่ทำงานในเรื่องนี้ว่าให้เขารวบรวม ขอความร่วมมือให้เขารวบรวมกรณีความรุนแรงในครอบครัวที่เกิดขึ้น แล้วให้เขาช่วยวิเคราะห์สังเคราะห์แล้วก็ส่งมา ดิฉันคิดว่าจะทำให้ฐานข้อมูลมากกว่า 10 ราย และช่วยดูว่า trend ของจะเป็นอย่างไรด้วย ซึ่งอันนี้ทางมูลนิธิผู้หญิงก็ยินดีที่จะรวบรวมกรณีเหล่านี้ให้ได้ และเห็นด้วยกับพี่ศรีสว่างว่าน่าจะต้องมีคำนิยามร่วมกันกับคนที่ทำงานวิจัยในแต่ละมิติว่าความรุนแรงในครอบครัวนี้หมายถึงอะไร และต้องการที่จะครอบคลุมอะไร

นางสุกัญญา หาญตระกูล

: ดิฉันมีสองประเด็น ประเด็นแรกคือ ตอนนี้มีรถด่วนวิ่งอยู่ 2-3 ขบวนในเรื่องนี้ กระทรวงสาธารณสุขด้วย และทางกฎหมายด้วย และยังมีมิติทางสังคม ทางมนุษยวิทยา ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นอีก ใจดิฉันคิดว่าอยากจะให้รถด่วนขบวนที่ว่าด้วยเรื่องการดูแลทางสุขภาพ กระบวนการสงเคราะห์ การสร้างนักวิชาการ การสร้างสิ่งแวดล้อมต่างๆ เป็นรถด่วนขบวนที่ไปก่อน แล้วกฎหมายถึงตามมา และถ้าหากว่าจะต้องมีกฎหมายอะไรเกิดขึ้น ก็ขอให้เป็นกฎหมายเครือข่ายแมงมุมที่อาจารย์ที่ธรรมศาสตร์พูดถึง คือให้มีอย่างนั้นก่อนที่จะมาเอาเงื่อนไขต่างประเทศมาบอกให้ทำอย่างนั้นทำอย่างนี้ และทำไม่ได้สักอย่างในความเป็นจริง นี่คือประเด็นที่หนึ่งที่อยากฝาก ประเด็นที่สอง เป็นเรื่องเล่าว่า ไม่ทราบว่าคนอื่นฟังแล้วจะเกิดความคิด ข้อสรุปอย่างไร ดิฉันเองพอไปฟังเรื่องนี้ พอพบเรื่องนี้ ประมาณ 3 ปีมาแล้ว และก็ยังค้างอยู่ในใจแล้วก็ทำให้เกิดกระบวนการคิดใหม่ แต่ยังไม่ได้ทำใหม่เลย เกิดแต่กระบวนการคิดใหม่ขึ้นมาว่า แล้วเราจะไปคิดต่อไปได้อย่างไร เรื่องเกิดที่ร้อยเอ็ด เป็นผู้นำชุมชนหญิง เป็น อบต. ด้วย มีบทบาทหลายอย่าง ทีนี้เรื่องที่ดิฉันสนใจเป็นเรื่องที่ผ่านมาเท่านั้นเองในบรรดาเรื่องอื่นต้องไปเยี่ยม บักเจ้ย ซึ่งติดคุกอยู่ ตำรวจเอาตัวไป ดิฉันก็ถามว่า เรื่องมีมาอย่างไร เขาก็เล่าว่า เริ่มต้นสุดบักเจ้ยกับบักต้อยก็เป็นเพื่อนอยู่ในหมู่บ้าน รักใคร่ชอบพอกัน แล้วตามประสาหมู่บ้านเล็ก พ่อแม่ก็ชอบพอกัน ไปมาหาสู่กัน ไปดำนาด้วยกัน ฟังเพลงจากทรานซิสเตอร์เครื่องเดียวกัน แต่มีวันหนึ่ง บักเจ้ย นอนฟังเพลงอยู่ บักต้อยเข้ามาถึงแล้วบอกว่า เปิดเบาๆ หน่อยได้มั๊ย หนวกหู บักเจ้ยก็บอกว่าเขาอยากฟัง จะทำอะไร ก็ไม่หรี่เสียง จนกระทั่งพักหนึ่ง บักต้อยก็เรียกไอ้เจ้ย ทำไมมึงถึงไม่หรี่ลง ไอ้เจ้ยก็

หันหน้ามาก็บอกว่า ก็กูไม่หรี่ ปรากฏว่าบักต้อยก็ยกพร้าขึ้นมาจะฟัน บักเจ้ยก็เบี่ยงหลบ แต่ในที่สุดมันก็ฟันเข้าตรงหน้าผากหน่อยหนึ่งจนได้ เป็นรอย เป็นแผล ทีนี้เลือดตกยางออกแล้วเกิดอะไรขึ้น พอเกิดขึ้นอย่างนี้ สิ่งแรกที่เกิดขึ้นตอนนั้น หมู่บ้านไม่ไกลจากสถานีตำรวจ แล้วก็เรียกตำรวจมาเพราะเลือดตกยางออกแล้ว ตำรวจก็ต้องจับ ข้อหาทำร้ายร่างกาย เจ้าคนทำร้ายร่างกายไป เรื่องก็ขึ้นไปตามกระบวนการยุติธรรม พ่อแม่ของทั้งสองฝ่ายเลิกไปมาหาสู่กัน โกรธแค้นกัน เด็กสองคนนี้ก็โกรธแค้นกัน เริ่มไม่อยู่ในกลุ่มเดียวกัน แต่หมู่บ้านมันเล็กมันก็ยังต้องไปมาหาสู่กัน พ่อแม่ของฝ่ายที่ลูกถูกจามหน้าไป อันนี้เรื่องออกทีหลัง เขาก็พูดให้ลูกให้รู้ว่า ไปทำยังไงมาถึงได้ถูกเพื่อนจามหน้า อย่างนี้ มีแต่การผูกใจเจ็บ ความแค้นขึ้นอยู่เรื่อยๆ จนมาถึงวันหนึ่ง คนที่ถูกแค่ขวานจาม เอาผมลงมาปิดเท่าไหร่มันก็ยังเห็นอยู่ และทุกคนก็ย้ำสิ่งนี้ ความเคียดแค้นก็พุ่งขึ้นเรื่อยๆ วันหนึ่งก็ไปฆ่าเจ้านั่น พอไปฆ่าแล้วตำรวจก็ต้องมาแล้ว เจ้าเจ้ยก็ต้องไปติดคุก สิ่งซึ่ง อบต. ผู้หญิงคนนี้คิดก็คือว่า พอหลังจากคนหนึ่งเสียลูกชายไป ลูกชายอีกคนหนึ่งไปอยู่ที่สถานีตำรวจ พ่อแม่สองฝ่ายเพิ่งรู้ ถึงหันหน้าเข้าหากัน ฉันเสียลูก ลูกเธอก็ไปเป็นอย่างนี้อีก ทำให้ อบต. ผู้หญิงคนนี้คิดว่าทำไมหนอตอนที่เกิดแค่ขวานจามหน้ากันครั้งนั้น จึงไม่มีพิธีสู่ขวัญให้พ่อแม่สองฝ่ายมาหากัน แล้วให้ลูกฝ่ายที่ไปจามหน้าเขา ขอขมาลาโทษแก่พ่อแม่ของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งจะเกิดกระบวนการรับรู้ การระลึกผิด การสำนึกผิด การยกโทษ สิ่งนี้จะเป็นกระบวนการซึ่งเขาเชื่อว่าถ้าเพียงแต่ทำสิ่งนั้น เรื่องมันคงยังไม่เกิดมาถึงตรงนี้ ดิฉันก็ถามต่อว่ากระบวนการที่เรียกสู่ขวัญของชาวบ้านเหล่านี้ เป็นอย่างไรมาอย่างไร เขาบอก ก็ทำกันมานานแล้ว แต่หลังๆ มาก็หายไป เสร็จแล้วเราก็คุยกันเรื่องอื่นต่อไป แล้วก็จากกันไป ก็เป็นการบ้านที่ดิฉันคิดว่า เราเคยตั้งคำถาม เมียถูกตบถูกตี ผัวตบ ลูกสาวเคยบอกพ่อแม่ของตัวเอง ลูกสาวเคยบอกพ่อแม่ของสามี สังคมของเรายังมีพ่อแม่อยู่ พ่อแม่ฝ่ายหญิงฝ่ายชาย กลไกอันนี้สังคมยังใช้ได้อยู่ แม้กระทั่งในเมืองก็ตาม โทรศัพท์เรายังพูดกับพ่อแม่สามีอยู่ อะไรทำนองนี้ กลไกอันนี้เรายังจะเอามาใช้ได้หรือไม่ เพื่อประโยชน์ของการรับรู้ การสำนึกผิด การยกโทษ เป็น caution เป็นอะไรก็แล้วแต่ในกระบวนการสังคม และในทำนองเดียวกันนั้นอาจจะเป็นกระบวนการ เช่น ร้องทุกข์ แทนที่จะเป็นศูนย์ร้องทุกข์ แต่หมายความว่าพ่อแม่แต่ละฝ่าย ญาติผู้ใหญ่แต่ละฝ่ายเป็นพยานได้ ถ้าหากว่าวันหนึ่งเรื่องถึงกระบวนการศาล แทนที่จะปล่อยให้จนกระทั่งเรื่องแดงมาแล้ว พอย้อนกลับไปไม่มีพยานหลักฐานเลยว่า เคยเกิดขึ้นแล้ว เคยมีการทำร้ายร่างกาย ถึงขั้นๆ นี้แล้ว ดิฉันยังคิดว่า โจทย์อันนี้ หนึ่ง ดิฉันคิดในแง่ความรุนแรงทางเพศ ความรุนแรงในครอบครัว กลไกในครอบครัวไทยอะไรบ้าง ซึ่งหยิบมาใช้ได้อยู่แล้วจะใช้ได้มากขึ้นเพราะว่าตอนนี้ ขบวนการหมู่บ้านเรื่องเขื่อนปากมูล มีเรื่องราวในนั้นเยอะแยะ ไม่ใช่เฉพาะต่อต้านเรื่องเขื่อน มีการกระทบกระทั่งในหมู่บ้านมากมาย ในชุมชนนั้นก็สามารถที่จะหากลไกที่จะมาประนีประนอมกันหรือว่าจัดการกันได้ โดยไม่ต้องถึงตำรวจ หรือว่าให้รุนแรงขึ้น นอกจากนั้น ที่อาจารย์วิทูรย์บอกว่า ตัวบทกฎหมายเองนั่นแหละที่ไม่ยุติธรรม คือ ข่มขืนภรรยาได้ ดิฉันกลับรู้สึกมากขึ้นเรื่อยๆ ว่า กระบวนการตำรวจ กระบวนการศาลทั้งหมด inturn สร้างความรู้สึกเป็นศัตรูกันหนักขึ้นเรื่อย จะเอากันตายมากขึ้นเรื่อยๆ ก็ยิ่งแก้อะไรไม่ได้ อันนี้เป็นสิ่งซึ่งดิฉันคิดว่าสังคมตะวันตกก็เดินมาอยู่ทางตันตรงนี้เหมือนกัน แต่เขาโชคร้าย ที่เขาไม่มีเครือข่ายของครอบครัวและชุมชน ซึ่งบ้านเรายังมีอยู่ให้ใช้ เขาถอยกลับไม่ได้แล้ว แต่เรายังมีอยู่ เราต้องชูสิ่งนี้ขึ้นมาใช้ ก่อนที่จะมาถึงการให้รัฐเข้าไปจัดการสิ่งโน้นสิ่งนี้จากส่วนกลาง

อยากจะถามคนซึ่งทำงานด้านนี้ว่า พอถึงจุดที่ว่าผู้หญิงมาถึงหน่วยงานทั้งหลายแล้ว เขาเคยบอกพ่อแม่ของเขา หรือเคยบอกพ่อแม่ฝ่ายชาย เกิดการรับรู้ในกระบวนการ ซึ่งเหมือนกับตอนที่ไปขอหมั้น

แต่งงาน มีกลไกนั้นมาก่อนหรือไม่ อย่างน้อยที่สุดก็เป็นการสร้างพยาน เป็นการยับยั้งอะไรบางอย่าง ซึ่งเคยเกิดขึ้นบ้างหรือไม่

น.ส. ศรีสว่าง พั่ววงศ์แพทย์

: คือพอดีจำได้ว่า หมอยงยุทธ (เผอิญไม่มา) เป็นคนพยายามอธิบายพวก NGO ที่ไปทำงานเรื่องอย่างนี้ว่า จะต้องมีมุมมองอย่างไร กระบวนการวิธีการแต่ละขั้นตอน ควรจะต้องระลึกถึงอะไรบ้าง ไม่ใช่ว่ามาถึงต้องกฎหมาย หย่า ต้องสกัดมายังไง เพื่อให้คลี่คลายโดยเร็วที่สุด ไม่ใช่ปล่อย แล้วก็มาแก้กฎหมาย แล้วก็เอาผิด แล้วก็มาลงโทษ จะกลับไปตรงต้นทางอย่างไร

นางสุกัญญา หาญตระกูล

: จากประสบการณ์ก่อนที่จะมาถึงศูนย์ เขาเคยบอกคนอื่นนอกจาก……..

นางศิริพร สะโครบาเน็ค

: คือเห็นด้วยกับประเด็นที่คุณสุกัญญาพูด เพราะตอนนี้เรารู้สึกว่าคำตอบทั้งหลายทั้งปวงอยู่ที่ชุมชนและอยู่ที่ครอบครัว แต่ว่าจะไปถึงตรงนั้นได้ต้องตระหนักก่อนว่า อันนี้เป็นปัญหา ไม่อย่างนั้นก็จะใช้วิธีการที่บอกว่ายอมเถอะ เป็นผู้หญิงก็อย่างนี้แหละ เพราะทำไม่ดี สามีเขาถึงทุบตี ตรงนี้ก็ต้องบอกว่าให้คนรู้สึกว่าการไปตีหรือการใช้ความรุนแรงหรืออะไรอย่างนี้เป็นสิ่งผิด ไม่ควรกระทำต่อกัน ต้องมีวิธีการของครอบครัวหรือชุมชนที่จะไปช่วยแก้ แต่ว่าจะใช้วิธีการแบบเดิมไม่ได้ อย่างเช่นตอนนี้เราก็พยายามที่จะไปหา อย่างเช่นถ้าเกิดความรุนแรง ใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นแก้ปัญหาอย่างไรบ้าง เขาก็บอกว่า ถ้าเกิดการข่มขืนก็จะใช้วิธี ขอขมา แล้วก็สู่ขอแต่งงานกัน ซึ่งเรารู้สึกว่าอาจจะเกิดปัญหาอย่างอื่นๆ ตามมา เพราะฉะนั้นเราต้องวิเคราะห์ด้วย คิดว่า และก็รู้สึกว่าส่วนใหญ่ผู้หญิงถูกจนแบบ ขวานจามมา อะไรอย่างนี้ หรือว่าถูกเตะซะจนลำไส้ต้องไปตัด เรารู้สึกอะไรอย่างนี้ แต่ผู้หญิงก็ยังบอกว่า ไม่แต่ก็อยากจะให้มีคนไปช่วยไกล่เกลี่ย หาหลักประกันว่าต่อไปสามีอย่าทำอย่างนี้อีกนะ เราเคยมีให้ทนายมาช่วยแล้วทำข้อตกลงกัน ซึ่งเราไม่รู้ว่าในทางกระบวนการยุติธรรมนี่ใช้ได้หรือเปล่า แต่อันนั้นคือสิ่งที่ผู้เสียหายต้องการและพยายามที่สนองเพื่อไม่ให้ทุกเรื่องไปสู่ศาล เพราะว่าพอไปถึงศาลแล้วก็เป็นเรื่องยาว และก็คิดว่าความยุติธรรมก็ไม่แน่ว่าผู้หญิงจะได้รับความยุติธรรมทุกขั้นตอน

น.ส.สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง

: ขออนุญาตแลกเปลี่ยน คือเห็นด้วยกับพี่ศิริพร ว่า สิ่งที่ยากที่สุดจากที่ทำงานมา 20 ปี แล้วมาอยู่ในประเภทในเรื่องความรุนแรง 3 ปี มีความรู้สึกว่าสิ่งที่ถูกบอก (ม้วน 4 หน้า A) ชุมพร ระยอง กับที่อื่นก็ประปรายในการที่จะดูแลช่วยเหลือ แต่เพราะว่าถ้าหากว่าคนทำงานเข้าใจ และมีวิธีการที่ไปใส่ข้อมูลให้ผู้หญิงสามารถตัดสินใจได้ วิธีการนี้จะดีมาก ซึ่งในส่วนของที่ให้นักศึกษาทำวิทยานิพนธ์ตลอดจนประสบการณ์ของมูลนิธิที่เวลาเราช่วยผู้หญิงเสร็จแล้ว เราช่วยในระดับปัจเจกแต่ว่าในเรื่องของความมั่นคงทางเศรษฐกิจในวิธีการที่ผู้หญิงเหล่านี้จะไปแนะนำคนอื่น เราก็ทำเป็นกระบวนการกลุ่มเรียกว่า Women Club ซึ่งขณะนี้เราพยายามใช้คนพวกนี้คล้ายๆ เป็นวิทยากร หรือแม้แต่เป็นคนที่

คอยช่วยบริการเวลาจำเป็นที่จะต้องแจ้งความ ทุกจันทร์ พุธ ศุกร์ เขาจะมานั่งทำงานที่มูลนิธิ เราก็ให้เขาพาไปด้วย พาไปโรงพัก พาไปโรงพยาบาล แล้วท้ายที่สุดเวลาเราไปที่โรงพยาบาลเราก็จะอ้างอิงนโยบาย เรื่องของ one stop crisis center เพื่อที่จะขอยกเว้นค่ารักษาพยาบาล ซึ่งตรงนี้เป็นเรื่องที่สำคัญมาก ถ้าผู้หญิงถูกทำร้าย ผู้หญิงถูกข่มขืน ไปโรงพยาบาล เขาเสียเงิน 30 บาททุกโรค เขาไม่กล้าเข้าไป ไปถึงปุ๊บตามเข้าไปดู หมอมาตรวจ 1 คน หมอฝึกหัดอีกประมาณ 5 คน ถามผู้หญิง ถามเด็กว่าหมอคนที่เป็นตัวเจ้าของไข้กับหมอคนที่มายืนข้างๆ เขาพูดคุยยังไง เขาบอกว่าหมอเจ้าของไข้นี่ดีมาก แต่หมอที่ ขออนุญาตใช้ว่าหมอเป็นแผง เข้ามารุมมาตุ้ม ซึ่งตรงนี้ทั้งหลายทั้งปวง เป็นเรื่องของการทำความเข้าใจและสร้างความเข้าใจของคนทำงาน ตลอดจนในเรื่องของกระบวนการสังคม และถึงเวลาที่สังคมไทยจะต้อง เรียกว่าให้คุณค่ากับผู้หญิงที่ผ่านพ้นความรุนแรง และก็อยากจะเสนอ พูดแล้วก็อยากจะเสนอว่าทั้งหลายทั้งปวง ถึงแม้ว่าพวกเราจะเก่งกาจขนาดไหนก็ตาม สิ่งที่อยากจะเห็น สิ่งที่อยากจะบอกก็คือว่า หลังจากเรารวบรวม case study คือจริงๆ อยากจะให้ทำก่อน case study ด้วยซ้ำไป ถ้าสมมติเรามี case อยู่ในมือในใจ ตลอดจนบรรดาพวกที่ทำงานเกี่ยวข้องทั้งหลายไม่ว่าจะเป็นแพทย์ อัยการ ผู้พิพากษา ตำรวจ ให้มาทำ focus group ของกลุ่ม ซึ่งประสบการณ์ของมูลนิธิผู้หญิง กับมูลนิธิเพื่อนหญิง เราพบว่าผู้หญิงเหล่านี้สามารถที่จะบอกสิ่งที่เกิดขึ้นแก่เขา และวิธีการที่เขาอยากจะเห็น วิธีการที่เขาอยากจะหาทางออก ซึ่งคิดว่าน่าจะเป็นประสบการณ์ที่ตรงและก็มีประโยชน์ และทำให้สังคมไทยเกิดความเข้าใจ เพราะไม่อย่างนั้นไปตรงไหนก็จะบอกว่า พวกวิทยานิพนธ์ อย่างของอาจารย์กิติยาก็บอกว่า พวกคนไม่มีครอบครัว อยากใช้คำเดิม คนไม่มีผัว และงานวิจัยข้าวเจ้า จะไปใช้ข้าวเหนียวไม่ได้ เผอิญเราไปทำในจังหวัดที่ผู้ชายมีเมียมากแล้วไม่รับผิดชอบและไปทำผู้หญิงท้อง และก็ตำแหน่งคนเหล่านี้สูงมาก เป็นข้าราชการระดับสูงของอำเภอ คุณอุษา ผู้จัดการมูลนิธิผู้หญิง ถูกสบประมาทและเพื่อนหญิงก็โดน ถูกเขาด่าเหมือนกัน เราพาผู้หญิงไปร้องเรียนท่านปลัดมหาดไทย เพราะว่านายคนนี้เขาเป็นนายอำเภอ พาเขาไปปุ๊บ เขาก็โทรศัพท์มาตรงเขาบอกว่า มูลนิธิเกี่ยวอะไร คุณเกี่ยวอะไรด้วย เรื่องของผม เรื่องครอบครัวของผม ถูกด่ากลางคันมาทางโทรศัพท์ก็มีความรู้สึกว่า คนเหล่านี้ถ้าหากว่าประสบการณ์ของผู้หญิงไม่ถูกเปิดออก ประสบการณ์ในนี้ที่นี้หมายถึงว่า ประสบการณ์ทั้งเป็นประสบการณ์ที่กำลังเข้าสู่เหตุการณ์กับประสบการณ์ผ่านพ้น และที่สำคัญก็คือว่า ผู้หญิงที่ประสบความรุนแรงขนาดนี้ ไม่ว่าจะเป็นระดับความรู้สูงจนความรู้ต่ำ เขาไม่ค่อยเห็นประสบการณ์ของลูกผู้หญิงด้วยกันที่ผ่านพ้น ก็อยากจะให้งานวิจัยชิ้นนี้ก่อนที่จะ กฎหมายมันได้ยากลำบาก แต่ถ้าหากเราทำ focus group สำหรับผู้หญิงที่ผ่าทางตันแล้วรอดพ้นได้ มันจะเป็นคุณูปการต่อผู้หญิง ไม่ต้องไปฆ่าสามี ไม่ต้องไปจับลูกยัดตู้เย็น ไม่ไปคลอดลูกตัวเอง และก็ปล่อยลูกทิ้ง มีความรู้สึกว่าทำงานมาก็ไม่ค่อยอยากประชุมสัมมนาและทำงานวิจัยเสร็จแล้วผู้หญิงก็ยังต้องไปฆ่าสามี นึกภาพอย่างนี้ตลอดเลยว่า 3 ปีที่มาทำงาน และเห็นสภาพผู้หญิงถือมีดกระซวกสามี ไปโรงพักก็ถูกตำรวจจัดการผู้หญิงอีก เขาถูกความรุนแรงซ้ำแล้วซ้ำเล่า

พ.ต.ท.พญ. จันทนา วิธวาศิริ

: ฟังมาไม่รู้ว่าตำรวจจะเป็นผู้ร้ายหรือพระเอก ไม่ค่อยแน่ใจ จริงๆ น่าจะเป็นพระเอก แต่ว่าไม่ทราบเป็นอย่างไร กลายเป็นผู้ร้ายไปหมด ตำรวจเองมีข้อจำกัดในการดำเนินคดี เพราะว่าถ้าสมมติว่ามีการฟ้องร้องแล้ว ลงประจำวัน จะต้องดำเนินคดีให้เสร็จสิ้น ถือเป็นระเบียบของกรม ถ้าสมมติว่าคนไหนลงประจำวันแล้วทำคดีไม่สิ้นสุด การเลื่อนหมายก็จะไม่ผ่าน เพราะฉะนั้นระเบียบออกมาว่าใน

กรณีที่เป็น family ส่วนใหญ่ตัดไม่ตายขายไม่ขาด ในกรณีบางกรณี ถือว่า extreme ในวันนี้แต่อีกวันหนึ่งเขาก็ดูแลกันได้ มันก็จะมีปัญหาว่าก็เป็นนโยบายบอกว่าไกล่เกลี่ยให้มากที่สุด แต่ถ้าสมมติว่าเปิดช่องบอกว่าลงประจำวันแล้วให้ modify ว่าทุกคนตกลงกันได้ มันก็มีหลักฐานอยู่ มันก็จะเป็นช่องทางหนึ่งซึ่งโฆษกกรมตำรวจได้เคยกล่าวเอาไว้ อันนี้ไม่ได้พูดเอง และอีกอันหนึ่งก็คือ ความยุ่งยากในพระราชบัญญัติ ต้องกราบขอบพระคุณอาจารย์วิทูรย์ ที่ทราบความยุ่งยากของเราเรื่องพระราชบัญญัติที่ออกมาใหม่ในปี 42 ให้เราต้องสอบพยานเด็กแบบมีเป็นพวง ตามอัยการ อัยการก็ไม่ว่างกลางคืน ตามนักจิต นักสังคม ก็ไม่ว่าง ตำรวจทำงาน 24 ชั่วโมง กลางวันเข้ารับเวร กลางคืนไม่ได้อยู่เวร จะมาสอบสวน อะไรยุ่งยากไปหมดเลย แล้วข้อกำหนดที่สอบพยานเด็ก ไม่ได้กำหนดเฉพาะผู้เสียหาย ผู้กระทำผิดด้วย ถ้าสมมุติว่ามีเด็ก 5 คน ข่มขืนกันในห้องเรียน อีก 6 คน อะไรอย่างนี้ เธอก็จะต้องสอบเป็นพวงเลย แล้วก็ฝากขังได้แค่ 3 วัน ไม่มีสิทธิ จะต้องทำให้ได้เร็วภายใน 3 วัน อัยการปิดคดี นักสังคมไม่มีตามไม่ได้ นักวิทยาตามไม่ได้ และกรณีนี้เป็นปัญหากับตำรวจอย่างมากมายเลย ไม่ใช่ตำรวจจะไม่ยินดีทำ ทำตามคำสั่งหมดทุกอย่าง แต่ปัญหามันอยู่ตรงนี้ ก็กราบขอบพระคุณอาจารย์ที่รู้ว่าปัญหามันมีอย่างนี้ พนักงานสอบสวนอยากจะให้เปิดช่องของกฎหมาย บอกว่าทำเฉพาะผู้เสียหายได้หรือไม่ ถ้าสมมติว่าเป็นคู่กรณีแบบเป็นผู้กระทำอายุ 18 แทบจะเป็นฆาตกรได้อยู่แล้ว ยังต้องมาเข้ากระบวนการอีก ทนไม่ค่อยไหวค่ะ และอีกอันก็คือว่า ในลักษณะของตำรวจ ไม่ใช่ตำรวจจะไม่อยากดูแล โถ เด็กน่าสงสารจะตายไปในบางเรื่อง แต่ตำรวจพูดไม่เป็น ตอนนี้เราก็กำลังพยายามให้เจ้าพนักงานสอบสวนมากฝึกอบรมกับเราเรื่องวิธีการสอบพยานที่เป็นเด็ก ให้เข้าใจการพัฒนาการของเด็กว่าในแต่ละขั้นตอนอายุควรจะพูดอย่างไร ลักษณะไหนควรจะพูดลักษณะไหนไม่ควรจะพูด อันนี้เป็นอะไรที่พยายามอยู่ ถ้าสิ้นปีนี้ก็จะได้ประมาณ พนักงานสอบสวนที่อบรมแล้วเกือบ ก็ประมาณเกือบ 200 ราย ก็น่าจะเห็นประโยชน์บ้าง แต่ว่าอย่างไรก็ตามน่าจะมีการเปลี่ยนแปลงบ้าง ในลักษณะของ neglected child ที่อาจารย์พูดมา เราเคยทำ เราไปจับแม่ซึ่งเอาลูกตะลอนๆ กลางถนน เอาไปตากแดดตากฝนอะไรอยู่ เราก็เอามา add mit เพราะว่าเด็กไม่สบาย พอไม่สบายครั้งที่สาม เราเริ่มมองแล้วว่ามันเกิดอะไรขึ้น คุยไปคุยมา ได้ข่าวว่าแม่นี่เอาเด็กตะลอนๆ กลางถนน เราไม่ให้กลับบ้าน เราแยกแม่แยกลูกเลย ก็ปรากฏว่าฟ้องร้องกันบี้แบน เราต้องหยุด เพราะว่าลักษณะที่เขาไปฟ้องร้องนี้เขาดูมีสุขภาพจิตดี แต่ที่เราได้พบก็คือลักษณะเขาไม่ปกติ เราส่งไปให้ analyse ว่าสมควรที่ได้รับการดูแล เป็นผู้ปกครองเด็กหรือเปล่า ตำรวจก็ยังมีขีดจำกัดในการดูแลอยู่ตรงนั้น อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าตำรวจจะทำงานไม่ได้ ถ้าทุกคนไม่ร่วมมือ และทุกคนไม่พยายามแจ้งเหตุ one stop crisis เป็นหน้าที่ของเราเหมือนกัน ในโรงพยาบาลตำรวจซึ่งเราคิดว่าทำค่อนข้าง work แต่ว่าด้วยลักษณะงานคือมีคนให้ข่าวได้เพียงคนเดียว เราไม่มีสิทธิ ศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็กของโรงพยาบาลเรา เรา work พอสมควร อย่าง NGO บางคนก็ได้รับการ consult รับ case ของเราไปหลาย case เหมือนกัน เราทำงานเป็นกลุ่มสหวิชาชีพที่เงียบกริบ แต่ที่เปิดเผยมาอย่างเจาะใจใส่จอ ซึ่งไม่เข้าใจเหมือนกันว่าเราช่วยเขาเต็มที่แล้ว แต่ด้วยสุขภาพจิตของเขาเองหรือเปล่าที่เป็นอย่างนั้น อันนี้ต้องฟังหูไว้หูอยู่เหมือนกัน

ด้วย scope ของงานวิจัยค่อนข้างกว้างมาก อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะทำอะไร scope กว้างอย่างนี้ การทำให้สำเร็จเป็นเรื่องยาก ก็ขออวยพรไว้ตรงนี้ อยากให้สำเร็จเหลือเกิน แต่ว่า scope ไม่รู้จะจับตรงไหน มันเป็นมหาศาล มหากาพ และถ้าทำได้สำเร็จช่วยส่ง paper ไปให้อ่านด้วย

น.ส.สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง

: พอมีส่วนที่จะต้องช่วยชี้แจงแทนผู้เสียหาย คือได้มีโอกาส มีคนพูดถึง ป. วิอาญาฉบับนี้เยอะแล้วคนที่เป็นจำเลยตัวจริงก็จะเป็น NGO ผู้หญิง ก็เลยอยากจะบอกว่า ขณะนี้ เป็นปัญหาเรื่องการจัดการของตำรวจ อัยการ และนักจิต นักสังคม เราพบว่าหลายจังหวัดเขาทำได้ดี ถ้าหากว่าแต่ละคนลดข้อขัดแย้งของตัวเองลงมา ขณะนี้ตำรวจก็อยากจะมีศูนย์ของตัวเอง อัยการก็มีศูนย์ของตัวเอง ประชาสงเคราะห์ก็มีศูนย์ของตัวเอง แล้วทั้งหลายทั้งปวงใน ป. วิอาญา ไม่ได้บอกเลยว่า สอบเฉพาะที่โรงพักไปตรงไหนก็ได้ ทีนี้ไปตรงไหนก็ได้ ทุกคนอยากจะมีห้องของตัวเอง ก็เที่ยวไปขอเงินชาวบ้านชาวเมืองเขามา เสร็จแล้วก็ ต้องบอกว่าบางคนฮั้วกัน และก็กีดกันฝ่ายตำรวจ ขออนุญาตพูดอย่างนี้นะ เพราะว่าพูดจากสิ่งที่เราไปดูหลายที่ และเราพบว่าหลายที่ที่จะทำงานได้ดี ตรงนี้ต้องมีกระบวนการจัดการ ใน ป. วิอาญาบอกว่า ให้คำนึงถึงภาวะจิตใจ กระบวนการสอบถามนี้จะต้องให้นักจิตหรือนักสังคม แต่ท้ายที่สุดเหมือนกับสอบวิทยานิพนธ์ เด็กตำรวจ อัยการ นักสังคม ห้องสอบก็ยังมีคนเอาวิดีโอไปจับหน้า หรือแม้แต่ case พ่อกับลูก แทนที่จะดูเรื่องละเอียดอ่อน ไม่ใช่คนอยู่เยอะแยะ กรณีข่มขืนเป็นเรื่องที่จำเป็นสำคัญมากว่า คนมานั่งเป็นแผง แล้วให้เขาพูดเรื่องเขาเกิดเหตุการณ์ เขาคงไม่อยากจะพูด อยากจะเล่า มันคงจะต้องมีกระบวนการที่เจ้าหน้าที่คนทำงานจะต้องมีความเข้าใจ แล้วก็ไม่ต้องไปคิดว่าขณะนี้นักสังคม นักจิต ของเรามีน้อย วิธีการที่ NGO ทำ ก็ไม่ใช่มีพื้นทางด้านจิตวิทยาหรือมีพื้นทางด้านสังคม เรามาฝึกฝน เราก็พยายามจะเข้าใจตัวผู้เสียหายว่าเราควรจะดูแลเขาอย่างไร และในขณะเดียวกัน one stop crisis center ไม่ว่าจะเป็นตำรวจ โรงพยาบาล หรือแม้แต่ศูนย์พิทักษ์เด็กของกรมตำรวจที่เปลี่ยนชื่อใหม่ เราคาดหวังว่าคนเหล่านี้จะทำหน้าที่ดูแลเบื้องต้น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องความรุนแรงในครอบครัว หรือแม้แต่กรณีข่มขืน แต่ท้ายที่สุดเนื่องจากว่าทุกคนถูกบอกว่างานของตัวเองนั่นแหละไม่ต้องไปเปิดเผยกับใคร และวิชาชีพที่ไม่ค่อยปรึกษาชาวบ้าน ต้องบอกว่าตำรวจจะมีมากที่สุด ตำรวจจะไม่ค่อยปรึกษา แล้วคิดว่า อันนี้ต้องขออนุญาตคุณหมอด้วย และพูดพาดพิง เนื่องจากว่าประสบการณ์ตลอด 3 ปี ที่ลงไปทำงานกับตำรวจ เราพบว่าตำรวจถ้าฝึกแบบเรา ฝึกให้เข้าใจ และก็ตำรวจไปเรียน women study โดยตรง ปริญญาโทที่เชียงใหม่ คนนี้เขากลับมีมุมมองที่เข้าใจและก็ดูแลบริการ case ได้ดี แต่ถ้าตำรวจไม่เข้าใจประเด็นเรื่องผู้หญิง ไม่เข้าใจประเด็น Gender เลย ขออนุญาตเอ่ยชื่อ ตำรวจชุมพร ระดับพันตำรวจโท ขออนุญาต อาจจะพูดประเด็นที่มันไม่เกี่ยวข้องกับความรุนแรงในครอบครัว แต่ว่าเป็นเรื่องตำรวจ เด็กผู้หญิงอายุ 12 ก็ตัวเล็กๆ ผอมๆ ถูกครูอนาจาร ครูลวนลาม ครูใช้มือจับที่หน้าอก ตำรวจเขาพยายามจะถามว่า ถ้าเป็นเรื่องที่ครูทำต้องจำได้สิ เด็กอายุ 12 เด็กเห็นครูเดินเข้ามาเขาเกิดอาการช็อคแล้ว ผู้หญิงที่ประสบความรุนแรง ถูกข่มขืนหรือว่าถูกอนาจารเกือบจะถูกข่มขืน แค่เอ่ยชื่อของนายคนที่ทำ แม้แต่พ่อตัวเอง แค่แว๊ปมาเกิดอาการช็อค มันลืมหมดแล้ว พูดไม่ถูก พูดไม่ออก และเวลาเด็กพูดไม่ถูกพูดไม่ออก สับสน ตำรวจเขาบอกว่า เอ๊ะ จริงไหมนี่ คือเด็กไปเล่าให้แม่ฟัง แม่เป็นผู้ใหญ่ ความจำดีกว่า ก็เล่าได้เป็นฉากๆ ตำรวจรายนี้ก็มองว่า อันนี้เตี๊ยมพยานกันหรือเปล่า รายนี้เขาบอกครูหยุย คดีเด็กยอมความไม่ได้ แกก็ไปเป็นคนที่พยายามจะจัดการให้เกิดการยอมความ เพราะเขาไม่ว่าตัวตำรวจคนนี้หรอก เพราะว่าคนที่ไปบอกตำรวจที่จะให้เคลียร์คดีก็เป็นระดับผู้ใหญ่บ้าน ระดับอาจารย์ใหญ่ พอเหตุการณ์เกิดขึ้นทั้งหลายทั้งปวง รักษาหน้าตา จังหวัดอธิบดี อะไรต่างๆ หมดเลย แต่ไม่เคยคำนึงถึงจิตใจผู้ถูกกระทำ หรือเป็นผู้เสียหาย และทั้งหลายทั้งปวงก็จะบอกว่า กฎหมายเขียนไว้แค่นี้ มันเป็นข้อจำกัดอย่างนี้ ประเด็นความรุนแรงในครอบครัว ถ้าหากว่าคนทำงาน มองแต่ยึดตัวบทเป็นหลักเหมือนกับตีความกฎหมายอาญา คุณจะไม่เข้าใจเลยว่าผู้หญิงเขามีความต้องการอะไร อันนี้พูดจากประสบการณ์และก็พอจะมีพื้นฐานกฎหมายอยู่บ้าง และก็ไป

ทำงานจากการปฏิบัติ เพราะไม่ค่อยจะเชื่อคำบอกเล่าว่าคนนี้ดี คนนี้ไม่ดี แต่เกิดจากการไปทำงานจริง ตามไปตั้งแต่ชั้นโรงพัก โรงพยาบาล ตลอดจนศาล และก็ตามไปยังบ้านพักที่ผู้หญิงอยู่ เราพบว่าสิ่งที่จะทำให้ผู้หญิง แก้ไขปัญหาให้ผู้หญิงได้ หรือแก้ไขปัญหาเด็กได้ ลำดับแรกความเข้าใจของคนที่เขาเข้าไปหา และเกิดความเข้าใจ ตรงนี้จะเป็นการที่ทำให้เขาสะดุดอยู่กับวิกฤตที่เขาผ่านพ้น และทุกคนก็จะบอกว่า ไม่ว่าจะเป็นหน่วยงาน NGO หน่วยงานราชการจะพูดเหมือนกันว่าตัวเองมีระบบ มีระเบียบอยู่ พอผู้หญิงเข้ามาแตะว่า อันนี้คุณบริการไม่ดีแล้วนะ ทุกคนก็จะแสดงระเบียบในการทำงาน แม้แต่การรถไฟ หรือแม้แต่ ขออนุญาตโรงพยาบาลตำรวจ เพราะว่ารายนี้ได้คุ้นเคยกับเขามาเป็นระยะเวลามาพอสมควรที่เขาเกิดเหตุการณ์ ตลอดจนโรงพยาบาลทั้งเอกชนทั้งของรัฐที่เราตามไปดูกรณีที่เกิดเหตุการณ์ความรุนแรง เราพบว่าที่สำคัญระเบียบนี่ดีมาก แต่คนที่ปฏิบัติต่างหากที่ไม่เข้าใจและก็ทำให้เกิดเหตุการณ์ซ้ำแล้วซ้ำเล่า เราก็มีการต้องนั่งพูดคุยกัน เราก็พยายามจะใช้ประสบการณ์ของผู้หญิงที่เขาตกเป็นเหยื่อมาบอกมาพูดว่า ถึงเวลาที่คนทำงานจะต้องเข้าใจอย่างจริงจัง และก็ดึงกระบวนการมีส่วนร่วมทางสังคมเข้ามาช่วย หลายๆ ที่เราพยายาม ที่เราลงไปทำงานเราก็จะบอกว่า พวกเราไม่ใช่ผู้เก่งกาจ ผู้หญิงต่างหากคือผู้ที่จะต้องอยู่ เพราะฉะนั้นวิธีใส่กระบวนการ (หน้า B) ไม่สามารถให้ข้อมูลเพื่อจะนำไปสู่การตัดสินใจของเขาได้ เพราะว่าเราจะไปตัดสินใจแทนเขา ก็จะเกิดความยุ่งยากในการทำงานเป็นเรื่องของปัญหา เป็นเรื่องวังวน ถึงเสนอแนะว่าวิธีการที่จำเป็นที่สำคัญก็คือการทำ Focus group สำหรับคนกลุ่มนี้โดยเฉพาะ เสร็จแล้วให้คนที่เป็นวิชาชีพที่เกี่ยวข้องมาฟังดู และเอาประสบการณ์ของเขาประกอบเพื่อยกร่างกฎหมาย หรือเพื่อยกร่างระบบบริการ

ดร.มาตาลักษณ์ เสรเมธากุล

: ดิฉันมีข้อเสนอแนะอยู่ 4 ประการ ซึ่งดูจะเป็นข้อสรุปมากกว่า แต่ก่อนที่จะเสนอแนะ อยากจะขอตอบคำถามแทนผู้วิจัยในเรื่องของ scope งาน ดิฉันคิดว่าคงไม่ใช่เรื่องใหญ่ ถ้าเรากำหนดขอบเขตหรือคำนิยามให้ชัดเจนด้วยแล้ว เป้าหมายของเราชัดเจนแล้ว ปัญหาการทำงานจะลดลงไป ในส่วนของบทบาทภาระของเจ้าหน้าที่ตำรวจ น่าเห็นใจมาก เพราะว่าจริงๆ แล้ว ตามเรื่องของการแก้ไขเรื่องการสืบพยานมาตั้งแต่ต้น เรากำลังเวียนกลับไปที่เดิม เพราะเริ่มจากการคุ้มครองผู้เสียหายจากการถูกละเมิดทางเพศ พอเข้าไปสู่รัฐสภาก็บานปลายไปจนคุ้มครองเด็กถึง 3 สถานะ เมื่อจะปรับแก้กฎหมายเราก็คงดีขึ้น เพราะว่าจริงๆ แล้วเราเริ่มจากจุดเล็กๆ แล้วพยายามทำให้คลุม ปัญหาที่เกิดขึ้นในทางปฏิบัติ ทำไม่ได้ แต่ถ้าเราเริ่มจากตรงนี้แล้วทำให้เสร็จก็คงดีขึ้น ในส่วนของกฎหมายฝรั่งเศสที่พูดไปเมื่อสักครู่นี้ ไม่ใช่กฎหมายเกี่ยวกับการลงโทษปราบปราม หรือป้องกันแต่เป็นกฎหมายในเชิงปฏิบัติ ถึงเรียกกฎหมายใยแมงมุม เป็นเรื่องที่อยากจะฝากไว้ เพราะว่าไม่อยู่ในขอบเขตงานวิจัย แต่อาจจะเป็นสิ่งที่เป็นบันไดขั้นต่อๆ ไป การทำงานกับหลายกลุ่ม และเห็นด้วยกับคุณหมอว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้ทำงานหลายกลุ่มต้องคุยกัน เพราะว่าจริงอยู่ว่าเราไม่สามารถทำงานคนเดียวได้ แต่การทำงานหลายๆ กลุ่ม ถ้าไม่คุยกัน เป้าหมายไม่เหมือนกันแล้ว ปัญหาที่ตามมา จะใช้ไม่ได้ และจะตีกันเองในหลักการวัตถุประสงค์ เป้าหมาย

ปัญหาความเข้าใจในเชิงปฏิบัติ เป็นสิ่งที่สำคัญ กฎหมายที่ออกมาใช้ไม่เหมือนกัน ตีความแล้วแต่มุมมองของแต่ละวิชาชีพ ปัญหาก็คือ เป้าหมายที่เราต้องการคุ้มครอง คือผู้ที่ได้รับประโยชน์ จะไม่ได้ประโยชน์เต็มที่ วิธีการแก้ไขก็คงต้องจัดอบรม ซึ่งก็ติดขัดงบประมาณบ้าง มีนายตำรวจอยู่กลุ่มหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับการสืบสวนสอบสวน ศึกษาปริญญาโทอยู่ที่คณะสังคมสงเคราะห์ รับการอบรมในเรื่อง

สืบพยานเด็ก รุ่นแรกจบไปแล้ว แต่ตอนแรกที่เข้ารับการอบรมก็เข้าใจไขว้เขวกัน จะเอาตำรวจไปเป็นนักจิตวิทยาด้วย ซึ่งก็ผิดหลักการของกฎหมาย ที่จริงต้องการให้ตำรวจมีมุมมองของนักจิตวิทยา และนักจิตวิทยาก็เข้าใจตำรวจ ส่วนวิธีประนีประนอมอย่างกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ เพื่อเป็นการตัดปัญหาก่อนที่จะเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมเหมือนกัน แต่มีปัญหาเรื่องขอบเขตว่าจะใช้ได้กับคดีประเภทไหนบ้าง แต่ดูแนวโน้มแล้วเป็นสิ่งที่มีอยู่บนพื้นฐานสังคม เพียงแต่เราก้าวออกมาจากจุดนั้นแล้ว เราจะถอยกลับไปที่จุดนั้นได้หรือไม่ เป็นปัญหาในเชิงปฏิบัติมากกว่า แต่น่ายินดีว่า สิ่งที่คิดตอนนี้มีอะไรที่เป็นรูปร่างแล้วแน่นอน มาถึงข้อเสนอแนะ 4 ข้อ เรื่องแรกก็คงเน้นไปที่เรื่องความชัดเจนของเป้าหมาย คุ้มครองใคร รวมไปกับนิยามความรุนแรงในครอบครัว เน้นให้ชัดเจนว่าจะคุ้มครองใครกันแน่ ปัญหาในการใช้จะได้ไม่ตามมา ส่วนคุ้มครองอะไร เป็นสิ่งที่คงบัญญัติไว้ในนิยามของความรุนแรง เอาขอบเขตของความรุนแรงที่กฎหมายประสงค์จะคุ้มครองแค่ไหน รูปแบบโครงสร้างกระบวนการยุติธรรม ถ้าออกมาแล้วจะคุ้มครองด้วยวิธีการแบบไหน จะต้องมีสองขั้น สามขั้น หรืออย่างไร ถ้าอยู่ในขอบเขตงาน ส่วนที่สองการสังเคราะห์ข้อมูล สถิติตัวเลขเพื่อสะดวกแก่การอ่านทำความเข้าใจ ควรทำออกมาเป็นข้อมูล พรรณนาเชิงเปรียบ ผู้อ่านเห็นภาพชัดเจนขึ้นราวกับความเข้าใจของเราหรือนำไปสู่ความเข้าใจอย่างไร การศึกษากฎหมายต่างประเทศ น่าจะศึกษาปัญหาอุปสรรคในการใช้ การปฏิบัติงานจริงของเขา เพราะกฎหมายฝรั่งเศสก็ล้มลุกคลุกคลานมานาน ควรศึกษากว่าจะเป็นที่ยอมรับได้ เรื่องการคุ้มครองเด็ก คุ้มครองครอบครัว ปัญหาเราเทียบกับสถานภาพสังคมใกล้เคียงกัน หรืออาจจะประเทศอื่นๆ ว่า ประเทศไหน แต่ถ้าจับมาได้ว่าแนวนั้นใกล้เคียงกับประเทศเราก็ศึกษาอุปสรรคและปัญหาที่เจอ เพื่อเราจะได้หาทางป้องกันล่วงหน้าว่าถ้าจะทำกฎหมาย สิ่งที่เขาเคยบกพร่องมา เราสามารถจะป้องกันไว้ก่อนได้หรือไม่ จะได้ไม่ต้องซ้ำรอยเดิม

ส่วนข้อเสนอแนะที่ 3 เป็นวิธีการนำเสนอ เพื่อให้สะดวกแก่ผู้อ่านและทำความเข้าใจง่ายขึ้น แต่ให้เป็นข้อสังเกตไว้ว่าน่าจะมีการเชื่อมโยงข้อมูลที่ได้มาจากการสังเคราะห์ทั้งหลายไปสู่เป้าหมายที่จะคุ้มครอง และแนวโน้มความเป็นไปได้ หรือปัญหาที่อาจจะเกิดถ้ามีการแก้ไขหรือว่าปรับปรุงกระบวนการยุติธรรมอย่างไร

ข้อเสนอแนะสุดท้ายกฎหมายไทย ดิฉันเห็นด้วยกับหลายท่านว่า กฎหมายไม่ใช่จะเป็นคำตอบสุดท้าย แต่ว่ากฎหมายที่เป็นลายลักษณ์อักษรช่วยให้วิธีการปฏิบัติ ของทุกฝ่ายเป็นไปได้โดยระเบียบเรียบร้อย ไม่เกิดความเข้าใจผิดหรือเลือกปฏิบัติ อาจจะมีปัญหาในเรื่องความไม่ชัดเจนในการปฏิบัติแต่ละกรณี ถ้าท่าน ส.ส. ไปเจอ ท่านนำมาสู่กระบวนการ เด็กรายนั้นก็โชคดี แต่ถ้าไม่มี แล้วต่างจังหวัดอย่างนี้จะเกิดอะไรขึ้น จะไปอยู่ตรงไหน หรือแม้แต่ศาลเยาวชนเอง มีปัญหาว่าเกิดการเลือกปฏิบัติแบบกลายๆ อยู่ในนั้น แน่นอนเพียงแต่ว่าเรามีการพยายามผลักดันที่จะให้มีศาลเยาวชนและครอบครัว ค่อนข้างจะยากขึ้นในรูปแบบต่างๆ อาจจะแฝงอยู่ในต่างจังหวัด ซึ่งคงต้องศึกษาดูว่ากฎหมายไทยที่มีอยู่แล้ว เราไม่ค่อยได้ใช้หรือขาดประสิทธิภาพอยู่เป็นเพราะอะไร และอยู่ตรงไหน จะเอามาใช้ในส่วนนี้หรือรวมมาเชื่อมโยงกันได้อย่างไร เพื่อป้องกันเรื่องความซ้ำซ้อน และเพื่อให้ได้ประสิทธิภาพ และไม่เสียเวลากับการที่ไปนั่งร่างใหม่หมดทุกอย่าง

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: ขอบคุณท่านที่เสียสละเวลา ตอนนี้จะบ่ายโมงแล้ว คงจะได้ข้อมูลจากที่ท่านได้เสนอแนะและข้อแนะนำต่างๆ มากมาย ทางผมและทีมงานวิจัยก็คงจะต้องนำไปขบคิดและไปปรึกษากับอีกคณะของสวรส. คงจะต้องคุยกันอีกทีหนึ่ง และผมขอเรียนว่าจะพยายาม focus ลงที่ผู้หญิง เพราะว่าเด็กก็มีการทำวิจัยไว้แล้วอาจจะไปเชื่อม ตรงไหนที่มีการทำวิจัยไว้แล้วอาจจะไปเชื่อม เช่น พ.ร.บ. คุ้มครองสวัสดิภาพเด็ก ซึ่งมีในหมวดว่าด้วย immunity คือกรณีการ report แล้วได้รับการคุ้มครอง ซึ่งในกฎหมายก็เขียนไว้ ทีนี้ปัญหาคือว่า เมื่อถึงตรงนี้เราจะทำอย่างไร ผมก็คงพยายามดูว่ากฎหมายสารบัญญัติมีอะไรบ้าง และกฎหมายวิธีสบัญญัติมีตรงไหนที่จะต้องนำมาเชื่อมโยง คืออยากให้ทั้งสตรีและเด็กได้รับการคุ้มครองไปพร้อมกันเลย

ภาคผนวก ข

รายงาน
การจัดเวทีสนทนาแสดงความคิดเห็นต่อผลการวิจัย
โดย ผู้เชี่ยวชาญ

ครั้งที่ 2

วันที่ 20 ธันวาคม 2545

ณ ห้องประชุมสำนักวิชาการศาลยุติธรรม
ชั้น 5 อาคารศาลอาญา
ถนนรัชดาภิเษก จตุจักร กทม.

รายนามผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสนทนา(focus group) ครั้งที่ 2

ดร. เดชา สังขวรรณ	คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
น.พ. วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์	แพทย์นิติเวช คณะแพทย์ศาสตร์ศิริราชพยาบาล
นายสรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์	ผู้อำนวยการมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก
น.ส. สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง	มูลนิธิเพื่อนหญิง
พ.ญ. พรรณพิมล หล่อตระกูล	นายแพทย์ใหญ่ กรมสุขภาพจิต
ผศ. อัมพร สุคันธวนิช	คณะสังคมศาสตร์ มหาวิททยาลัยธรรมศาสตร์
ดร. กฤตยา อาชวนิจกุล	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล*	ผู้พิพากษา ศาลอุทธรณ์ ภาค 1
น.ส. อุทัยวรรณ แจ่มสุธี*	พนักงานอัยการ สถาบันกฎหมายอาญา
นายอำนาจ เนตยสุภา*	พนักงานอัยการ สำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร

* คณะผู้วิจัย

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล : ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 1

: ขอเริ่มการสนทนาในวันนี้ซึ่งอาจจะล่วงเลยเวลาเล็กน้อย ก่อนอื่นขอสรุปเกี่ยวกับ โครงการวิจัย เรื่องการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว มีผมเป็นหัวหน้าโครงการ คุณอุทัยวรรณและคุณอำนาจ เป็นผู้ช่วยโดยได้รับมอบหมายให้ทำการศึกษาวิจัยเป็นระยะเวลา 1 ปี ตั้งแต่ตุลาคมปีที่แล้วถึงตุลาคมปีนี้ (2545) ใน TOR กำหนดว่าจะต้องเชิญผู้เชี่ยวชาญหรือผู้ชำนาญพิเศษเกี่ยวกับ Domestic Violence มาร่วมเสวนาให้ความเห็นอย่างน้อย 2 ครั้ง ครั้งแรกจัดให้นักวิชาการหรือผู้ที่ทำงานกับปัญหาความรุนแรงให้ความเห็นและแนะนำแหล่งข้อมูล เสวนาไปแล้วหลังจากนั้นนำความเห็นไปประมวลกับข้อค้นพบหรือข้อมูลด้านเอกสารต่างๆ รายงานฉบับที่ส่งให้ท่านนั้นพัฒนาข้อมูลมาจากต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ ส่วนของไทยจะมีอยู่บ้าง หลังจากผู้วิจารณ์หรือผู้เสนอแนะในครั้งแรก ผู้วิจัยและทีมงานได้นำไปพัฒนา ค้นคว้าจากแหล่งข้อมูลต่างๆ ในที่สุดทำร่างออกมาซึ่งยังไม่สมบูรณ์นัก เอกสารที่ให้ท่านศึกษา ถือว่าเป็นบางส่วนที่ทำไปแล้ว มีผลเป็นอย่างไร มีอะไรต้องเพิ่มเติมหรือต้องแก้ไข หรือท่านมีความเห็นนอกเหนือจากรายงานส่งไปให้ท่านประมาณ 3 อาทิตย์ที่แล้ว ท่านมีข้อสังเกตุประการใดขอเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญแสดงความคิดเห็นเชิญไว้ 13 ท่าน แจ้งขัดข้อง 3 ท่าน คิดว่าบางท่านกำลังเดินทาง ขอเริ่มไปก่อน รายงานการวิจัยที่ส่งให้ บทที่ 1 เรื่องทั่วไป ที่มา วัตถุประสงค์ในการวิจัย บทที่ 2 ระเบียบขอบเขตวิธีวิจัย บทที่ 3 สำรวจเอกสารในหัวข้อความรุนแรงในครอบครัว สาเหตุและผลกระทบต่างๆ ซึ่งเป็นงานวิจัยของต่างประเทศเป็นส่วนใหญ่ บทที่ 4 แนวคิดในอดีตมองปัญหาความรุนแรงในครอบครัวและกระบวนการยุติธรรมสนองตอบและเข้าจัดการกันอย่างไร ซึ่งยังไม่สมบูรณ์เท่าไร ตั้งหน้า 67-74 ในส่วนนี้มีเพิ่มเติมบางส่วน บทที่ 5 การเปรียบเทียบ กม.ประเทศต่างๆตามTOR กำหนดไว้ทั้งหมด 5 ประเทศ ในร่างนี้ยังขาดอยู่ 2 ประเทศ ซึ่งวันนี้ได้เติมให้แล้ว ประกอบด้วยอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย มาเลเซีย สิงคโปร์ รวม 5 ประเทศที่นำมาศึกษาทำเป็นตารางเปรียบเทียบซึ่งได้มอบให้แล้ว บทที่ 6 เป็นศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลจากกรณีศึกษา คือในเงื่อนไขการวิจัยจะสัมภาษณ์ในลักษณะเชิงลึกจากผู้มีประสบการณ์ หรือผู้ถูกกระทำความรุนแรงในครอบครัวที่ไปขอความช่วยเหลือและมีการดำเนินคดี สัมภาษณ์ทั้งหมด 11 ราย คัดเลือกเหลือ 10 ราย 5 รายมีการดำเนินคดี อีก 5 รายไม่ถึงขั้นฟ้องร้องสามารถตกลงกันได้ การสัมภาษณ์ได้รับการช่วยเหลือจากมูลนิธิเพื่อนหญิง ส่วนนักสังคมสงเคราะห์ช่วยสัมภาษณ์ในลักษณะเชิงลึก หลังการสัมภาษณ์ นำข้อมูลมาสรุปประเด็นความถี่แต่ละหัวข้ออยู่ในบทที่ 6 สรุป ออกมาแล้วมีข้อสังเกตและข้อเสนอแนะปรากฏในกรอบ แล้วเกิดความคิดว่าอาจถูกถามว่าควรสัมภาษณ์ผู้ชายด้วย จึงให้สัมภาษณ์ผู้ชาย 10 ราย ผู้ที่มีปัญหาความรุนแรงในครอบครัว โดยจะนำมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับกลุ่มผู้หญิง ได้อย่างไรจะนำมาเติมทีหลัง อีกบทหนึ่งคือ บทที่ 7 เป็นบทสรุปและข้อเสนอแนะ และที่จะรับฟังจากท่านในวันนี้ สัมภาษณ์ในเชิงลึกทั้งชายและหญิงอาจจะมีข้อมูล คราวก่อนจากผู้ชำนาญการที่มาให้ความเห็นและพยายามยกร่างกฎหมายที่ต้องแก้ไขเพิ่มเติมซึ่งวันนี้ได้เพิ่มภาคผนวก 3 ร่าง พ.ร.บ. แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายอาญามาตรา 295 ความผิด

เกี่ยวกับร่างกายเนื่องจากตำรวจไม่อยากดำเนินคดี ลงบันทึกประจำวัน ถอนคำร้องทุกข์ไม่ได้เมื่อแจ้งความก็ต้องดำเนินคดี เมื่อคู่กรณีกลับคืนดี มาถอนคำร้องทุกข์ ถอนไม่ได้ ทำให้ตำรวจมีปัญหาในการทำสำนวนต่อ ระเบียบกรมตำรวจออกมาว่าคดีดังกล่าวพยายามให้ไกล่เกลี่ย เว้นแต่ทำร้ายรุนแรงให้ดำเนินคดี จึงได้ยกร่างว่า การกระทำระหว่างคู่สมรสให้เป็นความผิดอันยอมความได้ อาจเป็นช่องทางหนึ่งในการดำเนินคดี แต่ไม่แน่ใจว่าจะถูกต้องหรือไม่ อีกส่วนหนึ่งคงแก้ไข พ.ร.บ. จัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวฯ กระบวนวิธีพิจารณาศาลเยาวชนและครอบครัวจะคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัวอย่างไร เหมือนในต่างประเทศ เชิญท่านวิจารณ์ตามอาวุโส เรียนเชิญท่าน ดร.เดชา

ดร.เดชา สังขวรรณ : คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

: ขอบคุณคณะผู้วิจัยที่ให้เกียรติมา react งานวิจัยชิ้นนี้ คง react ตามฐานะงานวิจัยว่างานวิจัยยังไม่เรียบร้อย คงต้องจัดรูปแบบงานวิจัยให้ถูกต้องตามรูปของ TOR หัวข้อเรื่องงานวิจัยจะยังมีส่วนปรับเปลี่ยนอะไรได้หรือไม่ อาจไม่ตรงตามที่งานนำเสนอถ้าการประเมินต้องนำเอากระบวนการยุติธรรมมาคลี่ดูทั้งกระบวนการว่าทั้งคดีความรุนแรงในครอบครัว กระบวนการยุติธรรมจะคุ้มครองได้มากน้อยได้แค่ไหน คิดว่ากรอบงานวิจัยไม่ได้ถามตรงนั้น ถ้าปรับได้คิดว่าจะเป็นการวิเคราะห์กระบวนการยุติธรรมเป็นอีกเรื่อง อาจจะต้องไปขยายความเพิ่มเติม ถ้าใช้คำว่าประเมินคิดน่าจะต้อง evaluate เลยว่าคุ้มครองได้หรือไม่ นี่เป็นประเด็นแรก

วัตถุประสงค์ของการวิจัยค่อนข้างน่าสนใจ 8 ข้อ สรุปลงตรงว่าจะเสนอร่างกฎหมายคุ้มครองความรุนแรง ที่เป็น action research พอได้ออกมาแล้ว ผลเป็นอย่างไรก็จะเสนอร่างกฎหมายอาจขาดไปในข้อที่ 3 ข้อ 2 ใช้ได้แล้ว ทั้งความหมาย สาเหตุ วิวัฒนาการ ข้อ 3 ศึกษาเปรียบเทียบประเทศที่มีบริบททางสังคมใกล้เคียงกับประเทศไทย ผมเพิ่งได้สิงคโปร์ มาเลเซีย เมื่อเช้า ที่ผมอ่านเมื่อคืนมาเลเซีย สิงคโปร์อ่านจะต้องขยายเท่าที่ได้มาเมื่อเช้ามากขึ้น จากการ interview จากการ focus group มีการสังเคราะห์ออกมาให้ชัด แต่คงมีคนอื่นอีกหลายกรณี โจทย์การวิจัยปรับภาษาได้ก็จะดี กระบวนการยุติธรรมที่มีความเหมาะสมหรือปัญหาอุปสรรค คล้ายกับเราพยายามที่จะสร้างระบบหรือกระบวนการยุติธรรมที่เอื้อต่อการคุ้มครองของบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว นี่คือ model หาอยู่ว่าควรมีลักษณะเช่นใด คือพยายามแสวงหารูปแบบ ข้อที่ 3 เป็นการเสนอร่างกฎหมาย อาจทำเป็นโจทย์วิจัย คำถามใหญ่คำถามเดียว เราต้องค้นหา model ที่เหมาะสมกับปัญหา ทั้งหมดประเด็นเรื่องกรอบการวิจัย

ส่วนเรื่องระเบียบวิธีวิจัย คณะวิจัยเน้นเรื่องการทบทวนการสังเคราะห์ ค่อนข้างเห็นชัดในข้อ 1.2 ทบทวนอนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ ปฏิญญาสากลว่าด้วยการขจัดความรุนแรงต่อสตรี ยังไม่มีเกณฑ์เปรียบเทียบอยู่ในการวิจัย การเปรียบเทียบกระบวนการยุติธรรมไทยกับต่างประเทศ ก็เช่นเดียวกัน กรณีศึกษา 10 case น่าจะต้องลงรายละเอียดว่าถามด้วยคำถามอย่างไร ซึ่งมีอยู่แล้ว งานวิจัยคงสรุปมา แต่ตัว text ของการสัมภาษณ์ไม่นำมาลงด้วย บทอันที่ quote ได้ก็นำ

ลงมาด้วย ที่เป็น full text ที่เราสัมภาษณ์มา ในที่นี้มีการสรุปย่ออยู่แล้วซึ่งอาจจะนำ focus group จากการจัดเวทีสนทนา

บทที่ 2 ความหมายมูลเหตุ ความรุนแรงในครอบครัวงานนี้ยัง focus ไปที่เรื่องเด็กผู้หญิง ความรุนแรงในทางเพศเป็นหลัก ทั้งที่จริงแล้ว domestic violence รวมถึงเด็กชายที่ถูกทารุณกรรมในบ้านอาจถูกทุบตี เนื้อหาในแง่ความหมาย บทที่ 3 address ความหมายของมัน ผู้สูงอายุที่อยู่ในบ้านอาจจะ cover เข้าไปถึงแม้จะเน้น spousal abuse ความรุนแรงระหว่างสามีภรรยา บทที่ 1 และบทที่ 3 เพิ่มเติมเข้าไปคิดว่าคงหาได้ไม่ยาก ค่านิยมตอนจบของบทที่ 3และ4พูดถึงงานตำรวจ มุมมองของกระบวนการยุติธรรมพูดถึง แต่ในส่วนที่นำเสนอจะจบลงในส่วนของตำรวจ คิดว่าคงมีต่อ ส่วนที่ต้องเขียนถึงกระบวนการยุติธรรมที่เหลือต้องต่อไป หมายถึง บทที่ 5 หลายข้อมากตั้งแต่ข้อ 2 ถึงข้อ 9 พิจารณาว่าจะเป็นแบ่งบทอย่างไร มีการแยกวิเคราะห์ข้อมูลอย่างไร สารัตถะของเรื่องเท่าที่ดูให้กับ molestation ใช้คำว่ารบกวนไม่แน่ใจว่าจะสื่อหรือไม่อาจต้องถามผู้เชี่ยวชาญว่าเป็นเรื่องของเพศหรือไม่ เป็นอนาจาร ถ้ารบกวนหรือลวนลาม ยังไม่สื่อ molestation อ่านแล้วหมายถึงการลวนลามทางเพศหรือไม่ ในร่างนี้ใช้คำว่ารบกวน อาจต้องพิจารณาความหมายซึ่งอาจปนกับ harrassment คุกคามทางเพศใกล้กับ stalking มีความหมายทางเพศ harrassment มีทั้ง non - sexual - harassment และ sexual - harassment ส่วน stalking คล้ายกับการสะกดรอยติดตาม ในส่วนนี้ควรดึงมาอยู่ในคำนิยามให้ชัดเจน ส่วนที่บทที่ 6 จะแบ่งเป็น 2 ส่วน คือ 6 กับ 7 วิเคราะห์กรณีศึกษากับวิเคราะห์ข้อมูลทั้งหมดแยกออกจากบทที่ 7 สรุปและข้อเสนอแนะน่าจะมีเพิ่มอีก 1 บท บทข้อเสนอแนะควรจะดึงข้อมูลมาจากทั้งหมดที่เป็น documentation ทั้งที่เป็น interview และทำ focus group ซึ่งตอนนี้ยังไม่ได้ดึงออกมา แต่ไม่แน่ใจว่าข้อเสนอแนะ 1 ดึงออกมาจากการสัมภาษณ์ผู้ที่เป็น case ถ้าเช่นนั้นก็นำไป intergrate เข้ากับข้อมูลด้านเอกสารทั้งหมดที่มีdocumentation ทั้งจากผู้เชี่ยวชาญที่ทำ focus group ไว้ ก็คงต้องดึงมาทำเป็นข้อเสนอแนะใช้สำหรับการแก้ไขปัญหาในบทที่ 7 หรืออาจเป็น document data คือเป็นความเห็นของนักกฎหมายที่เป็นผู้เชี่ยวชาญมาเสริม

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล : ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 1

: ข้อมูลของผู้ให้สัมภาษณ์เป็นความลับ เพราะได้ตกลงว่าจะไม่เปิดเผย แต่ว่าอ่านดูจะรู้ว่าเป็นของใคร

น.ส.สุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง มูลนิธิเพื่อนหญิง

: การวิเคราะห์กรณีศึกษาในเชิงลึกโดยสัมภาษณ์เขาแล้วนำมาลงในหนังสือ ทำให้เขากลับมา psychic - trauma ใหม่อีกครั้ง

น.พ.วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์ : แพทย์นิติเวช คณะแพทยศาสตร์ศิริราชพยาบาล

: 1.วิธีการสัมภาษณ์ที่เจาะลึกเช่นนี้คงต้องใช้เวลาและทรัพยากรค่อนข้างมากถึง 10 กว่าข้อจะเกิดปัญหาขึ้นได้มาก

2. ผู้ถูกสัมภาษณ์ที่ถูกทำร้ายทางเพศหรือทำร้ายร่างกายต่อกัน คิดว่ามีส่วนเกี่ยวข้องกับทางแพทย์ ผมก็อาจมีส่วนอยู่ด้วยในการดำเนินคดี ใน 10 รายที่สัมภาษณ์มีหลากหลาย อาชีพ อายุ ผมได้ตรวจร่างกายคู่กรณีจาก spouse assault จากการทำงานในโรงพยาบาลของรัฐและเอกชน แทบไม่น่าเชื่อ spouse assault เรื่องการทำร้ายร่างกายไม่ว่าทำร้ายร่างกายธรรมดา ทำร้ายทางจิตใจ แยกเป็นกลุ่มอย่างชัดเจน โรงพยาบาลของรัฐมีอยู่ 2 ระดับ รพ.ขนาดเล็กและรพ.ระดับมหาวิทยาลัยอาจมีพวกครูอาจมีรพ.ระดับล่างและระดับสูง ในโรงพยาบาลเอกชนมีการทำร้ายร่างกายธรรมดา ทำร้ายทางเพศ ทำร้ายด้วยวาจา มีทุกประเภท ในระดับผู้ชายที่เป็นอธิบดีกระทำต่อภรรยาซึ่งพฤติกรรมไม่เหมาะสม จับภรรยาแก้ผ้า ข้อมูลเหล่านี้เก็บเป็นความลับทั้งหมด บางกรณีอยู่ในสังคมที่เปิดเผยตัวไม่ได้ เพราะฉะนั้นใช้เพียง 10 ราย ก็ค่อนข้างลำบาก ที่จะสะท้อนให้เห็นปัญหา วิจารณ์ค่อนข้างยาก ปัญหาเกิดมีหลายระดับ แต่ไม่ว่าทุกระดับมีความแตกต่างกันในความรุนแรงแตกต่างกันในวิธีการที่ใช้ การเผยให้เห็นพฤติการณ์ที่กระทำไม่แน่ใจว่ากรณี 10 ราย จะเป็นการสื่อพฤติกรรมทั้งประเทศที่ผู้วิจัยได้สรุปเรื่อง assault ทำร้ายร่างกายก็ได้มีการวิเคราะห์แจกแจงมาทั้งหมด 10 กว่าอย่าง นำเอากฎหมายและพฤติกรรมของต่างประเทศมาแทรกให้เห็น ไม่ว่าจะเป็นเรื่องทางจิต ทางเพศ ทางร่างกาย ทางจิตใจเกี่ยวกับการงดเว้นกระทำที่ผู้วิจัยได้ทำเนื่องจากวัตถุประสงค์เยอะ การเก็บข้อมูลน้อย อาจจะไม่สะท้อนเท่าไร คิดว่าเป็นแค่ตัวอย่าง พอสรุปให้เห็นภาพ อย่างไรก็ตามทางการแพทย์ที่ตรวจคนไข้ซึ่งเป็นความลับ ในรพ.เอกชนผู้ถูกทำร้ายซึ่งมีฐานะค่อนข้างดี ข้อมูลถูกเก็บเป็นความลับ ผู้ถูกทำร้ายมีทั้งผู้หญิงและชายเหมือนที่ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาพบว่าประมาณ 10%ที่ชายถูกทำร้าย ผมกะเอาจากการตรวจคนไข้ชายที่ถูกทำร้ายประมาณ 10% ที่เหลือประมาณ 90%ของ spouse assault case ผู้ถูกทำร้ายเป็นหญิงไม่ใช่ว่าไม่มีผู้ชาย ในกรณีที่ศึกษามีการฆาตกรรมจำนวนที่พบหญิงต่อชายประมาณ 2 ต่อ 1 จำนวนหญิงต่อชาย ผมไม่อาจชี้ชัดเพราะในการตรวจชันสูตรศพเผอิญ case แบบนี้ ส่งมาที่ทำงานผมไม่มากไม่เหมือนทำร้ายร่างกายซึ่งมาหลากหลาย มีจำนวนมากกว่า จึงไม่อาจให้ความเห็นได้

ในฐานะที่เป็นแพทย์ทำงานเกี่ยวกับการทำร้ายทางเพศทั้งชีวิตและร่างกาย……..ส่วนคำถามในการสัมภาษณ์นั้นไม่เห็นลักษณะคำถามเป็นอย่างไร focus group นั้นดี ได้แนวคิดหลายด้าน

กรณีการวิจัย ความน่าเชื่อถือจะมากน้อยเพียงใดทางด้านกฎหมายและสังคมศาสตร์ อ.สุชาติ ประสิทธิ์รัฐสิน เดิมอยู่ NIDA ปัจจุบันอยู่ที่รามคำแหง มีความรู้ในงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับด้านสังคมศาสตร์ ทั้งการวิจัยเชิงปริมาณและการวิจัยเชิงคุณภาพ ท่านมีความเชี่ยวชาญมาก

นายสรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์ : ผู้อำนวยการมูลนิธิศูนย์พิทักษ์สิทธิเด็ก

: ก่อนที่จะพูดถึงงานวิจัย ยังติดใจเรื่องเสนอแก้ไขประมวลกฎหมายอาญาให้ยอมความเรื่องทำร้ายร่างกายระหว่างบุคคลในครอบครัว เห็นว่าอาจไม่แก้ปัญหา อาจทำให้ปัญหามีมากขึ้น เช่นสามี

ทำร้ายภรรยาแล้วไปตกลงกันบนสถานีตำรวจ พอลงจากสถานีตำรวจสามีก็จะฉุดภรรยาขึ้นรถ จนกระทั้งโวยวายให้ตำรวจลงมาช่วย ปัญหานี้มิใช่เรื่องที่แก้ครั้งเดียวจบ เป็นกรณีที่ให้ยอมความได้จะเป็นกรณีที่แก้ปัญหาครั้งเดียวจบเด็ดขาดไป ทางที่ดีน่าจะแก้ปัญหา ควรแก้ประมวลกฎหมายอาญาแต่มิใช่แก้ในฐานความผิด แต่ไปแก้ในเรื่องการรับทางอาญาที่จะให้ศาลมีอำนาจใช้วิธีการแทนการลงโทษได้ กรณีที่เป็นความผิดทำร้ายร่างกายไม่รุนแรง ตาม 295 แต่ถ้าเป็น 297 อาจต้องดำเนินการไปอีกประการหนึ่งก็คือการทำร้ายร่างกายหากมีการยอมความได้ ก็อาจมีการอ้างว่าภรรยาชอบหรือยอมให้ทำร้ายซึ่งมันเกิดขึ้นได้ ซึ่งภรรยาเองอยู่ในสถานภาพอ่อนแอช่วยตัวเองไม่ได้ กฎหมายอเมริกาเน้นเรื่องนี้ในกรณีที่ชายชาวอเมริกันแต่งงานกับผู้หญิงต่างด้าวแล้วเอาเข้าไปอยู่ในต่างประเทศ หากมีสถานภาพสมรสอยู่ได้ หากว่าหย่าร้างกันจะถูกเพิกถอนสิทธินี้ทำให้คดีทำร้ายร่างกายภรรยาที่เป็นคนต่างด้าวหรือเด็กที่เป็นลูกติดแม่ไปด้วยไม่มีโอกาสไปร้องทุกข์กับพนักงานสอบสวน อเมริกาแก้กฎหมายใหม่ที่พูด violence againt woman 2000 ซึ่งมีรายละเอียดเหล่านี้

งานวิจัยขอวิจารณ์ 2 ส่วน

1. รูปแบบ ผมเห็นกับ อ.เดชา ว่า เนื้อหางานวิจัยที่ทำใหญ่โตกว้างขวางกว่าหัวข้อเยอะ หัวข้อของท่านเป็นแค่ประเมินกระบวนการยุติธรรม คือประเมินดูว่าใช้ได้หรือไม่เท่านั้นเอง ปรากฏว่าวัตถุประสงค์ของท่านเองเนื้อหาที่เสนอครอบคลุมกว้างขวางมากมายที่เป็นปัญหาว่าควรปรับแก้ไขให้สอดคล้องกันไม่เช่นนั้นจะเกิดความเข้าใจผิดว่าท่านทำน้อยทั้งที่ท่านทำมากกว่าที่หัวข้อบอกถึงวัตถุประสงค์ค่อนข้างมาก ไม่แน่ใจว่าจะสามารถครอบคลุมหมดหรือไม่งานวิจัยนี้

2. รูปแบบอีกส่วน การเขียนยาวไปเลยไม่มีประเด็นที่จะหยิบมาให้ผู้อ่านทำความเข้าใจ ผู้ที่ศึกษาอาจต้องทำความเข้าใจว่ามีประเด็นใดบ้างที่ท่านกำลังศึกษาอยู่ ที่เป็นประเด็นสำคัญและอยากจะพิจารณาเท่าที่อ่านดูมีหลายลักษณะประเด็นที่พูดถึงมากเป็นพิเศษ เช่น ประเด็นที่เกี่ยวกับท่าทีเจ้าหน้าที่ ตำรวจปฏิบัติต่อผู้เสียหาย บทบาทของศาล แต่ส่วนนอกนั้น ก็จะไม่มาก แล้วพบอยู่ในกฎหมายออสเตรเลียและข้อเสนอแนะของคณะทำงานศึกษาระบบกฎหมายออสเตรเลีย มาพูดถึงระบบที่ค่อนข้างซับซ้อน หากจะทำความเข้าใจให้ง่าย highlight ประเด็นขึ้นมาให้มีต้นเรื่องสักนิดแล้วรวบรวมหมวดอะไรต่างๆเข้ามาจะทำให้คนอ่านเข้าใจได้ง่าย คนอ่านทั่วไปไม่สันทัดในการแยกประเด็น เพราะสิ่งที่พูดซับซ้อนมาก อีกส่วนหนึ่งก็เป็นกรณีการเกริ่นนำ เหมือนทำวิจัยซ้อนขึ้นมาอีก 2 ประเด็น ประเด็นที่หนึ่ง แนวคิดในเรื่องความรุนแรงในครอบครัว ประเด็นที่สอง ลักษณะการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งผมเห็นว่าไม่ต้องรายละเอียดก็ได้ คิดว่านำงานวิจัยหรือหนังสือที่มีการค้นคว้าแล้วสรุปย่อให้เป็นการนำเข้าสู่ประเด็นที่เราจะพูดถึง อีกจุดหนึ่งก็สัมพันธ์กับประเด็นที่เราพูดถึงเมื่อกี้นี้ เมื่อขาดการตั้งประเด็นพิจารณา เท่าที่อ่านดูข้อมูลมากมายมหาศาล ผมเองไม่เข้าใจว่าจะนำมาสู่ข้อสรุป ข้อเสนอแนะให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้ ไม่มีการเทียบเคียงกัน เช่นท่านจะ highlight ไว้ก็คือ กฎหมายอเมริกาที่ออกมาใหม่ใน violence againt woman 2000 ได้พูดถึงการผสานกันระหว่างอำนาจบริหาร ตุลาการ ก็จะมีการใช้บุคลากรจากวิชาชีพต่างๆอย่างสลับซับซ้อนเขาถึงกับมี

หน่วยงานทางสังคมสงเคราะห์ หน่วยงานทางการแพทย์ เข้าไปดูแลกรณีใช้ความรุนแรงกับสตรีในครอบครัว พอเกี่ยวข้องกับคนต่างด้าว ก็จะเชื่อมโยงกับ immigration ก็จะโยงกันไปหมด ประเด็นคือถ้าสามารถ highlight ได้ว่าขอบเขตของศาลแต่ละประเทศที่ต่างกันเป็นอย่างไร ศาลไทยจะพัฒนาอย่างไรที่จะมีบทบาทมากขึ้นก็จะเป็นประกันที่จะserveในหลายจุดโดยเฉพาะวัตถุประสงค์ที่ท่านตั้งไว้หลายข้อก็จะเห็นได้ชัดเจน โดยเฉพาะวิธีสบัญญัติที่ท่านกล่าวไว้บ้างในการทำบันทึกของคณะทำงานของออสเตรเลียคือมาตรฐานในการพิสูจน์เป็นสิ่งสำคัญ เพราะการเข้ามาร้องขออำนาจศาลในกรณีนี้จะแตกต่างจากคดีอาญาทั่วไป เพราะคดีความรุนแรงในครอบครัว ตัวผู้เสียหายไม่มีเจตนาที่ต้องการให้ลงโทษผู้กระทำผิด ซ้ำร้ายบางคนอยากอยู่กับผู้กระทำผิดด้วย ใช้ชีวิตร่วมกับผู้กระทำผิดต่อไปอีกด้วย กรณีนี้จะใช้พยานหลักฐานในแง่เพียงว่าเกิดอันตรายแก่ผู้เสียหายอย่างไร จะปกป้องผู้เสียหายอย่างไร มาตรฐานการพิสูจน์ต้องไม่เหมือนในคดีอาญา นี้แน่ชัด เพราะนั้นต้อง beyond reasonable doubt อีกประการหนึ่งเรื่องภาระการพิสูจน์ ปกติผู้ใดกล่าวอ้างผู้นั้นมีภาระการพิสูจน์ให้เห็น หากภาระการพิสูจน์อยู่กับโจทก์ก็มีปัญหามาก เพราะเขาไม่อยากพูด เช่น หญิง หรือผู้ชรา ผู้สูงอายุ หรือคนพิการยิ่งหนัก เพราะคนพิการไม่อาจบอกอะไรได้ คนพิการทางสมองที่อาจถูกทำร้าย ทำอะไรนานาประการ ไม่สามารถให้ข้อเท็จจริงไม่สามารถรวบรวมพยานหลักฐานส่งให้พนักงานสอบสวนและกระบวนการยุติธรรมกลับเป็นหน้าที่กระบวนการยุติธรรมที่ต้องช่วยเขาด้วยซ้ำจึงอาจผลักภาระการพิสูจน์ไปให้คนที่มีแนวโน้มจะก่อความรุนแรงได้ เช่น กรณีที่เราพบว่าทารกหรือเด็กพิการทางสมองถูกทำร้ายโดยบุคคลในบ้านมีอยู่ 2 - 3 คน แต่ทุกคนในบ้านบอกไม่มีใครรู้เห็น ผมคิดว่าจำเป็นต้องให้สันนิษฐานว่า 3 คน นี้ร่วมกัน แต่เราไม่ลงโทษทางอาญา อันนี้ต้องเข้าใจมันไม่ใช่ปัญหาที่ว่าจะทำให้คนบริสุทธิ์นี้เดือดร้อน เพียงแต่ว่าเขาต้องมาพิสูจน์ว่าเขาไม่รู้ไม่เห็นได้อย่างไร จริงๆแล้วเนื่องจากอยู่บ้านเดียวกัน เราก็ไม่เอาผิดเราอาจมีกระบวนการต่างๆควบคุมพฤติกรรมของคนเหล่านี้ จุดที่ 2 นอกจากมาตรฐานการพิสูจน์แล้ว ภาระพิสูจน์อีกประเด็นอำนาจการพิจารณาพิพากษาของศาล เรื่องพยานหลักฐานควรจะต้องมีวิธีพิจารณาที่เฉพาะเจาะจง ตรงนี้เรื่องการรับฟังพยานหลักฐานของศาลจะต้องเปลี่ยนไป คงต้องไม่สามารถรับฟังแบบคดีแพ่งซึ่งต้องยื่นเอาพยานวัตถุหรือพยานบุคคลให้สอดคล้องกัน ประเด็นที่เป็นประเด็นขัดแย้งหรือประเด็นพิพากแต่ว่าคดีอาญาก็ต้องเป็นพยานหลักฐานที่ต้องไปยืนยันถึงการกระทำความผิดทางอาญา แต่ว่าไม่ใช่กรณีนี้ซึ่งศาลอาจฟังพยานหลักฐานที่เป็นเรื่องเหมือนกับการอ่านนิยายเรื่องยาว เพราะว่ามันไม่เหมือนการหยิบประเด็นบางช่วงเหตุการณ์มาเหมือนกันแบบความผิดทางอาญา หรือการเข้าไปมีปัญหาขัดแย้งกันทางแพ่ง แต่นี่ต้องดูกันฟังเรื่องทั้งหมดตั้งแต่แรกเลยกระทั่งจบ เพราะว่าเราจำเป็นต้องวินิจฉัยว่าเหตุการณ์มันเป็นเช่นไร ความสัมพันธ์ต่างๆ สิ่งต่างๆสัมพันธ์กันอย่างไร ทุกคนมันสัมพันธ์กันอย่างไร เพื่อจะชี้ชัดว่าแนวโน้มการใช้ความรุนแรงมันจะเกิดขึ้นอีกหรือไม่ การรับฟังพยานหลักฐานจึงจะไม่เหมือนกันคดีแพ่งหรือคดีอาญาอื่นๆ ประเด็นสุดท้ายในเรื่องของวิธีพิจารณา คืออำนาจในการพิพากษาและสั่งของศาล ก็เช่นเดียวกันในคดีแพ่ง ศาลไม่สามารถสั่งนอกไปจากคำ

ร้องคำขอที่คู่ความยื่นเข้ามา และคำพิพากษาคำสั่งของศาลก็จะผูกพันเฉพาะคู่ความเท่านั้น ในคดีอาญาก็แคบลงไปอีก ในกรณีคำร้องคำขอ หากไม่ใช่ในคำร้องก็ไม่อาจพิพากษาไปผูกพันคนอื่นนอกเหนือจากตัวจำเลย ซึ่งไม่ใช่แนวของคดีแบบนี้อาจมีคำสั่งคำพิพากษา นอกเหนือไปจากคดีของคู่ความ ตัวอย่าง สามีภรรยาทะเลาะกัน ภรรยาถูกทำร้ายมาที่ศาล แต่ว่าภรรยาไม่ยอมบอกว่าสามีเป็นคนทำร้ายอย่างไร เพราะว่าไม่อยากพูดถึง พอไปถึงศาลศาลอาจพูดถึงเด็กในครอบครัวหรือผู้สูงอายุในครอบครัวไปด้วยเลย ทั้งที่จริงๆในคำร้องคำขอไม่มีแต่ศาลมีอำนาจเรียกเอาพยานหลักฐานมาดูจริงๆแล้วในครอบครัวมีกี่คน และเหตุการณ์นี้มีผลกระทบอย่างไรและจริงๆแล้ว ศาลในหลายประเทศถามเลยว่าเด็กอยู่ในที่เกิดเหตุหรือเปล่า เห็นเหตุการณ์ที่ใช้ความรุนแรงหรือไม่ ให้ไปคุ้มครองเด็กด้วย คำพิพากษาไม่ได้เป็นเฉพาะตามที่คู่ความขอมา ไม่ได้ผูกพันเฉพาะคู่ความแต่สามารถกินความไปถึงคนนอก กรณีพิพาทธรรมชาติอีกอันหนึ่งสำหรับคำพิพากษาของศาลหรือคำสั่งในคดีนี้ ก็คงคล้ายกับคดีที่เด็กกระทำผิดอาญาก็คือต้องเปลี่ยนแปลงยืดหยุ่นตามปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้น ต้องมีการเปลี่ยนแปลงคำพิพากษาหรือคำสั่งเป็นระยะ เข้าใจว่าคงต้องมีกระบวนการพัฒนาศาลทั้งระบบบุคลากร การดูภารกิจ การออกแบบองค์กร ศาลเยาวชนและครอบครัวที่ผู้วิจัยคิดว่าน่าจะเป็นตัวหลักในการพิจารณาคดีนี้ คงจะเป็นศาลที่ต้องเติบโตไปได้ถึงศาลฎีกาโดยมีศาลอิสระลักษณะพิเศษ พิจารณาพิพากษาคดีทุกประเภททั้งคดีแพ่ง คดีครอบครัว คดีอาญา และคดีลักษณะนี้ ซึ่งเรียกว่าคดีแพ่งมหาชน แล้ววิธีพิจารณาก็ไม่เหมือนกัน ศาลนี้ทำหน้าที่ได้เหมือนทุกศาล อยู่ในศาลเดียว เหตุผลนี้ทำให้ศาลเยาวชนและครอบครัวในประเทศอื่นเป็นศาลที่ใหญ่ที่สุดในประเทศของเขา เป็นศาลที่มีบุคลากรที่ชำนาญพิเศษมากที่สุด ความใหญ่โต มีอาชีพก้าวหน้าทางการงานสูงสุด ของประเทศเรากลายเป็นเล็กสุด ท่านผู้วิจัยเองคงจะช่วยได้ โดยสรุปหากท่านสามารถ highlight แต่ละจุด โดยไม่ต้องทำทุกจุด มิฉะนั้นคณะผู้วิจัยจะแย่เพราะเยอะมาก ตั้งแต่กระบวนการสืบค้นข้อเท็จจริง ซึ่งไม่เหมือนกับคดีอาญา คดีแพ่ง ซึ่งกระบวนการสืบค้นข้อเท็จจริงอาจต้องมีกระบวนการทางการแพทย์ สังคมสงเคราะห์ หรืออื่นๆเข้ามาช่วย การรวบรวมข้อเท็จจริงพวกนี้เข้ามาสู่กระบวนการยุติธรรม อาจต้องมีช่องทางมากกว่าพนักงานสอบสวน อาจมีโรงพยาบาลมาจากศูนย์ counselling center หรือจากหน่วยงานสังคมสงเคราะห์ มาจาก child protective service เยอะไปหมด ต้องสอดคล้องกันทั้งหมด เพราะศาลเป็นหัวใจของกระบวนการยุติธรรมตรงจุดนี้ ศาลออกมาตรงนี้ได้กลไกอื่นที่เชื่อมเข้าไปสร้างขึ้นมา ถ้าท่านทำได้ให้เน้นบทบาทของศาล แล้วเสนอให้ครบวงจรว่าจะต้องพัฒนารูปแบบของศาลออกมาอย่างไร พัฒนาศาลออกมาอย่างไร รวมทั้งกฎหมายต่างๆที่เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องทั้งหมดคิดว่าตอบสนองวัตถุประสงค์ข้างต้นทั้งหมดเพียงแต่ว่าที่ท่านวงเล็บว่าบางส่วน เอาเฉพาะส่วนที่อยู่ในกระบวนการของศาลจะได้ประโยชน์สูงมาก เนื้อหาที่ท่านเสนอมาส่วนใหญ่อยู่ในกระบวนการที่ศาลดูแลอยู่แล้ว เพียงแต่เติมรายละเอียดบางด้านเท่านั้นม้วนที่ 2 มีเสียงด้านเดียว

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล : ผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์ภาค 1

: มีตารางเปรียบเทียบที่เสนอให้เห็นท่านมีอยู่ 5 ประเทศ ที่บอกว่าประเทศไทยที่เป็นช่องส่วนที่ท่านเสนอมาผมก็ต้องทำ executive summary ตอนนี้ยังไม่ได้พูดและต้องเพิ่มเกี่ยวกับศาลต่างประเทศ ผมยังอ่านไม่จบมันมีงานวิจัยเยอะมากที่วิจัยเกี่ยวกับกระบวนการศาลกับการดำเนินคดี ตอนนี้ดูจบแล้วเฉพาะตำรวจ แต่ไม่ได้นำมาเสนอท่านมีงานวิจัยหลายชิ้นมากที่เกี่ยวกับกระบวนการของตำรวจของอังกฤษส่วนของศาลเดี๋ยวดูอีกที เพราะคงจะเอาดึงออกมาให้เห็นชัดในบทที่ 7 อีกครั้ง เพราะตอนนี้มันมีข้อมูลอยู่แต่ในนี้ ยังไม่มีความเห็นที่จะ indication ก็จะพยายาม ต่อไปขอเรียนเชิญคุณหมอพรรณพิมล

พญ.พรรณพิมล หล่อตระกูล : นายแพทย์ใหญ่กรมสุขภาพจิต

: คิดว่าประเด็นเรื่องนี้ถ้ามองมิติทางการแพทย์ก็คล้ายๆกัน คือ เวลาพูดเรื่องความรุนแรงในครอบครัว มิติทางสาธารณสุขหรือทางการแพทย์เรื่องนี้ก็หายไป คือ มันเป็นอะไรที่ไม่เด่นชัด ตัวเองเข้าใจว่าเหมือนกันพอเข้ามามองในกระบวนการยุติธรรม มันก็เป็นอะไรที่ไม่ใช่เรื่องกระบวนการยุติธรรม จริงๆเรื่องนี้ในทางการแพทย์บางทีก็ถูกทำให้หายไป เพราะว่าเราก็สนใจอยู่ในเรื่องของการบาดเจ็บ เป็นส่วนใหญ่องค์การอนามัยโลกก็เพิ่งทำ work shop ในเรื่องนี้เมื่อปีที่แล้ว ค่อนข้างมากเลยที่จะดึงให้คนของในวงการแพทย์และการสาธารณสุขมาสนใจเรื่องความรุนแรง ในมิติที่มากกว่าแค่ทางการแพทย์ด้วยเช่นเดียวกัน เห็นด้วยกับหลายท่านที่พูดเรื่องของวัตถุประสงค์ ที่อ่านตัวเองติดใจวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 คือมีความรู้สึกว่ามันไม่น่าอยู่ข้อที่ 1 เพราะว่าจริงๆแล้วความตั้งใจมันน่าจะไปที่ข้อ 2 3 4 5 6 7 8 ตัวเองรู้สึกว่าเรื่องความหมาย สาเหตุและผลกระทบของความรุนแรงในครอบครัว อาจจะไม่ใช่วัตถุประสงค์ของการศึกษาอันนี้แต่เนื่องจากว่ามันเป็นส่วนว่าเช่นผลกระทบอาจนำไปสู่ความสำคัญของการศึกษาเรื่องนี้ ส่วนสาเหตุและความหมายเป็นส่วนหนึ่งของการ review เพื่อให้เข้าใจว่าถ้ากระบวนการยุติธรรมจะทำเรื่องนี้ มันต้องเข้าใจพื้นฐาน สภาพปัญหา จริงๆแล้วไม่คิดว่าอันนี้เป็นวัตถุประสงค์ เนื่องจาก concept ของวัตถุประสงค์สิ่งที่มันเกิดขึ้นมันมีการ review เรื่องนี้ค่อนข้างเยอะมากในด้านหน้า ก็จะเป็นอย่างที่คุณสรรพสิทธิ์ว่า มันเหมือนกับเราเอาข้อความเกี่ยวกับเรื่องนี้มาใส่ไว้เยอะมาก จริงๆถ้าไม่ใช่ตัววัตถุประสงค์อาจจะทำให้ภาพตรงนี้กระชับขึ้น พอไปดูเรื่องโจทย์การวิจัย คิดว่าโจทย์ข้อ 2 คงเป็นโจทย์สำคัญที่สุดของงานศึกษาชิ้นนี้ คือ มาตรการและรูปแบบที่เหมาะสมของกระบวนการยุติธรรมเป็นการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ส่วน 1 กับ 3 คงเป็นตัวเข้ามาเสริม แต่ตัวที่ 2 คงเป็นตัวที่ทุกคนรู้สึกว่าอยากจะเห็นและอยากจะเป็นความสำเร็จของการศึกษาในครั้งนี้ คือ เรื่องมาตรการและรูปแบบที่เหมาะสม ถ้ามองในมิติทางด้านจิตใจ คิดว่ามาตรการและรูปแบบคืออยากเห็นความเชื่อมโยงอันหนึ่ง ตอนที่คือไม่แน่ใจว่าตอนนี้ข้อเสนอแนะ ไม่แน่ใจเพราะเข้ามาฟังตอนท้ายๆ เหมือนกับว่ายังไม่ได้เขียนมาทั้งหมด ข้อเสนอแนะยังเขียนไม่หมด ยังเขียนไม่เสร็จใช่หรือไม่ คือคิดว่าทำอย่างไรสามารถเชื่อมโยงแล้วเห็นได้ชัดเจนว่า มาตรการและรูปแบบที่เหมาะสมของกระบวนการยุติธรรมเป็นการทำงานที่คำนึงเรื่องความหมาย สาเหตุและผลกระทบของ

ความรุนแรง คือคล้ายๆว่ายังไม่เห็นภาพที่ชัดตรงนี้ ข้างหน้า เหมือนกับภาพที่ review ภาพตรงนี้แยกไปเรื่องหนึ่ง แล้วก็มาถึงเรื่องกระบวนการยุติธรรม ตัวเองมองเรื่องกระบวนการยุติธรรมตรงนี้ มาตรการและรูปแบบที่เหมาะสมของกระบวนการยุติธรรมที่ออกมานี้มันเป็นสิ่งหนึ่งของการป้องกัน เรื่องความรุนแรงในครอบครัวมันจะหยุดความรุนแรงในครอบครัว แต่ว่าแค่หยุดการใช้ความรุนแรงในครอบครัวบางทีมันอาจจะไม่พอ มันอาจจะไม่ไปไกลพอสำหรับกระบวนการยุติธรรม เพราะว่าถ้าเราทำแค่นั้นก็คล้ายๆกับที่คุณสรรพสิทธิ์เสนอเช่นที่ว่าเจรจากันจบแล้ว อันนี้คือหยุดแล้ว ใช่หรือไม่ มันเดินลงออกไปแล้ว มันออกจากกระบวนการเราไปแล้ว ถือว่าหยุดแล้วหรือเปล่า แต่ที่จริงถ้ามันไปถึงขั้นที่ 2 ของการป้องกันก็คือว่ามันช่วยให้เขา 2 คน แก้ปัญหาที่นำไปสู่การใช้ความรุนแรง จริงๆถึงเรียกว่าหยุดได้จริงๆ หรือว่าแค่มองว่ามันแค่ตรงนี้ อาจจะไม่พอสำหรับกระบวนการยุติธรรมที่เข้าไปในเรื่องความรุนแรงในครอบครัวแต่เราคิดว่ากระบวนการยุติธรรมไปได้ไกลกว่านั้นอีก ไปได้ไกลกว่าการหยุดใช้ความรุนแรง ไปได้ไกลกว่าการแก้ปัญหาซึ่งเป็นเหตุนำไปสู่การใช้ความรุนแรง แต่กระบวนการยุติธรรมอาจทำให้เกิดความสงบสุขของสังคมด้วยการทำให้ชีวิตสมรสของเขามันเกิดความสงบสุขนั้น หมายความว่า กระบวนการยุติธรรมอาจเอื้อให้กระบวนการอื่นๆทางสังคมในการช่วยเหลือ อันนี้ต้องมองในแง่ของคู่สมรส หรือถ้ามองในแง่ของการทำร้ายเด็กก็ตามที ยื่นมือเข้าไปช่วยให้เพราะว่าเมื่อมันเกิดการใช้ความรุนแรง มันบอกเราแล้วว่า unit นี้ของสังคมมีปัญหา อาจเป็น unit เล็กๆ unit เดียวแต่ว่าเขาเกิดปัญหาขึ้นภายในแต่ว่ามันเอื้อไปถึงขั้นที่ทำให้ resource อื่นๆในทางสังคมเข้าไปช่วยปัญหานี้ให้กับเขา ฉะนั้น 2 คนนี้ ไม่ได้เรียนรู้ถึงการหยุดใช้ความรุนแรง หยุดแค่การแก้ปัญหาร่วมกัน แต่เรียนรู้ถึงการใช้ชีวิตครอบครัวด้วย คิดว่าในหลายประเทศพยายามให้กระบวนการยุติธรรมไปไกลขนาดนั้นมากกว่าแค่การหยุดเรื่องความรุนแรงอยากจะพูดอีกเรื่องหนึ่งในส่วนของกรณีศึกษา มี part อันหนึ่งที่อ่านแล้วคิดว่าถ้าท่านจะช่วยกรุณาลงไปวิเคราะห์อีกรอบ เนื่องจากการวิจัยแบบนี้เป็นการลงไปทำที่เรียกว่า in depth interview ใช่หรือไม่ แล้วเติมข้อมูลแบบมีคุณภาพจากการสัมภาษณ์จำนวน case ไม่ใช่ประเด็นใหญ่ ไม่ค่อยเป็นประเด็นใหญ่ในกรณีถ้าใช้เลือกการวิจัยแบบนี้ แต่ประเด็นจากการเก็บข้อมูลจาก interview อันนี้เหมือนกับอาจารย์ที่ถามหาเรื่องคำถาม เพราะอันนี้มันมาให้น้ำหนักกับคุณภาพของการเก็บ ฉะนั้นจำนวนจะสำคัญน้อยลงทันที ถ้าเราสามารถแสดงความมีคุณภาพของการสัมภาษณ์ อันนี้ได้ 10 case ก็มีคุณภาพเพียงพอสำหรับการวิจัยแบบนี้ แต่ว่าอันหนึ่งที่หายไปคือว่า ความรู้สึกของผู้ที่ให้สัมภาษณ์ เป็นความรู้สึกที่เขาเข้าไปสู่กระบวนการยุติธรรม ไม่ใช่ว่าเขารู้สึกอย่างไรกับกระบวนการยุติธรรม แต่ว่าการที่เขาเข้าไปสู่กระบวนการยุติธรรมมันคืออะไร ตอนหลังที่ให้ปรึกษา case ครอบครัว คือเวลาเขาเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เขามาปรึกษากับจิตแพทย์ แรกๆเราก็ต้องบอกว่าเนื่องจากเรามีมายาคติอีกอย่างหนึ่ง เราต้องรู้สึกเหมือนกันคล้ายๆกับอีกหลายคนว่าทำไมต้องฟ้องร้อง คุณต้องการอะไรจากการฟ้องร้อง แต่พอทำงานไประยะหนึ่งมันมีความเข้าใจเกิดขึ้นซึ่งตัวเองได้พบว่าเวลาที่เขาเข้าไปต่อสู้ในกระบวนการยุติธรรม เขาไม่ได้พูดคำนี้ออกมาตรงๆ แต่ในที่สุดเราพบว่าเขาต้องการการคุ้มครองความมีศักดิ์ศรีของเขา เขาไม่ต้องการอะไรมากกว่า

นั้นจากกระบวนการยุติธรรม เขาไม่ต้องการว่าในที่สุดมันจะจบที่หย่าร้างไหม จะได้สินสมรสหรือไม่ มันจะได้สิทธิอะไรบ้าง เพราะผู้หญิงที่เข้าไปสู่ตรงนี้ ทั้งๆที่ตอนที่เขาถูกกระทำเขาดูอ่อนแอมาก แต่ถ้าเขาเลือกเข้าสู่กระบวนการยุติธรรม เราพบอันหนึ่งทุก case เลยว่าเขากำลังทำสิ่งหนึ่งที่จะบอกทุกคนว่า เขามีศักดิ์ศรีนะ เขามีสิทธิที่จะได้รับการคุ้มครองศักดิ์ศรีอันนั้นของเขา ตัวเองคิดว่าถ้ามันฉายชัดในงานวิจัยแล้วนำไปสู่คนที่อยู่ในกระบวนการยุติธรรมและเห็นภาพของความรู้สึกอันนี้ของเหยื่อที่เข้าไปสู่กระบวนการอันนี้ เราจะเข้าใจเขามากขึ้นว่าไม่ใส่การต่อสู้ในเรื่องสิทธิอย่างเดียว มันเพียงพอกับสำหรับเขาไม่ตอบสนองเขามากพอในการที่เขาเข้าไปตรงนี้ แต่เขาอยากเห็นกระบวนการยุติธรรมจริงๆเกิดขึ้น ถ้าเรากลับ part ที่เป็นความรู้สึกอันนี้ออกมามันจะฉายภาพที่ชัดขึ้นว่ากระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคล ความหมายที่ผู้ถูกกระทำต้องการ หรือผู้ที่ใช้บริการตรงนี้ต้องการอะไร เราอาจจะสะท้อนไปถึงผู้ที่ให้บริการในจุดต่างๆด้วยว่า ถ้าเขาสามารถทำให้กระบวนการยุติธรรมตอบสนองความต้องการตรงนี้มันก็คือ มันอธิบายไม่ถูกในทางความหมายมันคืออะไร แต่พูดในฐานะประสบการณ์ที่ทำงานในฟากของเรื่องจิตใจ

ผศ.อัมพร สุคันธวนิช : คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

: นั่งฟังมาตั้งแต่ต้นประเด็นก็จะคล้ายๆในส่วนที่อ่านตรงนี้ ในฐานะที่ตัวเองไม่ใช่นักกฎหมาย หลายเรื่องอ่านแล้ว คงไม่มีความรู้มากพอที่จะไปอธิบาย เมื่อกี้นั่งเรียนรู้จากอ.สรรพสิทธิ์อีกเยอะ ในข้อเสนอแนะในเชิงกฎหมายแต่ว่าที่ดูต้องขอชมอย่างที่ว่ามีรายละเอียดข้อมูลมากมากจนว่ามันอ่านวัตถุประสงค์ มันเหมือน out line ที่จะเขียนตำราสำหรับวิชานี้มากกว่ามันมีความรู้สึกอย่างนั้น ส่วนที่อยากตั้งข้อสังเกตคือ วิธีการเขียน ในเรื่องของงานวิจัย ลักษณะการเขียนที่ว่าคือความที่ข้อมูลมากเยอะ เราก็เอามาเรียงต่อๆกันเฉยๆ ความจริงข้อมูลเหล่านี้มันเป็นประโยชน์ ดิฉันเองอยากให้เขียนให้กระชับและอ่านง่าย แต่ในความรู้สึกถึงเสียดายข้อมูลที่ได้ ซึ่งเป็นข้อมูลมีมากมาย ก็น่าสนใจ แต่ว่าดิฉันอาจจะคิดต่างจากคุณหมอมันไม่ถึงกับเป็นบทนำหรือที่มา อาจจะเป็นวัตถุประสงค์ของการวิจัยได้ เช่น เรื่องของการศึกษาความหมาย บางทีก็ต้องศึกษาความหมายของความรุนแรงในบริบทในสังคมต่างๆ แต่ที่นี่วิธีเขียนของเราถ้าสามารถเขียนและให้เห็นได้ชัดเจน แทนที่จะไปแยกประเทศเหมือนกับในอเมริกามีอะไรๆ ก็อ่านมายาวเหยียด ในแคนนาดาก็มีรายละเอียดตัวเลขหรือในประเทศต่างๆ ถ้าเราจัดไปตามลักษณะหัวข้อประเด็น เช่น กระบวนการยุติธรรม เจ้าหน้าที่ตำรวจมีวิธีการทำอย่างไรต่อเรื่องนี้ ในประเทศนี้ทำอย่างไร ในแคนาดาทำอย่างไร ในมาเลเซีย แล้วประเทศไทยทำอย่างไร ในหัวข้อเรื่องเดี่ยวกันนี้ คือแทนที่เราจะแบ่งเราแบ่งในประเด็นหรือว่าวิธีการกระทำต่อครอบครัว มาตรการต่อครอบครัว เราก็เขียนเป็นเรื่องใหญ่เลย ว่าที่นี่เขาทำอย่างไร ลักษณะนี้ในประเทศไทยสามารถประยุกต์อะไรได้บ้างก็จะสามารถทำให้กระชับ การเขียนกระชับ ดิฉันเสียดายข้อมูลเพราะข้อมูลนี้มีคุณค่า ตัวเองก็นั่งอ่าน เรียนตามตรงว่าเมื่อคืนอ่านแล้วไม่ได้วางเลย เหมือนกัน อ่านถึงตี 3 ตี 4 อ่านแล้วก็เพลิน แต่มันจับประเด็นลำบาก ที่นี่ในแต่ละบทเขียนเสร็จแล้ว ถ้าเป็นความสะดวก หรือ

style ของผู้วิจัยที่อยากจะอัดข้อมูลเรียงๆต่อกันมา ในบทสุดท้าย สรุปประเด็นว่าที่เรียงข้อมูลมาให้ดูทั้งหมดหลายหน้า ประเด็นคืออะไร highlight มา 2-3 ข้อ อันนี้ก็อาจเป็นวิธีการหนึ่ง ส่วนเท่าที่อ่านตอนแรกเรื่องวิจัยได้เกริ่นนำไว้ว่า เป็นวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ที่นี้การวิจัยเชิงคุณภาพที่จริงไม่ต้องเสนอตารางก็ได้แต่จะเสนอก็ไม่แปลกอะไร แต่ว่านำเสนอตาราง เห็นจุดอ่อนในเรื่องตารางมาก เพราะว่าถ้าการนำเสนอถึงแม้ว่ามันจะไม่ใช่วิธีหลักของเราเพราะเราไม่ได้วิเคราะห์ในเชิงปริมาณแต่คงต้องเสนอให้ถูกต้องเหมือนกับข้างหน้า ตารางที่ 1 มันไม่ใช่ตารางการวิเคราะห์ มันเหมือนกับการสรุปข้อมูล ขอยกตัวอย่างเกือบจะทุกตารางมันอ่านขาดตรงที่ว่าถ้าร้อยละไม่รู้ว่าร้อยละของอะไร รวมซ้ายรวมขวาก็รวมไม่ได้ 100 ถ้าเราจะนำเสนอตรงนี้ก็ต้องเข้มงวดเหมือนกัน เดี๋ยวจะขอยกตัวอย่าง เช่น ตารางที่ 3 หน้า 8 มันไม่ใช่เชิงเป็นตารางสถิติวิเคราะห์แต่ว่าเป็นการนำเสนอข้อมูล เวลาอ่านจากรายงานก็มีบางตอนที่ผู้วิจัยใช้บวกกันเอง ดึงๆจากตารางโดยมันได้อยู่ในตารางอย่างเช่น รวมว่าผู้หญิงที่ถูกทำร้ายจากสามีเท่าไร ตามตารางที่ 3 จริงๆในตารางที่ 3 ไม่ได้แสดงเพียงแต่ว่าเราต้องมานั่งบวกให้ ดิฉันอ่านเองก็ต้องไล่ไปเพราะตามปกติถ้าเราเสนอตารางของเราอ้างอิง หันมาเราต้องเจอเลย แต่นี่เหมือนกับเรานึกบวกไว้ในใจ แล้วเขียนลงไปด้วย หันมาดูจะเจอลำบาก นอกจากนั้นตัวอย่างหน้า 26 ตารางที่ 5 ผู้ยื่นคำร้องหรือคำฟ้องบรรยายถึงลักษณะที่ถูกทำร้าย ดิฉันอ่านจริงๆก็อยากจะรู้ว่าเพราะเราเห็น% เราอยากจะรู้ส่วนใหญ่ก็บอกไม่ถูกว่ามันเป็นเปอร์เซ็นต์ของอะไร ก็อยากจะดูที่มาว่าตารางนี้มาจากไหน อาจจะต้องระบุแหล่งที่มาของตาราง นี่เราบอกแค่ลักษณะของตารางว่าถูกชกต่อย 58% คดีครอบครัว 55% คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ 60% ดูจากอะไรอย่างนี้เป็นต้น ถ้าเสนอตรงนี้ต้องเข้มงวด ถ้าไม่อย่างนั้น เราใช้วิธีบรรยายดีกว่า เพราะตารางโผล่ขึ้นมาเราจะถูกตั้งคำถามเพราะจะบวกทางยาวก็ไม่ได้ 100% บวกทางขวางก็ไม่ได้ 100% เกือบทุกตารางที่มี ในส่วนตารางก็ฝากให้ดูอย่างนี้ อย่างเช่น หน้า 30 ตารางที่ 6 แสดงคำร้องหรือคำฟ้องบรรยายว่าถูกคู่ความข่มขู่ วิธีพูดวิธีบรรยาย เราไปอาศัยที่พูดในเชิงปริมาณ นี่ถ้าการบรรยายในเชิงปริมาณถ้าเราบอกว่ามากที่สุด หรือ น้อยที่สุด หรือเป็นจำนวนมาก ที่มีนัยสำคัญทางสถิติหรือเปล่า บางทีมันมากกว่ากัน สมมติเจอระหว่าง 43 กับ 45 บางทีอาจแปลว่าเท่ากันก็ได้ หรือบทที่ 53 กับ 59 ในบางกรณีแปลว่าเท่ากัน ถ้ามันไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ ถ้ามันต้องดูอย่างอื่น ดิฉันว่ามันต้องระมัดระวังเหมือนกัน ถ้าเผื่อจะใส่แบบนี้ แล้วอธิบายในเชิงปริมาณเพราะเราไม่ค่อยทำสถิติ เราเพียงแต่อ้างอิงตาราง พยายามคิดอยู่ ดิฉัน commend ไว้ในที่นี้ มันเป็นเปอร์เซ็นต์เปอร์เซ็นต์ของอะไร ถ้าเราไม่แน่ใจเราไม่ใส่ก็ได้เพราะบางทีตารางเป็นตารางบรรยายเฉยๆ ก็เสนอว่าเราพบ พบเท่านี้มีจำนวนเท่านั้น ถ้าเราใส่เปอร์เซ็นต์ เราเสนออยากจะวิเคราะห์หรือเปล่า ถ้าอยากวิเคราะห์ มันต้องไปประเด็นวิเคราะห์เชิงปริมาณ มันมากเท่านี้สรุปได้ไหมว่ามันมีนัยสำคัญ จริงๆส่วนตัวไม่อยากให้ใส่ ตารางทุกอัน ตารางที่ 7 ก็เหมือนกัน มันจะทำให้สับสนเหมือนกัน

ตารางที่ 11 น. 59 แสดงเหยื่อที่ถูกทำร้ายสูญเสียเวลาทำงานและรายได้ ปี 1976 เรามีคอลัมน์ จำนวนวันทำงานที่สูญเสียและมีมูลค่าที่เสียไปเป็นเหรียญสหรัฐ แล้วก็มีดอลล่าร์ 1 - 24 25 - 49 แต่ที่ตัวเลขที่ใส่เข้ามา ตัวข้อมูล 94517 แล้วนี่รู้ไม่ว่าจำนวนคนหรือจำนวนเงิน หรืออะไรใน

ตารางนี้เมื่อค้นอาจจะดูง่วง ๆ อยู่จำนวนคนใช่ไหม ฉะนั้นต้องระบุในนี้ว่าแสดงจำนวนเหยื่อที่ถูกทำร้ายที่เป็นจำนวนคน สูญเสียการทำงานน้อยกว่า 1 วัน ตีเป็นมูลค่าที่สูญเสียไป แล้ว 60% 30% 4% ของอะไรอีก ถ้าใส่เข้ามาจะงงมากเลย เราไม่รู้ว่าจะเทียบกับอะไร 60% ของอะไร อันนี้ไม่ทราบ 100 ของ 100,000 และบวกตามขวางได้ 100% แล้วรวมจำนวนคน จำนวนเงินน้อยกว่า 1 วัน ตารางที่เสนอเป็นตารางที่เป็นประโยชน์อยากให้เขียนให้ชัด ตอนแรกอ่านแล้วสนใจมาก แล้วที่มันเป็นดอลล่าร์หรือเป็นคน คือไม่แน่ใน ข้อสำคัญตัวระบุที่มา การที่ท่านไม่ได้ระบุที่มา บางครั้งที่ดิฉันอ่านแล้วคิดว่าท่านสังเคราะห์จากข้อมูลหลาย ๆ อย่าง แล้วทำมาใส่ตารางให้ดู อันนี้ก็เป็นไปได้ว่า เป็นตารางที่เราสร้างขึ้นมาเองสร้างขึ้นมาจากการอ่านข้อมูลจากหลาย ๆ เล่ม จำนวนมาก แล้วมาทำตารางเป็นของตัวเอง อันนั้นได้เหมือนกันเป็นตารางที่เราสังเคราะห์ขึ้นมา แต่ถ้าเราเอามาเลย ก็ต้องใส่ คือถ้าใส่แล้วดิฉันอ่านแล้วไม่รู้เรื่อง อาจจะต้องขอไปเปิดดูต้นฉบับ ในแง่ของการเขียนงานวิจัยเหมือนกันข้อ 12 ก็เหมือนกัน ดิฉันจะดอกจันไว้ว่า แหล่งข้อมูล

นั่นเป็นเรื่องของ Menu Script การเขียนการเสนอตารางข้อมูลแน่นหนามาก

มาถึงเรื่องวิธีวิจัย เรื่องของการทำ case study สำหรับ case study เราคิดมา 10 กรณี ในทางวิจัยเชิงคุณภาพ 10 กรณี ที่ก็ไว้น้อยถ้าเป็นการวิจัย เชิงคุณภาพจริง ๆ วิธีเขียนมีปัญหาในวิธีเขียน มาเขียนในเชิงปริมาณ เช่น มาใส่ความถี่ ถ้าเขียนในเชิงปริมาณ 10 ราย วิเคราะห์ไม่ได้ มันไม่สามารถจะบอกได้ว่ามัน represent อะไร ไม่ represent อะไร ถ้ามาใส่ในเชิงปริมาณ ฉะนั้นถ้า case study ก็ควรจะเขียนอย่าง case study มันจะมีกระบวนการที่มา เช่นว่าทำไมเราจะต้องเลือก 10 case นี้ 10 case นี้ case ที่ 1 ค่อนข้างจะเป็นตัวแทนที่จะrepresent ผู้ชายที่ถูกทำร้ายเป็นต้น แล้วไปรับบริการแล้วเราก็ต้องเลือกว่า องค์ประกอบ หลังจากวิจัยแล้วที่เขามีลักษณะที่ค่อนข้างจะเป็นตัวแทนของหลาย ๆ case ได้เลย แล้วเราก็ตามเจาะลึกถึงอัตชีวประวัติเขาได้เลย เราก็จะเขียนหมดซึ่งไม่ต้องเป็นห่วงว่า จะเป็นเรื่องที่ว่าจะเป็นการเปิดเผยตัวจริงของเขา เพราะปกติเราจะไม่ใส่ชื่อจริง เพราะว่าในงานวิจัยในมนุษย์ทุกอัน เขาจะใส่ลงไปว่าขออนุญาต ขอไม่ใส่ชื่อจริงถ้าในกรณีที่ข้อเท็จจริงมันบอกมันฟ้อง จริง ๆ มูลนิธิเพื่อนหญิงก็มีบางรายไปอยู่ที่ศูนย์ฮอตไลน์ ทั้ง ๆ ที่ปิดชื่อจริง เป็น case ขึ้นมาโดนสามีทุบตีใหญ่เลย สามีเลยรู้ว่าที่เธอมาหา เพราะว่าแต่มีมูลนิธิหนึ่ง เอาเรื่องเขาไปพูด เขาก็โดนทำร้ายในกรณีอย่างนั้น เราก็ไม่ใส่อยู่แล้ว แต่จะมี case ของตัวที่เป็นตัวอย่างของการศึกษาได้ ผู้หญิงมักจะเข้มแข็งขึ้นมาอีกและเป็น pincers ของการเรียนรู้ที่ผู้หญิง หรือไม่ใช่เฉพาะผู้หญิงเราเห็นในการศึกษาเรื่องอื่น ๆ ด้วย เขากลับคิดว่า เข้ามีส่วนร่วมในการวิจัยเข้าเป็นผู้เชี่ยวชาญ เขาเลยกลับเป็นผู้เข้มแข็งมากในประเด็นเหล่านี้ได้ เพราะฉะนั้นงานวิจัยของเราเหล้านี้ก็เป็นงานวิจัยที่เสริมสร้างเข้าด้วย ฉะนั้นในส่วนของ case study นี้ขอให้ทำให้ละเอียด ทำละเอียดแล้วบรรยายไปเลย ประโยชน์อะไร

1. เป็นการลบล้างจุดอ่อนที่ว่า 10 case มันจะมาอธิบายอะไรก็เพราะเราบอกว่า เราไม่ได้ใช้ 10 case นี้มาเป็นการอธิบาย ในเชิงปริมาณในเชิงสถิติ 10 case ของการเจาะลึกแล้วเราก็เจาะลึก

จริง ๆ เจาะลึกเพื่ออะไร ดิฉันอยากจะเห็นว่าใน 10 case นี้ จะเป็น 10 case ที่พอเราอ่านแล้วที่เราเห็นบริบททางสังคม บริบททางวัฒนธรรม ชีวิตความเป็นอยู่ฐานะทางเศรษฐกิจ ความรู้สึกกดดันและอะไรทั้งหมดเป็นกระบวนการที่ตะกี้ อ.สรรพสิทธิ์ ที่พูดถึงในเรื่องความรุนแรง จริงในกรณีความรุนแรง ดิฉันอยากจะย้ำว่าในทางวิชาการ มันไม่ใช่ว่าเป็นสาเหตุของปัญหา ในทางสังคมวิทยาความรุนแรงเป็นผลลัพธ์ของปัญหา แต่ถ้าในทางกฎหมาย เรามักจะมองว่าความรุนแรงว่าตัวการกระทำใช่หรือไม่ เป็นการกระทำ เราก็จะไปพิจารณาลงโทษอะไรต่ออะไรในการกระทำนั้น ๆ แต่ถ้าเรามองในเชิงสังคมวิทยาหรือมนุษยวิทยาเราศึกษาพฤติกรรมของคนความรุนแรงเป็นผลลัพธ์ จากการเลี้ยงดูในวัยเด็ก จากลักษณะของวัฒนธรรม จากแรงกดดันจากความล้มเหลวของฝ่ายชาย หรืออะไรอีกต้องหลายอย่างที่มาก่อให้เกิดความรุนแรง ซึ่งข้อมูลเหล่านี้มันจะได้มาจากการศึกษาเจาะลึกเป็น case ใน 10 case ฉะนั้นถ้ามองว่าความรุนแรงเป็นผลลัพธ์ ไม่ใช่เป็นสาเหตุ ลักษณะของทางวิจัยของตารางนี้ยิ่งถ้าจะตอบสนองวัตถุประสงค์ ของข้อมูลยกร่าง ของกฎหมาย ยิ่งจำเป็นต้องเข้าใจความลุ่มลึกของปรากฏการณ์ของความรุนแรง ว่ามันมีสาเหตุ ปัจจัยร่วมที่ก่อให้เกิดความรุนแรงอะไรปัญหา และกฎหมายจะเข้าไปคุ้มครองป้องกันมิให้สิ่งเหล่านี้เกิดขึ้นได้อย่างไร ดิฉันคิดว่ากฎหมายอาจจะไม่ดูเฉพาะ case ที่กระทำการรุนแรงต่อกันในขั้นจะดำเนินการอย่างไร ไม่ได้พูดในฐานะนักกม. นะ ไม่มีความรู้เลยนะ หรือว่าจะยุติอย่างไร จะยอมความหรือไม่ยอมความดิฉันว่ามันไม่ใช่เฉพาะ case แต่มันน่าเกี่ยวข้องกับบริบท

สมมุติว่าเราได้ข้อมูลจากการศึกษา case บริบทที่เกี่ยวข้องก็อะไร อย่างเช่น ประวัติของผู้ที่กระทำการรุนแรง ไปดูซิว่าตั้งแต่วัยเด็กที่เขาชอบดูหนังประเภทไหน เขาอ่านหนังสือประเภทไหน เขาเรียนรู้ความรุนแรงจากอะไร สมมุติสิ่งเหล่านี้บอกเราได้ว่าแนวโน้มของผู้ที่มีภูมิหลังแบบนี้ มักจะกระทำการรุนแรง หรือเพราะว่าเขาเป็นผู้ที่มีประสบความล้มเหลวในทางการทำงานอาชีพ หรือฐานะในสังคมหรือเปล่า มันมีงานวิจัยอยู่ชิ้น ดิฉันไม่ได้ไปค้นมาให้ที่บอกว่า ผู้ชายประสบความล้มเหลวมีแนวโน้มที่จะกระทำความรุนแรงมากกว่าผู้ชายที่ประสบความสำเร็จในชีวิต เพราะเวลาประสบความล้มเหลวเขาต้องการความมั่นคงทางจิตใจอย่างน้อยที่สุดเขายังซ้อมเมียได้ ยังเป็นใหญ่ในบ้านได้ เขายังรักษาความเป็นตัวตนของเขาได้ ฉะนั้นบทที่การแสดงออกต่าง ๆ เพื่อปลอบใจตัวเขาว่ายังมีอำนาจเหนืออยู่บ้าง อย่างน้อยที่สุดก็ในครอบครัว แต่ว่าชีวิตครอบครัวของเขาประสบความสำเร็จมีความสุขในด้านอื่นๆ แล้ว เขาสามารถแบ่งบันความสุขให้แก่ครอบครัวได้มากกว่าคนที่มีความทุกข์ความเครียด แต่ที่ข้อมูลลักษณะอย่างนี้ ถ้าจะนำมายืนยัน ก็ต้องเป็นข้อมูลเจาะลึก สมมติถ้าเราสามารถยืนยันอันนี้ได้จาผลการวิจัย การนำเสนอกฎหมาย ก็ต้องเป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยต่างๆ ที่กระตุ้นหรือส่งเสริมให้เกิดความรุนแรง ปัจจัยเหล่านั้นน่าจะได้รับการควบคุมด้วย สมมุติยกตัวอย่าง สื่อลามกอนาจารที่ยั่วยุและกระตุ้นให้เกิดความรุนแรงทางเพศ กฎหมายต้องออกมาควบคุมสื่อแบบนี้ไม่ได้ มีการควบคุมในระดับหนึ่ง ในต่างประเทสมีหน้าประเภท Rate X Rate R อันนี้ห้ามเด็กดู อันนี้ห้ามใครดู เป็นกฎหมายที่เกี่ยวข้องด้วยมันไม่ใช่เฉพาะเรื่องของcase กรณีความรุนแรง

ของผู้ที่ทำหรือถูกกระทำความรุนแรงทั้ง 10 case หรือถูกกระทำน่าจะศึกษาตัวผู้กระทำมากกว่า เขาเรียนรู้ความรุนแรงมาจากอะไร ถ้าเจาะได้ก็คือ อัตชีวประวัติของเขาย้อนหลัง นอกจากนี้อาจจะขอพูดถึงคดี เมื่อกี้มีข้อเสนอว่าถ้ามีปรับกฎหมายว่าคดีความรุนแรงของคู่สมรสให้ยอมความได้ ดิฉันเห็นด้วยกับคุณสรรพสิทธิ์ว่า ถ้ายอมความเฉยๆ อาจจะก่อให้เกิดปัญหาแต่ดิฉันว่าน่าจะเป็นลักษณะนี้ได้หรือไม่ว่ายอมความ (ม้วนที่3) ไม่จำเป็นต้องลงเป็น Case ทั้งหมดก็ได้ ยังคงเป็นหัวข้อทั้งหมดก็ได้ แต่มันต้องตัดข้อความที่ได้จากการสัมภาษณ์ คืออ่านแล้วมันจะให้ทั้งหมดมากกว่าตารางที่กำลังเป็นอยู่ ฉะนั้นมันอาจจะไม่ได้เอา Case 10 Case ตั้งแต่ต้นจนจบมาต่อกัน ซ้ำทั้งหมดอ่านจบก็จะรู้ว่า Case นั้นเป็นใคร โดยทั่วไปเราก็ตั้งหัวข้อ เราก็ดึงส่วนสำคัญที่เราใช้ในการวิเคราะห์ ตัดเฉพาะประโยคเฉพาะเรื่อง เฉพาะประเด็น เรา quote มาแต่บางส่วนไม่ต้องเล่าว่าตั้งแต่ต้นจนจบของ Case แต่ quote คำสำคัญที่เราวิเคราะห์ออกมาแล้วคือน้ำหนัก

<u>เสียงหายไป</u>

มีเรื่องโต้กลับแต่ยังไม่ได้ความ……..

<u>ผู้ถาม</u> ที่ว่าเจาะลึกภูมิหลังที่ว่าคงไปไม่ถึงที่ Interview แต่มันจะบอกไว้ในบทแรก ๆ ว่าความหมาย สาเหตุ บางอันจะตอบได้ตรงนั้น เช่น อาจารย์บอกว่าตกงานมันยังบอกวิจัยอื่นที่ผมค้นมารวมตรงนี้ ถ้าไม่มีตรงนี้ก็จะโหว่ ก็ต้องดูอีกที่หนึ่ง

เขียนตาม Organize วิธีเขียน แม้กระทั่งในหัวหข้อความหมายก็เป็นรีเซร์ทได้ว่าความหมายที่เราเข้าใจ กับความหมายภายในที่อื่นนั้นบริบทต่าง ๆ กันในเรื่องความรุนแรง

เชิญ ดร.กฤติยา อาชวนิชกุล ไม่ทราบว่าพร้อมหรือยัง

คุณสุเพ็ญศรี พึ่งโคกสูง มูลนิธิเพื่อนหญิง

: คณะวิจัยชุดนี้ได้ให้โอกาสมูลนิธิเพื่อนหญิง และผู้หญิงที่ถูกทำร้าย ทั้งกรณีที่ฟ้องคดีและไม่ฟ้องคดีบรรดาบุคคลเหล่านี้จะมีคุณูปการต่องานวิจัยชิ้นนี้ และต่อสังคมด้วย ปัญหาตามโจทย์ที่ตั้งคิดว่ากระบวนการยุติธรรมมีปัญหาทั้งที่ไปฟ้องและไม่ฟ้อง ไม่ใช่เฉพาะแต่เรื่องศาลอย่างเดี่ยวตั้งแต่ตำรวจ อัยการ หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐ ไปขอใช้บริการของรัฐ เกิดติดขัดอันเนื่องมากจากทัศนคติที่ถูกปลูกฝังมา ทำให้คนไม่เข้าใจผู้หญิงที่ถูกกระทำรุนแรง ขณะเดียวกันคนส่วนใหญ่มักเข้าใจผู้ชายที่กระทำความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก กระบวนการยุติธรรมชั้นต้นจนถึงสุดท้ายไม่ให้ความสำคัญผู้ถูกกระทำความรุนแรง ซึ่งน้อยมากที่จะเสนอคดีต่อศาล ในแง่วิธีฟ้องคดีอาญา ถ้าผู้พิพากษาเข้าใจปัญหา ไม่ควรใช้วิธีการเดิม การคัดเลือกผู้พิพากษาสมทบที่จะเข้าร่วมในพิจารณาอรรถคดี ผู้หญิงมักจะถูกทนายอีกฝ่ายยั่วยุให้โกรธ และให้ข้อมูลไม่ครบถ้วนแก่กระบวนวิธีพิจารณาทางแพ่งด้วย ผู้

หญิงไม่อยากให้ลงโทษอาญา แต่อย่าให้สามีกลับเป็นคนเดิมที่เป็นคนที่สุภาพอ่อนโยน กระบวนพิจารณาคดีเด็กและครอบครัวควรรวดเร็ว ประหยัดยุติธรรม ควรไปจัดสัมมนาในกลุ่มกระบวนยุติธรรม กระบวนยุติธรรมเปิดรับการตัดสินแทนเหยื่อ มิใช่ตัดสินในแทนเขา

ดร.เดชา สังขวรรณ

: งานวิจัยนี้ ชุดโครงการนี้ยังขาดส่วนที่เป็น Theoretical Framework ไม่มีชุดหลักจะ address ที่จะ address ซึ่งหากจะต้องศึกษา case ของผู้ชายก็จะเป็น endless story, endless research คงต้องใส่ theory เข้าไปเพื่อให้ sufficient ของงานวิจัยชัดขึ้น เช่น กรณีพูดว่าเด็กโดน abuse มาแล้วท้ายที่สุดจะเป็น abuser ต่อ ต้องพิสูจน์จะ proof จริงหรือไม่ นำ theory เข้ามา กลุ่มเพื่อนหญิงก็เข้ามา reinterview ต่อ แล้วไปเจอภูมิหลังว่าคนเหล่านั้นเคยถูก abuse ก็จะนำไปสู่ทางแก้ มันก็เป็นทางแก้ไม่ใช่เขาผู้หญิงช่วย ผู้หญิงอย่างเดียว แต่ช่วยผู้ชายด้วยซึ่งก็คือคนที่ช่วยเหมือนกับทางหนึ่ง theory น่าจะต้องมีการพูดอาจจะพูดไม่มาก อาจเพิ่มเรื่องเหยื่อวิทยา Victimology เข้าไป กลุ่มเด็กสตรีที่เป็นเหยื่อหรือ โครงสร้างเชิงอำนาจ วัฒนธรรมที่เหลี่ยมล้ำ ไม่เสมอภาคถ้ามีกรอบทฤษฎีให้ชัดเจนและเอา evidence 3 ส่วน มาsupport ก็จะนำไปสู่ suggestion ที่หลากหลาย นอกจากการแก้กฎหมายเพียงอย่างเดี่ยว

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกเป็นตัวแทนของรัฐ ที่ strong มากเราจะสู้กับ conventional justice system ไม่ไหว ฉะนั้นอย่างที่เสนอมา คดีครอบครัวนำมาเป็นทางเลือกใหม่ พิจารณาในรูปแบบซึ่งอาจจะเป็นทางเลือกใหม่ งานวิจัยนี้อาจไม่บรรลุผลถึงขนาดที่จะ impact ให้กระบวนการยุติธรรมที่เป็น conventional ระบบในปัจจุบันให้พังลงมาได้อาจจะต้องหาทางเลือกใหม่เป็นการเปิดกระบวนทัศน์งานกระบวนการยุติธรรมอาจเป็นการแก้ไขในระดับ level ที่สูงขึ้น ดูจาก case ช่วยได้หรือไม่ ช่วยกลุ่มผู้ชายที่เป็น abuser หาทางออกให้เขาอย่างไรที่จะไม่ทำอย่างนี้ อีกประเด็นที่คุณหมอได้พูดไว้ ระหว่าง 5 case ดำเนินคดีกับไม่ดำเนินคดี มีประเด็นที่น่าสนใจ เหมือนกับที่บอกว่าที่ต่อสู้คดี 5 case ทำไมเราต้องเลือก นอกจากที่ อ.อัมพร พูดว่า case represent อะไร case 2 represent อะไรระหว่างกลุ่มที่เลือกดำเนินคดีกับกลุ่มที่ไม่ดำเนินคดีเพราะอะไร เป็นเพราะที่คุณหมอพูดหรือไม่ นี้คือสิ่งต้องมีและกรอบทฤษฎีสัมพันธ์ต้องเพิ่มอีกนิด

ผศ.อัมพร สุคันธานิช

: ดูเหมือน highlight ไว้ในหน้าแรก ถ้าช่วย case study อาจดูแนะคำถามที่จะเจาะลึก ภูมิหลังประสบการณ์จะถูก abuse มาก่อน

นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล

: มีงานวิจัยต่างประเทศ กรณีถูก abuse แล้วจะ reabuse again สรุป case study อาจพิจารณาว่ามีทฤษฎีหรืองานวิจัยอื่นสนับสนุนหรือไม่

ผศ.อัมพร สุคันธานิช

: ควร reorganize ข้อมูลเสียใหม่

นพ.วิสูตร ฟองศิริไพบูลย์

: การวิจัยถ้าจะให้ผลจริง เห็นด้วยกับอาจารย์ท่าน การเรียบเรียงชนิดต่อเนื่องกันทั้งหมดเป็นจุดๆ ถ้าเป็นไปได้ ก็น่าจะถึงเอาตัวแปรสำคัญ ที่ทางวิจัยเรียกว่าตัวแปรอิสระ เช่น ภูมิหลัง อาจแยกเรียงแนวคิดออกทั้งหมอที่ได้ทบทวนวรรณกรรม สิ่งที่ได้สัมภาษณ์ มานี้ออกมาถ้าได้ปัจจัยบางตัว ซึ่งเป็นปัจจัยอิสระส่งผลตัวแปรตาม ก็จะนำไปแก้กฎหมาย เราจะเห็นเป็น step เป็นภาพแต่ถ้าเขียนลักษณะแบบนี้เป็นเอาเรื่องหลายเรื่องมาต่อกันซ้ำแล้วซ้ำอีก แต่บางอย่างร่วมกันได้ถ้าเราถึงออกมาเป็นตัวแปรอิสระ ก็จะแยกออกมาในการทบทวนวรรณกรรมในตัวแปรอิสระแต่ละตัว เช่น ภูมิหลัง ก็ review ภูมิหลังอย่างเดียวว่าเป็นอย่างไร และจะมีผลต่อการใช้ความรุนแรงอย่างไร กรณีแนวคิดหรือความเชื่อของผู้ตัดสินของผู้พิพากษา ก็จะ review ความเชื่อของเราในที่สุดจะออกมาเป็นเรื่องการใช้ความรุนแรง สุดท้ายก็จะเป็นเรื่องการแก้ไขอย่างนี้จะเห็นภาพพจน์ได้มากกว่า ในการเรียบเรียงแบบนี้ คิดว่าใช้ข้อมูลเหล่านี้เรียบเรียงทำวิจัยต่อได้อีกเยอะประมาณ 3 - 4 เรื่องของการวิจัย เพราะมีหลายประเด็นที่เกี่ยวข้อง ตัวแปรอิสระที่เข้ามาเกี่ยวข้องคงจะไม่สามารถเป็นตัวแปรอิสระอันเดียวได้ ตัวแปรนี้ไม่แน่ในทางสังคมศาสตร์ต้องขนาดสอบตัวแปรวิจัยอิสระนั้นมีผลต่อตัวแปรตามคือ ต่อการใช้ความรุนแรงในสถาบันครอบครัวตรงนี้ต้องแสดงให้เห็นหรือไม่ ตัวแปรที่คิดว่ามีอิทธิพลจริง อาจไม่ใช่ก็ได้ อีกอันหนึ่งก็คือ ชื่อเป็นการใช้ความรุนแรงในครอบครัว ซึ่งเป็นหญิงเป็นส่วนใหญ่ ส่วนในเด็กชายเขาอาจต้องทำให้เป็นกลางเพื่อให้เห็นว่า งานวิจัยไม่ใช่ด้านใดโดยเฉพาะเป็นการวิจัยที่เป็นการใช้ความรุนแรงในครอบครัวอย่างแท้จริงอาจต้องแสดงให้เห็นด้วยซึ่งถ้าตัวแปรอิสระเป็นตัวแปรที่มีผลจริง ๆ แล้ว คิดว่าย่อมส่งผลต่อทั้งชายหญิง และเด็ก ตรงนั้นอาจช่วยทำให้เห็นภาพพจน์ได้ชัดเจน อันนี้ยังไม่รวมถึงประเด็นต่าง ๆ ในกรณีการดำเนินในกระบวนการยุติธรรมหลายอย่างที่เป็นช่องโหว่ เช่น การแก้ไขปัญหา โดยที่มีหลายท่าน ยกประเด็นเด็กหญิงถูกข่มขืนกระทำชำเรา แล้วจับให้แต่งงานกันเพื่อเป็นการเลี่ยงกฎหมายแล้วต่อมาหย่ากันโดยปริยาย ตรงนั้นก็เท่ากับว่าเป็นการที่ กม. ไม่ถูกบังคับใช้ ในกรณีข่มขืนกระทำชำเรา เด็กหญิงอายุไม่ต่ำกว่า 15 ปี ตามมาตรา 276 และ 277 ตรงนั้นเป็นช่องโหว่หรือเป็นแนวคิดเช่นนั้น เพราะว่าจริงแล้ว ไม่ได้แก้ปัญหาอะไรเลย เป็นอันหนึ่งที่จะวิเคราะห์ในกระบวนการยุติธรรม ผู้ใช้กฎหมายอีกทีหนึ่ง เพราะในกระบวนนี้มีหลายจุดหลายเรื่อง เท่ากับเป็นการวิจัยทั้งระบบทั้งเรื่องใหญ่ ยากที่จะเขียนในการวิจัยเพียงครั้งเดียว การจะแยกการวิจัย เป็นหลายครั้ง อย่างที่เรียนให้ทราบวัตถุประสงค์มีเยอะ วัตถุประสงค์ 1 ข้อ ทำวิจัยได้ 1 เรื่อง วัตถุประสงค์ 7 - 8 เรื่อง เท่ากับทำได้ยากจะให้บรรลุวัตถุ

ประสงค์ทุกเรื่องคงจะยาก ตรงนี้อันหนึ่ง หากเปิดไว้อย่างนั้นจริงก็คงต้องสรุปและเน้นเป็นวัตถุประสงค์หลัก ข้อเดียวหรือสองข้อพอ แล้ววัตถุประสงค์รอง อาจทำให้ผลสรุปในงานวิจัยทำได้สะดวกง่ายขึ้นทำให้คนอ่านอ่านได้ง่ายขึ้น ผมอ่าน 2 ครั้งแล้วก็ยังจับประเด็นหลักไม่ได้หมด เพราะไม่รู้รอบด้านทั้งหมด

นายสรรพสิทธิ์ คุมพ์ประพันธ์

: มีความจำเป็นต้องกำหนดภาระกิจของกระบวนการยุติธรรมในการแก้ปัญหาความรุนแรงให้ชัดเจน ไม่เช่นนั้นจะถูกดึงไปนั้นไปนี้ เพราะมีปนกันหลายเรื่อง จุดหลักผมอยากย้ำว่า คณะผู้วิจัยต้องเข้าใจต้องมีวัตถุประสงค์หลักซัก 2-3 ข้อ

1. ผู้เสียหายต้องได้รับการคุ้มครองและความปลอดภัย ได้รับการบำบัดฟื้นฟูเยียวยา

2. เราต้องสามารถควบคุมพฤติกรรมของผู้ที่ใช้ความรุนแรง สามารถสร้างเงื่อนไขในการทำให้ผู้ใช้ความรุนแรงหยุดพฤติกรรมนี้ ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของเขาให้ได้

3. การจัดความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใช้ความรุนแรงและผู้เสียหายใหม่ นั่นหมายความว่าข้อเท็จจริงที่จะนำมานั้นจะไม่เหมือนคดีแพ่งและคดีอาญา แต่ต้องดูตั้งแต่แรกผู้กระทำ ผู้ถูกกระทำ บุคคลแวดล้อมในครอบครัวตั้งแต่ต้นที่จะเกิดใช้ความรุนแรง ขณะที่ใช้และหลังจากเกิดความรุนแรงแล้วความสัมพันธ์จะเป็นลักษณะไหน อย่างไร

ทั้งนี้ถ้าเราได้ข้อเท็จจริงหมดแล้วจะสามารถชี้ให้เห็นว่าผู้เสียหายเขามีทางเลือกทางออกได้มากมาย เขาไม่จำเป็นต้องกลับไปเป็นภรรยาในเงื่อนไขเดิม อาจจะไปเป็นภรรยาก็ได้แต่ภายใต้เงื่อนไขใหม่ หรืออาจไม่เป็นเลย หรืออะไรที่ทำให้เกิดขึ้นได้

ฉะนั้นจึงโยงถึงเรื่องข้อเท็จจริงจะต้องนำมาใช้ว่าข้อเท็จจริงที่นำมาใช้ประยุกต์ กระบวนการยุติธรรมยุค classic ต้องเอามาจากบุคคลทางกฎหมาย ผมว่าเป็นเรื่องผิดมาก หมายถึงการนำพยานหลักฐานส่งมาให้กระบวนการยุติธรรมไม่ว่าก่อนถึงศาลหรือถึงศาลแล้ว น่าจะเปลี่ยนคนที่นำข้อมูลเหล่านี้มา จะพัวพันถึงการพิจารณาในศาล แทนที่จะมาใช้ทนายโจทก์ทนายจำเลยซัก มันไม่จำเป็นใช้วิธีนี้แล้ว กระบวนการยุติธรรมก็ต้องออกแบบใหม่ให้สอดคล้องตามสิ่งที่ผมกล่าวมาแล้ว ไม่ว่ามาตรฐานการพิสูจน์ต้องเปลี่ยนไป ภาระการพิสูจน์เปลี่ยนไป การรับฟังพยานหลักฐานของศาลเปลี่ยนไป อำนาจหรือบทบาทหน้าที่ของศาลในการออกคำสั่งคำพิพากษาเปลี่ยนไป ลักษณะของคำพิพากษาคำสั่ง ที่ผูกพันใครต่อใครนี่ก็เปลี่ยนไปหมด เพราะว่าภารกิจมันไม่ได้สิ้นสุดที่กระบวนการทางกฎหมายแต่ละการพิพากษาในแต่ละระดับยุติลง แต่มีภารกิจที่ 3 ที่พูดกันมาแล้ว คือการจัดความสัมพันธ์ใหม่ให้คนที่มันถูกใช้ความรุนแรงกับคนที่ใช้ความรุนแรงให้สอดคล้องกับความเป็นจริงที่สุด โดยใช้กลไกทางกฎหมายเข้าไปช่วย ผมอยากให้ท่านวัชรินทร์และคณะผู้วิจัยเน้นกระบวนการของศาลไปเลยเพื่อจะได้เห็นชัด แต่กระบวนการนอกศาลน่าจะเป็นงานวิจัยชิ้นใหญ่อีกชุดหนึ่งเพราะมีกระบวนการอีกมากมาย ผมกลุ้มใจมากเพราะเวลานักกฎหมายมองปัญหาอยู่ที่ตำรวจอยู่เรื่อยเลย ซึ่งผมอยากจะเก็บ

ตำรวจไว้เป็นทางสุดท้ายที่ผมจะใช้ถ้าผมมีโอกาสและมีระบบกฎหมายอย่างบางประเทศผมก็จะเก็บตำรวจใส่กระเป๋าไว้เลย คือจะไม่ใช้เพราะว่าตำรวจไม่ได้ออกแบบมาทำภารกิจนี้ ถ้าต้องการให้ตำรวจเข้ามาช่วย ก็เข้ามาช่วยสร้างหลักประกันว่าบุคลากรทางกฎหมายอื่นที่ไม่ใช่ตำรวจจะเข้าไปดูแลปัญหานี้ หรือผู้เสียหายจะได้รับความปลอดภัย อันนี้ผมเห็นด้วยเลย กระบวนการก่อนถึงศาลผมคิดว่าน่าจะมีวิจัยที่ต้องแยกออกไปคือไปดูบทบาทผู้ประกอบอาชีพสาขาวิชาต่างๆที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์สุดท้ายคือการจัดความสัมพันธ์ใหม่ ไม่ใช่นักกฎหมายไปจัดให้แต่นักกฎหมายจะเป็นตัว support ให้ ไม่ว่าจะจิตแพทย์ หรือแพทย์ นักสังคมสงเคราะห์ นักจิตวิทยา อาจจะรวมไปถึงผู้นำชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่เข้ามาดูในเรื่องของการจัดความสัมพันธ์ใหม่ และเข้ามามีส่วนร่วม ซึ่งผมคิดว่าน่าจะเป็นประเด็นที่คณะผู้วิจัยหยิบไปมอง นั่นหมายถึงสัมพันธ์ข้อเท็จจริงที่จะต้องใช้พิจารณาในศาล เพราะว่าในขณะเราเอาข้อเท็จจริงที่แสดงให้เห็นถึงการกระทำเท่านั้น ไม่พอ เพราะถ้าภารกิจเรามี 3 ด้าน ตรงนี้ทำไม่ได้เลย

พญ.พรรณพิมล หล่อตระกูล

: มีประเด็นเดียวยังติดใจเรื่องที่เราทำกรณีศึกษารู้สึกว่าเป็นส่วนที่มีคุณค่ามาก พอมีคุณค่าเลยมองในมุมนี้ ถ้าเราสามารถดึงหรือวิเคราะห์วิธีคิดและความรู้สึกนึกคิดของผู้ที่ถูกกระทำออกมาได้ คือมีภาษา 2 ส่วน มีภาษา 3 ภาษาที่สื่อสารไปยังทางสังคม ภาษาหนึ่งเป็นทางกฎหมาย ถ้าฟังแล้วมันไม่ใช่เรื่องเดียวกับผู้เสียหายกำลังพูด แต่ความจริงก็พูดคำเดียวกันเลยเช่นตัวเองบอกว่าจะดูแลคุ้มครองเรื่องศักดิ์ศรี เวลาผู้เสียหายเขาพูดเขาไม่ได้พูดคำนี้ แต่จะมีคำบางคำที่จะบอกถึงความรู้สึกนึกคิดที่ชัดเจนของเขามากว่านี่สิ่งที่เขาต้องการ จะมีผู้ถ่ายทอดผู้เสียหาย เช่น เวลาเราพูดบอกว่าผู้หญิงถูกกระทำเขาตกอยู่ภายใต้ความกดดันหรือไม่เราก็เล่าไปเรื่อยของเขามันก็ไม่เหมือนเขาเล่าเรื่องตัวเอง รู้สึกว่ากระบวนการมันเป็นอยู่อย่างนี้เลยคิดว่าทำอย่างไรที่จะให้ 10 กรณี ศึกษาซึ่งมีการศึกษาเนื้อความละเอียดอยู่แล้ว มีกระบวนการของการวิเคราะห์ให้เห็นถึงความคิดและความรู้สึกอันนำไปสู่พฤติกรรมหรือรูปแบบที่เกิดเหตุการณ์ขึ้น แล้วทำให้กระบวนการยุติธรรมเข้าใจว่าตัวกระบวนการยุติธรรมจะเข้าไปช่วยตรงไหนในสิ่งเหล่านี้ โดยมันเชื่อมกันได้ คือ งานวิจัยชิ้นนี้มีความรู้สึกว่ามันมีคุณค่ามากในกระบวนการยุติธรรม คิดว่าถ้าจะสามารถช่วยได้ ก็จะช่วยถ้ามีโอกาสได้อ่านกรณีศึกษาทั้งหมดเหมือนที่นักจิตวิทยาจะทำเป็นแบบ dynamic formulation คือเราเขียนออกมาเป็นตัว dynamic เพื่อบอกให้กระบวนการยุติธรรมเข้าใจว่าตัวกระบวนการยุติธรรมเข้าไปช่วยอะไรในกระบวนการซึ่งมันเกิดขึ้นภายในสภาวะจิตของผู้หญิง บางทีตัวเองไม่รู้เหมือนกันว่าคิดเอาเองว่ามันจะช่วยทำให้คนในกระบวนการยุติธรรมเห็นชัดหรือเปล่าว่าเขากำลังทำหลายสิ่งหลายอย่างที่มีคุณค่ามากหรือมันจะช่วยให้ part ที่เป็นความรู้สึกหรือ part ที่เป็นทางด้านจิตใจของคนเหล่านี้ถูกมองหรือหยิบยกขึ้นมามองมากขึ้นหรือไม่ในกระบวนการยุติธรรมถ้าเรารู้สึกว่าตรง part นี้มันไม่ค่อยถูกหยิบยกขึ้นมามองในส่วนของกระบวนการยุติธรรม และมันทำให้มันไปไม่ถึงจุดอย่างที่คุณสรรพสิทธิ์ว่ามันไม่ไปจนขั้น

การจัดความสัมพันธ์ใหม่ของคนเพราะว่ามันไม่ได้ตระหนักพอถึงสิ่งที่อยู่ภายในของเขา ถ้าเราจะทำตรงนี้เป็นน้ำหนักเพิ่มขึ้นนี่ คือไม่ต้องไปทำอะไรเพิ่มเพราะ case ไป interview หมดแล้ว เพียงแต่มาทำการวิเคราะห์หรือมีการทำอะไรบางอย่างเพิ่มขึ้นจาก case ที่ทำ แต่ถ้าตรงนี้ช่วยได้ก็ยินดีที่จะอ่านและยินดีจะช่วย ในมุมที่เป็นการเขียนแบบที่มันอ้างอิงได้ ไม่ได้เขียนเพราะคนเขียนหรือไม่ใช่เพราะเราสะท้อนเลยบอกว่าเราอ่านแล้วรู้สึกสะเทือนใจกับเรื่องนี้มาก มันไม่ใช่แค่เรื่องสะเทือนใจแต่มันมีหลักฐานและร่องรอยทางวิทยาศาสตร์หมายถึงตัวเองหมายความว่าเรื่องทางจิตมันไม่ใช่เรื่องที่มีหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ไม่ใช่เรื่องที่พูดด้วยความรู้สึกว่าเพราะว่าคุณเป็นผู้หญิงหรือเปล่าคุณจึงสะเทือนใจมากกว่า เพราะคุณทำงานกับผู้หญิงหรือเปล่าคุณเลยสะเทือนใจกับ case มากกว่าคนอื่น ไม่ใช่ ร่องรอยทางจิตมันอธิบายด้วยหลักการแบบคุณภาพหรือด้วยวิทยาศาสตร์ได้ว่ามันมีทฤษฎีและมีที่มาของสภาพจิตที่เกิดกับผู้หญิง

ดร. กฤตยา อาชวนิจกุล สถานบันวัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

: กล่าวสรุปชุดโครงการวิจัย ของ สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข ประกอบด้วย โครงการพัฒนาระบบฐานข้อมูลและสังเคราะห์งานวิจัยด้านความรุนแรงในสังคมไทย โครงการประเมินระบบสวัสดิการทางสังคม สำหรับเด็กและสตรีที่ได้รับความรุนแรง โครงการประเมินศักยภาพประชาคมในการจัดการปัญหาความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็ก โครงการประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว ที่ท่านกำลังให้ความเห็นและชุดรายงานสถานการณ์ความรุนแรงต่อผู้หญิงและเด็กที่ปรากฏทางสื่อมวลชนเป็นต้น

ภาคผนวก ค

หนังสือขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์
แบบฟอร์มการสัมภาษณ์

ที่ พิเศษ / 2545 ศาลอุทธรณ์ ภาค 1

ถนนรัชดาภิเษก จตุจักร กทม. 10900

ธันวาคม 2545

เรื่อง ขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์

เรียน

ด้วยสถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขได้มอบหมายให้ข้าพเจ้าและคณะทำวิจัยเรื่อง การประเมินกระบวนการยุติธรรมในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัว เริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน 2544 – ตุลาคม 2545 ศกนี้

ในการทำวิจัยครั้งนี้จำเป็นต้องเก็บข้อมูลจากผู้ที่เคยประสบเหตุความรุนแรงในครอบครัวและผ่านประสบการณ์ขอรับบริการหรือขอความช่วยเหลือจากองค์กรพัฒนาเอกชนหรือหน่วยงานภาครัฐในการกระบวนการยุติธรรม เพื่อยุติเหตุความรุนแรงและช่วยเหลือหรือเยียวยาความเสียหาย

ทางคณะผู้วิจัยพิจารณาแล้วเห็นว่า ท่านอยู่ในฐานะที่จะให้ข้อมูลดังกล่าวข้างต้นได้ ทั้งนี้เพื่อประโยชย์ในการวิจัยพัฒนากฎหมายและระบบกลไกที่เกี่ยวข้องในการคุ้มครองความรุนแรงในครอบครัว จึงขออนุญาตสัมภาษณ์ท่าน โดยมอบหมายให้.....เป็นผู้ทำการสัมภาษณ์ หวังว่าคงได้รับความร่วมมือจากท่านด้วยดี ใคร่ขอขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

อนึ่ง บรรดาข้อมูลที่ท่านให้สัมภาษณ์ทางคณะผู้วิจัยจะเก็บเป็นความลับ ทั้งจะไม่เปิดเผยนามของท่านให้เป็นการที่ล่วงรู้แก่สาธารณะชน

ขอแสดงความนับถือ

(นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล)
ผู้พิพากษา ศาลอุทธรณ์ ภาค 1
หัวหน้าคณะผู้วิจัย

ศาลอุทธรณ์ ภาค 1
โทร. (02) 5128287
โทรสาร. (02) 5412718

แบบสัมภาษณ์(ผู้หญิง)

บุคคลที่ได้รับความรุนแรงในครอบครัวเพื่อประเมินกระบวนการยุติธรรม

ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงฯ

ดำเนินการระหว่างมิถุนายน 2545

……..

<u>ส่วนที่ 1</u>

ข้อมูลทั่วไป

1. ชื่อ/นามสมมุติ……..
2. เพศ……..อายุ……
3. สถานภาพการสมรสปัจจุบัน
   - ☐ จดทะเบียนสมรส
   - ☐ ไม่จดทะเบียนสมรส
   - ☐ แยกกันอยู่โดยสมัครใจ
   - ☐ แยกกันอยู่โดยคำสั่งศาล
4. สถานภาพการสมรสในอดีต
   - ☐ เคยสมรสมาก่อน
   - ☐ อื่นๆ ระบุ……..
5. ภูมิลำเนาเดิม/พื้นเพในอดีต……..
6. ที่อยู่ปัจจุบัน…….
   - ☐ เช่า ☐ อาศัยกับพ่อแม่
   - ☐ บ้านตัวเอง
7. ระดับการศึกษาของผู้ให้สัมภาษณ์…….
8. ระดับการศึกษาของคู่สมรส……..

<u>ส่วนที่ 2</u>

สถานะทางเศรษฐกิจ

9. อาชีพของผู้ให้สัมภาษณ์ (อาชีพหลัก)……..

   (อาชีพเสริม)…….
10. รายได้ของผู้ให้สัมภาษณ์……

หมายเหตุ……

11. อาชีพของคู่สมรส(อาชีพหลัก)……

(อาชีพเสริม)……

12. รายได้ของคู่สมรส……..

13. ภาระหนี้สินของผู้ให้สัมภาษณ์……

14. ภาระหนี้สินของคู่สมรส……

<u>ส่วนที่ 3</u>

ความรับผิดชอบต่อสมาชิกในครอบครัว

11. บุตรจำนวน……..คน

แยกเป็น 1. เด็ก(ต่ำกว่า 15 ปี)…….. คน 2. วัยรุ่น(15 ปีขึ้นไป)……คน

12. บุคคลอื่นที่ผู้ให้สัมภาษณ์ต้องรับภาระให้ระบุ……

……...

- ภาระค่าใช้จ่ายภายในครอบครัวต่อเดือน…….บาท
- ภาระค่าใช้จ่ายในการศึกษาของบุตรต่อภาคการศึกษาต่อคน……คน

……

<u>ส่วนที่ 4</u>

สัมพันธภาพภายในครอบครัว

17. ปัจจุบัน ☐ ไม่ปกติสุข……..

☐ ปกติสุขบางครั้ง……..

18. ในอดีตเริ่มมีความขัดแย้ง/เริ่มมีความขัดแย้งเมื่อไหร่……

……..

19. ระยะเวลาที่ผู้ให้สัมภาษณ์อยู่กับคู่สมรสที่ก่อความรุนแรงแรง……

……

……

20. ลักษณะความรุนแรง(ระบุ)……

……

……

……

……

หมายเหตุ……

21. ความถี่ของความรุนแรง……

……

……

22. สาเหตุทำให้เกิดความขัดแย้ง

☐ อุปนิสัย/ความประพฤติ

☐ สุรา/ยาเสพติด

☐ ชู้สาว

☐ อื่นๆ ระบุ……

23. ผลกระทบจากความรุนแรงที่ผู้ให้สัมภาษณ์ได้รับ……

……

……

……

……

24. การแสดงบทบาทในครอบครัว

☐ ผู้ให้สัมภาษณ์……

……

……

☐ คู่สมรส……

……

……

<u>ส่วนที่ 5</u>

การตระหนักปัญหา

25. ปัญหาความรุนแรงที่เผชิญ(ความตระหนักถึงปัญหาที่เกิดขึ้น)……

……

……

……

26. ปัญหาความรุนแรงเพิ่มขึ้นหรือลดลง……

……

……

……

หมายเหตุ……..

ส่วนที่ 6

แนวทางแก้ปัญหา

27. ผู้ให้สัมภาษณ์ดำเนินการเองโดยวิธี.....
.....
.....
.....
.....
28. การขอรับคำปรึกษาจากบุคคล/องค์กร.....
.....
.....
.....
29. การใช้บริการของภาคเอกชน.....
.....
.....
.....
30. การใช้บริการของภาครัฐ.....
.....
.....
.....
31. ปัญหาและอุปสรรคจากการใช้บริการ
- องค์กรภาคเอกชน.....
.....
- องค์กรภาครัฐ.....
.....
- หน่วยงานตำรวจ.....
.....
- หน่วยงานอัยการ.....
.....
- หน่วยงานศาล.....
.....
- อื่นๆ.....

หมายเหตุ.....
.....
.....
.....
.....

ส่วนที่ 7

ความพึงพอใจต่อบริการ

32. ความพึงพอใจต่อบริการภาคเอกชน……..
……
……
……
33. ความพึงพอใจต่อบริการของหน่วยงานภาครัฐ……...
……
……
……
34. ความพึงพอใจต่อบริการของกระบวนการยุติธรรม
☐ หน่วยงานตำรวจ……
……
☐ หน่วยงานอัยการ……
……
☐ หน่วยงานศาล……
……
☐ หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง……..
……
☐ อื่นๆ ระบุ……
……
35. ข้อเสนอแนะของผู้ให้สัมภาษณ์(บริการของยุติธรรม)……..
……
……
……
……
……
……
……
……
……

หมายเหตุ……...
……
……
……
……
……
……
……
……
……

<u>ส่วนที่ 8</u>

การคุ้มครองชั่วคราว

36. ถ้าศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงแยกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราว/เข้ารับการบำบัดฟื้นฟูพฤติกรรมของผู้ใช้ความรุนแรง ผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นอย่างไร……
……
……
……
……

37. ในระหว่างการดำเนินคดี หากศาลมีคำสั่งให้ผู้ก่อเหตุรุนแรงจ่ายค่าเลี้ยงดูบุตร/ค่าเลี้ยงชีพผู้ให้สัมภาษณ์มีความคิดเห็นอย่างไร……..
……
……
……

38. กระบวรการพิจารณาคดีครอบครัวควรมีกำหนดระยะเวลาหรือไม่……
……
……
……
……

39. หากมีหน่วยงาน/องค์กรภาคเอกชนเข้ามาดำเนินคดีความรุนแรงในครอบครัวตลอดแทนท่านทั้งหมด ท่านมีความคิดเห็นต่อเรื่องนี้เช่นไร……
……
……
……
……

หมายเหตุ……...
……
……
……
……

แบบสัมภาษณ์(ผู้ชาย)

บุคคลที่เคยใช้ความรุนแรงในครอบครองต่อคู่สมรสเพื่อประเมินกระบวนการยุติธรรม

ในการคุ้มครองสวัสดิภาพบุคคลที่ได้รับความรุนแรงฯ

ดำเนินการสัมภาษณ์ระหว่างเดือนธันวาคม 2545

……

1. ประวัติผู้ให้ถูกสัมภาษณ์

ชื่อ……ที่อยู่……

อายุ …….. ที่เกิด……..การศึกษา…….

อาชีพ……งานพิเศษ……รายได้ต่อเดือน…….

2. ประวัติคู่สมรส

ชื่อ……ที่อยู่……

อายุ……ที่เกิด…….การศึกษา…….

อาชีพ……..งานพิเศษ……รายได้ต่อเดือน……..

3. ครอบครัวของผู้ให้สัมภาษณ์……

……

……

……

4. ช่วงที่อยู่กินกับคู่สมรส …….

……

……

……..

5. สภาพการงานปัจจุบันและรายได้ปัจจุบันของผู้ให้สัมภาษณ์……..

……

……

6. อุปนิสัยของผู้ให้สัมภาษณ์อดีตและปัจจุบัน……

……

……

7. อุปนิสัยผู้คู่สมรส…….
…….

8. สาเหตุที่เกิดความรุนแรง……..….
……
……

9. ความรุนแรงทางเพศ……
……
……

10. ความรุนแรงทางร่างกาย…….
……
……

11. ความรุนแรงทางจิตใจ……..
……
……

12. สาเหตุของความรุนแรง……
……
……

13. ผลกระทบที่ได้รับ……..
……
……

14. แนวทางแก้ปัญหา……

15. กรณีที่มีบุคคลอื่นมาห้ามปรามความรุนแรง……
……
……..

16. หน้าที่รับผิดชอบของผู้ให้สัมภาษณ์……
……
……

ข้อสังเกต

1. ได้แจ้งความหรือคิดจะแจ้งความกรณีได้รับความรุนแรงจากภรรยาหรือไม่……..
……
……

2. เคยไปรับการรักษาพยาบาลอันเนื่องมาจากได้รับบาดเจ็บหรือไม่……..
……
……

3. ถ้าหากคู่สมรสแจ้งความดำเนินคดีอาญาข้อหาทำร้ายร่างกายจะทำอย่างไร……..
……
……

4. ถ้ากรณีคู่สมรสไปขอให้ศาลออกคำสั่งคุ้มครองโดยให้ผู้ให้สัมภาษณ์ออกไปอยู่ที่อื่นชั่วคราวจะทำอย่างไร/ควรมีมาตรการนี้หรือไม่……
……
……

5. ถ้าศาลสั่งให้ผู้ให้สัมภาษณ์ไปรับคำปรึกษาแนะนำจากจิตแพทย์/นักสังคมสงเคราะห์/นักจิตวิทยาจะไปหรือไม่ หรือคิดอย่างไร……
……
……

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ นายวัชรินทร์ ปัจเจกวิญญูสกุล
2. ตำแหน่งปัจจุบัน ผู้พิพากษา ศาลอุทธรณ์ภาค 1 แผนกคดีเยาวชนและครอบครัว
3. ประวัติการศึกษา
   - 3.1 นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยรามคำแหง ปี 2518
   - 3.2 รัฐศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2520
   - 3.3 นิติศาสตร์มหาบัณฑิต จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปี 2520
   - 3.4 เนติบัณฑิตไทย สำนักอบรมกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา ปี 2523
   - 3.5 สังคมศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหิดล ปี 2532
   - 3.6 รัฐศาสตร์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ปี 2542
4. การศึกษาดูงานและฝึกอบรม
   - 4.1 ศึกษาดูงานศาลประเทศญี่ปุ่น ออสเตรเลีย สหรัฐอเมริกา มาเลเซีย สิงคโปร์ สาธารณรัฐประชาชนจีน
   - 4.2 ฝึกอบรมด้านชุมชนบำบัด (Therapeutic Community) ประเทศอิตาลี ประเทศสหรัฐอเมริกา
   - 4.3 ฝึกอบรมหลักสูตร ELICOS มหาวิทยาลัยซีดนีย์ ประเทศออสเตรเลีย
   - 4.4 ฝึกอบรมหลักสูตร Child Witness Training Course ณ The Royal New Zealand Police College ประเทศนิวซีแลนด์
   - 4.5 ฝึกอบรมด้านสิทธิมนุษยชน ณ National Human Rights Institution ประเทศฟิลิปปินส์
5. ประวัติการทำงาน
   - 5.1 ปลัดอำเภอ (เจ้าพนักงานปกครอง 3) กรมการปกครอง
   - 5.2 นิติกร 4 กองอัตรากำลังฯ กรมการปกครอง
   - 5.3 อัยการผู้ช่วย กรมอัยการ
   - 5.4 ผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและเยาวชนจังหวัดอุบลราชธานี
   - 5.5 ผู้พิพากษาประจำกระทรวง ช่วยราชการสำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ
   - 5.6 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงสุรินทร์
   - 5.7 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดหนองคาย
   - 5.8 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงตลิ่งชัน
   - 5.9 ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลแขวงดุสิต
   - 5.10 ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะ ในศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง
   - 5.11 ผู้พิพากษา ศาลอุทธรณ์ภาค 1 ช่วยทำงานในตำแหน่งรองอธิบดีผู้พิพากษาศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

6. งานวิชาการ

6.1 วิจัยเรื่อง ผลกระทบของเด็กถูกกระทำทารุณกรรม : มาตรการป้องกันแก้ไข ศึกษาเฉพาะกรณีเด็กและเยาวชนที่เคยต้องคดี

6.2 วิจัยเรื่อง ผลกระทบของกฎหมายภาษีอากรต่อการพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี

6.3 วิจัยเรื่อง การปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินคดี : กรณีศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

6.4 วิจัยเรื่อง การปรับปรุงกฎหมายเกี่ยวกับกระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็ก เยาวชนและครอบครัว

6.5 วิจัยเรื่อง การจัดการศึกษาทางเลือก โดยศูนย์การเรียนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน

6.6 วิจัยเรื่อง กฎหมายคุ้มครองเด็กถูกกระทำทารุณกรรมจากผู้ปกครอง

6.7 วิจัยร่วม เรื่อง แนวทางการปรับปรุงระบบการคัดเลือกบุคคลเข้าเป็นผู้พิพากษาในศาลยุติธรรม

.....

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ นายอำนาจ เนตยสุภา
2. ตำแหน่งปัจจุบัน พนักงานอัยการ สำนักงานคดีเยาวชนและครอบครัว สำนักงานอัยการสูงสุด
3. ประวัติการศึกษา
   3.1 นิติศาสตร์บัณฑิต, ม.ธรรมศาสตร์(3 ปี ครึ่ง) 2536
   3.2 เนติบัณฑิตไทย 2537
   3.3 ปริญญาโทกฎหมายธุรกิจระหว่างประเทศ, The American University Washington DC., U.S.A. 2538
   3.4 ปริญญาโทกฎหมายทรัพย์สินทางปัญญา, George Washington University, Washington DC., U.S.A. (ทุนรัฐบาลไทยตามความต้องการของสำนักงานอัยการสูงสุด) 2539
   3.5 ปริญญาโทกฎหมายด้านกระบวนการยุติธรรมและสิทธิมนุษยชน, University of London, London UK. (ทุนรัฐบาลอังกฤษ) 2543
4. ประวัติการทำงาน
   4.1 นิติกร 4, สถาบันกฎหมายอาญา, สำนักงานอัยการสูงสุด
   4.2 อัยการผู้ช่วย, สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 10
   4.3 อัยการประจำกรม, สำนักงานที่ปรึกษากฎหมาย
   4.4 พนักงานอัยการ สำนักงานคดีเศรษฐกิจและทรัพยากร
5. งานวิชาการ
   - “Well Known Mark”, บทบัณฑิตย์ ตอน 3, 2540
   - “Environment Impact Statement”, บทบัณฑิตย์ ตอน 4, 2540
   - “กฎหมายกับอินเตอร์เน็ต”, บทบัณฑิตย์ ตอน 2, 2541

……..

ประวัตินักวิจัย

1. ชื่อ นางสาวอุทัยวรรณ แจ่มสุธี
2. ตำแหน่งปัจจุบัน พนักงานอัยการ สถาบันกฎหมายอาญา
3. ประวัติการศึกษา
   3.1 นิติศาสตร์บัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
   3.2 เนติบัณฑิตไทย
4. ประวัติการทำงาน
   4.1 เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ กรมบังคับคดี
   4.2 พนักงานอัยการ สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคดีอาญา 7

.....